K 5.548 / 3

9 (47.922) 14-1

საქართველოს ცხოვრება

1469—1800-მდე

ბატონიშვილი ვახუშტის
მიერ

მეორე გამოცემა
ზ. ჭიჭინაძისაგან

2000 შემოწმებულია

197

5578

თბილისი
ელექტრო-მბეჭდავი „სორაპანი", მადათოვის კუნძული № 1.
1913

ვახუშტი ბატონიშვილი.

ვახუშტი დაიბადა 1696 წ: წერა-კითხვას ადრიდგანვე შეეჩვია. მერე სწავლობდა თფილისის კათოლიკის პატრებთან. ამათგან შეისწავლა მცირედ ლათინური, გაიცნა ევროპიელთ გეოგრაფიული და ისტორიული წიგნებიც. ვახუშტი პატრებმა კარგა მოამზადეს. იგი მალე გახდა ქართული მწიგნობარი, ჯერედ 20 წლის არც კი იყო, რომ მან დაიწყო ქართული ისტორიული და გეოგრაფიული წიგნების კრება, კითხვა და საქართველოს წარსულის შესწავლა.

ენები შეისწავლა ლათინური, თათრული, მცირედ სომხური, ბერძნული და რუსულიც. ორჯერ თავის მამა ვახტანგს სპარსეთში გაჰყვა, იქ სპარული ენა უკეთ შეისწავლა. 1717 წელს ცოლი შეირთა. 1724 წ. ვახტანგ მეფე რუსეთში გადასახლდა, ესეც თან გაჰყვა და რუსეთში დასახლდა, იქ დაცოლშვილიანდა, იქვე მოხუცდა და გარდაიცვალა 1772 წ. დასაფლავებულია მოსკოვს, დონის მონასტერში. რადგანაც ვახუშტი რუსეთში სცხოვრებდა, ამიტომ მისთვის ძნელი იყო საქართველოს გეოგრაფიის და ისტორიის შესახებ წერა, რუსეთიდამ ეს ხშირად მოდიოდა საქართველოში და ისტორიულ და გეოგრაფიულ მასალებს აგროვებდა, მოგროვებით .ამას სხვა ქართველნიც ეხმარებოდნენ.

რუსეთში ყოფნის დროს მან დასწერა შემდეგი წიგნები: საქართველოს გეოგრაფია, ეს აღწერა 1848 წ. ბროსემ გამოსცა ფრანგულის თარგმანით პეტერბურგს. მეორედ დაბეჭდა 1904 წ. ივ. როსტომაშვილმა. ესევე გეოგრაფია მოსე ჯანაშვილმა რუსულად სთარგმნა და ცალკე წიგნათაც გამოსცა 1903 წ. თფილისში, 2, საქართველოს ისტორია დაარსებიდამ 1744

წლამდე. ამ ისტორიით ბროსემ და დ. ჩუბინაშვილმა შეავსეს „ქართლის ცხოვრება“ 1469 წლიდამ 1744 წლამდე, ამის მერე 1800 წლამდე შევსებულ იქმნა დავით ბატონიშვილის „ნარკვევიდამ“ რომელიც თფილისში იქმნა გამოცემული 1800 წ. ასე და ამ გვარად ვახუშტის ისტორიის მეორე ნაწილი იქმნა მხოლოდ დაბეჭდილი დ. ჩუბინაშვილისაგან პეტერბურგს 1851 წ. პირ. ნაწილი კი დარჩა დაუბეჭდავი.

ამ გარემოებას ჯეროვანი ყურადღება მიაქცია დიმიტრი ბაქრაძემ და ვახუშსტის ისტორიის პირველი ნაწილი, ანუ დაარსებიდამ ვიდრე 1469 წლ. 1884 წ. თფილისში გამოსცა. მეორე ნაწილი კი ჩუბინაშვილისაგან დაბეჭდილი იყო იშვიათი, ეხლა მე გამოვეცი ვახუშტის მეორე ნაწილიც, რომელიც გადმოვბეჭდე დ. ჩუბინაშვილის მიერ 1851 წ. პეტერბურგში გამოცემულის წიგნიდამ. რაც შემეძლო ვეცადე რომ ახალი გამოცემა ძველთან სწორედ ყოფილიყოს.

ამ გამოცემას ზოგი სურათებიც დაურთე, რადგანაც ხსენებულ სურათების პირნი წიგნშიაც არიან აღწერილნი. გამოცემა 1910 წ. დავიწყე ნელ-ნელა, შეუძლებლობისაგან ამიტომ ეს ისტორია დროზედ ვერ გამოვეცი მასთან ვერც ისე, როგორც მსურდა.

ვახუშტის სხვა ნაწერებიც აქვს, ნამეტურ რუსულიდამ ნათარგმნები, ამანვე მონაწილეობა მიიღო 1737 წ. მოსკოვს ქართული სტამბის გახსნაში და „დაბადების“ ბეჭდვაში. ლექსების წერაც იცოდა, ვახუშტი იყო უკანონო შვილი ვახტანგ მეექვსის, ამიტომაც იგი თავის ისტორიაში ბევრს რამ ცნობებს სისწორით და სიმართლით სწერს. რაც იმ დროის დიდებულებისათვის საწყენიც იყო, ამიტომ ვახუშტის ზოგნი ჰკიცხავდენ კიდეც. თვით ანტონ პირველიც კი არ უმზერს კაის თვალით თავის „წყობილ-სიტყვაობაში“.

ურჩევთ ჩვენს აზროვან მწერლებს, რომ ეს ისტორია გაიცნან, იგინი მასში ბევრს საოცარ ამბებს ჰპოვებენ.

ზ. ჭ.

ისტორიული სურათები

ვახუშტის ისტორიისა

გადმოღებულნი ცხეთის ტაძრიდამ 1836 წ. გელათიდამ, თფილისის სიონის ტაძრიდამ, ბეთანიიდამ, საფარიდამ ძველად, ტბეთის ტაძრიდამ, პლატონ იოსელიანის კოლექციიდამ, მიხ. თამარიშვილის კოლექციიდამ, ეგნატე იოსელიანის სამკითხველოდამ, დავით გარეჯის ერთის ძველის ხელთნაწერიდამ, ეს ხელთნაწერი დაიკარგა ვ. თ. ხელში. „საქართ. სამოთხიდამ“. ზოგი სურათები გადახატულია ალექსანდრე სიმონისძე ცოტაძესაგან.

გამოცემული

ზაქ. ჭიჭინაძისაგან.

ფასი ერთი მანეთი

ტფილისი, ელექტრონით მბეჭდავი წიგ. გამომც. ქართვ. ამხ—სა. 1913 წ.

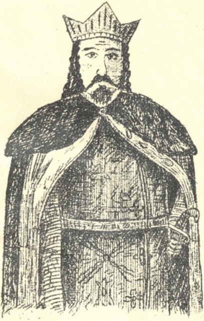

ფარნავაზ მეფე ნებროთიანი.—პირველი მეფე საქართველოსი, სცხოვრობდა ქრისტეს წინედ, ამის დროს, საქართველო რომის იმპერიის მფარველობის ქვეშ იყო. რომაელებმ მთელი საქართველო 12 სამამასახლისოდ აქვნდათ გაყოფილი, ფარნავაზმა ეს სამამასახლისოები, 12 საერისთაოდ გაჰყო და ასურასტანელთ მეფჱთა დახმარებით თვით გამეფდა საქართველოში, იყო მათსავე მფარველობის ქვეშ. ამან სამეფო ტახტი მცხეთაში დაარსა, გამეფდა და შიგვე სცხოვრობდა. ამან შექმნა ღმერთი არმაზი მცხეთას, შეადგინა ქართული ანბანი, ქართული მხედრობა გააწყო რომაელთ მსგავსად. სახე ამის დახატული იყო მცხეთის ტაძარში მარცხენა მხარეს, გადაღებულ არს 1836 წ. მერე წაბღალულ იქმნა თეთრის წამლით.

მეფე საურმაგ ნებროთიანი.—ძე ფარნავაზ მეფისა. ამან შემოიმტკიცა ოსნი და სხვა და სხვა მთის ერნი. საქართველოს ერისთავები აწინაღმდეგენ ამას, ეწადათ მოკვლა, მაგრამ ვერ მოასწრეს, საურმაგი ოსეთში გაიქცა და იქ შეაფარა თავი თავის ნათესავ ოსთა მეფესთან. ამას ასე ასწერს ქართ. ცხ:—„მას ჟამსა შინა ზრახვა ჰყვეს ერისთავთა ქართლისათა და თქვეს:“ არა კეთილ არს ჩვენდა რათამცა ვმსახურებდეთ ნათესავსა ჩვენსა, არამედ ვყოთ ერთად და მოვკლად ჩვენ საურმაგ და ვიქმნეთ ჩვენ თავისუფალ, ვითარცა ვიყვენით პირველ და მივცემდეთ ხარკს ვინცა ვინ გამოსჩნდეს მძლე. რომაელით მსგავსად ეს მეფე ასურასტინის მფარველობის ქვეშ იყო შესული.

მეფე მირვანოს ნებროთიანი.— ძის ძე ფარნავაზ მეფისა. მთიელნი ოსნი და სხვანი სძრახავდენ ფარნავაზ და საურმაგ მეფეს, ესენი დააწყნარა მირვანოსმა, მოიყვანა მორჩილებაზედ, საქართველოს საზღვრებს შეაბა კარნი. მთელი კავკასიის ერნი მორჩილ ჰყო. იგი იყო:— „ვითარცა ჯიქი სიფიცხისა, ვითარცა ვეფხვი სიმხნითა, ვითარცა ლომი ძახილითა“ და სხვ. მცხეთას მეფობდა ნებიერად, უშიშრად, იყო კაცი უხვი მომნიჭებელი კეთილისა.

მეფე ადრეკი, ძე ბარტომის,—არშაკუნიანი.—ცოლად ჰყვანდა სომეხთ მეფის ასული. 30 წლის გამეფდა, ამის მეფობას იშვა იესო მაცხოვარი. ქრისტეს მცნების გავრცელების სხივებსაც მოესწრა. იყო მის პატივის მცემელ. იყო მძლავრი მეფე, ამან გაამაგრა ქალაქები და სოფლები, ამისავე მეფობაში მოვიდა ანდრია მოციქული საქართველოში, ადრეკ მეფემ მოციქულს პატივი აგო. ამ დროს, ასურასტანი სპარსთ აიკლეს, დაიმორჩილეს, მიტომ ქართველნიც სპარსთა მფარველობაში შევიდნენ, მაგრამ ეს დიდხანს არ დარჩა ასე, ადრეკ მეფემ მალე გააძევა სპარსთა ძალა და ფლობა. გადმოხატულ არს 1836 წ. ცხეთის ტაძრის მარცხენა კედლიდამ.

მეფე მირიან ხოსროიანი.—ძე სპარსთა ქასერ მეფისა. საქართველოში მოისპო ფარნავაზის გვარის მეფენი, ასევე მოისპნ̃ენ მეორე მოდგმის სომეხთ შთამომავალთ არშაკუნიანთ გვარის მეფენიც. ამიტომ ქართველებმა სპარსეთის მეფე ქასერს ევედრეს, შვილი მირიანი მეფედ გამოსთხოვეს, ქართველი ქალი შერთეს და მცხეთაში გაამეფეს. მეფე მირიანმა ქრისტიანობა მიიღო 318 წ. იყო იერუსალიმს, ნახა ბერძენთ იმპერატორი კონსტანტინე. ამან აღაშენა ცხეთის ტაძარი, ასევე სხვაც. ამის სურათი დახატული არის იერუსალიმის ქართველთა ჯვარის მონასტერში, აქედან არის გადმოღებული და დაბეჭდილი. ცხეთის ტაძარშიაც არის სახე ამის ნახატი.

წმინდა ნინო. რომაელი ქალი. ცნობილი საქართველოს ისტორიაში, საქართველოში უმეტესად ეს სცხოვრებდა და სწავლას ჰფენდა იქით, სადაც უფრო ქართველთ ისრაელნი ესახლნენ. იცოდა კარგად ებრაული ენა, ქართული საქართველოში შეისწავლა. ამის სწავლით განათლდა საქართველოს ერი და მიღებულ იქმნა ქრისტიანობა.

მეფე ვახტანგ გორგასლანი. — ძლიერი მეფე ქართველთა, მეფობდა 443—500 წლამდე, ამან აღაშენა საქართველოში ეკლესიეები მრავლად. ქართული ეკლესია გაანთავისუფლა ბერძენთ ეკლესიის მონებისაგან, მას მიენიჭა სრული უფლება, ავტოკეფალია, ცხეთის ტაძარი ახალ იერუსალიმად იქმნა ცნობილი. იყო მწიგნობარ-გოლიათი კაცი, აბრეშუმის თესლი ამან შემოიტანა საქართველოში. კავკასიის მთიელნი ამან დაიმორჩილა, ამის სახე გადმოღებული არის იერუსალიმის ჯარის მონასტრიდამ, ამისივე სახე შვილდ-ისრით დახატული ცხეთის ტაძარშიც იყო, ეს სურათი გადიღო პ. იოსელიანმა და პეტერბურგის სამეცნიერო აკადემიას გაუგზავნა, დღესაც იქ ინახება. 1837 წ. ცხეთის შეღების დროს ეს სურათიც მოისპო.

მეფე არჩილ ხოსროიანი.—სცხოვრებდა VI საუკ. მრავალ ნაირად ღვაწლდებული საქართველოს სამეფოს ბედნიერებისათვის. უკანასკნელ იგი ქართულ ეკლესიამ წმინდანაც იწამა. დახატული არის თფილისის სიონის ტაძარში ძველთაგანვე, ეს სურათიც აქედამ არის გადაღებული.

თამარ მეფე. ცნობილი მეფეთ—მეფე და დედოფალი დედოფალთა. „ქართ. ცხოვრ." განცვიფრებულის დიდებით აღწერს ამ მეფეს. იგი არის ქვეყნიური ვარსკვლავი ქართლის ერისაო. პირველ ქმარს უთანხმოებისთვის განეყარა. მეორე ქმრად შეირთო დავით სოსლანი, ბაგრატიონის შთამომავალი. ორი შვილის დაბადების შემდეგ თამარ მეფემ თავის ქმარი დაითხოვა ასე. **„მე ორი შვილი მივეცი ქვეყანას და ტახტს, ვაჟი და ქალი. დღეის შემდეგ ჩემი ლოგინი უნდა იყოს შეუხებელი, კმარა".** ამიტომ მოიკვეცა ქმართან კავშირი. ასეთის კადნიერებისათვის იგი ეკკლესიამ წმინდანად მიიღო.

დავით სოსლანი.—ბაგრატ მეოთხის შვილის დიმიტრის შთამომავალი. მეშვიდე თაობა თამარის დროს ბაგრატიონების გვარიდამ. ოსეთში, რომელთა ეკკლესიამ სჯულის კანონის ძალით ნება მისცა თამარ მეფეს მასზედ ქორწინების. დავით სოსლანი მწიგნობარი მეფია, ქართულ ისტორიაში კარგად დახელოვნებული პოემა „ალღუზიანის“ დაწერას ამას აკუთვნებენ. თამარ მეფის სიკვდილის შემდეგ ეს ოსეთში სცხოვრებდა, იქ მწიგნობრობდა, იქვე გადაიცვალა.

ლაშა გიორგი. — ძე თამარ მეფისა, ცნობილი პირი „ქართლის ცხოვრებაში“ ხოლო დედის არა საკადრისი ძე, სუბუქ ფრთიანი მეფე. დიდი მოშიში მონგოლებისა. ბედმა და გარემოებამ უარესად იმძლავრა მის სიმჩატეზედ, მონგოლთ მოსვლის შიში ოვით სახეზედაც ეტყობა.

აბო თბილელი. სცხოვრებდა VIII საუკ. ქ. თბილის. იყო სპარსთ შთამომავალი. ხელოსანი ყოფილა, ქრისტიანობა მიუღია, ამიტომ იგი თანამესჯულეთ უწამებიათ ქ. თფილის. ქართულ ეკლესიას იგი წმინდანათ უცვნია. მაშინ თფილისში ხელოსნები როგორც ქართველნი ისევე სხვა ტომისანიც სულ ასე იმოსებოდნენ ტანთ საცმელით. აღსანიშნავია ისიც, რომ მაშინ ხელოსნები და მუშები უფრო ადვილად ეთვისებოდნენ ქრისტეს სწავლას.

ევდომოს კათალიკოზი იმერ-აბხაზთა. სცხოვრებდა XVII საუკ. იყო გვარად საყვარელიძე. ქართულ მწიგნობრობაში დიდათ განვითარებული იყო, დიდი გავლენა ჰქონდა აფხაზებზედ. იყო კაი მქადაგებელი. ამან თავის ქადაგებით მრავალჯერ დასწყევლა და შეაჩვენა ტყვის გასყიდვა, ქადაგებაში იგი ხშირად ეხებოდა ამ საგანს, ვინაიდგან ოსმალთა წყალობით მაშინ წესად შემოვიდა ტყვეების მოტაცვა და გაყიდვა. სურათი დახატულია გელათის ტაძარში.

ლეონ კახთა მეფე. ცნობილი მეფე საქართველოს ისტორიაში, სცხოვრებდა XVI საუკ. გამეფდა 1520 წ. მოკვდა 1574 წ. ამან განაახლა ქრისტეს საფლავი. თვითაც იყო იერუსალიმს. ქრისტეს საფლავს გარდა იქ მან სხვა ეკკლესიებიც აღაშენა, დიდი ფული დახარჯა. გვამი ამის ასაფლავეა კახეთის—გრემის ეკკლესიაში. სახე გადმოღებული არის იერუსალიმის მონასტერიდან და დაბეჭდილია 1851 წ. პ. იოსელიანისაგან.

დომენტი კათოლიკოსი. ძმა ვახტანგ მეექვსის. ცნობილი კათოლიკოსი. ერთ დროს ამან კათოლიკის სარწმუნოების მიღებაც განიძრახა, მერე დასტოვა, შემდეგ სურდა ისლამის მიღება და ცოლის შერთვა ყეინი თუ მას მისცემდა ქართლის მეფობას, ეს განძრახვა მასში მისმა მამამ ლეონ მეფემ აღმოკვეთა ცემით. მერე ექსორია უყვეს. სტამბოლს განაძევეს, შემდეგ დაბრუნდა, შენანებაში შევიდა, ერთგულ იქმნა ქართველთ მეფობის. იყო მწიგნობარი კათოლიკოსი სხვათა შორის ამან დასწერა წიგნი „შვიდთა მამაკვდინიბელი ცოდვა". იგი დაჩოქილი ევედრება ღვთის მშობელს. ეს სურათი დახატული იყო მეფე ერეკლეს ბაირახზედ.

ვახუშტი ბატონიშვილი. ისტორიკოსი. დაიბადა 1696 წ. გარ. 1772 წ. მოსკოვს. პირუთვნელი მეისტორიე. ამან აღწერა საქართველოს გეოგრაფია და ისტორია. ისტორიაში პირნათლად ლაპარაკობს ქართველთ დიდებულებზედ. ამიტომ უწინ მრავალნი ჰკიცხავდნენ ამას. ამანვე შეადგინა საქართველოს ვრცელი რუკა, შვიდ თაბახად, ვრცლად. იგი დღეს ეკუთვნის ყაზანის უნივერსიტეტის სამკითხველოს.

ოს-ბაყათარი.—ოსთა გოლიათი, მებრძოლი ვახტანგ გორგასლანის, სურათი დახატული იყო ოსთა სხვა ისტორიულ პირებთან ერთად ერთ ქართულ ძველს ხელთნაწერ წიგნში. ეს ისტორიული წიგნი დავით გარეჯის ბერებს დაუწერიათ, იგი ძველადვე იქმნა სხვათაგან მითვისებული, ბოლოს შეუძენია ვ. თ.-შვილს. ეხლა ვის ხელშია ჩვენ მისი არა ვიცით რა. თქმულება ყოფილა, ძველად ესეც დაცული ყოფილა ცხეთას.

მეფე ფარსმან ქველი არშაკუნიანი. — სპარსნი ქართლს შემოესივნენ, მათში იყო ერთი გმირი ჯუანშერ, რომელიც ლომს ხელით იჭერდა. ამას შაება ფარსმან ქველი, „აღიზახნეს ხმითა სასტიკითა, იწყეს ბრძოლა ხრმლითა, ბრძოლა მათი ემსგავსა ქუხილსა, აჯობა ფარსმან, ჩამოაგდო, მოკლა. მეორე ბრძოლაში: ფარსმან მოკლა თორმეტი ბუმბერაზნი. ფარსმან განაძევა სპარსნი, აოტა ბანაკი მათი და მირდატ წავიდა სპარსეთს ძლეული. მიერითგან განითქვა სახელი ფარსმან ქველისა. ფარსმანი მოწამლვით იქმნა მოკლული. მაშინ იქმნა გლოვა და ტირილი და ტყება ზედა ქართველთა წარჩინებულთა, ვიდრე გლახაკამდე. იტყებდეს თავთა და თმათა ყოველნი და ყოველთა ქალაქთა და დაბნებთა დასხდიან მგოსანნი გლოვისანი. შეკრბიან და ახსენებდიან სიმხნესა და სიქველესა, სიმშვენიერესა და სახიერებისა ფარსმან ქველისასა. იტყოდენ „ვაჲ ჩვენდა, რამეთუ მოგვძინა სვემან ბოროტმან, და მეფე ჩვენი, რომლისაგან ხსნილ ვიყვენით მონებისაგან მტერთასა, მოიკლა კაცთა მგრძნებელთაგან და აწ მივეცით ჩვენ წარტყვევად ნათესავთა უცხოთა“.

ესტატე მცხეთელი.—ტომით სპარსი, მცხოვრები მცხეთაში, ხელობით ხარაზი. სცხოვრებდა VI საუკუნეში. ამის დროს, მცხეთაში ხარაზთა ხელოსანთ დიდი რიცხვი იყო. მაშინ საქართველოში ხელოსნები ასე იცომდნენ ტანთ-საცმელს. იგი ქრისტიანობას შეუერთდა, ამიტომ იგი წამებულ იქმნა სპარსთაგან, ქართულ ეკლესიამ იგი წმინდანათ შერაცხა.

ბაგრატიონების გვირგვინი. — ისტორიით ვიცით, რომ საქართველოს ერს სამეფოს დაარსებიდამ ბაგრატიონების გვარის წევრთა გამეფებამდე, სამი საგვარეულოს პირნი მეფობდნენ: ნებროთიან-ფარნავაზიანი, ნებროთ-არშაკუნიანი, შემდეგ ხოსროვიანი და ამათ შემდეგ ბაგრატიონები. ყველა გვარის მეფეთა თავიანთი გამოხატულების გვირგვინებიც ჰქონიათ, ჩვენ მხოლოდ ბაგრატიონების გვაქვს, რაც მოვათავსეთ აქ.

გიორგი მთაწმინდელი.—გამოჩენილი მწიგნობარ ბერი, სცხოვრებდა XI საუკუნეს ათონის მთაზედ, ქართული სამღრთო წერილი ამან განაშვენა თავის თარგმანებით, მთელი სიცოცხლე თარგმნაში განატარა, გადასწერა 800 მეტი ტომი პერგამენტზედ.

მიხეილ ახალციხელი. — სცხოვრებდა VIII საუკუნეში. გამოჩენილი გოლიათ გმირთაგანი, ამან 160 ქართველ მეომრით მძლავრად დასცა მურვან ყრუ და გააძევა იგი საქართველოდამ. ძველად ქართველთ გმირნი ასე იცომდნენ ტანთ-საცმელს.

საქართველოს მეფე ბაგრატ მეოთხე.—ძლიერი მეფე საქართველოსი, ბიზანტიელ მეისტორიეთაგან კეისრად (იმპერატორად) წოდებული. სიძე ბიზანტიის იმპერატორის რომანოზის, ელენე ჰყავდა ცოლად. მთელი საქართველო მორთო დიდის ეკლესიებით და მწიგნობარ კაცებით. ქუთაისის დაქცეული ტაძარიც ამან აღაშენა. სურათი დახატული არის იერუსალიმის ქართველთ ჯვარის მონასტერში, აქედამ გადაღებული დაბეჭდა პ. იოსელიანმა 1850 წლებს.

კოსტანტინე ქართველი.—სცხოვრებდა VIII საუკუნეში. სახელ განთქმული გმირი თავის დროის მკაცრი მოსარჩლე ქრისტიანებისთვის. პყრობილ იქმნა სპარსთაგან, წამებულ იქმნა ქ. ბაღდადს, ჯაფარ სპარსთა ყეინისაგან.

ბორენა დედოფალი. შავებით მოსილი ქვრივი, ოსეთის მთავრის ხუდანის ასული. მეუღლე ბაგრატ მეოთხისა. პირველ ცოლის სიკვდილის შემდეგ ბაგრატმა ეს ქალი შეირთო ცოლად. ბორენასაგან ბაგრატს მიეცა ერთი შვილი, ვაჟი. მერე გარდაიცვალა. ამის შემდეგ გამეფდა ბაგრატის პირველ ცოლის, ბერძენთა იმპერატორის ქალის ელენესაგან ნაშობი გიროგი. ბორენა ჭკვიანი ქალი იყო, ეს ოსეთში გადასახლდა. თავის ძმა გმირ დურღულთან, თავის პატარა შვილიც თან წაიყვანა, ოსეთში ალიზარდა, იქვე იქორწინა, ამის შთამომავალნი არიან ოსის ბაგრატიონები. ბორენა გადმოხატულია ძველადვე გელათიდამ.

არგვეთის მთავარი. დავით მოწამე. სცხოვრებდა VIII საუკ. იყო ახოვანი მხედერთ მთავარი და პირის პირ მებრძოლი მურვან ყრუს ომში. უშესანიშნავად იბრძოლა დავითმა, მურვან ყრუ სძლიეს, თუმც სრულიად ვერ დაამარცხეს. დავით მთავარი აწამა მურვან ყრუმ. ქართულ ეკლესიამ მოწამეთ იცნა.

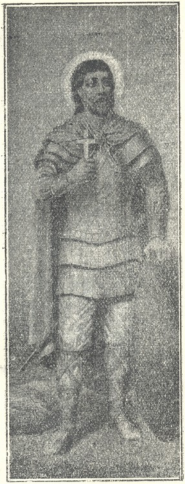

კონსტანტინე არგვეთის მთავარი ცხოვრებდა VIII საუკ. მურვან ყრუ დიდის ჯარით დაეცა საქართველოს, სულ ისლამის მაღიარებელთ რჩეულის ფანატიკ გმირებით, ესენი ქრისტიანებს საქართველოში სულ გასრესდნენ, მაგრამ ეს ვერ შესძლეს, მათ დაუხვდნენ საქართველოში ასეთი გმირები და ამათ იგი სასტიკათ დაამარცხეს. ესეც ხელთ იგდო ყრუმ და აწამა. ამიტომ ქართ. ეკლესიამ მოწამედ მიიღო.

აშოტ კუხი ბაგრატოვანი. ძლიერი მეფე, სახელგანთქმული და თითქმის ბაგრატიონების გვარის გამაძლიერებელი. ამან აღაშენა მრავლად ეკკლესიები, სასწავლებლები და ქალაქები ბიზანტიურად. ამანვე აღაშენა ტბეთის ტაძარი შავშეთში, შიგვე დახატული არის თვით საიდამაც გადმოვიღე მე 1894 წ. ბ. თაყაიშვილმა განაცხადა, რომ ეს სურათი იქ ეხლა აღარ არის თურმე! ჩამოუფხეკიათ. მარმარილოს ქვაზედ იყო იგი ჩუქურთმით ამოჭრილი.

მეფე დავით აღმაშენებელი ბაგრატიონი. სახელ განთქმული, იყო მწიგნობარი, ამან არაბთაგან საქართველო გაანთავისუფლა მათის ხარკისაგან, რასაც ქართველნი 200 წლის განმავლობაში იხდიდნენ. მხედრობა გააწყო ბიზანტიურად, დახსნა სკოლები, წელიწადში 60 ქართველ ყმაწვილებს გზავნიდა ბიზანტიაში წავლის მისაღებად, საერო სკოლებს გარდა გახსნა ორი აკადემიაც, სახელდობრ იყალთოს და ხახულის, სომხეთიდამ გააძევა თათრები და ანი ქალაქი ისევ დაუბრუნა სომხებს, ქართულ ეკლესიას მისცა თავისებური წესები, ოსებშიაც შეიტანა სკოლების დახსნა.

მეფე გიორგი მესამე. შვილის შვილი დავით აღმაშენებლის. მამა თამარ მეფისა. ცნობილი პირი საქართველოს ისტორიაში. ამან დააწინაურა საქართველოს სამეფო. ვაჟი შვილი არ ჰყვანდა, თამარ მეფეს ამან დაუტოვა გაძლიერებული სამეფო. ბიზანტიის მწერლებმა გიორგი მესამეს კეისარი (იმპერატორი) უწოდეს, მეუღლედ ჰყვანდა ოსეთის მთავრის ასული ბურდუხანი. გიორგი მესამე დახატულია პატარა თამარით ერთად.

ბურდუხან დედოფალი. სახელ განთქმული დედოფალი საქართველოს ისტორიაში. კარგად მცოდნე ქართულის მწიგნობრობის, სახელოვანი ხელოვანი ქალი, იცოდა ოქრო-მკედით ქარგვა, ქსოვა და კერვა. სამღვდელ-მთავრო სამოსლებს თავის ხელით ჰკერავდა, ქსოვდა და ქარგავდა. თამარ მეფეს ამან ასწავლა ხელ-საქმის სიყვარული და ქსოვა-ქარგვის პატივისცემა. ოსებშიაც ხშირად მოგზაურობდა და ოსთა ქალებსაც ასწავლიდა ქსოვა-ქარგვას და წერა-კითხვას.

ნეოფიტე ურბნელი. ოსებში ქრისტეს სწავლის შეტანა ცხეთიდამ **იწყება** მირიან მეფის დროს. ცხეთა ოსების იერუსალიმი იყო. ურბნისი **სავსე** იყო ძველად ქართველ ურიებით, აქ წმ. ნინომაც იცხოვრა. ურიების **სახელის** გამო ეწოდა ურბნისი. ურბნისის ეკკლესია აღშენებულია VI **საუკ.** იმის ეპისკოპოსი იყო ნეოფიტე ურბნელი, მწიგნობარი. ამან მოჰ-**ფინა** ოსებში ქართული წერა-კითხვა, ქრისტიანობა და ამას სწავლა. თვით ნეოფიტე ოსების ეპისკოპოსადაც ითვლებოდა. მის შემდეგ ოსების ეპი-**სკოპოზებად** ნიქოზი იქმნა დანიშნული.

უწყებულება მკითხველთა-თვის.

უწყებულ-იყავნ, რამეთუ ბრწყინვალეს მეფის გიორგის ცხოვრება და ქვეითთა მეფეთა არღარა მოიპოვების. გარნა საგონებელი არს, რამეთუ ყოფილ არს ცხოვრება მისიცა და სხვათა მეფეთაცა განყოფილებისადმდე, ვინათ-გან ცხოვრებასა შინა სწერს, რამეთუ ამან ბრწყინვალე-მ გიორგი-მ რავდენ გონიერად ჰყო ბრძოლანი ანუ შემატებანი სამეფოსანი:

კვალად იტყვის: „განდგა სარგის ჯაყელი და არღარა იქმნა შეერთება მესხთა, ვიდრე ბრწყინვალის გიორგისამდე, და ამან დაიპყრნა მესხნი: ეგრეთვე კავკასთა და ოვსთა-თჳს იტყჳს გან-სხმასა და დამორჩილებასა, ამით უკეთუ არა იყო ცხოვრება, არა ძალ-ედვა წინათვე აღწერად ქმნულთა მისთა. გარნა აღწერილნი ესენი შემდგომად მისსა იხილვებიან, გარნა იყო და წარწყმდა, ვითარცა ნაკლულევან-არს მეფისა ვახტანგისა და ბექას მიერი თურქთა ზედა ძლევანი და ყეენებთა შეუსრულებლობანი: კვალად ანუ მურითა ურთიერთთა შემდგომად განყოფისა უჩინო-ჰყვეს გვა-რობისა-თვის, და ამის-თვის საჭირო იქმნა მას ქვეითთა მეფეთა აღწერათა წარმოჩინებანი, გარნა ერთ-მეფობასა წარმოაჩინებს აწცა სამნი ხილულნი ესენი, ვინად გან იყო ყოველი ივერია ქართლის მეფისა ქვეშე პყრობასა: პირველი, უკეთუ ჰკითხო ვისმე ქარ-თველსა ანუ იმერსა, მესხსა, „ტერ-გახსა“ რა რჯული ხარ. „წამს მოგიგებს, „ქართველი“. მერედ, არს ამათ ყოველთა წიგნი და ენა ერთი იგივ ფარნაოზ პირველისა მეფისა-გან ქმნული: და ჰკით-ხოს მათ წინ-თქმულთა კაცთა. „რა ენა და წიგნი უწყი“. მოგი-გებს მყის. „ქართული“. რამეთუ არა იტყვის, არცა ჰსჯულსა,

ენასა და წიგნსა იმერთასა, ანუ მესხთა და ჰერ-კახთასა. არამედ ქართულსა: მესამეს, არა-სადამე ვიხილავთ დიდთა შენობულთა და ეკკლესია მონასტერთა ანუ ხატთა და ჯჳართა ძვირ-ფასთა. რომელთა ზედა იყოს სხჳათა მეფეთა სახელნი, თვინიერ. „ჩვენ მეფე-მან საქართველოსა-მან ანუ ქართლისა და აფხაზეთისა-მან“, რომელთა ზედა წერილ-არიან ქჳათა, ხატთა და ჯჳართა ზედა, გვალად, ესეცა ნიშანნი არიან, რომელნი უპყრავს მეფესა ქართლისასა, ჰერ კახთა ყარაია და ლილო, იმერთა ლიხის მთის იქითი, სამცხისა, ტაშის-კარს ზეითი ტბის-ყურ-ფანავრისამდე, სომხითისა აბოცი და სხვანი, რომელი შისის ძეთა მიუღეს: არამედ ესენი საკმაო არიან აღმოჩენად. გარნა გლეხთა უწიგნოთაცა უწყიან ძლიერება გორგასლისა, დავით აღმაშენებელისა და თამარ მეფისა. გარნა შურითა ურთიერთთა და გარეშეთა მტერთა-გან იქმნა განყოფილება, ვითარცა დავითისა და ნარინ-დავითისა და მათ ძეეთ-თა: ეგრეთვე და ამის მიერ სახილველ არს არღარა წარწერა შემდგომისა ცხოვრებისა მწერალთა მიერ თნებითა მათ მეფეთათა. არამედ თუმცა ვიხილავთ გუჯართა, სიგელთა და საეკლესიოებთა წიგნებთა შინა ქორონიკონებთა მ.თთა, რომელი აღუწერიათ ბრწყინვალის გიორგიდამ, ვიდრე ჩვენდამდე ყოველთა მეფეთა და მთავართა, და სხვასა ვიუწყებთ ხსოვნა-მოთხრობათა და მცირედთა ცხოვრებათა მათთა წარწერითაცა. არამედ განრჩევა საჭიროდ არს და უხმს შრომა დიდი. გარნა ამას განრჩევისა-თვის წარმოვსთქვათ ბრწყინვალეს გიორგიდამ ვიდრე ჩვენდამდე:

ხოლო აღუწერიათ ცხოვრებაცა სახელითა ლევანის ძისა მეფის ვახტანგისათი, რომელი არა საგონებელ არს მის მიერ: განა თუმცა ბრძანებითა მისითა არს, არამედ მას თვით არღარა განუხილავს ვითარება მისი, ვინად-გან სწერს ბაგრატიონთ ნათესაობა-მთამომავლობასა შინა სხვას ქორონიკონებსა, რომელნი ჩვენნი აქ წერილის ქორონიკონებისა-გან არიან. ხოლო ცხოვრებასა შინა ჰწერს ბრწყინვალეს გიორგის თავ-დადებულის ძედ და ძედ გიორგისად ბაგრატს. და ამ ბაგრატის ჟამს იტყვის თემურის მოსლვასა, ამას ქორონიკონს უწერს ქს. ჩტჟგ. ქრ. ჟა: და ამ ბაგრატის

1393

ძედ გიორგის, და სიკჳდილსა ამ გიორგისასა ჰსწერს ქ̃ს. ჩტნე ქრ. მგ. და ნათესავობასა შინა ამასვე ქორონიკონს: ამ გიორგის ძის დავითის მეფობას იტყვის, და ამ მეფეთ ქორონიკონსა და ცხოვრებასა სხჳსა არღა-რაის ჰსწერს, ვინად-გან ვერა-რა უპოვნიათ, რამეთუ მუნვე სწერს. „ვერ ვპოვეთ ბრწყინვალე გიორგის ცხოვრება“. ხოლო გიორგის ძედ დავით და სიკჳდილსა ამ დავითისასა ქ̃ს. ჩტჲბ: და ამ დავითის ძედ ალექსანდრეს. ხოლო ნათესავობასა შინა ამ ალექსანდრეს მეფობას იტყვის ქ̃ს. ჩტობ. ქრ. ჲ. და ცხოვრებასა შინა სიკჳდილსა ამ ალექსანდრესასა ქ̃ს. ჩტჟგ: და ამის ძედ გიორგის და ამ გიორგის მეფობას ნათესავობასა შინა ქ̃ს. ჩტჟე, ქრ. ჟგ. არამედ იხილე, ვითარ წინა-აღმდგომ არიან ურთიერთთა, რამეთუ იტყვის ნათესავობასა შინა ბაგრატის ძის გიორგისამდე. „გარდახდენ რუსუდანიდამ წელნი რვა:“ და რუსუდანის მეფობას იტყვის მუნვე ქ̃ს. ჩხპგ ამას რომ რვა დავადვათ, იქმნების ჩუზ წელი, რომელი გარდასცილდების ალექსანდრეს სიკჳდილს ჩტჟგ და გიორგის მეფობას ჩტჟე; ქრ. პგ. ამით ამათნი ზეითნი მეფენი ტყუილნი არიან და უკეთუ რვა წელი რუსუდანის სიკჳდილს დავადვათ იქმნების ქ̃ს. ჩტჲა: ქრ. მთ: ეს მისწჳდების დავითის მეფობის წელს ჩტნე: ქრ. მგ. კვალად გარდასცილდების ექჳსი წელი, და კვალად რუსუდანის მეფობის ქორონიკონიდამ დავითის გამეფებამდე დაშთების ობ წელი, და მეფენი არიან ხუთნი: ეს რომ გაუყოთ, მიხჳდების თითოს იდ წელნი, და ეს დაუჯერებელ არს ძეთა სხმად, რამეთუ არიან ძენი ერთი ერთისა: ხოლო იგივე ქორონიკონი აქ წერილს ქორონიკონს მისწჳდების, დიდის ბაგრატისა-გან სვანთ მოწყვეტასსა და თურქთა-გან სამცხის მორბევასა:

კვალად ბაგრატის ქორონიკონი თემურის მოსლვისა და ალექსანდრეს სიკჳდილისა ქ̃ს. ჩტჟგ. წინა-აღმდგომ არიან, რამეთუ ანუ ბაგრატისად ჯერ-არს ანუ ალექსანდრესად, ვინად-გან პაპის-მამისა და ძის-ძის-ძის მეფობისა ქორონიკონი ერთბამად ურწმუნო არს, და მათთა ქორონიკონებსაც წინა აღუდგების, რამეთუ ძენი უწინარეს ყოფილან პაპისსა-გან არამედ ჩტჟგ ქორონიკონი, მოწ-

მობითა ყოვლთა მემატიანეთა თემურისა და დიდის ბაგრატისა
არს. და ამ დიდის ბაგრატის მამა დავით იყო, რომელსა მოწ-
მობს გუჯარი ბარათიანთა ბეთანიასი, და დავითის მამა თავ-და-
დებულის-ძე ბრწყინვალე გიორგი იყო, რომელსა მოწმობს ნათე-
სავობის რკდ წელი. რუსუდანის გამეფებიდამ რომ დავადვათ იქ-
ბნების ქრისტესით ჩტლე წელი და ბრწყინვალეს გიორგის მეფო-
ბა: ხოლო ესე ალექსანდრე, ბაგრატ მიქელ მეფის ძე არს, და
ამის მიერ ვერ გაურჩევიათ, ვინად-გან ორნი ბაგრატ ერთ-ჟამს
იყჳნენ და ნათესაობის ქორონიკონი ჩტობ: ქრ. ჲ. ამ ალექსან-
დრეს მეფობა რომ არს მიქელ მეფის ძის ბაგრატის სიკჳდილისა
და ალექსანდრეს გარისთვებისა არს, რომელნი იმერეთს აღვსწე-
რეთ, და დიდის ბაგრატის ჟამი არს მეფობისა: ხოლო ამ დიდის
ბაგრატის ძე არს გიორგი და არა ალექსანდრე, და რომელი გი-
ორგი მათ ალექსანდრეს ძედ დაუწერიათ და ამ გიორგის სიკჳდი-
ლის ქორონიკონი ცხოვრებასა შინა, ქს. ჩუიბ: ესევე ალექსანდრეს
გამეფებისა, ეს არც გიორგისა და არც ალექსანდრესი არს ქორო-
ნიკონი, არამედ კონსტანტინესი გიორგი მეფის ძმისა, დიდის ბაგ-
რატის ძისა და ნათესაობასა შინა წერილი: ჩუიდ, ქრ. რბ, გამე-
ფება არს ალექსანდრე მცხეთის აღმაშენებელისა, და ამის მამა
გიორგი მოკლეს თურქთა ქს. ჩუზ. ქრ ჟე: ხოლო კვალად ჰსწერს
ცხოვრება-ში გიორგის ძედ ალექსანდრეს, და სიკჳდილსა ამ
ალექსანდრესა ქს. ჩუით: და ამ ალექსანდრეს ძედ ვახტანგს,
ხოლო ნათესაობასა შინა მეფობასა ვახტანგისასა ქს. ჩუმგ, ქრ.
რლა:

და ეს არს ვახტანგის მეფობის მეორე წელი და ცხოვრებასა
შინა სიკჳდილსა ვახტანგისასა ქს. ჩუმე. მერმე ძმასა ვახტანგი-
სასა გიორგის და ამის მეფობას ნათესაობასა შინა სწერს, ქს.
ჩუმე. ქრ. რლგ. და ცხოვრებასა შინა გამეფებასა ამასვე. ხოლო სი-
კჳდილსა გიორგისასა ქს. ჩუნე: და ამ გიორგის ძედ ბაგრატს,
ამას ნათესაობასა შინა მეფობას უწერს, ქს. ჩუნე, ქრ. რმგ. და
ცხოვრებაში სიკჳდილსა ბაგრატისასა, ქს. ჩუჲა: და ამ ბაგრატის
ძედ კონსტანტინეს და სიკჳდილსა კონსტანტინესსა ქს. ჩუჲზ. მერ-

შემდ კონსტანტინეს ძმად სწერს ალექსანდრეს და სიკჳდილსა ამ ალექსანდრესსა ქს. ჩუჟბ. ხოლო ნათესაობასა შინა ამათსა არა რაჲსა, ვინად-გან ვერა რა უცნიათ: და ამ ალექსანდრეს ძედ კონსტანტინეს და ნათესაობასა შინა მეფობასა ამისსა ჩუჟბ. ქრ. რჱ. ხოლო ცხოვრებაში სიკჳდილსა. ჩფვი: და ამ კონსტანტინეს ძედ დავითს და სიკჳდილსა დავითისსა ქს. ჩფმბ. და ნათესაობასა შინა არცა ამათსა რაის აღწერს:

მერმე ძესა დავითისასა ლუარსაბს და სიკჳდილსა ლუარსაბისასა ქს. ჩფოდ და ძესა ლუარსაბისასა სვიმონს და ნათესაობაში გამეფებასა ამისსა ქს. ჩფნვ: ქრ. ხმვ. რომელი არს სიკჳდილი ლუარსაბისა და ცხოვრებაში სიკჳდილსა სვიმონისასა ქს. ჩქ: და ამათ ქვემოთა ქორონიკონთა არდარა სწერს. ხოლო არამედ ალექსანდრეს სიკჳდილისა და ვახტანგის გამეფების ქორონიკონი ჩუით, არცა ერთისა არს შათი. არამედ ალექსანდრეს მცხეთის აღმაშენებელის მეფობის ჟამი არს. ხოლო ვახტანგის სიკჳდილსა და გიორგის გამეფებისა ქორონიკონი ჩუმე სწორე არს, რომელსა ნათესაობის ქორონიკონიც ემოწმების: კვალად გიორგის სიკჳდილსა და ბაგრატის გამეფებისა ქორონიკონი ჩუნე არა ჭეშმარიტ, რამეთუ ბაგრატ არა გიორგის ძე არს. არამედ დიმიტრისა იმერთ ერისთვისა: ხოლო ამ გიორგის ძე კონსტანტინე იყო და გიორგი მოკჳდა და გამეფდა კონსტანტინე, ქს. ჩუჲთ, და ქორონიკონი იგი გიორგისა არს.

ხოლო ბაგრატის და ძისა მისისა ალექსანდრე'ი და მა'ს ქვეითნი იმერთანი მუნვე მათ-თანა აღკვიწერიან ქორონიკონიცა. არამედ გიორგის ძი'ს კონსტანტინეს სიკჳდილი და დავითისა ძისა მისისა გამეფების ქორონიკონი ჩფდ. წერილი ერთ-ნაკლები არს და დავითის სიკჳდილი და ძმისა მისისა გიორგის გამეფება ქს. ჩფკზ, არა გამეფება არს, არამედ მეფობის ქორონიკონი. ეგრეთვე ლუარსაბის ქორონიკონი ჩფმბ, არა გამეფება არს. არამედ მეფობა და სვიმონ მეფისა ჩფჲ. სვიმონის გამეფების მეორე წელი არს: არამედ ესრეთ ქორონიკონნი ესენი უსწოროდ და წინა-აღმდეგნი არიან და არცა განყოფა'სა ვითარ ქმნასა და არცა იმერთა და კახ..

მეპატრონეთა შთამომავლობასა სწერს: ხოლო ამას რა განვიხილავთ ფრიად ჳსწორო არიან, ვინად-გან სიკჳდილსა თავ დადებულისსა ვსცნობთ და მას ქვეითთა მეფეთა ბრწყინვალის გიორგისამდე ცხოვრებისა-გან ადრიცხვითა წელთათა, რამეთუ მივსწუდით. გამეფედა ბრწყინვალე გიორგი ქს. ჩტიჱ, ქრ. ვ: და ამის ქვეითსა ვიუწყებთ გუჯართა, სიგელთა და ძველთა ქორონიკონებთა-გან, ჩტჟგ. ქრ. ია საგან ვიდრე ჩვენდამდე:

ხოლო მეფობასა დავით ბრწყინვალე გიორგის ძისასა და დავითის ძის დიდის ბაგრატისასა და სიკჳდილსა ბაგრატისასა და ამ ბაგრატის ჟამსა ორ-გზის მოსლვასა თემურისასა, რომელი იყო პირველი ქს. ჩტპზ. ქრ. ოე და მეორე ქს. ჩტჟდ, ქრ. პბ: არამედ ალექსანდრე, რომელი აღუწერიათ ქს. ჩტჟგ ქართლის მეფედ, გარნა თუ ერთს ქორონიკონს იყჳნენ დიდი ბაგრატ და ალექსანდრე, არა არიან ერთ მეფედ, არამედ შეცთომილად აღწერილი და მის ზეითნი მეფენიცა, რამეთუ ალექ ანდრე იყო იმერთა და გიორგიცა ძმა მისი ამისი შემდგომი. ვინადგან ვიხილავთ სიკჳდილსა გიორგისასა ქს. ჩტჟბ: ქრ. პ. და დიდისა ბაგრატის სიკჳდილსა ქს. ჩტჟე. ქრ. პგ: ესრეთ ალექსანდრე და გიორგი დიდის ბაგრატის ჟამსა შინა იხილვებიან. ამის-თვის არა იქმნებიან ზოგად სამნი მეფენი, არამედ იგინი იმერთა და დიდი ბაგრატ ქართლისა. ხოლო არა იგი არს ბრწყინვალე გიორგი, რომლისად სწერს ძედ მისად ბაგრატს, რომელთა-თჳს არცა ქორონიკონი აღუწერიათ. არამედ იგი არს, რომლისა სიკჳდილი აღუწერიათ ქს. ჩტნე, და ძედ მისად დავით, და მას ზეითნი მეფენიცა ტყუვილად არიან, ხოლო ამ დავითის ძე იყო დიდი ბაგრატ, რომლისა ჟამსა შინა მოვიდა თემურ. და რადგან ამ ქორონიკონსა ზედა მოვიდა მეორედ თემურ, ამით ალექსანდრეს ქორონიკონი იგი მტყუარ არს და სცბის. ხოლო დიდის ბაგრატის ძე იყო გიორგი, ვითარცა ვიხილავთ ქორონიკონთა, გუჯრებთა და სიგლებთა დავითისასა და დიდის ბაგრატისასა და გიორგისასა:

კვალად მოკჳდა მეფე ალექსანდრე ქს. ჩტპთ. ქრ. ოზ: კვალად მოკლეს მეფე გიორგი მეგრელთა ქს. ჩტჟბ. ქრ. პ: და კვა-

ლად მოკლეს მეფე კოსტანტინე ჩალადანს ქს. ჩუა: ქრ. ჲთ. და კვალად დიდი ომი იყო, მოკლეს მეფე გიორგი თურქთა და ძმა მისი კოსტანტინე მეფედ იქმნა ქს. ჩუზ. ქრ. ჟე: და ესრეთ ვიხილავთ ალექსანდრეს და გიორგის მეფეთა დიდის ბაგრატის მეფის ჟამსა შინა. ხოლო კოსტანტინე მეფესა გიორგი მეფის ჟამსა შინა ყოფასა და სიკუდილსაცა, რომელნი ამ ქორონიკონებითა არა არიან ერთ-მეფედ. არამედ ალექსანდრე, გიორგი და კოსტანტინე ძენი ბაგრატისანი, შიქელ მეფისა ძენი და იმერთა მეფენი: ხოლო გიორგი და კოსტანტინე დიდის-ბაგრატის ძენი და ქართლის მეფენი და გიორგის ძე არს ალექსანდრე მცხეთის აღმაშენებელი, ვითარცა გუჯარსა შინა ბარათიანთასა, რომელი არს ბეთუნიას სწერს: „მეფემან ალექსანდრე-მ, ძე-მან გიორგი მეფისამან განჰყარნა სამნი ძმანი. აბაში, გუგუნა და დავით:“ და უკეთუ არა ესრეთ იყოს არა არიან წელიწადნი ეგოდენნი, ვითარმედ ექუსნი მეფენი მეფობდენ ურთიერთა ძენი, რამეთუ გამეფდა ბრწყინვალე გიორგი ქს. ჩტი. ქრ. ვ. და ალექსანდრე მცხეთის აღმაშენებელი გამეფდა ქს. ჩუიდ. ქრ. რბ. და ამ ქორონიკონთა შორისნი წელნი არიან ჟვ. ეს განყოფილი თჳთოთა ამათ მეფეთა გიორგის, ბაგრატის, გიორგის, დავითის, ალექსანდრეს და გიორგის მიხუდებიან წელნი ივ. და ამათ წელთა არ შესაძლებელ არს შობად ძეთა, და მეორე მეორისაგანცა. ვინადგან არიან ყოველნი პირველისა მეორე ძენი და არცა ერთი ძმა ალექსანდრეს მცხეთის აღმაშენებელის ქვეითამდე:

ხოლო კვალად ბრწყინვალეს მეფის გიორგისა-გან, ვიდრე სვიმონ მეფისამდე არიან წელნი სკე. და მეფენი იგ. რომლისა არა სარწმუნებელ არს შობად ძეთა გონიერისა-გან, ვინად-გან თჳთოთა ამათ მეფეთა მიხუდების წელნი იე, რომელნი ერთი მეორის ძენი არიან: კვალად უკეთუ ჭეშმარიტობს, რადა არა იტყვის ქმნუდებასა მათთა. არამედ იტყვის. „ჰმეფა და მოკუდა.“ და სხვასა არდარა რასა: კვალად არცა მოწმობს ქორონიკონთა, და რომელთა მოწმობს უსწოროთი და წინააღდგომნი არიან ერთი მეორისა, ვითარცა ვიხილეთ, და ამის-თვის არა ჭეშმარიტ, და რომელნი აღ-

ვწერეთ ჩვენ, უკეთუ არა ესრეთ იყოს, არცა ჭეშმარიტ იქმნებიან გუჯარნი, სიგელნი და ქორონიკონნი და ამის-თვის უმჯობეს არს რწმუნებად ესევე; ვიდრედა წართქმისა უმოწმოსა, ვითარცა მუნ, არცა ერთისა მოწმობისა მომხსენე არს: ხოლო ალექსანდრე მცხეთის აღმაშენებელის ქვემოთნი და მისნი ქორონიკონნი, გუჯარნი და სიგელნი მრავალნი არიან, ვითარცა ესენი, რამეთუ შემდგომად მეფისა გიორგის დიდის ბაგრატის ძისა, მოკლეს მეფე კოსტანტინე თურქთა ქს. ჩჳიდ. ქრ. რბ. და დაჯდა ალექსანდრე მეფედ ძე გიორგი მეფისა. არამედ ქნულება და სიკჳდილი ამ მეფისა იხილვების, რომელ-მან ჰმეფა წელი კ[illegible] ხოლო ცხოვრებაში აღუწერიათ წელი ზ. რომელი არა შეეტყვების ქნულებასა მისსა და არცა გუჯართა მოწმობასა, ვინათ-გან სწერს. „მეფობისა ჩვენისა ი, იე, კ, ინდიკტიონსა, გიწყალობეთ:“ კვალად ძისა მისისა ვახტანგისა. „სამი წელი ჰმეფა და მოკჳდა.“ არამედ ქორონიკონნი აღუწერიათ კვ წელი მეფობისა და ნათესაობასა შინა სხჳა, და ესრეთ შეუსწორებელი არს. ხოლო ვახტანგის ძმის და ალექსანდრეს ძის გიორგისა სწერს ი წელს მეფობასა, რომელმან ჰმეფა კდ წელი, ქორონიკონთა და გუჯართა მოწმობითა, რამეთუ სწერს „ჩვენ გიორგი მეფემან იე ინდიკტიონს გიწყალობეთ:“ და ამ გიორგის ძედ ბაგრატს და მეფობასა ბაგრატისასა ვ წელსა. არამედ ესენი არა ესრეთ არიან ქორონიკონთა მოწმობითა, ვითარცა ვიხილავთ ამას: მეფე გიორგი და ბაგრატ შეიბნენ ჩიხორს და ბაგრატ გაემარჯვა ქს. ჩჳჲბ, ქრ. რნ. იხილე, რამეთუ ბაგრატს არა იტყვის მეფედ, ვინადგან ერისთავი იყო: კვალად გიორგი მეფე თავრიჟ გილაქმან და თემურ მოაოხრეს ქს. ჩჳჲგ. ქრ. რნა: კვალად გიორგი მეფე შეიპყრა ყვარყვარე ათაბაგ-მან ფანავარსა ზედა ქს. ჩჳჲე. ქრ. რნგ: კვალად ბაგრატ მეფემან ქართლი დაიპყრა ქს. ჩჳჲვ, ქს. რნდ: კვალად გიორგი მეფე მოკჳდა ქს. ჩჳჲთ. ქრ. რნზ. და კვალად ბაგრატ მეფე მოკჳდა ქს. ჩჳო[illegible]. ქრ. რჲვ. ამათგან არა ძე გიორგისა არს ბაგრატ, რამეთუ ერთჟამს არიან მხდომნი და მბრძოლნი ურთიერთთა. არამედ ბაგრატ ძე არს დიმიტრისა ალექსანდრეს ძისა იმერთასა: ხოლო ესე გიორ-

გი ძე ალექსანდრე მცხეთის აღმაშენებელისა და ამ გიორგის ძე არს კოსტანტინე, ვინაჲგან ცხადად ქორონიკონი სწერს ბაგრატის ძედ ალექსანდრეს, გარნა თუმცა ვიხილავთ სიგელთა და გუჯართა ვითარმედ: „ჩვენ მეფე-მან ბაგრატ ქართლისა-მან, იმერთა, კახთა, სამცხისა, რანისა, შარვანისა, და შაანშისა-მან. არამედ, ვინაჲგან დაიპყრა ქართლი და ერჩდენ კახნი და მესხნიცა, ამის-გან ჩვეულებითა წინათვე სწერდა: ხოლო ბაგრატის ძედ კოსტანტი ეს და ამ კოსტანტინეს ძმად ალექსანდრეს და ამ ალექსანდრეს ძედ კუალად კოსტანტინეს. არამედ ესე მეფე კოსტანტინე იგივე კოსტანტინე არს ძე გიორგი მეფისა და მამა დავით მეფისა და გიორგისა. ხოლო ალექსანდრე ძე ბაგრატისა და ალექსანდრეს ძე ბაგრატ, რომელმან შეიპყრა ყუარყუარე ათაბაგი, ცხადად საჩინო-არს. ხოლო ცხოვრებაცა, რომელი აღუწერიათ ამის კოსტანტინესივე არს მოსვლანი ყეენებთა, რომელსა სწერს: „მივიდა კოსტანტინე თათრებთა შინა:“ კუალად ქართლი დაიპყრა კოსტანტინე მეფე-მან, ქს. ჩუოთ: ქრ. რპზ. კუალად კოსტანტინე მეფე ჯავახეთს მიუხდა და დადიანი თანა ახლდა ქს. ჩუპა, ქრ. რპთ. ესე ბაგრატისა და ალექსანდრეს მხდომი და წინა-აღმდგომ არს, და ვითარი ძე არს. და კუალად გამეფდა ალექსანდრე, ქუთათისი აღიღო ქს. ჩუპდ. ქრ. რობ. კუალად კოსტანტინე მეფე-მან ქუთათისი აღიღო ქს. ჩუპზ. ქრ. როე. კუალად ქუთათისი დაიპყრა ალექსანდრე მეფე-მან ქს. ჩუპთ ქრ. როზ:

და კუალად მეფობდა კოსტანტინე ქს. ჩუჟბ. ქრ. რპ. და კუალად მოკუდა კოსტანტინე მეფე ქს. ჩფვე. ქრ. რჟგ. და კუალად ალექსანდრე მეფე-მან ძე-მან ბაგრატ მეფისა-მან გორი დაიპყრა ქს. ჩფთ. ქრ. რჟზ: კუალად მოკუდა მეფე ალექსანდრე და ძე მისი ბაგრატ გამეფდა, ქს. ჩფი. ქრ. რჟც: და ამის-გან ცხადად საჩინო არს, რამეთუ არა ძე არს. არამედ ამისი მამა სხვა და იმისი მამა სხვა, ვითარცა აღვსწერეთ ეგრეთცა იცნობების ჭეშმარიტად, რამეთუ ბაგრატ და ალექსანდრე იმერთა მეფენი, ხოლო ესე კოსტანტინე ქართლის მეფე:

კვალად მეფის კოსტანტინეს ძეს დავითის სწერს: „გამეფდა ქს. ჩვი, რომელი ბაგრატ იმერეთის მეფის გამეფება არს. არამედ ჩვენ ვპოვეთ მეფის კოსტანტინეს სიკჳდილის ქორონიკონი და აგ-გიორგისა-გან მამისა თვისის სიკჳდილი და თვით მის აგ-გიორგის სიკჳდილი და კვალად წარმოვიდა ყეენი ოხრებად ქართლისა ქს. ჩვიც. ქრ, სვ, და დავით მეფე-მან ძე თჳსი რამაზ მიაგება და დაიხსნა ქართლი ოხრებისა-გან. ხოლო ყეენი ესე იყო შაჰ-ისმაილ, რამეთუ სპარსთა აღწერილის ქორონიკონთა-გან გამოვირიცხვეთ და შაჰ-ისმაილის გამოჩინება იქმნა ქს. ჩუყთ. ქრ, რპზ. და სიკჳდილი მისი ქს. ჩვკგ. ქრ. სია: ამით არა არს იგი ქორონიკონი დავით მეფისა. არამედ სიკჳდილი კოსტანტინე მეფისა ქს. ჩვე და გამეფდა დავით მეფისა: ხოლო დავით მეფე კვალად მეფობდა შაჰ-ისმაილის მოსვლის უკან; ვითარცა აჩენს ბარათიანთ გვარის ქორონიკონი, წელსა ქს. ჩვკგ, ქრ. სია. „ზე აღიდნეს ღმერთ-მან მეფე დავით, ერგო ბუგუნას ეს და გერმანოზს ესე:“ ხოლო შემდგომად დავით მეფისა იყო გიორგი მეფე, დავით მეფისა ძმა, რამეთუ შაჰ-ისმაილის მოსლვა ლუარსაბ მეფის ჟამს აღუწერიათ. არამედ მეფის ლუარსაბის ზოგი ცხოვრება და სიკჳდილი მისი საჩინოდ არს ქორონიკონთა შინა და ამ ქორონიკონებთა რიცხვით არა არს ლუარსაბის ჟამსა შაჰ-ისმაილის მოსლვა, ვინადგან გიორგის მეფობა სრულიად არდარა იქმნების დავითისა და ლუარსაბის ქორონიკონებთ გამო, არამედ ჩვენთა ქორონიკონთა შინა შაჰ-ისმაილის მოსლვა წერილ-არს. „დევნალ მოვიდა, ქართლი და სამცხე მოსტყვევნა ქს. ჩვკბ. ქრ. სი:“ გარნა სპარსთა და ზოგთა ჩვენთა შინათცა შაჰ-ისმაილის მოსლვად აღუწერიათ და ჩვენცა ეგრეთვე აღვწერეთ: არამედ თუმცა ლუარსაბ მუნ ბრძოლასა შინა მჴნე ახოვნად იყო. გარნა დავითვე იყო მეფედ, რამეთუ ლუარსაბის გამეფებას სწერს ქს. ჩვმბ: და სიკჳდილსა ქს. ჩვოდ, რომლისა მეფობა იქმნების ამით ლბ წელი, არამედ შაჰ-ისმაილ მოვიდა ქართლს ქს. ჩვკბ: და მოკჳდა შაჰ-ისმაილ ქს. ჩვკგ: ამით არა არს ლუარსაბ ჟამსა

შინა შაჰ-ისმაილისასა და მესცდების მეფობისა წელსაცა, რამეთუ მეფე ლუარსაბ მოკჳდა, ცხადად არს ქს. ჩჳნღ. ქრ. სმვ: და ამ ქორონიკონსა და შაჰ-ისმაილს შორის წელნი არიან, ლზ, და ესრეთ წინა-აღმდგომ არს სპარსთა და ჩვენთა ქორონიკონებთა.

ხოლო დიდის სვიმონ მეფისა და დაუთხანისა და კვალად მისივე სვიმონ მეფისა და გიორგისა ძისა მისისა და ლუარსაბისა გიორგის ძისა, რომლისა მეფობა ნათესაობასა შინა აღუწერიათ ქს. ჩქზ. ქრ. სჟე. და ბაგრატისა დაუთხანისა ძისა და სვიმონისა ბაგრატის ძისა სრულიად ჩვენთა ქორონიკონებთა სპარსთა-გან და გურჯართა და სიგელთა-გან გვიქმნიეს. ეგრეთვე როსტომ მეფისა და მისი შემდგომი ჩვე ამდე ხსოვნა ქორონიკონებთა-გან და ცხოვრებათა-გან მათთა შევაზავეთ:[1])

ხოლო იმერთა მეფეთა-თჳს, რამეთუ ნარინ დავით მეფის ძენი კონსტანტინე და მიქელ, ცხადად წერილ არს ცხოვრებასა შინა ჩვენსა, და ძისა მიქელ მეფისასა იტყვის ქორონიკონი. „მიქელ მეფის ძე-მ და არა მეფე-მან ბაგრატ, ყვარყვარეს ასული შეირთო ცოლად ქს. ჩტნღ, ქრ. მვ." არამედ ამის-გამო და წინა-ხსენებულთა მეფეთა სხჳაობითა მივსწვდით ყოვლად ნარინ დავითის ჩამომავლობად. გარნა ეს მიქელ მეფის ძე ბაგ-

---

[1]) ხოლო უმეტეს განმმართლებელი, სხვათა პოვნილთ ქორონიკონებთ გარდა და ო̃წამე აქა წერილთა ესე არს. რამეთუ ყოველნი აქა წერილნი მეფენი და მთავარნი თამარიდამ სვიმონის ძის გიორგისამდე დაწერილ-არიან ძველს გარიგების და სამართლის წიგნსა შინა იმერთს გელათურსა, რამეთუ ბრწყინვალეს გიორგიდამ გიორგისამდე ძისა ალექსანდრესა სწერს. „ეს მეფე მოკჳდა, ეს მეფე მოკლეს:" და შემდგომად გიორგისა ქართლის მეფე, იმერთა მეფე, კახთ-მეფე მოკჳდა, აქ ქვეყნით სახელს-ჰდებს, ვითარცა ქართველთ მეფეს ბურიელ-მან სძლო მოხისს. კახთ-მეფე ლევან მოკჳდა. ხოლო იქ უქვეყნოდ, მეფე დიდი ბაგრატ მიიცვალა, ალექსანდრე მიიცვალა, ამათ მუნ აჩენს ერთ-მეფობასა და აქ გაყრასა: ბონიერ-მან თჳთ განიხილოს, ვინადგან იმერეთს არს აღწერილი და არა ქვეყნობით ახსენებს, მაშ კვალად ერთ-მეფობა ყოფილა და შემდგომად განყოფა:

რატ გიორგისა, დავითისა და დიდის ბაგრატის ჟამებთა იყო, და ამ მეფეთა ერთ-მთავრობით მეფობა ყოვლისა ივერიისა ცხადად საჩინო არს, ვინად-გან არცა მეფედ სწერს ბაგრატს. ამის მიერ ესრეთ აღვსწერეთ: ხოლო მეფის ძის ბაგრატის ძეთა ალექსანდრესი, გიორგისა და კოსტანტინესი ქორონიკონებითა საჩინონი არიან ეგრეთ, რომელნიცა წარვწერეთ და ძმობა მათი. უკეთუ არა ძმანი იყჳნენ არა ძალ-უცსთ ძეთა შობად ადრე-ადრე მეფობითა: და კვალად ალექსანდრეს ძე დიმიტრი-ცა ცხადად არს და ძე ამისი ბაგრატ, რომელი მჴდომი იქმნა გიორგი მეფისა, რამეთუ არა იქმნებოდა მჴდომი, უკეთუმცა არა ძე დიმიტრისა იყოს და ძე ბაგრატისა ალექსანდრე და ძე ამისი ბაგრატ, ვითარცა წარმოვაჩინეთ ქორონიკონებითა და შემდგომნიცა ამათი იხილვებიან ქორონიკონებითა:

ხოლო კახთა მეპატრონეთაცა აღვსწერეთ აღმოჩენითა ამით, ვინადგან ბრწყინვალეს გიორგიდამ, ვიდრე გიორგი ალექსანდრეს ძის-მდე იყო ერთ-მეფობა, გუჯართა, სიგელთა და ქორონიკონთა მოწმობითა და კვალად ბაგრატის და გიორგი მეფისა-გან წინა-აღმდგომა თემურისა, ვითარ ძალ-ედვა, უკეთუ არამცა იყო ერთ-მეფობა, ვინად-გან ექჳს-გზის მოვიდა თემურ და ვერ-ჰყო ნება თჳსი, და კვალად ალექსანდრესა-გან აღშენება მცხეთისა, რუის დჳთაებისა და სხვათა მრავალთა მოოხრებულთა არა შესაძლებელ იყო, თუცა არა ეპყრათ ერთს მეფობასა ქვეშე სრულიად, რამეთუ უწიგნოთა გლეხთაცა უწყიან ალექსანდრე მეფისა-გან კომლ-ზედ ექვსის კირმანეულის შეგდება ყოველს წელს და მით აღშენება მცხეთისა ყოველს გიორგიასა შინა: კვალად, მეორედ, არა სადა ვიხილავთ გუჯართა, სიგელთა და ქორონიკონთა ამათ მეფეთა წინარეთა, უკეთუ-მცა იყოს კახთა მეპატრონეთა, ანუ განდგომანი კახთა წერილითა ანუ სხჳთა ნიშნითა რითამე. ხოლო ამათ ქვეითთა ვიხილავთ, ვითარცა ვპოვეთ დავითისა, გიორგისა, ალექსანდრესი, და ავგიორგისა და ამათნი ქვეითნი უმეტეს ჩენილ-არიან და კნინღა მახსოვარნიცა. ხოლო კახთა განდგომილება გიორგისა და კოს-

ტანტინე მეფისა ქორონიკონთა და გუჯრებითა და მცირედთა ცხოვრებათა-გან წარმოჩინების, რამეთუ მათთა ჟამთა შინა იქმნა განდგომილება კახთა, ხოლო ჩამომავლობა ნათესაობისა კახთა მეპატრონეთა მეფეთა წარმოვაჩინეთ თჳსსა ადგილსა, რომელსა გულის-ხმიერი ჰსცნობს სრულიადს ჩვენსა სიმართლესა. არამედ ჩვენი ესე ქმნული და აღწერილი ყოველნი ქორონიკონითა ქმნულ-არიან, რომელნი დღესაც იპოების და იხილვების მეძიებელისა-გან და ვითარცა გვიხილავს ეგრეთცა ჩავგვირთავს ქრისტეს აქეთი და ქართული, რომელი არს ხუთასიანი (რათა ადვილ გექმნასთ და არღა-რა გიძმდესთ გამოიცხვა ერთი მეორისა-გან) ბრწყინვალის გიორგიდამ, ვიდრე ქრისტესა ჩღმე-მდე და ქართულისა ულგ-მდე.

ხოლო უკეთუ უმჯობესი და უჭეშმარიტესი ჰპოვოს ვინმე გონიერ-მან და განიხილოს ესეცა და იგიცა და იგი უკეთილესად აღუჩნდეს, არა არს ჩვენი ესე ქმნული დამაყენებელი უმჯობესისა თქვენისა. გარნა ისმინე და გულის-ხმა-ჰყავ აღმოჩენა, უწყებულებანი და შემსგავსებულად მისა ჯერ იყავნ ქმნულნი თქვენნი: ხოლო ჩვენი შრომა ესე ამის-თჳს იყო, ვინადგან მეფის ვახტანგის სახელით აღეწერათ და ვიხილეთ ესეოდენი წინა-აღმდეგნი და უსწორებლობანი, ესენი განვასწორენით და განვამართლეთ მოწმობითა ზემო თქმულითა, რათა არავინ ჰსთქუას მხილველ-მან ამის-მან შეურაცხება რაჲმე, რამეთუ მეფის განზრახვას ვგონებ ესრეთ, ვითარცა აღვსწერეთ, ვინადგან ნათესაობისა ქორონიკონსა სწორესა სწერს, გარნა შემწყობი ამისი შეცთომილ არს:

ხოლო ჩვენ შესრულებისა-თჳს ვმადლობთ ღმერთსა და შევსწირავთ ქებასა, პატივსა და დიდებასა დაუსაბამოსა ღმერთსა, მამასა და ძესა და სულსა წმიდასა, აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე ამინ:

შემდგომად განყოფისა სამეფოსა სამ-სამეფოდ და ხუთ-სამთავროდ, ცხოვრება და ქმნულება მეფეთა ქართლისათა:

ოე. მეფე კოსტანტინე, გ, ლვ. წელი ჰმეფა.

დასაბამით-გან ჰრომაულსა ჭყიცა, ბერძნულსა ხმოზ, ქს. ჩუჲთ, ქრ. რნზ, ინდიკტიონსა ბ. შემდგომად მეფისა გიორგისა დაჯდა ძე მისი კოსტანტინე. არამედ ვინად-გან გამეფდა ბაგრატ იმერეთს, ამან კოსტანტინე-მ მოუწოდა ათაბაგსა ბაადურს და ცერ-გახთა და არ-დარა მოვიდა ათაბაგი, რამეთუ დაეპყრა სამცხე, კლარჯეთი. გარნა ეპისკოპოზთა მისცა ნება: და არცა ცერ-გახთა ინება, არამედ გარდმოიყვანეს დიდოეთიდამ დავით და აკურთხეს მეფედ, და იქმნა მიერ ჟამით-გან სამეფოსა განხეთქილება სამად. რამეთუ ერთი მეფე დაჯდა იმერეთს, ერთი კახეთს და ნეშტი დარჩა მეფესა ქართლისასა: და არცა-და-თუ ამას აკმარეს. არამედ განდგა თავადად ათაბაგი და მან დაიპყრა საათაბაგო, რომელ არს სამცხე-კლარჯეთი, კვალად განდგა იმერთა-გან თავადად დადიანი, გურიელი, შარვაშიძე და სვანნი და ამათ დაიპყრეს საზღვარნი თჳსნი. ვიდრე აწამდე არდარა იქმნა შეკრება მისი. არამედ კვალადცა უფროსად დაკნინებანი: მაშინ ამის-მან მხილველ-მან კოსტანტინე-მ ჰგონა უმეტეს საქმისა თჳსისა წარმართებად. შემოიკრიბნა ქართლისა

კათალიკოზ-ეპისკოპოსნი, მთავარნი და დიდებულნი და მოყროვ-ნენ სამცხე-კლარჯთა ეპისკოპოსნიცა და რომელნიმე ჰერ--კახ-თანი და აგრეთვე წარჩინებულნიცა და ეკურთხა ტფილისს მე-ფედ, შემწირვებული განხეთქილებისა-თჳს მეფობისა. გარნა არა უტევებდა დავითს პირობად ხერკს, საგურამო, მარტყოფს და იმერთა ლიხის მთის კერძოთა და ათაბაგსა მტკვრის აღ-მოსავლეთსა:

ხოლო იმერთა მეფე-მან ბაგრატ, მოკუდა რა დადიანი ლიპარიტ, შემოიკრიბნა სპანი, შთამოვიდა და დაიპყრა ქართლი ვაკადცა: მაშინ კოსტანტინე განამაგრა ტფილისი, სომხითი და ლორე, მოიმწყო ათაბაგი ბაადურ და ბრძოდენ ურთიერთს. ამისთჳს ბაგრატ ეზრახა ხან-ბატონს გიორგის, რათა იყოს შეერთებული მისთანა და დაიპყრას გიორგი-მ კერძონი კახეთი-სანი: ხოლო გიორგი-მ ზავ-ჰყო ბაგრატის-თანა დაიპყრა კერ-ძონი პახეთისანი: ამისა შემდგომა მოკუდა ათაბაგი ბაადურ, არამედ მანუჩარ ათაბაგ-მან სრულიად არღარა ინება მწყობა კოსტანტინესი, და იყო წელსა ხუთსა მათ შორის შფოთი: ვინად-გან კოსტანტინეს ეპყრა ტფილისი, მთიულ-მოხევენი, სომხითი და ლორე, ხოლო ბაგრატს ქართლი და კახნი ერჩ-დენ ნებასა მისსა, გარნა თუ მეფენი არა იბრძოდენ. არამედ სპანი მარადის: ხოლო წელსა ქს. ჩუოზ, ქრ. რჲე, იწყო ვა-მიყ დადიან-მან კირთება და ბრძოლა იმერთა, რა იხილა გან-დგება ბაგრატისა: ამისი მხილველი ბაგრატ უკუნ-იქცა ქართ-ლიდა-მ და შთავიდა ოდიშს, ხოლო მუნ განმარჯვებისა შემდ-გომად უძლიერესად მოვიდა ქართლსავე:

ხოლო წელსა ქს. ჩუჲც, ქრ. რნვ, დაჯდა უზუნ-ასან შა-ჰად თურქთა გვარისა. ამან დაიპყრა ორნივე საყეენონი და თავრიჟი და სხვანიცა თემნი (რამეთუ აქამომდე, თემცა იყო ყეენობა. არამედ არა სრულიად სპარსეთისა, აგრეთვე ძენი ბაიე-ზითისანი, სულტანნი სტამბოლისანი, პირველ-წოდებულისა კოსტანტი-პოლისანი, ბრძოდენ უმეტეს ფრანგთა და ამის-გა-მო იყო საქართველო უვნოდ მტერთა-გან, არამედ თჳსთა-გან

ქსრეთ ვნებული): ესე უზუნ-ასან ყეენი [1]) შევიდა საბერძნეთს, აღიღო ტრაპიზონი, მოაოხრა ქვეყანანი, უკუნ-იქცა სპარსეთადვე: შემდგომად წელსა ქს. ჩუღ ქრ. რჲვ, მოვიდა სომხითს, შემუსრა იგი და შემოვიდა ქართლის სომხითს, მოვიდა ორბეთის ძირს და მძლედ დახვდენ მეფე კონსტანტინე ბარათიანითა, ვერა რაჲ შემუსრა და მოადგა ტფილისს. ხოლო კონსტანტინე მეფე ეკირთებოდა საბარათიანოთი მარბიელთა ყეენისათა: მაშინ ყეენი ეზრახა კონსტანტინე მეფესა, რათა მივიდეს მისთანა და მიანიჭოს ყოველი ქვეყანა მისი და დაიცვას უვნებლად: ამის-თვის განზრახვითა წარჩინებულთა მივიდა კონსტანტინე ბარათიანითურთ და მისცა ციხე ტფილისისა. ხოლო ყეენ-მან პატივ-სცა დიდად და მიანიჭა ბოძნი დიდ-დიდნი და შეადგინნა ციხესა მცველნი თჳსნი: იხილა ესე ბაგრატ, ვერღარა წინააღუდგების და წარვიდა რაჭას. ხოლო ყეენი მივიდა და დასდგა მუხრანს, წარავლინა მუნიდამ მარბიელნი, მოარბიეს ქართლი და ხერკი, საგურამო და თიანეთი, მოსწყვიტეს და მოაოხრეს. არამედ რისხვითა ღჳთისათა შეედვა სენი სასიკვდილო უზუნ-ასანს, აიყარა და წავიდა. ხოლო კონსტანტინეს მიათვალა ტფილისი მცველითურთ, მისცნა ნიჭნი დიდნი და ბარათიანი აღავსნა საბოძვრითა და გამოუტევნა და მცირედღისა მოკჳდა უზუნ-ასან და დაჯდა მის წილ ასან ბეგის-ძე იაყუბ ყეენად:

ჴსცნეს რა ციხოვანთა სიკჳდილი ყეენისა, დაუტევეს და წარვიდნენ ნებითა მეფისათა: არამედ მოკჳდა ამასვე წელსა ბაგრატ იმერთა მეფე. ხოლო მეფე კონსტანტინე განძლიერდა და დაიპყრნა ტფილისი და ციხენი მიხმულნი თათართა-გან, მერმე უბრძანა ბარათიანთა და სომხიართა, მიუხდნენ ელთა, დატე-

[1]) ამ ყეენს სწერს პოლშის მემატიანე, აღიღო ტრაპიზონი და სინაპოლი მოსწყვიტნა და მოაოხრა მცირე ასია, ქს. ჩუობ, მეორეს წელს გამოვიდა ამას ზედა ხონთქარი მაჰმად ბ: და შეიბნეს სამ-გზის ძლიერად და იძლია ხონთქარი, და თჳთ მაჰმად განერა ღამით ლტოლვილი, ხოლო ყეენს მოუკლეს ძე და გამარჯვებული უკუნ-იქცა სპარსეთადვე.

ვებულთა ყეენის-გან საზღვართა ქართლისათა, სრულიად მოსრნეს და ტყვე-ჰყვნეს, აღიღეს ალაფნი დიდ-ძალნი და შემოიქცნენ გამარჯვებულნი: შემდგომად შემოიკრიბნა სპანი კოსტანტინე მეფე-მან და დაიპყრა ქართლი ქს. ჩუო, ქრ. რჲზ, აღიღო გორი და ყოველნი სხვანი ციხენი, გამოასხნა იმერნი და შეაყენნა მცველნი თჳსნი: შემდგომად კვალად გამოიყვანნა კავკას-მთიულნი მეფე-მან და განზრახვითა დადიანისათა შთავიდა იმერეთს, ვერ წინაღუდგა ალექსანდრე, აღიღო ციხენი იმერეთისანი და დაიპყრნა იმერეთი, მოერიჴნენ ქუთაისს დადიანი ვამიყ და გურიელი კახაბერ, რამეთუ შურობდენ ალექსანდრეს ბაგრატის-გამო: მაშინ მეფე-მან შეაყენნა ქუთაისს მცველნი თჳსნი, წარმოვიდა და წარმოიყვანა დადიანი ვამიყ სპითა და იმერნი, და შეკრებული ქართლიდა-მ მიუხდა ათაბაგს ჯავახეთს ქს. ჩუპა, ქრ. რჲთ. ამას ვერ წინა-აღუდგა მანუჩარ ათაბაგი და მიუხვნა მეფე-მან სამცხე არსიანს აქათი, განიმაგრამ და მოვიდა ქართლს და განუტევნა დადიანი და იმერნი: წელსა მეორესა მოკუ̂და დადიანი ვამიყ და იქმნა შფოთი კვალად იმერეთს: ამის-მან მხილველ-მან ათაბაგ-მან მანუჩარ დაიპყრა კვალად სრულიად სამცხე, ამის-თჳს კოსტანტინე მეფე-მან შემოიკრიბა სპანი, მივიდა მოსწრაფედ სამცხეს. გარნა მანუჩარ კვალად ვერ იკადრა ბრძოლა, არამედ ნებითა მისითავე ეწყო ყვარყვარე მეფესა და იქმნა ბრძოლა ძლიერ ფიცხელი, ქს. ჩუპგ, ქრ. როა, იძლია მეფე და მოვიდა ტფილისს: მხილველ-მან ალექსანდრე-მ ძე-მან ბაგრატის-მან აღიღო ქუთაისი და ეკურთხა მეფედ იმერთა და დაიპყრა იმერეთი, ქს. ჩუპდ, ქრ. რობ. მაშინ მეფე-მან სცნა აქამომდე წარმართება სვისა და აწ უკუ̂ნ-ქცევა, მიუთხრა კახთა, რათა შეერთდენ. არამედ კახ-ბატონ-მან გიორგი არ ინება და ათაბაგ-მან უმეტეს:

შემდგომად მოვიდა იაყუბ ყეენი სამცხეს ქს. ჩუპვ, ქრ. როდ: ამან წარმოავლინა აწყვერიდამ სპანი, ესენი დაესხნენ დბანისს და ქვეშის-ბეგს, მოსტყვევნნეს და წარვიდნენ: ჰსცნეს

ბარათიანთა, გარდაუდგნენ სიმაგრეთა და ბრძვეს ძლიერად, და
ძალითა ზენათი მოსრნეს და წარიქცივნნეს, რომელ ერთის-
-გან ასნი წარიოტებოდენ და მოისპოდნენ და დაჭერიდენ ნატ-
ყვევნავთა და თვისთაცა მრავალთა და მცირედნი ივლტოდნენ.
მაშინ მპნედ იყო სულხან ბარათა-შჳლი, რამეთუ სხვათა-გან
კიდე მოჭკლა წარჩინებული ერთი ყეენისა, რომელსა ზედა სპა-
ნი ყეენისანი მკიდარებდნენ, რომლისათჳსცა დამძიმდაცა ფრიად
ყეენი და ესრეთ შემოიქცნენ ბარათიანნი მეფისა-თანა გამარ-
ჯვებულნი: ხოლო შემდგომად წარსვლისა იაყუბ ყეენისა ეცა
ჟამი კვალად მეფესა კონსტანტინეს და მოსვრიდნენ გარემოთა
თათართა: მოკჳდა ათაბაგი მანუჩარ და დაჯდა ყვარყვარე: ჟამთა
ამათ კვალად ეზრახა ლიპარიტ დადიანი მეფისა კონსტანტინეს
დაპყრობად იმერეთისად: ესე სთნდა მეფესა და კვალად გამო-
ივლანნა მთიულ-კავკასნი, შემოიკრიბნა სპანი თჳსნი და მთავიდა
იმერეთს. ხოლო ალექსანდრე ვერ წინა-აღდგომი მოსვლისა-
თჳს დადიანისა წარვიდა სიმაგრეთა და მეფე-მან კონსტანტინე-მ
კვალად დაიპყრა იმერეთი, მოვიდა და აღილო ქუთათისი, მო-
რთო დადიანიცა მუნ და მოსცნეს ყოველნი ციხენი მეფეს კონ-
სტანტინეს ქს. ჩუპზ, ქრ. როე: მაშინ გამოუტევნა მეფე-მან
მთიულნი და თჳთ დაადგრა მუნ, რათა განიმაგროს იმერეთი,
რამეთუ ქართლი აქუნდა მშვიდობით:

ხოლო წელსა ქს. ჩუპც, ქრ. როვ, წარმოავლინა იაყუბ
ყეენ-მან სპასპეტი თჳსი ხალილბეგ სპითა. ესე მოვიდა, დაუ-
წყო შენება ქაზიანსა და ალჯაულის ციხესა. აცნობეს კონსტან-
ტინე მეფესა და უბრძანა ბარათიანთა მტერობა მათი, და ამათ
უწყეს ბრძოლა თათართა, ხოცა და სრვანი მრავალთა დღეთა: მცნობ-
მან ყეენ-მან აშველნა სპანი უდიდესნი, მაშინ ესენი მოვიდნენ და
მოადგნენ ტფილისს და ბრძოდენ ძლიერად: ამისი მსმენელი მეფე
კონსტანტინე წარმოვიდა იმერეთიდამ და წარმოავლინნა წინარე
ქაიხოსრო ციცი-შვილი და ჯავახი-შვილი ჯავახი. სპითა მცვ-
ლად ბარათიანთა მოსწრაფედ: მოსლვასა ამათსა შეკრბნენ. ქაი-
ხოსრო, ჯავახი და ბარათიანნი და დაესხნენ ჯანდარს მდგომ-

თა თათართა, მოსცათ ღმერთ-მან ძლევა და მოსრნეს სრულიად,
რამეთუ ვერცა-ღა თუ მატყვი განერა, და შემოიქცნენ ალაფით
სავსენი: მიესმათ ტფილისს მდგომთა თათართა ესე სპათა
თვისთა სრულიად მოწყვეტა და მოსვლა მეფისა კოსტანტინე-
სი, მოეცალნენ ტფილისს და წარვიდენ. მაშინ გარდაუსწვრეს
კუმისის ბოლოს ქაიხოსრო ციციშვილ-მან და ბარათიანთა და
იქნა ბრძოლა ძლიერი, შემდგომად იძლივნენ თათარნი და მო-
სვრიდენ ქართველნი, რამეთუ თავთა მათთა აცმიდიან დობე-
მარგილთა ზედა. არამედ უკანა მსლველნი ნაწყვეტთა ქართველ-
თა მოუსწრნენ თათარნი და შეიყარნეს შუაში ქართველნი: მა-
შინ განხმნენ. ბარათა-შვილი სულხან, ქაიხოსრო ციცი-შვილი
და ჯავახის-შვილი ჯავახი, ვითარცა წინათი გმირნი რომელნი-
მე და გამოვლნეს ბრძოლითა თათარნი ყოვლითა სპითა თჳსი-
თა. გარნა, ცოდვასა ჩვენთა-თჳს, რომელნიმე სხვანი ქარ-
თუცლნი ართნეს და მოსწყვიტნეს თათართა: ხოლო სხვანი
თურქნი უღონოთა ორბეთის ძირს მდგომთა ჯაესხმოდნენ.
არამედ მარადის ბარათიანნი მძლე ექმნებოდიან თათართა. ამის-
თჳს ძლეული ხალილ-ბეგ წარვიდა წინაშე ყეენისა და აუწყა ესე
ყოველი: ხოლო შემდგომად წარმოსვლისა იმერეთიდამ კოსტან-
ტინე მეფისა მოიმწო ალექსანდრე-მ სვანნი, მოირთო რაჭა-
ლეჩხუმი, ჩამოვიდა და დაიპყრა ქუთათისი, ეძრახა-დადიან-გუ-
რიელსა და დაიზავნა იგინი და დაიპყრა ლიხს იქეთი უმეტეს
პირველისა:

ხოლო შემდგომად წელსა ქს. ჩუჟ, ქრ. როც, წარმოავ-
ლინა კვალად სპანი ყეენ-მან. ამის-თჳს ეზრახა მეფე კოსტან-
ტინე კვალად ათაბაგსა და კახთა და რათა ჰყონ შეერთება თა-
თართა ზედა ანუ მოსცნენ სპითა შეწევნა. არამედ მათ არ
ინებეს, რამეთუ ენებათ დამდაბლება მეფისა: მერმე განიზრახა
მეფე-მან დიდებულთა თჳსთა-თჳს თათართა: მაშინ წარჩინებულ-
ნი ეტყოდნენ არა ბრძოლასა პირის-პირ, გარნა განმაგრებასა
ციხე-სიმაგრეთასა და სადაცა ჯერ-იყოს ბრძოლასა, რათა არა
მარცხითა უმეტესად შევკნინდეთ: სთნდა ესე მეფესა და განე-

მზადნენ ეგრეთ: ხოლო თათარნი იგი მოვიდნენ ორბეთის ძირს, ვერა-რა შემუსრნეს და მოადგნენ კოჟრის ციხესა, დაუწყეს სროლა თოფთა: მას ღამესა მოვიდა თოვლი დიდი, ამის-თჳს უკუდგნენ თათარნი ციხისა-გან. მაშინ შემჭირვებულნი მეცი-ხოვნენი გამოვიდნენ მასვე ღამესა, რომელთა თავ მათდა იყო სოლადა-შვილი და ივლტოდენ თჳს-თჳსად. დილასა იხილეს თათართა ციხე უკაცური, შევიდნენ და შემუსრეს ციხე. მერმე მოადგნენ ტფილისს: ჟამსა ამას მეფე კოსტანტინე იდგა ნიჩ-ბისს და აძლევდა ძალსა სპითა ბარათიანთა და ამაგრებდა მათ. ხოლო თათართა, ვითარ ვერ შემუსრეს ტფილისი, მეფის ახ-ლორე ყოფის-თვის, წარმოავლინეს ფ რჩეულნი მხედარნი და სხვანი სპანი მრავალნი მორბევად ორბეთის გარემოთა: მაშინ შემოუხდენ თათარნი მთის დაბნებთა და რომელნიცა ჰპოვნეს, მოსწყვიტნნეს და მოსტყვევნნეს: ესე ყოველი მიესმათ ბარა-თიანთა ენაგეთს მდგომთა და მათ-თანა ქაიხოსრო ციცი-შვილსა, თურმანის ძეს ქაიხოსროს და თავსა მათსა სულხან ბარათა-შვილსა: ესენი წავიდენ მსწრაფლად და მიეწივნენ თათართა მისვლასა და კვეთებასა:ვე წარიქცივნეს ამათ თათარნი და შეს-ჯარნეს ღრატე კლდოვანთა და ღელოვანთა შინა და მოსვრი-დენ და სწყვეტდენ, ვითარცა ქათამთა, რამეთუ დიოდიან სის-ხლნი მათნი რუდ: მაშინ დარჩა მერაბს ბარათა-შვილს მოყვასი ყეენისა ფრიად წარჩინებული, არამედ ჩვენთა ტყვეთაგანცა მოი-სრულნენ თათარნი დი მოჰყვანდათ თვით დატყვევებულთა მათ-გან იგინივე ტყვედ: კვალად ქაიხოსრო ჯავახი, ქავთარ და სო-ლოდა-შვილი მოესწრნენ უკან-მსვლელთა სამასთა თათართა ოცნი ესე ქართველნი, მოსცათ ღმერთ-მან ძლევა, წარიქცივნ-ნეს თათარნი და მოსწყვიტნნეს, ვითარ მცირედნიღა გარდაე-ხვეწნენ: ესმათ ესე მოწყვეტა სპათა თვისთა ტფილის მოდგო-მილთა თათართა, მყის მოეცალნენ და წარვიდენ მოსწრაფედ თჳსად. არამედ ერთგულობისა-თჳს ქვეყნისა და მეფისა თვისისა-თჳს მოსცათ ძლევა ღმერთ-მან ბარათიანთა, რამეთუ მოსრნეს, მოსწყვიტნეს მძლავრნი მტერნი, რამეთუ მიერ ჟამით-გან ვერ-

და-რა იკადრეს მოსლვად თათართა ქართლსა შინა, გარნა თუ არა მოეწჳრვათ ბარათიანთა, შიდა-ქართლსაც შემოებრძოლებოდნენ თათარნი და მეფისა და ქვეყანისა ფრიად შემაწუხებელი იქმნებოდნენ:

ხოლო შემდგომად თათართა წარსლვისა შემოიკრიბა მეფე-მან კონსტანტინე სპანი, მიუხდა და მოსრნა ელნი გარემონი, შემუსრა და დაარღვია ადჯაყალა და ქოზიანი, აღიღო ალაფი მათი და მოვიდა ტფილისს: შემდგომად შემოიკრიბა კათალიკოზი, ეპისკოპოსნი და წარჩინებულნი თჳსნი და განიზრახვიდა: „თუ რაჲ ჰყონ განდგომილებისა-თჳს ქვეყანათა და ვითარ მოაგონ კვალად მეფობასავე თჳსსა:“ მაშინ დიდებულნი იტყოდნენ: „ვინად-გან მტკიცედ სდგან ერთგულებასა ზედა თჳსთა რჩეულთა მეფეთათა იმერნი და კახნი და კვალად ათაბაგისა სამცხელნი. ამის-თჳს არა გაგიზრახავთ ბრძოლასა, რამეთუ თუმცა მერე ვექმნნეთ ერთსა, არდა-რა მოგჳცემს მეორე ნებასა, არამედ ვაცადოთ ჟამი, უკეთუ კვალად აგოს ღმერთ-მან მეფობასავე შენსა:“ ხოლო იხილა რა ესე ვითარება თვისთა-განცა მეფე-მან, ამის-თჳს აღირჩია მშვიდობა, რამეთუ ამ ჟამებთა მოკჳდა კახთ-ბატონი გიორგი, ხოლო კახთ-ბატონ-მან ალექსანდრე და მეფე-მან კონსტანტინე ჰყვეს მშვიდობა სიყვარულისა, კვალად ათაბაგის-თანა და შემდგომად ალექსანდრე იმერთა მეფისა-თანა და რომელნი აღვწერენით საზღვარნი დაიპყრნეს ეგრეთ. გარნა მეფე კონსტანტინე მცდელობდა შენება-მაგრებასა ქვეყანისასა:

კვალად გარდაიცვალნენ ჟამსა კონსტანტინე მეფისასა კათალიკოზნი. დავით და ნიკოლაოზ, და დასვა მეფე-მან აბრაამ: კვალად ამავ მეფისა კონსტანტინეს ჟამსა, წელსა ქს. ჩუჟდ, ქრ. რპგ, შურ-აგო ათაბაგ-მან ყვარყვარე-მ მაქს. შემოვლო კახეთი და ქართლს დახჳდნენ ციციანნი და შიდა-ქართველნი, იძლივნენ ქართველნი და წარვიდა ათაბაგი მშვიდობით: ამის მცნობს მეფესა კონსტანტინეს დაუმძიმდა მოწყვეტა სპათა და კვალად შლილობა ათაბაგისა და შერისხნა, რომელთა ჰყვეს ესე თვი-

ნიერ მისა: ხოლო ესხნეს მეფესა კონსტანტინეს ძენი თამარ დედოფლისა-გან. დავით, გიორგი, ბაგრატ, ალექსანდრე და მელქისედეკ (რომელი შემდგომად კათალიკოზი იქმნა). არამედ შემდგომად დამშვიდებისა ქვეყანათა ამან კოსტანტინე მეფა წელი იბ მშვიდობასა შინა:

კვალად ჟამსავე ამისსა გამოჩნდა შაჰ-ისმაილ ძე შიხისა ქს. ჩუჟვ, ქრ. რპდ, თათრულსა ქორონიკონს შა. დაიპყრა ამან არდაველი, გამოვიდა მუნით და დაიწყო პყრობა ქვეყანათა: ხოლო შიხი იგი იყო ჟამსა თემურისასა არდაველს და უწყეს მანქანება მისი ლანგთემურს და თემურ მივიდა ხილვად მისა: მაშინ შიხ-მან უჩვენა საქმე ეშმაკისა ოთხნი საკვირველნი, განცვიფრდა თემურ და ეტყოდა. ჳრა გნებავს მოხოვე, რათა მოგანიჭო. ხოლო შიხ-მან მან გამოსთხოვა ტყვენი, რომელნი დაეტყვევნეს თემურს შამელნი იბჩ. და ქალაქი არდაველი, თხოვნისაებრ მიანიჭა თემურ ყოველნი, და ეპყრა მიერით-გან შიხსა მას და ძეთა მისთა ქალაქი არდაველი. ხოლო ტყვენი თავისუფლნა შიხ-მან: შემდგომად პაპასა შაჰ-ისმაილისას აღუდგა მტრად შირვანშა და მოჰკლა იგი: მერმე კვალად მოიკლა ძეცა მისი მამა შაჰ-ისმაილისა უკეთურებისა-თჳს და შემდგომად მამისა შაჰ-ისმაილისა სდევნიდა, სდევნიდა საკჳდავად მეფე თავრიზისა, და ესე მცირე ყრმა წარიყვანეს გილანს და დამალეს მუნ: მერმე რა მოიწიფა, გამოვიდა და დაიპყრა არდაველი და იწყო პყრობად ქვეყნისა. არამედ გაძლიერდა წელსა ქს. ჩუჟთ, ქრ. რპზ, თათრულსა ქორონიკონსა შე, და მიერთნენ ყოველნი იგი შამელი ტყვენი, რომელნი განათავისუფლნა შიხ-მან: კვალად წელსა ქს. ჩოვ, ქრ. რპც: თათრულს ქორონიკონს შზ, ამან შაჰ-ისმაილ დაიპყრა ადრიბეჟანი და უკუნიქცა და დაიპყრა სპარსეთი, მერმე წარვიდა ბალხი-ბუხარას და ქობულს. ხოლო შემდგომად ამათ ჟამებთა შინა გარდაიცვალა მეფე კოსტანტინე, ქს. ჩოვე, ქრ. რჟგ:

ოჳ. მეფე დავით, ც, ით წელი ჰმეფა:

შემდგომად კონსტანტინე მეფისა დაჯდა უხუცესი ძე მისი დავით მეფედ: ამან შემოიკრიბა კათალიკოზი და ეპისკოპოსნი და წარჩინებულნი თვისნი და ეკურთხა ტფილისს მეფედ: არამედ ესე დავით მეფე იყო ლმობიერი, ბრძოლა-მლილობათა და შფოთთა მოძულე და მოყვარე მშვიდობისა: ამან დაიპყრა ქვეყანა, რომელი დაეტევა მამისა თვისისა-გან და განაგებდა კეთილად და მშვიდობით.

ხოლო წელსა ქს. ჩფთ, ქრ. რჟზ, გარდმოვიდა სპითა ალექსანდრე მეფე იმერთა, მოადგა გორს. შეუძნდათ ესე ყოვველთა და ეტყოდენ მეფესა დავითს ბრძოლასა მისსა. არამედ დავით მეფე-მან არა ინება, მეტყველ-მან მათ-მან: „რამეთუ მიეგების მშფოთეთა შფოთი:“ ხოლო ალექსანდრე-მ აღიღო გორი და დაიპყრა თვით და მოართვეს მორბევა იმერეთისა ჩიხთა-გან. უკუნ-იქცა და წარვიდა იმერეთს: შემდგომად მეფე-მან დავით აღიღო გორი და დაიპყრა და განამტკიცა უმაგრესად: შემდგომად ერთისა წლისა მოკუდა მეფე იმერთა ალექსანდრე: ხოლო წელსა ქს. ჩფია, ქრ. რჟთ, მოკლა კახთ-ბატონი ალექსანდრე ძე-მან თჳს-მან გიორგი-მ: ამ ჟამს იდგა დავით მეფე ატენს ტაძრეულითა და მცველითა თვისით, მოუხდა აგ-გიორგი ატენს მეფესა დავითს. ხოლო დავით უსპობით ვერდა-რა მბრძოლი შევიდა ციხესა შინა ატენისასა, და მოადგა აგ-გიორგი გარს. არამედ იხილა გიორგი-მ შემუსვრა ციხისა და სპანიცა შემოკრბებოდიან შემწედ მეფისა დავითისა, უკუნ-იქცა აგ-გიორგი და წარვიდა კახეთს. გარნა არა იკმა სიბოროტე და კვალად იყო კირთება, რბევა და ოხრება ქართლისა, რამეთუ ჟამითი-ჟამად მოვიდის და აოხრებდის:

ხოლო წელსა ქს. ჩფიბ, ქრ. ხ, მოვიდა სპა ხონთქრისა დიდ-ძალი სამცხეს და იმერეთსა ზედა: ამასვე წელსა მოუხდა მეფე ბაგრატ იმერთა მოხისს ვახტანგს. სძლო ვახტანგს. არამედ დავით მეფე-მან ზავ-ჰყო მათ შორის და წარიყვანა ბაგრატ

ძმა თვისი და წარვიდა იმერეთს: ხოლო ვითარ არა დასცხრა ავ-გიორგი ოხრებად, ეტყოდენ ძმანი მეფესა დავით წინა-აღდგომობასა გიორგისასა: ხოლო იგი მიუგებდა. „სიბოროტისა თვისისა ნაცვალი მიეგებების, რად ვყოთ ჩვენ შფოთი:" არამედ ბაგრატ ძმა დავით მეფისა მიუგებდა: „მიგვიხვნა კახეთი და აწ ნებავს ქართლისაცა." და გამოსთხოვა მუხრანი საუფლისწულოდ და არაგვისა და ქსნის-ხევნი მთიულ-მოხევე-თურთ თჳსს მორჩილებასა ქვეშე (რომელი არს მიერით-გან ერთ-საბასპეტოდ ანუ სადროშოდ, გვალად იტყვიან მიერ ჟამით-გან იქმნა ქართლი ოთხ-სადროშოდ): „და მე აღუდგები მტრად ავ-გიორგისა". მაშინ აიძულებულ-მან მეფე-მან ნება სცა ბაგრატს. წარმოვიდა ბაგრატ, აღაშენა მუხრანს ციხე მტკვრისა: ამისი მცნობელი ავ-გიორგი მოვიდა სპითა თვისითა და მოადგა ციხესა მას შინა მყოფს ბაგრატს სამ-თთჳე და შეამჭირვა ფრიად ბაგრატ: მაშინ ავ-გიორგი-მ წარუვლინა ღვინო ლიტრითა ბაგრატს. „ხარ ძე მეფისა და არს ჟამი მრავალი, რომელსა არა გისვამს, აწ იხმიე:" ხოლო ბაგრატს ჰყვა ჯასა შინა ორაგული ცოცხალი, წარმოუგზავნა ავ-გიორგის იგი და მოუთხრა. „სამ-თთჳე მყოფობ ქსანსა ზედა და არა გიგემებია, იგემე, რამეთუ ცოცხალ არს:" გაჰკვირდა ავ-გიორგი და ჰგონა საზრდოთა სიმრავლე, უკუნ-იქცა, მოაოხრა ქვეყანა და მთავიდა კახეთად: შემდგომად გვალად გამოვიდა ავ-გიორგი, ვითარცა ჩვეულ იყო, მოარბია ქართლი და ვითარ არა ვისი აქჳნდა შიში, წარავლინნა სპანი თვისნი წინარე და თვით ნადირობითა და მცირედითა კაცითა მოვიდოდა [1]): მაშინ ბაგრატს სპითა თჳსითა მზირ-ეყო ხევსა შინა ძალისისასა, და მოვიდა რა მუნ ავ-გიორგი, იცა ჟამი მარჯვე ბაგრატ, მიეტევა და მოსრნა მისთანანი და შეიპყრა ავ-გიორგი და პატიმარ-ჰყო მტკვრის

[1]) ხოლო სხვა ქორონიკონში თვით დავით მეფისა და ავ-გიორგის შებმა სწერია:

ციხესა შინა, ქს. ჩფიგ, ქრ. სა. მერმე ამასვე ქორონიკონს მოაშთვეს, ანუ მოკჳდა.

ხოლო ვინად-გან არღა-რა-ვინ იყო მეპატრონე კახეთისა თჳნიერ ავ-გიორგისა, შემოიკრიბა მეფე-მან დავით სპანი თჳისნი და შთავიდა კახეთს და დაიპყრა თჳთ კახეთი, მერმე მოიქცა ტფილისვე: ხოლო ძე ავ-გიორგისა, მცირე ყრმა წლისა შვიდისა დამალა დედით მისით ჩოლოყაშვილ-მან გარსევან, ვინად-გან ნათესავი იყო დედა მისი გარსევანისა: სცნა მეფე-მან დავით ყოფნა ავ-გიორგის ძისა ლევანისა კახეთსვე. ამისთჳს წარავლინა ძმა თჳსი ბაგრატ მის ქვეშე დაწესებულითა სპითა და ამილახორითა, რათა მოიძიონ ლევან და მოართვან მას: შთამოსრულ-მან კახეთს ბაგრატ დასდვა შიში დიდი კახთა და ყოველთა მკჳდრთა მათ შინა. არამედ მათ ყოველთა ჰფუცვეს უცნობელობა მისი აღთქმითა დიდითა: არამედ გარსევან ჩოლოყაშვილ-მან ჰყო ხვანჯი და ცბიერება დიდი, რამეთუ ლევან ჰყო მეწდედ უშვერითა სამოსლითა და იმსახურებდა ჟამსა სერისასა სტუმრებულის ბაგრატის წინაშე და შეუთქვეს რა გარსევანს ლეონისა-თჳს, მან ჰფუცა ძლიერითა ფუცვითა: „რომელი არა გხილვოთ თქვენ თჳნიერ მისსა, არცა მცირე და არცა დიდი არა-ვინ მყვეს და არცა უწყოდე“: ესე ირწმუნა ბაგრატ და წარმოვიდა ქართლს: მაშინ გარსევან წარავლინა ლეონ ოზანის ციხესა შინა და დამალა მუნ. ხოლო კახეთი ეპყრა დავით მეფესა ნებასა შინა თჳსსა:

1519 შემდგომად წელსა ქს. ჩფით, ქრ. სზ, წარმოემართა შაჰ-ისმაილ ყეენი დაპყრობად და მოოხრებად ქართლისად (რამეთუ ამან შაჰ-ისმაილ დაიპყრა სპარსეთი, ბალხი, ბუხარა და ქობულია, ამანვე უწოდა სპარსთა ყიზილბაში, რომელი დაბურა თავსა ზედა თაჯი და დოლბანდი, ამათ-გამო გამოაჩინა და დაუდვა სჯული შიისი სპარსთა, რათა განეყოს ხონთქარსა სუნთა. და თჳთ იწოდა ძედ ალიასი და ამის-თჳს რწამდა სპარსთა ძენი შაჰ-ისმაილისანი, ვითარცა ძენი იმამისა მათისანი და თაყვანი-სცემდნენ მათ, ვითარცა იმამთა: ამის-მან მსმენელ-მან მეფე-

მან დავით აღილო ძღვენი დიდი და ძე თჳსი რამაზ წარავლინა წინაშე ყეენისა და აღუთქვა მორჩილება, რათა არა მოაოხროს ქართლი და ქვეყანა: იხილეს რა ესე კახთა, გამოიყვანეს ლევან ციხიდამ, შთამოიყვანეს და დაიპყრეს კახეთი: ხოლო მეფე-მან დავით უცალო-მან და მოლოდინე-მან ძისა თჳსისა-მან, თუ რაჲ უყოს ყეენ-მან, მიუშვა კახთა ყოვლად ამისა ეგრეთ: არა-მედ ყეენ-მან შეიწყნარა ძე მეფისა რამაზ პატივითა დიდითა და მისცა ნიჭი დიდი და წარმოუგზავნა მშვიდობით ზავისა მყოფელ-მან და დაიხსნა მეფე-მან ქართლი ოხრება-ტყვეობი-სა-გან (ესე ჰყო ყეენ-მან, რამეთუ ბრძოლად მივიდოდა ხონთ-ქრისა, რათა არა ქართველნი მიერთვნენ მას). ხოლო შაჰ-ის-მაილ წარვიდა და დაიპყრა დიარბექირი; ეწყო მუნ ხონთქარი სულთან სელიმ, იძლია შაჰ-ისმაილ და მოსწყდნენ სპანი მის-ნი, მოვიდა ყეენი ყაზმინს, დაჯდა და არდა-რა გამოვიდა ყა-მადმდე.

ხოლო დავით მეფე რა იქმნა სარწმუნო ყეენისა-გან, შე-მოიკრიბნა სპანი თვისნი და შთავიდა კახეთსა, ვერ წინა-აღუდ-გა ლევან. არამედ შევიდა ციხესა მაღნარისასა, მივიდა მეფე და მოადგა გარს და შეამჭირვა ფრიად და ლამოდენცა მოცე-მასა ციხისასა: ამ ჟამსა მოერთვა ამბავი მეფესა დავითს მოს-ვლა ოსმალთა ქართლსა შინა. არამედ მეფე დაუფარვიდა სპათა თჳსთა და წარავლინა მთავარ-ეპისკოპოსი და ამილახორი, რა-თა მოსცენ ციხე, უკეთუ არა მოსწყდეთ სიყმილითა: მისრულ-თა ციხოვანნი აღუთქმიდენ მოცემასა. არამედ მთავარ-ეპისკო-პოს-მან აზრახა იდუმალ დედასა ლეონისასა მეამბორესა ბელსა ზედა მთავარ-ეპისკოპოსისა. „ნუ გეშის ღამესა ამას წარვალთ, განმაგრდი«. მსმენელი დედა ლეონისა იტყოდა: „ვარ ძისა მაგრებასა და მიუცემლობასა:« ესე მოუთხრეს მეფესა, უკმოი-ქცა და მოვიდა ქართლს. აქ ეწყო ოსმალთა, მოსცა ღმერთ-მან ძლევა, აოტნა და მოსწყვიტნა მრავალნი, აღიღო ალაფი მათი დიდი და მოვიდა ტფილისს: შემდგომად კვალად შემო-იკრიბნა სპანი და წარვიდა კახეთს, მისრულს მეფესა საგარე-

ჯოს მოერთვნენ მუნებურნი და შთავიდა ქისიყს და მოერთვნენ მუნცა გარეთნი ყოველნი, შეუხდა ქისიყს. ხოლო ლეონ ეწყო მცირედითა სპითა ქს. ჩფკ, ქრ. ხც, იძლივნენ სპანი დავით მეფისანი, წარმოვიდა მეფე და მოვიდა ტფილისს:

კვალად იდგა გორს მეფე დავით და მოართვეს ამბავი სპათა მოსვლვისა ფერსათიდამ, რამეთუ გამოვლო გურიელ-მან მამიამ მწეობითა ათაბაგისათა მთა-დიდი, რათა შემწე ეყოს ლევანს დავით მეფესა ზედა ზავითა ანუ ბრძოლითა და მივიდეს მის-თანა: მსმენელი დავით მეფე, განრისხნა და წარვიდა მის-ზედა სპითა, რავდენნი დაესწრნენ მუნ: ხოლო გურიელი არა მგონე მეფისა, ეწყო მოხისს ძლიერად, იძლია დავით მეფე და მოვიდა ტფილისს: მუნ კვალად შემოიკრიბნა სპანი, რათა მიაგოს შური მის წილ გურიელსა: ხოლო გურიელი მივიდა მუხრანს და ლევანც მოვიდა მის-თანა და არა რას აგნებდენ ქვეყანათა და დავით მეფეცა მოვიდა ნიჩბისს სპითა თჳსითა და წარავლინა ბაგრატ ძმა თჳსი მის ქვეშე დაწესებულითა და ამილახორით, რათა მოვიდეს მეორე დღე ბაზალეთიდამ მათ-ზედა, და თჳთ სპითა თჳსითა მივიდეს პირის-პირ: არამედ წარმოევლინა წარჩინებული გურიელსა მეტყველსა: „რამეთუ მოვედ ვედრებად თქვენ წინაშე, რათა ვყოთ ზავი თქვენსა და ლევანს შორის. გარნა იქმნა უმეცრად ბრძოლა თქვენი, აწ გმვედრებით, ვინად-გან არა რა მივნია ქვეყნისა-თჳს, ამით ვარ მართალი, რათა ჰყოთ ზავი და სიყვარული თქვენ შორის, რამეთუ არიან მტერნი ძლიერნი გარემოს, ვითარცა ყეენი. რომელი იპყრობს ქვეყანათა:“ მაშინ განა-თუ მეფესა არა ენება ესე და წადიერ იყო ბრძოლისა. არამედ განაზრახებდენ კათალიკოს-ეპისკოპოსნი და წარჩინებულნი ყოფად ზავისად. ამისთჳს სათნო-იყო მეფე-მანცა და ჰყვეს ზავი და განაჩინეს საზღვარი და სიყვარული ურთიერთა, მტერობა და მოყვრობა ერთბამად მტერთა და მოყვარეთაზედა. მერე იხილნეს ურთიერთნი, უძღვნეს და წარვიდეს თავის-თვისად.

ხოლო გარდაიცვალნენ კათალიკოზნი მეფის ჟამსა შინა აბრაამ და ბასილი და დასვა ამან მეფე-მან დორათეოს: ხოლო შემდგომად ამისა მშვიდობით ყოფასა შინა წელსა ქს. ჩფკბ, ქრ. ხი, [1]) წარმოემართა შაჰ-ისმაილ ყეენი, რამეთუ ჰგონებდა მორჩილებასა ქართლისასა. არამედ ესმა კირთება ქართველთა-გან მაჰმადიანთა. კვალად ვინად-გან სძლო სულტან-მან სელიმ, რათა არა მიერთვნენ ქართველნი ხონთქარსა. ამის-თვის მოვიდა და დადგა ადჯაყალას და იწყო შენება მისი: მა-შინ ევედრა დავით მეფე მშვიდობასა. ხოლო ყეენ-მან მიუწო-და მეფესა წინაშე თჳსსა. „მოგცე ნიჭი დიდი, ქვეყანა და განგიტეო მშვიდობით“. არამედ ვინად-გან ატევებინებდა ყეენი ქრისტესა და ჰყოფდა მაჰმადიანად. ამის-თჳს არა ინება მეფე-მან მისვლად. განა მოიცა ძალი მესხთა და კახ-ბატონისა ლე-ვანისაგან. კვალად გამოიყვანნა კავკასნი და მთიულნი, განამტ-კიცა ტფილისი და ყოველნი ციხენი და სიმაგრენი ქართლისა-ნი: ესმა რა ესენი შაჰ-ისმაილს მაგრება და სპათა შეკრება მეფისა-გან, წარმოავლინა სპასპეტი თჳსი ყარაფილ სპითა დი-დითა, და მოუდგინა მას კვალად მისკარბაში ელიას-ბეგ სპითა და მერმე შეუდგა ამათ თჳთ-ცა სპითა თჳსითა, ვინად-გან რიდი დიდი აქვნდა ქართველთა სიმხნისა: ამისი მსმენელი დავით მეფე განვიდა თელეთს ყოვლითა სპითა თვისითა და ნიჭადითა. მოვიდა ზირველთა ყარაფილ, ეწყვნენ და იქმნა ბრძოლა ძლიე-რი და მოწყდნენ მრავალნი და ივლტოდნენცა ყიზილბაშნი,

(1) თათრულსა შკთ, ქორონიკონთა შინა შაჰ-ისმაილის მოსვლა სწერია. „დევალ მოვიდა, მოსრნა ქართლი და სამცხე.“ ხოლო სპარსთა შიჰ-ისმაილისა სწერია, და ჩვენცა ეგრეთ აღვწერეთ ხოლო დევალ სა-გონებელ-არს ანუ თჳთ იგი ანუ სპასალარი მისი. მე ვგონებ დევალს უმეტეს ჭეშმარიტს, ვინად-გან შაჰ-ისმაილ ხონთქრის ბრძოლას უკან აღარ ლაშქრობდა, და ესე შაჰისმაილის მოსვლასა ლუარსაბ მეფის ჟამს დაუწერიათ, რომელსა შინა სცოცხლებდა დავით მეფევე. ვითარ-ცა აჩენს ქორონიკონი ქს. ჩფკგ, ქრ. ხია, შაჰისმაილის სიკვდილსა და და-ვით მეფის სიცოცხლესა.

ლტოლვილნი ემთხვივნენ ელიას-ბეგს. მან მოაქცივნა, მოვიდნენ და იქმნა ბრძოლა უძლიერეს-უსასტიკესი და ფიცხელი: იხილა ლუარსაბ ძე-მან ძლიერება ყიზილბაშთა, განვიდა სპითა თჳსითა და ჰკვეთა ძლიერად მარცხნით ყიზილბაშთა, მაშინ მაშინ ძალითა ჯუ̃რისათა განხეთქა რაზმი მათი, შევლო და მოსწყვიტნა მრავალნი. ხოლო ყიზილბაშნი ივლტოდენ და მოსვრიდენ ქართველნი და ალაფობდენ ალაფთა მათთა. ხოლო ლუარსაბ სდევნიდა და სრვიდა: არამედ შაჰ-ისმაილს წარმოევლომთა იალღუჯისა და დამალულ იყო ღელესა შინა [1]) და რა იხილნა სპანი თვისნი მოწყვეტილნი და ლტოლვილნი, შეუძნდა ფრიად და უბრძანა ყარა-ყოინლუს მისვლა და ბრძოლანი: წამსვე მოეტევნენ ზურგით კერძო იგინი ქართველთა და ჰკვეთნენ ძლიერად. გარნა მაშვრალნი და ნაალაფევნი ქართველნი ბრძოდენ უფიცხესად. არამედ ცოდვათა ჩვენთა-თჳს იძლივნენ დავით მეფისანი და წარმოვიდა მეფე ქართლს: ხოლო ლუარსაბ განვლო მტკვარი ყარაის ბოლოს, შემოვლო და მოვიდა მამისა თჳსისა თანა. არამედ მეფე კვალად შემკრები სპათა ბრძოლა მაგრების-თჳს, ჰგონებდა სიმტკიცესა ტფილისისასა. არამედ შაჰ-ისმაილ შემდგომად ბრძოლისა, რა მოადგა ტფილისს, აღუთქვა ციხის თავსა ნიჭი დიდი და ციხის-თავმან მისცა ციხე-ქალაქი: შემოვიდა, შემუსრნა ხატნი და ჯვარნი და განძარცვა სიონის ღუ̃თის-მშობლის ხატი და შთააგდო მტკვარსა შინა (რომელი შემდგომად ჰპოვა ბატონ-მან ლევან, ნათლუღის ჭალასა შინა), მოსწყვიტა ქალაქი და ტყვე ჰყვნა, აღაშენა მეჩითი ხიდის ყურსა ზედა, ციხესა შინა შეაყენნა მცველნი თჳსნი და დაიპყრა თჳსად. კვალად წარავლინა სპანი, ვითარცა მარბიელნი და მოსწყვიტეს სამცხე, სადაცა ვინ ჰპოვეს. მერმე უკუნ-იქცა და წარვიდა სპარსეთად:

[1]) სწერს. „წარმოვლო შაჰ-ისმაილ მთა კუმისისაო," ხოლო ზეპირ სიტყვა არს, „წამოვლო იალღუჯა და დაიმალა ღელესა." შინა ჩვენ ეს უმეტეს გვეჭეშმარიტა, ვინად-გან იალღუჯა უფროს მარჯვე გზა არს ალჯაყალისა, ვიდრე კუმისის მთა და ეს დავსწერეთ.

ხოლო მეფე დავით შეკრებული სპითა ლაშობდა კართებ-ლსა და ხლომასა სპათა ყეენისათა. არამედ უმჯობესად აღირჩია, ვინად-გან წარსვლად იყო ყეენი, ბრძოლანი ცისეთანი, რომელ-ნიცა დაიპყრ ა ყეენმან: შემდგომად მიუხდუნნა მეფე-მან სპანა და მოსრნა გარემონი თათართა ელნი და მარადის ბრძოდა ტფი-ლისს. ხოლო წელსა ქს. ჩფკგ, ქრ. ხია, თათრულსა მღ, მოკჳდა, შაჰ-ისმაილ, დაჯდა ძე მისი შას-თამაზი ი წლისა: ამას ჯერეთ არა ეძლო ბრძოლა და ლაშქრობა: მერმე მოადგა მეფე დავით ტფილისს, აღიღო იგი, მოსრნა ყიზილბაში, გვა-ლად აღიღო აღჯაყალა, შემუსრა იგი და განასხნა თათარნი და დაიპყრნა საზღვარნი თჳსნი თუოველნი: შემდგომად ამისა გა-ნისილა მეფე-მან დავით სოფლისა სიმუხთლე და უსვეობა თჳ-სი, დაუტევა მეფობა და იქმნა მონოზონ და დაშთენ ძენი სამ-ნი თამარ დედოფლისა-გან. ლუარსაბ, დემეტრე და რამაზ, არა-მედ მისცა მეფობა ძმასა თჳსსა გიორგის და თვით დავით მე-ფე შევიდა ტფილისვე მონასტერსა შინა და შემდგომად მოკვ-და მონაზონი წელსა ქს. ჩფკე, ქრ. ხიგ:

ოზ. გიორგი, თ, ძმა დავით მეფისა, ი წელი ჰმეფა.

ხოლო შემდგომად დავით მეფის შემონაზნებისა დაჯდა ძმა მისი გიორგი მეფედ, ქს. ჩფქდ, ქრ, ხიბ, ეკურთხა მცხეთას კათალიკოზ-ეპისკოპოს და დიდებულთ შემოკრებით: ესე გიორგი მეფე დაემეგრობა უმეტეს დავით მეფისა კახთ-ბატონს ლევანს და ჰყო სიყვარული მისთანა, ეგრეთვე ბაგრატ იმერთა მეფისა-თანა და ათაბაგი ყვარყვარე ჰყვანდა, ვითარცა მორჩილი თჳსი: ამან დაიპყრა საზღვარი თჳსი და იყოფებოდა მშვიდობით გარემოთა-გან: მოკჳდა კათალიკოზი დორათეოს და დასვა მეფე-მან ძმა თჳსი მელიქსედეკ: შემდგომად ამათთა წარ-მოიევლინა სულტანს სულეიმანს სამთა ამათ მეფეთა თანა დეს-

ვანი. გიორგის ქართველთა, ბაგრატ იმერთა და ლევანს კახთა-ა. „რამეთუ ადგილი სჯულისა თქვენისა იერუსალიმი დაიპყრეს უსჯულოთა, აწ მიმინიჭებიეს თქვენდა, მოველით და განასხენით იგინი და დაიპყრენით თქვენდა". (ესე ჰყო ხონთქარ-მან, რამეთუ ბრძოდა დასავალით. მეორედ, ვინად-გან შიხის ძე ყეენი და იგი მტერობდენ, რათა ამით დაიპყრას მან ყოველნი საქართველო და არა მიერთნენ შიხსა): ამისნი მსმენელი მეფენი სიხარულით შეკრბნენ სპითა თვისითა, ვინად-გან იყუნენ სიყვარულსა მტკიცესა ზედა და ათაბაგი ყვარყვარე მოერთო მეფესა გიორგის და წარვიდნენ მსახურებულნი დღითისანი: მისრულთა იერუსალიმსა შინა მყოფთა მოუთხრნეს. „გვაუწყეთ, უკეთუ ხართ მტერნი, მცირედ გვიჩანთ და უკეთუ სტუმარ მრავალ ხართა". ხოლო მეფეთა მიუთხრეს. „მბრძოლნი ვართ ძალითა მაგავ ადგილისათა": ამისი მსმენელნი გამოვიდნენ ქალაქით იერუსალიმით და ეწყვნენ ურთი-ერთთა და იქმნა ბრძოლა ძლიერი. სძლეს საქართველოსათა, მოსწყვიტნეს და აოტნეს და შეჰყვნენ ქალაქად, წარუხუნეს ქალაქი, მოსწყვიტნეს და განსდევნნეს იგინი, ხოლო ნეშტნი დაიპყრნეს და აღიღნეს ალაფნი დიდნი და ნატყვენავნი:

ჰსცნა ესე ყოველნი ხონთქარ-მან, მოანიჭნა ნიჭნი დიდძალნი და წმიდანი ადგილნი. საფლავი ქრისტესი, გოლგოთა, ბეთლემი და ჯვარის მონასტერი: ხოლო მეფეთა განთავის-უფლნეს იგინი და წარმოვიდნენ გამარჯვებულნი და მოვიდნენ თჳსთჳსსა სამეფოსა შინა. ხოლო გიორგი მეფე ამაგრებდა ქვეყანათა და ბრძოდა თათართა, ოდესმე იყვის მშვიდობით:

ხოლო წელსა ქს. ჩივკთ, ქრ. ხიზ [1]) მოვიდა სულტან სულეიმან ერევანსა ზედა და აღიღო იგი: ამას შეუშინდნენ მკვიდრნი საქართველოსანი. არამედ იხსნა ღმერთ-მან, და

[1]) თათრულსა შლვ მოჰკვდა მაჰმად ბ, 1480, დაჯდა ბაიეზით ძე მისი, მოკვდა ბაიეზით 1510, დაჯდა სელიმ ძე მისი, მოკვდა სელიმ 1520, დაჯდა სულეიმან ძე მისი, ამან აღილო ერევანი.

უკუნ-იქცა ხონთქარი ბაღდადად. ხოლო მეფე გიორგი მეფობ-და კეთილად სიყვარულ-ერთობითა იმერ-კახთ-მეფეთა და ათა-ბაგის-თანა. არამედ შემდგომად ამანცა დაუტევა მეფობა და არა დაუტევა ძე და მისცა მეფობა ძმის-წულსა თვისსა ლუარ-საბს და თჳთ შევიდა მონასტერსა შინა და იქმნა მონოზონ:

ოჱ. მეფე ლუარსაბ, ა, ძმის-წული გიორგი მეფისა, კდ ჴმეფა:

შემდგომად გიორგი მეფის მეფობის დატევებისა ეკურთხა ლუარსაბ ძე დავით მეფისა ტფილისს მეფედ ქს. ჩვლდ, ქრ. ხკბ. ხოლო ესე ლუარსაბ იყო მხნე, ახოვანი, შემმართებელი, უშიში, მორწმუნე, ღჳთის-მოყვარე, სადთო-სამხედროთი სრუ-ლი: ამან იწყო უუფრორესი კირთება თათართა და განსხმა მა-თი და მაგრება ციხე-სიმაგრეთა: ხოლო წელსა ქს. ჩვლე, ქრ. ხკგ, შეიპყრა იმერთ მეფე-მან ბაგრატ ათაბაგი ყვარყვარე და დაიპყრა სამცხე: ესე შეუძნდა მეფესა ლუარსაბს, არამედ ვერა-რა არგო. გარნა ლუარსაბ მეფე-მან დაიპყრო ჯავახეთი და გერ-ძონი მისნი: კვალად მოკჳდა კათალიკოზი მელქისედეკ და და-ხვა მეფე-მან კათალიკოზად გერმანე, და მროვლად გედეონ: ხოლო შემდგომად შაჰ-ისმაილისა იწყო ბრძოლა შაჰ-თამაზ, ქს. ჩვლბ, ქრ. ხკ. ესე გამდიდრდა და დაიპყრა ქვეყანა უმეტეს მამისა თვისისა: ხოლო წელსა ქს. ჩვლვ, ქრ. ხკდ, მოვიდა იდუმალ განჯას სპითა ძლიერითა: ჟამსა ამას იდგა მეფე ლუარ-საბ ტფილისს, ამას მწუხრსავე მოკჳდა ძე მეფისა მცირე და სიყვარულისა-თჳს ძისა წარუჳნენ მეფე და დედოფალი და წარ-დეს მასვე მწუხრსა და დაფლეს მცხეთას და განთიად ღამესა ამასვე შემოვიდა შაჰ-თამაზ ტფილისს მოპარვით, რათა შეიპ-ყრას მეფე. არამედ განარინა ღმერთ-მან მეფე მიზეზითა ძისა-თა. ხოლო შაჰ-თამაზ მოსწვა ტფილისი, ამის-თჳს შეუშინდა

ციხის-თავი ტფილისისა შაჰ-თამაზს და მეფესა მოწვის-თჳს ტფილისისა და გარდმოუშვა ციხიდამ და მოვიდა შაჰ-თამაზი-სა თანა: მხილველნი მეციხოვნენი ვიეთნიმე ივლტოდენ და სხვანი მოვიდნენ წინაშე ყეენისა. მან ყოველთა დაატყვებინა ქრისტე და ჴუთ მაჰმადიანად და ტფილისის ციხესა შინა შე-ყენა ჩცველნი თჳსნი ყიზილბაშნი და თჳთ წარვიდა ყარაბაღსა-ვე: ამ ჟამსა ეპყრა სამცხე იმერთა მეფესა ბაგრატს, ესე მი-ვიდა ყარაბაღს წინაშე ყეენისა. ხოლო დუარსაბ მეფე-მან ვერ იკადრა ბრძოლა, ვინაჲ-გან მოვიდა ყეენი უცნობლად და იხიზ-ნიდნენ ყოველნი ქართლისანი ჩოსწრაფვედ. არამედ დაიცვა ქვეყანა ტყვეობისა-გან: ამისა შემდგომად მონაზონ იქმნა ბიძა მეფისა ბაგრატ, მპყრობელი მუხრანისა. ქს. ჩღლთ, ქრ. ჩკზ, და დაუტევნა ძენი ვახტანგ, არჩილ, აშოთან და ერეკლე. ხო-ლო ვახტანგ იქმნა მუხრან-ბატონი:

ხოლო შემდგომად წარსვლისა ყეენისა კვალად უწყო მე-ფე-მან დუარსაბ ბრძოლა ტფილისს და მოსვრიდა გარემოთა თათართა, ვინაჲ-გან მრავალ-გზის მოსცა ღმერთ-მან ძლევა მათ ზედა, და აღიღო კვალად ტფილისიცა და დაიპყრა თავისადვე: შემდგომად წელსა ქს, ჩღლთ, ქრ. ჩკზ, სომეხნი შეიმალნენ აღვსებისა-გან. ხოლო მაშინ ოდეს ეპყრა მეფესა იმერთა ბაგ-რატს სამცხე, მოვიდნენ ოსმალნი ბრძოლად ბაგრატისად ბა-სიანს. ამისათვის ბაგრატ ევედრა დუარსაბ მეფესა შეწევნასა ჩათ-ზედა და უცილოდ დაიპყრას მტკვრის აღმოსავლეთი დუარ-საბ: არამედ დუარსაბ მეფესა, თუმცა არა-ვინ ემწეოდა განძ-ლიერებისა მისისა-თჳს. განა დუარსაბს ეძვინვებოდა ტყვეო-ბა საქართველოსი, შემცირება და განხეთქილება თვისთა-გან და მტერთა მიერ, რათა არა იქმნას მაჰმადიანად: ამის მიზე-ზისა-თჳს შემოიკრიბნა სპანი და წარვიდა შეწევნად ბაგრატი-სად: ხოლო მისრულთა მეფეთა ბასიანს წყობათა შინა სპათა დუარსაბისათა ინება წინა-ბრძოლება. მაშინ მესხნი ეტყოდ-ნენ. „ჩვენ ვართ წინა-მბრძოლნი ძველადვე და აწცა ქვეყანა არს

ჩვენი ჩვენდანვე ჯერ-არს«. არამედ არა ინებეს ესე ქართველთა. ამის-თჳს იმერის-მგებლეს მესხთა და არღა-რა შეეწეოდნენ, და მოსწყდნენ ქართველნი მრავალნი და ივლტოდნენ მესხნი, შურითა ამით იძლივნენ ქართველნი ყოველნი ქს, ჩვმე, ქრ. ხლგ, და მოვიდა ლუარსაბ თჳსს სამეფოდ.

ამის შემდგომ დ შეითქვნენ მეფე ლუარსაბ და კახ-ბატონი ლევან, ოდეს მოჰკლა ლევან კახ-ბატონ-მან ასან-ბეგ, და აუწყეს ესე მესხთა, მოერთნენ იგინიცა და დაუწყეს რბევა და ოხრება განჯას, შაქ-შირვანს და ადრაბაგანსა, მრავალთა ჟამთა და მოიღებდენ ალაფთა და ნატყუენავთა დიდ-დიდთა, რამეთუ იყო შას-თამაზ უცალოდ: შემდგომად მოვიდა შას-თამაზ მირვანს, რათა განაგოს საქმე მანდაური, ქს. ჩვმც, ქრ. ხლვ, თათრულსა ქორონიკონსა შნე: მერე მოიქცა ტფილისს (ვინადგან ადრე ეღო მეფესა ლუარსაბს და ეპყრა თჳსად), მოადგა ქალანი, შემუსრა ტფილისი და ნეშტნი მოსწყვიტნა, და შეაყენნა ციხესა შინა მცველნი უმრავლესნი: ხოლო ტფილისიდამ ეზრახა ათაბაგს, დაიმორჩილა იგიცა, ემზახლა მას და წარვიდა სპარსეთად. არამედ ესე კახ-ბატონის ლევანისა და ათაბაგის დამორჩილება ყეენის: შეუძნდა მეფესა ლუარსაბს და ვიეთთა წარჩინებულთა მესხთა, სახელით იჯუს, შერმაზანს და ვახუშტ დიასამიძესა. ამათ მიუწოდეს ლუარსაბ მეფესა. ხოლო შეკრებული სპითა მოვიდა მეფე და წარუსხნა ათაბაგსა სამცხე, ჯავახეთი, კოლა და არტანი და დაიპყრა თჳსად: ესე ყოველი აუწყა ათაბაგ-მან ყეენსა და შას-თამაზ წარმოემართა მსწრაფლად შველად მისად. მოვიდა და შემუსრა შაქი, შემოვლო ქართლის სომხითი, ვერ წინა-აღუდგა ლუარსაბ მეფე, შევიდა და დაიპყრა სამცხე, შეიპყ ა იჯუ და შერმაზან და მოჰკლნა იგინი და სხვანი ტყვე ჰყვნა, ჩავლო სომხითი და წარვიდა ერევანსა ზედა: არამედ მეფე ლუარსაბ შემჭირდებოდა მძლავრებისა ესეთის-თვის. გარნა არა დასცხრებოდა ბრძოლად კვალადცა თათართა ზედა, რამეთუ რა იცის ჟამი, ბრძოდა, მოსწყვეტდა და ალაფობდა ტყვევნი-თურთ და მრავალ-გზით ჰყოფდა ესრეთ. ხოლო უჟამოდ

სიმაგრის ციხენი და სიმაგრენი მთათა და ველთანი და ბრძო-და თვით ეგრეთ:

შემდგომად გამოვიდა ხონთქარი სულტან სულეიმან. ესე ესმა შას-თამაზს, მოვიდა და დადგა არტანს ყეენი, მოაოხრა სამცხე, აღიღო კარი და შემუსრა: მერმე გარდმოვლო სამცხი-დამ, მოაოხრა თრიალეთი, საბარათიანო, მოადგა ბირთვისს (ამის-თჳს მტერობდა უფროს მეფესა ლუარსაბს ყეენი, რამეთუ არა მორჩილ ექმნა დღეთა მისთა არცა ყეენსა და არცა ხონთ-ქარსა, რათა არა სხვანი მორჩილნი მისნი ამძლავროს და დაა-ტევებინოს ქრისტე: მაშინ შას-თამაზ ვერ ამღებელ-მან ბირ-თვისისა-მან შეთხზა ხვანჯი, აღუთქვა კეთილნი და ნიჭნი დიდნი მეციხოვნეთა, ამით მოაცთუნნა და მისცეს ციხე: ხოლო მან უარ-ჰყო ფიცი, მოსრნა იგინი და ტყვეჰყვნა. მერე მოვიდა და მოადგა გორს, შემუსრა იგიცა და ციხე ვერისა და სხვანი-ცა. შემდგომად მოადგა ატენს ციხესა, აღიღო იგი და გამოი-ყვანა დედა ლუარსაბ მეფისა მუნიდამ და მრავალთა წარჩინე-ბულთა ცოლნი. ქს. ჩფნვ, ქრ. სმდ: უკუნ-იქცა და წარიყვანა ტყვენი და დედაცა მეფისა [1]): ესე ესმა ლუარსაბ მეფესა მთიულეთს მყოფსა, წარმოუდგა ყეენსა, ეწყო სპათა მისთა და მოსრნა მრავალნი. არამედ დედასა ვერ-და-რაი არგო. აღიღო ალაფი დიდი და უკმოიქცა. ხოლო მისრულ-მან დედა-მან მეფისა ლუარსაბისა-მან იგრძნა უპატიო ყოფა თჳსი, შეს-ვა სასიკვდილე და მოკვდა: მაშინ ყეენ-მან დასხნა რანს, მოვა-კანს და ერევანს ბეგლარ-ბეგნი და მათ ქვეშეთნი. გვალად და-სხნა ხანნი და სულტანნი (რომელნი არიან ბეგლარ-ბეგი ერი-სთავთ-ერისთავი, ხანი ერის-თავი, სულთანი ჴევის-ბერი), ამათ უბრძანა. „უკეთუ ემტეროს ლუარსაბ მეფე ტფილისს, მწე ეყ-ვნენ ყოველნი“. არამედ ლუარსაბ მეფე-მან ბრძოლითა განასხნა თათარნი და დაიპყრა ქართლი და სომხითი და ციხენი ყოველ-

---

[1]) სხვა ქორონიკონსა შინა ეწერა ლუარსაბ მეფისა წარსვლა იმე-რეთს და ჩვენცა ამის-თჳს იმერეთს დავსწერეთ, მუნ მის ქარტასა შინა.

ნი, თვინიერ ტფილისისა და მარადის ბრძოლა ტფილისს: ესე აცნობეს ტფილისის მცველთა განჯის ბეგლარ-ბეგს შავერდის, და მან შემოიკრიბნა თავის ქუეშე დაწესებულნი და სხვანიცა ყოველნი წინა-თქმულნი და წარმოვიდა ქართლს: მსმენელი ამისი ლუარსაბ მეფე სპითა თვისითა დადგა გარისს, რათა შემოიყვანოს იგინი სიმაგრესა, რამეთუ იყო თვით მოხუცებული და ესხნეს ძენი სვიმონ და დავით. არამედ სვიმონს მისცა სპანი თვისნი და თვით მცირედითა მოხუცებულითა და ეპისკოპოსითა დაადგრა გარისს: მივიდა სვიმონ, ეწყო ყიზილბაშთა და იქმნა ბრძოლა სასტიკი. მოსწყვიტნეს და აოტნეს ქართველთა ყიზილბაშნი და სდევნიდნენ და ალაფობდენ: მაშინ შავერდი-ხან ლტოლვილ-მან იხილა მეფე მდგომარე და უღონოებდა წარსლვად შიშისა-თვის განრინებად თავისა თვისისა, მოეტყვა მცირედთა ამათ, რათა გარდაიხვეწოს: ამას ზედა განმხნდენ მოხუცებულნი მეფის-თანანი, ვითარცა ჭაბუკნი, მოსწყვიტეს და წარიქციეს სპარსნი. მაშინ მეფესა შეხვდა შავერდი-ხან და მეფესა გასტეხოდა ხრმალი და შუბი ბრძოლასა შინა. აძგერა ცხენი შავერდი-ხანს და გარდავლო მას ზედა მეფე-მან და კვალად სხვისა მიმტევებელსა შთაუარდა ცხენი ნაპრალსა მიწისასა და დაეცა ცხენი მეფი-თურთ მიწასა. მოუხდა სპარსი სახელით ზირაქ, დასცა მახვილი მეფესა და მოსწყლა ძლიერად. ხოლო სპათა მეფისათა მოსწყვიტნეს სრულიად ყიზილბაშნი: და ამისი უცნობელი ძე მეფისა სვიმონ, გამარჯვებული და ნაალაფევი მოიქცა, რა იხილა მეფე ესრეთ მყოფი, დამძიმდა ფრიად, მერმე მცირედისა ჟამისა გარდაიცვალა მეფე ლუარსაბ, ქს. ჩფნვ, ქრ. ხმვ, შერაცხილი მოწამეთა-თანა, ვითარცა გორგასალ. გარნა ესე მეფე ბრძოდა დღეთა თვისთა მაჭმადიანთა, რათა არა დაუტეონ ქრისტე ქართველთა და უკეთუ მორჩილ მათდა ქმნილ იყო საეჭველ-იყო, რამეთუ მრავალ-გზის დიდნი ძლევანი და მაგრებანი შესძინა ქვეყანათა სიმხნითა თვისითა. მოიღეს მეფე ლუარსაბ და დაფლეს მცხეთას:

ოთ. მეფე სვიმონ, ა, ლუარსაბ მეფის-ძე, ლდ წელი ჰმეფა.

გამეფდა შემდგომად მეფისა ლუარსაბისა ძე მისი სვიმონ და ეკურთხა მცხეთას მეფედ. ხოლო მომკვდარიყო კათალიკოზი გერმანე და მეფესავე ლუარსაბს დაესვა ნიკოლაოზ. მოკჳდა ნიკოლაოზ კათალიკოზი, და ამან სვიმონ მეფე-მან დასვა კათალიკოზად დომენტი: ხოლო მეფე-მან სვიმონ მოიყვანა ცოლად ასული ბატონის ლეონისა ნესტან-დარეჯან, ნაშობნი შამხლის ქალისაგან და ჰყო ქორწილი, ქს. ჩფნთ. ქრ. სმზ, და დაიპყრნა ყოველნი ნაქონებნი მამისა თვისისა, თვინიერ ტფილისისა: მაშინ არჩილ ძე ბაგრატ მუხრან-ბატონისა ეგრითებოდა ტფილისს და ავნებდა გარემოსთა მისთა დიდთა: დღესა ერთსა გამოვიდნენ ტფილისის ციხიდამ სპანი ყიზილბაშნი, დაესხნენ საფურცლეს მყოფს, ბრძოლასა ძლიერსა იძლია მათგან არჩილ და შეიპყრეს დედა-წულითურთ ქს. ჩფჲ, ქრ. სმჱ, და წარიყვანეს წინაშე ყეენისა: გარნა თვინიერ ამისა აქვნდა მეფესა სვიმონს წელი სამი მშვიდობისა: შემდგომად იწვივა ცოლის ძმა გიორგი, რათა ბრძოლოს სპარსთა და შეკრბენ ციხე-დიდს: ამისი მცნობელი შავერდი სულტანი წარმოემართა სპითა და შემოვლო უგრძნეულოდ ქვეყანანი, რამეთუ უშენ იყო გარჯაბანი და ეპყრათ ტფილისი მათ. ხოლო დარაჯანი მეფისანი გერმანოზის შვილი ფარეშათ და სხვითა მისთანითითა, იდგნენ დევის-ნამუხლარსა ზედა. არამედ დამესა მას აღდგომისასა აღვიდნენ მუხათ-გვერდს, რათა ისმინონ დღესასწაული, და ყოფასა მათსა მუნ შემოვლეს ყიზილბაშთა და დაესხნენ უეცრად მეფესა სვიმონს: მაშინ იქმნა ბრძოლა ძლიერი და ფიცხელი და მოსწყვიტნეს სპარსნი უმრავლესნი. არამედ მოკლეს გიორგი ძე კახთ-ბატონის ლევანისა ქს. ჩფჲა, ქრ. სმთ, და ივლტოდენ კახნი. არამედ მოსწყდენ ქართველნიცა მრავალნი, რამეთუ ამილახვართაგანიცა მოსწყდნენ ცხრანი (და ამის-თვის მიუბოძა მეფე-მა ზემო ეკკლესია მღვიმეს): მხილველი სვიმონ

მეფეცა უკმოიქცა ძლეული და ყიზილბაშნი უკუნ-იქცნენ გამარჯვებულნი: ამავ ქორონიკონსავე მოუხდნენ ფხოველნი მუხრანს. ხოლო აშოთან ძე-მან ბაგრატ მუხრან ბატონისა-მან ბრძოლა უყო და მოსწყვიტნა იგინი და აოტნა. გარნა მოიკლა იგიცა მათ მიერ.

ოთ bis დავით, გინა დაუდხან, ლუარსაბ მეფის ძმა, 8 წელი ჰმეფა.

ხოლო იხილა რა ძმა-მან მეფის სვიმონისა-მან დავით სპარსთა-გან ძლევა ესე წარვიდა სპარსეთად, რამეთუ იყო კაცი ხორცთ-მოყვარე, მეძავ-განცხრომელი, და იქმნა გამცემელ-ქვეყნისა და მივიდა წინაშე ყეენისა: ამას პატივ-სცა შას-თამაზ და ჰყო მაჰმადიანად, უწოდა დაუდ-ხან და ძედ თვისად უხმობდა, მისცა ჯილდო ც თუმანი, ხალათად კაბა, სარტყელი და ტყავი სამურითა, ოქრო-ქსოვილნი თაჯი,*) ხრმალი, ხანჯალი, საბუხარი მარგალიტისა და ცხენი აღკაზმული ოქროთი, ყოველნი მოოჭვილნი თვლებითა, სურა და თასი ოქროსი (რომელი შემდგომად დაიდვა და მოსცემდენ მეფეთა ქართლისათა), წარმოავლინა მეფედ ქართლისად სპითა დიდითა, შემოვიდა ტფილისს და აქვნდა შემწედ განჯის ხანიცა: ესე ეძვინებოდა სვიმონ მეფესა და ყოველთა ქართველთა. ამის-თვის შეიკრიბნა სვიმონ სპანი და დასდგა დიღვამს: მსმენელი ამისი დაუთხან გამოვიდა სპითა ყიზილბაშ-ქართველითა, რომელნი ეხლნეს მას, ეკვეთა მეფე სვიმონ ქს, ჩჲჱზ, ქრ. ხნე: იძლია დაუთხან და მოსრნეს სპანი მისნი და შევიდა ტფილისვე: მაშინ მეფე მოადგა ტფილისს, ხოლო შემჭირვებულ-მან დაუთხან ციხიდამ აუწყა ესე უსეინ-ბეგს ყარამლუს სპასპეტსა და მოითხოვა შეწევნა მის-

---

*) თაჯი არს გვირგვინი მათი, რომელსა დაახვევენ ლოლბანდსა მძიმედ ოქრო-ქსოვილსა და ჯილითა თორმეტითა შეამკობენ.

გან: ამისი მსმენელი უსეინ-ბეგ შემოვიდა ტფილისს უბგრძნე-ულოდ და მეფე აღვიდა ტაბახმელას. ამას ზედა განლაღნა დაუთხან, გამოვიდა სპით და ეწყვნე სამადლოს-ზედ ურთიერთს, ქს. ჩფჲც, ქრ. სნფ, სძლო კვალად მეფე-მან სვიმონ და გაქცეულთა მოსწყვეტდენ სპანი მეფისანი ქართველნი. მოვიდა მეფე და დადგა კვალად ტაბახმელას, ვინად-გან მუნვე ტფილისს შეიხვეწა დაუთხან:

ეზრახა სვიმონ ქართველთა, რომელნი იყვნენ დავითისა თანა ციხესა შინა გამომორებად მის-გან. არამედ მათ არა ინებეს: მერმე სცნა მეფე-მან ვერ აღება ტფილისისა და უკმოიქცა მის გან. ხოლო დაუთხან აცნობა მ ს-თამაზს ესე ყოველი: მაშინ ყეენ-მან მოუწერა განჯა—შამახიის ბეგლარ-ბეგთა და წარმოუვლინა ნიჭნი დიდნი, რათა გამოიყვანონ შამხალი ლეკითა და ჩერქეზნი: ხოლო მათ მისცეს საგაძურნი იგი და გამოიყვანნეს იგინი და შეკრბნენ ესე ყოველნი და მოვიდნენ ხუნანს: ამისი მსმენელი სვიმონ მეფე დადგა შეკრებული სპით აწყუფის და იგინი მოვიდნენ ფარცხისს: მაშინ განივლტო ყორღანა-შვილი კახა-ბერ და გულ-დებულ ჭყვნა ყიზილ-ბაშნი მეფესა ზედა, რამეთუ აქვნდათ მათ შიში დიდი, მოუძღვა იგი და ეწყო მეფე ფარცხისს მათ, იყო ბრძოლა სასტიკი და მოსწყდნენ ურიცხვნი თათარნი და ივლტოდნენ ფიცხლად. არამედ მეფე კადნიერებით მიეტევა გუნდსა მათსა, ჭკრა სროლი მკედარსა და მოსპო იგი და განხეთქა გუნდი მათი და მიეტევა სხვასა: იცნა მეფე კახა-ბერ ყორღანა-შვილმან და ეტყოდა ყიზ ლბაშთა: „ეგე არს მეფე, შეიპყარითა“. მასვე წამსა გარემოერტყნენ და შეიპყრეს მეფე სვიმონ, ძლიერად მბრძოლი, ქს. ჩფჲთ, ქრ. სნზ: და წარიყვანეს. ხოლო ქართველნი ივლტოდენ თვის თვისად და სპარსთა დასვეს დაუთხან მეფედ ტფილისს და წარვიდნენ და მიგვარეს მეფე სვიმონ შას-თამაზს: მან პატივ-სცა და უთქმიდა დატევებასა ქრისტესსა. ხოლო მან არა ინება. ამისთვის წარგზავნა ციხესა შინა ალამუტს პატიმ-

რად, მერმე წარგზავნა არჩილც ცოლ-შვილით მირაზს პატიმრად. ქს. ჩჳოგ, ქრ. სჲა:

ხოლო დაუთხან დაიპყრა ქართლი. არამედ ვიეთნი-მე მთავარნი განდგნენ და არა მორჩილებდნენ და დაჯდა დაუთხან ქვემის-ციხესა შინა და განსცხრებოდა ხორციელად, და ოდეს-მე იყვის ტფილისს, არა რისა მზრუნველი სულისა და ქვეყნისათჳის, არცა რაის პატივსა უყოფდა დედოფალსა, ცოლსა სვიმონ მეფისასა: ამისი მხილველნი ამილახორი და ქსნის-ერისთავი (სათნოთი ალექსანდრე კახ-ბატონისათი, რამეთუ სიმამრი იყო ამილახორი ალექსანდრესი და ალექსანდრე მტერობდა დასა თჳსსა ძმათა თჳსთა-თჳს და ცოლიც დაუთხანისა ნათესავი იყო ალექსანდრესი), მოუხდენ დედოფალს სვიმონ მეფისასა კავთის-ხევს მდგომსა და წარუხვნეს სრულიად ქონებანი და აია-ლავეს, რომელი არა ჯერ-იყო საყოფლად (მაშინ იტყოდიან თემნი. „ვაი სვიმონ მეფესა საქონელსაო“.): ხოლო სპასპეტი საჩინო ბარათა-შვილი არა ერჩდა დაუთხანს და მოვიდოდა გოჟორიდა-მ: ამას ემთხვია ყორღანაშვილი კახა-ბერ, შეიპყრა იგი და ეტყოდა: „უკეთუ კეთილ-არს განცემა მეფისა და ქვეყნისა იხილე აწ შენ-ცა, და გარდააგდო იგი კლდესა გელიყარისასა (მაშინ თემნი იტყოდენ: „ყორღანას-ძე ქარაფინდა, ხელი-ჰკრეს და გარდაფრინდა“: ხოლო კჳალად მას თამაზისა-გან მოწყვედა სამცხისა და განყოვა ქვეყანათა მის-გან და ხონთქრისა-გან დავსწეროთ თვისს ადგილს, ვინად-გან მას ჟამსა არა მოვიდა ქართლისა შინა, მერმე მოკვდა მას-თამაზ ყეენი ქს. ჩჳოვ: ქრ. ხჲდ, თათრულს ქორონიკონსა შჳდ, და დასვეს ყეენად ძე მისი შა-ისმაილ: ამან შა-ისმაილ მოიყვანა მეფე სვიმონ და არჩილცა ცოლით შვილით მირაზიდამ. არამედ მესისხლობისა და სუნობისა-თჳის მოკლეს ყიზილბაშთა შა-ისმაილ, ქს. ჩჳოზ, ქრ. ზჲე, თათრულსა ქორონიკონსა შჳე, და დასვეს ბახუდაბანდა ყეენად ძე მას-თამაზისავე:

ჟამსა ამას გამოვიდა სპანი ხონთქრისანი და დაიპყრეს ერევანი, განჯა და თავრიზი, რამეთუ იყო შახუბანდა ბრბა და

ბედითი და ვერ შემძლე საქმისა: გვალად წელსა ქს, ჩვოცა, ქრ. ხჲვ გამოჩნდა კუდიანი ვარსკვლავი ამასვე ქორონიკონს გამოვიდა ლალა-ფაშა სულტან-მურადისა სპათა ძლიერითა *); ამან გამოვლო სამცხე და მოვიდა ტფილისს, ვერ წინ აღუდგა დაუთხან, მოსწვა ტფილისი თვით და წარვიდა სიმაგრეთა. ამის-თვის ლალა-ფაშა-მ ინება წარვლინებანი სპათა შიდა-ქართლს და დედოფალსა ზედა. არამედ მუხრანის ბატონი იყო უფლის-წულობით, ვითარცა განმგე ქართლისა და მორჩილებდნენ ყოველნი. ამან მოიყვანა ამილახვარი ბარძიმ და ქსნის-ერისთავი ელისბარ ლალა-ფაშისა-თანა, და დაიხსნა ამან ქართლი და თემი მოწყვეტისა-გან: ხოლო ლალა-ფაშამ ამათ თვისნი მამულნი მიანიჭნა და მეოთხესა დღესა განუტევა პატივითა. გარნა სომ-ხართა დიდი ავნეს ოსმალთა და მოსწყვიტნეს მრავალნი: გვალად წარმოავლინა ლალა-ფაშამ სპანი იმერეთსა ზედა და და-ხუდენ მთასა ზედა ლიხისასა იმერნი, ომსა ამასა დაესწრა ძე არჩილისა ერეკლე, მოსწყვიტნეს მრავალნი ოსმალნი და აოტ-ნეს: ხოლო ერეკლეს ათერთმეტი ხრმალი და ორმოცი ისარი მოხუდა გარნა ჯაჭვი და მუზარადი ვერ გაუტეხეს, არამედ მო-სწყვიტნეს აზნაურნი მის-თანანი ლტოლვილნი ოსმალნი მცო-რედნიდა წარვიდნენ: მერმე გვალად წარმოადგინა ლალა-ფაშამ სეკტემბერსა შინა სპანი იმერეთს. ხოლო იმერთა მოსწყვიტ-ნეს მასვე მთასზედა და ლტოლვილთ ოსმალთა დახვდენ ქარ-თველნი და მოსრნეს უმრავლესნი: შემდგომად წარვიდა ლალა-ფაშა შირვანს და მუნიდგან მოქცეული დადგა მუხრანს: მაშინ ბახუდაბანდა ვერა რისა მყოფელი. ამის-თვის დედა-მან მის-მან (რომელი იყო ასული ოთარ შალიკა-შვილისა.) დაახვივა ხრმალსა ლეჩაქი წარმოუგზავნა სვიმონ მეფისა (ვითარცა წესი

---

*) მოკვდა სულეიმან **1566**, დაჯდა სელიმ ძე მისი, მოკვდა სელიმ **1575**, დაჯდა მურად ძე მისი. ამან წარმოავლინა ლალა-ფაშა. ამ მურადისას იტყვიან ძეთ ურიისა ვისიმეს, რომელი ჰყო ვეზირმან სულტანად.

არს ქართველთა) და მოუთხრა. „რომელიცა გნებავს, აღიღე და წარვედ ქვეყანასა შენსა ნიჭითა დიდითა და ბრძოდე ოსმალთა“. წარმოავლინეს და მოსცეს წინა-თქმული დაუთხანისა ყოველნი და. . . . . მის ზედა დაურთეს ცხრა ათასი თუმანი და ტყვენი ყოველნი საქართველოსანი, მუნ დატყვევებულნი: ამის-მან მხილველ-მან დაუთ-ხან, იხილა რა დატყვევება თჳსი ყიზილბაშთაგან, ეზრახა ლალა-ფაშას და მისცნა ყოველნი ციხენი ქართლისანი და თჳთ წარვიდა წინაშე ხონთქრისა სტამბოლს (შემდგომად ჟამთა რაოდენთა-მე მოკვდა დაუთ-ხან მუნ): ხოლო ოსმალთა დაიპყრეს ქართლი და ჰყვეს ტფილისი საფაშოდ, გორი აღაშენეს და ჰყვეს სანჯახად, სამშვილდეს შემუსრეს ეკკლესია სიონი გუნბათიანი, ვინად-გან მუნ ავნეს დიდი ოსმალთა და განამაგრეს სამშვილდე და დბანისი:

ამავ ქორონიკონს მოვიდა მეფე სვიმონ ოკდომბერსა მინა და მოიყვანა არჩილ ძე ბაგრატისა და ტყვენი ყოველნი დატყვევებულნი ქართლისანი და დასდგა სომხითს; ეზრახა ლალა-ფაშას და ვინად-გან ავად-მყოფობდა მეფე, ვერ იხილა ფაშა: შემდგომად წარვიდა ლალა-ფაშა მუხრანიდამ სამცხეს, ხოლო სვიმონ მეფე-მან დაიპყრა ქართლი, რამეთუ მსურველი იყვნენ მის-თჳს ქართველნი: შემდგომად აღიღო ლორე, გორი და ყოველნი ციხენი ქართლისანი, თვინიერ ტფილისისა მეფე-მან: მაშინ მეფე სვიმონ ლამოდა შურის-გებასა ამილახორის და ქსნის ერისთვისასა. არამედ ვახტანგ მუხრანის-ბატონი ურჩიდა წინა-თქმულთა-თჳს წინაშე სვიმონ მეფისა: იწყინა მეფე-მან და ამავ ქორონიკონსა შეიპყრა მათთა ეჭვისა-თჳს ვახტანგ და პატიმარ-ჰყო კეხვის ციხესა შინა, მერმე შეიპყრა ამილახვარი ბარძიმ-ცა, შეშინდა ქსნის-ერისთავი ელიზბარ, და შეუვარდა დედოფალსა, შესძღჳნა სრულიად მინატაცი და სხვანიცა მრავალნი. კვალად ახალ-გორი და მეჯვდა და ამილახვარმან კასპი და კარბი. შეიწყალა დედოფალ-მან და ევედრა მეფესა შენდობისა-თჳს, შეიწყალა მეფე-მანცა და აფუცა ერთ-გულობასა ზედა და განუტევა: შემდგომად ამისა განუტევა ვახტანგცა. ხო-

ლო სცნა რა დალა-ფაშამ საქმე სვიმონ მეფისა, წარმოავლინა მანუჩარ მირმარითა და ქართლს ვერდა-რა ჩამოვიდა სვიმონისაგამო, და დაესხნენ სადგერს და მოსწყვეს იგი, წახდა განძი მჰკლესისა, არამედ ტყვენი ვერ ტყვე-ჰყვეს, კვალად ჩამოვიდა მანუჩარ სანჯახითა, დასხმის-გვარ მოარბია ქართლი და წარვიდა:

ხოლო ბატონს ალექსანდრეს აქუნდა შური სვიმონ მეფისა თვისის დის გამო და დაუთ-ხანცა მოყრობდა სარწმუნოდ, კვალად ამილახორი-ცა სიმამრი მისი იყო, შეუტყობრად მოუხდა სპითა თვისითა დიღვამს მდგომს სვიმონ მეფესა ქს, ჩფპ, ქრ. ხჲც: მაშ.ნ სვიმონ ივლტოდა უსპოობისა-თჳს და ალექსანდრე-მან იავარ-ჰყო დედოფალი დაჲ თჳსი და ნივთავი მისი ააცვა შუბსა ზედა და წარვიდა: იკადრა უკადრო, არა ჯერ-საყოფი, ვითარცა ავაზაკ-მან: მრისხანე-მან სვიმონ მეფე-მან შემოიკრიბნა სპანი და მოუთხრა ალექსანდრეს. „ჰქმენ საქმე უმჯერი, რამეთუ თუცა ექმნა სხვასა, ჯერ იყო შენ-გან ძიებად შურისა, აწ განემზადე ხვალისად ბრძოლად, რამეთუ ვიძიებ შურსა:“ დღესა მეორესა მივიდა ჭოტორს მყოფს ალექსანდრეს ზედა, მოეგება იგიცა და იქმნა ბრძოლა ძლიერი, და ივლტოდა ალექსანდრე: მაშინ შეიპყრნეს ყოველნი წარჩინებულნი კახეთისანი და ადიდო ალაფი მისი წარმოვიდა და მოიყვანა კახნი მცხეთას და აფუცნა ყოველნი იგინი: „ღმერთ-მან ნურას ჟამს მისცეს ძლევა კახთა ქართველთა ზედა:“ მერმე მისცნა ბოძნი და განუტევნა ყოველნი: ამავ ქორონიკონს მოკვდა ვახტანგ ბატონი მუხრანისა, ამასვე ქორონიკონს ოკტომბერს ათაბაგი ყვარყვარე და ბექა მოუხდნენ ლორეს, მოარბიეს და წარვიდნენ: შემდგომად ამისა მოვიდა მაჰმად-ფაშა ანუ სინან და სპათა ამისთა ადიდეს ლორე და ამან ადიდო გორის ციხე, შეაყენნა მცველნი და თჳთ დასდგა მუხრანს: კვალად გიორგი იმერთა მეფე სიტყვითა ფაშისათა მოუხდა ზემო-ქართლს, მოჰყვნენ დადიანი და გურიელი, ვერ ჰპოვეს ხიზანნი, მოსწყვეს გამართი და გამოღმართი და წარვიდნენ: ხოლო მეფე-მან სვიმონ

არა მიხედა მათ, არამედ დაესხა სინან-ფაშას მუხრანს სპითა თვისითა და მოსწყვიტა სპანი მისნი, ივლტოდა ფაშა და შევიდა ტფილისს ციხესა შინა, ქს. ჩფპა, ქრ. სჲთ:

შემდგომად კვალად შემოიკრიბნა მეფე-მან სპანი და თვისთა წარჩინებულთა ცოლნი მოიყვანნა, წარიყვანა დედოფალი და იგინი და აღვიდა ლილოსა ზედა: წარევლინა სპანი მცირენი, რათა წარმოიღონ მროწლენი ტფილისისანი. ხოლო მათ ჰყვეს ბრძანებული: მაშინ გამოვიდენ ტფილისიდამ სპანი ოსმალთანი სიმრავლით დევნად მათდა და რა მოვიდნენ სიმარჯვესა, მიეტევა მეფე სპითა თვისითა და სჭვრეტდენ ჯარნი ქალთა-ჯალაბთანი, მოსწყვიტნა და აოტნა ოსმალნი და მცირედნი შევიდნენ ტფილისს. მიჰყუჳნენ ქართველნი კარამდე, არამედ ციხე ვერ წარუხვნეს და შემოიქცნენ ალაფითა: მერმე შეკრებული სპითა, მოვიდა მეფე ლორეს, მოეგება ფაშა მუნებური, ეკვეთა მეფე და მოსწყვიტნა სიმრავლე მათი. გარნა ციხე ვერ წარუხვნა, არამედ ქჳაბნი აღიხჳნა. ქს. ჩფპბ, ქრ. სო: ხოლო იხილა ათაბაგ-მან ყვარყვარე-მ და მანუჩარ ძმა-მან მის-მან განძლიერება სვიმონისა, ეზრახნენ და დაემზახლნენ, მოვიდა მანუჩარ სვიმონ მეფისა თანა და ამასვე ქორონიკონსა მისცა ასული თვისი ელენე მანუჩარ ცოლად მეფე-მან, აქორწინა და წარვიდა მანუჩარ სამცხეს: ამასვე ქორონიკონსა მოადგა მეფე ლორეს და აღიღო იგი აპრილსა ა, და დაიპყრა თავისად. მერმე მოვიდა და დასდგა ტაბახმელას: ესე სცნა ასან-ფაშა-მან, გამოვიდა ტფილისიდა-მ დასხმად სპითა მეფისად: აგრძნა სვიმონ მეფე-მან და ეკვეთა ძლიერად, მოსცა ღმერთ-მან ძლევა, მოსწყვიტნა და აოტნა და ნეშტნი შეივლტოდენ ტფილისვე (თქმულ არს. კაცი ცხენითურთ გარდაიჭრა კლდესა ტაბახმელისასა და ეგნენ ცოცხალნი ორნივე): მაშინ სვიმონ მოადგა ტფილისს, მცირეს ხანსა შინა წარიღო და მოსწყვიტნა სრულიად ოსმალნი ქს. ჩფპგ, ქრ. სოა: შემდგომად მოადგა სამშვილდეს რაოდენსამე ჟამსა, შემოაპარა ქურდის კარიდამ სპანი ღამით, მოსრნეს ოსმალნი და აღიღო ციხე, შემუსრა და დაიპყრა თავისად მეფე-

მან: ქსენი მიესმნეს ხონთქარს, წარმოავლინა სპანი დიდნი,
მოვიდნენ და მოადგნენ ლორეს, აღიღეს იგი. მერმე შთამო-
ვიდნენ და დაადგნენ ხატის-სოფელს: მაშინ მივიდა მათ თანა
დესპანად მეფე, მეტყველი ესრეთ. „მოგითხრათ მეფე-მან სვი-
მონ, ვიკმაროთ სისხლი ესდენი, და ვყოთ ზავი ჩვენ შორის
და ვიქმნე მორჩილ თქვენდა, რამეთუ უმჯობეს არს ჩემდა და
თქვენდა-ცა:“ განიხარა ფაშა-მან მან და აღუთქვა ზავი. ხოლო
ამით განიმსტრო მეფე-მან და მას ღამესა მოუქცა სპითა და-
მითვე მეფე ხატის-სოფლის მთიდამ და დილასა დაესხა ძლიე-
რად, სძლო და მოსწყვიტნა, და მცრედნი ივლტოდენ, მოიქცა
და მოვიდა ნაალაფევი ტფილისს: შემდგომად მოადგა დბანისს,
რამეთუ ჯერეთ ეპყრათ ოსმალთავე, მცირედთა ხანთა აღიღო
იგიცა და დაიპყრნა ყოველნი ციხენი, თვინიერ გორისა და ლო-
რესა. განასხნა ოსმალნი ქართლისა-გან და შემდგომად ამისა
ვერღა-რა შესძინეს და იკადნიერეს მოსლვა ოსმალთა: ჟამთა
ამათ მოვიდა მანუჩარ ათაბაგი წინაშე სვიმონ მეფისა და წა-
რიყვანა ცოლი თვისი ელენე ასული მეფისა სვიმონისა და წა-
რვიდა სამცხეს: ხოლო იქმნა მშვიდობა, ვინად-გან აღა-რა
აქვნდა ოსმალთა-თანა ბრძოლა, და ზავ-ჰყო ალექსანდრეს კახ-
ბატონის თანა, რამეთუ ძენი ამათნი იყვნენ მამიდა-შვილი, ბი-
ძა-შვილნი და ჰყვარობდენ ესენი ურთი-ერთთა და ყიზილბაშთა-
ცა შეიპყრეს შახუბანდა ქს. ჩღპგ. ქრ. ხოდ. თათრულს ქორო-
ნიკონსა შჯე და დასვეს შაჰ-აბაზ ძე მისი წლისა ჲ: ამან და-
იპყრა სპარსეთი, თვინიერ ბაღდადისა და ადრიბეჟანისა: ხოლო
წელსა ქს. ჩღპზ, ქრ. ხოე, მოვიდა შაჰ-ბაზ განჯას, აღაშენა
განჯა, უკუნ-იქცა და წარვიდა: ამავ ქორონიკონს უშველა მე-
ფე-მან სვიმონ მანუჩარს ათაბაგს ოსმალთა ზედა: არამედ ვი-
ნად-გან აღელოთ ოსმალთა მძევალნი მანუჩარისა-გან, არღა-რა
აბრძოლეს მეფე ოსმალთა, გარნა ურჩნი მანუჩარისანი თემნი
მოარბივა მეფე-მან და წარმოვიდა და მოვიდა ქართლს: ამასვე
ქორონიკონს ჩამოვიდა მანუჩარ ლტოლვილი და დაადგინა მე-
ფე-მან ახალ-დაბას მტკვრისასა:

შემდგომსა წელსა ქს. ჩვპჲ, ქრ. ხოვ. შეკრებილი მივიდა სპითა მეფე სვიმონ სამცხეს, მოსრნა წინა-აღმდგომნი მანუჩარისანი და დასვა ათაბაგად, და თვით წარმოვიდა მეფე: ამ ჟამებთა, ვინად-გან გარე-მტერთა არღა-რა აქვნდა ბრძოლა მეფესა, მოიხსენა შური გიორგი იმერთა მეფისა და ინება დაპყრობა იმერეთისა, რამეთუ ლევანს ვერა ეგდენად მორჩილებდენ: ამისთვის ეზრახა იმერთა და მოსცეს ვიეთთა პირი მტკიცე. მერმე შეკრებული სპითა შთავიდა იმერეთს: მაშინ ლევან შეიკრიბა სპანი და დასდგა გოფანთოს. არამედ არა ემწნენ დადიანი და გურიელი ლევანს. მივიდა სვიმონ მეფე და ეწყვნენ გოფანთოს ურთიერთს, ძლიერისა ბრძოლისა იძლია ლევან მეფე ქს. ჩვპჲ, ქრ. ხოვ. და ივლტოდა სიმაგრეთა: ხოლო სვიმონ მეფე-მან დაიპყრა იმერეთი და დამძევლნა იგინი, უკმოიქცა მძევლითურთ და მოვ და ქართლს, რამეთუ ფიქრი აქვნდა გორის მეციხოვნეთა ოსმალთა-გან ქართლისა: ხოლო ლევან მოვიდა და კვალად დაიპყრა იმერეთი, და აღიხუნა ციხენი სვიმონის მიღებულნი. არამედ შეიპყრა დადიანმან მეფე ლევან და დასვეს როსტომ. ამასაც წარუხვნა გურიელ-მან ქუთაისი და მისცა ბაგრატს: ესმა ესე სვიმონ მეფესა და შთავიდა სპითა იმერეთს, აღიხვნა ციხენი და გამოიყვანა ქუთათისიდამ ბაგრატ, და დაიპყრა იმერეთი. გამოუხვნა კვალად მძევალნი და მოვიდა ქართლსავე მეფე. არამედ კვალად შეწევნითა დადიანისათა დაიპყრა როსტომ კვალად იმერეთი და აღიღო ქუთათისი. მსმენელი სვიმონ მეფე წარვიდა კვალად სპითა დიდითა და დიდებითა და ზარბაზნებითა დიდ-დიდითა და აღკაზმულობითა ყოვლითა. შთასრულ-მან იმერეთს, აღიხვნა ციხენი. სკერი, ხვანდა, კაცხი, კვარა: ხოლო როსტომ ვერ წინა-აღუდგა, ივლტოდა ოდიშს. მოადგა სვიმონ მეფე ქუთათისს და აღიღო იგი: მერმე წარემართა ოდიშს, რათა შეიპყრას როსტომ და დასდგა ოფიშკვითს: მაშინ დადიან-მან მოგზავნა წინაშე სვიმონ მეფისა, რათა ჭყონ ზავი მეტყველ-მან. „მიეც როსტომს იმერეთი და დაგვიმონენ, ვითარცა შენნი ყოველთა მორჩილებათა შინა.“ არამედ მეფესა

სვიმონს სპისა სიდიდისა-თვის იმერთა და ქართველთათა და განდიდებული ძლევითა, განრისხნა მას ზედა და მიუმცნო: „მოვალ ბრძოლად და თუმცა ძალ-გიძს დამხჳდი, და თუ მომცე როსტომ უკუნ-ვიქცე და დავიცვა ქვეყანა შენი უვნოდ.“ ამისი მსმენელი დადიანი როსტომი-თურთ დილასა დაესხა სვიმონს მეფესა და იქმნა ბრძოლა ძლიერი: ჰსცნა სვიმონ მეფე-მან ლტოლვა სპათა თვისთა და მოითხოვა მურდანი, რამეთუ ლტოლვისა ჟამსა შეჯდის მურდანსა ზედა: ხოლო ჟამსა ძლევისასა ფალავანსა ზედა, მაშინ იტყოდა თურქისტანის შვილი „მეფეო, არს თურე ჟამი ლტოლვისა.“ მივიდა თურქი-სტანის შვილი, ჰსცა ოროლი მხედარსა და დასცა მიწასა, არამედ ივლტოდენ მეფისა თანანი ქს. ჩფჲ, ქრ. სთჲ: მოსრულს მეფეს კოდბეურს ეტყოდა დედა-კაცი. „აწ ფხიზელ არს მეფე, იახლოს ძე ჩემი.“ რამეთუ ჩავლო რა მეფე-მან მას ჟამს უბრძანა: „მთრვალ ვარ კაცითა, არა მნებავს ძე შენი.“ შემნანე საქმეთა ამათ-თვის, მოვიდა მეფე სვიმონ ქართლს; ხოლო კავთის-ხევს მაშვრალსა განსვენებად დედა-კაცი უმასპინძლებდა და ჰკითხვიდა მეფესა სპათა-თვის ქართლისათა, ქმარსა და შვილთა თვისთა-თვის, რამეთუ არა უწყოდა მეფედ. ეტყოდა მეფე უცნობელობასა და მშვიდობით ყოფასა მეფისასა: ამის-თვის დედა-კაცი იგი მადლობდა ღმერთსა. „ვინად-გან ცოცხლებით არს მეფე იყავნ ყოველნი სანაცვლოდ მისად (შემდგომად მეფე-მან აზნაურ-ჰყო იგი სიტყვისა ამის-თვის). ამასვე ჟამსა შემოიკრიბნა მეფე-მან დანაშთომნი სპანი ქართლისანი, რამეთუ ლორის-ციხედამ გამოხრულ-იყჳნენ ოსმალნი, ვინად-გან მეფესა ჰგონებდენ მორს და იხარებდნენ ტაშირსა შინა, უეცრად დაესხა მათ სვიმონ მეფე და მოსწყვიტნა სრულიად, აღიღო ციხე ლორეცა და დაიპყრა თვით, მოვიდა ტფილისს და დაეზავა როსტომს იმერთა მეფესა, მისცნა გძევალნი იმერეთისანი და გამოუხჳსა, რომელნი დაშთნენ ბრძოლასა შინა მუნ წარჩინებულნი აზნაურნი და გლეხნი, ანუ მეციხოვნენი: შემდგომად მოადგა სვიმონ მეფე გორს, და ჯდა რა გორი-ჯვარს მთანთქა თრიაქი (ვითარ დაჩვეულ იყო პა-

ტიმრობასა შინა), და სვა ღვინო, მოინებს მწვანვილი მტილ-თა-გან, მეტყველ-მან სპათა თვისთა. „არა არს თუ სირცხვილი თქვენდა, რამეთუ მნებავს მწვანვილი, გხედავ თვალითა და ვერ მიგემებიეს.“ ამისი მსმენელნი სპანი განვიდნენ გორს, რათა მოიღონ მწვანვილი, მოეტევნენ ციხიდამ ოსმალნი და იქმნა ბრძოლა და მოსწყდნენ მრავალნი. არამედ უფროსად ბოსრვიდიან თოფ-ზარბაზნითა ციხიდამ: მაშინ მოკლეს პაპის ძმის-წული მეფისა, სპასპეტი მეწინავისა გოჩა (რამეთუ იყო ესე გოჩა ძე გიორგისა, გიორგი ძე კოსტანტინესი, კოსტანტინე ძე ალექ-სანდრესი, ალექსანდრე ძე კოსტანტინე მეფისა და ამ გოჩათი ეწოდათ ამა ძეთა გოჩა-შვილად), მოართვეს მწვანვილი მეფესა და აუვედრეს მოწყვეტა სპათა მისთვის (მიერით-გან უწოდეს ხელი სვიმონ მეფე. ხოლო მაჰმადიანნი უხმობდენ დელი სვი-მონ):

შემდგომად წელთა რაოდენთამე მოადგა კვალად გორს და ბრძოდა ცხრა თთუჱ. მერმე აღიღო ციხე გორისა და განუტევ-ნა ოსმალნი უვნოდ ქს. ჩოვჟთ, ქრ. ჩპზ და განათავისუფლნა ქართლი ოსმალთა-გან: არამედ მიესმა რა ესე ხონთქარსა წარ-მოავლინა ჯაბარ-ფაშა სპითა მრავლითა. ესე მოვიდა და დასდგა ნახიდურს. ხოლო სვიმონ მეფე სპითა თვისითა იდგა საღირა-შენს: დაუტევა მეფე-მან სპანი მუნ და თვით წარვიდა გამსტრო-ბად ოსმალთა ათორმეტითა კაცითა და მებუკითა: მისრული ნა-ხიდურის-თავს მცირის ეკკლესიისა თანა განიხილვიდა ხვალისად დასხმად მათ ზედა, თუ ვითარ განაგოს: ამის-თვის უბრძანა მე-ბუკესა დაზახებად ბუკისა, რათა სცნას, თუ ვითარ უშიშრად სდგანან: მაშინ მსმენელნი ბუკისა ოსმალნი ჰგონებდენ მოსლვა-სა სპათასა და იწყეს აღკაზმად და სხდომად ცხენთა: ამისი მხი-ლველი მეფე წარმოვიდა ფიცხლად, ხოლო ოსმალნი, მოჰყუჱნ. არამედ მეფესა მოსრულსა ფარცხისს შთაუარდა ცხენი ღიასაში-ნა, მიეტევნენ ურუმნი და შეიპყრეს მეფე სვიმონ ქს. ჩქ, ქრ. ჩპჲ, წარიყვანეს და მიგვარეს ფაშას: ხოლო იგი მსწრაფლ აღი-ყარა და წარვიდა, სცნა ესე ძე-მან მეფისა-მან გიორგი-მ წარ-

მოუდგა ოსმალთა. არამედ ვერღა-რა ეყოა რასა, უკმო-იქცა, მო-ვიდა ქართლს: ხოლო ოსმალთა აღიღეს ლორე და დაადგინნეს მას შინა მცველნი და თვით წარვიდნენ და მიიყვანნეს სვიმონ მეფე სტამბოლს: მაშინ გიორგი-მ დაიპყრა თვინიერ ლორისა ყოველი ქართლი და ციხენი მას შინა: შემდგომად წარავლინა სტამბოლს, რათა დაიხსნას მამა თვისი. არამედ ხონთქარი უთქმიდა სვიმონ მეფესა, რათა დაიდვას ხარკი და მორჩილ ექმნას, ამას პირსა ზედა განგიტეო: გარნა სვიმონ მეფე-მან არა ინება ხარკი ქართლისა. მერმე გიორგისა-გან მოითხოვეს სახსარი მეფისა. ხოლო გიორგი-მ წარავლინნა ყოველნი საჭუ-რჭლენი და საგანძურნი მამისა თვისისა და ეკკლესიათ მონასტე-რთანი და წარჩინებულთანი ქართველთანი, და ესენი მიიღეს რა სტამბოლს მომკვდარ იყო მეფე სვიმონ, მოსცეს მკჳდარი და წარუხვნეს საგანძურნი ოსმალთა: გარნა ჰყო უჯერო სვიმონ მეფე-მან, რამეთუ დასდვა კომლს გლეხსა ზედა მარჩილი და ამით მოიყიდდა ოფსთა, ჯავახთა, ჩერქეზთა და წარუგზავნიდა ყეენსა. ხოლო დაუტევა მეფე-მან სვიმონ ძენი გიორგი და ვახტანგ. არამედ შემდგომად მოიღეს სვიმონ მეფე და დაფლეს მცხეთას:

პ. მეფე გიორგი ი, ძე სვიმონ მეფისა გ წელი ჰმეფა.

შემდგომად გარდაცვალებისა სვიმონ მეფისა ეკურთხა გიორგი ძე მისი ტფილისს მეფედ ქს. ჩქ, ქრ. სპჱ: შემდგო-მად შეიკრიბნა სპანი და მოადგა ლორეს, ქს. ჩქა, ქრ. სპთ, თათრულსა ქორონიკონსა ჩიბ, აღიღო იგი და დაიპყრა თვისად: ამისა შემდგომად მოვიდა შაჰ-აბაზ და მოადგა ერევანს ქს. ჩქბ, ქრ. სჟ, და მოუწოდა მეფესა გიორგის და კახთა ბატონს ალექ-სანდრეს. ამათ შემოიკრიბნეს სპანი თვისნი და მივიდნენ ერე-

ვანს წინაშე ყეენისა. არამედ სამ-კერძოდ მოადგა სპანი შაჰ-აბაზისანი ერევანს, და ერთ-კერძო დასდგნენ ესენი: შემდგომად რაოდენისამე დღისა ბრძანა შაჰ-აბაზ მიტევება ციხესა ზედა სპათა-გან; მაშინ საქართველოსანი პირველ სპათა-გან შეუხდნენ ციხესა შინა, მოსწყვიტნეს და წარუხვნეს ქალაქნი, შემდგომად შევიდნენ სპარსნი და დაიპყრა ციხე-ქალაქნი შაჰ-აბაზ. ამისა შემდგომად მოუთხრა შაჰ-აბაზ გიორგი მეფესა." რამეთუ მტერ-თუ იყო ჩემი ხონთქარი, არამედ უფროს-ღა შენი *), აწ ვინადგან ვსძლეთ ძალითა ჩემითა, ჯერ-არს, რათა მომცე ჯილდოდ ლორე ბერდუჯის მდინარით:" შეუძნდა ესე ფრიად მეფესა და მიუგო. "ვილოდი ჯილდოდ შენ-გან სხვასხვა ქალაქსა სამსახურისა-თვის მამისა ჩემისა და ჩემისა, და არა მიხმასა საზღვართა ჩემთასა:" არამედ ვინად-გან იყო შაჰ-აბაზ მცბიერი და სწადდა დამცირება ქართლისა. და კვალად ერის-თავი ლორისა ლტოლვილი გამახმადიანებული აზრახებდა შაჰ-აბაზს მოკლებად მის-გან ძალსა დიდსა ქართლისასა, ამის-თვის უფროს აიძულებდა, რათა მისცეს ლორე და გამოსავალისა-თვის ბერდუჯის მდინარისა, მოსცა ფუშტუკუნი და ხუინი და სამასი თუმანი დაიჯანს ყოველს წელს: ამით ულონო ქმნილ-მან მეფე-მან გიორგი-მ მისცა ლორე, მერმე ანიჭნა შაჰ-აბაზ მრავალნი (იტყვიან მოართვეს რა მეფესა ხალათი ყეენისა, არა აღიხადა სამოსელი თვისი. არამედ მას ზედა შთაიცვა; ეტყოდენ წარჩინებულნი მეფესა: "უკადრო არს ყეენის ებე და მწყენარ იქმნების:" ხოლო მეფე მიუგებდა. "თქვენ არა იცით არცა ერთი, უკეთუ ვყო ეგრეთ; მერმე მითხრას სხვაცა ნებისა თვისისა ყოფად, და აწ ამის-თვის ესრეთ უმჯობეს არს) და წარმოავლინა ქართლს: და ესე მისაგებელი მოაგო შაჰ-აბაზ გიორგი მეფესა ერთ-გულებისა-თვის მამისა თვისისა და თვისისა-თვის. კვალად ჟამსა ამისსა იქმნა შფოთი ძეთა შორის კახ-ბატონის ალექ-

*) ნამდვილში ჰსწერია შენი და მერმე ბოლოს ი წაშლილია. შენ უმჯობესია.

სანდრესთა, რაჟამს ისტუმრნა გიორგი მეფე-მან. რამეთუ ბიძის ძენი იყუნენ ძენი ალექსანდრესნი გიორგისა. შემდგომად ამისა მცირეს ჟამს გარდაიცვალა მეფე გიორგი ქს. ჩქგ, ქრ. ხჟა, მოიღეს და დაფლეს მცხეთასა:

ჳა. მეფე ლუარსაბ ძე გიორგი მეფისა, იბ წელი ჰმეფა.

ხოლო გიორგი მეფისა შემდგომად გამეფდა ძე მისი ლუარსაბ და ეკურთხა მცხეთას და დაიპყრა ქართლი. არამედ იყო მაშინ ქართლი და მეფე საგანძურთა-გან ფრიად ნაკლულევან, ვინადგან მიეცათ ყოველი სახსრად სვიმონ მეფისა-თვის. არამედ აქუნდა მეფესა ჟამი მშვიდობისა, რამეთუ კახნი მოყვსობდენ და ყეენი უცალო და მწყალობელი იყო და ხონთქარიცა ეგრეთვე უცალოებდა: ამისა შემდგომად სთხოვა შაჰ-აბაზ მეფესა ლუარსაბს დაჲ თვისი ცოლად თინათინ: ამან მისცა და წარიყვანეს დიდითა დიდებითა და ნიჭითა: არამედ ამ ჟამებთა შინა განმკვიდრებულ იყუნენ მთავარნი და დაეპყრათ ხევნი და ხეობანი თვისად და უმეტეს ყოველთა სააკაძე გიორგი, მოურავი ტფილისისა, ქრცხინვალისა და დვალეთისა: ხოლო იდგა-რა მეფე ლუარსაბ ქრცხინვალს, რამეთუ ჟამად მოვლიდიან თვისთა ქვეყანათა ყოველთა; განა ესე მოურავი გიორგი იყო მხნე, ახოვანი, ძლიერი ძალითა და შემმართებელი, უშიში, მცბიერი, მჩურჩნელი და უნდო *): ესე მარად-დღე თვითოეულთა კაცთა ფურჩნვიდა და არა დასცხრებოდა: იხილა ესე მეფე-მან და აუწყა

---

*) ვინად-გან იყო დიდების-მოყვარე და არა თქვა მთქმელი მოურავ-მან, თვით მოიგონა. რათა ხელთ იგდოს მეფე, თვარა მთქმელის თქმით ფიცი არ გაუტყდებოდა, რად-გან მეფის და ქვეყნის ერთგულობისა-თვის სთქვა, და ეგოდენი ბოროტიც დაშრეტებოდა. გარნა მტერობისა-თვის მტერთა თვისთა, ვითარცა ბოლოს გამოაჩინა.

მოურავსა: „რაჲ არს რომელ არა დასცხრები ფურჩევნად, ანუ რაგნებავს ყოფად:“ ამისთჳს ევედრა მოურავი მროველს დომენტის: „რამეთუ მეტყვიან სიკვდილსა მეფისა-გან, და არა რაუწყი *) მიზეზი შეცოდებისა მონებისა-გან კიდე:“ ესე ყოველი მროველ-მან ჰკადრა მეფესა. არამედ მეფე ამისი უცნობელი განჰკვირდა და აცნო მროველსა გულ-დებულ-ყოფა მოურავისა, რამეთუ არა რაი არს მანკიერება მეფესა შინა შენთვის, გარნა ჰკითხოს ვინ უთხრა იგი: ხოლო მოურავ-მან არასთქვა მთქმელი, რამეთუ ფუცებულ ვარ მათ მიერ და უბნობასა ამას შინა მოართვეს მეფესა ამბავი, ვითარმედ მოვიდნენ სპანი დიდნი თათარხანთა ტრიალეთსა ზედა (მას ჟამს ალელო სონთქარსა **) ბაღდადი და უკუნქცეულისა-თვის ეთხოვათ ნება წარსლვად გზასა ზედა ქართლისასა. ვინად-გან ეთქვა ვისმე მათ-თვის გზის მოკლობა: და ალაფ-ტყვეთა სიმრავლენი). მასვე ჟამსა დაუტევეს ზრახვა იგი და წარავლინა მეფე-მან იარალი, რათა შეჰკრას გზანი და მსწრაფლ აცნობოს მეფესა, და თვით მეფე მოვიდა ცხირეთს: მისრული იარალი, ჩამხერგველი გზისა განისვენებდა და მძინარეს დაესხნენ თათარხანნი და მოსწყვიტეს იარალითურთ ყოველნი, რამეთუ ვერ განერა ერთიცა: მერმე მოვიდენ და დასწვეს მანგლისი და კველთა, შეიპყრეს კველთას მღუდელი ერთი და სცემდენ ლახტითა, რათა აუწყოს, სად არს მეფე: ხოლო მღუდელი იტყოდა: „არ ნაცვალი ვყოსაწუთო ესე წარუვალსა მას, და არა ვიქმნე გამცემელ მეფისა და ქვეყნისა:“ წარმოუძღვა მღუდელი იგი კოსტიბის თავსა ზედა და ჩამოიყვანნა ქვენადრის გზასა, ჰსცნეს თათარხანთა, რამეთუ აცდუნებდათ მღუდელი, ამისთჳს მოჰკვეთეს თავი და შეირაცხა წმიდათა თანა: შთამოსრულთა თათართა მოიცვეს ერთაწმინდა და ახალ-ქალაქი, და მეფე სჭვრეტდა ცხირეთიდამ: მე-

---

*) საჭიროა. ვუწყი.

**) მოკუდა მურად 1590 წელსა, დაჯდა მაჰმად ძე მისი. მოკუდა მაჰმად 604. დაჯდა მაჰმად ძე მისი, ამან აღიღო ბაღდადი:

ფიდამ წარვიდა მოურავი და ციცი-შვილი ზაზა. ამათ შემოიკრიბნეს გარემონი და მცნობელნი ამისნი ბარათიანნიცა მოვიდნენ მეფისა თანა. ხოლო მოურავი ჩავიდა ნიაბის ბოლოს სხერტის ჴალასა შინა, ეკვეთა თათართა და მოსწყვიტნა სიმრავლით: მაშინ ზაზამ მოჰკლა ფაშა და თავის ჯრასა შინა მოერტყნენ თათარხანნი, იპყრა ზაზამ კბილით წვერი თავისა მის, შეჰჯდა ცხენსა და გამოვლო ბრძოლით თათარხანნი: მოვიდნენ წინაშე მეფისა, მოართვეს თავნი და ალაფნი მათნი: ხოლო მეფე-მან შემოიკრიბნა სპანი ქართლისანი და წარმოუდგა თათარ-ხანთა. არამედ თათარ-ხანნი მიმავალნი დოესის მინდორსა შინა, იხილა ტენტერა-მან, გორელ-მან, მსწრაფლ უკუნ-იქცა და აჰყარა ხიდი გორისა: რა იხილეს თათარ-ხანთა ხიდი აყრილი, შევლეს საციციანოსა ზედა და სადა ვინ მოახელეს მოსწყვიტეს, ტყვეჰყვეს და მოაოხრეს და მივიდნენ ბრბონას. მუნ დაარღვივნნეს სახლნი და განსდევს ხიდი მტკვარსა ზედა, განვიდნენ და დასდგენ ტაშის-კარის ბოლოს. და მეფეცა მივიდა ახალ-დაბას სპითა და არღა-რა იყო მუნ ხიდი, რამეთუ მტკვარი განდიდებულ იყო თოვლსა ივნისსა. ამისთა მხილველთა შეავედრნეს თავნი ღმერთსა მეფე-მან სპითურთ და გავიდნენ ცხენის ცურვით უვნებელად ყოველნი. ჩავლეს კიდე მტკვრისა ფარულად და მივიდნენ სურამის-ბოლოს, მუნ შემოეყარნენ სრულიად ქართველნი მტკვრის ჩრდილოეთისანი. მაშინ განზრახვითა მოურავისათა შემოუსხნეს მეთოფენი თხრილსა და თვით ცხენოსანნი მივიდნენ განთიად მინდორსა ზედა, ეკვეთნენ ფიცხლად და იქმნა ბრძოლა ძლიერი ქს. ჩთქ, ქრ: ხყზ: ამ ომსა შინა ფრიად მხნედ გამოჩნდენ მეფე ლუარსაბ და უმეტეს მოურავი. მოსცა ღმერთმან ძლევა და მოსწყვიტნეს ურიცხვნი და ივლტოდნენ თათარხანნი, რამეთუ მოსაკიდელთა დედანიცა მესამეს დღემდე გამოიყვანდენ ტყიდა-მ თათარ-ხანთა, განაშიშვლიან და განუტევიან. ხოლო მეფე-მან აღიღო იავარი მათი და მოიქცა და თავნი მათნი წარუვლინა ყეენსა შაჰ-აბაზ-მან წარმოუვლინა ნიჭნი დიდნი:

ხოლო შემოქცეული მეფე ისტუმრა მოურავ-მან, რომელი აქუნდა მანკიერება გულსა წინა-თქმულთა-თვის და ჰყვა დაჲ შვენიერი და კეკლუცი, იტყოდა. „ვაჩვენო მეფესა და უკეთუ მესიძოს, რა იგი მნებავს ვყოცა, და უკეთუ არა ვსცნობ, რამეთუ მართალ არს თქმული იგი წინანი:“ და განცხრომასა და ნადიმსა შინა ჰყო დაჲ თჳსი მეწდელ მეფისა. არამედ ვინაჲგან იყო მეფე ჭაბუკი, აღეტყინა ტრფიალებითა და მეორესავე დღესა მოითხოვა ცოლად. ესე მოურავ-მან უარ-თქვა მცბიერობითა, „რამეთუ დიდებულთა ცოლნი არა თავს-დებენ და სათნოიყოფენ დასა ჩემსა დედოფლად და შემასმენელნი წინაშე შენსა მოსპოლვად.“ მერმე კვალად ევედრა მოურავი დედასა მეფისასა დედოფალსა მარიამს ასულსა ლიპარიტიანისასა. არამედ მეფემან არა ისმინა და ჰქმნა ქორწილი: ხოლო შემდგომად რაოდენთამე თთუეთა არა თავს-იდებდენ მტერნი მოურავისანი წარჩინებულნი და უმეტეს შადიმან ბარათა-შვილი, მამა-მძუძე მეფისა, ეტყოდენ მეფესა განტევებასა ცოლისასა და მოსრვასა მოურავისასა: ამისა არა მნებებელი მეფე ჩამოიყოლიეს, და მოუწოდა მოურავსა, რეცა ნადირობად ყარაიასად წავკისს მდგარმან მეფე-მან და მოვიდა მოურავი, მასვე დამესა სწადდათ შეპყრობა მისი: ესე ესმა კახა-ბერს ხერხეულიძეს ფარეშთ-უხუცესსა მეფისასა და წამსავე მას აუწყა მოურავსა: მსმენელი მოურავი მყის შეჯდა ჩულიანსა ცხენსა ზედა და ილტოდა ფიცხად, და მოვიდა ნოსტეს, აჰყარა დედა-წულნი თჳსნი და შევიდა მთასა შინა: მასვე ჟამსა მოუხდნენ სპანი მეფისანი და დასწვეს ნოსტევი და ეძიებდენ მოურავსა და შეუკრნეს გზანი ყოველნი. არამედ მოურავ-მან განვლო დამით ფონი მცხეთისა მალვით და მივიდა დუშეთს ნუგზარის-თანა, რამეთუ ასული ნუგზარისა ჰყვანდა ცოლად მოურავსა (ხოლო ესე ნუგზარ იყო ერის-თავი არაგვისა, რამეთუ პაპა ამისა იყო აზნაური ვანათელი და პირველსა მეფობასა სვიმონისასა უკუდგა ვანათის ციხის მპყრობელი და მან ბრძანებითა მეფისათა და შეტყუევებითა აღილო ციხე იგი, და მეფე-მან მიანიჭნა მუნ მამულნი. ხოლო ოდეს

შეიპყრეს ყიზილბაშთა მეფე სვიმონ, ამანვე მოიმწო ქსნის-ერისთავი, დაესხა და მოსწყვიტა თქქთურმანიძე და ჯარმეული და დაიპყრა ბაზალეთი, მოკჳდა იგი და ხარჯის ნაშობ-მან ძე-მან მის-მან მოსრნა ძმანი თვისნი ყოველნი, და ესე ნუგზარ ძმის-წული ამისი წარიტაცეს ურმა: შემდგომად აღზრდისა მოიბირნა ნუგზარ კაცნი და მოჰკლეს იგი და დაიპყრნა ნუგზარ ბაზალეთი, მერმე დაიმორჩილა მთიულეთი. ხოლო მოვიდა რა სვიმონ მისცა პაპასავე ნუგზარისასა მსახურებისა-თვის მისისა და იყჳნეს ამ ჟამამდე ერისთავად): ამას ნუგზარს განუზრახა მოურავ-მან წარსვლა წინაშე ყეენისა, ვინად-გან მუნ ვერ დაუდგმიდნენ მეფესა: ამისთა დამსკუნელთა წარვიდენცა და მისრულთა აღჯაყალას დაუტევა მოურავმან ცოლი შვილი და თჳთ მივიდნენ წინაშე შაჰ-აბაზისა: მან პატივით შეიწყნარა და ანიჭნა ბოძნი დიდნი და მიერით-გან აზრახებდა ყეენსა მოურავი დაპყრობად ქართლისად. არამედ მას, ვინად-გან გულად ედვა დაპყრობა და გაჰმამადიანება ქართლისა, გამოუტევა ნუგზარ ნიჭითა და მოურავი დაიპყრა მუნ ჟამადმდე: ხოლო ყეენიდამ მოსრულ-მან ბატონ-მან თეიმურაზ კახთა-მან მოითხოვა დაჲ ლუარსაბ მეფისა ხვარაშან ცოლად. ესე არა ინება მეფე-მან ნათესაობისა-თჳს. არამედ იძულებითა შაჰ-აბაზისათა მისცა და ქმნეს ქორწილი დიდებული. გარნა ამ ქორწინებისა ჟამსა შინა მოუწერა შაჰ-აბაზ ყაზახის ხანსა:« შემოიკრიბნე გარემონი ყოველნი და დაესხი მეფესა ლუარსაბს, მოჰკალ იგი და თავი წარმომიგზავნე წინაშე ჩემსა:« ეგრეთვე მოუწერა მეფესა: მაშინ მეფე-მან მსწრაფელ შემოიკრიბნა სპანი და მიუხდა ხანსა მას და მოჰკლა იგი და თავი წარუგზავნა შაჰბაზ. ამის ჯილდოდ წარმოუვლინა შაჰ-ბაზ მეფესა ნიჭი დიდი, ესე ჰყო რათა სცნას ძალი მეფისა, თუ ევნოს ხრიკით და მიზეზ ჰყოს:

არამედ ამისა შემდგომად მოვიდა განჯას უგრძნეულად შაჰ-აბაზ შესლვად კახეთს, რამეთუ ეხლა მოურავი და ეუწყა ყეენისა-თჳს შესლვად ქართლს, უმჯობეს არს ზამთარს, ვინად-გან ვერ წავლენ ხიზანნი მთათა შინა და ხელთ იგდეს ყოველ-

თა: მაშინ ეზრახა ბატონი თეიმურაზ მეფესა ლუარსაბს ერთო-
ბასა და მეფე ვერ მნდობი ყეენისა წინა-თქმულთა-თჳს დაჰყვა
ნებასა და ქმნეს პირი მტკიცე. არამედ განიპარნენ ნუგზარ და
იესე ერისთავნი, ამილახორი ანდუყაფარ, ფეშანგი ფალავანდის-
შვილი, ადათანგი ხერხეულიძე და მივიდნენ განჯას წინაშე ყე-
ენისა: მერმე მოვიდა თეიმურაზ მუხრანს ლუარსაბისა თანა.
ხოლო შაჰ-აბაზ მოვიდა კახეთიდა-მ ქართლს, ლამოდენ მეფენი
ბრძოლასა, არამედ ქართველ-კახთა არა ინებეს წინა-თქმულთა
და დიდთა სპათა-თჳს შაჰ-აბაზისათა და წარვიდენ მეფენი იმე-
რეთს ქს. ჩქიე, ქრ. ტგ, თათრულსა ჩვდ: მოეგება მეფე იმე-
რთა გიორგი და ისტუმრნა კეთილად: ხოლო შაჰ-აბაზ მოვიდა
გორს და ეზრახა გიორგი მეფესა, რათა მისცეს მეფენი და მან
ადგვსოს ნიჭითა და საგანძურითა: ამას ზედა წარმოუვლინა გი-
ორგი მეფე-მან კათალიკოზი მალაქია და აბაშიძე ლევან ძღუ-
ნითა, მეტყველ-მან: „გევედრებით რათა პატის-გჳცე და მისცე
მეფეთა სამეფონი თჳსნი და იმსახურნე მით, ვითარცა პირველ
მამათა შენთა და თქვენ წარხვიდეთ.“ იხილა ესე შაჰ-აბაზ, რა-
მეთუ ძალითა არღა-რა ეგების შოვნა მათი, აწ იხმია ხჳანჯი
და მცბიერობა, მოიხმო შადიმან გამზრდელი ლუარსაბ მეფისა
და ეტყოდა მას: „ვითარმე უგულებელს ჰყოფ სვიმონ მეფის
შვილის შვილსა და გიორგის მეფის ძესა. გარნა უწყი, რამეთუ
მომიცთუნა თეიმურაზ და აწ უწყოდე შენ მტკიცედ, უკეთუ მო-
ვიდეს ჩემთანა მივსცნე თვისნი ყოველნი და უმეტესნი სხვანი-
ცა:“ ტირილით შეჰფიცა და სარწმუნო ჰყო შადი-მან. ხოლო
კათალიკოზსა და ლევანს მიანიჭნა მრავალნი და მიუმცნო გი-
ორგი მეფესა: „არს მტერი ჩემი ძველადვე თეიმურაზ და მას
ვერ მივინდობ. არამედ უკეთუ მოვალს ლუარსაბ მეფე მივანი-
ჭებ ყოველსავე მსახურებისა-თჳს მამა-პაპათა მისთა:“ და წა-
რავლინა ესენი და წარუვლინა ხმალი მოოჭვილი მეფესა ლუ-
არსაბს საჭურისითა თჳსისათა და წიგნი დისა ლუარსაბისა მო-
სლვისა-თჳს, რათა არა რაჲ აქჳნდეს შიში: მაშინ მისრულ-მან
წინაშე მეფისა შადიმან სარწმუნო ჰყო ყეენისა-გან ლუარსაბ

მეფე და აღეკაზმაცა მეფე წარმოსლვად: ამას უშლიდენ მეფენი და წარჩინებულნი იმერნი წარსლვასა და არა უსმინა მეტყველ-მან: „უკეთუ არა წარვიდე ამიერის ქვეყანათა და მოაოხრებს, რა მადლი არს ჩემდა:“ ესმა რა შაჰ-აბაზს მოსლვა ლუარსაბი-სა შეჯდა და გამოვიდა ნადირობად, მჩვენებელი სპათა თჳსთა და მეფისა. ვითარცა მიმგებელი. გარნა რა იხილა ლუარსაბ შაჰ-აბაზ იწყო ტირილი მეტყველ-მან. „ვითარ გიყოვ ბოროტსა ახოვანსა და შვენიერსა, ერთ-გულთა ჩემთა ძესა.“ სცა პატივი სწორ თჳსად, და შემდგომად წარმოვიდა ტფილისს, ეტყოდა მეფესა მუნ დატევებასა. არამედ ტფილისს ჰრქვა: „წარვიდეთ ნადირობად ყარაიისად.“ წარვიდა და წარიყვანა მეფე: მაშინ კალის ციხესა შინა დაუტევ'ა სპანი მცველად ციხისა ციხის-თავითურთ, რომელსა აწ უწოდდენ ქუთვალსა და მიმბაშსა და დაიპყრა თჳსად: ხოლო მისრულთა ყარაიას ინადირეს და სჯ-ვრეტა არამი*) ყეენისა: მას დღეს მოკლა მეფე-მან იგ: ამას განკვირდა შაჰ-აბაზ და აღეგზანა შურითა რამეთუ მტერ-იყო ყოველთა ახოვანთა. არამედ მოუმცნო და-მან თჳს-მან თინათინ, ცოლ-მან ყეენისა-მან, რათა არა ეჩვენოს მხნედ ახოვნად, გარნა არა ისმინა მეფე-მან მეტყველ-მან. „უწყი, რამეთუ არღა-რა გან-მიტევებს, ამის-თჳს უმჯობეს არს სიკეთისა ჩვენება, ვიდრე სიავისა:“ გარნა შაჰ-აბაზ ლიქნიდა ტკბილად, რათა არა განუ-ვლტოს მეფე და მუნ ეტყოდა: ვინად-გან „ხარ რაინდი და უც-დური მოისარი, ვინადიროთ ყარაბაღიცა:“ ხოლო ყარაბაღს ეტ-ყოდა ნადირობასა მაზანდარისასა და მიიყვანა მაზანდარანს და მუნ აიძულებდა ურის-ყოფად ქრისტესსა: ხოლო მეფე-მან არა ინება: შემდგომად მრავლითა ლიქნითა და შინებითაცა უთ-ქმიდა, არამედ მეფე დაადგრა სიმტკიცესა ზედა. მის-თჳს პა-ტიმარ-ჰყო მეფე: მაშინ ეზიარა პატიოსანსა სისხლსა და ხო-რცსა უფლისასა და ატირნა მთავარნი თვისნი წესითა ქართუ-ლითა, ვითარცა მკვდარსა ზედა და მეფე შესხმისა წილ იტ-

---

*) ცოლნი და ქალნი ანუ დედა-წულნი.

ყოდა. ჯაგრე ჩემ-მან (sic) სულ-მან: შემდგომად წარავლინა შაჰ-აბაზ მეფე გულაბ-ყალას მირაზს და პატიმარ-ჰყო მუნ, მერმე კვალად არა დასცხრა მძვინვარებად, წარავლინა შაჰბაზ და მოაშთვეს მუნ ციხესა შინა მეფე ლუარსაბ მშვილდის საბლით ქს. ჩქკბ, ქრ. ტი, და შეირაცხა წმიდათა მოწამეთა თანა და აწცა არს წმიდა გუამი მისი მუნ: ხოლო შექცევასა შაჰ-აბაზისასა ქართლიდა-მ დაშთა უმეფოდ ქართლი, რამეთუ არა დაშთა ძმა ანუ ძე ლუარსაბ მეფესა და იყოფოდნენ მთავარნი თჳს-თჳსად და განიმკვიდრებდნენ თჳსთა კერძოთა. მერმე რა დაიპყრა კახეთი კვალად ბატონ-მა თეიმურაზ, ესე ესმა შაჰ-აბაზს, განძვინდა და მოვიდა კახეთს და მუნიდა-მ ტფილისს ქს. ჩქივ, ქრ. ტდ, თათრულს ქორონიკონს ჩკდ.

ჰბ მეფე ბაგრატ ვ, გ წელი ჰმეფა.

მაშინ ტფილისს დასვა მეფედ ქართლისად ბაგრატ ძე დაუთხანისა, ნაშობი კახთ-ბატონის ნათესავისა და თჳთ უკუნიქცა შაჰბაზ, აჰყარა კახეთი და მივიდა ისპაჰანს: ხოლო ესე ბაგრატ იყო ფრიად მოქმედიან და არა რა კეთილ იყო მის-თანა: სძულობდენ ქართველნი და იყო საბარათიანოს და უხმობდენ საბარათიანოს ბატონსა, არცადა-თუ ეგდენ ერჩდენ და მორჩილებდენ, შემდგომად ბოლნის ყოფასა შინა მოკუდა ბაგრატ, ქს. ჩქით, ქრ. ტზ: ხოლო ცოლი მისი ანნა ძით სვიმონით იყოფოდნენ ტფილისს და სომხითს და არცა მას მორჩილებდენ ქართველნი ეგდენად: ვითარცა მოსწყვიტა ბარათაშ სახლეულნი თჳსნი და ყაფლან ძმის-წული მისი ივლტოდა და მივიდა წინაშე შაჰ-აბაზისა. ამის-თჳს წარმოგზავნა შაჰ-აბაზ სპანი და მოეწივნენ ბარათას ფარავანსა ზედა და მოკლეს იგი:

კვალად ამ წინა-ყამებთა მომკუდარ იყო ნუგზარ და დასჯდა ძე მისი ბაადურ ერის-თავად. ამას არა მორჩილ ექმნა ძმა თჳსი ზურაბ, განაძო იგი და წარვიდა ცოლით წინაშე შაჰ-აბაზისა:

მან კეთილად შეიწყნარა შუა მდგომელობითა მოურავისათა, რა-
მეთუ იყო აღზრდილი მოურავისა, შემდგომად მისცა ნიჭი მაჴ-
ასაზ და ერისთაობა და გამოუტევა ზურაბ და დაშთა ცოლი მუნ:
მოსრულ-მან ზურაბ ძალითა ყეენისათა და სვიმონის მწყობათა
დაიპყრა ბაზალეთი და განაძო ბაადურ ძმა თჳსი და მივიდა სა-
ჩინოს ბაადურ. ხოლო ზურაბ მოიმწო სპასპეტი საბარათიანო-
სი ბარათა ბარათა-შვილი და დაუწყო კირთება მთიულ-მოხევეთა
და დაიპყრა იგინი და განძლიერდა ფრიად (რამეთუ იყჳნენ სა-
ხსონი მეფისანი და აქამომდე არა ეპყრათ ხევი ამათ, არამედ
მთიულნი ერჩდენ მცირედ). ხოლო საჩინოს-მყოფსა ცოლსა
ბაადურისასა ეტრფიალა საზვერელი ჩიჯავაძე და ცოლისავე მი-
სისა ნებით მოჰკლა ბაადურ და შეირთო მან ცოლად: მცნობ-
მან ამის-მან ზურაბ წარვლო ფერსათის-მთა. არამედ მას ღა-
მესა იხილა სიზმარი ცოლ-მან ბაადურისა-მან. „რამეთუ მოჰ-
კლეს საზვერელი და ტყვე ჰყვეს იგი." უთხრა ესე ყოველი
საზვერელსა, ხოლო მან არა უსმინა და ქალი იგი შევიდა ცი-
ხესა და განამაგრა: დილას დაესხა ზურაბ, მოჰკლა საზვერელი,
მოჰკვეთა თავი და წარმოვიდა. გარნა ციხესა ვერ ავნო და მო-
ვიდა გამარჯვებული: იხილა ესენი სვიმონ, ძე-მან ბაგრატისა-
მან, რამეთუ მიიღეს მთავართა თჳს-თჳსნი კერძონი და არდა-
რასა მორჩილებდენ, წარვიდა წინაშე ყეენისა: ამისი მხილველი
ზურაბ ერისთავიცა წარვიდა წინაშე ყეენისა, რათა არა შესმე-
ნილ იქმნეს: ხოლო ყეენ-მან განიგულა საქმე მათი და შეუძ-
ნდა განდგომილებისა-თჳს ქართლისა, მოუწოდა მოურავს და
ზურაბს, ვინად-გან მოურავი სახელოვანი იქმნა მის წინაშე ბრძო-
ლათა შინა და იახლა ბაღდადს და ყანდაარს, ამის-თჳს წყა-
ლობდა და ისმენდა: ამათ წარმოატანა ყარჩიხან სპითა დიდითა
და ამცნო, რათა მოსწყვიტონ კახეთი და აჰყარონ ქართლი და
წარუგზავნონ მას: კვალად წარმოატანა სვიმონცა ძე ბაგრატი-
სა მეფედ ქართლისად, რათა ვერ ჰსცნან საქმე იგი ქართველთა
და მისცა სვიმონს ასული ყორჩიბაშისა ჯანბანუმ ცოლად. ესე-
ნი რა მოვიდნენ აღუძნდათ ქართველთა სპ თა სიდიდე. არამედ

მოურავ-მან და ზურაბ ფიცით არწმუნათ, რამეთუ მოგცათ ყეენ-მან სვიმონ მეფედ და ამის-გამო მიენდჳნენ სრულიად ყოველნი ქართველნი:

ჳგ. მეფე სვიმონ ბ, ზ წელი იმეფა.

მერმე მოვიდნენ ტფილისს და დაუტევეს მუნ სვიმონ მეფედ და თჳით სპითა წარვიდნენ, და დასდგნენ მუხრანს, მუნ მოუწოდეს კახთა და უყვეს რა იგი აღვწერეთ და მცდელობდენ აღებასა ქართლისასაცა. არამედ მოურავ-მან მონადირე-მან ლოჟინის ხევსა შინა, იხილა შიკრიკი ერთი მომავალი. შეიპყრა იგი და იხილა წიგნი, რომელსა შინა ეწერა ყარჩის ხანის-თანა შაჰ-აბაზის მიერ:„ რაია მოსწყვიტნო კახნი და აჰყარო ქართლი, მოკვეთე თავი მოურავსაცა და წარმოგზავნე წინაშე ჩემსა:„ განცვიფრებულმან, ამის-თჳს მოურავ-მან მოჰკლა შიკრიკი და დაფლა მუნავე და მოვიდა ზურაბ ერისთვის-თანა ფარულად, აზრახა მოწყვეტასა ყიზილბაშისასა და აუყრელობასა ქართლისასა. არამედ ზურაბ მიზეზ-ჰყო ცოლი, რომელი ჰყვა ისპანს და მოურავს ძე პაატა: ხოლო მოურავ-მან აღუთქვა შერთვად ლელა ბატონის-შვილისა დისა ბაგრატისა, და მრავალითა ლიქნითა დაიყოლია და ზურაბ დასთმო ცოლი და მოურავ-მან შვილი დაასკვნეს ღალატი ყიზილბაშთა: მერმე მოვიდა მოურავი და აზრახა ყარჩი-ხანს, რათა მოუწოდონ ქართველთა და აღასრულონ ბრძანებული. ამის-თჳს ნება-ჰსცა ყარჩი-ხან და მოწოდებითა შემოკრბნენ ქართველნი: ხოლო შემოკრებულთა წარჩინებულთა ეტყოდა ზურაბ და აუწყა დავედრებული ყეენისა, რათა არა ჰყონ ესე და არა მოაოხრონ ქართლი და მიჰყუჳნენ ნებასა მათსა: მაშინ მათ ყოველთა ფიცით აღუთქვეს, რა იგი მათ უთხრან იგიცა ჰყონ ყოველთა. არამედ ანდუ-ყაფარ ამილახვარსა ვერ გაანდვეს ესე, რამეთუ ჰყვა ცოლად სვიმონ მეფის ცოლის და, ასული ყორჩიბაშისა, მონათესავე ყეენისა და იყო

ანდუყაფარ გამოჰმადიანებულდა: ამის-თჳს შეიპყრეს იგი საფურცლის ჭალასა შინა და ცოლითა მისით წარავლინეს და ჰატიმარ-ჰყვეს არმას ციხესა შინა: დილას დაუსხნეს ყარჩი-ხანს ქართველნი ზურაბით. ხოლო ყიზილბაშთა შინა მყოფი მოურავი შეუხდა ყარჩი-ხანს და მოჰკლა და შვილ-მან მის-მან ზურაბ შვილი ყარჩი-ხანისა და მოსწყვიტნეს ყიზილბაშნი, ვითარ მცირედნიღა გარდაიხვეწნეს ქს. ჩქგ, ქრ. ტია, თათრულსა ჩლდ: და აღივსნენ იავარითა და ალაფითა მათითა (გარნა თუნცა არა ეხილვა მოურავს წიგნი იგი შიკრიკისა აურილმცა იყო ქართლი. გარნა იხსნა ღმერთ-მან ერი თჳსი ესრეთ):

დღესა მასვე სიტყვითა მოურავისათა წარვიდენ სპანი ქართლისანი ერთი ახალ-ციხეს, მეორე ზურაბით კახეთს და მოურავი მოუხდა ტფილისს, აიღო ქალაქი, ხოლო ციხესა ვერ ავნო. ეგრეთვე ჰყვეს ახალ-ციხესაც, არამედ კახეთს ივლტოდა ფეიქარ-ხან, რომლისაცა ენებათ ცოლის წაგვრა დედა-ბატონის შჳლისა და მივიდა მუნ ზურაბისა-თანა მოურავიცა და მიჰყჳნეს ფეიქარ-ხანს ბარდამდე, და მას ვერღა-რა ეწივნენ, შემოიქცეს, მოარბიეს განჯა, ყარაბაღი და მოვიდნენ ალაფითა სავსენი ქართლს: მაშინ დაადგინეს განმგებელად ქართლისად ქაიხოსრო ძე მუხრანის ბატონისა ვახტანგისა. არამედ უწოდეს სახელით ოდენ, გარნა იყო მოურავი მოქმედი ყოვლისა და მორჩილებდენ მას ყოველნი ყმურად: ხოლო ამათ მოუწოდეს ბატონს თეიმურაზს და დაიპყრა მან კახეთი და მოსცა ასული თჳსი დარეჯან ზურაბ ერის-თავსა სათნო-ჩენითა მოურავისათა:

მიესმა ესე ყოველი შაჰ-აბაზს მოსრვა სპათა თჳსთა და დაპყრობა კახეთისა თეიმურაზისა-გან, განრისხებულ-მან წარმოავლინა ისა-ხან ყორჩიბაში სპითა დიდითა: ესე მოვიდა დაიბანაკა ალგეთსა ზედა: მაშინ შეერთებისა-თჳს კახთა მოიყვანეს ბატონი თეიმურაზ კახთა სპითა, შეიკრიბნენ და დადგნენ კოჟორსა ზედა. მოვიდა ათაბაგი მანუჩარ ლტოლვილი სამასითა კაცითა. ხოლო სპასპეტსა საბარათიანოსასა ბარათა ბარათა-შჳლს ეშინოდა განლტოლვად ბარათიანთა. ამის-თჳს

განზრახვითა მისითა განთიად კოჟორიდა-მ დაესხნეს ყორჩიბაშს და იქმნა ბრძოლა ძლიერი და მოსწყდა სიმრავლე ორგნითვე ქს. ჩქკდ, ქრ. ტიბ, თათრულს ჩლდ, ივნისსა შინა და ივლ-ტოდენ ყიზილბაშნი. ხოლო ქართველნი ალაფობდენ გატეხილ-ხიდამდე: არამედ ამირგუნა-ხან ერევნის ბეგლარ-ბეგი ვერ მო-ესწრა ომსა, და რა ესმა ხმა ბრძოლისა მოისწრაფა და მოვიდა მარაბდის გორიდა-მ და იხილნა ყიზილბაშნი ლტოლვილნი და მცირედნი ქართველნი შეკრებულნი ერთად, რამეთუ ზურაბ ერის-თავი დაკოდილ-იყო თავსა ზედა და მას შეეწეოდნენ, მოეტევა ხანი ამათ და იქნა ბრძოლა კვალად უძლიერესი მცირეთა-გან, ვინად-გან დიდად მხნედ გამოსჩნდა ბატონი თეიმურაზ, მოუ-რავი და დამსწრენი ქართველნი: მაშინ ათაბაგი შეხვდა ამირ გუნა-ხანს და ჰკრა თავსა ხრმალი და გაუპო თავი და ავნო დი-დი: ეტყოდა ამირგუნ-ხან ათაბაგსა: „უპურმარილოვო“. რამეთუ მას გაეზარდა, გაუშვა ათაბაგ-მან და წარვიდა. ხოლო მხნედ მბრძოლი მოკლეს თეიმურაზ მუხრანის-ბატონი და განხდა ხმა და ჰკონეს ყოველთა ვახ-ბატონის სიკჳდილი, და ივლტოდენ კახნი და ქართველნი: ამისნი მხილველნი ყიზილბაშნი უკმოიქ-ცნენ და მოსწყვეტდენ უწყალოდ ქართველთა, მოკჳდა ამ ომსა შინა ყიზილბაშნი ჩიც: ქართველი და კახი ჴ და ზურაბისა მ: შემდგომად ბრძოლისა მოვიდნენ ყიზილბაშნი ტფილისს და გამოვიდნენ ტფილისს ციხესა შინა მდგომი სპანი მორბევად ლიხისა: ამათ მოუხდა მოურავი სამოცითა კაცითა, აოტნა და მოსწყვიტნა შვიდასი და მცირედნი შეიხვეწნენ ტფილისვე: კვა-ლად გამოვიდა ღართის-კარს მოურავი, შთახერგა გზები, ამაგ-რებდა ზემო-ქართლს. არამედ ყორჩი-ბაში მცდელობდა გამო-ყვანასა ამილახორისასა ცოლით არშიდა-მ და არა ძალ-ედვა ამისი ყოფად. ამის-თჳს ეზრახა ზურაბ ერისთავსა, რათა გა-მოიყვანოს იგინი: მაშინ ზურაბ ნება-სცა პაემანითა ამით, რათა შევლონ გზა მისი არაგვსა ზედა და ჩამოვლონ ქსანსა ზედა, რათა არა მოხრდეს მამული მისი: ესე აღუთქვა ყორჩიბაშ-მან ფიცითა მტკიცითა და უთავა სპათა თჳსთა ყორჩიბაშ-მან ხოს-

რო-მირზა და წარავლინა (ხოლო ესე ხოსრო-მირზა იყო ძე დაუთხანისა, ნაშობი ხარჭისა-გან ისპაჰნს ყოფასა შინა და მი-ერით-გან იყო უპატიოდ და უპოვარ ფრიად, და ოდეს იყო მოურავი მუნ მოვიდოდა დარბაზობად ხოსრო-მირზა მოურავისა-თანა. რა იხილა მოურავ-მან, მიეგება და დასვა ადგილსა თჳსსა ზედა და თჳთ დაუჯდა შორეს: ამის მხილველთა ყიზილბაშთა ჰკითხეს მოურავსა ვინაობა მისი. ხოლო იგი ეტყოდა მათ ძედ პატრონისად თჳსისა: ამის-თჳს აცნობეს ესე შაჰ-აბაზს და პატივ-სცა და მისცა ნიჭნი დიდნი და მოურაობა ისპაჰნისა. არამედ ესე არა ჰყო მოურავ-მან სიყვარულითა პატრონისათა, გარნა რათა აღუდგინოს ღუარსაბ მეფესა მეტოქი): ხოლო ყი-ზილბაშთა წიწამურის-ბოლოს დახვდა მოურავი და ავნო დიდი ყიზილბაშთა. არამედ სძლეს სიმრავლით, განვლეს და განსდევნეს მუხრანს. მერმე შევლეს დუშეთი და განვლეს მთიულეთი და გარდავიდენ ხევს და გამოიყვანეს არშიდამ ანდუყაფარ და ქალი იგი, მერმე გარდმოვლეს მთა ლომისა და შთამოვიდნენ ქსანსა ზედა: მაშინ შეკრბნენ ერისთავი ქსნისა იესე და და ძმა ზურაბ ერისთვისა გიორგი: რამეთუ ზურაბ ფიცისა-თჳს არღა-რა ინება, და შეჰკრნეს გზა ქსნისა და მოურავიცა დახვდა ქსნის-ბოლოს, მოსწყვიდნენ ყიზილბაშთა ესრეთ, რამეთუ ქსანი იქმნა, ვითარ-ცა სისხლი: შეიპყრეს ხანი ყაზახისა და სულტანი სამი. არამედ მხნედ იყო ხოსრო-მირზა, რამეთუ ვერ წაგვარეს ქალი იგი, გამოიყვანა და მოგვარა ყორჩი-ბაშსა. მერმე წარავლინა ყორჩი-ბაშ-მან სპანი მორბევად სომხით საბარათიანოსად. ხოლო მოუ-რავ-მან განამაგრნა ციხენი კიკანაბერი, ალისა, სურამისა, კეხვი-სა და წარვიდა სამცხეს, რამეთუ მუნა ჰყვანდა დედა-წული თჳსი. კვალად წარავლინა ყორჩიბაშ-მან სპანი დასხმად მოურავისად, მისრულთა ყიზილბაშთა გარემოიცვეს ასპინძა: მაშინ მოურავი იყო ნადირობასა და მუნიდამ იხილა ასპინძა მოცული ყიზილ-ბაშითა, მოეტევა მცირედითა კაცითა, მეწყუთა და აოტნა ყიზი-ლბაშნი და მოსძევნა იგინი და მცი´ედნი ივლტოდენ. მაშინ ეპყრათ ყიზილბაშთა ხერთვისი და რომელიმე ციხენი სამცხისა-

ნი: შეუხდა მათ მოურავი, მოსწყვიტა მეციხოვნენი და დაიპყრა თჳსად, წარავლინა წინაშე ხონთქრისა ქავთარი-შჳლი გიორგი და მოითხოვნა საპანი მისნი, რათა დაიპყრას მან იგინი: სთნდა ხონთქარსა, მოსცნა ნიჭნი დიდნი მოურავსა და ინგიჩარნი და დაიპყრნეს ციხენი იგინი: არამედ ყორჩიბაში იდგა ჟამ-რაო-დენმე ტფილისს, მერმე დაუტევა სვიმონ მეფე ტფილისს და თჳთ წარვიდა ამასვე ქორონიკონსა, მაშინ მისრულსა ისპაჰანს მსახურებისა მისისა-თჳს მისცა შაჰ-აბაზ ხოსრო-მირზას ყულა-რაღასობა: ხოლო მოურავი იყო სამცხესა, შემდგომად მივიდა იმერეთს გიორგი მეფისა-თანა, ისტუმრა ლევან-დადიანმან, მუ-ნიდამ შემოვლო კვალად იმერეთი და მოვიდა სამცხესვე:

ამ ჟამებთა მოიმწყო ანდუყაფარ ამილახვარ-მან ქსნის ერის-თავი, რამეთუ შესწამა შეპყრობისა თჳსისა უწყება დაზნელსა, დაესხა და მოსწყვიტნა იგი და განიყვეს მამული მისი, ხოლო ქვითკირი დაიპყრა ქსნის-ერისთავ-მან და ნეშტი ამილახორ-მან: მერმე მოვიდა მცხეთას ანდუყაფარ, შეიპყრა დეკანოზი მისი და წარუხვნა საგანძურნი მცხეთისანი და აქადებდა დეკანოზს დაძა-ხებასა მუნ მყოფისასა, მუნით მოვიდა ტფილისს და ციხის თავისა-თანა მჯდომარე კალის-ციხესა შინა გამზრახი წინა-თქ-მულთა-თჳს ადსდგა რა წარმოსლვად უბრკმა, დ'ეცა ლანძვსა, განხეთქა იგი და გარდმოიჭრა ქალაქისაკენ და მოკვდა ანდუყაფარ ბოროტად: შემდგომად ამისა მოწყვიტნა იესე ქსნის-ერის-თავ-მან ძმანი თჳსნი ცოლ-შვილითა სრულიად:

ხოლო მოურავი მოვიდა სამცხიდამ ქართლს, კვალად შე-რეს მოურავ-მან და ზურაბ ერის-თავ-მან პირი, მოიყვანეს და დასვეს ქაიხოსრო-ვე გამგედ ქართლისად. არამედ იყჳნენ იგინივე საქმისად მყოფელნი, რამეთუ სვიმონ მეფე ვერ გამოვიდოდა ტფილისიდა-მ ამათ მიერ: კვალად ჟამთა ამათ არა მოსცეს დვა-ლთა ბეგარა მოურავსა, გარდავლო სპითა მოურავ-მან ბეგარა, შთავიდა და მოსრნა ურჩნი და ჰყვნა კვალად მებეგრედ და მო-ვიდა ქართლს. კვალად მელიქი სომხითისა ათაბეგ და ზაქუმ ერთ-გულებდენ ყეენსა, მიუხდა მათ მოურავი, ხოლო იგინი

ილტოდნენ და წაგვარნა დედა-წულნი და ქონებანი და წარმოვიდნა: არამედ ქაიხოსრო ბარათა-შჳლი მოუვრობდა როსტომ სპასალარსა და უვლინებდა როსტომ საგანძურსა მრავალსა, ამისთჳს არა ერჩდა მოურავსა: კვალად მოიყვანა ამან ხუთასნი მეთოფენი ყიზილბაშნი და შეაყენნა ბირთვისს ციხესა შინა: ესე შეუძნდა მოურავსა და დილასა ერთსა დაესხა ტბისს და შეიპყრა ქაიხოსრო და ხოსია ძმა მისი მის-თანა. მაშინ ქაიხოსროს გამოაყვანინა ყიზილბაშნი ბირთვისიდამ და მოსწყვიტნა ხუთასნივე. და ხოსია პატიმარ-ჰყო ციხესა შინა კიკანათ-ბერს:

კვალად ეთქვა მუქარა ქველს წერეთელს მოურავისა. მიუხდა მოურავი და მოსწყვა მამული მისი: წარმოსრულს მოურავს ეწია ქველი და ბრძვეს ურთიერთსა. არამედ მოურავ-მან განაწონნა სამნი ისარნი მკერდსა და ივლტოდა ქველი. ხოლო მოურავი მოვიდა გამარჯვებული: ამისა შემდგომად უმეტესად განდიდნა ზურაბ ერისთავი და არღა-რა ერჩდა მოურავსა და ესე შეუძნდა მოურავს, უფროსად მოუდგა ქაიხოსროს და არღა-რა ჩამოუშვა ზურაბ ქართლსა შინა: მაშინ ზურაბ მოიყვანა ბატონი თეიმურაზ და ინება ამისთჳს ქართლისა მეფობა. ხოლო კახთა მთავართ შური ზურაბს და ძმასა მისსა გიორგის მორის: „რამეთუ გიდგების დიდად ბრძოლასა ამას შინა, ვინად-გან არს იგი სიძე ქაიხოსროსი (რამეთუ გიორგის ყვანდა თეიმურაზ მუხრან-ბატონის ასული ცოლად) და თვით ნებავს ერისთობა:“ ირწმუნა ზურაბ, შეიპყრა გიორგი და აღმოხადნა თვალნი. ხოლო მოურავ-მან შეიკრიბნა სპანი ქართლისა, ითხოვა ნიჭადი იმერთა მეფის გიორგისა-გან და საათაბაგო-ფამის სამცხელისა-გან, და მათ მოსცეს და შეკრებული ყოვლითა ამით მიუხდა დუშეთს, შეიბნენ ბაზალეთს და არა დაშთა კაცი, რომელი არა დაიკოდა, თჳთ ბატონი თეიმურაზ, მოურავი და ზურაბ გარნა სძლეს მოურავსა და ივლტოდა სამცხეს ქაიხოსროთი

ქს. ჩქვვ, ქრ. ტიდ. არამედ ცოდ-შჳლი ქაიხოსროსი და ძმისწულნი მისნი წარვიდნენ იმერეთს:

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ხოლო ქაიხოსრო და მოურავი წარვიდნენ სტამბოლს წინაშე ხონთქრისა. მის-გან მოითხოვეს სპანი, რათა დაუპყრან ქართლი და მუნცა მოჰმედიან იქმნა მოურავი: მაშინ ზავი იყო ხონთქარს და ყეენსა შორის და არა ინება ხონთქარ-მან. არამედ წარავლინა ქაიხოსრო და მოურავი სხვასა ქვეყანასა ბრძოლად და უკეთუ დაიპყრან იგი, შემდგომად წარავლინოს ქართლს სპითა დიდითა: მისრულთა ვეზირ-აზამისა-თანა ქაიხოსრო-მ და მოურავ-მან ქვეყანასა მას დიდნი სახელნი ჰქმნა მოურავ-მან და დაიპყრა ქვეყანა იგი და ესე აუწყეს ხონთქარსა: არამედ ცოლი ვეზირ-აზამისა იყო დაჲ ხონთქრისა. ამან მჭმუნვარე-მან მიუწერა ქმარსა თჳსსა. „რაი არს ესე, რომელ განდიდნა სახელი მოურავისა და არა რაი ისმის სახსენებელი შენი. ამის-თჳს უმჯობეს არს სიკვდილი შენი ყოფასა შენსა.“ განრისხნა ვეზირ-აზამი, შეიპყრა ქაიხოსრო, მოურავი და ყოველნი ქართველნი მათ-თანანი და წარკვეთნა ყოველთა თავნი. არამედ გორგასლის-შვილს ბეჟანს რა ჰკვეთდენ თავსა ეტყოდა მამა მისი მტარვალსა ნიჩბის მიცემითა: „მე მომკვეთე თავი და განუტევე ძე ჩემი:“ რამეთუ იგი განტევებული იყო ნიჩბისა მის-თჳს განუტევა ბეჟან და წარკვეთა თავი გორგასალს და დედა-წული მოურავისა დაშთა აზრუმს. ხოლო ბატონ-მან თეიმურაზ დაიპყრა ქართლი და კახეთი. ესე მტერობდა ძეთა და ძმის-წულთა ქაიხოსროსათა და არა უტევებდა მუხრანს, არამედ მისცა ძესა თჳსსა დათუნას:

შემდგომად მოკუდა შაჰ-აბაზ ყეენი ქს. ჩქგ, ქრ. ტივ, თათრულსა ჩლც, დაიწყეს ყიზილბაშთა შფოთებად. მაშინ ხოსრო-მირზა-მ შემოიკრიბნა ყულნი, გამოიყვანა შაჰ-სეფი და დასვა ყეენად და მოსრნა წინა-აღმდგომნი: მიერით-გან უწოდებდა ყეენი მამად ხოსროს, ესე მოირჩმა და განმდიდრდა ფრიად: ხოლო შემდგომად შთავარდა შური ბატონს თეიმურაზსა და ზურაბ ერის-თავს შორის: გამოიყვანა ზურაბ სვიმონ მეფე ტფილისიდა-მ და დაიპყრა სვიმონ სრულიად ქართლი: ჟამთა ამათ ჩამოვიდნენ მუხრანს ძენი და ძმის-წულნი ქაიხოს-

რუსანი და დაიპყრნეს თჳსნი ყოველნი: ხოლო სვიმონ მეფე უხმობდა ზურაბს მამასა და ამისი მხილველი და უღონო ქმნილი ბატონი თეიმურაზ წარვიდა წინაშე ყეენისა და უფადარი-დამ მოსწყერა ზურაბს: „შეუგვანებელ-არს განწირვად სიძისა-გან სიმამრისა, გარნა ვიხილოთ უკანასკნელი შენი, და სვიმონისა:“ ესე შეუძნდა ზურაბს, რამეთუ სწადოდა, რათა იყოს თეიმურაზ კახ-ბატონად და სვიმონ ქართლისად და ორნივე იყჳნენ მავედრენი მისნი. ამის-თჳს აწ განიზრახა ბოროტი, მოიდვა დამე ცხვილოს მდგომის სვიმონ მეფისა-თანა, შევიდა და მოჰკლა იგი ქს. ჩქკთ, ქრ. ტიზ, და წარუვლინა თავი თეიმურაზს, მოიქცა თეიმურაზ და დაიპყრა ქართლი და კახეთი:

პდ. თეიმურაზ ა, კახთ-ბატონი.

მაშინ მოიხსენა შური წუქეთის სულტნისა, ხოლო წარსრულ-მან მას ზედა შეიმუსრა ბეჭი, ამის-თჳს სპათა უთავა ზურაბ ერის-თავი, მისრულ-მან მოჰკლა სულტანი და მოსტყუევნა ქვეყანა მისი და მოვიდა თეიმურაზისა-თანა: არამედ მიერით ბატონს თეიმურაზს აქჳნდა შური ზურაბ ერისთვისა, ოდეს მოჰკლა სვიმონ და ვინად-გან განდიდნაცა ფრიად. ამის-თვის უდგა დალატად მარადის: შემდგომად ზამთარს მდგომ-მან საფურცლეს იცა ჟამი და მოჰკლა ზურაბ, მერმე შევიდა დუშეთს წარმოიყვანა ასული თვისი და მისცა ცოლად იმერთა მეფის-ძეს ალექსანდრეს მზითვითა დიდითა: შემდგომად შემოიკრიბნა ორნივე სპანი და მიუხდა უღუკოსარს, მოსრნა მახვილითა და მოსტყუევნნა იგინი და მოვიდა გამარჯვებული: კვალად შემოიკრიბნა სპანი ორნივე და დაესხა ყარაბაღს, მოსწყვიტნა და მოტყუევნა, ალიღო ალაფი დიდ-ძალი და მოვიდა ქართლს: ამის-თჳს უმეტეს ლაშქრობდა თეიმურაზ, რამეთუ აქვნდა სპათა სიმრავლე და რათა განიმკვიდროს ორნივე ქვეყანა. ხოლო ჟამთა ამათ მოვიდა უნდილაძე დავით განჯის ბეგლარ-ბეგი და ბატონ-

მან თეიმურაზ დასხნა ელი-თურთ იორის-პირსა ზედა. ესე მოითხოვა ყეენ-მან და არა უკუნ-სცა ბატონ-მან თეიმურაზ: ამას ზედა განრისხნა შაჰ-სეფი ყეენი და წარმოავლინა სპასალარი როსტომ საავაძე სპითა დიდითა და წინ-ხსენებული ხოსრომირზა მეფედ ქართლისად (და ხოსროს უწოდა როსტომ) დიდითა ნიჭითა და კახეთი მისცა სალიმ-ხანს:

ხოლო ესე ყოველნი მოვიდნენ ერთბამად და დასდგნენ ხუნანს: ამის-მან მსმენელ-მან ბატონ-მან თეიმურაზ შემოიკრიბნა სპანი საფურცლეს და დამოდა ბრძოლასა, ვინად-გან ჰყვა ბარათიანთა ცოლნიცა თჳს-თანა მუნ. არამედ ბარათიანთა დაუტევეს ცოლნი თჳსნი და მივიდნენ წინაშე როსტომ მეფისა. ვინად-გან ვახტანგ ძე თეიმურაზისა მუხრანის ბატონი პირველვე მიეგება როსტომს ნათესავობისა-თჳს და ესე ჰყვეს ბარათიანთაცა, ამისთჳს ამისი მხილველი თეიმურაზ განრისხნა და მოინება დაჭრა ცხვირ-პირთა ცოლთა ბარათიანთათა. არამედ არა აუფლა ხვარამან დედოფალ-მან: გარნა ესე ვითარებისა-თჳს ვერღა რა წინააღუდგა თეიმურაზ სპარსთა და წარვიდა იმერეთს. მცნობ-მან სპასალარ-მან წარმოუყენა სპანი, ესენი ეწივნენ პერანგის მთასა ზედა ხიზანთა, მოსრნეს და ტყვე-ჰყვეს და შემოიქცნენ ტფილისს და სპასალარი როსტომ და როსტომ მეფეცა მოვიდეს ტფილისს ქს ჩქდ ქრ. ტკბ:

პე. მეფე როსტომ, კდ. წელი ჰმჲფა.

ხოლო დასვეს როსტომ მეფედ ტფილისს და სალიმ-ხან კახეთს: ამავ ქორონიკონს აღაშენეს გორის-ციხე და შეაყენნეს მცველნი ყიზილბაშნი, ეგრეთვე სურამის ციხესა შინა. მოსცეს როსტომ მეფესა შეწევნად ყაზახ-შამშადილო-ლორეს ხანნი და თჳთ სპასალარი როსტომ წარვიდა წინაშე ყეენისა: ხოლო ესე როსტომ იყო მოჰმედიანი და მუნ აღზრდილი, რამეთუ ოდეს მოვიდა მეფედ ჲზ წლისა იყო, საქმით ხუჵანჯიანი, სოფლის

ფრიად ჭკჳიანი, მორჭმულ-მდიდარი, რამეთუ აქვნდა ყულარაღასობა ყეენისა, მოურაობა ისპაჰნისა და ნიჭვიდა ყეენი ურიცხვსა, და უხმობდა მამად: ამან განაგნა წესსა ზედა ყიზილ-ბაშთასა კარის გამგენი თჳსნი, და არცა მოშალნა ქართულნი და დაადგინნა ორნივე და მიანიჭებდა ქართველთა ბოძსა მცირეთა და იერთგულებდა მით, რამეთუ მას ჟამსა იყჳნენ ქართველნი მხნენი, რჯულ-მტკიცენი, წრფელნი, ვეცხლის უყვარულნი: ამა როსტომ მოიყვანნა ყოველნი ტყვენი საქართველოსანი სპარსეთიდა-მ გამაჰმადიანებულნი და ამათით შეერთ ქართველთა განცხრომა, სმა-ჭამა ყიზილ-ბაშური, სიძვა, მრუშება, ტუუვილი, ხორცთ-განსვენება, აბანო, კეკლუცობა უგვანი, მეჩანგე, მგოსანი, რამეთუ ამათ საქმეთა მოქმედთა-გან კიდე არა-ვის სცემდენ პატივსა და მიდრკენ, ვიდრე მღჳდელთ-მთავარნიცა ჰყოფდენ უჯეროთა: ამან როსტომ მოიყვანა ცოლად აბაშის შვილის გოჯასპის ასული ქეთევან და უწოდა გულ-დუხტარ და იქორწინა ქრისტიანულ-მაჰმადიანურ: კვალად დაუტევა სასახლე ისნის-ციხისა და ჰყო მტკვრის კიდესა ზედა ანჩისხატს და სიონის ეკკლესიათა შორის და მისცა ციხე სრულიად ყიზილბაშთა, შეავლო ხიდის-ყურიდა-მ ზღუდე კალის ციხემდე და განჰყო ქალაქი და ციხე, მოავლო მეტეხს ზღუდე და ქმნა, ვითარცა ციხე მტკიცე ხიდი-თურთ და შეაყენნა მცველნი ყიზილბაშნი მას შინაცა. არამედ ამათი მოქმედი მარადის იხარებდა როსტომ და იშვებდა: ამას არა მორჩილებდა ერის-თავი არაგვისა დათუნა, ძმა ზურაბისა, შემოიკრიბნა სპანი როსტომ და მივიდა მუხრანს. მიუთხრა დათუნას ანუ წარვიდეს წინაშე ყეენისა ანუ მივიდეს მის-თანა: ხოლო დათუნას ძნიად აღუჩნდა ესენი. კვალად წარავლინა გაბა-შვილი და თურქის-ტანის-შვილი და ამცნო მათ, რათა მოჰკლან თავის-წინაობის განზრახვასა შინა დათუნა და მოართვან თავი მისი. მაშინ მისრულთა მათ უყვეს ბრძანებული დუშეთს და მოართვეს თავი მისი და როსტომ წარუგზავნა ყეენსა, რამეთუ ესე იყო მაშფოთებელი ქვეყნისა და თჳთ შეუხდა დუშეთს ქს. ჩქლე, ქრ. ტკგ:

მაშინ ძმა-მან დათუნასა-მან ზაალ შეჰკრა სიმაგრენი და გამოაბრუნა როსტომ და მოვიდა ტფილისს. ამის-თჳს წარუვ-ლინა ზაალ ბატონს თეიმურაზს, რათა მოვიდეს და დაიპყრას ქართლი, რამეთუ აღუთქვა ფიცით ყოვლისა წარმართება: ხოლო მოვიდა ხონთქარი *) მურად და აღილო ერევანი ქს. ჩქლვ, ქრ. ტქდ, უკუნ-იქცა და წარვიდა: შემდგომად ზავ-ჰყვეს მურად ხონთქარ-მან და შაჰ-სეფიმ, დაშთა ხონთქარსა იმერეთი, საა-თაბაგო და ქურთისტნის ნახევარი. ხოლო ყეენს დაშთა ერევა-ნი, ქართლი, კახეთი და ქურთისტანის ნახევარი: კვალად როს-ტომ მოიხსენა შური ყიზილბაშთა-თჳს, რომელი მოსწყვიტნა მოურავ-მან ბირთვისს და შეიპყრა ქაიხოსრო ბარათა-შჳლი სი-სხლით მათთა-თჳს და გარდმოაგდო ციხიდა-მ განჯის კარისა-კენ მაღლის გოდლიდა-მ: ხოლო თეიმურაზ მოვლო დვალეთი და მოვიდა დუშეთს ქს. ჩქლვ, ქრ. ტქდ, და მუხნიდამ მცდე-ლობდა ქართლს: ხოლო როსტომს აქუნდა ძალი ყიზილბაშთა და ქართველნი მცირეთა-გან კიდე, ყოველნი ერთ-გულობდენ და ამის-თჳს ვერა რა ავნეს. კვალად შეუჩინეს მოდალატენი, არა-მედ როსტომ იყო მცდელი და სოფლის მანქანი და განერა ყო-ველთა-გან: მერმეთ თეიმურაზ და ზაალ როსტომის მტერობი-სა ვერა-რისა მყოფელთა, მოიბირეს ქსნის-ერისთავი და მიუხ-დნენ სალიმ-ხანს, განაძეს სალიმ-ხან და დაიპყრა თეიმურაზ კახეთი: ხოლო ჟამთა ამათ მოუკუდა როსტომ მეფეს ცოლი პირველი და დაემზახლა ლევან დადიანსა, და მან მოსცა დაჲ თჳსი მარიამ: ესე ჰყო როსტომ, რამეთუ ვინად-გან ბატონის თეიმურაზის მოყვარე იყო გიორგი მეფე იმერთა და დადიანი და მეფე იმერთა მტერობდენ. ამის-თჳს დადიანს დაემოყვრა და ვინად-გან არა ჰქონდათ გზა, სთხოვა როსტომ მეფე-მან გზა

*) მოკვდა აჰმად 1617, დაჯდა მუსტაფა ძმა მისი: გარდაადგინეს მუსტაფა 1618, დაჯდა ოსმან ძმა მისი. გარდაადგინეს ოსმან 1622, დაჯ-და იგივე მუსტაფა, გარდაადგინდა მუსტაფა, დაჯდა მურად ძმა ოსმანისა, ამან აღილო ერევანი:

სუფვს ახალ-ციხის ფაშასა: მან სიხარულით მოსცა და მივიდა როსტომ კაკას ხიდსა ზედა ფერსათიდა-მ და დადიანიცა მოსრულ-იყო მუნ კაკას ხიდსა, მოსცა დაჲ თჳსი და წარმოიყვანა როსტომ მარიამ და მოვიდა ტფილის და ჰქმნა ქორწილი მუნ დიდ-დიდებული ქს. ჩლქჱ, ქრ. ტკვ. გვალად ამითი მოაკლო თეიმურაზს ძალი დადიანისა-გან. ხოლო ამათი მოქმედი როსტომ მოვიდოდა გორს, ცხირეთს, ტფილისს, სომხითს და მაადის იშვებდა და იხარებდა:

შემდგომად ამისა მოუწოდეს ბატონს თეიმურაზს ზაალ ერისთავ-მან, იოთამ ამილახორ-მან, ნოდარ ციცი-შვილ-მან, იორგი გოჩა-შვილ-მან და კათალიკოზ-მან ევდემოს დიასამიძე-მან გამეფებად ქართლს. და ნოდარ მოვიდა სპითა დოესს და მოკლოდა მათცა: მცნობელი როსტომ მეფე წამოვიდა: მის-მან ხილვულ-მან ნოდარ ვერდა-რა იკადრა ბრძოლა, არამედ ივლტოდა. გარნა ორთა ძმათა ჩხეიძეთა ნოდარისათა მყოფთა მოყვრობით არა ინებეს ლტოლვა, მოიქცენ და ჩამოჭყუარნეს მხედარნი. ხოლო იორამ მოურავის-შვილ-მან ჩამოჭყუარნა იგინი, შეიპყრა და მოართვა როსტომ მეფესა (ესე იორამ მოიყვანა მეფე-მან ზრუმიდა-მ კეთილის ყოფისა-თჳს, რომელი უქმნა მოურავ-მან მას, და მისცნა მამულნი თჳსნი ყოველნი): ხოლო ნოდარ ლტოლვილი შევიდა ვერის-ციხესა შინა და მოადგა როსტომ, ვერ გამაგრდა ნოდარ, განივლტო და მივიდა სამცხეს: ხოლო მეფე-მან როსტომ აღიღო ციხე და შემუსრა. მუნიდა-მ მოიქცა და დასდგა ცხირეთს: ესე აცნობა კათალიკოზ-მან ევდომოზ ბატონს თეიმურაზს. ჟრაი ჰქმენ, სივლტოლვისა-თჳს ნოდარისა უკუნიქეც, აწ მოვედ და დაესხი როსტომს, რამეთუ ხელთა შენთა შინა არს (ამ კათალიკოზის ძმის-წული ცოლად ჰყვა ბატონის თეიმურაზის ძესა დავითს და ამის-თჳს ჰყოვდა კათალიკოზი ამას):„ ამისი მსმენელი თეიმურაზ რა წარმოემართა, ესე აუწყა როსტომ მეფესა ვახტანგ მუხრანის ბატონ-მან და მსწრაფლ შევიდა როსტომ გორის ციხესა შინა: ესმა ესე თეიმურაზს და უკუნიქცა. ამას ვახტანგ მუხრანის ბატონი მოეწია

და ავნო დიდი სივლტოლად, და მოსწრაფედ მივიდა თეიმურაზ გახეთსვე: ამის-თჳს შეიპყრა როსტომ მეფე-მან კათალიკოზი ევდომიოზ და პატიმარ-ჰყო ტფილისს ციხესა შინა: შემდგომად გარდმოაგდო განჯის-კარის კოშკიდა-მ, კვალად შეიპყრა გოჩას-შვილი გიორგი და აღმოხადნა თვალნი, დაესხა ოთამ ამილახორსა, ჰკვეთა იგი და განუტევა ფიცით და შემუსრა ციხე ცხვილოსი და სხვანი ვიეთნიმე განაძო და ზოგნი უმკვიდრო ჰყვნა. არამედ ოთამ ჟამთა მჭვრეტი, ჟამ იყვის ბატონის თეიმურაზისა-თანა, ჟამ როსტომის წინაშე: შემდგომად შემოიკრიბნა როსტომ მეფე-მან სპანი თჳსნი და მიუხდა ბატონს თეიმურაზს მაღაროს. არამედ მის-გან მცირედითა სპითა იძლია და მოვიდა ტფილისს: გარნა ამითცა ვერა რაი ავნეს და უმეტესად განძლიერდა, რამეთუ მოირთო ქართველნი ყოველნი და ყიზილბაშნი მონებდენ, ვითარცა ყეენსა: ამისი მხილველი ზაალ ერისთავი ევედრა როსტომ მეფესა, რათა შეიწყალოს და განუტეოს თეიმურაზ და მივიდეს წინაშე მისსა: ამისთჳს უბრძანა როსტომ წარსვლა წინაშე ყეენისა, ვინად-გან სწადდა როსტომს დამორჩილება ქართლისა ყეენისა-გან, ვითარცა სხვათა სახანოებთა და მის-თჳს წარავლინებდა მუნ ყოველთა, და განუწესებდა როქსა და განკვეთილსა, რათა მით არდა-რა უარ-ჰყონ ქართველთა ყიზილბაშნი: მსმენელი ზაალ ერისთავი და უღონო ქმნილი წარვიდა წინაშე ყეენისა. ხოლო ყეენ-მან პატივ-სცა ზაალს, ჰყო მაჰმადიანად, ანიჭნა და გამოუტევა, მოვიდა დუშეთს და მსახურებდა როსტომს მიერით-გან: ხოლო როსტომ დასვა კათალიკოზად ურდუბეგა-შვილი ქრისტეფორე, კაცი სახიერი: არამედ კვალად შესძინა როსტომ, რამეთუ სვიმონ მოყიდულთა ტყვეთა წარუვლენდა ყეენსა. ხოლო ესე გამოიყვანდა მთავართა და აზნაურთა შვილთა ვაჟთა და ქალთა და წარუგზავნიდა: ამისთა მხილველთა ქართველთა იწყეს იდუმალ ტყვისყიდვა, ქვრივთა და ობოლთა, რამეთუ გაჩმრავლდა სიბოროტე, ვინად-გან არდა-რა იყო ზრუნვა სულიერი და არა ზრუნვიდა მეფე სუფევისა და ქვეყანისა-თჳს. გარნა განცხრომისა-თჳს,

ვითარცა წესი არს მოჰმადიანთა: ამის-თჳს მიიტაცეს მთავართა თვის თვისნი მხარენი, ქვეყანა-ციხე-სიმაგრენი სამეფოთანი და დაბნებნი:

ხოლო წელსა ქს. ჩქმბ, ქრ. ტლ, თათრულსა ჩნბ მოკუდა შაჰ-სეფი და დაჯდა ძე მისი შაჰ-აბაზ: ამათ ჟამთა შემდგომად შემოიკრიბნა მეფე-მან როსტომ სპანი შემოსლვად კახეთად. მაშინ ბატონი თეიმურაზ იდგა თიანეთს. ხოლო როსტომ წარავლინა ვახტანგ მუხრან-ბატონი სასპასპეტოთა თვისითა თიანეთს და ყიზილბაშნი მოგზავნა მაღაროს: მისრულსა ვახტანგს ზაალი-თურთ ეწყვნენ თიანეთს უღლისს თეიმურაზისანი და ბრძოლასა შინა მოიკლა ამათ-გან თოფით რევაზ ჩოლაყა-შვილი და ივლტოდენ თეიმურაზითურთ, მიუდგა როსტომ და ჩავიდა თეიმურაზ კახეთს: ხოლო მაღაროს ყიზილბაშთა მოკლეს დათუნა ძე ბატონის თეიმურაზისა და მოართვეს თავი როსტომს, ქს. ჩქმც, ქრ. ტლგ, თათრულს ჩნც. არამედ ვითარცა შემრობელსა როსტომს ბატონის თეიმურაზისასა მოეგება ხვარაშან დედოფალი, რომელი იყო ბიძის-შვილი როსტომისა: ესე ევედრა, რათა განუტეოს მშვიდობით. ხოლო როსტომ პატივსცა მას, ვითარცა დასა და აღუსრულა ნება მისი, მისცნა ცხენნი და ჯორნი, უძღუნნა მრავალნი, წარუძღვანა კათალიკოზი და წარგზავნა იმერეთს დამესა მას და თვით როსტომ შთავიდა კახეთს და დაიპყრა კახეთი: ხოლო თავი დათუნასი წარუვლინა ყეენს და აუწყუნა ყოველნი, მერმე განაგნა საქმენი კახეთისა და მოვიდა ტფილისს: ამის-თჳს მოანიჭა ყეენ-მან ნიჭნი დიდნი და იშვებდა მარადის როსტომ. გარნა არა ესვა შვილი და შვილად თჳსად მოიყვანა ისპაანიდა-მ სვიმონ მეფის ძის ვახტანგის ძე ლუარსაბ და ესე ჰყო ძედ თჳსად. არამედ შენებასა შინა გატეხილ ხიდისასა იდგა როსტომ ხუნანს და დღესა ერთსა განვიდა ლუარსაბ მოასაკითა თჳსითა ნადირობად ყარაიის-ჭალისა. ხოლო სროლასა თოფთასა ხროსა ზედა ირმისასა მოხუდა თოფი ლუარსაბს და მოკლა იგი: ამისი მსმენელი როსტომ დამძიმდა ფრიად, რამეთუ მოსწყდა თესლი დიდის ლუარსაბ მეფი-

სა. გარნა ეპყრა როსტომს ქართლი, კახეთი და იყო უფროსად განცხრომა-შვებასა შინა: არამედ ოდეს მოუკვდა შვილებული თჳსი არდა-რა ვინ ჰყვა უახლოესი ტომი თჳსი და თჳთცა ფრიად მოხუცდა. ამის-თვის გაიშვილა ვახტანგ მუხრანის ბატონი ძე თეიმურაზ მუხრანის ბატონისა, რომელი მოიკლა მარაბდის ომსა შინა (რამეთუ თეიმურაზ იყო ძე ვახტანგისა, ვახტანგ ძე ბაგრატისა და ბაგრატ ძე ოთ*) მეფის კოსტანტინესი): ესე ვახტანგ წარავლინა როსტომ წინაშე ყეენისა, რათა მისცეს აწ განმგეობა ქართლისა და შემდგომად მისა მეფობა, ქს. ჩქნგ, ქრ. ტმა: ხოლო ყეენ-მან პატივით შეიწყნარა ვახტანგ (ვინადგან უსმენდა როსტომს რასა იგი იტყოდა), და ჰყო მაჰმადიან და უწოდა შანავაზ. მერმე მისცა ნიჭი დიდი და წარმოავლინა ქართლს განმგედ: მოსრული ვახტანგ მიერით-გან მართვიდა საქმესა ქართლისასა: კვალად ქს. ჩქნვ, ქრ. ტმდ, ჩამოვარდა გუმბათი ცხეთისა და აღაშენა როსტომ მეფე-მან: არამედ ვითარ მოხუცდა, ვითარცა უძლები, დასვა კახეთს ბრძანებითავე ყეენისათა სელიმ-ხან და ზაალ ერისთავს მისცა ერწო-თიანეთი. არამედ საქმესაცა კახთასა ჰკითხვიდა სელიმ-ხან ზაალს: ხოლო მოუკვდა რა დადიანი ლევან და დაჯდა ლიპარიტ, მერმე ალექსანდრე მეფე-მან იმერთა-მან დასვა ვამიყ, და ამათ შფოთებასა შინა აშველა ლიპარიტს როსტომ მეფე-მან საციციანოსი, საავალისშვილოსი და რომელიმე საბარათიანოსა სპანი, რამეთუ ძმა იყო ლიპარიტ მარიამ დედოფლისა. არამედ ბანძას ბრძოლასა შინა შეიპყრნეს ქართველნი, დაახსნევინეს ვეცხლითა თავნი და გამოუტევნეს: შემდგომად იხილა ვახტანგ განმგებელ-მან მოხუცებულობა და სიკვდილ მიახლება როსტომისა, აუწყა ყეენსა: ხოლო ყეენ-მან წარმოავლინა სანდო თვისი ხილვად როსტომისა: ამას ჟამსა მოკუდა მეფე როსტომ, ქს. ჩქნ[illegible], ქრ. ტმვ: არამედ სარწმუნო-მან ყეენისა-მ რა ვერდა-რა იხილა ცოცხალი როსტომ, ყეენის ცნობამდე შეიყვანა დედოფალი მარიამ

*) ჩვენა დედანში ირიცხების 75 მეფედ:

ციხესა შინა ტფილისს და საგანძურსა როსტომისასა დაადგი-
ნეს დარაჯანი: ხოლო ზაალ ერისთავი არა მნებებელი ვახტან-
გის მეფობისა მოვიდა და დადგა ავლაბარს: და ესე ყოველი
აუწყა ყეენსა ვახტანგ. არამედ მსმენელ-მან ამის-მან ყეენ-მან
მოსცა მეფობა ქართლისა ვახტანგს და ნიჭნი დიდნი და საგა-
ნძურნი როსტომისანი და დედოფალი მარიამ, რათა მეირთოს
ცოლად: ამისი მცნობელი ზაალ ერისთავი უკუნიქცა დუშეთს
და არღა-რა ინება მონება ვახტანგისა და უარ-ჰყო მზახლობაცა
მისი, რამეთუ ასული ვახტანგისა მოეთხოვა ზაალს ძისა თჳსი-
სა-თჳს: ხოლო ვახტანგს შეუძნდა შერთვა მარიამ დედოფლისა,
ვინად-გან ესვა ცოლი ასული ყავლახნისა როდამ სიკეთით აღ-
მატებული, არამედ უღონო ქმნილ-მან განუტევა როდამ და იქო-
რწინა მარიამსა ზედა:

ჰვ. მეფე ვახტანგ ე, გინა შაჰნავაზ ა, 18 წელი ჰმეფა:

ხოლო დაჯდა მეფედ ვახტანგ და დაიპყრა ქართლი და გა-
ნაგებდა კეთილად (წოდებული ყეენისაგან შანაოზ): ხოლო მო-
კჳდა რა ალექსანდრე მეფე იმერთა და მეფობდა ბაგრატ უთვა-
ლო, მიუწოდეს ვახტანგ მეფესა იმერთა, შეკრბა ვახტანგ და
დადგა ფცას. არამედ ზაალ ერისთავ-მან მოსწყვიტნა ელნი კა-
ხეთს და მტერობდაცა ვახტანგ მეფესა. ამის-თჳს უკმოიქცა და
უბრძანა ძმის-წულთა ზაალისათა და დის-წულთა თჳსთა, რო-
მელნი განბოროტებულ-იყჳნენ მისგან, რათა მოჰკლან ზაალ:
ამათ მისრულთა დუშეთს თავის წინაობასა შინა მოურთეს ექვ-
სთა მახვილნი და მოჰკლეს ზაალ ერის-თავი ბიძა თჳსი, ქს.
ჩქდ, ქრ. ტმდ, მაისს თ, კვირიაკესა: ამის წილ მეფე-მან მი-
სცა ოთარს ერისთობა, ედიშერს მსაჯულთ-უხუცობა და ოასონს
დედოფლის სალთხუცობა: ხოლო ძენი ზაალ ერისთვისანი ივ-
ლტოდენ სამცხეს: მისწივნა მეფე-მან კაცნი, შეიპყრნეს ტბის-

ყურსა ზედა და მოართვეს. ხოლო მეფე-მან წარუგზავნა ყეენსა იგინი: კვალად მისცა ქსნის-ერისთაობა იესეს და დაიპყრა უმეტეს ქართლი, რამეთუ ერთგულებდენ ესენი ფრიად: ამავ ჟამსა შინა განიყვეს იმერეთი მეფე-მან ვახტანგ და დადიან-მან ვამიყ და ბუჯის წყლის აღმოსავლეთის კერძი დარჩა ვახტანგს, დასავლეთის კერძი დადიანსა, ქს. ჩქჲ, ქრ. ტმც, და ეპყრა ვახტანგს ქართლი, იმერეთი და კახეთი მიერ ჟამით-გან, ოდეს მოწყვიტნა ზაალ ელნი:

ამასვე ქორონიკონსა მოკუდა კათალიკოზი ქრისტეფორე, დასვა მეფე-მან ბიძა-შვილი თჳსი დომენტი, კაცი ღირსი საყდრისა: კვალად ამათვე ჟამთა მოითხოვა ყეენ-მან ასული ვახტანგ მეფისა ანუკა ცოლად, მოვიდნენ საჭურისნი ყეენისანი და წარიყვანეს დიდითა დიდებითა. ხოლო მარიამისა-თანა არა ესვა მეფესა შვილნი, არამედ როდამის-თანა ესხნეს ძენი. არჩილ, გიორგი, ლევან, ალექსანდრე, ლუარსაბ, სოლომონ და ასულნი ანუკა და თამარ. ხოლო ინება მეფე-მან მოყვანება დადიანის ასული ცოლად არჩილ ძისა თჳსისა-თჳს, მოითხოვა, მან მოსცა და დაიმზახლნენ. არამედ ჰყვა დადიანს ცოლი გლისპი და აიძულებდა ქმარსა თჳსსა არა ყოფად ამისსა სიშორისა-თჳს: უსმინა მანცა და მისცა დოღობერიძეს ქალი იგი ცოლად. გარნა შეჩნენით მეფისათა მოჰკლეს დოღობერიძე იმერთა: ამას ზედა შემოიკრიბნა სპანი ქართლისანი და რომელნიმე კახნი მეფე-მან, მივიდა და დასდგა ალს: მსმენელი დადიანი შეკრებული სრულიად იმერეთით მოვიდა საჩხერეს და დასდგა მუნ: მაშინ მეფე ეზრახა იმერთა, მოერთო აბაშიძე პაატა, რაჭის ერისთავი პაპუნა და ლაშხის-შვილი ხოსია თავ-ლეჩხუმისა, გარდავლო მეფე-მან მთა-ლიხისა, იხილა დადიან-მან, ვერღა-რა დაუდგა და წარვიდა ოდიშს: შთასრულ-მან ვახტანგ მეფე-მან იმერეთს, შემოიკრიბნა სრულიად იმერნი და მოადგა სკანდას. ხოლო ბატონი თეიმურაზ ყოვლითურთ უღონო ქმნილი სკანდის ციხესა შინა მყოფი ევედრა შანაოზ მეფესა, თუ წარგზავნოს წინაშე ყეენისა, მოვიდეს მის-თანა: ესე მეფე-მან სიხარულით შეიწყნარა.

მერმე მოსრული ბატონი თეიმურაზ დიდითა პატივითა მიითვა-
ლა და წარმოავლინა ტფილისს და თვით მეფე მივიდა ქუთა-
თის, აიღო ქუთათისი და ყოველნი ციხენი იმერეთისანი და
შეაყენნა გუშაგნი თვისნი ქს: ჩქჲა, ქრ. ტნთ: შემდგომად მოა-
ვიდა მეფე ოდიშს, ვერ წინა-აღუდგა დადიანი. არამედ ივლტო-
და სვანეთს. ხოლო ბრძანებითა მეფისათა შეუჩინა ლაშხის-შჳლ-
მან ხოსია-მ კაცი, და მოჰკლეს დადიანი მუნ: მაშინ მეფე-მან
მოსტყუევნა ოდიში და აღიხუნა ციხენი, მერმე მოადგა ქაქ-
ვითს ციხესა შინა მყოფს ცოლს-შჳლს დადიანისასა. მცირედ
ხანსა შინა გამოიყვანნა იგინი და გამოიხუნა საჭურჭლენი მრა-
ვალნი დადიანისანი და ჰპოვა მუნ ხატი ოქონისა, რომელი და-
მთა მეფესა სვიმონს: შემდგომად მოვიდა ზუგდიდს, მუნ მო-
ერთო მარვაშის-ძე აფხაზითურთ დიდითა ძღუნითა. მერმე და-
სვა დადიანად ოდიშს ლევან. შემდგომად შემოიქცა დიდითა
ალაფითა და ტყუითა, და მოვიდა ქუთათისს. მუნ მოერთო გუ
რიელი დიმიტრი, შემოკრებულთა იმერთა ნებითა აკურთხა მე-
ფედ იმერთა ძე თჳსი არჩილ ქუთათისს და დაუტევა იმერეთს:
კვალად დადიანს ლევანს მისცა ძმის-წული თჳსი თამარ ცოლად
და თჳთ წარმოვიდა და წარმოიყვანა ბაგრატ მეფე უთვალო
და მოვიდა ტფილის გამარჯვებული: მაშინ წარავლინა ბატონი
თეიმურაზ წინაშე ყეენისა და წარატანა გივი ამილახორი და
მიუძღვანნა არმაღანნი და ტყუენი ოდიშარნი: ამის-თვის გაწი-
ხარა შაჰ-აბაზ და მოსცა ნიჭნი დიდნი მის წილ მეფესა: შემ-
დგომად ამისა აცნობა ახალ-ციხის ფაშა-მან ხონთქარს ვახტანგ
მეფისა-გან დაპყრობა იმერეთისა. მსმენელ-მან ხონთქარ-მან
წარმოუვლინა დესპანი ყეენსა, მეტყველ-მან. „არს ზავი ჩვენ
შორის და აწ დაუპყრავს იმერეთი შანაოზ მეფესა და უკეთუ
გნებავს ვბრძოთ ურთიერთსა:“ ამის მიერ მოუმცნო შანაოზ მე-
ფესა ყეენ-მან, რამეთუ წარუვლენოს ძე თჳსი არჩილ მას და
მან მისცეს ქვეყანა უმჯობესი და ნუ იქმნების მშლელი ზავთა
მათ შორის: ამის-თჳს მეფე-მან მოიყვანა ძე თჳსი არჩილ. და

წარტანა გივი ამილახორი, და წარგზავნა წინაშე ყეენისა ქს. ჩქჲგ, ქრ. ტნა:

ხოლო ესე გივი სიძე მეფისა იყო, რამეთუ ასული მეფისა თამარ ჰყვა ცოლად. ხოლო ოდეს მოსრნა ზაალ ერისთავმან ელნი კახეთს, მაშინ მოუწოდა ამ ზაალ ბატონის თეიმურაზის ძის ძეს ერეკლეს რუსეთიდა-მ, რათა ჰყოს მეფედ, და ამ ჟამთა მოსრულ იყო თუშეთს და ბრძოდა კახეთს: ესე აცნობა შანაოზ მეფე-მან ყეენსა, და მან მოუმცნო ანუ შეიპყრას, ანუ განაძოს ერეკლე და მოსცა ყოველნი ხანნი, რომელნი მოჩილებდენ როსტომ მეფესა: მაშინ შემოიკრიბნა სპანი და უჩინა სპასპეტად დათუნა ძმის-წული თვისი მეფე-მან და წარავლინა კახეთს. მოვიდაცა ერეკლე კახეთს სპითურთ ურიათ-უბანს, ეწყვნენ მუნ ქართველნი და ბრძოლასა იძლივნენ კახნი და ივლტოდა ერეკლე და შევიდა თორღის ციხესა შინა. ხოლო ქართველნი მოვიდნენ წინაშე მეფისა: მასვე ჟამსა შემოიკრიბნა მეფე-მან სპანი თვისნი სრულიად ხანებითურთ და მოვიდა თორღას და ოადგა გარს. ხანსა რაოდენსამე შინა შემჭირდენ ციხოსანნი: ამის-თჳს დედა-მან ერეკლესა-მან მოუგზავნა მეფესა ვედრება, რათა განუტევოს ფარულად. „რამეთუ უჭერო არს შენდა ტყვეობა და მაჭმადიანობა ჩვენი:“ უსმინა მეფე-მან და განუტევა ფარულად და წარვიდა ერეკლე თუშეთს. ქს. ჩქჲდ, ქრ. ტნბ:

ხოლო შანაოზ აღიღო ციხე თორღისა და ყოველი კახეთი დაიპყრა იგი და მოვიდა ტფილისს: არამედ არჩილს მთასრულსა მაზანდარანს პატივ-სცა ყეენ-მან და შეიყვარა ფრიად. მერმე მაჭმადიან-ჰყო გივი-თურთ, მისცნა ნიჭნი და კახეთი სამეფოდ, წარმოავლინა და მოვიდა კახეთს ამასვე ქორონიკონსა: ამ ჟამებთა კვალად იწყო ერეკლე-მ კირთება კახეთისა. ხოლო ამისი მსმენელი შანაოზ მეფე შეკრებული სპითა მივიდა კახეთს და დასდგა აწყვერს, მხილველი ერეკლე ივლტოდა თუშეთადვე: ამისთვის შემდგომად მეფე-მან განუტევა სპანი ყოველნი და მცირედითა წარჩინებულითა და სპითა დაადგნა აწყვერსავე: ესე უსპობა მეფისა ამცნეს კახთა ერეკლეს და მოუწოდეს მას და მის-

ცეს პირი მტკიცე: მოვიდა ერეკლე თუშ-კახითა და დაუსხა მეფესა ღამესა ბნელსა. არამედ შესცდენ მეფის კარვისა დამსხმელნი და დაუსხეს ამილახორისასა: მაშინ გივი ივლტოდა შიდა ქართველით და განჰყვნენ საციციანონიცა სულტანი ბაიარისა. გარნა დაშთნენ რომელნიმე მათგანნიცა: ხოლო მეფე-მან უბრძანა განმაგრებად ყოველთა სადგურთა თჳსთა, და თჳთ მევიდა ტალავარსა ერთსა ძით თჳსით არჩილით და მოსრვიდენ მოსრულთა თუშთა ეგრეთ: მაშინ აგინებდა მეფესა თუში ვინმე ბილწად, ამა-ზედ განვიდა თამაზ თურქისტანის-შვილი, ბრძო და მოჰკლა იგი და მოართვა თავი მეფესა: მერმე რიყრაყსა ბრძანა მეფე-მან დაძახება ბუკისა და აღსხდომა ცხენთა. მხმენელთა თუშთა ჰსცნეს მუნვე ყოფა მეფისა და მეისვე ივლტოდნენ: მოეწია ციცი-შვილი ზაზა სპასპეტი საბარათიანოსი მარტო და შეაყენნა იგინი. არამედ მისლვასა სპათასა ეკვეთნენ ძლიერად და შემუსრა ბრძოლითა ზაზა-მ შუბი ხუთი. გარნა მოსწყვიტნეს სიმრავლითა რამეთუ ადაგო თავთა მათ-თაგან კოშკი მეფე-მან და ტუავნი თავთანი წარუვლინა ყეენსა. ამისწილ მოანიჭა ყეენმან ნიჭნი უზომონი და დიდნი: მერმე შესცვალნა ურჩნი კახეთისანი და დაადგინნა მორჩილნი თჳსნნი და დაიპყრა არჩილ კახეთი მტკიცედ: შემდგომად ამისა მოვიდა შანაოზ ტფილისს. ხოლო სცნა არჩილ, რამეთუ არაგვი ოთარის ერისთავი და ძმანი მისნი ეზრახვიან გამეფებად ერეკლესა. ამისთჳს წარუხჳნა მათ ერწო-თიანეთი: მაშინ ამას ზედა იფიცეს მათ სამსჭვალსა ზედა უცნობელობისა-თჳს. ამის-თჳს კვალად მისცა ერწო-თიანეთი მათვე: შემდგომად ამისა განდგნენ, რამეთუ აქჱნდათ მანკიერება და აცნობა ყეენსა ოთარ ერის-თავმან ერთ-გულობა და მის წინაშე მისლვა: სთნდა ყეენსა, ვინად-გან ვახტანგ განდიდნა ფრიად, ჰგონა ამითი დაკნინება მეფისა და მიუწოდა ოთარს თვის წინაშე. მისცა მეფე-მანცა გზა და წარვიდა ოთარი: ესე შეუძნდა მეფესა, რამეთუ არა ნებითა მისითა ჰყო ესე ოთარ-მან. კვალად გოჩა-შვილ-მან იორა-მ, ნებითავე მათითა, რათა იქმნეს მეფედ ყეენის გამო. ამის-თვის

შეიპყრა მეფე და აღმოხადნა თვალნი და წარუხვნა მამულნი (ესე იორამ იყო ძე გიორგისა, გიორგი ძე გოჩასი, რომელი მოკლეს გორს): შემდგომად ამისა შემოიკრიბნა მეფე-მან სპანი და შეუხდა დუშეთს. ხოლო არჩილ კახთა სპითა მოვიდა თიანეთიდამ. არამედ დაუდგნენ სიმაგრეთა შინა ედიშერ და ძმანი მისნი: ბრძოლასა შინა მოსტეხეს ბაყვი პაპუასა ძმასა ოთარისასა და დაპყრობილი მოართუეს მეფესა და სხვანი ივლტოდენ: ხოლო მეფე მივიდა და დადგა დუშეთს გარნა არღა-რა ინება მეფე-მან სრულიად მოსპოლვა მათი, ვინაჲ-გან იყჳნენ დის-წულნი და ევედრნენ იგინი ხრმალ-კისერს კიდულნი. ამის-თჳს შეუნდო მეფე-მან და მისცნა მათნი ყოველნი, უკუმოიქცა და მოვიდა ტფილის: შემდგომად მოვიდა ოთარი, რომლისა-თჳს მიეცა ყეენსა ერისთობა, დაუმტკიცა მეფე-მანცა და მიერით ერთ-გულებდენ ფრიად: შემდგომად მცირედისა მოკუდა ოთარი და ედიშერ (იტყოდენ სამსჭვალის ტყუვილად ფუცვისა-თჳს) და დასვა მეფე-მან რევაზ ბიძა მათი ერისთვად.

ხოლო ესე მეფე ვახტანგ იყო მხნე, ახოვანი, ჰაეროვანი, გამოცდილი ბრძოლათა შინა და შემმართებელი, მოისარ-მოასპარეზი რჩეული, ღრმად-გამგონე, ღრმად მოუბარ-განმზრახი, უხვი, ქვრივ-ობოლთა შემწყალე, მრისხანე ჯეროანი და მოწყალე, სვიანი და ღმრთის-მოყვარე: ამან მოიწყო ქართლი და კახეთი, იმერნი ჟამად ეპყრნეს, ჟამად მსახურებდნენ და უსმენდენ, მესხნი მორჩილებდნენ: ამან აღაშენა და განავრცო ქართლი, თრიალეთი, ტაშირი, აბოცი, რომელსა შინა კაცი არღა-რა იყჳნენ: მატა რჯულსა ქრისტეანობისასა და ეკკლესიათა, რამეთუ მცდელობდა, რათა როსტომის განრყჳნილნი მოეგო კვალად კვალსავე თვისსა, ვინაჲ-გან ჟამსა მისსა ვითარება სისხლისა და ხორცისა ყოფლისა ჩჳვნისა სირცხვილად უჩნდათ, ამან კათალიკოზით დომენტით კვალად შემოიყვანნა აღსარებად და ზიარებად: არამედ ვინაჲ-გან მთავართა ქართლისათა ვიეთთა აქუნდათ როქნი ყეენისა-გან, მის-გამო ვერ სცვლიდა მათ თვინიერ

ყეენისა. გარნა ყეენი უსმენდა რაჲცა სწადოდა მყის, რამეთუ ჰქონდა რიდი ამისი:

შემდგომად მოკუდა შაჰ-აბაზ ქს. ჩქჲზ, ქრ. ტნე, თათ-რულს ქორონიკონს ჩოზ და დასჯდა შაჰ-სულეიმან ძე მისი: ამასვე ქორონიკონს იძულებითა არჩილისათა დაიხსნა მეფე-მან ასული დათუნასი ქეთევან ახალ-ციხის ფაშისა-გან, მოიყვანა ტფილისს და უქმნა ქორწილი დიდებული: ხოლო შაჰ-სულეი-მან ინება გათხოვება შაჰ-აბაზის ცოლ ყოფილის ანუკასი, ასუ-ლისა მეფისა და მოინება მისხლი-ხან იგი ცოლად და დორის-ხნის ხან-მან: ჰკითხა ესე ყეენ-მან შანაოზ მეფესა რომლისა ნების მიცემა. ხოლო მეფე-მან არა ინება მისხლიხან, არამედ დორის ხანი და მისცეს მას: ამის-თჳს ადუდგა მტერად მისხ-ლიხან და მტერობდა მეფესა. მერმე წარმოუვლინა ყეენ-მან მე-ფესა ვეცხლი დიდი, რათა მოავლოს ზღუდე ტფილისს: ხო-ლო მეფე-მან ადასრულა რა დაადგინეს კართა მცველი ყიზილ-ბაშნი მათ: ესე რა იხილა მეფე-მან ადაშენა ქალაქის სამხრით ავლაბრის თავსა ზედა მტკვრის კიდისა სასახლედ თვისად და არდა-რა შევიდა ტფილისს. არამედ დადგა მუნ: ესე ჰყვეს ყი-ზილბაშთა რამეთუ სწადდათ დამესა ერთსა დახშვა კართა და მოსლვა სპათათა მათთა და შეპყრობა მეფისა სახლეულითა სრულიად. გარნა ვინათ-გან იხილეს ესე, დაუტევნეს ტფილისის კარნი და წარვიდენ. მერმე შემოვიდა მეფე ტფილისვე, ხოლო გიორგის ძისა თვისისა-თჳს მეფესა პირველვე მოეყვანა ცოლი ლიზბარის შვილის ასული თამარი და აწ მოჰგვარა ლუარსაბს ქევაზ არაგვის ერისთვის ასული მარიამ ცოლად და უქმნა ქორ-წილი ლილოსა ზედა დიდებით წარჩინებული, კვალად ლევანს მოჰგვარა გურიელის ქაიხოსროს ასული თუთა ცოლად და უქმნა ქორწილი გორს ადმატებული: მერმე არდა-რა მოსცეს დვალთა მეფესა ბეგარანი. ამის-თვის მოვიდა სპითა ქრცხინვალს შეს-ლვად ოსეთად, მსმენელნი დვალნი შეშინდეს და მოერთვნენ

თავნი მათნი ქრცხინვალს, მოსცეს და დაემორჩილნენ, ვითარცა პირველ:

ხოლო განდიდნა და იქცეოდა ამაყად ზაზა სპასპეტი მეფესა ზედა. ამის-თჳს ინება მეფე-მან წართვნა მისი, და მოიყვანა იგი. არამედ ძე-მან მეფისა-მან გიორგი-მ, რომლისათვის შეესმინათ უგვანად ინება შეპყრობა მისი. ხოლო იგი მოწდვილითა ხანჯლითა მიეტევა მონათა მისთა და მოჰკლა ფავლენის-შვილი, ამის-თჳს მოჰკლეს იგიცა ბრძანებითა გიორგის მეფის ძისათა: მსმენელი ამისი დამძიმდა მეფე ფრიად, ვინად-გან იყო ნათესავი (გარნა იტყოდიან მართლისა ამის სისხლისა-თჳს იქმნა შფოთნი ესე ძეთა მეფისათა შორის; ვითარცა დავითისა): ხოლო სპასპეტობა შემდგომად მისა მისცეს თამაზს ყაფლანის-შვილს:

არამედ მიხაილიხან არა დასცხრა მტერობად მეფისა და იდუმალ ეზრახოდა ახალ-ციხის ფაშასა ქრთამის მინიჭებითა, რათა წარიყვანოს ერთი რომელიმე ძე მეფისა: ხოლო ფაშამ ქორიანის გამო, რომელი მწირობდა ქართლს, გარდააქცია ლუარსაბ ძე მეფისა დაპყრობად იმერეთისა და წარიყვანა ახალ-ციხეს, რამეთუ ლუარსაბის ცოლი დის-წული იყო რაჭის ერისთვის მომიტასი: ჰსცნა რა ესე მეფე-მან შეუძნდა ფრიად. არამედ ვერა-რაი არგო, და ვერცა რაი შეუძლო ლუარსაბ ყოფად: შემდგომად წარუდგა კვალსა მისსა არჩილ მეფე ძე შანაოზისა და იგიცა მისლვად ახალ-ციხეს და დაპყრობად იმერეთისად. ამისი მცნობი მეფე შანაოზ ფრიად წყინებული წარმოუდგა ძესა თვისსა და ვერ-ეწია მას. არამედ მისწია კათალიკოზი, რათა მოიქცეს და აცადოს დღე სიკუდილისა მეფესა და შემდგომად რა იგი ენებოს ჰყოს. გარნა არჩილ არღა-რა ისმინა, არცა შეიგონა ვედრება მამისა თვისისა: მცნობელი მეფე მოიქცა ტფილისვე ფრიად გულ-კლებული ძისა-გან: მერმე აცნობა ყოველნი ესე შანაოზ მეფე-მან ყეენსა, უგულებელს ყოფა ძეთა თვისთაგან, ერთ-გულობა და უცოდველობა თჳსი და უკეთუ ინებოს წარსვლა მის წინაშე: ხოლო შაჰ-სულეიმან მოუწერა მისვლად

მის წინაშე და წარვიდა მეფე დიდებითა დიდითა და ჴელმწი-ფურითა, რამეთუ იყო მდიდარ ფრიად და არა რაჲ დაუტევა ძეთა თჳსთა ურჩებისა-თჳს მათისა, ვინად-გან რისხვიდა ფრიად. არამედ განმგებელად ქართლისად დაუტევა ძე თჳსი გიორგი და აუწყა, რათა განაძოს ერისთავი ქსნისა იესე, რომელი იყო უკუ-მდგარი: ხოლო გიორგის ძესა მეფისასა მამისავე ჟამსა შინა მოეყვანა დუშეთიდა-მ დათუნა ძე შალვასი და იმყოფებოდა მის-თანა. ამან გიორგი წარავლინა ძმა თჳსი ლევან შიდა-ქართლის დროშით, ესენი შეუხდენ ქსანს და განაძეს იესე და დასვეს დათუნა ერისთვად: ხოლო მეფე შანაოზ შთავიდა ხოშკარს, მუნ სალმობიერ-იქმნა და მოკუდა ქს. ჩქოე, ქრ. ტჲე: ამის-მან მსმენელ-მან ყეენ-მან წარმოავლინა კაცი და აღწერნეს ყოველნი ქონებანი მეფისანი და მისცეს ალექსანდრეს და ანუკას შვილ-თავე მეფისათა, რამეთუ ესე ალექსანდრე პირველვე წარევლინა ყეენისა-თჳს მეფესა და იყოფოდა მუნ ტარულად ისპაჰნისად: შემდგომად მამისა თვისისა წილ მიუწოდა ყეენ-მან გიორგის ძესა მეფისასა წინაშე თვისსა, რათა მისცეს ქართლი და მე-ფობა: მსმენელი გიორგი ძე მეფისა წარვიდა წინაშე ყეენისა და დაუტევა ტფილისს განმგედ ქართლისა ძმა თვისი ლევან: ხო-ლო მისრულისა-თჳს გიორგისა ძისა მეფისა-თჳს არღა-რა ენება ყეენსა მიცემად ქართლი შაჰ-სულეიმანს შიხალის-ხანის გამო. არამედ ერეკლესა-თჳს ძის-ძისა ბატონის თეიმურაზისა: ამისი მცნობელი არჩილ მეფე სადგერს მყოფი ჩამოვიდა ქართლს და იწყო პყრობად ქართლისა, არა თუ თვისად, არამედ რათა სცნას ყეენ-მან და მოსწრაფედ წარმოავლინოს ძმა მისი გიორგი: ესმა შაჰ-სულეიმანს დაპყრობა ქართლისა არჩილისა-გან განიზრახა განდგომა ქართლისა, მსწრაფლ მოუწოდა გიორგის და მისცა ქართლი და ნიჭნი დიდნი და წარმოავლინა გამაჰმადიანებული დიდებითა ბუნებურითა:

პზ. მეფე გიორგი ია, ვინა, შანავაზ ბ, იბ წელი-ჳმეფა.

მერმე მოვიდა გიორგი მეფედ თბილისს ქს. ჩქოვ, ქრ. ტჲდ, და განაგებდა ქართლს: ხოლო იყო ესე გიორგი მეფე მხნე, ახოვანი, ძლიერი ძალითა და ტანითა, შვენიერ-ჰაერიანი, პირ-მხიარული, ენა-ტკბილი, უხვი და მრისხანე, მოისარ-მოასპარეზე უებრო: არამედ მომკუდარ იყო კათალიკოზი დომენტი ქს. ჩქოე, ქრ. ტჲგ, აწ მეფე-მან დასვა ძმა თვისი ამილახორის ნიკოლაოზ კათალიკოზად: ხოლო ყეენსა ემცნო მეფისა-თჳს: »ანუ შეიპყრას და წარუვლინოს არჩილ მეფე ანუ განაძოს«: არამედ არჩილ შემდგომად ახალ-ციხიდამ გამოლტოლვილი იდგა სურამს და აუწყა მეფე-მან ესე ესრეთ: ხოლო არჩილ წარვიდა და დაიპყრა იმერეთი: მერმე კუალად მოითხოვა ყეენ-მან ლუარსაბ ძმა მეფის გიორგისა. არამედ მომკუდარ იყო სიმამრი ლუარსაბისა რევაზ ერისთავი და დასვა მეფე-მან ძმა ოთარ ერისთვისა იასონ და წარავლინა ლუარსაბ მეფე-მან ძმა თვისი წინაშე ყეენისა: გარნა ესე ყოველნი, რომელნი აღვსწერეთ ანუ აღვსწეროთ ყეენის მიერობასა იქმნებოდნენ შახალის-ხანისა მიერ, ვინად-გან იყო ეთიმადოვლე და ვეზირი აზამი, უსმენდა ყეენი ფრიად და კუალად დამართა აწცა წინაშე ყეენისა არჩილისა-გან იმერეთის დაპყრობა, რამეთუ გულმის ხოჯასრს გიორგი მეფე, ვინად-გან არჩილ იპყრობს იმერეთს ძალითა და შეწევნითა მისითა: ისმინა ყეენ-მან და წარმოავლინა სპასალარი აჯი ალი-ხან და ესე მოვიდა თავრიზს. ქს. ჩქოთ, ქრ. ტჲზ, რათა გარდაასხნენ ქართველნი გიორგი მეფისა-გან და გიორგი მეფესა მოსწერა ყეენ-მან: »შეიპყრა არჩილ და წარმოავლინე წინაშე ჩემსა ანუ განაძე:« ესე კუალად აუწყა არჩილს გიორგი მეფე-მან. ამის-თჳს არჩილ წარვიდა ოვალეთს. ხოლო გიორგი მეფე-მან აუწყა ყეენს განძება მისი: არამედ კუალად მოუწერა ყეენ-მან გიორგის მეჴიდამაც განძება არჩილისა: ამას ზედა წარავ-

ლინა მეფე-მან გიორგი ძმა თვისი ლეკან და ამილახორი გივი არჩილ მეფისა-თანა და მიუთხრნა ესე ყოველნი: ამის მიზეზი-სა-თჳს არჩილ ითხოვა სამსჭვალი ქრისტესი და სუდარი და სიბელი: „უკეთუ მომცეთ წარვიდე რუსეთს:“ ესე შეუძნდათ მე-ფეს, კათალიკოზ-ეპისკოპოსთა და მთავართა. გარნა შემდგო-მად მის პირსა ზედა მისცეს ესენი და წარვიდა არჩილ რუსეთს (და მოაკლდა მიერით ნაწნი ესე დუშთისანი ქართლს): არამედ კვალად არა დასცხრა შური მაჯ-სულეიმანისა გიორგი მეფეს ზედა და მცდელობდა შემუსრვასა მისსა მიხალიხანისგამო, და უბრძანა აჯი ალი-ხანს მტერობა მეფისა. არამედ სიმხნითა გი-ორგი მეფისათა ვერა აგნეს ჯერეთ: ხოლო ჟამთა ამათ ისჯე-ბოდნენ მამულთა ზედა ციცი და ძმის-წულნი მისნი, ძენი ნო-დარისანი წინაშე მეფისა კოჟორსა ზედა: მაშინ ციცი წარმო-ვიდა ტფილისს აბანოდ და დახუდნენ იმიმუტურქის ხიდს ზეით ფარსადან, პაატა, ვახტანგ, ნოდარ და ამილდაბარ ძმანი, მოჰ-კლეს ციცი და ივლტოდნენ მამულსა თჳსსა: განრისხებული მე-ფე მიუხდათ, არამედ გაესწრნენ იგინი. ხოლო აზნაურნი, მე-მამულნი მათ-თანა მოსწყვიტნა და მისცა მამულნი ციცის ძე-სა ვე ციცისასა და სიმცირისა-თჳს მოუდგინა მუხრანის ბატო-ნის-შვილი პაპუა და თვით მეფე მოვიდა კოჟორსა ზედავე: ხო-ლო ესე ვახტანგ მივიდა შემდგომად დუშეთს, რამეთუ ქალი იოთორ ერისთვისა ჰყვა ცოლად (იტყვიან შეჩენითა მეფისათა, უკეთუ მოჰკლავს ისრო ვახტანგს მისცეს მამული თვისი მეფე-მან, და ამან მოამთო განსავალსა შინა): ხოლო იმერეთს სჯდა გურიელი გიორგი მეფედ და არღა-რა მგონებელ-მან მეფე-მან არჩილის მოსულისა-ჲან ინება, რათა სჯდეს ნების-მყოფელი თვისი იმერეთს ძალისა თჳსისა-თჳს და პირველვე მოპარვით მოყვანილი ალექსანდრე ძე ბაგრატ მეფისა უთვალოისი ქს. ჩქოლც, ქ. ტჲგ, რომელსა ზრდიდა ძეებრ, ინება აწ ამისი მეფობა იმერეთს, მიუწერა ახალ-ციხის ფაშას, რათა ჰყოს ალექსანდრე იმერეთს მეფედ. ხოლო ფაშამ აუწყა ხონთქარსა: შემდგომად მოხსენებით ფაშისათა წარგზავნა მეფე-მან ალექსანდრე დიდი-

თა პატივითა ქს. ჩქპბ, ქრ. ტო: ამასვე ქორონიკონსა მოკვდა დედოფალი მარიამ, შემდგომად მოკვდა დედოფალი თამარ ცოლი მეფისა, რომელი იყო კახთ-ბატონთა ტომისა, ქს. ჩქპგ, ქრ. ტოა:

ხოლო ალექსანდრე მეფე-მან სძლო რა გურიელს გიორგის როკითს წარმოუვლინა მეფესა მახარობელი და მადლობა, რამეთუ მის მიერ ექმნა ყოველნი და აწ ღირს ჰყოს და მისცეს ასული თვისი მარიამ ცოლად: ესე არა ინება მეფე-მან არჩილის-გამო და მიზეზ-ჰყო დაწინდვა დავით ერისთვისა-გან და მისცა ნიჭი დიდი კაცსა მას და წარუვლინა: მერმე კვალად მოეთხოვა ალექსანდრეს ელენე ასული ლუარსაბ ძმისა მეფისა და ესე აღუთქვა მეფე-მან მიცემად: შემდგომად ამისა ინება მეფე-მან მზახლობა რაჭის ერისთვის პაპუნასი და მოითხოვა ასული მიქელაძის გიორგისა ხვარამზან, რამეთუ იყო პაპუნას მამიდასშვილი, მოიყვანა კოჟორსა ზედა და ჰყო ქორწილი წარჩინებითა დიდებული ქს. ჩქპზ, ქრ. ტოე, რათა აქვნდეს მწედ იგინი: ხოლო აჯი-ხან წარიბირნა მთავარნი, რამეთუ არღა-რა აქვნდათ სიმტკიცე სჯულისა და მეფეთა თჳსთა ერთ-გულებისა, ვინადგან მცირედითა ნიჭითა გამაჰმადიანდებოდნენ და აქვნდათ როქი ყეენისა-გან, შემყვარე იყვნენ უფროს სოფლის დიდებისა, ვიდრედა სუფევისა-თჳს ჩვენთჳს დაკლულისა ქრისტესა: უკუდგა იასონ ერისთავი არაგვისა შურითა გივი ამილახორისათა. კვალად მელიქი სომხითისა ქამარ-ბეგ, ამხილებდა ქმნულსა მეფისასა აჯი-ალიხანს და ძე მუხრანი ბატონისა ერეკლე, რომელსა ზრდიდა მეფე, ვითარცა ძესა და ძმანი მაჩაბელნი, ძენი ზაზასნი, იესე და ელიზბარ უდგებოდნენ დალატად მეფესა: არამედ ბრძანებითა მეფისათა ჰკრეს თოფი ქამარ-ბეგს ფარულად კოჟორსა ზედა და მოკლეს იგი: ხოლო ერეკლე და მაჩაბელი შეიპყრნა და პატიმარ-ჰყო მეფე-მან: მაშინ მისცა ასული თვისი მეფე-მან დათუნა ქსნის ერისთავსა და უქმნა ქორწილი კოჟორსა ზედა, მგონებელ-მან მომტკიცებისა მისისა-მან: შემდგომად შეუჩინა იასონ ერისთავსა მეფე-მან კაცი და რა განვიდა სამ-

ჯორნოსა ბუნებრივსა ზედა მოამთვეს მუნ სჲბლითა, და შე-
მდგომად მისა დაიპყრა გიორგი ძე-მან თამარის-მან არაგვი: ამ
ჟამთა წარავლინა მეფე-მან ორნი ბერნი რუსეთს არჩილისა-თანა
შეერთებისა ამის-თჳს, რათა მოვიდეს და მწე-ეყოს, ვინად-გან
კახთა ენებათ და იმერთაცა იგივე მეფედ: ისრულნი მონაზონნი
დაღისტანს შინა შეიპყრა შამხალ-მან: მაშინ შეედვა შამხალსა
სენი განუსვენებლობისა: მცნობ-მან მონაზონ-მან დავით თურ-
ქისტანის-შვილ-მან მისცა წამალი და განხსნა იგი. ამის-თჳს
შეიყვარა შამხალ-მან დავით და უხმობდა ძედ: ამის-მიერ გა-
მოსთხოვა შამხალს დავით და წარავლინა რუსეთს მეორე იგი
ბერი და მეგობარ ჰყო შამხალი გიორგი მეფისა და იყოვოდა
დავით შამხალისა-თანა არჩილის მოსვლისამდე: ხოლო ესე ვი-
თარებისა მცნობ-მან ყეენ-მან მოითხოვა მეფისა-გან ლევან ძმა
მეფისა, რამეთუ ეჭუა ყეენსა არს იგი საქმისა მისისა წარმ-
მართებელი: გარნა ლევანს მოჰკვდომოდა ცოლი, ასული გურიე-
ლისა თუთა, ქს. ჩქოჱ, ქრ. ტჲვ, და დაშთენ ძენი მის თანა
ქაიხოსრო, ვახტანგ და დომენტი და ასული ხვარამზე: შემ-
დგომად მეორეთ ასული გიორგი აფაღის-შვილისა თინათინ,
ქს. ჩქპ, ქრ. ტჲჱ, და ესხნეს ძენი მის-თანა იესე, სვიმონ
და თეიმურაზ: ხოლო ესმა რა მეფესა მოთხოვნა ძმისა თჳ-
სისა აღუძნდა ფრიად და ევედრა ყეენსა, რათა დაუტეოს ლევან
და წარუვლინოს ძე თჳსი ბაგრატ, ვინად-გან არს უმეტეს სარ-
წმუნო, რამეთუ „არა-ვინ მივის თვინიერ მისსა სხვა ძე:“ ჭი
სიბოროტე უსჯულო შურისა, რამეთუ მოითხოვა ორნივე ყეენ-
მან და მოუწერა: რამეთუ „აწ ვსცან ერთ-გულება შენი, ვინად-
გან არა რიდებ ძესაცა.“ ამის-თჳს განიგულა მეფე-მან და ეზ-
რახა კახთა (ვინად-გან ეპყრა კახეთი ხანსა და არა კეთილს
უყოვდა კახთა), რათა მოჰკლან იგი, შეერთდენ და ჰყონ ერთ-
სამეფოდ: ამას ზედა მოსცეს პირი მტკიცე, ფიცი კახთა: ამის-
თჳს შეიკრიბა მეფე-მან სპანი, რეცა წარვლინებად ძისა და ძმი-
სა-თჳს, მივიდა და დასდგა ყურყუთას და დამესა. მას ენება მი-
სლვა თოფუარადაჯს, რამეთუ კახნი შეკრებულნი დგნენ, მიმ-

ლოდნენი მეფისა. არამედ დამესა მას განივლტო სპასპეტი თამაზ და შევიდა ადჯაუალის ციხესა შინა. იხილე სიბოროტე ურწმუნოებისა, რამეთუ იყო დედის ძმა მეფისა და განმზრახი მისანდო და ადარჩია უსჯულოთა-თანა შერთვა, ვიდრემდე მემკვიდრისა და მონათესავისა თვისისა მეფისა: გარნა აქვნდა მიზეზი სიბოროტისა, რამეთუ გიორგი ერისთავი არაგვისა სიძე მისი იყო და უკეთუ ესე აღესრულებინა მეფესა იგი შეიმუსრვოდა: ამის-მან მხილველ-მან მეფე მან წარავლინა ძე და ძმა დევან წინაშე ყეენისა, ქს. ჩქპჳ, ქრ. ტოვ: ამისა შემდგომად ეზრახა გიორგი ერისთავსა, რათა მოერთვას. ხოლო მან არა ინება. გარნა მომკვდარ იყო ბიძის-ძე მეფისა მუხრანის ბატონი თეიმურაზ, რომელი იყო კაცი დიდ-შემძლე საქმისა, ერდგული მეფისა და რიდობდენ ყოველნი: და ესრეთ მოაკლდებოდა მეფისანი და განმრავლდებოდა წინა-აღმდგომნი. ამის-თჳს განიზრახა მეფე-მან ამასვე ქორონიკონსა ზედა შესვლა დუშეთს ანუ დაიპყრას და დაამორჩილოს იგინი, ანუ იქმნას რაჲ იგი ნებავსთ: შეკრებული სპითა მივიდა და დასდგა საბურდიანოს და მუნიდამ ეზრახა კვალად დამორჩილებასა გიორგისა, გარნა არა ინება მორჩილება: მაშინ შეუხდა გზასა ტინისასა მეფე და მათ მოემწყოთ კახნი, მოყვარენი მათნი და შეჰკრეს სიმაგრენი და იწყეს სროლა თოფთა დიდით შუადღემდე. არამედ შეუშვნეს სხვანი დროშანი და უმეტეს უწყეს მეფისა დროშასა სროლა, მოკლეს თბილელი იოსებ და ქაიხოსრო ციცი-შვილი და სხვანი მრავალნი. არამედ სძლეს მეფისათა და მოსწყვიტეს იგინი და ივლტოდნენ: შევიდა მეფე და დასდგა ბაზალეთს გამარჯვებული და მოსწვეს დუშეთი და გარემონი სპათა მეფისათა: იხილე კვალად სიბოროტე და არა კეთილისა წილი, რამეთუ დათუნა ქსნის ერისთავი წარავლინა მეფე-მან, რათა მოვიდეს იგი გრემისხევიდამ ბრძოლასა ზედა: ხოლო იგი არა მოვიდა. არამედ დაადგრა მჭვრეტელი, თუ რაჲ იქმნას: გარნა რაჟამს ივლტოდენ იგინი მოისწრაფა დათუნამ მეფისა-თანა და ამას ემთხვია გიორგი და ბარძიმ ძმანი, მცირედითა კაცითა ლტოლვილნი:

ხოლო მან არა რაი ავნო, არცა ბრძო, არცა შეიპყრნა. არამედ განუტევა მშვიდობით და თვით დათუნა მოვიდა წინაშე მეფისა და მეინვე აიძულებდა უკუნქცევად, რამეთუ გიორგი და ბარძიმ ვედრებად მიწევნილ მეფისად, რათა შეუნდოს. ამის დათუნას მიერ არცა-და მათ ინებეს და კვალად ქვე-გამხედველთა და ბო-როტთა კაცთა მეფისათა, განზრახვითავე დავით ერისთვისათა, იხმიეს მასვე დამესა შინა ლტოლვა და დაუტევეს მეფე მუნ: ამისი მხილველი მეფე და ულონო ქმნილი წარმოვიდა თვითცა მასვე დამესა მშვიდობით და მოვიდა კოჟორსა ზედა: ესე მი-ესმა შაჰ-სულეიმანს, შეიპყრნა თოხნის მყოფნი ძე მეფისა ბაგ-რატ ყრმა და ლევან და წარავლინა ცერათს პატიმრად, ეგრეთვე ლუარსაბ ძმა მეფისა წარგზავნა ქირმანს: ხოლო ამან ლუარსაბ ჰქმნა ბოროტი, რამეთუ რაჟამს აიძულებდენ უარყოფასა ქრის-ტესსა არა დაუტევა. არამედ აწ გზასა ზედა შეიმუსრა ცხვირი და შესვარა სისხლითა და იტყოდა ჩვენებასამცა. იმამ-მან და-მესა ამის მეტყველ-მან: „რისა-თჳს არა იქმნები მოჰმედიან:“ გარნა არა შეურაცხეს ხუანჯი ესე სიმართლედ, ჰყვეს მოჰმე-დიანად და წარავლინეს მუნვე: ხოლო გიორგი მეფესა მოუწერს შაჰ-მან: „მოვედ წინაშე ჩემსა და მოგცე ქვეყანა სხვა და ნიჭნი დიდნი. არამედ ქართლი მიმიცია ერეკლეს-თჳს:“ და ესე ერეკ-ლე იყო ისპაჰანს იდ წელს, და არა უარ-ჰყო ქრისტე, რამეთუ იყო აღზრდილი რუსეთს, რომელი წინაცა ვახსენეთ. ამას მე-უკრებნენ მის-თანა მყოფნი კაცნი და უმეტეს მოძღვარი მისი, მონაზონი ნაცვლის-შვილი და ესენი იტვირთვიდნენ ცოდვასა მას, რათა დაუტეოს ქრისტე. ამის-თჳს გამაჰმადიანდა ცოლ-შვი-ლითა სრულიად და უწოდეს ნაზარ-ალიხან და წარმოავლინეს ნიჭითა ქართლს მეფედ: ამისა მსმენელი თამაზ სპასპეტი მე-მოვიდა ტფილისს ციხესა შინა და უკუუდგინა ციხე-ქალაქი მე-ფესა: მაშინ მეფე-მან წარმოავლინა დედოფალი ყორნისა და შემდგომად ხუნანს: მოსვლისა ნაზარ-ალიხანისა წარვიდნენ ქა-რთველნი მიგებებად ერეკლეს-თანა: მერმე გიორგი მეფე მოვი-და ქცხინვალს და მუნიდამ წარვიდა რაჭას ლიხის გზასა ზედა,

და მთიდან გამოუტევნა ქართველნი მცირეთა-გან კიდე, რამეთუ მოეცა ყეენსა ნაზარ-ალიხანისა-თჳს მწედ აჯი-ალიხან და ხანი კახეთს. მჯდომი და დარაჯად, თხოვნითავე ერეკლესათი, თუშნი და ქისიყელნი, ამის-თჳს რამეთუ ვერა ეგდენ ენდობოდა ქართველთა:

პც. მეფე ერეკლე, ა. ივ. ჴმეფა.

გიორგი მეფის ქართლს-ყოფით, თვინიერ მისსა ის წელი ჴმეფა:

ესე ერეკლე ყეენისა-გან წოდებული ნაზარ-ალიხან მოვიდა ტფილისს მეფედ ქს ჩქჴც, ქრ. ტოვ. არამედ იყო ქართლისა და წესთა საქართველოსათა უცნობელი და მეფობისა გამოუცდელი *), ლირწთა და უმჴერთა მოუბარი, სმისა და შვება-ლხინთა მოყვარე, მხნე და ჴაეროვანი, ტანოვანი, მოწყალე და მცირეთა ყურის-მიმპყრობი და დიდთა დამამდაბლებელი, არამედ არა ძალ-ედვა თვინიერ ყეენისა, მრისხანე ჟამად და უსისხლო: გარნა ამის ჟამამდე არა იცვალებოდნენ კათალიკოზი და ეპისკოპოსნი საყდართა თჳსთა-გან. ამან შესცვალა და დახსნა თჳსნი, კათალიკოზად დაასამიძე იოანე, მთავარ-ეპისკოპოზად ნაცვლის-შვილი, თბილელად ყაფლანის-შვილი დომენტი, მანგლელად ჯავახის-შვილი იოსებ, რომლისა ძმის-წული მოიყვანა ხარჭად მისად: ქვალად დაადგინა კარისა თჳსისა გამგედ მსაჯულთ-უხუცესად ბარძიმ, ძმა გიორგი ერისთვისა, სალთხუცესად ბებურის-შვილი, ვეზირად ყიასა, ყულარაღასად ყაფლანის-შვილი ლუარსაბ. და ამათ მისგდო საქმენი ყოველნი ქვეყანისანი და თვით მარადის იშვებდა და იხარებდა და ნადირობდა. არამედ უმძიმდაცა ფრიად ესე ვითარი ცვლილება საქართველო-

*) რომელი უფლის-წული ყოფილა მეფობის გამოცდილი, რომ ერეკლე ყოფილ-იყოს მეფობამდინ რუსეთს აღზრდილი და სპარსეთში მყოფი? დიმიტრი.

სანი და სწადდა, რათა აქვნდეს კახეთი თვით და ქართლი გიორგი მეფესა, ვითარცა მემკვიდრეთა: ამას უთხრეს, რამეთუ არიან ძენი არჩილ მეფისანი ზრამაგას, რათა წარავლინოს სპანი, შეიპყრას იგინი და წარუვლინოს ყეენს. მეორედ, რამეთუ მწყობა დიდი იქმნების ალექსანდრე იმერთა მეფისა, ვინათ-გან შეგობრობდენ ესენი გიორგის მეფის მტერობისა-თჳს: ესე არა სთნდა ერეკლეს, რამეთუ დის-წულნი იყვნენ ძენი არჩილისანი ამისნი. არამედ რათა არა დამართონ ქართველთა წინაშე ყეენისა, ამის-თჳს შეიკრიბა სპანი და უთავა ბაძიმ მდივან-ბეგი, რომელმანცა გამოითხოვა ამისი ყოვად და წარგზავნა დვალეთს: არამედ მისრულსა ზრამაგას სპითა ბაძიმს წინა-აღუდგა ელიყანა-შვილი და წარავლინნა ძენი მეფისი არჩილისანი დიგორს: ხოლო ბაძიმ ვერა რაისა მყოვი უკუმოიქცა და მოვიდა წინაშე ერეკლე მეფისა: კვალად უთხრეს ერეკლეს, რამეთუ არიან ცოლ-შვილნი ლევან გიორგი მეფის ძმისა ავალის-შვილის გიორგის სახლსა და გამოთხოვითავე ქაიხოსრო ციცის შვილისათა, რომელსა უწოდდენ ლოპინას, წარავლინა იგივე, რათა მოიყვანოს იგინი: არამედ გიორგი ავალის-შვილ-მან წარიყვანა სამცხეს ლოგათ-ხევსა შინა იგინი ძმისა თვისისა-თანა, რომელი იყო მუნ მოჴმადიან: ხოლო ლოპინა დაესხა და იავარ ჰყო ქონება ლევანისა სრულიად: გარნა ერეკლე მეფე მნებებელ არ იყო ამათი. არამედ შიშისა-თჳს, რათა არა შეასმინოს ყეენსა მტერთა მეფისა გიორგისათა: კვალად ამათ თვისთა განზრახვათაგან ამცირებდა ერთ-გულთა მეფის გიორგისათა და განადიდებდა კახთა, და ვინამეთა ქართველთაცა. არამედ უმეტეს დამდაბლა საპასპეტი თამაზ და მიეგო თხემსავე *) სიბოროტე, მერმე კვალა უძვირესი, კვალად ამილახორი გივი და დავით ერისთავი, აშოთან მუხრანის ბატონი: ხოლო აღაზვავნა მცველნი ტფილისის ციხისანი ყიზილბაშნი, რამეთუ ჰკლვიდენ და წარუხმიდენ კაცთა ცოლ-შვილთა, სხვათა ჰყიდდენ და სხვათა

*) უნდა თავსავე:

მოჴმედიან ჴელოვდნენ და ჭირისა ამის-თჳს გარდაშენდებოდნენ ქართლის გლეხნი და აზნაურნიცა კახეთს, რამეთუ საწადელი იყო ერეკლე მეფისა მიერ აღშენება კახეთისა:

ხოლო გიორგი მეფე რაჭიდამ ოდიშს, ოდიშიდამ გურიას, გურიიდამ მივიდა სამცხეს და დადგა ოშორას, მუნიდამ წარ-მოავლინა სპანი თჳსნი, რათა დაესხნენ ალექსანდრე იმერთა მეფესა, რომელი იდგა წედისს: ესე ჰსცნა ბეჟან სააკაძე-მ და ამხილა ალექსანდრეს და იგი მსწრაფლ შეივლტო ციხესა შინა გორს და სპანი მეფისანი მოვიდნენ ოშორასვე უქმნი: ხოლო ერეკლე მეფე-მან ყოველი ესე აუწყა ყეენსა, რაცა იგი ჰქმნა გიორგი მეფე-მან: ამის-თჳს შაჰ-სულეიმან წარუვლინა დესპანი ხონთქარსა ქალბაღიხან: „ვინად-გან არს ზავი ჩვენ-შორის, მომეც არჩილ და გიორგი მეფენი (და მიუძღვანა ძღვენი დიდ-ნი) და ჰყავ ალექსანდრე მეფედ იმერთა:“ მაშინ ოსმალთა ვეც-ხლის-მოყვარეთა უბრძანეს ახალ-ციხის ფაშას შეპყრობა და მი-ცემა მათი და გამეფება ალექსანდრესი იმერეთს: ამისნი მცნობნი წარჩინებულნი მესხნი აზრახებდნენ გიორგი მეფესა შესლვად იენგიჩართა შინა და მიღებად სჯულთა მათთა, ვინაჲ-გან არდა-რა იყო სხვა რაიდა ღონე: შეუდგომად მოვიდა ფაშა და მო-ერტყა გარს მეფესა ზიკილიას მყოფსა: ხოლო მეფე-მან ჰყო ეგრეთ, ვითარცა ამცნეს მესხთა სახლეულთა თჳსთა-თჳს, რამე-თუ უკეთუ თჳთ განრომილ იყო მეფე, იგინი ძნიად განერო-ნენ, და წარიყვანეს მეფე ახალ-ციხეს: ვინად-გან უპატიო იყვნენ ქართველნი ერეკლე მეფისა-გან, ამის-თჳს ეზრახოდენ მეფეს გიორგის, რათა მოვიდეს ქართლს და დადვან სულნი თჳსნი მის-თჳს და აღუთქმიდნენ ფიცითა დიდითა: კვალად უვლინებ-დნენ მრავალსა საგანძურსა აშოთან მუხრან-ბატონი, გივი ამი-ლახორი და ნიკოლაოზ მაღალა-შვილი, რათა მით დაუყოს პი-რი მეფე-მან ოსმალთა ანგაართა: ხოლო დამესა ერთსა ნებითა მესხთათა, გარდმოუშვა მეფე ციხის ზღუდიდამ დოლენჯიმ ხმა-ლაძემ საბლითა და მოვიდა სლესას ღამითავე მეფე, რამეთუ ზიკილიდამ მუნ მისრულ-იყვნენ სიახლოვისა-თჳს ქართლისა

სახლეულნი მეფისანი, მასვე ჟამსა აყარა დედოფალი და დედა-წულნი თვისნი და ჩამოვიდა ქართლის ხეობასა შინა. მაშინ ალექსანდრეცა მიეწოდა ფაშას, არამედ ასცდა მეფე გზასა ზედა და მსახურნი მისნი შეიპყრნეს მონათა მეფისათა და მოართვეს მეფესა: მერმე დაუტევა მეფე-მან დედოფალი მუნ ხეობასა შინა დედა-წულითურთ:

შთამოვიდა გიორგი მეფე კვალად ქართლს და წელი ჰმეფა:

წელსა ქს. ჩქჟა, ქრ. ტოთ. შემოიკრიბნა სპანი გარემონი მეფე-მან და შთამოვიდა შიდა-ქართლს და მოერთობიან მუნე-ბურნი ყოველნი სიხარულითა: ხოლო სცნა მეფე-მან, რამეთუ დედა და ცოლ-შვილნი ალექსანდრესნი სდგანან რუის, დაესხა მათ და იავარ-ჰყო იგინი და ძენი მისნი დაამპატიმრნა და სხვანი ტყვე ჰყვნა: ამისი მცნობელი ნაზარ-ალიხან; გოჟორსა ზედა მყოფი, მსწრაფლ შევიდა ტფილისს და გიორგი მეფე მოვიდა დუშეთს და მუნიდამ თიანეთს, რამეთუ მუნ იდგა გიორგი და ბარძიმ. მოეგებნენ ორნივე წინ, სიხარულითა თაყვანის-მცემელნი და ითხოვეს შენდობა, მერმე უძღვნეს დანამთუნებულნი ტინისანი და თვისნიცა მრავალნი: მაშინ ქაიხოსრო ლოპინამ შეიკრიბნა სპანი თვისნი, რათა დაესხას დედოფალსა ახალ-დაბასა არამედ ძმის-წულ-მან მეფისა-მან ვახტანგ ძე-მან ლევანისა-მან შემოიკრიბნა თვისნი და მიეგება ბრძოლად, ივლტოდა ქაიხოსრო და შევიდა ტფილისს ერეკლესა-თანა და ძმის-წულმან ქაიხოსროსა-მან ციცი-მ დაიპყრა საციციანო და მოერთო მეფესა: ხოლო შეკრებული მეფე მოვიდა თიანეთიდამ დიდგორსა და ზედა მოერთვნენ მუნ სრულიად სომხით-საბარათიანონი, მერმე მივიდა და დასდგა კოჟორსა ზედა მეფე გიორგი: კვალად დაადგინა კათალიკოზად ნიკოლოოზვე და წარგზავნა ბარძიმ მსაჯულთ-უხუცესი იმერეთს შეწევნად არჩილ მეფისად

სპითა. არამედ ვერღა-რა ესწრა, რამეთუ არჩილ მოსრულ იყო ერწოს, მიეგება მუნ ბარძიმ დიდითა ძღვნითა და მოუძღვა ქცხი-ნვალს არჩილს, და თვით ბარძიმ მოვიდა გიორგი მეფისა-თანა: მაშინ მეფე მოადგა ტფილის და შეამწირვა ფრიად და ეზრახა კახთა, რათა იპატრონონ კვალადვე არჩილ: ხოლო მათ სიხარუ-ლით მოსცეს პირი მტკიცე ფიცითა და აცნობეს ესე არჩილს. არამედ მან არა ინება. გარნა განემზადა წარსლვად რუსეთს და ქენებითა დისა თვისისა თამარისათა დაადგრა მუნვე: ხოლო გიორგი მეფე ფიცისა-თჳს კახთა განვიდა ლილოსა ზედა, რათა დაიპყრას კახეთი და მუნიდამ წარავლინა ბარძიმ თავად სპათა, გივი ამილახორი და სპარსპეტი თამაზ და ქართველნი: ამათ მი-სრულთა ნინო-წმიდას მოერთო სალთხუცესი ჩოლაყა-შვილი რე-ვაზ მოკიდებულითა თვისითა და ნინო-წმიდელი უმასპინძლებ-დათ. არამედ დუშიაქი ქისიყის მოურავი მოვიდა მთა მთად მცირედითა თუშით და ქისიყითა, არა ბრძოლად. გარნა რათა ჰყოს ზავი მათ თანა: ხოლო ესე ბარძიმ იყო ამაყი, თავხედი, კადნიერი და არა რაიდ-ვინმე ჩნდა და უმეტეს კახნი: ამისი მცნობი და მგონებელი დუშიასი ბრძოლად მოსლვისა, დვინო-სმული დამთვრალი განრისხნა ფრიად და არღა-რა ისმინა ვისიმე და მიეტევა ბრძოლად: მაშინ დუშიამ შიშისა-თჳს იწყო სროლა თოფთა, ჰკრეს ბარძიმს მკერდსა და განვლო ბეჭსა მისსა და შეიდეს მოწყლული ნინო-წმიდის ზღუდესა შინა და განამაგრეს ყმათა მისთა ზღუდე ეკკლესიისა: ხოლო ქართველნი ლტოლ-ვილნი მოვიდნენ წინაშე გიორგი მეფისა ლილოსავე. მერმე უკ-მოიქცა მეფე და მოვიდა მცხეთას: კვალად ეზრახა გიორგი მე-ფე არჩილს, რათა დაიპყრას კახეთი, რამეთუ ევედრებოდნენ კა-ხნი მის-თჳს და არჩილ არა ინება და წარვიდა ოსეთს: ხოლო მეფე გიორგი კვალად დადგა კოჟორსა ზედა და მოაყვანა ქაი-ხოსრო ძმის-წული თვისი გორს, რამეთუ იოთამ ამილახორი მას შინა მყოფი არბევდა მუნიდამ ქართლს: კვალად ეზრახა გიორგი მეფე შამხალსა, რათა მწე ეყოს და მან აღუთქვა აჭმად-ბეგ ალიალის შვილის დესპანობითა: ამის-თვის წარავლინა ძმის-

წული თვისი ვახტანგ მძევლად შამხლისა-თანა პაემნითა ამით, რათა ოდეს მოვიდეს ძე შამხლისა ქართლს, მაშინ ვახტანგცა მივიდეს შამხლისა-თანა: არამედ მოუგზავნა ნიჭი დიდი ყმან-მან შამხალს. „ვინად-გან გიპყრავს გზა, წარსრული არჩილ მეფე რუსეთს შეიპყარ და წარმომივლინე წინაშე ჩემსა:“ ამის-თჳს უგულებელს-ჰყო ფიცი და პაემანი შამხალ-მან და რა შეიპყრეს არჩილ მეფე ჩერქეზს, ესე სცნა ვახტანგ ხევსა-მყოფმან, წარმოვიდა და მოვიდა გორს ძმისა თვისისა ქაიხოსროთანა:

ამ ჟამთა ეზრახა აბაზ-ყული ხანს ნაზარ-ალიხან, რათა დაიპყრას ერწო თიანეთი: შეჰკრიბეს ამათ სპანი და მოგზავნეს თიანეთს. ამათ ზედა წარმოავლინა მეფე-მან პაპუა მუხრან-ბატონი, და ერისთავი გიორგი სპითურთ: მისრულთა ჰყვეს ბრძოლა კვეთებითა ძლიერითა და ივლტოდნენ სპანი ჩვენნი: ამისი მცნობელი მეფე მოვიდა თიანეთს სპითა და დაიპყრა კვალად თიანეთი. ამის-თჳს მოვიდა ერეკლე მეფეცა და დადგა იგი ქართლის-უბანს: მაშინ ეზრახნენ გიორგი და ერეკლე მეფენი ურთიერთს მნებებელნი, რათა დაიპყრას ქართლი გიორგი-მ და კახეთი ერეკლე-მ და აუწყონ ყეენსა, ეგრეთ მორჩილება მისივე და დასკჳნესცა ესე პირი. არამედ არა აუფლეს მეშფოთეთა ესე ყოფად: შემდგომად ინება მეფე-მან გიორგი-მ ბრძოლა და ესეცა არა ინება გიორგი ერისთავ-მან, ვინად-გან იყო შეუმართებელი და ღმრთ-მოყვარე და განზრახვითა მისითა უკუმოიქცა მეფე გიორგი სპითა: ხოლო ერეკლე მეფე-მან დაიპყრა თიანეთი, არაგვის აღმოსავლეთი სრულიად: მაშინ გიორგი მეფე რა თვით ვერღა-რა ეუფლა ბრძოლასა, წარავლინა ესე იასონ ერისთვისა თეიმურაზ სპითა: ამათ მოსრნეს ნაზარალის-ხანისანი, აოტნეს და წარუხვნეს არაგვის კიდენი და დაიპყრეს თვით: კვალად წარავლინა მეფე-მან ზაალ ხერხეულიძე სპითა. ესენი მივიდეს და მოსტყვევნეს მარტყოფი: ესმა ესე ერეკლე მეფესა და წარმოუდგა ამათ. არამედ ამათ შემოასრნეს მცხეთას და მოსრული ერეკლე მეფე მოადგა გარს: ამისი მხილველი გიორგი

მეფე მსწრაფლ წარმოვიდა და არცა აქა აუვლა გიორგი ერისთავ-მან, რათა განვლოს დართის-კარი და მოსრან იგინი. არამედ მოვლეს სხალტბიდამ, ხოლო მათ იხილეს რა მიმავალი სპანი მსწრაფლ განვიდნენ ჯვარს და დადგა მუნ ერეკლე მეფე და ვერდა-რა ჰყვეს ბრძოლა სიმაგრეთ-გამო. არამედ სდგნენ იმ-ერ და ამიერ და სპანი ბრძოდენ მარადის ქს. ჩქჟდ, ქრ. ტპბ:

შემდგომად მოიღნეს ზარბაზანნი ტფილისიდა-მ მათ და ისროდნენ, გარნა ვერ ავნეს კაცთა. არამედ ეცა მცხეთას ეკლესიასა: მაშინ ამითი რისხვეულ-იქმნენ და გვეთუბით მეხისათა, იქმნა ყორჩიბაში ბეჟან ვითარცა მკჳდარი. ხოლო ქვეგამხედველ ექმნა გიორგი მეფესა ციცი ციცი-შვილი და აცნობებდა ყოველსავე ნაზარ-ალიხანს, რამეთუ იყო ლოპინა მისთანა: ამის-თჳს შეიპყრა გიორგი მეფე-მან ციცი, მოაშთო იგი და მისცა სციციანო ფარსადანს ნოდარის ძესა: გვალად შეაპყრობინა მეფე-მან ქაიხოსროს ძმის-წულსა თვისსა სააკაძე ბეჟან, ვინაჲ-გან ამხილებდა იგიცა ნაზარალიხანის-თანა და აღმოხადნეს თვალნი (ვითარცა ძმა-მან მის-მან პირველ ქცხინვალს ყოფასა შინა არა მისცა მეფესა ღვინო ატენიდა-მ, ამის-თჳს შეიპყრა და აღმოხადნა თვალნი): ხოლო შემდგომად მოუშველა ერეკლესა აბაზყული-ხან და ამითი განგრძელდა ბრძოლა მუნებური და ვერა-რა რაი ავნეს ურთიერთსა. მერმე უკუნიქცნენ ნაზარალი-ხან და აბაზყული-ხან და მივიდნენ ტფილისს: შემდგომად ამისა გამოვიდა ერეკლე მეფე სომხით. ესე სცნა კრკონს მდგომ-მან მეფე-მან და აცნობა არჩილს, შეკრბნენ ძმანი და მოვიდნენ ვარხუნას: ჰსცნა მეფე-მან ბოლნისს ყოფა ერეკლესი და ინება მისლვა მის ზედა, რამეთუ იყო მცირედითა სპითა; ასე აცნობეს ერეკლე მეფესა და მსწრაფლ წარვიდა ბორჩალუს: ამასვე ჟამსა მოართვეს მეფესა გიორგის, რამეთუ მოვლენ თუშნი და კახნი სამასნი წინაშე ერეკლე მეფისა: მსმენელნი სპანი წამსავე აღმხედრდნენ სრულიად და მიეტევნენ: მხილველნი თუშნი შეკრბნენ ტალავრის-ბოლოს გორასა ზედა და მისრულ

მდგომთა-გან იქმნა კვეთებული ბრძოლა ძლიერი. გარნა მოსწ-ყვიტნეს და დაიპყრნეს ქართველთა სრულიად და მათ მოკლეს ჩოლოყა-შვილი გივი, შანშია-შვილი ბაადურ და სხვანიცა: კვა-ლად მოესმათ სხვათა სპათა მოსლვა და მათ ზედა მეის წარ-ვიდა ვახტანგ ძმის-წული მეფისა და მიჰყჳნენ სპანი: მისრულ-თა იხილეს ყიზილბაშთა სპანი, რამეთუ მომკჳდარ-იყო შაჰსუ-ლეიმან ქს. ჩქჟბ, ქრ. ტპ, თათრულსა 1104 და დასჯდა მის წილ ძე მისი შაჰ-სულთან უსეინ:

ამას წარმოევლინა ხალათი ერეკლე მეფისა-თჳს და მოა-ნაცვალენი ტფილისს მყოფთა მცველთა ყიზილბაშთა: ამათ მიე-ტევნენ ქართველნი და მოსრნეს სრულიად. მაშინ ვახტანგ სცა ოროლი სპარსსა და სხვა-მან მოუწყო ისარი, იხილა ხერხეული-ძემ ხოხონა-მ და დაჰფარა მკერდსა ზედა ფარი ვახტანგს, ჰკრა სპარს-მან მან და განვლო ფარი იგი და ვერ-ღარა ავნო ვახ-ტანგს: კვალად მხნედ გამოსხნდა სპარსი ერთი, რამეთუ ჩამო-ჰყუარნა ხუთნი მხედარნი, მხნე ჭაბუკნი: შემდგომად შეიპყრა იგიცა გოსტაშაბიშვილ-მან ნიკოლაოზ და განუტევა მშვიდო-ბით ხიმხნისა მისისა-თჳს: ხოლო ერეკლე-მ განვლო გემი-ყაია. მცნობ-მან გიორგი მეფე-მან ინება წინ-გადასწრობა და შეპყრო-ბა მისი. არამედ არა აუფლა არჩილ მეფე-მან და შემოვიდა ერეკლე მეფე ტფილისს. ხოლო გიორგი მეფე მოვიდა კვალად კრკონს: ამის-თჳს წარავლინა ნაზარალიხან ყაფლანის-შვილი ლუარსაბ წინაშე ყეენისა და შეასმინა აბაზ-ყულიხან, რამეთუ არს მეგობარი გიორგი მეფისა და არა ნებავს შეწევნა ჩემი და მოითხოვა შეწევნა სპითა: მაშინ შაჰ-სულთან უსეინ მოუვლინა პატიმრობიდამ ლევან და ლუარსაბ ძმანი მეფისანი და ძე მე-ფისა გიორგისა ბაგრატ წინათვე მომკვდარ იყო ცერათს, რო-მელიცა უთხრეს მეფესა ახალ-ციხესავე:

ხოლო ერეკლე მეფესა ესმინა და წარმოავლინა სპითა დი-დითა ქალბალიხან და მოუწერა ერეკლე მეფესა, რათა შეიპყრას აბას-ყულიხან და წარგზავნოს მის წინაშე: ხოლო ზამთარსა ამას

მიიცვალა დედოფალი ხვარაზმან ქს. ჩქჟე, ქრ. ტპგ, და არჩილ მეფესაცა ამავ ზამთარს მოერთვა სიკუდილი ძისა თვისისა მამუკასი მოსკოვიდამ. არამედ შემდგომად გლოვა-მწუხარებისა იყ̂ნენ მეფენი ზოგად: შემდგომად ზაფხულსა ამას მოვიდა ქალბალიხანს ხუნანს სპითა დიდითა, მიეგება მას ერეკლე მეფე. ხოლო გიორგი მეფე დადგა დიდგორსა ზედა. არამედ აქაცა არა აუფლეს ბრძოლად გიორგი მეფე, რამეთუ ვინად-გან მეუმართებელნი იყ̂ნენ გიორგი და დათუნა ერისთავნი მინდორსა ზედა, და არცა თამაზ სპასპეტ-მან ინება ხინწს შემოსრულთა ყიზილბაშთა ბრძოლა, რამეთუ იყო მამული მისი, ყიზილბაშთა სისხლთა რიდებითა და ამათ ყოველთა უფროს სათნოთი უქენისათა არა ინებეს: ხოლო ნაზარალიხან და ქალბალიხან შემოვლნეს სომხითი, ლბანის-ხევი და დასდგნენ ყარაბულახს, და გიორგი მეფეცა მივიდა და დასდგა კლდე-კარს: მაშინ ერეკლე მეფე და ალექსანდრე იმერთა მეგობრობდნენ. ამის-თჳს მოუხდა ალს და ტყვე ჰყვნა: მსმენელ-მან არჩილ მეფე-მან ტაშის-კარს მდგომ-მან დევნა უყო, არამედ მას ვერღა-რა ეწია და დაატყვევინეს ტყვენი: ამის-თჳს ეზრახნეს არჩილ და გიორგი მეფენი იმერთა. ხოლო იმერთა შეიპყრეს ალექსანდრე და მოსცეს მეფეთა, ამათ მოიყვანეს და მოაშთვეს იგი რუისს: არამედ ბრძოლა ქართველთა და ყიზილბაშთა განგრძელდა, რამეთუ ყიზილბაშნი მოლოდინენი სულ-მოკლებისა და უკუნქცევისა ქართველთასა. ხოლო ქართველნი წარჩინებულნი არა მნებებელნი ბრძოლისანი და სიმაგრეთა მათთა იმედებულნი, იტყოდენ: „ვაცადოთ თოვლი და უკუნიქცევიან ყიზილბაშნი:“ არამედ მეფე წადიერ იყო ბრძოლისა, ვინად-გან უწყოდა უკეთუ დასძრეს მუნიდა-მ, ვერღარა დაუდგმიდნენ სიმაგრეთა მათთა და დაბრკოლდებოდენ ესე ვითარებითა. გარნა შინა-გამცემელნიცა მრავალნი იყ̂ნენ, ვითარცა ესე, რამეთუ უბრძანა მეფე-მან ძმის-წულსა თვისსა ქაიხოსროს მისლვად სპითა და მოსრვა მებალახეთა და წარმოღება ცხენთა მათთა და მათთა წარმოდგომილთა სპათა ყიზილბაშთა ეკვეთნენ, მერმე სპანი მეფისანი დიდნი და მოსრან

იგინი. ესე იმცნეს მათ შინაგამცემელთა-გან, და მათ განაწყუე-ნეს მუნ სპანი რჩეულნი. ხოლო მისრულსა ქაიხოსროს ბრძა-ნებისაებრ ეკვეთნენ მზა-ყოფილნი იგი ყიზილბაშნი და იქმნა ბრძოლა ძლიერი და მოსწყდა სიმრავლე და მოუკლეს ქაიხოს-როს ცხენი: მაშინ მხნედ გამოსხნნდა ზაალ ფალავანდის-შვი-ლი, გარდასხდა და მისცა ცხენი თვისი ქაიხოსროს და თვით ბრძოდა: შემდგომად აოტნეს ქართველნი და მოჰკლეს ზაალცა მუნ: მეორეს დღეს წარმოავლინეს ქაიხოსროს ლოპინა სპითა: ამან გარმოვლო მთა თორისა გუჯარეთსა ზედა და დასდგა გვე-ძინეთს. ამის-მან მცნობელ-მან მეფე-მან გიორგი წარავლინა ფარსადან ციცი-შვილი და ზურაბ ერისთვის-შვილი. არამედ ამათ ვერა-რა აგნეს ქაიხოსროს და დაიპყრა საციციანო მან: ამის მცნობელი ქალბალიხან წარმოემართა სპითა. ხოლო მეფე აიძუ-ლებდა ქართველთა ბრძოლად. არამედ არა ინებეს გვალად ქართ-ველთა. ამის-თჳს წარმოვიდა მეფე კრკონს, აჰყარა მუნ მდგომ-ნი დედა-წულნი თვისნი და სახლეულნი და წარვიდა იმერეთს. ქს. ჩქჟე, ქრ. ტპგ.

წარვიდა გიორგი მეფე იმერეთს და მასუკან სპარსეთს.

ხოლო ნაზარალი-ხან და ქალბალი-ხან მოვიდნენ გორს, წარავლინეს და მოარბიეს რომელნიმე ზენა-დაბნები. გარნა მთა-ვარნი ვერღა-რა განმაგრდნენ სიმაგრეთა შინა თვისთა ყმათა თვისთა გამო და გიორგი ერისთავი და გივი ამილახორი წარ-ვიდნენ დვალეთს და მუნიდამ იმერეთს, და თვით ერისთავი მოიყვანეს ყმათავე თვისთა მაღრანდვალეთიდამ წინაშე ერეკლესა. ეგრეთვე პაპუა მუხრან-ბატონი და თამაზ სპასპეთი ძით მამუ-კათი უღონო ქმნილნი მოვიდენ ქალბალიხანის-თანა: ესე ყო-ველნი განზრახვითა ერეკლე მეფისათა წარავლინნა ქალბალიხან წინაშე ყეენისა. ხოლო ყეენ-მან წარავლინა პატიმარნი ქირმანს:

შემდგომად ამათთა მისლვისა მივიდნენ ყოველნი ქართველნი ერეკლე მეფისა-თანა. მერმე უცნობელად ბიძებთა თვისთა ეზრახა ქაიხოსრო ძე ლევანისა ქალბალიხანს, რათა წარავლინოს წინაშე ყეენისა და მივიდეს მის-თანა: მან სიხარულით აღუთქვა და მისრული კეთილად შეიწყნარა და წარავლინა წინაშე ყეენისა: ამას ყეენ-მანცა პატივ-სცა, რამეთუ იყო მამაცა მისი მუნ: არამედ ვინად-გან მტერ-იყვნენ ქალბალიხან და ერევნის-ხანი ამის-თჳს ეზრახა ერევნის-ხანი გიორგი მეფესა, რათა წარვიდეს წინაშე ყეენისა და მან წარმართოს საქმე მისი ყოველნი და მოსცეს ყეენ-მან ქართლი და ნიჭნი დიდი: მსმენელ-მან მეფემან ამას ზედა მისცა პირი მტკიცე წარსვლისა-თჳს. ხოლო ჩერქეზის ბატონის ასული რუსუდან, რომელი მოეყვანა ძისა თვისისა-თჳს მეფესა, ესე პირველვე მიეცა ძმის-წულისა თჳსისა ვახტანგისა-თჳს და შემდგომად ქაიხოსროს წარსვლისა წარიყვანა ვახტანგ იგი და დედი-ნაცვალი თვისი და ძმანი თვისნი და მივიდა ხარაგაულს და მუნ ნებითა მეფისათა ჰყო ქორწილი არა დიდებული: ხოლო ერევნის-ხანს მყის ეცნობა ყეენისა-თჳს მისლვა მეფისა: მსმენელ-მან ყეენ-მან ამის-თჳს მოსცა ხანსა მას თოფანჩი-აღასობა და მეფისა-თჳს წარმოავლინა მეჯმანდარი, (მესტუმრე): და ესე მოვიდა ალს, მცნობი მეფეცა მივიდა ალს, წარუძღვა მეჯმანდარი დიდითა პატივითა, ჩავლო ქართლი, შევლო ატენი, განვლო თრიალეთი, აბოცი და მივიდა ერევანს ქს. ჩქჟვ, ქრ. ტპდ. შემდგომად მივიდა ისპაჰანს წინაშე ყენისა, პატივ-სცა და კეთილად შეიწყნარა, მისცა ნიჭნი და გაკვეთილნი, და დახჳდენ მეფესა ძმანი მისნი ლევან და ლუარსაბ და ძმისწული ქაიხოსრო. არამედ ძმის-წული მეფისა ვახტანგ დაშთა სახლეულით იმერეთს: ხოლო შემდგომად გიორგი მეფის წარსლვისა წარვიდა ქალბალიხან განჯას სპითურთ და ერეკლე-მ დაიპყრა სრულიად ქართლი, განაყენა კვალად კათალიკოზობიდამ ნიკოლაოზ და დასვა იოანე: კვალად გარნა თუ ეპყრა კახეთი ქალბალიხანს. არამედ მარადის იყვნენ წინაშე ერეკლესსა და თუშნი ქისიყი და ერწო-თიანეთი ეპყრა ერეკლეს: კვალად დასვა

არაგვის ერისთავად ბაინდურ, ქსნისად დავით, ბიძა-შვილი დათუნასი, ამილახორად იოთამ, სპასპეტად დუარსაბ ყაფლანის-შვილი, მუხრანის-ბატონად კოსტანტინე: კვალად დაამდაბლნა ერთ-გულნი გიორგი მეფისანი და ზოგთა მიუხუნა მამულნი და აღამაღლნა კახი უმეტეს პირველისა და მისცნა მამულნი მათნი და უმეტეს ტფილისის მცველნი, განალაღნა და მკვიდრ-ჰყო, რამეთუ არღა-რა იცვალებოდენ, მერმე გადვა ხიდი ნადებსა ნაგებს-მტკვარსა ზედა და ეტყოდა შეჭირვებრლთა ქართველთა გლეხთა: „განვედით, აჰა კახეთი მშვიდობისა:“ და აღისვებოდა კახეთი ესრეთ: კვალად დაიმორჩილნა ესრეთ, რამეთუ რაი-თუ მცირედი დაკარგულ იყო, შეიპყრნის სალთ-ხუცესნი კათალიკოზისა, მუხრან-ბატონისა, არაგვ-ქსნის ერისთავთა და ამილახორისა, და მასვე ჟამსა შინა მოაღებინის და ამისი მოქმედი მარადის იყო უმეტეს შვება-განცხრომასა შინა: არამედ არა ჰყვა ცოლი, გარნა ხარჭანი და ქართველთა განზრახვითა მოთხოვნით მოიყვანა, რომელი დაეტევებინა ისპაჰნს ძით და ასულითა ანნა, რომელი ექორწინა მუნვე ასულით ელენეთი. ხოლო ძე მისი დავით დაშთა მუნვე: შემდგომად კვალად აღაშენა ნავებს სასახლე და იყოფოდა მარადის ზამთარს მუნ ნადირობით, ნადიმობით და მგოსნითა:

ამავ ჟამთა იპარვიდიან სიღაღითა მცველნი ციხის თათარნი ტფილისისა, გორისა და სურამისა ტყვეთა და ჰყიდდიან და შეერიათ ქართველთაცა ყიდვა ტყვეთა და იცვალებოდაცა ქცევაზნენი ქართლისანი და იქცეოდენ უმეტეს ყიზილბაშთა ზნე-წესითა და ყოვლითა უწესოებითა ქრისტეანულისათა ცოდვი-თურთ: შემდგომად მოკუდა კათალიკოზი იოანე. ქს. ჩლ, ქრ. ტპჲ, დასვა ერეკლე-მ ევდომოს ძმის-წული იაოანესივე: ხოლო მოკლეს ქსნის-ხევველთა განზრახვითა დათუნას ერისთვის დედისათა დავით ერისთავი, შეუძნდა ერეკლე მეფესა, განრისხნა და წარავლინნა ზემო ქართლის დროშა, შეუხდენ ქსანსა და მოარბივნეს და დაიპყრა ერეკლე მეფე-მან მისნი მამულნი:

შემდგომად ეშინოდა შესმენა ყეენისა და ამის-თჳს მოით-

ხოვა დათუნა ერისთავი ყეენისა-გან, მოიყვანა და მისცა ერისთობა მასვე*): ხოლო იმერეთს მოკლეს რა სვიმონ აღუძნდა ესე ერეკლე მეფესა, ვინაჲ-გან იყო წარვლინებული მის მიერ და შეკრებული ქართველ-კახთა სპითა მივიდა დაღალულასა შინა, რათა მურ-ავოს აბაშიძეს და მიუხვას ხეფინის-ხევი, რამეთუ შემდგომად გიორგი მეფის წარსვლისა მას ეპყრა. არამედ ვინადგან იმერნი მტკიცედ დგნენ აბაშიძისად, ამის-თჳს განზრახვითა ყიასა ვეზირისა და ლუარსაბ სპასპეტისათა მოიქცა ტფილისადვე:

ხოლო რაჟამს აღსდგნენ ბულუჭ-აზარანი და ავლანნი, ესენი მეკობრობით არბევდენ ქირმანით იეზდამდე და რავდენ-გზის წარავლინნა ყეენ-მან სპანი და სარდალნი, მარადის იგინი მძლე ექმნებოდიან: ამის-თჳს აიძულებდა ყეენი გიორგი მეფესა, რათა განავლოს საქმე ესე და მიანიჭოს კვალად ქართლი და არა ინებებდა მეფე. არამედ ქართველნი, რომელნი იყვნენ მის-თანა ევედრებოდნენ ყოვლად ამისა: ამის-თჳს ინება მეფე-მან, მისცეს ქირმანი და ნიჭნი დიდნი: ხოლო მეფე-მან პირველ წარავლინა ძმა თჳსი ლევან ქირმანს მცირედითა ქართველითა და მისრულო ქირმანს ლევან წარვიდა ლუთბარსა ზედა, რომელთა ჰყვათ დედაკაცი, სახელოვანი ბრძოლათა და შფოთებათა შინა მათთა: არამედ ლუთბარელნი ვერ წინა-აღუდგნენ და მოსცეს დედაკაცი იგი, და მუნვე მოჰკიდა იგი ძელსა და დაიმორჩილნა იგინი: შემდგომად გამოვიდა მარბიელად სპანი დიდნი ბულუჭთა, ამათ ეწყო ლევან და მოსწყვიტნა სრულიად, რამეთუ ვერ განერა ერთიცა: კვალად შემდგომად ამისა სამ-გზის მოსრულნი მარბიელნი სპანი დიდნი მოსრნა ლევან და წარუვლინნა თავნი მა-

*) ესე სიკვდილი ერისთვისა ესმა რა ყეენსა მაშინ გიორგი მეფის-გამო მისცა ერისთობა ყეენ-მან ბეჟან რატის-შვილსა და ესე მოვიდა ტფილისს ციხესა შინა, ეზრახა ერეკლე მეფესა, რათა მისცეს. არამედ არა ინება, რამეთუ ერთ-გულ გიორგი მეფისა იყო ფრიად და უმეტეს ამის-თვის მოითხოვა დათუნა ერისთავი. ხოლო ბეჟან წარვიდა ისპაჭნსავე:

თნი ყეენსა. ამის-თჳს ყეენ-მან ანიჭნა დიდნი: შემდგომად მთა-
ვიდა მეფეცა არა დიდითა სპითა ქართველითა. არამედ მოგზა-
ურს მეფესა ძლევნილიან სრულიად სპარსნი: გვალად გამოვიდნენ
ბულუჭნი და მოაოხრეს სრულიად ხვარასანი: შემოიკრიბნა მე-
ფე-მან ამის-თჳს სპანი ქირმანისანი და ქართველნი მის-თანა,
ვლო უდაბნო ძნელი და უწყლო და მოეწია მათ: მხილველნი
იგინი განმაგრდნენ კლდე-გორათა ზედა: მაშინ განჰყო მეფე-მან
სპანი თვისნი, ლეკან და ქართველნი ერთ-კერძო და თვით ერთ-
კერძო, მიეტევნენ ფიცხლად და შეუხდნენ ქართველნი ბანაკთა
მათთა და შემუსრნეს და მოსწყვიტნეს სრულიად, რამეთუ ვერ
განერნეს ერთიცა, მოიქცა მეფე ქირმანს და წარუვლინა თავნი
მათნი ყეენსა: ამის-თჳს მოანიჭნა ნიჭნი ურიცხვნი ყეენ-მან და
ლეკანს მისცა მსაჯულთ-უხუცესობა ერანის და ქაიხოსროს ტა-
რუღობა ისპაჰნისა და მოუწოდა ლეკანს ისპაჰნს წინაშე თვისსა:
მაშინ აუწყა მეფე-მან ყეენსა ლეკანის-გამო: „რამეთუ მწირ არს
ძე ჩვენი ვახტანგ იმერეთს და უკეთუ არა-რა ეყოს შეწევნა ჩვენ-
მიერ წარვალს იგი რუსეთს და ამის-თჳს ჩვენ უგნო ვიყუნეთ
წინაშე შენსა:“ მსმენელ-მან ყეენ-მან მსწრაფლ მოუწერა ერეკ-
ლე მეფესა, რათა მოიყვანოს ვახტანგ ქართლს და მისცეს ყო-
ველნი საუფლის-წულონი მამისა თვისისა ლევანისა: ხოლო
ერეკლე მეფე დაღათუ არა მნებებელი ამისა, ვერ ურჩ-ექმნებო-
და ყეენსა. ამის-თჳს წარმოუვლინა ვახტანგს კათალიკოზი ევ-
დემოს და სპასპეტი ლუარსაბ და მიუწოდა ვახტანგს: მაშინ
ვახტანგს მოსლოდა წარგზავნილი თვისი ზალია შანშია-შვილი
ძე ბაადურისა და მამუკა შათირი არჩილ-მეფისა-გან, რათა წა-
რვიდეს რუსეთს: ამის-თჳს ვახტანგს განეზრახა იმერთა წარჩი-
ნებულთა წარვიდეს თუ რუსეთს ანუ ქართლს: ხოლო მათ გა-
ნუზრახეს: მისლვა ქართლს, წარმოვიდა და მოვიდა ალს, მუნ
შემოჰფვიცეს კათალიკოზ-მან და ლუარსაბ უვნებლობისა-თჳს და
მერმე მივიდა ტფილისს, ქს. ჩლა, ქრ. ტპთ:

მისრული ვახტანგ ერეკლე მეფე-მ კეთილად შეიტკბო და
სცა პატივი დიდი და აუფლა ბრძანებულთა ზედა ყოველთა. მე-

რმე მოვიდა სურამს ვახტანგ და მოიყვანა ცოლი და ძენი თვისნი და სახლეულნი და იყოფოდა ოდენმე ნაზარალი ხანის-თანა: ხოლო რაჟამს ეუფლა ვახტანგს მამულსა თვისსა მოსცა აბაში-ძე-მ სეფინის-ხევი: „ვინად-გან მკვიდრი თქვენი არს:“

ხოლო მეფე-მან გიორგი-მ დაამშვიდნა ყოველნი ურჩნი, რამეთუ ხოსროშა და შადადა, მპყრობელნი ბულუქისანი მოვიდნენ წინაშე მისსა შიშით შეძრწუნებულნი და თაყვანის-მცემელნი: შემდგომად კვალად ინდოთ მესაზღვრენი ავღანნი და ბულუქნი მოვიდნენ მორჩილად ხორასნისა: ამათ ზედა წარავლინა მეფე-მან სპანი ქართველ-ყიზილბაშნი. ამათ განვლეს უდაბნო სასტიკი, ეწივნენ და იქმნა ბრძოლა ძლიერი. არამედ სვე-მან მეფისა-მან სძლო და მოსრნეს სრულიად განურინებელად და მოვიდნენ წინაშე მეფისა გამარჯვებულნი: არამედ შემდგომად ყანდაარის ხანს აღუდგნენ ბულუქნი და უფროს მირსამანდარ და აოხრებდიან ყანდაარის გარემოსთა. ხოლო ხან-მან მან წარავლინა სპასპეტე თამაზ, რამეთუ იყო ბიძა თამაზისა, ბრძოლად მათდა და მრავალ-გზის სძლო მათ თამაზ. შემდგომად დაესხა მირსამანდარ, მოჰკლა თამაზ და მოსწყვიტნა სპანი მისნი და შემდგომად ამისა ვერღა-რა წინა-აღუდგა ყანდაარის-ხანი და მარადის აოხრებდენ სანახებსა ყანდაარისასა, რამეთუ ვერღა-რა გამოვიდის ხანი ციხი-დამ: ესე ყოველი რა ესმა ყეენსა უბრძანა ლევანს, რათა მიიღოს გიორგი მეფე-მან კვალად ქართლი და სპასალარობა ირანისა და განაგოს საქმე ყანდაარისა: ხოლო ლევან მსწრაფლ აუწყა ესე მეფესა და აღუძნდა ფრიად საქმე ესე მეფესა და არა ენება. არამედ აიძულებდენ მის-თანა მყოფნი ქართველნი ამის ყოფად: ამის-თჳს ნება-სცა ყეენსა, რათა მისცეს აწვე განმგეობა ქართლისა ვახტანგს და მერმე წარავლინოს ლევან ქართლს, რათა მან განაგოს საქმენი დაშლილნი მანდაურნი და წარუგზავნოს სპანი ქართლისანი: მოხსენებულ-მან ყეენ-მან ესე ყოველი აღუსრულა გიორგი მეფესა და მოსწერა ნაზარ-ალიხანს: „მივეც ქართლი გიორგი მეფესავე, ხოლო შენდა მომინიჭებიეს კახეთი და ყულარაღასობა, აწვე

წარმოვედ წინაშე ჩემსა:“ ამისი მსმენელი ერეკლე მეფე წარვიდა და მიიყვანა ცოლ-შვილნი მარტყოფს. ხოლო თვით მოიქცა ტფილისვე წარსლვად წინაშე ყეენისა:

ვახტანგ 8 წელი განაგებდა.

ხოლო მოვიდა ვახტანგ ტფილისს და დასჯდა გამგედ ქართლისად ქს. ჩლგ, ქრ. ტჟა, თათრულს 1015: მოვიდა ლევან და ერეკლე მეფე წარვიდა ისპაჰნს მაისსა შინა: შემდგომად ივლისსა შინა იე მოვიდა ლევანცა. არამედ ესე ლევან იყო სიჭაბუკითგანვე ღ̂თის-მოყვარე, ეკკლესიათა მაშენებელი, მამკობელი, მდაბალი და ბოროტისა არ მომხსენებელი, მოწყალე, მშვიდი, ღრმად-გამსინჯველი და მოუბარი: ამან განაგნა ყოველნი საქმენი ქართლისანი და არცა-ღა ვის მიაგო ბოროტებისა წილი ქმნულთა მათთა, რომელნი უყვეს მეფესა გიორგის:*) შემდგომად კვალად მოხსენებითა მეფისათა გამოუტევნა ყეენ-მან გიორგი ერისთავი, პაპუა მუხრან-ბატონი და სრულიად ქართველნი ნიჭითა, ხოლო ლევან წარავლინა სპანი ქართველნი წინაშე მე-

*) ხოლო ლევან მიუხვნა აჰილახორობა ავთანდილს და მისცა ანდუყაფარს ძესა გივისასა. ამან არა ინება უმაჭმადიანოდ. მოიყვანა მოლა, იქმნა მაჭმადიან და წინადაიცვეთა ტფილისს, რომელი არა ოდეს ქმნილ-იყო აქ თვინიერ სპარსეთს: შემდგომად ორმოცისა დღისა წარვიდა სახლსა თვისსა განცხრომად ყმათა თვისთა-თანა და მოგზაურ-მან მონადირა ტყე, გამოუხლტა ყურდგელი, მიმართა სროლად ისრისა. ხოლო აზნაურ-მან მის-მან, რომელი იყო უჰეტეს ერთ-გული მისი აძგერა ცხენი, მოსტეხა კისერი და მოკჳდა და ყურდღელი იგი უჩინო იქმნა წინაშე თვალთა: მაშინ იტყოდნენ ამას სასწაულად, ყურდღელსა მას ეშმაკად, ვითარცა რომელნი მოუქცეველად მოკჳდეჰოდნენ და აქა იტყოდენ ძაღლის ლეკვითა აღმომავალთა ყოველ-ღამ საფლავთა მათ-გან და მჭკავწკავებელთა, ვითარცა თამარ სძალი ქაიხოსრო ციცი-შვილისა თვისითა თვალითა და ფავლენის შვილი დავით თვისისა მამისასა იტყოდნენ საშინელითა ფიცითა და სხვანი მრავალნი ნახულობასა:

ფისა გიორგისა ც მხედარნი, და ესენი რა მოვიდნენ ქორმანს წინაშე მეფისა წარვიდა მეფე ქორმანს. გარნა წინათვე წარევლინა სისტანის-ხანი და კაცია ძე თამაზისა მეფესა. ამათ მისვლასა ზედა სმოდათ ავღანთა და აზართა მისვლა́ცა მეფისა, ამის-თვის დამორჩილდებოდნენ არღა-რა იყო რბევა მათ მიერ. ხოლო წარსრულ-მან მეფე-მან განვლო უდაბნო ფიცხელი და მივიდა სისტანს, მუნიდამ გირიშქს და გირიშკიდამ მივიდა ყანდაარს. მისვლასა მეფისასა დაეცათ შიში და ძრწოდათ ყოველთა და მოერთუნენ სრულიად ყოველნი: შემდგომად ბრძანა: „ყოველნი მორჩილნი ბრძანებისანი მოვიდნენ წინაშე ჩემსა და მივანიჭო მათ ღირსნი პატივნი, უკეთუ არა ინებონ მოსრნე მახვილითა უწყალოდ:“ ამისნი მსმენელნი მოვიდნენ ყოველნივე ძღვნითა დიდითა წინაშე მეფისა და დაიმორჩილნა სრულიად და შეხარკე-ჰყვნა, მერმე განვიდა ნადირობად სპითა დიდითა, ესე ჰგონა მირზა-მანდარ მისვლა მის ზედა მეფისა, მსწრაფლ წარმოვიდა ძმის-წულითა და ხუთ-ოდენ მონითა და მოვიდა წინაშე მეფისა: ამის-თჳს მეფე-მან პატივ-სცა და მისცა ნიჭნი და შემდგომად ფიცით მორჩილება მეხარკეობასა ზედა პაემანის დამდები განუტევა: შემდგომად წარმოავლინა ქობულს-მჯდომს ინდოთ მეფის ძეს დესპანი ძღვნითა დიდითა მშვიდობის მოხოველისა, რამეთუ ჰგონებდა იგიცა მისვლასა მეფისასა თავის ზედა: ხოლო მეფე-მან წარმოუვლინა ძღვენი იგი და წიგნი მისი ყეენსა: ამის-თჳს ყეენი ფრიად მადლიერი იქმნა და მიანიჭნა იგინიცა მეფესა და სხვანი უმეტესნი და კვალად საძღნოცა მის ინდოთ მეფის ძისა და უბრძანა წარვლინება დესპანისა თვისისა და ამის-თჳს მისანდობელი იქმნა ფრიად ყეენისა მეფე და შურობდენ ამას ყიზილბაშნი:

ხოლო ლევან განაგნა დამშლელნი ყოველნი ქართლისანი და დაჰყო თითქმის იე ქართლს და დაუტევა ძე თჳსი ვახტანგ განმგედ ქართლისა და იესე ძე თვისი წარიყვანა ისპაჰანს, ქრისტესით ჩღბ, სეკდემბერს კვ, თათრულს 1116: და ესე ვახტანგ იყო ღმრთის-მოშიში და მოყვარე და ფრიად მოღვაწე,

სამღჳდელოთა პატივის-მცემელი, ქვრივ-ობოლთა, გლახაკთა მიმცემელი, შემბრალე, ეკკლესიათა მაშენებელი, ხატთა და ჯჳართა მამკობელი, მოწყალე, ცოდნის-მოყვარე, ბრძენი, მხნე და ახოვანი, შვენიერ-ჰაეროვანი, მუშაკი, უხვი და მშვიდი. არამედ მრისხანე: ამან მოიწყო ყოვლითა ქართველნი, გარნა მიეცა კათალიკოსობა მეფესა ნიკოლაოზისა-თჳსსა. არამედ შეითქვნეს ეპისკოპოსნი და არქიმანდრიტნი და არღა-რა ინებეს ნიკოლაოზ, რამეთუ არს სოფლიერი და ევდემოს დაუდგეს უმეცრება და გამორჩევით დაადგინეს ნებითა ვახტანგისათა კათალიკოზად დომენტი ძე ლევანისა და ძმა ვახტანგისა ახლად მოსრული რუსესეთიდამ და აკურთხეს ქს. ჩღე ქრ. ტჟგ: ხოლო ვახტანგ ადამენა და განავრცო ქართლი, რამეთუ რომელნი ჟამსა ერეკლე მეფისასა შთასრული იყჳნეს კახეთს ქართველნი, ამან ბრძანებითა ყეენისათა გამოიყვანნა ყოველნი და დასხნა თვისთავე ადგილთა ზედა: ამას მორილებდენ იმერნი, უსმენდენ კახნი, მოიღო მბეჭდველობა ვლახეთიდამ და განამრავლნა წიგნი სამღვთონი, რამეთუ უმეცარნიცა სამღჳდელოთა წერილთა იკითხვიდიან, განაწყვნა სპანი როქითა მცველად თვისად. დასწერა წიგნი სამართლისა და მით სჯიდიან მსაჯულნი, მოშალა ტყვის-ყიდვა, დაამდაბლნა თათარნი და უმეტეს ტფილისს ციხის-მცველნი, აღამაღლნა ქართველნი, გაიღო რუნი და აღაშენა მრავალნი დაბნები: ხოლო კათალიკოზს დომენტის არა აუფლებს კახთა კახეთს მამული თვისი. ამის-თჳს წარვიდა წინაშე ყეენისა ქს. ჩღზ, ქრ. ტჟე: მისრულსა კათალიკოზს პატივ-სცა ყეენ-მან და მისცნა ყოველნი მამულნი თვისნი და ნიჭი დიდი. შემდგომად გამოუტევა და მოვიდა ტფილისს ქს. ჩღჱ, ქრ. ტჟვ. მერმე შთავიდა კათალიკოზი კახეთს, იმანყულის ხანისა-თანა და აუფლეს მამულსა თვისსა და იყოფებოდა მოსრული მცხეთას:

ხოლო ყაანდაარი რა დაამშვიდა მეფე-მან, კვალად განდგა აზარის სულტანი დაქეზ: ამისი უბრძანა მეფე-მან მირვეისს ანუ მოკლას იგი. ანუ შეიპყრას და მოართვას მას: მაშინ მირვეის-მან მოკლა იგი დალატად და მოართვა თავი მისი და დაი-

მორჩილა აზარა მეფე-მან. არამედ თავი დაქეზისა წარმოუვლინა ყეენსა მირვეიზით და მოუმცნო, რათა არღა-რა განუტეოს მირვეისი მუნ, ვინად-გან ბოროტი მანქანა იყო: ხოლო დიდებულთა ყეენისათა შურითა მეფისათა კვალად განუტევეს და ამცნეს მტერობა მეფისა და მირვეისი მოსრული ყანდაარს მარადის ეძიებდა ჟამსა სიკვდილისა-თჳს მეფისა. არამედ ზარისა-გან მეფისა იხუმებდა ფრიადსა ერთ-გულებასა: ხოლო მეფე-მან წარგზავნა იეროსალიმს ორი ათასი თუმანი სახსრად გოლგოთისა და ჯუარის-მონასტრისა და სხვანი მრავალნი შესამკობი მათნი: კვალად წარმოგზავნა ხატი ოქროისა და ნაწილნი და ჯუარნი, რომელი წინად ეყო სამცხეს და მესხ-მან მან მუნ მიუდო ყოველნი და მეფე-მან მას მიანიჭნა უზომონი ნიჭნი. ხოლო ვახტანგს რა მოეთვალნა ნაწილნი და ხატი ოქროისა თთუჱსა ივლისსა ლ განუწესა დღესასწაული: არამედ რა განისმა ძლიერება მეფისა მისმოდა ფარიჯან სულტანსა ინდოეთს ლტოლვილსა. ამის-თჳს ესე მოვიდა ჰაჰუნა ციცი-შვილისა-თანა, რათა წარავლინოს წინაშე მეფისა, ვინად-გან მას ეპყრა სულტანობა იგი. არამედ ქალანთარი იყო სულტანისა მტერი, მისცა ქრთამი ჰაჰუნას და მოგზაური მოკლეს სულტანი: ამისი მსმენელი მეფე განრისხნა და ბრძანა თავის წარკვეთა ჰაჰუნასი. გარნა ვედრებითა ქართველთათა განერა: ამას ზედა შეშინდა ქალანთარი იგი და განდგა თემით თვისით. ამის-თჳს განრისხენებულ-მან მეფე-მან წარავლინა მას ზედა სპანი ქართველნი და ყაანდაარისანი სრულიად: ამათ უთავა ალექსანდრე ძე ლუარსაბ ძმისა თვისისა ნაშობი ხარჭისაგან და თვით მეფე დადგა აბდლის სპითა და ტაძრეულითა თვისითა მცირედითა ქართველითა: მაშინ ამხილა მეფესა დალატი მირვეიზისა-გან ძმა-მან მირვიზისა-მანვე. არამედ არა ისმინა მეფე-მან: ხოლო სპათა მეფისათა მისრულთა შემუსრნეს სიმაგრენი და მოსრნეს წინააღმდგომნი და ტყვე-ყვნეს, აღიღნეს ალაფნი მათნი დიდნი და დაიმორჩილნეს სრულიად: გარნა აქა მეფისა-თანა იდგა ტალად მირვეიზ, ამან იცა ჟამი და მოუწოდა სპათა და მორჩილთა

თვისთა, წარვიდა იდუმალ და მივიდა სპათა თვისთა-თანა და მოუხდა აბდალის სულტანსა მეტყველი: „ბრძანება არს მეფისა:“ და წარკვეთა თავი: რამეთუ არა მორჩილ ექმნებოდა არა-თუ ბრძანებითა მეფისათა, ვინად-გან ერთ-გულებდა მეფესა და უკეთუმცა იგი არა მოკლა ვერა რაისამცა მყოფელი იყო: მერმე მოვიდა მეფესა ზედა. მაშინ ტალანი მეფისანი აბდალნი და მირსამანდარის ძმის-წულნი და ცირელნი ქართველნი და თვით მეფე ფიცხლად ბრძოდნენ და ვერ შეუძლო შესლვად მირვეიზ-მან: ინება მეფე-მან აღმხედრება და ეგრე ბრძოლა. არამედ არა აუფლეს ყიზილბაშთა მდედრგულთა, გარნა მოიხელოვნა მირვეიზ-მან მოჰკვეთა ვისმე თავი და ეტყოდა აბდალთა: „აჰა მოკვლა მეფე, იყავნ ქონება და საჭურჭლენი თქვენდა, ხოლო კაცნი ჩვენდა:“ ამის მრწმუნებელთა აბდალთა აღიღეს სიმდიდრე და ივლტოდნენ: შემდგომად მოერტყა მირვეიზი მეფესა სპითა და ბრძვეს ძლიერად მეფისათა. არამედ არღვევითა ბანთათა მოჰკლეს მეფე გიორგი ქს ჩღთ, ქრ. ტჟზ, დღეს ხუთშაბათს და აჰყარა ხატნი და ჯუარნი მეფესა მირვეიზ და ფსალმუნი, რომელსა იკითხვიდა ჟამსა მას და წარმოუვლინა ყეენსა მეტყველ-მან: „ესრეთ გაცდუნებდა მეფე:“ მერმე მოიქცა ყანდაარს და მცველთა ციხისათა მიუთხრა ყეენის მიერობა სიკვდილი მეფისა, ამის-თჳს მისცეს ყანდაარი და დაიპყრა მან: ესე რა ესმათ ალექსანდრეს ქართველთა დამძიმდენ ფრიად და განევლტვნენცა ყოველნი ავღანნი და უკუმოიქცნენ რა გზასა ზედა ეწიათ სპანი მირვეიზისანი და ეწყოდიან. არამედ მარადის მძლე ექნებოდიან ქართველნი და მოვიდენ ციხესა მინა ლელი-მაჯნურისასა და მუნ ჰსცნეს მირვეიზისა-გან დაპყრობა ყანდაარისა და წარვიდენ გირიშკს. არამედ ეტიკთა შეაცთუნეს და მოიყვანეს ყანდაარსვე და მუნ შევიდნენ წალკოტის ზღუდესა შინა. მოვიდნენ და მოერტყნენ სპანი მირვეიზისანი: მაშინ ხუანჯითა სიცბილისათა იერ-მაჰმად ძმა-მან მირვეზისა-მან წარიყვანა ალექსანდრე ყანდაარს: მერმე სთხოვეს ქართველთა საჭურველნი და აიძულებდენ მაჰმადიან-ყოფად და დაშენებად

მუნვე: შეუძნდა ესე ფრიად ქართველთა და ღამე გამოხჳრიტეს
ზღუდე წალკოტისა, გამოვიდნენ და წამოვიდნენ და აქაცა მრა-
ვალ-გზის მოეწია სპანი მირვეიზისანი, გარნა-მრე ექმნენ. არა-
მედ წუალიცა ყანდაარისა შეეკრა სპითა და მოსრულთა ქართველ-
თა, იხილეს რა შეიცურვნეს ცხენნი და ერთ-ხმობით განვიდნენ
და იქმნა მუნ ბრძოლა ძლიერი, მოსცა ღმერთმან ძლევა, აოტ-
ნეს და მოსწყვიტნეს მრავალნი. კვალადცა წამოსრულთა მრა-
ვალ-გზის ეწივნენ, გარნა ქართველნი მძლე ექმნებოდნენ: შემ-
დგომად ეწოვნენ იგჱ მხედარნი ქართველთა ხუთასთა, ბრძვეს
ძლიერად, ძალითა ღჳთისათა მოსრნეს, რამეთუ მცირედნიღა
განერნენ ლტოლვით და ქართველნი მოვიდნენ გირიშკს გამარ-
ჯვებულნი: არამედ საცთურითავე მირვეიზისათა არა მისცნეს
აქაცა ნავნი, შეიცურნეს კვალად ცხენნი და განვიდნენ უვნოდ.
არამედ დამთა კაცი უძლები მუნ კიდესა ზედა, ამას მოუხდნენ
ავღანნი, ჭკრა ხრმალი ქვეით-მან და განჭკვეთა ავღანი ჯავშნო-
სანი სრულიად და შეჯდა ცხენსა მისსა და გამოვიდა იგიცა:
ხოლო ავღანთა მიართვეს განკვეთილი ჯავშანი მირვეიზსა და
ჭრქვეს: „ამის მოქმედთა არა ძალ-გვიძს ბრძოლა:“ ხოლო ქა-
რთველნი შევიდნენ გირიშკის ციხესა შინა და განამაგრეს იგი.
მერმე აცნობეს ყეენსა ყოველი ყოფილი: შეუძნდა ყეენსა ფრიად
ესე, მერმე უწოდა ქაიხოსროს ძესა ლევანისასა მისცა ქართლი
სამეფოდ და სპასალარობა ერანისა, რამეთუ ლევან იყო ფრიად
სალმობიერი და ქართველთა მათ წარუვლინა ნიჭი დიდი. არა-
მედ აღაუცხრომელ-მან მანქანა-მან მირვეიზ შეიკრიბა იგჱ მხე-
დარნი და მოგზავნა გირიშკს, რათა გარმოდგომილ ჭყონ იგი:
მაშინ ქართველთა განიზრახეს გარმოდგომამდე მათთა მიგებება
და მათ ზედა დასხმა და მეორეს განთიად დაესხნენ მათ და
მოსწყვიტნეს სიმრავლით, რამეთუ აღაშენეს თავთა მათთა-გან
კოშკნი და ტყავნი წარმოუვლინეს ბეჟან რატის შვილით ყე-
ენსა:

პთ. მეფე ქაიხოსრო გ წელი ჰმეფა:

ხოლო ქაიხოსრო მეფე, განმზადებული წარსლვად და ამისი მსმენელი იხარებდა. არამედ არღა-რა ინებეს განმზრახთა ყეენისათა წარვლინება ქაიხოსროსი, ვინად-გან მარადის მძლე-ექმნებოდენ ავღანთა ქართველნი: კვალად წარუვლინა ქართველთა ნიჭი და მუნვე მყოფი მაჰმად ყულიხან სარდარ-ჰყვენ და მისცენ სპანი მუნებურნი, რათა მან ბრძოლს მირვეიზს: ამან მაჰმად ყულიხან წარუვლინა ალექსანდრეს ყანდაარს წიგნი, რათა გამოვიდეს გამოპარვით, ანუ აცნობოს ვითარ ჯერ-არს მისლვა ყანდაარსა ზედა: ხოლო წიგნი ესე მიართვეს მირვეიზს, განრისხნა იგი და გამოიყვანნა ქართველნი ოცდაათნი და წარჰკვეთნა თავნი. არამედ ალექსანდრე, პაპუნა და ნოდარ იხსნა ძმა-მან მირვეზისა-მან: ამას ზედა შეიკრიბნა მაჰმად ყული-ხან სპანი ყიზილბაშ-ქართველთა და წარვიდა ყანდაარსა ზედა, მისრულსა ეწყო მირვეიზ, სადაც ქართველთავე აოტნეს და მოსწყვეტდიან ურიცხვთა. არამედ ერთ-კერძ ივლტოდენ ყიზილბაშნი და დაუტევენ ქართველნი მათ შორის: მხილველთა ქართველთა უყივლნეს ურთიერთთა და გამოვლნეს ბრძოლით და მოვიდნენ ესენიცა გირიკს: ამის-თჳს წარავლინეს ბეჟან რატის-შვილი წინაშე ყეენისა და აცნობეს ესენი სრულიად: მაშინ ყეენმან წარავლინა ქაიხოსრო სპითა ჯილდოთა და ნიჭითა და მოითხოვა სპანი ქართლისანი ქაიხოსრომ: ხოლო ვახტანგ, მსმენელი სიკვდილისა-თჳს, ბიძისა და მამისა ლევანისა, რომელი მოკუდა ქს. ჩღთ, ქრ. ტჟზ, მაისს, მწუხარებდა ფრიად და გლოვისა შემდგომად წარუვლინა ძმასა თჳსსა ქაიხოსროს ქართველნი ჩვ მხედარნი და თჳთ განაგებდა ქართლსა: არამედ ვინად-გან დაამდაბლნა მცველნი ტფილისის თათარნი, განდგნენ და დახშნეს კარნი ციხისა და იწყეს სროლა თოფ-ზარბაზანთა: ესე აცნობა ყეენს ვახტანგ, განრისხნა ყეენი, წარმოავლინა მტარვალნი, მოვიდა და ხელ-ხუნდოსანნი მოართვნა ყოველნი ვახტანგს: მერმე

წარიყვანეს ისპაჰნს და პატიმარ-ჰყვნეს ალამუტის ციხესა შინა. ამის-თჳს არღა-რა იყო ტყვის-ყიდვა: კვალად ნაზარალი-ხან, ვითარცა როსტომ მეფე, მრავალ-გზის წარუვლინებდა ყეენსა ტყვეთა, არამედ ვახტანგ, უკეთუ არა მოითხოვდა ყეენი არა წარუვლენდა, მასცა უმეტეს მოსყიდულთა:

ხოლო მირვეიზ-მან, მცნობელ-მან წარსვლისა ქაიხოსროსა-მან, გამოუტევა ალექსანდრე და მუნ მყოფნი ქართველნი, მოსცა გვამიცა მეფისა და მხევლნი *) მისნი. კვლე მოვიდენ გირიშკს, მუნიდამ წარმოჰყუნენ სრულიად ქართველნი და მოვიდნენ მაშათს: ესე ჰსცნა ქაიხოსრო სპასალარ-მან და უბრძანა ქართველთა კვალად მოსვლევა გირიშკსვე. არამედ მირვეიზ-მან, რა ჰსცნა ქართველთა მისლვა გირიშკსვე შემოიკრიბნა სპანი და მოადგა გირიშკს გარნა სიმრავლისა-გან სპისა მისისა ვერღა-რა იკადრეს ველსა ზედა ბრძოლა ქართველთა და გაამაგრეს ციხე ქალაქი ოთხ-თთჳს, გარნა დამშვიდნენ, რამეთუ ხორცი ვირისა ლიტრა სამ-მინალთუნად ისყიდოდა (აქა ისილე ზაკულება, რამეთუ მირვეიზი არსცნს დოლაჲნჯის-შვილს მოლოზონს უვლინებდა საკმაოსა ფქვილსა): ესმა სპასალარს შეჭირვება გირიშკისა წარმოავლინა ხან-მაჰმად ჯ მხედრითა შეწევნად მათდა: ხოლო მიმავალს ეზრახა ამას მირვეიზი. „უწყი რამეთუ არს მტერი ჩემი სპასალარი, ამის-თჳს გენდობი შენ, დამიურვე წინაშე ყეენისა, რათა შემინდოს და მოვიდე შენთანა.“ მსმენელმან ხან-მაჰმად განიხარა და შურით სპასალარისათა არღა-რა განიხილა ზაკულება. არამედ მიუმცნო: „მოვედ და ვჰყო ყოველნი ნებანი შენნი:“ დაუტევა გირიშკი მირვეიზ და დილასა მივიდა მას ზედა: მხილველთა სპათა ყიზილბაშთა იწყეს ადმხედრებად, რათა ბრძონ. არამედ აყენებდათ ხანი იმედებული პაემნისა: მაშინ მიეტევა მირვეიზი სპითა და მოსწყვიტნა სრულიად, რამეთუ ვერ-ვინ განერა თჳნიერ ზაალ ლორთქიფანის-ძე და არეშის-შვილი, იგინიცა სიმხნითა თჳსითა. ხოლო მირვეიზი გა-

*) უნდა მხლებელნი:

მარჯვებული მოადგა კვალად გირიშკსავე და მიუთხრა ესე ყო-
ველი ქართველთა და მოითხოვა სეხნია ციცი-შვილი მძევლად.
„და წარვალ ყანდაარს:“ აღუძნდათ ქართველთა და არა ინებეს.
არამედ სეხნიამ დასდვა თავი მათ-თჳს, რათა განერნენ იგინი
სიკვდილისა-გან და მისცეს სეხნია და წარვიდა მირვეიზი. გა-
რნა დაუტევა ნუზლი თვისნი ყოველნივე მათ:

ხოლო ვახტანგ განაგებდა წინა თქმულთა ქართლს ნადი-
მობდა და ნადირობდა ზამთარს ყარაის სომხითსა, შემოდგომა-
გაზაფხულს გორს და ტფილისსა, ზაფხულს თრიალეთს მამ-
ბიანსა-ზე: გარნა მოკუდა ძმა მისი თემურაზ ქს. ჩღი, ქრ.
ტჟჱ, დეკემბერს ზ, დამძიმდენ ყოველნი და იგლოვეს ჟამამდე:
ხოლო სპასალარი მოვიდა მაშათს, მაშათიდამ ფარას, მუნ მო-
ერთო იესე ძმა თვისი სპითა ქირმანისათა: მაშინ მოეგზავნა
მირვეიზს და მოუთხოვა სპასალარისა-თჳს სახსარი სეხნიასი
და განუტეოს იგი: გარნა სპასალარ-მან რიდითა ყეენისათა ვერ
იკადრა ამისო ყოფა და ამის-თჳს წარგზავნა თავი სეხნიას მი-
რვეიზ-მან: ესე შეუძნდა სპასალარსა, მივიდა და დაიბანაკა მდი-
ნარესა ზედა ყანდაარისასა და იმიერ კიდესა დასდგა მირვეიზი
სპითა. მუნ სცნა მირვეიზ-მან, რამეთუ მოვლენან სპასალარისა-
თანა აბდალთა სულტანი შეწევნად სპითა. მაშინ დაუტევა მუნვე
იერ-მაჭმად ძმა თვისი, თჳთ წარვიდა და დაესხა და მოსწყვიტნა
წ მხედარნი აბდალთა და წარმოვიდა: ხოლო დილასა განაწყვა
სპასალარ-მან მარჯვენით იესე ძმა თვისი, მარცხენით ალექსან-
დრე და შევიდნენ მდინარის ფონსა. არამედ ავღანთა იწყეს
თოფთა ზამბურაკთა სროლა. გარნა განვლო ალექსანდრე-მ ცუ-
რვითა ცხენთათა სპითა და ივლტოდნენ ავღანნი განსლვას იესე-
სასა, ეწივნენ და მოსწყვიტნეს მრავალნი: ხოლო იერ-მაჭმად
ვერღა-რა წარმვლელი შევიდა კლდესა ბაბავლისასა და მოერ-
ტუნენ გარს სპანი ყიზილბაშნი: კვალად დამაშვრალი მირვეიზი
მომსწრაფებელი სპათა თვისთა თანა და ამისი მხილველი ივლ-
ტოდა ყანდაარად: იხილა იგი ალექსანდრე-მ და მიეტევა მირ-

ვეიზს. ხოლო იგი ლტოლვილი შევიდა ციხესა რასამესა შინა შემუსვილსა: მაშინ ალექსანდრე ლამოდა მიტევებასა ციხისასა და გამოყვანასა მისსა. არამედ განაზრახეს სპასალარი ყიზილ-ბაშთა: „არს მირვეიზი მანქანი, არა არს ესე მირვეიზი. არა-მედ რა მივეტევოთ, მზირ-ყოფილი იგი ბვმჭეთების და მო'წყ-ვეტს სპათა ჩვენთა:“ ესე ისმინა სპასალარ-მან და მოუწოდა ალექსანდრეს მის-თანა გარნა ალექსანდრე დაამტკიცებდა ყო-ვად მირვეიზს და მიტევებასა მას ზედა. არამედ აიძულებული წარმოიყვანეს ალექსანდრე და მოუდგინეს ციხესა მცველნი გა-რემოს: ამასვე დამესა გამოვიდა მირვეიზი და შევიდა ყანდა-არს. მერეთვე იერ-მაჭმად დამე აოტნა სპანი ყიზილბაშნი და შევიდა იგიცა ყანდაარს: შემდგომად სცნეს, რამეთუ მირვეიზი იყო იგი და დამძიმდენ ფრიად, რომლისა-გან შეუდგა ბოროტი ქცევა-თქმული: ხოლო მეორეს დღესა მივიდა სპასალარი და დასდგა ძირსა ყანდაარისასა და გოხებდეს მირვეიზის გამოს-ვლასა. არამედ არა გამოვიდა: მერმე წარავლინა სპასალარ-მან სულტანი შარბაშარისა: ამას მისრულს ეწყო მირვეიზი, აოტა. მხილველი იესე და ალექსანდრე მიეტევნენ და აოტნეს მირვე-იზი და მოსრნეს სიმრავლითა, რამეთუ კართა ზედა ციხისათა მოსჭრიდიან თავთა და შემოიქცნენ გამარჯვებულნი, დიდით მწუხარებდე მბრძოლნი: გარნა იყო სამ-თთუე მარადის ბრძოლა და მოისროდნენ იმიერ და ამიერ სიმრავლითა: არამედ მოუჭ-რნეს გზანი ყანდაარს. გარნა საზრდელთა სიმრავლითა უჭირ-ვოდ იყო მირვეიზი:

შემდგომად შეედვათ სენი მეცლისა ყიზილბაშთა და ქარ-თველთაცა და მოკლება საზრდელთა: ესე იხილა მირვეიზ და შეჰკრნა გზანი და მოსრულთა მენუზლეთა ყიზილბაშთა სრვიდა: ამისი მხილველი მირ-სამანდარ ჯაყმნით აღმოქმელი სპითა მო-სლვად წინაშე სპასალარისათა არდა-რა მოვიდა და არცა-და მო-სცა საზრდელნი: ამის-თჳს შემჭირდენ სპანი სენითა და უსა-ზრდელობითა. ხოლო მირვეიზი განამხნობდა სპათა თვისთა: შემდგომად წარმოავლინა მცირედნი და წარმოუდგა თვით უკან

ფარულად, ამათ ეკვეთნეს ყიზილბაშ-ქართველნი, ვინ ვის არწრებდენ და ივლტოდნენ ავღანნი. არამედ რა მივიდნენ სიმარჯვესა, ამათ მოუხდა მირვეიზი, აოტნა ჩვენნი და მოსრნა სიმრავლითა. გარნა სიმხნითავე ქართველთათა განერნენ ნეშტნი, გარნა მიერით-გან დაეცათ ზარი ყიზილბაშთა და ვერღა-რა შემართვიდიან ავღანთა: გამოვიდა კვალად მირვეიზი და ბრძოდნენ. არამედ მირვეიზი სიმაგრესა შინა მყოფი, უკეთუ ამჯობინოს გამოვიდის ბრძოლად და უკეთუ არა-ბრძოდის მუნიდამ: შეუხდნენ მუნ ქართველნი და მივიდა სპასალარიცა შველად, სძლეს მირვეიზს და მოსრნეს სპანი მისნი. გარნა შემაგრდნენ ქვეითნი ავღანნი კლდეელთა და ისროდენ თოფთა: მაშინ მოვიდა ყიზილბაში ვინმე მეტყველი: „ბრძანება არს სპასალარისა, აცადეთ ბრძოლა და უკუმოიქეცით:“ მსმენელთა ყიზილბაშთა დაუტევნეს ქართველნი და წარმოვიდნენ: ამისნი მხილველნი ავღანნი კვალად მოეტევნენ და მოსრნეს მრავალნი, მერმე მოკლეს ალექსანდრე მხნედ მბრძოლი. ამის-თვის შემინდნენ ფრიად ყიზილბაშნი და აზრახეს სპასალარსა, რათა უკუნ-იქცეს და განიმრავლოს სპანი და კვალად მოვიდეს და ბრძოს მათ, ვინად-გან განმრავლდა სენი და სრვა და სიყმილი: ჰსცნა ესე მირვეიზ-მან და მოუვლინა ზავისა პირი სპასალარსა. „უკეთუ წარხვიდე არა რაი გევნოს ჩემ მიერ და უკეთუ მოგცემ კვალად სპანი ყეენ-მან მოვედ“, ამის-მან მრწმუნებელ-მან სპასალარ-მან ბრძანა დამე აყრა, და იესე განაჩინა, რათა არა განუტეოს სპანი. გარნა ბარგნი: მაცთურ-მან მირვეიზ ჩამოგზავნა მეთოფენი და იწყეს სროლა თოფთა: ამისნი მხილველნი მდედრნი ყიზილბაშნი ივლტოდენ. ეგრეთვე იესე-მ არღა-რა მიხედა ძმასა თვისსა ივლტოდა იგიცა და დაუტევა სპასალარი მცირედითა სპითა. ხოლო სპასალარ-მან არა ინება სივლტოლვა და მოეტევა მირვეიზს, ეკვეთა სპასალარი მცირედითა, მოსწყვიტნა და აოტნა იგინი. არამედ იხილნეს სპანი ყიზილბაშთა ლტოლვილნი ზეიდამ აფშართა, უყივლეს სპათა თვისთა გაქცევა მათი, უკუმოიქცნენ კვალად და მოეტევნენ სპასალარსა. გარნა მხნედ გა-

მოსწნდა სპასალარი, რამეთუ მოსრნა მხედარნა სამნი. არამედ მერმე სცეს ქქვსთა ოროლნი სპასალარსა და მოკვდა ქს. ჩღია, ქრ. ტჟთ, ოკდომბერს კგ: შემდგომად მოჰყვნენ აგლანნი, მოსწყვიტნეს ყიზილბაშნი და აღიხჳნეს სრულიად სიმდიდრენი და ალაფნი მათნი. ხოლო იესე ქართველი-თურთ მოვიდა გირიშკს და მუნიდამ ისპაჰანს:

ხოლო ვახტანგ განმგე ქართლისა შემდგომად გლოვისა იშვებდა და ნადირობდა წინა-თქმულთაებრ: კვალად აღიმხედრა სპითა შესლვად ოვსეთს და შევიდა და შემუსრა პ კოშკნი, მოწვა და მოსტყვევნნა ურჩნი, ჩავლო ზრამაგა და შემოვლო ყდელის-ხევი და გარმოვლო კედელასა ზედა და მოვიდა კუდაროს და კუდაროდა-მ ქართლს გამარჯვებული ქს. ჩღია, ქრ. ტჟთ, დაიპყრა დვალეთი და დასდვა ხარკნი და გორს მდგომი იშვებდა სხვისა განმზრახი:

ქ, მეფე ვახტანგ გ წელი ჰმეფა:

მაშინ მოუცნო ყეენ-მან სიკჳდილი ძმისა თჳსისა და მოსცა ქართლი მის-თჳს: შეუძნდა ფრიად ვახტანგს და წარვიდა ტფილისს. ხოლო ჴუნ განუზრახეს განმზრახთა წარსვლა წინაშე ყეენისა. ესე ირწმუნა და მიუწერა ყენსა წინაშე მისსა ყოფა: მისთჳს აქორწინა ასული თჳსნი თამარ თეიმურაზს ძესა ერეკლე მეფისასა, ხოლო ანუკა აბაშიძე ვახუშტის: შემდგომად მოვიდა მეჰმანდარი ყეენისა მიმწოდებელი: მაშინ დაუტევა ძმა თჳსი სვიმონ განმგედ ქართლისა და დედოფალი და ძენი თჳსნი დაადგინა გორს და თჳთ წარვიდა მცირედითა კაცითა, ქს. ჩღიბ, ქრ. უ, აპრილის კგ. არამედ მისრული წინაშე ყეენისა პატივცემულ იქმნა დიდითა პატივითა ყეენისა-გან და შეყვარებულ ფრიად ყეენისა-გან სიკეთისა მისისა-თჳს და უთქმიდა მაჰმადიანობასა და უქადებდა ნიჭსა დიდსა და მსწრაფლ-გამოტევებასა. არამედ მან არა თავს-იდვა, მეტყველ-მან: „მე მოველ,

რათა არა დამართონ მტერთა და შეირყეს ქართლი. გარნა არიან ძმანი ჩემნი მაჭმადიანნი და რომელნი გნებავს წარავლინე და მე ვეყო წინაშე შენსა:« მაშინ ინება ყეენ-მან წარმოვლინება ვახტანგისა სჯულითავე თვისითა. არამედ არა აუფლნეს ომართა, განმზრახთა თვისთა და არცა ინება იესე-მ ნებითა ვახტანგისა-თა წარმოსლვა: ხოლო ვინათ-გან მაჭმადიანთა შინა ცოდვად სჩნდათ ხარკის მიცემა და მსახურება ქრისტეანეთა და მეფეთა ქართლისათა მრავალნი ჰყვათ მოხარკენი და მსახურნი მაჭმადიანნი, ამისთ-თჳს უფროს მაჭმადიან ჰყოფდენ მეფესა: ხოლო ნიჭნი იყჳნენ მათნი წინა-თქმულნი დაუთხანისა, და მისრულისა და წარმოსრულისა და ვიდრე ქვეყანათა მათთა იყჳნენ წარსაგებელნი ყოველნივე მათნი და სამ-დღე მუნ მისრულსა და სამ-დღე გამოტევებულსა მსახურებდენ და მოართმიდენ სანოვაგესა სამხრისა და სერისასა ყოველსავე ყეენისასა ჭურჭლითავე მისითა: ხოლო სვიმონ მასვე ქორონიკონსა მოიყვანა დაწინდული ქაიხოსროსი ასული ბარძიმისა ცოლად და იქორწინა, მომტკიცებისა-თჳს გიორგი ერისთვისა და იწყეს ქვე-გამხედველობად ვახტანგისა:

ამასვე ქორონიკონსა, აგვისტოს ბ იმჳა ძე ვახტანგისა გიორგი გორს დედოფლის რუსუდანისა-გან: ხოლო იესე-მ ადუდგინა ვახტანგს ძმასა თვისსა ტფილისის გუშაგნი, რომელნი იყო თოფჩიბაშში და შესმენდენ ყეენსა დაწვისა ყორანისათა და სხვითა მრავლითა უჯეროთა მაჭმადიანთა ზედა: ამის-თჳს მოგზავნა ყეენმან ხოლოფა ტფილისს, რათა სცნას, რა ბოროტი უქმნიეს მაჭმადიანთა ზედა ვახტანგს. არამედ იდუმალ აცნეს ხოლოფას. უკეთუ იცეს ჟამი თვით დაიპყრას ქართლი და სვიმონ მუნ წარავლინოს: მოსრულის ხოლოფას-თანა შეიზრახნენ სვიმონ და მთავარნი ქართლისანი ვახტანგის ბოროტსა ზედა, რამეთუ რაჟამს დაიპყრა ვახტანგ ოვსეთი და განიწყო მცველნი თვისი, მიერით ემიროდათ გიორგის და დათუნას ერისთავთა მამულთა მათთა დაპყრობისა-თჳს. ამის-თვის მიუწერეს ყეენსა: „არა გჳნებავს ვახტანგ. არამედ მოგვივლინე იესე:« ეჴა უცხო,

რამეთუ ქრისტესთჳს აიძულებულისა ვახტანგისა-თჳს ნება-მოწმობა სცეს კათალიკოზმან, ეპისკოპოსთა და სამღვდელოთამან: ხოლო ამისა მეოთველთა განკიცხეს ხოლოთვა და წარივლტოდა ისპაჰნსვე: არამედ ამ ჟამებთა იყო მომსრველი ჟამი ფიცხელი, მკალი მომწამელი, რამეთუ მფრინალთა დააბნელიან მზე მზე და სიყმილი ძლიერი და სვიმონ მართვიდა უფროს მოხვეწით და არა შეიმინეს ღჳთისა. არამედ ჭყვეს ესეცა: შეიპყრა სვიმონ კათალიკოზი დომენტი ზაკვით და წარმოუვლინა ბაქარს, რათა აღმოხადოს თვალნი. გარნა არა ჭყო ესე დედოფალმან რუსუდან და იყოფოდა მათ-თანა პატივითა: ხოლო უქენსა რა ესმა ვახტანგისა-თჳს ესენი აღუძნდა და არა ინება ეგრეთ. არამედ ომართა-გან იძულებულ-მან წარმოავლინა იესე მეფედ ქართლისად ნიჭითა. ვინად-გან აღუთქვა იესეს უქენისა-თჳს წარვლინებად დედოფალი და ძენი ვახტანგისანი და ხუთასნი ქართველნი ცოლ-შვილით, რათა დაასახლოს ფარაბადს:

ქა. მეფე იესე, ბ წელი ჰმეფა:

მოვიდა ესე იესე წოდებული უქენისა-გან ალიყულიხან ტფილისს ქს. ჩღიდ, ქრ. უბ, და იყო ფრიად მიქცეულ მაჰმადიანობასა ზედა **) და მქცევი მათებრ, მდიდარი და ამაყი: ხოლო დედოფალი და ძენი ვახტანგისა წარვიდენ რაჭას და გა-

---

*) აქა ისპაჰნს ყოფასა შინა მეფე-მან ვახტანგ ისწავა და სთარგმნა ქართულად სპარსული იზიჯი, წიგნი ვარსკულავთ-მრიცხველობისა და ცის-ქმნულებისა:

**) შენიშნულობა დიმიტრი ორბელიანისა. „მიკვირს შენის გონიერებისა-გან ამ ამბის მწერალო და უსამართლოდ მაყივნებელო ბიძისაო, შენვე იტყვი ფრიად მიქცეულ იყო მაჰმადიანთ რჯულზედაო და რომელ თათარს უნათესავებია ბებიის ძმის-წული და დედედის ბიძისცოლი და ოთხმოცდა ათის წლის ამირეჯიბის ნაცოლარი თოთხმეტის წლის ქალი, წარმკითხველთ განსაჯეთ.

მოუტევეს კათალიკოზი დომენტი: მოსრულსა იესე-მ პატივ-სცა და დააჯინა კვალად კათალიკოზად: შემდგომად მიუწერა იესე-მ ყეენსა: „უკეთუ არს წინაშე შენსა ვახტანგ ვერა ვჰყოფ ბრძანებულსა. არამედ წარავლინე პატიმრად:“ შეუძნდა ყეენსა, რამეთუ უყვარდა ფრიად: მერმე მიუწერა ვახტანგს ტკბილად: „წარვედ პატივით ქირმანს, ვფუცავ, რამეთუ მსწრაფლ გამოგი-ყვანო კვალად, პატივს-გცე და მოგანიჭო მრავალი:“ და წარვი-და დიდითა პატივითა, ვითარცა პატრონი მათი*). ხოლო იესე მშვებელი და განმცხრომელი უწესოებითა ყრმათა თანა და უგ-ვანთა მღერათა. გარნა მქცევი დიდებულად წაგვარა ცოლი დე-დის ბიძასა თვისსა ქაიხოსროს ამირეჯიბის ბებიის ძმის-წული თვისი, ასული ერასტის და შეირთო თვით ცოლად: ამხილეს კათალიკოზ-ეპისკოპოსთა და უმეტეს იოანე სააკაძე-მ გარეჯის ბერთუბნის მამა-მან, კაც-მან ღირს-მან. არამედ მან არა უსმინა მეტყველ-მან: „ვარ მე მაჰმადიან, ესრეთ ჯერ არს ჩემდა.“ შემდგომად მოიყვანა ერეკლე მეფის ასული ელენე ცოლად ქს. ჩღიე ქრ. უგ, და იქორწინა დიდებით. გარნა არა კმა სა-ყოფელ:

ამ ჟამთა გამოვლეს ჭარელთა კახეთი, მოვიდნენ ხუნანს, მოსწყვიტნეს დაბნებნი და მოსტყვევნეს და წარვიდნენ. ამას ზედა სთხოვეს იესეს კახთა შეწევნა: ამან წარუვლინა სპასპეტი ლუარსაბ საბარათიანოთი. შემდგომად მოვიდა ლუარსაბ ლტო-ლვილი და მოწყვეტილი წინაშე იესესსა. მერმე წარუვლინა ამილახორი ავთანდილ ზემო-ქართლითა, მივიდა ესე საგარეჯოს, არამედ ესეცა მოიქცა უქმი: ხოლო ვინად-გან ვერღა-რა აღას-რულა იესე-მ დავედრული ყეენისა: მაშინ მოიყვანა ყეენ-მან ვახტანგ, მისცა ქართლი და სპასალარობა ერანისა და მიაქციეს სჯულსა მათსა ქს. ჩღივ, ქრ უდ და წარმოავლინეს თავრიზს, რათა წარავლინოს სპანი ხორასანს და მოსცეს განმგეობა ქა-

*) მეფე ვახტანგ აქ ქირმანს ყოფასა შინა სთარგმნა სპარსულისა-გან ქართულად ქილილა დამანა:

რთლისა ბაქარს ძესა მისსა და წარმოავლინეს მტარვალი, რათა
შეიპყრას იესე და მისცეს ბაქარს პიტიმრად. რამეთუ მოეთხრო-
ვა მეფესა ვახტანგს ეგრეთ: ხოლო ბაქარ მოვიდა იმერეთიდა-მ
მცხეთას, რამეთუ ტფილისს იყო მომსრველი ჟამი და იესე გა-
ნვიდა კახეთს: წარავლინა მტარვალი ყეენისა ბაქარ, რათა მო-
იყვანოს იესე. არამედ კახთ-ბ ტონ-მან იმანუელიმ არა სცა ნე-
ბა: ესე აუწყა მამასა თვისსა ბაქარ და მეფე-მან ყეენსა: გან-
რისხნა ყაენი და წარმოავლინა მურდარი თვისი: ესე მოვიდა,
შეიპყრა იესე, მოიყვანა და მისცა ბაქარს. ხოლო ბაქარ პატი-
მარ-ყო ტფილისს სასახლესა შინა: კვალად ბრძანებითა მამი-
სათა შეიპყრა სპასპეტი ლუარსაბ. არამედ იხსნა ესე დედოფალ-
მან რუსუდან. კვალად შეიპყრა მუხრანის-ბატონი ერეკლე და
აღმოხადნა თვალნი და მისცა მუხრანი ლევანს ძესა პაპუასსა.
კვალად მოაშთო პაპუნა დიასამიძე, რომელი იყო მაშფოთებე-
ლი ძმათა და სხვანი რომელნიმე ქისტორია-ყმეეს და ესე ყოვე-
ლი ყო ბრძანებითა მამისათა:

ქბ. მეფე ბაქარ, ბ წელ-ნახევარი ჴმეფა:

არამედ ვინადგან ჴგონებდა მეფე ვახტანგ წარსლვასა ხო-
რასანს, ამის-თჳს ჴგადრა ყეენსა, რათა მისცეს მეფობა ქართ-
ლისა ძესა თჳსსა ბაქარს: უსმინა და მოსცა და მიაქციეს ჴსჯუ-
ლსა მათსა, მხოლოდ სიტყვითა და არა საქმითაცა კოჟორსა
ზედა მყოფი ქს. ჩლიზ, ქრ. უე: ხოლო ზაფხულსა ამას გამო-
ვიდნენ ლეკნი ჭანელნი სულხავით ჳ მხედარნი. ამათ მოსტ-
ყვევნეს ბოლნისნი და ქციის-ხევნი თავ-მრგვალამდე: მცნობ-
მან ბაქარ წარავლინა ბიძა თვისი სვიმონ (რომელი ჴგლოვდა,
რამეთუ მოისრნენ ცოლ-შვილნი და მსახურნი მისნი მომსვრე-
ლისა ჟამითა, რომლისას იტყოდენ კრულვითა კათალიკოზისა-
თა ყოფასა): მივიდა სვიმონ სამასითა ოდენ მხედრითა ნაზა-
რას სოფლის-ბოლოს, მოეტევნენ ლეკნი და მოეგრტყნენ გარ:

არამედ შემდგომად თოფთა ცემისა შეჰკვეთნენ ქართველნი სის-ქესა მათსა და ალტნეს და სრვიდიან, ვითარცა ნადირსა. გარნა სიმრავლითა ლეკთათა დაითვანტნენ ქართველნი: იხილეს ესე ჭა-რელთა, მოიქცნენ ერთ-გვერძო და მოსრნეს ქართველნი და ალტ-ნეს სრულიად, მოჰკვეთეს მარნეულის გორამდის და უკუნიქცნენ, განვლეს ყარაია მოებულთა, არამედ მოისრნენ უმრავლესნი სიც-ხე-უწყლობითა და მიერით ვერღა-რა იკადრეს რბევა ჟამამდე: ხოლო მიუღო რა ბაქარ სალთხუცობა დათუნას ქსნის-ერისთავ-სა და მისცა ედიშერს ძესა ქაიხოსრო ლოპინასასა, მაზეზ-ჰყო ესე დათუნამ და უკუდგა: ამის-თჳს წარავლინა ბაქარ ძმა თვისი ვახუშტი მას ზედა და მისლვასა მისსა მოკუდა დათუნა ერის-თავი. ხოლო ძენი მისნი წარვიდნენ კახეთს, და დაიპყრა მამუ-ლი მისი ვახუშტიმ. არამედ მანმე ძე დათუნასი წარვიდა წინა-შე ყეენისა ფაზმინს და მეფე ვახტანგცა მიეწოდა ყეენსა მუნ წინაშე თვისა თავრიზიდამ: შთასრული მანმე ითხოვა მეფე-მან ვახტანგ ყეენისა-გან, მოსცა ყეენ-მან და პატიმრად წარმოუგ-ზავნა ბაქარს ძესა თჳსსა, ესე ბაქარ-მანცა პატიმარ-ჰყო ტფი-ლისს. ხოლო შემდგომად ნებითავე ვახტანგ მეფისათა მიუხსნა სპასალარობა ყეენ-მან და წარმოავლინა ქართლს, რათა განაგოს საქმე ლეკთა:

მეფე ვახტანგ, ე წელი აწ ჰმეფა:

შემდგომად მოვიდა მეფე ვახტანგ ტფილისს ქს. ჩღით, 1717 ქრ. უზ, დაჯდა ტახტსა ზედა, შეჰკვეცეს ყოველთა ქართველ-თა მეფობისა მისისა მტკიცედ ერთ-გულებასა ზედა და დალო-ცეს ყოველთა მეფედ და მიულოცეს და გარდააყარეს ოქრო და ვეცხლნი მრავალნი დიდებულთა, წარჩინებულთა, აზნაურთა, კა-თალიკოზ-მან და ეპისკოპოზ-არხიმანდრიტთა (არამედ ესე წესი ძველითვე იყო საქართველოსა და უწოდიან ყოველთა ერეთ ტფილის და მიერით უხმობდენ მეფედ და თვინიერ მისსა არა):

ხოლო იყო სიხარული და განცხრომა დიდი მოსვლისა-თჳს ვახტანგისა და განაგებდა კეთილად: მაშინ შეიპყრა ძე ქამარ-ბეგისა ხომხითის მელიქი და დახვრიტა თოფითა, კვალად ბაგრატ ციცი-შვილი პაპუნა, ჟეშაპიძე და პლატონ, ესენი იხსნა კათალიკოზ-მან სიკუდილისა-გან და განყიდეს ოსეთს თხებთა ზედა:

ხოლო ვინად-გან აქუნდა დავედრებული მეფესა ყეენისა-გან საქმე ლეკთა და ლეკნი ოხრებდნენ არათუ კახეთს. არამედ განჯასა, ბარდასა და შირვანს. ამის-თჳს შეიყარნენ მუხრანს მეფე ვახტანგ და კახთ-ბატონი იმანყული, ზავ ყვეს და აღუთქვა ვახტანგ წარვლინება სპისა კახეთს: შემდგომად გაზაფხულს წარავლინა საბარათიანოს სპითა ერასტი ყაფლანის-შვილი. ამან დაჰყო კახეთს თთუჱ სამი, არ აბრძოლეს კახთა და მოიქცა ტფილისვე უქმი: შემდგომად განივლტო მანშე და უკუდგა მამულსა თვისსა. ხოლო მეფე-მან წარავლინა მას ზედა ბაქარ ძე თვისი ქსანსა ზედა და ვახუშტი ლიახვსა ზედა, შევიდნეს ესენი და წარუხვნეს ყოველნი. არამედ ჭურთას ატყდნენ მცირედნი სპანი და განაგრდა ჩუნ მანშე: ამის-თჳს მიუწოდა მეფე-მან იმერთა, მოვიდა რაჭის-ერისთავი შოშიტა, აბაშიძენი სვიმონ და ლევან სპითა, შეუხდა მეფე ჭურთას: იხილა ესე მანშემ ხრმალ-კისერ-კიდებული მოვიდა წინაშე ბაქარისა, ამან მოიყვანა მამისათანა, უკმოიქცა მეფე ტფილისს და განუსხვნა იმერთა ნადირობა-ნადიმობითა, აჩუქნა დიდნი და განუტევა, და მანშეცა წარატანა მათ ჟამადმდე: არამედ კვალად განივლტო მანშე და განმაგრდა ჭურთას. ამ ჟამსა წარმოევლინა ყეენს შირვანის ხანი შველად კახთა. ესე რა მოვიდა შაქს დაესხნენ ჭარელნი, მოკლეს ხანი და მოსწყვიტნეს სპანი მისნი. ამის-თჳს მოუმცნო ყეენ-მან მეფესა შემუსრვა ჭარისა და მეფე სრულიად შეკრებული სპითა ქართლისათა წარვიდა. ხოლო კახთა მიიყვანნეს მეფე მაღაროს. მუნ ევედრნენ ჭარელნი მეფესა, რათა შეიწყალოს და დაემორჩილნენ, ვითარცა ნებავს: მაშინ მოვიდა ყეენიდამ ბეგან თოქალთოიანი, რათა უკუნიქცეს მეფე მათ-გან. უკუმოქცეულ-მან მოინადირა ყარაიაზა და მოვიდა ტფილისს:

ხოლო გაზაფხულს შემოიკრიბა სპანი მეფე-მან, მივიდა და დასდგა ზებუჟურს. მხილველი მანშე კვალად ვედრებული და ხრმალ-კისერ-კიდული მოვიდა წინაშე მეფისა, მფიცარი ერთ-გულებისა ზედა, შეუნდო მეფე-მანცა და მისცა მამულნი მისნი სრულიად, მუნიდამ მოვიდა მეფე გორს, მუნ მოვიდა კაცი ხონთქრისა, რამეთუ ვინად-გან ამან წარავლინა დის-წული თვისი ალექსანდრე ახალციხეს ნიჭითა სამეფოდ იმერეთისად. ამისთჳს მოემცნო, რათა მწე-ექოს მას: ისმინა მეფე-მან და წარავლინა ვახუშტი მწედ მისად, ხოლო ზამთარსა ესმა მეფესა მოსლვა ლეკთა, შეკრბა და დადგა ხუნანს, რამეთუ განჯასაც ბრძოდა სულხავი, მუნიდამ წარავლინა სპანი და განარინა განჯა მათგან, არამედ აზნაურთა ჭკონეს ყანდაარს წარსლვა და ინებეს მუნ შფოთითი, შეიპყრნა მეფე-მან ზოგნი მოჰკლნა, ზოგნი სტანჯნა, სხვანი უმკვიდრო ჰყვნა: ხოლო განძლიერდნენ ავლაბნი და ძე მირვეიზისა მაჰ-მაშუდ მოვიდა ისპაჰანს ჯ მხედრითა. მაშინ გავიდნენ ომარანი, ბეგნი და სპანი რკჱ ბრძოლად მისა, ამათ ავვეთა მაჰმად, ალტნა ყიზილბაშნი და მოიკლა ძმა მეფისა ყულარაღასი როსტომ, მხნედ მბრძოლითა ყულითა, მოსწყვიტნა სპანი და მოადგა ისპაჰანს ქს. ჩღკბ, ქრ. უი, მარტს:

მაშინ მოუწერა ყაენ-მან მეფესა, რათა მწე ექმნეს. კვალად მოადგნენ განჯას ლეკნი, განჯელნიცა ევედრებოდენ განრინებასა: კვალად მოვიდა წარმოვლინებული რუსთ-ხელმწიფისაგან მამუკა, რათა მივიდეს მეფე მის-თანა, ოდეს გამოვიდეს სპარსეთს: ამის მცნობს ხონთქარს მოემცნო მეფისა-თჳს, რათა ექმნეს მორჩილ მას: ესე განიზრახა მეფე-მან მთავართა-თანა ქართლისათა. არამედ ამათ არა ინებეს წარსლვა ისპაჰანს, რამეთუ დაშთების ქართლი უკაცური და არიან მტერნი მრავალნი. გარნა დაასკვნეს გარინება განჯისა და წარვიდნენ განჯას. არამედ რა მივიდა მეფე შანქორს სცნა სულხავმან, მოეცალა განჯას და წარმოვიდა თვისად, მოეგება განჯის-ხანი მოუძღვა განჯას და უძღვნა მრავალი და ევედრა ელთა თვისთა დამორჩილებასა. წარავლინა მეფე-მან სპანი, მოსრნეს ურჩნი და დაუმორ-

ზილეს ხანსა. მერმე შემოიქცა და მოვიდა ტფილისს მეფე მა-
ისს: ხოლო აგვისტოს კოჲორს მეოფს მოუვიდა მეფესა ყეე-
ნისა-გან თაჯი და ჯიღა, ხმალი და ხანჯალი მოოჭვილნი და
სპასპეტობა აღრიბეჟანისა, რათა დაიპყრას შირვანი, რამეთუ
აქუნდა ლეკთა დაპყრობილი: კვალად მოვიდა თურქისტანის შვი-
ლი ბაადურ დიდის პეტრეს იმპერატორისაგან, ვინად-გან გა-
მოსრულ იყო სოლახს, რათა მივიდეს შირვანს მეფე მის-თანა:
კვალად მოვიდა დესპანი ხონთქრისა დამორჩილებისა მისისა-
თჳს. არამედ განუტევნა ყოველნი და აღირჩია რუსთ-მეფე, რა-
მეთუ ჰგონებდა განთავისუფლებასა ეკკლესიათასა და ძალსა ქრი-
სტეანობისასა: ამის-თჳს შეკრებული სპითა წარვიდა განჯას,
მისცა ყაზახის ხანსა ყაზახი და მოუწოდა. არამედ გახთ-ბატონი
მაჰმად-ყულიხან იდგა ყაზახს და მოემცნო მეფისა-თჳს: „რამე-
თუ ჩემდა მოცემულ არს ყაზახი ყეენისა-გან, აწ ჯერ არს თქვენ-
განცა არა მიხმად იგი. არამედ მე მოგცნე სპანი მისნი:“ ამის-
თჳს ნები ჰსცა მეფე-მან, გარნა ითხოვა სპა მუნებური და
დაასხვნეს შეჰრა და ხილვა ურთიერთთა გატეხილ ხიდსა ზედა:
ხოლო მეფესა ძმა თვისი იესე პირველვე გამოეყვანა პატიმრო-
ბიდამ და მისცა მუხრანი და მსაჯულთ-უხუცესობა: ამას აქვნდა
კვალად მანკიერება და რომელთამე ქართველთა და არა ინებეს
შეჰრა მაჰმად-ყულიხანისა და მეფისა შფოთებისა-თჳს, ზრახვითა
ამათით განვლო დამე გემი-ყაიას მტკვარი მაჰმად-ყულიხან და
მივიდა საგარეჯოს და არცა-და მოსცა სპანი მეფესა და იქმნა
მათ შორის ამის-თჳს შური: ხოლო მეფე გახტანგ მივიდა გან-
ჯას და დაჰყო სამ-თთუე მუნ და ვერა რაი სცნა სელმწიფის
პეტრესი: შემდგომად მოვიდნენ ბაადურ და დესპანი მეფის პეტ-
რესი ტფილისს, რამეთუ თვით უკუნქცეულ-იყო და აღეთქვა
გაზაფხულს კვალად მოსლვა და ესე ყოველი აუწყა ვახუშტიმ
მეფესა: მაშინ სპანი მეფისანი და მაჰმად-ყულიხანისანი ბრძო-
დეს ყაზახსა ზედა. კვალად მოუძღვანა მაჰმად-ყულიხან კახნი
ჭარელთა და მოსტყვევნეს ლილოს დაბნები. ამათი მსმენელი
მეფე უკუმოიქცა და მოვიდა ტფილისს. მერმე წარავლინა ბაქარ

და იესე, რათა მოაოხრონ საგურამო: მოვიდა თეიმურაზ კახით, იზრახნეს და ზავ-ჰყვნეს და მოიყვანეს ტფილისს თეიმურაზ კახითურთ. ამათ იფიცეს წინაშე მეფისა, ეპისკოპოსთა და მთავართა უცილებლობისა და ერთობისა-თჳს. ხოლო დაერწმუნა მეფე და განუტევნა ესენი ნიჭითა:

შემდგომად აღიღეს ისპაჰნი ავღანთა ოკდომბერს ქს. ჩღკბ, ქრ. უი, და დაჯდა თავრიზს ძე შაჰ-სულტან უსეინისა შაჰ-თამაზ, რომელი ისპაჰნის გარმოდგომილებასა შინა წარმოგზავნა მუნ ყეენ-მან: ამ შაჰ-თამაზის წინაშე წარგზავნილ იყო სეხნია ჩხეიძე მეფისა გან. ამან სეხნია-მ ჰყო სათნო მაჰმად ყული-ხანისა და არა რაი აცნობა მეფესა, რამეთუ დამართვიდენ მეფე და მაჰმად-ყულიხან ურთიერთას პირველ წინაშე ყეენისა: ხოლო შაჰ-თამაზ განმზახთა-გან მისცა ქართლი მაჰმად-ყულიხანს და აღირჩია იგი შაჰ-თამაზ: ესე ამცნო მაჰმად-ყულიხან ტფილისის მეციხოვნეთა, ამათ დახშნეს კარნი ციხისანი ღამე და ისროდენ თოფ-ზარბაზანთა: მაშინ მეფე-მან წარმოავლინა დედოფალი გორს და თვით დაადგრა სპითა ტფილისს: შემდგომად მოვიდა მაჰმად-ყულიხან და დასდგა ავლაბარს და მოპარვით შემოვიდა თეიმურაზ მცხეთას და განამაგრეს კახთა იგი. კვალად შემოეპარნენ კახნი და აღიღეს ტფილისის კლდის-უბანი მიეტევა ბაქარ სპითა, აოტნა კახნი და მოსრნეს იგინი და დაიპყრნა თვით და დაადგინა მცველნი: ხოლო მაჰმად-ყულიხან მოიყვანა შემწედ განჯის-ხანი და სპანი ერევნისა და ლეკნი: ხოლო მეფემან რაჭველნი და იმერნი აბაშიძენი და იყო ბრძოლა სამ-თთუე. კვალად გამოვიდა მარბიელი თელეთს, მსმენელი ბაქარ წარვიდა მათ ზედა, არამედ იხილეს რა მათ ავლაბრიდამ გამოვიდნენ კახნი და ლეკნი და მოვიდნენ მთაბორსა *) ზედა, მიექცა ბაქარ და ეკვეთე სპითა, აოტნა კახ-ლეკნი და მოსრნეს მრავალნი, ვინად-გან გაკადნიერებულ იყუნეს: ოდეს მამუკა თამაზის ძე იდგა ტაბახმელას მოუხდნენ კახნი, ხოლო იგი ეკვეთა და იქმნა

*) აწ მთაბორისა მთა?

ბრძოლა, სძლეს მამუკას და მოსრნეს მრავალნი, რამეთუ რევაზს ძმასა მამუკასასა ჭრეს ცხრა თოფი, გარნა განერა და განიკურნა, და აწყა მოჰკლეს სალთხუცესი ვახტანგ ძე გივი ამილახორისა სრული ყოვლითავე: ხოლო მოსრულ იყო განჯის-ხანი შულავერს, ეოტნა სპანი და მოესრა შულავერი: მსმენელ-მან მეფე-მან წარავლინა ვახუშტი სპითა საბარათიანო იმერლითა, მივიდნენ ესენი და მოსრნეს ლეკნი ბორჩალუ. გარნა არა გამოვიდა ხანი ალჯალუის ციხიდამ, მერმე მოიქცნენ და დასდგნენ წოფას: მეორეს დღეს განუტევეს მარბიელი: ესე აცნობეს სომხითართა უსპობა ვახუშტისა. მაშინ მაჭმად-ყულიხანს წარმოევლინა კახნი და ლეკნი ხანისა შეწევნად: მცნობელნი წამსავე აღმხედრდენ და წარმოემართნეს თავს დასხმად: სცნა ვახუშტიმ და მიეგება წონა. არამედ კვეთებულნი უკუდგნენ სიმაგრესა და ბრძოდენ მწუხრამდე; არამედ ემატებოდენ სპათა ჩვენთა მარბიელნი. მერმე მკვეთნენ მარცხენით, აოტნეს კახ-ლეკნი და მოსწყვიტნეს სიმრავლით და მოვიდნენ ალაფით ტფილისს: კვალად გამოვიდა მარბიელი. ამათ დაესხა ბაქარ თელეთს, მოსრნა და სხვანი შეიპყრნა სამასნი. ხოლო უკუმოქცეულსა დახუდენ ბაქარს კახლეკნი და ყიზილბაშნი, ეკვეთნენ ესენი და მისლვასავე აოტნეს და მოსწყვიტნეს უმრავლესნი და სხვანი ლტოლვილნი შევიდნენ სეიდაბადსა შინა: ხოლო ბაქარ მოვიდა ტფილისს:

მერმე წარავლინა მეფე-მან ვახუშტი მცხეთას, რამეთუ დემეტრე ყაფლანის-შვილს გაედვა ხიდი და ეწყუა მცხეთელთა-გან მოცემა მცხეთისა. ამის-თჳს ეთხოვა სპა მეფისა-თჳს, რამეთუ პირველ წარევლინა იესე და გამოსრულ-იყვნენ კახნი დასხმად იესესა. არამედ მოსრნა იესე-მ და სხვანი ლტოლვილნი შევიდნენ მცხეთას: არამედ იესე არა მნებებელი ბრძოლისა წარვიდა მუხრანს: ხოლო ვახუშტი მივიდა ქ კაცითა ღამე და მოერტყნენ მცხეთას: მაშინ მლოცველთა ეკკლესიასა შინა კახთა გარდუკლიტნეს კარნი მცხეთელთა, გარნა ისროლეს ძლიერად კახთა კვალად. არამედ შეუხდნენ, მოსრნეს და შეიპყრნეს სრულიად და დაიპყრეს მცხეთა, გამოიყვანნეს მთავარნი კახნი და მოარ-

თვნეს მეფესა ტფილისს: შემდგომად კვალად წარავლინა ბაქარ სპასნი და წარუხვნა მთაბორი დაბა, აღუძნდა ესე მაჭმად-ყული-ხანს, ვინად-გან იდგა სჲიდაბათს, აღმხედრდა დილას და მოგ-ზავნა თუშნი და ლეკნი მკვირცხლნი თაბორსა ზედა, აღიღეს მათვე თაბორი და მოშართეს ბაქარს: მაშინ ბაქარ ეკვეთა მაჭ-მად-ყულიხანს და მისლვასავე ივლტოდენ და მოსწყვეტდნენ ქართველ-იმერნი და შესჯარნეს ვიწროსა მტკვრისასა, არამედ უფროს მოიშთოდნენ მტკვარსა შინა, ხოლო დევნად ადა-რა აუფლეს მთავართა ბაქარ ზაკვით, ვინად-გან მცირე ლეკნითა შეიპყრობდა მაჭმად-ყულიხანს, რათა არა მოსპოს მეტოქი თვი-სი, აღიღეს დროშანი და ალაფი მისი და მოადგნენ ტფილისს, რამეთუ შევიდა ვერ განმსწრე თეიმურაზ ციხესა შინა (ამისთ-თჳს იქმნა ბოროტი ქვემო-თქმული უბოროტესი): ხოლო მაჭ-მად-ყულიხან განვლო გემიუაი ნავით და მივიდა მარტყოფს და შუნიდამ ქისიყს სპისა-თჳს ლეკთა, რამეთუ აქჳნდა შიში ყეენი-სა, ვინად-გან მოცთუნებით ჭეო შფოთი ესე: ხოლო მეფე მო-ადგა სჲიდაბათიდა-მ ციხეს და დამშივდა ფრიად: კვალად წა-რავლინა ვახუშტი მარტყოფს, მოსტყვევნა იგი და მოვიდა ტფილისს: მაშინ იდგა აზრუმის ფაშა ყარსს შემუსრვად ერევ-ნისად და დაპყრობად ადრიბეჟანისად: ესე უვლინებდა მეფესა, რათა არა მწე-ეყოს მათ და მოანიჭოს ხონთქარ-მან ნიჭი დი-დი: ამის-თჳს წარუვლინა როჭიკა-შვილი ედიშერ და აღუთქვა არა შველა მათი, ვინად-გან იმედეულ იყო განზაფხულს რუსთა მეფისა მოსლვასა: მერმე მოვიდნენ და მოერთვნენ მეფესა ყო-ველნი წარჩინებულნი კახნი სჲიდაბადსა შინა: ხოლო მისრულ-მან მაჭმად-ყულიხან აღუთქვა ლეკთა ვეცხლი დიდ-ძალი, წარ-მოიყვანნა და დაესხნეს ტფილისს მეფესა: იხილე ორგულება, რამეთუ ტალანი მრავალ, მტკვარი განდიდებული და ხიდი იწ-როს, მუნ მდგომ-მან სვიმონ არა აჭუარი ხიდი, არცა განამაგრნა სავარნი. ეგრეთვე ქართველთა დაუტევეს მეფე ხელთა შინა მტრისათა: რა იხილეს ჟამი ესრეთი და ივლტოდნენ ყოველნი, ამის-მან მხილველ-მან მეჯინიბე-მან მოართვა ცხენი მეფესა,

მგრეთვე ბაქარს და წარმოვიდნენ: მაშინ მხნედ იყო როსტომ ფალავანდის-შვილი, ჩამოუდგა მეფესა და არა აუფლებდა ლეკთა მოსლვად: კვალად ლეკთა მოსრნეს ქართველნი და კახნი მრავალნი, და მოადგნენ ქალაქს ხოლო მეფე მოვიდა მცხეთას და ბაქარ წარვიდა თუშეთს, რათა მოესწრას სპითა ტფილისს. არამედ ერისთავ-მან გიორგი-მ გამოუტევა უცხენოდ. ხოლო მისცეს მაჰმად-ყულიხანს ქართლი და შევიდნენ ლეკნი, იავარჰყვნეს და მრავალნი ტყვე-ჰყვნეს. მგრეთვე გამოვიდნენ მცველნი ციხის-თათარნი და დასწვეს სიონი და შემუსრეს ხატი ყოვლად წმიდის ღუთის-მშობლის სიონისა (ლევან მესამე, კოსტანტინე-მ შემუსრა): ჯი რაოდენნი ქალწულნი განიხრწნნენ და ჭეშმარიტნი ლედანი და მოწყსენი ბოროტებითა და სისხლი მართალთა დაითხია უსჯულოთა-გან, ქს. ჩღკბ, ქრ. უია:

ხოლო ბაქარ მოვიდა მამისა-იანა და წარმოვიდნენ გორს და დაიპყრა ტფილისი მაჰმად-ყულიხან. მიუწოდა ქართველთა და არავინ ინება მისლვა, რამეთუ ბარათიანთა სპანიცა ლეკთა გამოუსია, გარნა კვალად არა მივიდნენ. არამედ გიორგი ერისთავი მივიდა შურითა მეფისათა, შემდგომად მივიდა მანშეცა ქსნისა, მერმე ვიეთნიმე ბარათიანნიცა და საციციანონი. *) ხოლო ზემო-ქართლისანი არცა ერთი: ამის-თჳს წარმოავლინა მაჰმად-ყულიხან თეიმურაზ ძმა თვისი კახ-ლეკითა. მაშინ მეფემან წარავლინა დედოფალი იმერეთს და თვით დაადგრა ქცხინვალს და განუტევა დესპანი რუსთ-ხელმწიფისა ბაადური-თურთ მუნიდამ და ჰვედრა მწე-ყოფასა. ხოლო ესე ყოველი ეცნა სარასკარს ყარს მყოფს და წარმოემართა, ვინად-გან იხილა ჟამი მარჯვე და მოუმცნო მეფესა: „წარმომივლინე ნათესავთაგანი

*) მოკუდა მურად 1640, დაჯდა იბრაიმ ძმა მურადისა, მოკუდა იბრაიმ 1648, დაჯდა მაჰმად ძე მისი. მოკუდა მაჰმად 1687. დაჯდა სულეიმან ძე მისი, გარდაადგინეს სულეიმან 1691, დაჯდა აჰმად ძმა მისი, გარდაადგინეს აჰმად 1695, დაჯდა მუსტაფა ძმა მისი, გარრდაადგინეს მუსტაფა 1703, დაჯდა აჰმად ძე მაჰმადისა, ამან წარმოავლინა სარასკარი იბრაიმ ფაშა:

შენი, მე ვაოტო მაჰმად-ყულიხან და დაგიმტკიცო კვალად ქა-
რთლი ხონთქრისა-გან:« ამის-თჳს წარუვლინა მეფე-მან იესე,
არამედ შემდგომად მისა წარვიდა ბაქარცა და მიეგება შამბიანს
სარასკარსა: გარნა მოვიდაცა თეიმურაზ ჯალას. მაშინ განემ-
რავლა მეფესა სპანი, რამეთუ მოვიდა სვიმონ აბაშიძე იმერლით
და ზემო-ქართველნი და ლამოდა მისლვასა თეიმურაზისა ზედა.
არამედ ეცნათ მოსლვა ურუმთა, უკუნიქცა თეიმურაზ ტფილისვე.
ხოლო ოსმალნი ჩამოვიდნენ ივნისში და დასდგენ ყურყუთას:
იხილა მაჰმად-ყულიხან, რამეთუ ვერ ავნებს, მიეგება და მიარ-
თვა კლიტენი ციხე-ქალაქისანი, რათა მისცეს ქართლი მას:
მოგზავნა სარასკარ-მან იენგიჩარნი და შეაყენა ციხესა. მეორეს
დღესა შეიპყრა მაჰმად-ყულიხან თხოვნითა ბაქარისათა და პატი-
მარ-ჰყო. ხოლო ციხის მოსახლეთა სპარსთა შეუსია იენგიჩარნი,
იავარ-ჰყვნეს საქონლით და ქონებით და გამოაძნეს ციხიდამ
ყოველნივე ცალიერნი და მისცეს ქალაქი და ქართლი ბაქარს:
ამის-თჳს მოუგზავნა მამასა, რათა წარუვლინოს ქრთამი ოსმა-
ლთა: მაშინ მეფემან წარუვლინა იბ ჯორი კიდული ოქრო-ვეც-
ხლითა და მოჭვილითა: შემდგომად პატიმარ-ყოფილი მაჰმად-
ყულიხან ევედრა ბაქარს, რათა განუტეოს და აღუთქვა ფიცით,
ვითარცა მონა იყოს მისდა. მან განაპარა და მოვიდა კახეთს.
მერმე შეიპყრა ბრძანებითა ჴამისათა და სარასკარისათა ერისთავი
გიორგი ძით და სალთხუცით თეიმურაზით, შემდგომად მოჰკვე-
თა თავი გიორგი ერისთავსა და წარმოვიდნენ ოსმალნი შემუს-
რვად და მოტყვევნად თუშეთისა: მაშინ აიძულებდენ ოსმალნი
მეფესა ხილვად ქასსა და დასდგა მეფე ოკამს და ოსმალნი
დგნენ შიოს უბანს, აქა მოვიდა მეფის ხილვად ქეჲა და მე-
მოჭვიცეს მეფესა ოსმალთა, მოუშლელობისა-თჳს მეფობისა
მისისა და დაასკვნეს შესლვა დუშეთს. ამის-თჳს მოვიდა მეფე
ქსნის-ხევს შესლვად გრემის-ხევიდამ. იხილა ოთარ-მან ძე-მან
გიორგი ერისთვისა-მან, მისცა ქრთამი ქეჲას და აღუთქვა მო-
რჩილება და მივიდა წინაშე ქეჲასა. ხოლო ქეჲა-მ პაემნითა

ამით განუტევა ოთარი ტფილისს. არამედ შემდგომად ქცხინვალს მდგომს მეფეს მოერთვა, რამეთუ ლეკთა-გან ლტოლვილი თამარ ასული მისი თეიმურაზით მოვიდა ანანურს, და წარვიდა მეფე შველად მისა და დასდგა არღუნს დუშეთს აქათ. ხოლო ლეკნი უკუნქცეულ იყ̂ნენ. ხოლო ოთარი მოვიდა წინაშე მეფისა და ჰფიცა ერთ-გულებასა ზედა მეფისასა. ამის-თჳს მისცა მეფე-მან ერისთობა და მამულნი მისნი ყოველნი და განუტევა. არამედ მას ღამესა მოვიდნენ ლეკნი, მოსტყუევნეს გორმის-ხევი და აღიღეს ალავი კახთა ხიზანთა და წარვიდნენ: ამათ წარმოუდგა მეფე, ეწივნენ სპანი და აოტნეს ლეკნი და მოსრნეს მრავალნი და ნეშტი მათი შევიდა წილკანის ზღუდესა შინა და მერმე კვალად გამოვიდნენ წილკანიდამ მცირენი და იწყეს ცემა თოფთა: მაშინ ილტოდნენ სვიმონ და შანშე, და მოსლვასა მეფისასა შეიხვეწნენ მუნავე და ლამოდენ სპანი მიტევებასა და შემუსრვასა ზღუდისასა. არამედ მოსრულ-მან შანშე-მ არღა-რა აუფლათ, უკუნიქცა მეფე და დასდგა ქსორის. კვალად მოვიდნენ სხვანი ლეკნი და მოსტყუევნნეს საამილახორო და უკუნქცეულნი შევიდნენ მიოს-უბანს: ამ ჟამთა მოსრულ-იყო სვიმონ აბაშიძე სპითა მცირედითა წინაშე მეფისა საქმისა რისათვისმე, შეიკრიბნენ ოთარ ერისთავი და ქართველნი, და აიძულებდენ მეფესა ბრძოლად. არამედ შანშე მტერი იყო ოთარისა და ვინად-გან სპანი ოთარისა უმეტესობდენ არა ენება შანშეს ბრძოლა, რამეთუ იქმნების გამარჯვებისა მიზეზი ოთარი და მივიდნენ რა გამოვიდნენ ლეკნი მიოსუბნიდამ, ეკვეთნენ ამათ იმერნი და მოსწყვიტნეს და აოტეს. ესე იხილა შანშემ ჟამს უკუნიქცა და ივლტოდა, მოჰყ̂ნენ ლეკნი და მოჰკლეს სვიმონ აბაშიძე და მოსწყვიტნეს იმერნი და უმეტეს ქართველნი. ხოლო მეფესა აიძულებულსა წარმოსლვად უბრკმა ცხენსა და დაეცა. მაშინ მოართვა ცხენი თვისი სიამარადის-შვილ-მან და მოვიდა ქცხინვალს და იხილა მეფე-მან ესე ვითარებანი ქართველთა იწყო სხვისა განზრახვა: ამისა შემდგომად ქრთამთა-გან და ურჩუმთა უჯეროსა საქმეთა-გან შემჭირვებული ბაქარ გამოვიდა ტფილი-

სიდამ ურუმთა-გან. მერმე მოვიდა მუხრანს სპითა მოწყვეტად ლეკთა, არამედ ვერღა-რა ქმნა, რამეთუ გაესწრათ ლეკთა საგუ-რამოს, უკუ ოქცეული მოვიდა ალს მამისა-თანა: შემდგომად მიიქცა მცხეთას და მუნ მოვიდა მაჰმად-ყულიხანცა და ჰყვეს ღოთქმა ერთობა სიყვარულისა და წარვიდენ თვის-თვისად: შემ-დგომად წარგზავნა ბიძა თვისი იესე ტფილისს ურუმთა შინა: ხოლო იესე მიიქცა სჯულსა მათსა ზედა, რამეთუ ოდეს პყრო-ბილ იყო მოიქცა ქრისტიანედვე და აწ ჰყო ესე, ვინადგან იყო ხორცთ-მოყვარე: ამის-თვის მიენდვნენ მას ურუმნი და წარმო-ავლინეს სპითა ღორის-თავს მდგომს ბაქარსა ზედა. ხოლო ბა-ქარ უსპობითა ვერ დაუდგა და წარვიდა ატენს და ოსმალთა დაიპყრეს საბარათიანო. არამედ გაზაფხულს წარავლინა ბაქარ სპანი, ამათ მოსწყვიტნეს თრიალეთს მეოფნი ოსმალნი და ვოკას მოსრნეს ფ მხედარნი ტფილისს მომავალნი: ამის-თვის კვალად წარმოავლინეს იესე და ისაყ ახალ-ციხის ფაშა სპითა, ვერ წინა-აღუდგა ბაქარ. არამედ შევიდა მთათა შინა: ხოლო ოსმალნი მოვიდნენ გორს, მოარბიეს გარემონი, დაიპყრეს გო-რი. უკუნქცეულთა მოავლეს საამილახორო, მუხრანი და მივიდნენ ტფილისს, შემდგომად კვალად წინა-ძღოლითა იესესითა მოვიდნენ ქცხინვალს, მოსწვეს და მოსტყვევნეს ოსმალთა და წარვიდნენ:

წარვიდა მეფე ვახტანგ რუსეთს:

ჟამთა ამათ მოვიდნენ წარვლინებულნი რუსეთიდამ ნაზა-რა-შვილი დავით და ფრანგისტან და მოართვეს მეფესა წარ-სლვა რუსეთს. მსმენელი მეფე იმედებული ხელმწიფობისა მა-თისა აღეკაზმა, წარვიდა და მივიდა რაჭას ქს. ჩლგ, ქრ. უიბ: ამას გაჰყუნენ ქართველნი ყოვლის სახლიდამ და კახნიცა მრა-ვალნი, ვითარ ჩუ და ზოგნი უმეტეს დედა-წულითურთ, ხოლო რაჭიდამ მივიდა მეფე ვახტანგ დიგორს, მუნ მოეგებნეს ცო-

ლის ძმანი თვისნი ჩერქეზის ბატონი, მუნიდამ ჩერქეზს მთა-
სრულს მოეგება სპანი დიდნი რუსთა და მივიდა სოლახს ახალს-
ციხესა შინა აგვისტოს კჱ, ოკდომბერს ჩაჯდა ნავსა და გან-
ვიდა აშტარხანს ნოემბერს ჱ:

ხოლო შემდგომად მეფე ვახტანგისა შეკრბენ ქართველნი,
მოიყვანეს მაჰმად-ყულიხან კახით, თუშით, ფშაველ-ხევსურითა
და დასდგენ თელო-წმიდას, მცნობთა ოსმალთა წარმოიძღვანეს
იესე საბარათიანოს სპითა და წარმოვიდნენ. ხოლო ქართველნი
მიეგებნეს გუფთას, ეკვეთნენ და ივლტოდენ ურუმნი: მოუხდა
იესე, მოაქცია ოსმალნი კვალად, მოსრნა და ივლტოდა გივი
ამილახორი და წარმოიყვანა ამან მაჰმად-ყულიხან, მოუჴნენ ოს-
მალნი, მოსწყვიტნეს ესოდენ, რამეთუ თავნი ურმებითა წარიღო
ერასტი ყაფლანის-შვილმან ტფილისს რაჯაბ-ფაშისა-თანა, რო-
მელმან მოსცა ოცდა-ათი დრაჰკანი ჯილდოდ და დაიპყრეს ყო-
ველი ქართლი. არამედ იესეს თუცა არა უწოდდენ მეპატრონედ,
გარნა მასვე ჰკითხვიდენ და იქმოდენ საქმესა ქართლისასა მის
მიერ. გარნა იგი ხვეწდა და იღებდა ქვეყანათა ნარდად და ამით
მოირჩმოდა ფრიად. ხოლო ვინადგან არღა-რა ვინ ჰყვათ წინა-
აღმდგომნი ოსმალთა, აღწერეს ქართლი სრულიად და დასდვეს
ხარკი კაცს სულ-ზედ დრაჰკანი, ცხვარ-ზედ ორი შაური, ზრო-
ხა-ზედ აბაზი, კამბეჩსა და ცხენ-ზედ ექვსი შაური, მოსავალ-
სა ზედა ხუთის-თავი ხილითურთ, და ამის-გამო იქმნა ჭირი
დიდი და მიექცათ სიცრუვე თხემსავე, რამეთუ წაართვეს ოთარს
ერისთობა და მისცეს თეიმურაზს ძესა იასონისასა. ხოლო
ლტოლვილი ოთარი მოვიდა აშტარხანს მეფისა-თანა და სტყვევნ-
ვიდიან მამულსა შანშესასა ოსმალნი: ხოლო იხილა რა ესე
ვითარება ქათალიკოზმან დომენტიმ წარვიდა ლორეს, რამეთუ
ჯერეთ ოსმალთა არა დაეპყრათ და ბესარიონ დაიპყრა იესეს
გამო ქათალიკოზობა. შემდგომად მოინდო ფაშამ ქათალიკოზი
დომენტი: არამედ ქათალიკოზი ევედრა, რათა წარავლინოს წი-
ნაშე ხონთქრისა, რამეთუ ჰგონებდა მუნიდამ ლხინებასა რასმე
ქართლისასა, მან წარავლინა და მისრულსა სტამბოლს მისცეს

პატივი დიდი უმეტესი პატრიარქთა და უხმინეს ყოველნი. არამედ ისაყ-ფაშას, რომელი დასვეს, ვითარცა მეფე ტფილისს ახალ-ციხისა, შეუძნდა პატივი კათალიკოზისა და ქართველთა მოწმობითა შესმინა ხონთქარსა. ამის-თჳს პატიმარ-ჰყვეს კათალიკოზი ჭალაკსა შინა თუნალოს და ბესარიონ იქმნა კათალიკოზად ქართლს:

ხოლო მეფესა ვახტანგს მიუწოდა დიდმან პეტრემან პეტრებურხს, მისრულსა ცარიცინს, ესმა სიკუდილი დიდისა პეტრესი, დამძიმდა ფრიად. არამედ წარვიდა და მივიდა მოსკოვს, მუნ დახუდა დარეჯან ასული არჩილ მეფისა და შეიტკბნეს ფრიად. შემდგომად მივიდა პეტრებურხს იმპერატრიცის ეკატერინეს წინაშე და მან პატივ-სცა მეფებრ დიდებით და მიანიჭნა ურიცხვნი: მერმე გაზაფხულს წარმოავლინა გილანს, რათა ზავ-ჰყოს ყეენსა და მათ შორის. ამის-თჳს მოუწოდა დედოფალსა მეფემან მოსკოვს და მოსრულსა მოსკოვს მეფესა დახვდა დედოფალიცა მუნ. დაუტევა მუნ დედოფალი და თჳთ წარმოვიდა გილანს: ხოლო დარუბანდს მოსრულს მეფეს მოართვეს ანდრიის კავალერია ლურჯი იმპერატრიცისაგან. მერმე მოვიდა გილანს, მაშინ მოერთვნენ გილანელნი სრულიად და აცნობა ყეენსა ყოველნი მეფე-მან: ამა ჟამებთა მოსრულ იყო ნადირ-აღმარი წინაშე ყეენისა, ამან ბრძანებითა ყეენისათა მოჰკლა ფათალიხან უჯარი და დაამყრობინა ყეენსა მაშათი: ამან ყეენმან უწოდა თამაზ და მისცა ყორჩიბაშობა. შემდგომად დაიპყრა ხორასანი. არამედ ვერა რისა მყოფელ იყო თჳნიერ მისსა ყეენი. მაშინ კითხვა სათნო ჩუნითა მისითა მოუმცნო მეფესა ყეენ-მან ზავისა-ყოფად, ვითარცა ნებავს და მოგზავნაცა ნიჭი: ხოლო მიიცვალა ეკატერინა იმპერატრიცა და დასჯდა ძის-ძე დიდისა პეტრესი პეტრევე წლისა იგ: ამან მიუწოდა მეფესა მოსკოვს და მივიდა მეფე ქს. ჩღკდ, ქრ. ჳიბ: ხოლო ამ ქორონიკონის წინას წელს მოკუდა იესე. მაშინ ისაყ-ფაშამ განჰყო ქართლი, სომხით-საბარათიანო მისცა ერასტის ყაფლანის-შვილს, მცხეთას ზეითი ბაგრატ ციცი-შვილს, ზემო-ქართლი

გივს ამილახორს, მუხრანი და საერისთონი მათთავე მთავართა და ამათ მიერ მოიღებდა ხარჯსა და სხვათა რა იგი უხმდათ, არამედ შურითა ურთიერთთათა ქართველთა იყო უფროსესი ჭირნი და ართმიდიან და ძრცვიდიან ოსმალნი შესმენითა მათითა. კვალად უმეტესად ოხრებითა და ტყვეობითა ლეკთათა, გარნა დაიმორჩილეს ამ მთავართა გამო ოსმალთა ქსრეთ, რამეთუ უკეთუ მალე მსრბოლისად არა მიეცათ მყის ცხენი შესხდიან თვით მათ ზედა, ვითარცა უყვეს მანუჩარ ყაფლანის-შვილსა და გიორგი ქავთარის-შვილსა, აღუდგეს ლაგამნი, შესხდენ და ჩხულეტდენ დეზითა წარსლვად: კვალად უკეთუ ავნის ვინმე ოსმალთა ჩამოარჩვიან ანძასა და გარდაახდევიან ვეცხლი დიდ-ძალი, ვითარცა უყვეს დემეტრე ამილახორის-შვილსა, რომელი ჩამოაცვეს ანძასა ორითა მსახურითა: კვალად განადიდა მელიქი ტფილისისა აშხარ-ბეგ ისაყ-ფაშა-მან, რამეთუ მივიდნენ დარბაზობად მისა სპასპეტი ლუარსაბ და მთავარნი ქართლისანი ყოვლენი. არამედ მან არა მიხედნა, არცა იხილნა და გამოუტევნა: ხოლო მაჩაბელი თეიმურაზ არა ერჩდა ამილახორსა და სწყვეტდა ოსმალთა, სადა ვის მოიხელთდის: კვალად განდგა ქსნის-ერისთავი შანშე და თეიმურაზ არაგვის ერისთავიცა განაძეს ოსმალთა და დასვეს რევაზ, და ეს რევაზცა არა ერჩდათ ოსმალთა, ამისთჳს უბძანა ისაყ-ფაშა-მ მაჭმად-ყულიხანს და წარმოავლინა ახალ-ციხის სპანი. მოვიდნენ ესენი, განაძეს რევაზ და დასვეს პაპუა ზურაბის-ძე. მერმე მოვიდნენ, ქსანი მოარბიეს და მოვიდნენ ვანათის ციხესა და ქვაბიდამ მოსრვიდენ მრავალთა ოსმალთა: არამედ დამესა მას განივლტვნენ ქვაბიდამ, იხილა შანშემ, მისცა ქრთამი ოსმალთა, ზავ-ჰყო მათ-თან. ხოლო ამილახორ-მან წარმოიყვანა მაჭმად ყული-ხანითურთ ოსმალთა სპანი და დაესხა მაჩაბელს მუგუთს, შემუსრეს ციხე სვერისა: რომელი აღაშენა თეიმურაზ მაჩაბელ-მან. გარნა მუგუთს მოსრნეს მრავალნი ოსმალნი: შემდგომად მისჭირდა და განივლტო მაჩაბელი და მივიდა რაჭას ცოლ-შვილით. ხოლო ოსმალთა მოსწყვიტნეს, მოსტყვევნნეს, შემუსრნეს ციხენი და მოვიდნენ

გორს, და ენებათ ოსმალთა მოტყუება და შეპყრობა მაჭმად-ყულიხანისა, ვინად-გან მუნ იეახლნა ლეკნი: ჰსცნა მაჭმად-ყულიხან და წარვიდა კახეთს. არამედ ოსმალთა დაიმორჩილეს ქართლი უმეტეს და განიყვეს დაბნები:

ამ ჟამთავე მოადგნენ ლეკნი ჭალას, მოკლეს ამილახორი რევაზის-შვილი ერასტი და შემუსრეს ჭალა, გამოიყვანეს ჩ სულნი ტყვედ და წარვიდნენ: განა თვინიერ ამისა და ამათ ჭირთა შინა, რომელი იყო ოსმალთა-გან გაზაფხულ-შემოდგომას მარადის ატყვევებდნენ ლეკნი, რამეთუ ჯარად და ჯარად გამოვიდიან ჩ უმეტესი და უმცირესნი: ხოლო ესმა უსუფ-ფაშას ძესა ისაყისასა გამოსლვა ლეკთა, წარმოვიდა სპითა ოსმალ-ქართველთათა და ეკვეთა მუხრანს ლეკთა, მოსრნა იგინი და ნეშტნი შევიდნენ მიოს-უბანს, მოადგა კარს და შეესივნენ და სრვიდენ ლეკთა. არამედ ესე ომის ბრძოლისა ხმა ესმათ სხჳათა მომავალთა ლეკთა, მოუხდნენ და აოტეს უსუფ-ფაშა, რამეთუ კნინღა გარდაიხვეწა და მოსრნეს ლეკთა ოსმალნი უმრავლესნი: კვალად ნადარბაზევს ეკვეთა ლეკთა მაჭმად-ბეგ ოსმალ-ქართველითა სპითა. არამედ ლეკნი ივლტოდნენ, სადაცა მზირეულთ ტყვეთა შინა, და რა მივიდნენ ოსმალნი უწყეს ლეკთა იმიერ-ამიერ თოფთა ცემა, მოსწყვიტნეს ოსმალნი და აოტნეს, ვითარ მცირედნი განერნენ: კვალად გორიდამ მომავალთა ოსმალთა სპათა ემთხვიათ ლეკნი ნიჩბისის ბოლოს, ეკვეთებასავე აოტნეს ლეკთა და მოსწყვიტნეს უმრავლესნი: ხოლო მკჳდართა ახმარნეს ჩიბუხნი თვისნი უკანა კარით, განძლიერდენ ესრეთ, რამეთუ უწყეს სამცხე-ჯავახეთს რბევა და ტყვევნა ლეკთა. ვინად-გან არღა-რა დაშთა მსახლობელნი მუხანს, ქართლს და საციციანოს და ადგილ-საბარათიანოს-სომხითსაცა, თვინიერ სიმაგრეთა, რამეთუ მუშაკობადცა პარვით-მალვით ჩამოვიდიან და მათნი მხილველნი ივლტოდიან სიმაგრეთა. განა კვალად მრავალ-გზის მოსწყვიტეს ოსმალთა, ვითარ ვერღა-რა წინა-აღუდგნენცა: კვალად მოერბიათ ჯავახეთი, ჰსცნეს ქართველთა და აცნობეს ოსმალთა, მოვიდნენ ქართველნი და შეუკრნეს დიდგორის

კოშკის-ყელი, და რა მოვიდნენ ლეკნი უწყეს თოფთა ცემა და
მრავალნი მოსრნეს: ხოლო მათ დაჰფარნეს ნატყვენავნი სრუ-
ლიად და ივლტოდნენ: მაშინ თელავ-გორის მოლოს დახუდნენ
ოსმალნი და უფროსად მოსწყვიტნეს. არამედ კვალად იყო მათ-
განვე უფროსად ტყვეანა და ოხრება და ბრძოლასაცა უმეტეს
იგინი მრე-ქმნებოდიან, ვინად-გან განმრავლდა სიძვა-მრუშება,
სოდომია, ტყვის-ყიდვა, მუჴი, სრვა ურთიერთთა და სხვანი
ბოროტნი და ამის-თჳსცა მოუშვა ღმერთ-მან ბოროტება, რა-
მეთუ მხეცნიცა მოუტევნენ და სჭამდენ ურიდად მრავალთა: კვა-
ლად მოვიდა სირი ჭივჭავი, რომელთა დაანბნელიან მზე სიმ-
რავლით და მოჭამა ნაშრომი სრულიად, რომელი არა თქმულ
არს საუკუნით: კვალად იყო სრვაცა, მომსრველი ყამით ძლიე-
რი, გარნა არავინ შეიშინებდა ღუთისასა:

ხოლო შემდგომად ლეოლევისა ისაყ-ფაშისა მოვიდა თო-
ფალ-ფაშა: ამან უბრძანა ქართველთა საჭურველით ყოფა და პა-
ტივთა უყოფდა და ასწავებდა ერთობასა და ვედრებასა ღუთი-
სასა: მაშინ სპანი მისნი მარადის მრე ექმნებოდნენ ლეკთა და
მოსწყვეტდნენ. არამედ შემდგომად მცირედისა წარავლინეს ბა-
ღდადს და შემდგომად მისა კვალად მოვიდა ისაყ-ფაშავე და
იქმნა ვითარცა პირველ, გარნა უძვირესიცა:

ხოლო რაჟამს გარდაიცვალა მეორე პეტრე იმპერატორი და
დასჯდა იმპერატრიცა ანნა, ამან მიუწოდა მეფესა ვახტანგს პე-
ტრებურხს, მისცა ნიჭი და წარმოავლინა დარუბანდს, რათა და-
იპყრას შამახია და მერმე ქართლი. წარმოსრული გამოვიდა და-
რუბანდს ქს. ჩღლდ, ქრ. უკბ: არამედ წინ-ხსენებულ-მან თამაზ-
მან პირველვე დაიპყრა ხორასანი და განასხნა ისპაჰნიდამ ავღან-
ნი და დასვა მუნ შათამაზ: კვალად აღიღო ოსმალთა-გან თავ-
რიზი და დაუტევა ყეენი ბრძოლად ერევნისა და თვით წარვიდა
ხორასანს: არამედ შაჰ-თამაზ ალტეს ურუმთა ერევანს და ლტო-
ლვილი მივიდა ისპაჰნს. ესე ჰსცნა თამაზ-ხან, მივიდა ისპაჰნს
და შეიპყრა შაჰ-თამაზ, რამეთუ იყო მემთვრალე და უბადოდ-
მქცევი. ხოლო თამაზ-ხან წარვიდა ბაღდადს, მოჰკლა თოფალ-

ფაშა და მივიდა ისპაჰნს და განემზადებოდა წარსლვად ბაღდადსა ზედა. არამედ ესმა წარსლვა მეფის ვახტანგისა დარუბანდიდამ შამახიასა ზედა, დაუტევა ბაღდადი და მოვიდა უცნობელად შამახიას, აღიღო იგი სულხავისა-გან და მერმე შეუხდა სულხავს კუმუხსა, მოსწყვიტნა და მოსტყვევნა, აღიღო ალაფი მისი, გარდმოვიდა შაქს და მუნიდამ მოადგა განჯასა: მიუვლინა დარუბანდს ვახტანგ მეფესა კაცი, რათა მივიდეს მის-თანა. არამედ ვახტანგ არა ინება და განვიდა აშტარხანს, ვინადგან მისცეს რუსთა ყოველნი სპარსეთისანი თამაზ-ხანს. გარნა თამაზ-ხან ვერ აღიღო განჯა ზამთარსა ამას: მაშინ ქართველთა მოსწყვიტნეს ოსმალნი ტფილისის გარეთნი სრულიად, ეგრეთვე გივი ამილახორი შეეტყუა გორის-ციხეს ოსმალთა და მოსრნა იგინი და დაიპყრა ციხე: მერმე მოერთვნენ ქართველნი განჯას თამაზ-ხანს. არამედ მან მცირედითა პატივ-სცა ნიჭითა წარმოატანა ხანჯალ-ხან სპითა, რათა ბრძოს ოსმალთა, მოვიდნენ ესენი, შეკრბენ კვალად და დასდგნენ ავჭალას: მაშინ გამოვიდა ტფილისიდამ მაჰმად-ბეგ სპითა ოსმალთათა, ამათ ეკვეთნენ ყიზილბაშ-ქართველნი, აოტნეს ოსმალნი და მოსწყვიტნეს და სხვანი შევიდნენ ტფილისს: შემდგომად დასდგნენ კოჟორ-ზედ ყიზილბაშ-ქართველნი და ტალანი ამათნი წავკისს. მოვიდნენ ოსმალნი ღამე და მოსრნეს ტალანი სრულიად და დილას დაესხნენ ყიზილბაშ-ქართველთა და ეკვეთნეს ესენიცა. არამედ ივლტოდნენ ოსმალნი და მოსრვიდენ მოჰყუნენ და მოადგნენ ტფილისს: ხოლო გაზაფხულსა ამას დაუტევა თამაზ-ხან განჯა თვით, და გარმოდგომილ-ჰყო სხვით სპათა. მან შემოვლო სომხითი, დაბანისი *), გარდავლო ყაიყულს და მივიდა ყარსს: მაშინ მუნ მოსრულ იყო სარასკრად ქოფრული სპითა დიდითა, ვერა-რისა მყოფელი ყარს თამაზ-ხან მოიქცა და დასდგა ერევანს ზედით. ხოლო მესამის დღის დილასა მოვიდა ქოფრულიცა სპითა, ეწყვნენ და იქმნა მუნ ბრძოლა ძლიერი, მოკლეს ქო-

*) დბანისი უნდა:

ფრული და ივლტოდენ ოსმალნი, რამეთუ ერთი ასთა შეიპყრობდა, ამის მხილველთა ოსმალთა მისცეს ერევანი, განჯა, ლორე, ტფილისი და დაიპყრა თამაზ-ხან და ქართველთა მიუწოდა ერევანს, არამედ მუნ შეიპყრნა, თვინიერ ქაიხოსრო ყაფლანისშვილისა, რომელი იყო მას ჟამსა სპასპეტი და პატიმარნი წარმოავლინნა ტფილის:

მოვიდა თამაზ-ხან ტფილისს:

კვალად აჴყარა ყაიყული სრულიად და წარგზავნა ხვარასანს, მერმე მოვიდა თვითცა ტფილის ქს. ჩღლე, ქრ. ჳკგ: ხოლო ქართველნი მოგზაურნი განივლტნენ თვინიერ ვახუშტი აბაშიძისა. ხოლო ტფილისიდამ წარავლინა სპანი და მიუხდნენ ბარძიმს არაგვსა ზედა, მუნ აოტნეს ყიზილბაშნი. არამედ ზემოქართლს და საციციანოს აჴყარნა სულნი მრავალნი და წარგზავნა ხორასანს: იხილე რისხვა, რამეთუ არა კმა იყო პირველი, არამედ ხილხილიდამ ინჯამდე სამასი დედათ-გან მოგდებული ჩჩვილნი ეჭირნეს მკვდარნი: ხოლო თამაზ-ხან სრულიად აოხრებისა ქართლისა განმზრახსა მოესმა მოსლვა თათარხანთა დარუბანდს, დაუტევა ქართლი, ჩავლო კახეთი ოხრებით და მივიდა დარუბანდს. არამედ თათარხანნი შეუქცეულ-იყვნენ და ამან შემუსრა უცმი და მოვიდა მუღამს, და მუნ გახელმწიფდა და იწოდა კვალად შანადირ. მერმე მივიდა ისპაჰანს წარსლვად ყანდაარს: ხოლო ქართლს დაუტევა ალიმირზა ძე იმან-ყულისა, ვითარცა ვალი და სეფი-ხან. ამან სეფი-ხან მოიტყუვნა გორს ქართველნი, შეიპყრა თეიმურაზ, გივი ამილახორი, ბარძიმ ერისთავი და სხვანი, ხოლო მანშე ივლტოდა და წარუვლინა ისპაჰანს შაჰნადირს. ხოლო მან არა რაი ავნო და წარიყვანა ყანდაარს: შემდგომად მისცა ხანჯალხანს ხანობა ქართლის, წარმოატანა ქართველნი და გამოუტევა. ხოლო თვით აღიღო ყანდაარი და წარვიდა ინდოეთს: მაშინ მოსრულ-მან ხანჯალხან დასდვა ხარაჯი და ჯარი დიდი,

რამეთუ ხეთა, ვენახთა, სახნავთა და პირუტყვთა, ამათ ყოველთა-გან იღებდნენ და ამით დაიპყრეს სპანი და უწოდეს ნოქარი და მთავართაცა სახელოთივე მათითა პატივ-სცეს და მიუხვნეს მამულნი და მსახურებდენ ტფილისის ხანსა, რამეთუ მისვე გასაგო იყო გახეთი, ბორჩალუ და ყაზახი: ქვალად მოჰკრევდიან ტყვეთა და წარუვლენდიან შაჰ-ნადირსა: ხოლო შანშე ჟამად ერჩდის და ჟამად უჰუდგის: ხოლო მეფე ვახტანგ დადგა აშტარხანს და წარავლინა ბაქარ ძე თვისი ქართველი-თურთ მოსკოვს და მოიყვანა დედოფალიცა მუნ და იყო განსვენებით წელი ერთი. შემდგომად გარდაიცვალა, ქს. ჩღლზ, ქრ. უჰპ, მარტის კვ და დაფლეს მუნვე დიდითა პატივითა და ხელმწიფურითა: შემდგომად მისსა წარვიდა დედოფალიცა მოსკოვს და დაშთნენ იგინიცა მუნ: ხოლო მოკუდა ბესარიონ კათალიკოზი: შემდგომად მოვიდა კათალიკოზი დომენტი სტამბოლიდამ იმერეთს, მოიყვანეს იგივე კათალიკოზად მოსრულს მიეგება ხანჯალხან და ყოველნი წარჩინებულნი და ქალაქი და ჰსცეს პატივი დიდი: ხოლო მოკუდა რა ხაჯალხან მისცეს ალავერდის ხანობა ძესა იესესა ნაშობსა ხარჭისასა, და ვინად-გან არა ერჩდათ შანშე მოადგნენ ყიზილბაშნი, ვერ დაუდგა შანშე და ივლტოდა დედაწულით იმერეთს და მუნიდამ რუსეთს. მისრული მოსკოვს არდა-რა შეიწყნარა ხელმწიფე-მან და მოვიდა ქართლსავე და დაიპყრნა მამულნი თვისნი, მოიყვანა ლეკნი და აოხრებდა ქვეყანათა. არამედ ლტოლვისა შანშესა წაგვარეს იესეს ძმასა მისსა ცოლი არაგვის-ერისთავთა და მისცეს ყიზილბაშთა: ამის-თჳს შეიკრიბნა შანშემ ლეკნი და მოადგა ანანურს, შემუსრა, აიღო იგი და მოსწყვიტნა არაგვის-ერისთვიანნი სრულიად, რამეთუ არავინ განერა: იხილე რამეთუ გიორგი ერისთვის ცოლი მარილის-ქვით კიდული წარიქციეს: გარნა არა დასცხრა შანშე და ატყვევებდა ქართლს ლეკით. ესე ლეკნი მოვიდნენ ტაშირს, ჰსცნა სეფოხან ყაზახს მდგომ-მან, რომელი პირველ იჯდა ტფილისის ხანად და შესმენითა ქართველთათა რისხვით წარიყვანა შაჰ-ნადირ: ესე მოვიდა ჭ კაცითა დბანის, წარიძღვანა ქაიხოსრო სპასპეტი

და მიუსწრა ტაშირიდამ გარდმომავალთა ლეკთა, ებბეთა და მო-სწყვიტნა, რამეთუ მცირედნი ივლტოდენ: კვალად გარდაუსწრა კახეთს და ქართლიდამ გარდმოსულნი მოსწყვიტნა მრავალნი. არამედ ყიზილბაშთაცა მრავალ-ჯერ მოსწყვიტნეს ლეკნი. გარნა აქჳნდათ სადგურად ქსანი და მარადის იყო მათ-გან რბევა და ტყუევნა, რამეთუ არღა-რა იყო მოსახლე, ვინად-გან შეშინდნენ ფრიად ლეკთა-გან, რამეთუ ხუთ-მან ლეკ-მან ჩხიკვთას დაჰყუეს ზამთარი ტყვით დედა-კაცებით, მიდგომილთა ლეკთა-გან შობეს და ზაფხულს ადგილეს მათვე შვილნი მათნი და წარვიდნენ (ამის-თჳს მიუშვა ღმერთმანცა. ვინად-გან იყო უშიშრობა ღჳ-თისა):

შემდგომად მოიქცა რა შაჰ-ნადირ ინდოეთიდამ, მოვიდა და მოადგა ლეკეთს, წარმოავლინა სპანი და მოადგნენ შანშეს, გამოიყვანეს ამათ აწყერის-ხევის ციხიდამ ცოლ-შვილი შანშესი და ტყუენი მრავალნი. ხოლო შანშე ივლტოდა ახალციხეს და ალიყულისხან, რომელი იყო თავ-სპათა და ხანი ტფილისისა, შევიდა მაღრან-დვალეთს, მოსტყუევნა იგი და მთანი შანშესანი. არამედ ჟამურის ოვსთა ატყნეს ხანი და მოსწყვიტნეს სპანი მისნი: ხოლო თხოვნითა შაჰ-ნადირისათა მოსცეს ოსმალთა შანშე მას. არამედ შაჰ-ნადირ ინება განტევება მისი თავ-მდე-ბობითა ქართველთათა. გარნა ქართველთა არა ინებეს და წარ-გზავნა ხვარასანს. არამედ მოგზაური შანშე გამოიპარა, შეიპ-ყრეს კვალად და აღმოხადნეს თვალნი ძმითურთ: ხოლო ქართ-ველნი იყჳნენ წინაშე შაჰ-ნადირისა მარადის დარუბანდს. მაშინ მოვიდა კათალიკოზიცა დომენტი და პატივით შეიწყნარა და წარმოავლინა ქართველსავე კათალიკოზად: არამედ ქართლს იყო ჭირი დიდი საზრდელთა-თჳს, ვინად-გან თითქოსა ერთსა შიდლე-ბინა სამასი-ათასი კოდი პური ქერი, რამეთუ ჰყვათ წარჩინე-ბულთა ცოლ-შვილნი ტფილისს და ვერ-ვინ იკადრებდა ურჩე-ბად: ხოლო ქართველთა შესხმინეს ალიყული-ხან და მოგზავნა შაჰ-ნადირ ყოჯახან ტფილისს; მაშინ მოსრნეს ყაფლანიანთ ვა-ჭარნი ქარავნისა ოსმალთა, შესჩივლეს შაჰ-ნადირს, შეიპყრა

ელიზბარ და მოაშთო იგი. ხოლო ქაიხოსროს მიუღო ფ თუ-
მანი და მისცა მათ ვაჭართა, კვალად დაჭკვეთა ბარათიანთა ყუ-
რნი საზრდელთა-თჳს: შემდგომად მისცა გივს ამილახორს ქსა-
ნი და ვექილობა ქართლისა, ბეჟანს ერისთობა არაგვისა და უბ-
რძანა მოსლვა ლეკთა ზედა კახეთის მთიდამ: ხოლო მოვიდნენ
რა ტფილისს სრულიად ქართველნი წარჩინებულნი, ამ ჟამსა
მიიცვალა კათალიკოზი დომენტი ქს. ჩღმა, ქრ. უკთ, და დაფ-
ლეს მცხეთას. არამედ დასვა თვით მანვე კათალიკოზად ნიკო-
ლოზ ხერხეულიძე. ხოლო გივი ამილახორი ემზახლა ბეჟან
ერისთავს და დაიპყრა ქსანი და მორჩილებდა ბეჟან გივს: არა-
მედ ვინად-გან ერწმუნა შაჰ-ნადირს მის-თჳს ქართლი, მოით-
ხოვნა ქურივნი ქალნი, ქალწულნი ქალნი და ვაჟნი სამას-სამასნი,
ხუთასი კომლი კაცი და ოცი-ათასი ხარვარი პური, ამის-თჳს
აზრახა გივი ქართველთა: „არა ძალ-გვიცს ყოვად და განვდგეთ,
ვინად-გან ვერა ნებისა-ებრ დაიპყრა შაჰ-ნადირ ლეკნი:“ ხოლო
მათ მისცეს პირი მტკიცე: ამის-თჳს განაზრახა ხანი წარსლვად
ლეკსა ზედა და განვიდაცა ხანი ყიზილბაშ-ქართველთა: მაშინ
გივი გამოივლტო ცოლ-შვილით ტფილისიდამ სიმაგრეთა, იმე-
დებული და მოვიდა ქსნის-ხევსა შინა. არამედ ქართველნი არ-
რა-ვინ გამოჭყჩნენ, არცა უკუდგნენ: ესე რა ესმა ხანსა მო-
ქცა ტფილისვე და მოთხოვილისა-თჳს მთავართა შეაწირვებდა
და მრავალთა ჭგვემა და პყრობილება შეამთხვივა, და მოუხ-
და გივს, ვერ შემუსრა, მოაოხრა გარემონი და მოიქცა ტფი-
ლისვე:

ჟამსა მას წარმოევლინა იმპერატრიცას ელისაბედს პეტ-
როვნას ძე ვახტანგისა ბაქარ აშტარხანს: ესე ჭვონა გივ-მან
მსლველად ქართლს მეფედ, წარუვლინა ბარძიმ ბიძის ძე თვი-
სი და მოუწოდა ბაქარს, რათა მოვიდეს და დაიპყრას ქართლი:
ხოლო შაჰ-ნადი ბრძოდა ლეკთა ერთ-წელ, შეამწირვა და შე-
აწრუნვა ფრიად, რამეთუ ჭყიდდენ მგილთა და სჭამდენ ხორცსა
დორისასა არამედ იყო სიყმილი ძლიერი სპათაცა მორის ნადი-
რისათა, რამეთუ ოთხი კოდი პური სამ-თუმნად იყიდოდა. ამის-

თჳს უკუნიქცა შაჰ-ნადირ და წარვიდა სპარსეთად: ხოლო ბაქარს მიუწოდეს კვალად პეტრებუხსავე და მივიდა მუნ: გარნა გივი არა დასცხრა და ბრძოდა ხანი ტფილისისა და აოხრებდენ ქვეყანათა იგიცა და ესენიცა. ამის-თჳს მოიყვანნა გივმანცა ლეკნი ნიჭადად თჳსად და მოსწყვიტნა რაოდენნიმე ყიზილბაშთა სპანი. არამედ აოხრებდა უმეტეს ქვეყანათა: ხოლო შემდგომად შეჩენითა კახთათა მოკლეს ბეჟან-ერისთავი უმათავე მისთა და მიერთუნენ თეიმურაზს და წარუხვნეს მთიულთა ქონებაჲ გივს ამილახორს და გამოაძეს ცოლ-შვილნი მისნი ხადილამ: განა გივ-მან კვალად განამაგრა ქსნის ციხე ცხვილოსისა, კეხვისა და სურამისა და წარვიდა ქართლს და კვალადცა არა დასცხრა გივი ოხრებად ქვეყანათა ლეკითა: ესე ყოველნი ამცნო თეიმურაზ შაჰ-ნადირს და შაჰ-ნადირმა მოსცა არაგვის საერისთაო თეიმურაზს: ესე მოვიდა და დადგა ტინს და ბრძოდენ ქსანს: მაშინ ლეკთითა ლტოლვილი ყეენის ძედ წოდებული წარვიდოდა ოსმალთა შინა და ეტიკ-მან მის-მან შეაცთუნა და მოიყვანა თეიმურაზისა-თანა: ხოლო თეიმურაზ შეიპყრა იგი და წარუძღვანა ძე თჳისი ერეკლე და წარავლინა წინაშე შაჰ-ნადირისა, რამეთუ მაშინ ჰბრძოდა ოსმალთა მუსულს. ამის-თჳს მადლიერ იქმნა შაჰ-ნადირ, მოსცა ნიჭი დიდი და წარმოუვლინა ერეკლესა ნიჭითა: არამედ ბიძა-შვილ-მან გივის-მან რევაზ მისცნა ციხენი ქსნისანი თეიმურაზს და თჳთ აზნაურითა და გლეხითა მთავიდა კახეთს, რამეთუ მრავალნი წარჩინებულნი, აზნაურნი და გლეხნი დაეშენებოდენ ქართველნი კახეთს, ვინადგან მუნ უმცირესი ჭირი იყო თათართა-გან:

ხოლო წელსა ქს. ჩღმდ, ქრ. ულბ, წარმოევლინა ხონთქარს განძი დიდი ლეკთა-თჳს და მოვიდა უსუფ ახალ-ციხის ფაშა იქ სპითა ქართლს, რათა წარუყვანოს ლეკთა იგი, ამას მიერთო ამილახვარი გივიცა: ესმა ესე ხანსა ტფილისისასა შეიკრიბნა ყიზილბაშნი და მოუწოდა ქართველთა და თეიმურაზს, მერმე შეკრებულნი ყოველნი მოვიდენ გორს. ხოლო ურუმნი მოვიდნენ თედო-წმიდას: მიეგება ხანი თეიმურაზით და ქართვე-

ლით, იძლივნენ ოსმალთა-გან და შემოჰკიდნენ გორს. მოვიდნენ ურუმნი და მოადგნენ გარს და წარგზავნეს სპითა დიდითა საგანძური იგი ლეკთა შინა. ესე აცნობა ხან-მან და თეიმურაზ ერეკლეს, ესე შეკრბა კახით და ავლნით და შეუკრა არაგვის პირი ჯვარს მოსრულთა ურუმთა. ამათ უწყეს ცემა თოფთა, აოტეს ოსმალნი და მოსრნეს მრავალნი. გარნა წარიღეს საგანძური იგი და მივიდნენ გორს ლტოლვილნი: ამისი მხილველი უსუფ-ფაშა ადიყარა და წარვიდა, ვითარცა მეოტი. ხოლო ხანი და თეიმურაზ გამოვიდნენ გორიდამ და აღიღეს ალაფი ოსმალთა მრავალი: შემდგომად მოიქცნენ ესენი ტფილისს და აცნობეს ყოველი ქოფილი მაჰ-ნადირს. ესე განიხარა ფრიად მაჰ-ნადირ და მოსცა თეიმურაზს ქართლი, ხოლო ერეკლეს ძესა მისსა კახეთი. მერმე მოვიდა თეიმურაზ ტფილისს ქს. ჩღმდ, ქრ. ულბ:

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ქმნულება და ცხოვრება:

კახეთისა და ჰერეთისა:

ხოლო რაჟამს მოვიდა ჰეროს წილსა თჳსსა ქუეყანასა აღაშენა ქალაქი ორთა ალაზანთა შესაკრებელთა შორის და უწოდა სახელითა თჳსითა ჰერეთი და დაიპყრა ქუეყანა წილ-ხდომილი თჳსი. სამხრით ხორანთისა-გან მტკვრამდე და კავკასამდე საზღვარი მოვაკანისა, ჩრდილოთ ხუნანიდამ გულგულამდე და კავკასამდე, აღმოსავლით კავკასი, დასავლით მტკვარი: ამათ შორისი ქუეყანა არს ჰერეთი, რომელსა შინა დაეშენა და შემდგომად განითესნენ ნათესავნი და ძენი მისნი ქუეყანასა ამას შინა და იყჳნენ თჳთ იგი და ნათესავნი მისნი მორჩილებასა შინა ქართლოსისა და მცხეთოსს მამასახლისისასაცა, ჟამად ჟამად განდგომილნი, ვითარცა აღვსწერეთ, ეგრეთვე კახოს და კუხოს და ნათესავნი მათნი, ვიდრე პირველისა მეფისა ფარნაოზისამდე: ხოლო მეფე-მან ფარნაოზ დასვა კახეთის და კუხეთის ერისთავი ერთი და შემდგომად დასვეს ჰერეთისა ერისთავი სხვა და თუშთა, დიდოთა და ხუნზახთა სხვა, ვითარცა იწერვის ჟამსა შინა შემდგომად მე მეფისა არჩილისასა: არამედ ოდესმე დასმიდნენ ძეთა თჳსთა მეფენი, ვითარცა მისცა მირიან რევს და ბაქარ რევის ნათესავთა და მთამომავალთა. ხოლო ვახტანგ გორგასალ მისცა ძესა თჳსსა დაჩის და შემდგომად ადარნასე ხოსროვანი ერისთობდა ჰერეთს, ჟამსა შინა მეფისა გურამ კურაპალატისასა. გარნა იყჳნენ მარადის ესენი მორჩილებასა და მსახურებას შინა მეფეთა ქართველთათა: ხოლო შემდგომად

იოანესა და ჯჳნშერისის განდაცვალებისა. განდგა გრიგოლი მთავარი და დაიპყრა კახეთი და გარდაბანი და ესე იყო პირველი განდგომა თავადად და ამის განდგომილებიდამ დაყვით ადმაშენებელის ერთ-მეფობამდე ისხდენ მთავარნი კახეთს და მეფენი იდ: არამედ ჰერეთი დაიპყრეს ძმის-წულთა ადარნასე ბრმისათა, რომელთა დასწვნეს თვალნი მამის-ძმისა და არჩილ მოწამე-მან მიუბოძა ამას შაკიხი და ცოლი აბუხოსროსი და ამის ძეთა დაიპყრეს შაკიხიდამ გულგულამდე და შემდგომად და შემდგომად ჯჳანშერისა სიკჳდილისა დაიპყრეს სრულიად ჰერეთიი და იწოდეს მეფედ და დასხნეს ერისთავნი, ვითარცა იწერვის. ერისთავი შტორისა, ერისთავი ხორნაბუჯისა, ერისთავი ვეჟინისა, ერისთავი მაჭისა: გარნა არა არს უწყებული, თუ რავდენნი მეფენი ისხდენ და სახელნი მათნი, ვიდრე კვირიკეს გ ქორიკოზისამდე. არამედ ამ მღილობათა შინა იყუნენ იგინი მშვიდობით და ოდესმე მოვიდიან მძლავრნი, მისცემდიან ხარკთა და ჯაიმშვიდიან: ხოლო წელსა ქს. შიზ, ქრ. რლზ მოიხსენების სახელი ადარნასე პატრიკისა და ძისა მისისა დინარ დედოფლისა ქრმისა და ძისა მათისა იშხანიკისა, რომელიცა ადვსწერეთ რიგოვანად თვის რიგსა ზედა:

ა გრიგოლი ლზ წელი ჰმთავრა:

ხოლო წელსა ქს. ღპზ, ქრ. ზ, მოკჳდა ჯჳანშერ ერისთავთ-ერისთავი და შემდგომად მისსა განდგა გრიგორი მთავარი და ამან დაიპყრა კახეთი, კუხეთი და გარდაბანი. ამანვე მოსპო სახელი კუხეთისა და იწოდა კახთა მთავრად ანუ ქორიკოზად, და ბრძოლასა შინა აშოტ კურაპალატისასა იძლია გრიგორ და დაშთა გრიგორის კსნის აღ ოსავლეთის მხარი და ესე გრიგორი მთავრობდა ლზ წელთა, მეგობრობასა შინა ჰერეთის მეფეთათა, რამეთუ ჰერეთი დაიპყრეს ჟამთა ამათვე ადარნასეს ძმის-

წულთა და გამეფდა მუნ. ხოლო შემდგომად მოკჳდა მთავარი გრიგოლი ქს. ჳკზ, ქრ. მზ:

ბ ვაჩე, იბ წელი მთავრა:

და შემდგომად გრიგოლისა შეითქვნენ გარდაბანელნი და განაჩინეს ვაჩე ქობულის ძე და უწოდეს ქორიკოზად კახეთისად და ესე ვაჩე ქორიკოზობდა კეთილად კახეთს. შემდგომად მოკჳდა ქს. ჳლთ. ქრ. ნთ:

გ სამოელ, კბ წელი ჴმთავრა:

შემდგომად ვაჩესა გამოირჩიეს გარდაბანელთა და დასვეს სამოელ დონაური: ეს სამოელ შეება გავაზს ხალილს. ამან უშველა მაჴმედს, ამანვე გარდაუყენა გარდაბანელნი ბუდა თურქს ჯჳარის-ბოლოს, შემდგომად მოკჳდა, ქს. ჳჲა. ქრ. პა:

დ გაბრიელ, კ წელი ჴმთავრა:

ამის ჟამსა იყო ილარიონ ქართჳელი ნათესავით კახი:

შემდგომად სამოელისა დაჯდა ქორიკოზად გაბრიელ დონაური, ძმის-წული მისვე სამოელისა და ესე ქორიკოზობდა ისე მისის ძის ჟამსა შინა, ამასვე მიუღეს გარდაბანი, შემდგომად მოკჳდა ქს. ჳპა, ქრ. რა:

ე ფადილა, იე წელი ჴმთავრა:

მერმე დაჯდა ქორიკოზად ფადლა არელმანელი ბრძენი, გონიერი და საქმის მეცნიერი. ამან კვალად დაიპყრა გარდაბა-

ნი. შემდგომად მოკუ̂და ქს. უჟგ, ქრ. რგ (არამედ იგონების ამას ქვეთნი მპყრობელნი კახეთისანი ამისი ძენი და შთამომავალნი არიან, ვიდრემდე სახელით წარმოიჩინებიან:

ვ კვირიკე, კვ წელი ჰმთავრა:

შემდგომად ფადალასა დაჯდა კვირიკე ქორიკოზად: ჟამსა ამისსა შემოვიდა კახეთს ამირ-აგარიანი. ამ ამირ ალიდო უჯარმა და ბორჯომა. ხოლო კვირიკე მივიდა წინაშე ამირისა: არამედ აქამომდე ტფილისს მეფეთა სახელნი არა არიან წარმოჩენილნი და ქმნულებანი მათნი და არა მოიხსენა, ვინადგან იყუ̂ნენ მშვიდობით და თვისად. ხოლო აწ შეემტერა რა ესე კვირიკე ქორიკოზი კახეთისა ადარნასე პატრიკსა ტფილისის პყრობელსა და ვინად-გან შეეწყნარა კვირიკეზე ამირ აგარიან-მან და მოსცა ამირისა-გან კვირიკეზ ძალი. არამედ ადარნასემ ამით ვერდა-რა იკადრა მეფობით წოდებად თავისად. გარნა პატრიკად: ხოლო შემდგომად მტრად ადარნასესა მოიყვანა კვირიკემ მეფე აფხაზთა კონსტანტინე ქს. შლე, ქრ. რლე: მერმე დაზავდნენ ვეჯობს, ვიდრემდე ადვსწერეთ და დაშთა ტფილისი ადარნასე პატრიკსა, ხოლო კახეთი კვირიკეს: შემდგომად მოკუ̂და კვირიკე ქორიკოზი ქს. შიტ, ქრ. რლტ: ხოლო ადარნასე პატრიკ-მან მოგვარა ცოლი ძესა თვისსა ასული ადარნასესი და დაჲ გურგენ ერისთავთ-ერისთავისა ძის ძის ძისა აშოტ კურაპალატისა სახელით დინარ და ამის ძის იხშანიკისამდე იყო ტფილისი მწვალებელი ქასრეს ჟამიდამ აქამომდე. ხოლო ამან დინარ დედოფალ-მან მოაქცია ტფილისი სომეხთა წვალებისა-გან მართლ-მადიდებლობისა და აღმსარებლად:

ზ ფადალა, ია წელი ჰმთავრა:

ხოლო კვალად კახეთს შემდგომად კვირიკესა დაჯდა ძე მისი ფადალა ქორიკოზად: ჟამსა მისსა მოვიდნენ სარკინოზნი

საჯნი და მოსტყუევნნეს კახეთი და წარიღეს საჯთა ჯუარი და-ჭრილი: არამედ რა იხილა შეაგება ფადლალასი ძე-მან ადარნასე-სა-მან და ქმარ-მან დინარ დედოფლისა-მან კვალად დაიპყრა კვირიკეს და კოსტანტინე მეფისა-გან მიღებულნი ციხენი ჰერეთისა თვითვე და იწოდა კვალად მეფედ: ხოლო ამან ფადლა ქორი-კოზ-მან უშველა აფხაზთა მეფესა გიორგის, რაჟამს მოადგა უფლის-ციხეს ძესა თვისსა და შემდგომად ამისა მოკჳდა ფა-დალა ქორიკოზი ქს. შკთ, ქრ. რმთ:

8 კვირიკე, მზ, წელი მთავრა:

და დასჯდა კახეთს ქორიკოზად კვირიკე ძე ფადლასი: ამას განუდგნენ გარდაბანელნი და მოიყვანეს გიორგი მეფე აფ-ხაზთა, შეიპყრა კვირიკე გიორგი მეფე-მან და დაიპყრა კახეთი თვით: ხოლო შემდგომად გიორგი მეფის სიკჳდილისა და ლე-ონ ძისა მისისა სიკჳდილისა დაიპყრა კვირიკემდე კახეთი: შემ-დგომად ამან კვირიკე-მ მისცა ადარნასე ძმასა მისსა დიმიტრის აფხაზთა მეფესა: კვალად ამანვე კვირიკე-მ გამოიყვანა უფლის-ციხიდამ მეფე ბაგრატ და დედა მისი გურანდუხტ: ესევე კვი-რიკე დაეზავა დავით კურაპალატსა. შემდგომად ამისა მოკჳდა ქს. მოვ, ქრ. რჟვ.

თ დავით, ლდ წელი მთავრა:

შემდგომად კვირიკესა დასჯდა ძე მისი დავით ქორიკო-ზად: ესე დავით ქორიკოზი და მეფე ბაგრატ შეიბნენ და იძლია ბაგრატისა-გან დავით. არამედ შემდგომად კეთილ ქორიკოზო-ბისა მოკჳდა დავით ქს. ჩი, ქ̃რ. ხლ:

ი კვირიკე, დიდი ქ წელი ჰმეფა:

ხოლო შემდგომად დავითისა დასჯდა ძე მისი კვირიკე ქორიკოზად. ესე კვირიკე შეიპყრა მეფე-მან ბაგრატ და დაიპყრა კახეთი თვით. ხოლო ჰერეთს მომკჳდარ იყო იშხანიკ და არდარა ვინ იყო მკვიდრი, თვინიერ დინარ დედოფლისა: მოვიდა ბაგრატ მეფე, დაიპყრა თვით ჰერეთი და წარიყვანა დინარ დედოფალი და დასხნა ერისთავნი თვისნი: ხოლო შემდგომად ბაგრატ მეფის სიკჳდილისა ამან კვირიკე-მ დაიპყრა კახეთი და ჰერეთიცა და იწოდა მეფედ კახთა: გარნა თუ ისხნენ ერისთავნი ჰერეთს. არამედ ამან კვირიკე მეფე-მან უფროს განამტკიცნა და დასხნა სამი კახეთს და ოთხი ჰერეთს და კახეთისა ერთი რუსთავს და მისცა სრულიად კუხეთი, რომელ არს ნაგები, ყარაია, ჩადივარ-სამგორი, უჯარმა, ლილო, მარტყოფი, გრდანი, ხერკი და თიანეთი, არაგვის კერძო ჟინვანამდე: მეორე დასვა კვეტერისა და მისცა უჯარმას ზემოთი ორთა მთათა შორის, რომელ არიან კახეთისა და კუხეთისა, ვიდრე კავკასსამდე და გარდაბამდ. ესე არს ერწო-თიანეთი, ფხოველნი, ძურძუკი და ღლიღვი: მესამე პანკისისა ანუ მარილისისა და მისცა ჰერეთის საზღჳრის-ზეითი კავკასსამდე და კახეთის მთამდე თუშეთითურთ: ხოლო ჰერეთს დასვა პირველი ხორნაბუჯს ანუ ხორანთას და მისცა ქისიყი და გარეთ კახეთი კუხეთის საზღჳრამდე, ალაზნისა და მტკვარს შიგნით და ჰერეთის მთისა: მეორე ვეჟინს და მისცა ქისიყის საზღჳარს ზეითი თურდოს-ხევამდე და ალაზნისა და ჰერეთის მთის შიგნითი, რომელ არს აწ შიგნით კახეთი. მესამე მაჭისა და მისცა მაჭის წყლის ქვეით და ალაზნის აღმოსავლეთი შაკიხითურთ და ხუნზახითურთ:· მეოთხე დასვა შტორისა და მისცა შტორის-ხევიდამ მაჭის წყლამდე ალაზნის აღმოსავლეთი დიდოეთითურთ, რომელ არს აწ გაღმამხარი და ამანვე შეაერთა კახეთი და ჰერეთი: კვალად ამანვე ჰყო სასახლე თიანეთს ხელოვანი, ამანვე ჰყო თელავი სასახ-

ლედ და ტახტად კახეთისა და ჰერეთისა განმდიდრდა კჳრიკე და მოირჩმა ყოლითურთ და ამის-თჳს ეწოდა დიდი კჳრიკე, რამეთუ გამეფდა ესე პირველად და ჭყვნა ესენი, რომელი დავ-სწერეთ: ამანვე უშველა მეფესა ბაგრატს რანთა ზედა, ამანვე კჳრიკეს მეფესა მოუხდა ოსთა მეფე ურდურე. ამან ურდურე გარდმოვლო გზა ძურძუკთა და დიდოვთა და შთამოვიდა თია-ნეთს და მოაოხრა კახეთი: ამას ეწყო კჳრიკე მეფე შეკრებული სპითა და ბრძოლისა ძლიერსა იძლია ოვსნი და მოჰკლეს კახთა ურდურე მეფე ოვსთა, და მოსწყვიტნეს ოვსნი: არამედ შემ-დგომად კეთილ მმართველ-მეფობისა იყო კჳრიკე მეფე ნადი-რობასა შინა განმსვენე ფიდართ გორთან და მოკლა ვინმე ოვს-მან მონა-მან დიდი კჳრიკე მეფე კახთა, სისხლთა-თჳს ოვსთა მეფისა ურდურესა ქრ. ჩლთ, ქრ. სნთ.

ია გაგი, ით წელი ჰმეფა:

ხოლო კჳრიკე მეფესა არა ესვა ძე, არამედ გაშვილა დის-წული თჳსი სომეხთა მეფის სამშვილდელის დავითის ძე გაგი და შემდგომად სიკჳდილისა კჳრიკე მეფისა დაჯდა ესე გაგი კახთა მეფედ: ამან გაგი-მ უშველა ბაგრატ მეფესა ტფილისის მოდგომასა ზედა, ესევე გაგი შეება მეფესა ბაგრატს მიქელ გაბრიელის მთასა ზედა. ესევე მოვიდა წინაშე ბაგრატ მეფისა დარბაზობად, რაჟამს აიღო ტფილისი ბაგრატ, ესე გაგი შეე-ლოდა ლიპარიტს ბაღუშს ბაგრატ მეფესა ზედა. არამედ ჟამად ეპყრა მეფესა ბაგრატს ჰერეთი და გაგის კახეთი. ხოლო შემ-დგომად მოკჳდა გაგი ქს. ჩნჲ, ქრ. სოჲ:

იბ აღსართან, კვ წელი ჰმეფა;

შემდგომად გაგისა დაჯდა ძე მისი აღსართან მეფედ კახთა. არამედ ჟამსა ამისსა დაიპყრა მეფე-მან ბაგრატ უმეტესად ჰე-

რეთი და შემდგომად მოსვლისა სულტანისა მივიდა აღსართან წინაშე სულტანისა და იქმნა მაჭმადიან. ამის-თჳს მისცა სულტან-მან კახეთი და ჰერეთი სრულიად ნაქონები ბაგრატ მეფისა: ამასვე აღსართანს მოგვარეს ფადალა განძისა ლტოლვილი და იქმნა·რა იგი აღვსწერეთ: ამანვე აღსართან უშველა გიორგი მეფესა ლიპარიტსა და სარკინოზთა ზედა ხოლო შემდგომად გიორგი მეფის მოსლვისა სულტნიდამ და სპათა შემოცლისა ვეჯინის ციხისა-გან წარვიდა ესევე აღსართან წინაშე სულტნისა და უმეტესად დაიმტკიცა და წინა დაიცვითა რჯულითა მაჭმადიანთა, ამის-თჳს მოსცა მასვე სულტან-მან ჰერეთი და კახეთი: მერმე მოვიდა და დაიპყრა ორივე და მართვიდა თჳთ. არამედ შემდგომად მოკუდა აღსართან ქს. ჩპდ, ქრ. ტდ:

იგ კვირიკე, 18 წელი ჰმეფა:

დაჯდა შემდგომად აღსართანისა ძე ამისი კახთა მეფედ კვირიკე. ესე კვირიკე იყო მხნე, ახოვანი და მეფობისა ღირსი და ჭეშმარიტი ქრისტიანე: ამას კვირიკეს მოუდო დავით აღმაშენებელ-მან ციხე ზედა-ძნისა, არამედ შემდგომად კეთილ მეფობისა მოკუდა კვირიკე ქს. ჩრბ, ქრ. ტკბ:

იდ აღსართან, 18 წელი ჰმეფა:

გამეფდა ძე კვირიკესი აღსართან, არამედ იყო ესე უგვანი, ცუნდრუკი, ხელად-მქცევი და შეუმსგავსი მეფობისა: ხოლო შემდგომად სამისა წლისა ამ აღსართანის მეფობისა შეიპყრეს წარჩინებულთა ჰერ-კახთა უგუნურებისა-თჳს ესე აღსართან და მისცეს მეფესა დავით-აღმაშენებელსა: მაშინ დავით აღმაშენებელ-მან დაიპყრა სრულიად ყოველი ჰერეთი და კახეთი და ამიერ ჟამით-გან იყო ერთ-მეფობასა შინა, ვიდრე ოც მეფის გიორგისამდე წელი ტჲგ: არამედ ესე აღვსწერეთ მოკლედ, ვინად-

გან ერთობის ქართლისა შინა აღგვიწერიან, გარნა აქა წარმოვაჩინეთ უცხადესად:

აღმოჩენა და დაპყრობა აწინდელთა მეპატრონეთა კახეთისა.

ხოლო განუდგნენ რა ჱ მეფესა გიორგის ქს. ჩუჲვ, ქრ. რნდ, და დავით დაიპყრა კახეთი. არამედ ამ დავითისას, არა ვითარცა კახნი იტყვიან სარწმუნო არს და საგონებელი ეგრეთ, რამეთუ იყო ესე დავით ძე ალექსანდრესი ძისა დავითისა და ამ ალექსანდრე-მ განჰყო ძენი თვისნი, უხუცესსა ბაგრატს მისცა იმერეთი, მეორესა გიორგის მისცა ქართლი, სომხითი და სამცხე-კლარჯეთი, მესამეს ამ დავითს მისცა ჰერეთი და კახეთი: არამედ ამას ვიხილავთ არა ესრეთ, რამეთუ ვინადგან არა იყო ჩვეულება მეფეთა და უფროსდა ბაგრატიონთა შინა, რათამცა განხეთქილება ექმნათ სამეფოსა. გარნა უფროს განუხეთქელობასა მცდელობდნენ და არცა რიდებდნენ სისხლთა, ვითარცა საჩინო არს. გარნა თუ ძეთა დასხმიდენ არა მეფედ, არამედ ერისთავად. მორჩილად მეფეთა და ვინადგან არცა მგზედ დიდ არს, რათა დგეს წინაშე მტერთა სამ-სამეფოდ. მეორე, ვიუწყებთ ცხოვრებათა, გუჯრებთა და ქორონიკონებთა-გან, რამეთუ იყო ერთ-მეფობა ბრწყინვალის მეფის გიორგიდამ, ვიდრე ჱ მეფის გიორგისამდე, ვითარცა ჟამსა ბაგრატ მეფისასა, მოსლვასა თემურისასა და ალექსანდრეს მცხეთის აღმაშენებელისასა, რამეთუ არა ძალ-ედვათ ქმნად იგინი, რომელნი აღწერილარიან და სხვანიცა. მესამედ, არა იყო იგი ალექსანდრე მეფე ქართლისა, არცა ძე დავითისა, არამედ იყო ძე ბაგრატისა მიქელ მეფის ძისა იმერთასა, და არცა ესვა ამ ალექსანდრეს სამნი იგი ძენი, არამედ მხოლოდ დიმიტრი, და ამ დიმიტრის ძე ბაგრატ განუდგა გიორგის ჱ მეფესა, და უკეთუ მცხეთის-აღმაშენებელის ალექსანდრეს ძენი იყვნენ იგინი, არა ესვა ალექსა-

ნდრეს იგინი. არამედ ვახტანგ შემდგომად მისა მეფე ბ, გიორგი ოც მეფე და მესამე დიმიტრი, რომელი წარავლინა წინაშე ყეენისა და პატივ-ცემული მოუვლინა: ესენი ყოველნი გუჯრითა და ქრონიკონებითა ესრეთ არიან: და კვალად უკეთუ მის ზეითის ალექსანდრეს ძე იყოს დავით, ვერ მოსწჳდებიან დავით, გიორგი და ალექსანდრე აგ-გიორგისამდე, ვინად-გან ვსცნობთ ქრონიკონსა სიკჳდილსა ალექსანდრესსა აგ-გიორგისა-გან, რომელს რიცხჳს მოკლა, რამეთუ გარდახდნენ მის ალექსანდრედამ აგ-გიორგისამდე წელნი რკბ: მეოთხე, რამეთუ მცხეთის-აღმაშენებელის ალექსანდრესი წარმოვაჩინეთ. გარნა ესეცა იუწყე, რამეთუ ამის წინათა მეფეთა ჟამთა შინა, ანუ ცხოვრებათა, ანუ გუჯართა და ქრონიკონებთა შინა არა სადა ვიხილავთ კახთა მეპატრონეთა მოხსენებასა, არა-თუ შემდგომად ალექსანდრე ოვ მეფისა: კვალად ვინამენი იტყვიან ძეთა აღსართანისათა ყოფად მათ. არამედ ესე უმეტეს შეუმსგავსებელ-არს თქმად. ვინად-გან აღსართანის ნათესავი მოსწყდა ჟამსავე დავით-აღმაშენებელისასა, ვითარცა ითქვა. მეორედ არა იქმნას გჳარი ტფგ წელსა, არა თუ იყოს ჩინებული და დაადგრეს მოსახსენებელად. მესამედ, რამეთუ არა სადამე ვიხილავთ კვალად მოხსენებასა, ანუ ყოვნასა მათსა აღმაშენებელიდამ ოც მეფის გიორგისამდე: ხოლო არამედ ბაგრატოანთა ჩამომავლობა მათი ძალ-უცს ყოფად ამის-თჳს რამეთუ ჩვეულება იყო საქართველოს ნათესავთა-გან მაშინ, რამეთუ არა ვისმე იპატრონებდიან, უკეთუ ჰყვათ მემკვიდრე მეფეთა ნათესავი. გარნა უკეთუ განდგა გრიგოლი და მას ჟამსა შინა სხვანი არღა-რა ვინ იყო მეფეთა ნათესავი: მეორედ, უკეთუ მონათესავეთაგანი მეფეთა არა იყოს დავით მასვე ჟამსა ვერ იკადრებდა მეფედ წოდებად და სწორ-ყოფად და ვერცა გჳარობათა მეფეთასა, ვითარცა ათაბაგი, დადიანი და გურიელი და სხვანი. არამედ თუცა ესენიცა განდგნენ, გარნა არა მეფედ, არამედ მთავრად, ვინად-გან განმკვიდრებულნი აქჳნდათ საერისთონი თვისნი პირველვე: გარნა ზნენი მათნი ჰფვარვენ, ვინად-გან არიან მესისხლენი მამა-ძმათა თვისთა ცუდად და ვეთილ-

შემძლებელთა წარჩინებულთა თვისთა და სხვათა მიყოლითა და
მინდობითა საქმეთა თვისთა განმართვენ და ჭკუოთვენ, და არა
თვით თავით თვისით რამეთუ არა სადა ცხოვრებასა შინა ვიხი-
ლავთ ესრეთთა ბაგრატიონთა ტომსა. არამედ ვინად-გან ბნელი
და უჩინო არს ცხოვრება და ძნიად გამოსაკჳლევველი. განა რა-
ოდენ შესაძლებელ არს გუჯრებთა, სიგელებთა და ქორონიკო-
ნებთა-გან წარმოვაჩინოთ, რამეთუ ესე დავით ანუ არს ტერთა
და კახთა ერისთავთა-განი ერთი განდგომილი, ვითარცა გრი-
გოლი მთავარი. არამედ ესე უღონოებს, ვინად-გან საგონებელ-
არს სხვათა ერისთავთა არა დამორჩილებად მისდა: ხოლო უკე-
თუ გრიგოლისასა იტყვი იგი იყო თვით კახეთის ერისთავი და
დაიპყრა კახეთი და არა ტერეთი, რამეთუ არა ერჩდა ადარნასე:
გარნა ვსწერთ ჩვენ მეფის ალექსანდრეს მცხეთის-აღმაშენებე-
ლის ძის დიმიტრის ძედ დავითს, რომელსა აქვნდა საერისთოდ
ანუ საუფლისწულოდ (ვითარცა ჩვეულება არს საქართველოსი)
კახეთს ანუ ტერეთსა შინა. ამის-თჳს რამეთუ ალექსანდრეს
მცხეთის აღმაშენებელს არა ესვა ძე, თვინიერ რომელი ზეით
აღვსწერეთ, მოწმობითა მითვე აღწერილითა და ამითი ბაგრა-
ტიონობა მისი და ჩამომავალთა მისთა დიმიტრისა-გან და თვი-
ნიერ მისა არა. და თუ ვის გნებავს უმეტეს ამათგანი ანუ მოწ-
მობითა სხვა იგულვეთ. ხოლო ჩვენი გამოკჳლეული ქვემორე
საჩინოდ არს:

ცხოვრება აწინდელთა მეპატრონეთა:

მეფე დავით ა, ე წელი ჭმეფა.

ხოლო რაჟამს იძლია ოტ მეფე გიორგი ჩიხორს ბაგრატიო-
სა-გან და შემდგომად თავრიჟ გილაქის თემურისა-გან, მერმე
შეპყრობილ-იქმნა ყვარყვარე ათაბაგისა-გან და დაიპყრა ქართლი
ბაგრატ მეფე-მან იმერთა-მან და იწყო პყრობად კახეთისად. ამის-

თჳს შეიზრახნენ მაშინ ჰერ-კახთა წარჩინებულნი და ერისთავნი და არა ინებეს მეფედ თვისად ბაგრატ, ვინად-გან განდგნენ სხვანიცა და გამოირჩიეს მუნვე მყოფი ერისთავთაგანი ანუ გამოკუდლეული ჩვენი ესე ოგ მეფის ალექსანდრეს ძის დიმიტრის ძე დავით დასვეს, ვითარცა მეფე, რათა აქვნდესთ თავის-უფლება შლილობათა ამათ შინა: ხოლო ოდეს განთავისუფლდა ოც გიორგი მეფე, შეკრებული სპითა ათაბაგითურთ მოვიდა დავითისა ზედა: მაშინ კვალად დაუტევეს ჰერ-კახთა დავით და მიერთვნენ მეფესა გიორგის და დაიპყრა მეფე-მან გიორგი ჰერ-კახნი. ხოლო დავით იულტოდა დედა-წულით თვისით დიდოეთს და დიდოთა შეიწყნარეს იგი და პატივ-სცეს კეთილად: მაშინ გიორგი მაფე-მან ვერღა-რა ავნო დავითს მუნ, ვინად-გან აქუნდა შინაგანი განუსვენებლობა. არამედ შემდგომად სიკვდილისა მეფისა გიორგისა ჩამოიყვანეს კვალად დავით დიდოეთიდამ ჰერ-კახთა და დასვეს უმეტეს მტკიცედ მეფედ კახთა და იტყვიანცა, რამეთუ აკურთხეს ბოდბეს ქრ. ჩუჲთ, ქრ. რნზ: რამეთუ ეხილეს განსვენება თვისი ჰერ-კახთა ამის-გამო, ვინად-გან კოსტანტინე მეფესა აქუნდა მას ჟამსა დიდი განუსვენებლობა. არამედ კურთხევასა კოსტანტინესსა წარვიდნენ რომელნიმე ეპისკოპოსნი და წარჩინებულნი ჰერ-კახთანი, და არცა უტევებდა კოსტანტინე მეფე პურობად დავითს მარტყოფს, საგურამოს და ხერკსა, და ვერ ბრძო დავით კოსტანტინეს, ვინად-გან ეშინოდა ერისთავთათვისთა-გან, არამედ მცდელობდა განმკვიდრებასა ჰერ-კახთასა, გარნა მცირედისა შემდგომად დასნეულდა ვითარებასა შინა და მოკუდა. ქრ. ჩუოა, ქრ. რნთ:

ბ მეფე გიორგი ჱ, კა წელი მეფა:

შემდგომად დავითისა დაჯდა ძე მისი გიორგი მეფედ კახთა (ანუ ვითარცა სხვანი იტყვიან ლევან) და ეკურთხა ბოდბეს: ხოლო ესე გიორგი, ვინად-გან მცდელობდა მეფე კოსტანტინე

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ტერ-კახთა ერისთავთა-თანა კვალად შეერთებასა და ერთ-მეფობასა, ამის-თჳს მიერთო იმერთა მეფესა ბაგრატს და დაიპყრა სრულიად კახეთი: მაშინ მოისპო ერისთავნი ტერ-კახთა შინა და დასხნა მოურავნი დიდთა და მცირეთა ადგილთა, ვითარცა არიან დღემდე. მოურავი ქისიყისა, ელისენისა, წუქეთისა, დიდოეთისა, თიანეთისა, ჭიათურისა, მილდა-ყვარელისა, მარტყოფისა, გრემისა, პანკისისა და სხვანიცა და განჩენო ოთხსადროშოდ, ვითარცა აღვსწერეთ და მისცა დროშანი ეპისკოპოსთა, რათა არა განიმკვიდრონ მთავართა და დაიპყრან შეუცვალებელად და ამითი ერთ-გულ-ჰყუნა მრავალნი: კვალად ჰყო ალავერდელი ეპისკოპოსად, რამეთუ იყო აქამომდე აბბა და მონასტერი და მისცა სამწყსო და ხარისხი თავ-კახთა ეპისკოპოსთა: კვალად-ჰყო გრემი კალაქი და ტახტი ტერ-კახთა და შენობა დიდი: ამანვე მოსპო სახელი ტერეთისა და იწოდა, ვითარცა აღვსწერეთ, არა მისცა მთავართა ძალი. არამედ თვით დაიპყრა: განა თუ იწოდა თვისთა-გან მეფედ. არამედ გარემონი თვისნი კახ-ბატონად უწოდებდენ: ამათ არა მორჩილებდენ თუშნი და ფშავ-ხევსურნი. არამედ დიდოეთი ერთ-გულებისა-თჳს დავითისა ერთ-გულებდენ ამათ და მსახურებდნენ: ხოლო მოსლვასა უზუნ-ასან ყეენისასა, რა მოსრნეს ხერკი, საგურამო, მარტყოფი და თიანეთი, ამან გიორგი უძღუნა ყეენსა ძღუენი დიდი და ტყუენი ქალ-ურმანი და აღუთქუა მორჩილება და დაადგრა მშვიდობით: ხოლო შემდგომად ეზრახა გიორგის მეფე კოსტანტინე მწყობასა სპასთა და სარკინოზთა ზედა და არა ინება გიორგი-მ, რათა არა იქმნას კვალად შეერთება: მერმე მოსლვასა იაყუფ-ყეენისასა ეგო კვალად გიორგი მშვიდობით. გარნა მცდელობდა ურჩთა შეცჳლასა და თვისთა ამაღლებასა, ადაშენა კახეთი და განავსნა, ვინად-გან აქვნდა მშვიდობა: შემდგომად მოკვდა მეფე გიორგი ქს. ჩუჲბ, ქრ. რპ.

ბ მეფე ალექსანდრე ა ით ჭმეფა.

დასჯდა შემდგომად გიორგისა ძე მისი ალექსანდრე, მკურთხევი ბოდვესვე*) მეფედ (ვინამენი იტყვიან ალავერდს): ესე ალექსანდრე იყო შვენიერი, ჭაერთვანი, ახოვანი, მოისარ-მოასპარეზე, საჩინო და უებრო, კეთილ-უბოროტო, მოწყალე, მშვიდი და მდაბალი: ამას ესხნეს ძენი: გიორგი და დიმიტრი. ესე დაზავდა მეფესა ქართლისასა კოსტანტინეს და განაჩინეს საზღვარი აღწერილი და იყო მიერით მშვიდობა და მეგობრობა ურთიერთთა: ხოლო ჟამსა ალექსანდრესსა გამოსჩნდა შაჭ-ისმაილ ძე შიხისა და აღიღო შაჭ-ისმაილ ადრიბეჟანი და შირვანი ქს. ჩოვ, ქრ. რპც, თათრულსა შზ: ამან ალექსანდრე-მ წარუვლინა შაჭ-ისმაილს შირვანს ძე თვისი დიმიტრი ძღუნითა დიდითა და ტყვითა ქალ-ურმითა და მიუმცნო მორჩილება: ხოლო შაჭ-ისმაილ პატივით შეიწყნარა და წარმოუვლინა დიმიტრი ნიჭითა და ზავითა მშვიდობისათა: ა ანვე ალექსანდრე-მ უმეტესად დაიმშვიდა კახეთი და მოიმტკიცა თვისად, აღაშენა და განავრცო და შარითვიდა კეთილად. არამედ ძე მისი გიორგი იყო ბოროტ, მეშფრნე და მესისხლე. გარნა ვერ იჴენდა შიშითა მამისათა და ეტყოდა მამასა კირთებასა ქართლისასა და გარემოსთა თვისთა: ხოლო ალექსანდრე არცა-და თუ ისმენდა და ასწავებდა ძესა სიმშვიდესა და უშფოთველობასა, რამეთუ აქუს აღძრვა დიდი რისხვისა ღუთისა შფოთისა. არამედ გიორგი ამისი არა მსმენელი ეძიება მეფობასა მამისასა, რათა ჰქონდეს წადიერება თვისი. გარნა იცა ჟამიცა საფურცლეს მდგომის მამისა ზედა უგრძნეულოსა ძისა-გან ესე ვითარისა-თჳს, მოჰკლა დალატად გიორგი-მ მამა თვისი მეფე ალექსანდრე და შეიპყრა ძმაცა თვისი დიმიტრი, რათა არა იქმოდეს სპარსეთად, რამეთუ აქუნდა შური მიერ ჟამით-გან, რ-ჟამს წარავლინა მამა-მან თვის-მან წინაშე ყეენისა

*) ბოდბესი უნდა:

და აღმოხადნა მასცა თვალნი ქს. ჩვია, ქრ. რჟთ, და მიერ ჟამით-გან უწოდეს აგ-გიორგი:

დ მეფე გიორგი ბ (აგ-გიორგი), ბ წელი ჰმეფა:

დაჯდა მამისა და ძმისა მკვლელი ესე გიორგი მეფედ კახთა და დაიპყრა კახეთი სრულიად. არამედ არა-თუ კმა იყო სიბოროტე იგი და კვალად აღივსო შურითა და იწყო კირთებად დავით ქართველთა მეფისა და რბევად და ოხრებად შიდა-ქართლისა მონათესავეთა და ერთ-სჯულთა თვისთა, ვითარცა აღვსწერეთ. ხოლო შემდგომად მოკლეს აგ-გიორგი ქს. ჩვიგ, ქრ. ხა:

დ bis დავით 8 ქართლის მეფე, ზ წელი ჰმეფა:

მაშინ შთამოვიდა მეფე დავით კახეთს და დაიპყრა სრულიად კახეთი. ხოლო ყრმა მცირე ძე აგ-გიორგისა შვილის წლისა ოდენ დედით თვისით დამალა სალთხუცეს-მან ჩოლაყა-შვილმან გარსევან (და ჰყო ერთ-გულება დიდი) სახლსა თვისსა და ზრდიდა მას. ხოლო დედა მისი ცოლი აგ-გიორგისა მეყვისი ნათესავი იყო გარსევანისა: ხოლო შემდგომად ყრმისა ამის ლუვანისა ყოფნა ეუწყა მეფესა დავითს და ამის-თჳს წარმოევლინა ბაგრატ ძმა თვისი სპითა. ესე ჩამოვიდა კახეთს, ამან დასდვა შიში დიდი და შეიფიცნა სრულიად არა ყოფისა და უწყებისათჳს ლევანისა. არამედ გარსევან-ჰყო მცბიერობა იგი, რომელიცა აღვსწერეთ და მერმე გულ-პურობილნი ბაგრატ უკუნ-იქცა ქართლსავე სპითურთ: ხოლო გარსევან წარიყვანა ლევან ციხესა შინა ოჩანისასა. არამედ შემდგომად მოსლვისა მაჰ-ისმაილ ყეენისასა ქს. ჩვიც, ქრ. ხვ გამოიყვანეს ლევან ოჩანის ციხიდამ ზემოურთა კახთა და ჩამოიყვანეს კახეთს. მაშინ მიერთჳნენ ყო-

ველნი კახნი და დაიპყრა ყოველი კახეთი: ამის-მან მცნობ-მან მეფე-მან დავით გარდმოვლო გომბორი სპითა დიდითა. არამედ ვერ წინა-აღუდგა ლევან და შევიდა ციხესა შინა თავსა მაღრანისასა, ამას მოადგა დავით მეფე და შეამჭირვა ფრიად. არამედ ზაკვითა მთავარ-ეპისკოპოზისათა განმაგრდა დედა ლევანისა ციხესა შინა და უკუნ-იქცა დავით მეფე ქართლს ოსმალთა ზედა: მაშინ გამოვიდა ლევან ციხიდამ, შემოიკრიბნა კახნი და წარუყვლინა ფარულად კაცი გურიელს მამისა და მოითხოვა ასული მისი თინათინ ცოლად და ითხოვა მწე-ყოფად მის-გან: ჟამსა მას მეგობარნი იყჳნენ, ათაბაგი და გურიელი. ხოლო გურიელმან მოსცა ასული თვისი და აღუთქვა მწე-ყოფად არამედ მოსრნა რა ოსმალნი დავით მეფე-მან შთამოვიდა კვალად კახეთს სპითურთ და მოადგა ლევანს მაღაროს მყოფსა, რამეთუ მიერთჳნენ დავითს ზემოურნი კახნიცა. ეწყო მუნ ლევან სიმაგრით-გამო მცირითა სპითა, იძლია დავით მეფე და წარვიდა ლტოლვილი ტფილისს. მაშინ ლევან შემოიკრიბნა ყოველნი სრულიად კახნი, მივიდა ბოდბეს და ეკურთხა მეფედ ქს. ჩფე, ქრ. ხცა:

5, მეფე ლევან ა, ხდ ჰმეფა:

ხოლო დაჯდა ლევან კახთა მეფედ და დაიპყრა საზღვარი კახეთისა. მაშინ ესმა, რამეთუ ეძლო გურიელს დავით მეფისათჳს და იდგა მუხრანს, წარვიდა სპითა ლევან მსწრაფლ და მივიდა მუხრანს. არამედ გურიელი აიძულებდა და განაზრახებდა, რათა ჰყოს ზავი და სიყვარული დავით მეფისა თანა, ვინაიდგან დავით მეფე წადიერებდა კვალად ბრძოლასა და შურ-გებასა გურიელისასა: სთნდა ესე ლევანს და ეზრახნენ დავით მეფესა და მისცეს რა იგი ინება და ჰყვეს ზავი განჩინებითა საზღჳრისათა და მტერ-ყოფა მტერთა ზედა და სიყვარული მტკიცე და შემდგომად ურთიერთთა ხილვისა წარვიდა გურიელი თვი-

სად: ხოლო ლევან მოვიდა კახეთს და წარავლინა მოყვანებად ცოლისა თვისისა. არამედ ქალსა მას ეხილვა სიზმარსა შინა. „რამეთუ წარგიყვანს დიდებული ვინმე ცოლად და მთასა ერთსა იხილო მოგზაურ-მან შინდი თეთრი, მდგომარე შვენიერს ად-გილს, ადაშენე მუნ მას ზედა მონასტერი ღუთის-მშობლისა.“ ხოლო წარმოიყვანეს რა მუამთას, გარდახდნენ განსვენებად და სამხრობად, მაშინ იხილა თინათინ შინდი იგი სიზმარ-ხილული და აღუთქვა აღშენება ტაძრისა, ვითარცა სმენოდა, მუნიდამ მოიყვანეს გრემს და ჰყო ქორწილი ჯეროვანი ლეონ: ხოლო ამან ლეონ აშველნა დავითს მეფესა სპანი შაჰ-ისმაილსა ზედა. ამან-ვე ლევან იხილა სიზმრივ ხატი სიონისა ღუთის-მშობელისა, რომელი განსძარცვა შაჰ-ისმაილ, რამეთუ არს ნათლუხის ჭალა-სა შინა, წარვიდა და ჰპოვა იგი და წარმოიღო და შეამკო და წარავლინა კვალად ტფილისვე სიონსა შინა: ხოლო შემდგომად ლევანს უშვა ცოლ-მან თინათინ ძე ალექსანდრე ქს. ჩღკზ, ქრ. ხიე, შემდგომად კვალად უშვა ძე იესე, მერმე განუტევა ცოლი თვისი თინათინ ლევან, ნებითავე თინათინისათა, ვინაძ-გან იყო ლევან ფრიად მქაზი და არღა-რა ინება მეუღლეობა მის-თანა: მროსხანე-მან ამის-თჳს ლევან წარატანა ძენიცა თინათინს. ხოლო თინათინ მოვიდა მუამთას და აღაშენა მონასტერი შინდსა მას ზედა მზითვითა თვისითა და დაუდგინა მოძღვართ-მოძღვარი და შესწირნა დაბნები მოსყიდულივე თვისი და იყოფოდა მუნ სიკუდილამდე: ხოლო შემდგომად მისა მოიყვანა ლევან ცოლად ასული შამხლისა და იქორწინა მის-თანა და შემდგომად მიდ-გომილ-მან უშუნა ოთხნი ძენი შემდგომად შემგომი. გიორგი, ელიმურზა, ვახტანგ, და ხოსრო. ხოლო ესე ლევან მეფე, გი-ორგი და ბაგრატ მეფენი წარვიდენ იერუსალიმს, ვითარცა აღ-ვსწერეთ და შემდგომად ოდეს მოვიდა შაჰთამას და შემუსრა ტფილისი უკუნიქცა და დასდგა ყარაბაღს მივიდა მუნ ლევან წი-ნაშე შაჰ-თამაზისა ქს. ჩღლვ, ქრ. ხკდ:

ამას ჰატივ-სცა შაჰს-თამას, ანიჭა და გამოუტევა თვისადვე. არამედ მპყრობელი შაქ-შირვანისა ასან-ბეგ მოჩივლებდა შაჰ-

თამაზს და განზრახვითა ყეენისათა ეკირთებოდა კახეთს ასან-ბეგ, რამეთუ უკეთუ აგნოს ლევანს ექმნას მის მიერ ნიჭული ასან-ბეგ, ვინად-გან კახეთი იყო ფრიად შენი და მაგარი: ამისი მხილველი ლევან ეზრახა მშვიდობასა და არა ინება მშვიდობა ასან-ბეგ. ამის-თჳს შემოიკრიბნა სპანი ლევან და მიუხდა მაქს, მკვეთა ასან-ბეგ და ბრძოლასა შინა ძლიერსა იძლია და ვერღა-რა გაუსწრა და მოკლეს ასან-ბეგ და მოსწყვიტნეს სპანი მისნი, მოაოხრა და მოსტყვევნა მაქი, აღიღო ალაფი დიდი და მოვიდა გრემს ლევან: არამედ ამას წინათთა კახთა მეფეთა არღა-რა მორჩილებდენ ფშავ-ხევსურნი და თუშნი და ამან ლევან დაიპყრნა არა ძალითა. არამედ აღუთქვა, რათა ცხოვარნი მათნი უვნოდ მძოვარ-იყვნენ კახეთს და მისცა შეწირულობა ლაშას ჯუარსა თიანეთს შინა და მიერით-გან მოსცემდენ ლაშქარსა და ბეგარსა: ჰვალად ოდეს დაიპყრა რუსთა მეფე-მან იოანე ყაზანი და აშტარხანი და თერგი და დასხნა ყაზახნი თერგს და თარღუს მცველნი თვისნი. ამან ლევან წარუვლინა და ითხოვა სპა მისი მცველად ციხეთა კახეთისათა. ამან მოუვლინა და დაადგინნა ციხეთა კახეთისათა რუსნი: არამედ განძლიერდა რა შაჰს-თამაზ, წარგზავნა სპანი რუსნი რუსეთადვე და აუწყა განძლიერება შაჰ-თამაზისა, რათა არა მოსწყდენ სპანი თქვენნი ქვეყანასა ჩემსა:

ხოლო შემდგომად მოტყვევნისა მაქისა ლევანისა-გან ქს. ჩვმზ, ქრ. ხკე ეზრახნენ მეფე ლუარსაბ და მესხნი ლევანს მტერობად სპარსთა. მაშინ ლევანცა აღუთქვა ასანბეგის ყოფილისა-თჳს და უწყეს სამთავ რბევა და ოხრება ადრაბაგანსა მრავალთა ჟამთა: ხოლო შირვანელთა დაისვეს ძე ასან-ბეგისა დევრიშ მაჰმად და ესე არა დაემორჩილა შაჰ-თამაზს. არამედ განამაგრნა ციხენი და სიმაგრენი, და დაადგრა თვისად: ამისა შემდგომად მოცალე შაჰ-თამაზ მოვიდა ყარაბაღს სპითა და იწყეს საქართველოსათა მაგრებ ციხე სიმაგრეთა: მხილველი შაჰს-თამაზ ეზრახა ფიცით ლევანს: „უკეთუ მორჩილ-მექმნე იყო თაჯისუფალ ქვეყანით შენით უვნოდ და მოგანიჭო ნიჭნიცა დიდნი:“

ამის-მან მსმენელ-მან ლევან და მტერობისა-თჳს დავრიშ-მაჰმა-
დისა და ფიცისა და ქვეყანისა თვისისა უგნებლობისა-თჳს გა-
ნუტევა სიყვარული საქართველოსათა და მივიდა ყარაბაღს წინა-
შე ყეენისა: მან პატივ-სცა და ანიჭნა დიდნი: მერმე წარავლი-
ნა ყეენ-მან სპანი შირვანს, ამათ დაესხა დავრიშ-მაჰმად და მო-
სწყვიტნა სრულიად სპანი შაჰს-თამაზისანი ქს. ჩვმჱ, ქრ. ხლვ,
თათრულს შნე: ესმა შაჰ-თამაზს, აღიმხედრა და შევიდა შირ-
ვანს, ეზრახა დავრიშ მაჰ-მადს დამორჩილებასა და მიუტეოს
ყოველნი შეცოდებანი: ხოლო მან არა ინება. არამედ დაესხა
კვალად სპათა შაჰ-თამაზისათა და იძლია მათ-გან დავრიშ-მაჰ-
მად და ლტოლვილი შევიდა ციხესა შინა გულისტანს: მაშინ
წარავლინა სპანი და მეფე ლევან სპითა თვისითა ყეენ-მან მო-
დგომად გულისტანისად და ბრძოლად ძლიერად: ხოლო მცირე-
დისა*) შემწირდა დავრიშ-მაჰმად და განივლტო ციხიდამ. მცნო-
ბი ლევან ეწია სპითა თვისითა და მოჰკლა დავრიშ-მაჰმად და
მოსწყვიტნა მისთანანი და მოართვა თავი მისი შაჰს-თამაზს.
ამის-თჳს მიანიჭა ნიჭი დიდი ლევანს და გამოუტევა კახეთს:
ხოლო შაჰ-თამაზ დაიპყრა შირვანი და დასვა ბეგლარბეგი და
სულტანნი თვისნი და განვიდა კვალად ყარაბაღს. მუნიდამ მი-
სრულმან აღიღო ტფილისი, ეზრახა ათაბაგსა, მოიმტკიცა იგი-
ცა და წარვიდა სპარსეთად:

ხოლო ლევან მდიდარი და ქვეყანა აღვსილი იყო მშვიდო-
ბით: არამედ უკეთუ კავკასთა ლევანს არა მორჩილებდენ. გარნა
ვერცარას ჰყოვდენ სავნოს მისსა. განა თქმულ არს რამეთუ ჟამ-
სა ლევანისასა მოუხდა ლეკი ვინმე დაღისტნისა გადმამხარს და
წარიყვანა ზროხა ერთი: ჰსცნა ესე ლევან შემოიკრიბნა იდუმალ
სპანი გადმამხარსა შინა და წარვიდა ეტიკითა, ვლო დღე და
ღამე, მიუხდა და შეიპყრა კაცი იგი დედა-წულითა და ქონები-
თა, წარმოიყვანა და მოვიდა მესამეს დღეს მუნავე და მოსწყვი-
ტნა იგინი, რათა არა კადნიერ-იქმნენ სხვანი კვალად კირთებად

*) შემდგომად:

კახეთისა: ამანვე ლევან მოიყვანნა ლეკნი და დასხნა ფიფინეთს ზიდვად ყინულისად ზაფხულისა-თჳს კავკასიდამ, რომელთა-გან შეუდგა ჰოროტი ქვემორე თქმულნი:

ხოლო შემდგომად მოვიდა კვალად შაჰ-თამაზ შირვანს და მივიდა წინაშე მისსა ლევან და ამან შეიწყნარა პატივით, მერმე გამოუტევა ლევან და ძე მისი იესე წარიყვანა სამცხეს. არამედ უკუნიქცა რა შაჰ-თამაზ წარმოუვლინა იესეცა ლევანს ნიჭითა: ხოლო კვალად მოსლვასა შაჰ-თამაზისასა სამცხეს და მოტყუევნასა ქართლისასა დაადგრა ლევან მშვიდობით ქვეყანი-თურ: კვალად მოკლეს რა ლუარსაბ მეფე განიზრახა ლევან, რამეთუ ოდეს მოვიდა შაჰ-თამაზ და არა მივიდა მის-თანა და სიკვდილსა ლუარსაბისასა მოსწყდნენ სპანი ყეენისანი უმრავლესნი, ესე არა მიზეზ-ჰყო ყეენ-მან შურის-გებად, ვინად-გან მზახლებულეცა იყო სვიმონ მეფისად და მიეცა ასული თვისი შამხლის ქალის ნაშობი და კახეთიცა ენება მის-გან შობილისა-თჳს და არა განტევებულის ძისა ალექსანდრესა-თჳს: ამის მიზეზთა-თჳს წარავლინა ძე თჳსი იესე წინაშე ყეენისა ძღუნითა და ტყუვითა ქალ-ყრმითა და აუწყა თვისი არა რისა შეცოდება 1558
ქს. ჩოვნე, ქრ. სმვ: ხოლო მეორესა წელსა აქორწინა ასულსა თვისსა ზედა მეფე სვიმონ და მისცა დიდითა მზითვითა: შემდგომად წელსა ქს. ჩოვ[illegible], ქრ. სმთ ეზრახა ლევანს სვიმონ მეფე, რათა მწე-ეყოს განსხმად ქართლისა-გან სპარსთა ზედა. არამედ ლევან სათნოთა ყეენისათა ვერ მეოფი ამისი. გარნა ძე მისი გიორგი მივიდა სპითა ძმისა სვიმონ მეფისათა-თანა: ამათ დაესხა შავერდი სულტანი, მოკლეს გიორგი და მოსწყვიტნეს კახნი და ნეშტნი მოვიდნენ წინაშე ლეონისა: მსმენელ-მან ლევან იგლოვა მწუხარე-მან მწარედ ძე თვისი, რამეთუ ენება კახეთი მის-თჳს: არამედ შემდგომად ამისა მეფობდა კვალად უშფოთველად და აღამაღლნა ძენი შამხლის ქალის ნაშობნი და დაამდაბლა ალექსანდრე და მოუდგინნა ყოველნი კახნი მათ: ხოლო ალექსანდრე იყო დღეთ თვისით მუამთას დაბნებთა შონა: არამედ სლვითა ყიზილბაშთა შინა გახთა ისწავლს წესნი

მათნი, სმა, ჭამა, განცხრომა და უშვერი კეკლუცობა, ტანთმოსა მათი. ამით დაუტევებდენ მცირედ მცირედ ზნეთა საქართველოსათა და შემოიღებდენ სპარსთასა, გარნა უფროსად ალექსანდრეს და თეიმურაზის ჟამთა შინა:

ხოლო შემდგომად ამისა მოკჳდა ლევან მეფე სავსე სიბერითა ქს. ჩფოდ, ქრ. სჲბ, და დაუტევა ქვეყანა სრულიად შენი: არამედ შემდგომად მისსა დაიპყრა კახეთი ძე-მან მისმან ელიმურზა-მ, ხოსრო-მ და ვახტანგ. ხოლო ალექსანდრე შემოიკრიბნა ზემოურნი კახნი, მოვიდა და ეკურთხა ბოდბეს მეფედ. არამედ ამ ალექსანდრეს პირველვე მოეყვანა ასული ბარძიმ ამილახორისა ცოლად და მოუპყრობდა დაუთხანცა მეფე ქართლისა: ამათ ეზრახა შეწევნად ალექსანდრე და ნებითა დაუთხანისათა მოვიდნენ ამილახორი ბარძიმ და ქსნის-ერისთავი ელიზბარ სპითა შემწედ: ამისნი მხილველნი კახნი მრავალნი განივლტოდენ ელიმურზისა და ძმათა მისთა-გან და მოერთოდენ ალექსანდრეს: ხოლო მათ მოიცეს ძალი შამხლისა-გან და ლეკთა-გან და ეწყუნენ თორღას ურთიერთს და ბრძოლასა ძლიერსა იძლივნენ ელიმურზა, ვახტანგ და ხოსრო და მოსწყვიტნეს სამნივე ძმანი მუნ და მოსრნეს მათ-თანანი სპანიცა და ალექსანდრე-მ დაიპყრა კახეთი ამასვე ქორონიკონსა:

ვ მეფე ალექსანდრე ბ, ლბ წელი ჰმეფა:

დაჯდა ალექსანდრე მეფედ კახთა და დაიპყრა სრულიად კახეთი. ხოლო ესხნეს ძენი ოთხნი. დავით, გიორგი, ერეკლე და კონსტანტინე და ნათესავი ალექსანდრესი ჰყვა დაუთხანს ცოლად. არამედ ძე-მან მის-მან ერეკლე-მ იკლო რაიმე და გაპარვით წავიდა წინაშე სულტანისა სტამბოლს (იტყვიან სიამაყითა ძმისა თვისისა დავითისა-გან): ესმა ესე შაჰს-თამაზს და ჰგონა განდგომა ალექსანდრესი, განრისხნა და წარმოემართა კახეთსა ზედა, მოვიდა ჟარაბაღს და მიუწოდა ალექსანდრეს: მაშინ განი-

ზრახა ალექსანდრე-მ: „თუ რაი ჰყოს:“ არამედ ეტყოდა ჩოლაყაშვილი ოთარი კახთა ამის-თჳს. „თქვენ იტვირთეთ რაოდენი სისხლი დაინთხეს და მე განვარინო კახეთი მოსრვისა-გან.“ მაშინ აღუთქვეს კახთა ფიცით. „ჩვენ მიუგოთ ქრისტესა სიტყუა შენ-თჳს, ოდეს მოვიდეს განჴსჯად ცხოველთა და მკუდართა:“ ხოლო ვინაჲ-გან მომკუდარ იყო ქაიხოსრო ათაბაგი და ძენი მისნი იყუნეს მცირენი და პატრონობდა დედის იმედი სამცხეს და უწყოდა გლისპობა მისი ოთარ-მან. ამის-თჳს მიუწერა: „რამეთუ ნებავს ვარაზას სიკუდილი შენი და ძეთა შენთა და თავისად დაპყრობა სამცხისა. ამის-თჳს მოჰყუავს შაჰს-თამაზ, რათა მოსრნასცა ურჩნი თვისნი, რამეთუ თვითცა უწყი რავდენგზის მოგაყივნა ბოროტად:“ ამის-მან მსმენელ-მან დედისიმედ-მან არდა-რა გამოიკითხა და მოჰკლა ვარაზა: ხოლო მსმენელს შაჰს-თამაზს აღუძდა სიკუდილი ვარზასი, რამეთუ იყო ცოლის ძმა, დაუტევა კახეთი, შევიდა და მოსწყვიტა სამცხე და უმეტეს ოცხე ქს. ჩვოდ, ქრ. სჲბ და უკმოქცეულსა წარუვლინა ალექსანდრემ ძე თვისი კოსტანტინე ძღუნითა დიდითა და ტყვითა და აუწყა: „რამეთუ ძე ჩემი წარვიდა ურჩებითა ჩემითა და მე ვარ წინაშე შენსა უცოდველი.“ მაშინ დამცხრალ-მან მოისხანებისა-გან შაჰ-თამაზ შეიწყნარა ძღვენი და ტყვენიცა და წარიყვანა კოსტანტინე და წარვიდა სპარსეთად და დაუტევა კახეთი უვნოდ და შემდგომად შაჰს-თამაზის სიკუდილისაცა იყო ალექსანდრე მშვიდობით, რამეთუ ყამსა ამისსა ესრეთ შენ იყო კახეთი, ვითარ ძნიად სადამე იპოებოდა სანადირონი და ალექსანდრე ფრიად მოყვარე იყო ნადირობისა, რამეთუ იტყოდაცა: „ახ ნეტარძი ოხერ მექმნეს კახეთი, რათა მაქვნდეს სანადირონი მრავლადი, რომელი ექმნა ძის ძესა მისსა თეიმურაზს. არამედ ვერცა-ღა თუ იგი მოცალეობდა ნადირობად: გარნა ალექსანდრესაცა ამ ჟამთა მოერთვა ბაზიერთა-გან უცხოთა ფრინველთა მოსლვა ალონსა შინა: მსწრაფლ წარვიდა და იხილნა ფარშამანგნი, ინება შეპყრობა მათი ცოცხალთა. არამედ არცა ერთმან მიხედა ბაზ-მან, თვინიერ წითლის გორისა და მით შეიპ-

ერნა ყოველნი რაოდენნიცა იყჳნენ, მოიყვანა გრემს და მოშენდნენ მათ-გან მრავალნი. გარნა დაუსახველდა კახეთს, ვითარცა არაკთა იგავთა შინა ცხოვრისა მისლვა ფაჯუზუნათა ქვეყანასა:

გამოსლვა ლალა ფაშისა:

შემდგომად გამოვიდა რა ლალა ფაშა ქრ. ჩფოჱ, ქრ. სოვ, ტფილისიდამ ეზრახა ალექსანდრეს. ხოლო მან აღუთქვა მისლვა მის-თანა და წარჰყვესცა სპითა შირვანს. უკეთუ დაუტეოს კახეთი უვნოდ. ამან მოსცა პირი მტკიცე და მიეგება სათისჴალას ალექსანდრე სპითა ლალა-ფაშას და წარუძღვა შირვანს. ხოლო ლალა-ფაშა-მ აღიღო შირვანი, შაქი, ურჩნი მოსრნა და აღაშენა ციხე შირვანს, შეაყენნა მცველნი თვისნი და დასვა ფაშა. მერმე უკუმოიქცა, შემოვლო მტკვრის პირი და მიჰყვა ალექსანდრე არაგვამდე, მერმე გამოუტევა ალექსანდრე და მოვიდა კახეთს მშვიდობით: ხოლო ლალა-ფაშა დასდგა მუხრანს და სვიმონ მეფეცა მოვიდა ტყვეობისა-გან. ამის-თჳს ივლტოდა დაუთხან სტამბოლს და ლალა-ფაშაც წარვიდა და დაიპყრა ქართლი სვიმონ: მერმე მურ-აგო ამილახორსა. ამათ-მან უთმინომან ალექსანდრე-მ და ძის თვისისა არა კეთილის მნებებელმან შემოიკრიბნა სპანი თვისნი კახნი და უგრძნეულად დაესხა დიდვამს სვიმონს ქს. ჩფპ, ქრ სჲე: ხოლო სვიმონ ივლტოდა და შეუსია დასა თვისსა და აიალაფა სიმდიდრე სვიმონისა და წარვიდა გამაუპატიო დის თვისისა: შემდგომად მცირედისა მოუხდა სვიმონ ჯოტორს და ალექსანდრეცა ეკვეთა სპითა, იძლია ალექსანდრე უჯერო ყოფისა-თჳს და მოვიდა მაღაროს, არამედ სვიმონ შეიპყრა კახნი და უყოა იგი აღვსწერეთ. გარნა საგანძურნი ალექსანდრესნი არღა-რა წარმოსცნა: ამავ ქორონიკონს მოვიდა ძმა ალექსანდრესი იესე, რამეთუ არა დაუტევა ქრისტე და გამოუშვა ყეენსა, არამედ შემდგომად მცირედისა მოკჳდა იესე: ხოლო მოეყვანა ალექსანდრეს ძისა თვისისა და-

ვითისა-თჳს ცოლი ასული აშოთანისა ქეთევან, და იყო აშოთან სანდრო და განზრახი სვიმონისა. ამან აშოთან ზავ-ჰყო და დაიზავნენ სვიმონ და ალექსანდრე და შემდგომად იყო მათ შორის საყვარული და ერთობა დიდი:

შ ა ჰ ა ბ ა ზ გ ა ხ ე ლ მ წ ი ფ დ ა:

ხოლო სპარსთა შეიპყრეს მახუდაბანდა და დასვეს შაჰაბაზ ქს. ჩფპზ, ქრ. სოე, თათრულს შჟე, ძე მახუდაბანდასი და მან იყო პყრობად ქვეყანათა: ხოლო მოითხოვა მანუჩარ დადიან-მან ასული ალექსანდრესი ნესტან-დარეჯან და ალექსანდრე-მ მისცა ზითვითა დიდითა ქს. ჩფჟა, ქრ. ხოთ. არამედ შემდგომად შობისა ყრმისა ლევანისა მოკჳდა ნესტან-დარეჯან. ხოლო ალექსანდრე-მ შემდგომად წარმოიყვანა ყრმა იგი ლევან და ზრდიდა თვით. შემდგომად მოვიდა შაჰაბაზ დაპყრობად ერევნისა, ქს. ჩქბ, ქრ. სყ, თათრულს ჩიბ. და მიუწოდა ალექსანდრეს ძმათა თვისითა: მაშინ წარსლვად იყო ქართველთა მეფე გიორგი, შეკრბნენ ესენი და წარვიდნენ ზოგად ერთობისა-თჳს. ხოლო შაჰაბაზ პატივ-სცა დიდად. არამედ შემდგომად აღებისა ერევნისა მიუღო ალექსანდრეს კაკი და მის-წილ მოსცა შვიდასი თუმანი ყოველს წელს, კვალად მოსცა ნიჭი და გამოუტევა კახეთს:

ამ ჟამებთა მოეგზავნა იერუსალიმის პატრიაქსა და მოეთხოვა სახსრად ვალთა თვისთა-თჳს ვეცხლნი: ესე აუწყა ალექსანდრე-მ კახთა და მათ აღუთქვეს და დაადგინეს ალავერდელი ძმა ოთარ ჩოლაყა-შვილისა, რათა შეჰკრიბონ და წარიღონ იერუსალიმს: ხოლო მან შეჰკრიბა ხუთი-ათასი დრაჰკანი და წარვიდა. არამედ იყო დაჲ ალექსანდრესი, რომელსა აღერჩია ენკრატიობა და სცხოვრებდა ალავერდს. გარნა ამას ფარულად თანაყოფოდა ალავერდელი. ხოლო ქალ-მან მან ჰსცნა წარსლვა ალავერდელისა და მიდგომით ყოფა მისი, აღუძნდა და მსწრაფლ

მოსწია კაცი თვისი და აუწყა ალავერდელს. არამედ ალავერდელი მიწყრომილ-იყო მისლვად, და[illegible]სცნა რა ესე უკმოიქცა, წარიპარა ქალი იგი და წარვიდა იმერეთს. ხოლო ოქრო იგი წარმოუვლინეს ალექსანდრესვე და კრულ-ჰყო პატრიარხ-მან ალავერდელი შემდგომად მიიყვანა ალექსანდრე-მ ბერი იგი, ვინად-გან განკრეჭილ-იყო და ექორწინა ქალი იგი, მისცნა მცირედნი მამულნი და იყოფოდა მას შინა:

ხოლო ვინად-გან იყჳნენ სიყვარულსა მტკიცესა ალექსანდრე და გიორგი მეფენი და გიორგი ძეთა ალექსანდრესთა უფროს მონათესაობდა, ისტუმრნა გიოგი მეფე-მან დავით და გიორგი ძენი ალექსანდრესნი ტფილისს. მისრულთა მოეგება და დაასადგურნა ისინი, რომელ-არს ავლაბარი და მარად-დღე ანადიმებდა, ანადირებდა და ასპარეზობდნენ: ხოლო დღესა ერთსა მვალად ნადიმსა ზედა იწვია გიორგი მეფე-მან ტფილისს ესენი. მაშინ განუზრახა ზრახვა ბოროტი გიორგის და არა ინება წარსლვა მიზეზითა ღვინის-წვენისათა, და წარვიდა დავით: ხოლო ესე დავით იყო ამაყი, ლაღი, მრისხანე და სძულობდნენ კახნი. არამედ გიორგი იყო შუენიერ-ჰაეროვანი, უხვი, მშვიდი და ტკბილი ყმათა-თჳს. მაშინ გიორგი-მ ჰგონა სიმთრვალე დავითისა, ამის-თჳს განაცხადა მანკიერება თვისი და მიუწოდა კახთა: შემოითვიცნა მოკლვად ძმისა თვისისად და დაპყრობად კახეთისად: ესმა ესე ბარამ ჩოლაყაშვილსა, რომელი იყო ღვთის-მოშიში წარვიდა და აუწყა დავითს ნადიმსა ზედა მჯდომსა. მსმენელი დავით მყის აღსჯდა და წარმოვიდა და მოვიდა კარავსა გიორგისასა და იხილა რა იჭურვოდა და მისთანანიცა შერისხნა დავით გიორგის და ჰრქვა: „იჭურვი სიკვდილად ჩემდა და აწ ვარ წინაშე შენსა და რაი იგი ძალ-გიძს ჰყავ:“ შეიპყრა გიორგი ძმა თვისი დავით და მისთანანი ყოველნი ქს. ჩქგ, ქრ. ხყა, წარმოიყვანა და პატიმარ-ჰყო თორღას და ათორმეტნი ფუცებულნი გიორგისანი გადმოჰყარნა ჭოეთის ციხიდამ და სხვანი პატიმარ-ჰყუნნა:

---

3 bis დ ა ვ ი თ ბ:

არამედ ჰყო ბოროტი ესე დიდი და შეიმოკლნა დღენი, რამეთუ მიუღო მამასა თვისსა მეფობა და პატიმარ-ჰყო მამა თვისი და მართვიდა თვით კახეთს, დამპყრობელი მისი. გარნა შემდგომად ექუსისა თთვისა მოკჳდა დავით და გამოვიდა ალექსანდრე პყრობილებისა-გან, დაიპყრა კახეთი მანვე და გამოიყვანა ძეცა თვისი პატიმრობისა-გან, რამეთუ არღა-რა ჰყვა ძე თვინიერ გიორგისა. ხოლო დავითს დაშთა ქეთევანისა-თანა ძე მხოლო თეიმურაზ და ზრდიდა მას პაპა ფუფუნებით დედისა-თანა. არამედ ვინად-გან მოხუცებულ-იყო ალექსანდრე. ამის-თვის განიზრახა ქეთევან, რამეთუ: „თუ მოკჳდეს ალექსანდრე დაიპყრას გიორგი-მ კახეთი და შურ-აგოს ძესა ჩემსა:“ ამის-თვის მოიყვანა ჩოლაყაშვილი შერმაზან, აფუცა და წარავლინა ძე თვისი და წარგზავნა წინაშე შაა-აბაზისა: *) ხოლო შაა-აბაზ კეთილად შეიწყნარა და პატივსა უყოფდა თეიმურაზს და ისწავებდა წიგნსა და ენასა სპარსთასა. არამედ შააბაზ განიზრახა, ვინად-გან არს თეიმურაზ ხელთა ჩემთა და კახეთი არს უმკვიდრო თვინიერ ძისა, იხმია ხუანჯი, რათა მოსრნას იგინი, რამეთუ ენება დამორჩილება ქართლ-კახეთისა და მაჰმადიანობა მათი. მოიყვანა კოსტანტინე ძე ალექსანდრესი პირველ წარვლინებული, რომელი იყო ფრიად მაჰმადიანი და შემყვარე სჯულთა მათთა. ეტყოდა შაჰ-აბაზ: „მომკჳდარ არს დავით ძმა შენი და არს მამა შენი მოხუცებული და ძმა შენი გიორგი, აწ ვინად-გან ხარ შენ სჯულსა ჩემსა მტკიცეთ და მეფობისა ჩემისა სარწმუნო, მოკცნე

---

*) ხოლო მემეტაფრასე ქეთევან დედოფლისა იტყვის პაპისა-გან წარგზავნასა თეიმურაზისასა შურისა თვის ძისა თვისისა დავითისა, ვინად-გან ენება კახეთი ძისა თვისისა გიორგისა თვის, მიერით-გან ოდეს შეიპყრა დავით ძე-მან თვის-მან და ამის-თვის წარავლინა თეიმურაზ, რათა დარჩეს კახეთი გიორგის:

სრულიად სპ.ნი მირვანისანი შემწედ, ხალათი და ნიჭი მამისა-
თჳს, წარველ და მოჰკალ ორნივე და შენ დაიპყარ კახეთი და
ჰყავ მაჰმადიან:“ ხოლო კონსტანტინე-მ აღუთქვა ყოფად ყო-
ველნი და წარმოვიდა ნიჭითა და დიდებითა დიდითა: არამედ
ამავეს ჟამს წარმოვლინა მანუჩარ დადიანსა წარჩინებული თვისი
წარვევანებად ძისა თვისისა ლევანისად, შესწყუხდა ალექსანდრე,
გარნა წარუვლინა ნიჭითა დიდთა და მიიყვანეს დადიანისა-თანა
ლევან: ამავ ჟამსა მოურავი მახარებელი ძის მოსლვისა, მხია-
რულ-მან შემოიკრიბნა სპანი და მიეგება ბაზარს მოსრულს კონს-
ტანტინეს და იყო სიხარული და შვებ დიდი ყოველთა-გან,
მთაიცვა ხალათი ყეენისა ალექსანდრე-მ და იხარებდა ძისა-თანა.
ხოლო დღესა ერთსა ეტყოდა კონსტანტინე მამასა: „მაქვს სი-
ტყვა თავის წინაობასა შინა ბრძანებული ყეენისა:“ ამის-თჳს
ალექსანდრე-მ უბრძანა ყოველთა კახთა განსლვა. გარნა დაშთნენ
რუსთველი და ძმა მისი აბელ მუნვე, მაშინ გამოვიდნენ პაემ-
ნით მობირებულნი სპანი და მოურთნეს მახვილნი და მოჰკლეს
მეფე ალექსანდრე და ძე მისი გიორგი მისთ-თანა და კვალად
რუსთველი და აბელცა მათ-თანა ქს. ჩქე, ქრ. ხჟგ: *)

ზ მეფე კონსტანტინე ა:

ხოლო იხილეს რა ესე იგლტოდნენ კონსტანტინეს-გან კახნი
სრულიად, არამედ ეზრახა კონსტანტინე და აღუთქვა ნიჭი დი-
დი და ზოგთა შიში ყეენისა გამო და მიერთმოდიან კახნი და
იწყო დაპყრობა კახეთისა: მერმე მოუგზავნა ქეთევანს ცოლსა
დავით ძმისა თვისისასა. „რამეთუ ჯერ-არს სჯულსა მაჰმადი-
სასა შერთვა რძლისა და აწ მე დავიპყარ კახეთი ნებითა ყეენი-
სათა, შემირთევ და იყავ კვალადცა დედოფალი და უკეთუ არა

*) ხოლო მემეტაფრასე სწერს. „მკჳდარნი მამა ძენი გარდაჰკიდა
აქლემსა ზედა და წარგზავნა ალავერდს და დაფლეს მუნ...

ინებო, მე ძალით ვყო ესე:“ ამის მსმენელსა ქეთევანს ფრიად შეუძნდა ესე, ევედრა კახთა: „რათა შეეწიონ არა ყოვად ამისად და უკეთუ არა, წარვიდეს სამშობლოსა თვისსა ქართლს:“ ამის-თჳს კახნი შემოკრბენ წინაშე ქეთევანისა და ჰყვეს ფიცი და აღთქმა წინაშე ღმთისა ამის არა ყოფისა-თჳს: ესმა ესე კოსტანტინეს და მომართა სპითა ბრძოლად. შეკვეთნენ კახნი ქეთევანისა-თანა მყოფნი და სძლეს კოსტანტინეს, მოკლეს კოსტანტინე და მოსწყვიტნეს სპანი მისნი პირითა მახვილისათა და მოვიდნენ კახნი გამარჯვებულნი წინაშე ქეთევანისა*): მიერითგან განაგებდა კახეთს გრემს მყოფი ქეთევან დედოფლობით: ამანვე მოიდო ალექსანდრე ძით გიორგით და დავით ალავერდს: ხოლო მიესმა შააბაზს ყოველი ყოფილი კახეთისა, შეუძნდა და განიგულა განდგომილება კახთა და მკვიდრობა ქართველთ მეფისა, რათა არა დაიპყრას მეფე-მან ქართლისა-მან. ამის-თჳს მიუწოდა მყის თეიმურაზს და ეტყოდა ბოროტსა: „კოსტანტინეს მოუკლავს მამა და ძმა თჳსი, რომელი წარვავლინე მშვიდობისა ყოფად და ხილვად მამა-ძმათად. არამედ აწ მისდაცა უგიათ პასუხი კახთა და მოუკლავთ იგიცა. აწ წარვედ შენ მოსწრაფედ, რათა არა შფოთი რაიმე იქმნას კახეთს მათ შორის:“ მისცნა ნიჭნი დიდნი და წარმოავლინა (იხილე აქა ზაკულება ბოროტი): *) ხოლო უცნობელად მოვიდა მალემსრბოლად ქისიყს თეიმურაზ ყოვლითა თვისითა მუნ მყოფითა კახით. ქისიყს ისტუმრა გლეხ-მან ერთ-მან და უძღუნა ცხრა წუღნი აკუ-

---

*) არამედ მემეტაფრასე სწერს. „რა დარაზმდნენ ორნივ პირისპირ, ნახა რამლი კოსტანტი-ნე, და არლა-რა ინება ბრძოლა და უკუნ იქცევდა სპათა თვისთა და მოეახლა-რა კახთა იცნეს იგი, დავით, თამაზ და ბებურ მიეტევნენ და სცეს შუბნი და გარდმოაგდეს ცხენისა-გან კოსტანტინე და მოჰკვეთეს თავი და მოართვეს დედოფალს...

**) მემეტაფრასე სწერს. „რა მოკლეს კოსტანტინე წარავლინა დედოფალ-მან წარჩინებული წინაშე შაჰაბაზისა, და მოითხოვა ძე თვისი თეიმურაზ, ხოლო მან რათა არა იქმნას განდგომა და შეერთება ქართველთა-თანა წარმოავლინა მსწრაფლად:

ნით, მუნიდამ აცნობა დედასა თვისსა ქეთევანს დედოფალსა მოსლვა თვისი. შემდგომად მივიდა გრემს და იყო სიხარული დიდი დედა-შვილისა-გან და ყოველთა კახთა: მერმე მივიდა და შეუერთხა ბოდბეს ქს. ჩქე, ქრ. ხჟგ (მეფე არჩილ იტყვის მცხეთას, არა სარწმუნოდ):

ც მეფე ბატონი თეიმურაზ ა, ი წელი ჴმევა*)

ხოლო დაჯდა მეფედ ბატონი თეიმურაზ, მაშინ იყო წლისა ივ და განაგებდა კახეთს. მერმე მოიყვანა ცოლი ასული მამია გურიელისა ანნა და ჴყო ქორწილი დიდებული თორღასა: არამედ ვინად-გან იყო კახეთი მოოჴრებული და შენობიანი მარადის იშვებდა თეიმურაზ და ნადირობდა და ნადიმობდა: ხოლო შემდგომად მიუდგა ცოლი მისი და უშვა ძე ლევან, კვალად მიუდგა და უშვა ძე ალექსანდრე და მოკუდა ანნა, ქს. ჩქი, ქრ. ხჟც. ამის-თჳს ჴყო თეიმურაზ მწუხარება და გლოვა დიდი: ესე ესმა შააბაზ და ამის-თჳს მიუწოდა თეიმურაზს, რათა განაგდოს გლოვა და იხარებდეს მის-თანა: მაშინ თეიმურაზს სარწმუნოდ სჩნდა შააბაზ და წარვიდა მის წინაშე შავით მოსილი: ხოლო პირველად დედისა-გან წარგზავნილ-მან შესძღუნა ძმა და ტყვენი შააბაზს თეიმურაზ, და აწ მისრულ-მან დაი თვისი და ტყვენი ქალ-ყრმანი წარჩინებულთა კახთა შვილნი: ხოლო შააბაზ კეთილად შეიწყნარა და პატივ სცა და ნიჭვიდა მრავალსა. განსძარცვა გლოვა, ანადიმებდა და ანადირებდა მარად-დღე: შემდგომად ეტყოდა შააბაზ თეიმურაზს საიდუმლოდ: „შეირთევ დაი ლუარსაბ მეფისა და იქმენ ქვისლი ჩემდა და მოყვარე მისი, რათა არღა-რა იყოს თქვენ-შორის შური:“ ამის-თვის თეიმუ-

---

*) არჩილ მეფე სწერს, „იგ წლის გამეფებასა და ო წლისას რუსეთს წასლვასა, ამაზედ რომ ვიანგარიშეთ კ წლისა გამეფებული იქნებოდა. ამის-თვის ჩვენ ეს წელი დავსდევით. ვინად-გან ცოლი მსწრაფლად შეირთო:

რაზ მიუგო ვედრებით: „რამეთუ არს პაპის ასულისა ჩემისა ძის ძე*) და ესე არა ჯერ არს სჯულსა ჩვენსა ყოვად:" განრისხნა შაჰაბაზ და აიძულებდა თეიმურაზს ყოვად ამისად: მაშინ ვინად-გან არღარა-იყო სხვა ღონე დართო ამანცა ნება (ესე ჰყო შაჰაზ, რამეთუ მიზეზობდა და რათა დაამდაბლოს და ნებისა თვისისად ჰყოს, რათა შერიოს სჯულითა და მერმე მაჰმადიან ჰყოს და ჰვალად იხილოს, თუ მისცეს ლუარსაბ დაჲ თვისი, რომელი არა წარუვლინა მას უხუცესი, არამედ უმრწემესი): და ჰვალად მისწერა შაჰაბაზ ლუარსაბ მეფესა: „რათა მისცეს დაჲ თვისი თეიმურაზს:" შემდგომად გამოუტევა თეიმურაზ ნიჭითა დიდითა, მოვიდა კახეთს და მოითხოვა ხვარამზან: მაშინ მოსცა ლუარსაბ დიდითა დიდებითა და ქმნა ქორწილი გრემს თეიმურაზ ქს. ჩქიბ, ქრ. ტ, და განაგებდა კახეთს ნებისაებრ: არამედ უბმ-თუ მტერობდნენ ლეკნი, გარნა ვერ იკადრებდენ ცხადად თვინიერ პარვით: ამის-თვის წარავლინა თეიმურაზ ომანი-შვილი ქაიხოსრო, რამეთუ იყო იგი ახოვანი, შემმართებელი: ესე შევიდა დაღისტანსა შინა და დასდვა მთასა ზედა, უწყო რბევა ხრვა და ოხრება, და ვითარ ვერ-ვინ წინა-აღუდგნენ ითხოვა ბუკი თეიმურაზისა-გან, რამეთუ მოშიშარ იქმნებიან უფროსად. არამედ კახთა შეასმინეს ბატონს თეიმურაზს: „ნებავს კახეთი და ამის-თჳს ითხოვს ბუკსაცა." ამის-თჳს მოიყვანა ქაიხოსრო და მოჰკლა იგი დალატად: ამის მხილველთა კახთა რომელთამე იწყეს ქვე-გამხედველობა მეფისა: ხოლო შაჰაბაზ მიერ ჟამით-გან, ოდეს მოჰკლეს კახთა კოსტანტინე შური აქუნდა და ვერ ჰპოვა ჟამი შურ-გებისა უცალოებითა შინაგანითა, ვინად-გან ვერ სრულ ექმნა ნება თვისი. გარნა აწ ჰპოვა მიზეზი, წარმოემართა და მოვიდა უცნობელად განჯას ქს. ჩქიე, ქრ. ტგ, თათრულს ჩვდ:

*) ესე იგი პაპისა მამის, შენიშნვა ესე არ ვიცი ვისია:

ა ამოსვლა შააბაზისა:

განჯიდამ მოუმცნო თეიმურაზს. „მე მივალ ბრძოლად ოს-
მალთა. ამის-თჳს აწ მომეც მძევლად ძე შენი, რათა არა ემწო
ოსმალთა, ვითარცა ჰყო პაპა-მან შენ-მან და ვსცნა ამით ერთ-
გულობა ჩემი შენ-გან:“ ესმა ესე თეიმურაზს, უცხოდ აღუჩნდა,
რამეთუ არა იყო ბრძოლა ოსმალთა, გარნა იცოდა მანკიერება
მისი, რამეთუ იყო ესე მიზეზი და შააბაზ იყო მცბიერი, ხუან-
ჯიანი, ურდო და მტერი ყოველთა მემკვიდრეთა: მაშინ თეიმუ-
რაზ ეზრახა კახთა და მათ ყოველთა განუზრახეს წარვლინება
ძისა: არა ინება თეიმურაზ. არამედ იძულებითა კახთა-გან წა-
რუვლინა უმრწემესი ძე ალექსანდრე და წარატანა დედა თჳსი
ქეთევან და ნოდარ ხორჯაძე, ჰგონებდა პატივის-ცემასა დედი-
სასა შააბაზისა-გან რათა ევედროსცა შეწყალებად და უკუნქცევად:
ხოლო შააბაზ რა იხილნა იგინი განრისხებულ-მან მოუთხრა კვა-
ლად თეიმურაზს: „არათუ ვარ ძიძა და მზრდელი ძისა შენისა,
წარმომივლინე ძე შენი უხუცესი (რამეთუ ენება სრულიად ყო-
ველთა ხელთ-გდებად), უკეთუ გნებავს ერთობა ჩემ-თანა და მე
გსცე პატივი დედასა შენსა და უკუნვიქცე: შეუძნდა ფრიად თეი-
მურაზს და არღა-რა რა ლამოდა წარვლინებასა, ვინად-გან მოე-
მცნო დედასაცა თჳსსა არა წარვლინებად მეორისა ძისა. არა-
მედ კახნი აიძულებდნენ და ეტყოდენ, არა: „ორ-გზის იყავ მის-
თანა, მოგცა ნიჭი და პატივი დიდი რად მოსწყვედ კახეთსა
ერთისა ყრმისა-თჳს, ვინად-გან უწყით, რამეთუ აგნებს არა-რა-
სა:“ მაშინ უღონო ქმნილ-მან თეიმურაზ წარუვლინა უხუცესი-
ცა ძე თჳსი ლევან და წარატანა დავით ასლანის-შვილი: მერმე
რა ხელთ-იგდო იგინი შააბაზ, აუწყა თეიმურაზს: „აწ ვსცან,
რამეთუ ხარ ერთ-გული ჩემი დიდი, ვინად-გან არა რიდე ძეთა
შენთა ჩემ-თვის, მოველ შენცა და აღგავსო ნიჭითა და განგი-
ტეო ქვეყნი-თურთ მშვიდობით:“ ამისი მსმენელი თეიმურაზ და
კახნი იუწყებდენ ზაკვასა შაჰ-ბაზისასა, რამეთუ ნებავს მოსრვა
მათი და მოოხრება კახეთისა. ამის-თჳს ეზრახა თეიმურაზ მე-

ფესა ლუარსაბს, რათა შეეწიოს. „ვინად-გან სწადს მოოხრება საქართველოსი. იხილე რამეთუ მტერი შენი მოურავი არს მის-თანა, რომელსა მოჰყავს ყეენი მტრად შენდაცა:“ ხოლო ლუარ-საბ მოსცა პირი მტკიცე და შემოიკრიბა თეიმურაზ სპანი კახ-თა და გავიდა მუკუზნიდამ გაღმამხრამდე ჯუბარი და დასდგა: ესმა შაჰაბაზს მაგრება თეიმურაზისა, წარმოავლინა იდუმალ სპა-ნი და გარდმოადგინა ქალეთს, და თვით გამოვიდა მტკვარს და მომართა კახეთს, შეპყრობილთ-კახთა მწყემსთა ყიზილბაშთა-გან მისცნა ხალათნი და გამოუტევა: იხილეს-რა ესე კახთა ივ-ლტოდნენ თეიმურაზისა-გან და მიერთმოდენ შაჰაბაზს, და იგი ფრიად პატივს უყოფდა და მისცემდა ბოძსა. ამის-თჳს თეიმუ-რაზ ვერღა-რა წინა-აღუდგა და წარმოვიდა დიდა-წყლით: ხოლო მომავალ-მან იხილა ქალეთს სპანი ყიზილბაშთა, ეკვეთა ძლიე-რად, სძლო და მოსწყვიტნა უმრავლესნი და სხვანი ივლტო-დენ, აღიღო ალაფი ყიზილბაშთა მათ და მოვიდა მუხრანს ლუ-არსაბ მეფისა-თანა: ხოლო ლტოლვილნი ყიზილბაშნი მივიდნენ წინაშე შაჰ-აბაზისა, განძვინდა და წარმოემართა ორთა მეფეთა ზედა. არამედ ესენი წარვიდნენ იმერეთს, რამეთუ უკეთუ ენე-ბათ მეფეთა ბრძოლა, გარნა არა ინებეს ქართველთა და კახთა ბრძოლა შაჰაბაზისა: ხოლო შაჰაბაზ შემოვლო კახეთი, ქართლი და დასდგა გორს და იქმნა რა იგი ადგსწყერეთ: გარნა უკუ იქცა რა, დაუტევა განმგედ კახეთისა ნოდარ-ჯორჯაძე და დავით ას-ლანის-შვილი, და თვით მისრულ-მან აშრაფს წარავლინნა დედა და ძენი თეიმურაზისანი შირაზს პატიმრად, რომელნი განჯი-დანვე წარავლინნა აშრაფს: არამედ თეიმურაზ იყო იმერეთს პატივით გიორგი მეფისა-გან. გარნა შემდგომად სამისა თთჳსა წარუვლინეს ნოდარ და დავით ბატონს თეიმურაზს კაცი და მიუთხრეს „მოვედ და ეპატრონე კახეთს საბატონოსა შენსა:“

მოვიდა თეიმურაზ კახეთს და ექვსი თთვე ჰმეფა:

წარმოსრულს იმერეთიდამ თეიმურაზს მოჰყუჳნენ თვით გიორგი მეფე, ლევან დადიანი და მამია გურიელი არაგვამდე უვნებლობისა-თჳს ქართველთასა და მუნ მოეგებნენ ყოველნი კახნი სრულიად. ხოლო იმერთა მეფე და მთავარნი უკუნიქცნენ თვისადვე და თეიმურაზ დაიპყრა კვალად კახეთი: ესე მიესმა შა-ბაზს განრისხნა და წარმოემართა სპითა ძლიერითა. არამედ წინარე წარმოევლინა ალი-ყული-ხან მსწრაფლად სპითა დიდითა შეკრვად არაგვის პირისა, რათა არა ივლტოდეს თეიმურაზ კვალად იმერეთს: ჰსცნა თეიმურაზ მოსლვა ალი-ყული ხანისა არაგვსა ზედა, შემოიკრიბნა სპანი და დაესხა შუა-დღე წინამურს ზეით და ძლიერითა ბრძოლითა ივლტოდნენ ყიზილბაშნი და მოსრვადნენ კახნი, რამეთუ მცირედნიღა გარდაეხვეწნენ და აღიღო ალაფი და საჭურველნი და საჭურჭლე მათი თეიმურაზ. არამედ ლტოლვილნი ყიზილბაშნი მივიდნენ წინაშე შააბაზისა. ხოლო იგი განძვინდა, ვითარცა ვეშაპი და წარმოვიდა მსწრაფლად: მაშინ კახთა მგონებელთა, ვითარცა უყოთ წინარე შააბაზ უვნებლობა და ბოძნი, მის-თჳს არცა აწ ინებეს ბრძოლა და მაგრება: ამით უღონო იქმნა თეიმურაზ, წარვიდა იმერეთსავე, გარნა განჰყუჳნენ მრავალნი დიდნი და მცირენი დედა-წულითურთ:

ბ მოსლვა შაჰ-ბაზისა:

ხოლო შააბაზ მოვიდა კახეთს და მუნიდამ ტფილისს ქს. ჩქივ, ქრ. ტდ. თათრულს ჩკდ, ეზრახა ლეკთა: „რამეთუ მნებავ მოწყვეტა კახეთისა და რომელნი შემოვიდნენ თქვენ-კერძოთა მთათა შინა, თქვენ მოსრენით და ტყვე-ყვენით იგინი და აღგავსნე მეცა ნიჭითა:“ მსმენელთა მათ სიხარულით აღუთქვეს: მაშინ შაჰ-ბაზ წარმოავლინა ტფილისიდამ სპანი დიდნი ხერკსა

და ერწო-თიანეთსა ზედა. ხოლო თვით ჩამოვიდა კახეთს, მოსრნა, მოსტყუევნა, აუაჴრნა და მოაოხრნა, განძარცვნა ეკკლესიანი, ხატნი და ჯჳარნი შემუსრნა და სამკაულნი მათნი ჴყო ხარჭათა თვისთა აღსამკობელად. გარნა ვიეთნიმე მორჩნენ ფშავს, ხევსურეთს, თუშეთს და სიმაგრეთა, კლდეთა, ტყეთა და მთათა შინა. არამედ ლეკთაცა უყვეს ეგრეთ, ვითარცა აღუთქვეს შაბაზს:

ფეიქარ-ხან კახთა:

შემდგომად დაუტევა ფეიქარ-ხან სპითა კახეთს და თვით წარვიდა და წარიყვანნა ყრილნი კახნი ტყუედ და დასხნა რომელნიმე მაზანდარას, ხვარასანს და ფერიას (რომელნი უძლოდენ ძეთა მისთა ჯაზაირჩად): გარნა თეიმურაზის ყოფასა იმერეთს იქმნა სიყმილი დიდი. შეჭირვებულ-მან თეიმურაზ წარავლინა კაცი წინაშე ხონთქრისა სტამბოლს და ითხოვა სადგური და შეწევნა მის-გან: შემდგომად მცირედისა ამისა, ჩავიდა გურიას, ისტუმრა მ. მია-გურიელ-მან და პატივსა უყოფდა: ხოლო მუნ მოუვიდა წარგზავნილი სტამბოლიდამ და აღუთქვა შველა და მწე ყოფა ხონთქარსა და მოუბოძა გონია და ახალ-ციხის გარემო რომელნიმე დაბნები: მაშინ გურიელთა მოაგდეს შური მამია გურიელის-თანა, რამეთუ ნებავს თეიმურაზს გურია, ვინად-გან მოსცა ხონთქარ-მანცა გონია: ამის მცნობი თეიმურაზ წარვიდა ახალ-ციხეს მოცემულთა დაბნებთა შინა და მუნ ისტუმრა ათა-ბაგ-მან მანუჩარ კეთილად: შემდგომად განიზრახა წ. რსლვა სტამბოლს, ვინად-გან აღუთქვა ხონთქარს შეწევნა და აუწყა ესე ათაბაგსა. ხოლო ათაბაგ-მან მისცა ოლთისი, მივიდა მუნ თეიმურაზ და დაუტევა დედოფალი ხვარემან და დედა-წულნი კახთა ოლთის და მოუძღვინა ნოდარ სალთ-ხუცესი და თვით წარვიდა შვიდასითა კაცითა აღკაზმულითა ფრიად მდიდრად: ესე ესმა

შააბაზს და ჰგონა მწე-ყოფნა სულტნისა-გან ბატონის თეიმურაზისა. ამის-თჳს მოიყვანა ძენი თეიმურაზისანი ისპაჰანს და გამოასაჭურისნა ქს. ჩქგ, ქრ. ტჲ: (ალექსანდრე მოკჳდა შით, ხოლო ლევან იქმნა ხელ და ვიდოდა უპატიოდ, შემდგომად მოკჳდა იგიცა): კვალად უბრძანა შააბაზ ამირგუნახანს ერევნის ბეგლარ-ბეგს: „წარვედ და დაუსხი ოლთისს თეიმურაზის დალოვალს და წარმოგზავნე წინაშე ჩემსა ტყვედ:“ მაშინ იყო ზამთარი, გასთხარა მთა თოვლიანი ამირგუნახან. არამედ იხილა სიზმრივ ჲედოვალ-მან ხვარაშან, რამეთუ დაუსხნენ სპანი და იავარ-ჰყვეს იგი, მყის განიფრთხო და შევიდა ციხესა შინა ყოვლითა თვისითა და განამაგრა ციხე: ხოლო განთიად დაუსხა ამირგუნახან სპითა და ვითარ ვერ-და რა, ჰპოვა უკუნიქცა და წარვიდა: არამედ მას ჟამსა მუნ არა იყო ნოდარ, ჰსცნა რა, შეიკრიბნა მუნებურნი და კახნი მის-თანა მყოფნი, დევნა უყო ამირგუნახანს, მოეწია, მოსრნა სპანი მისნი, და ივლტოდა ამირგუნახან. ალილო ალაფი მათი და მოვიდა წინაშე ჲედოვლისა გამარჯვებული: ხოლო თეიმურაზ მისრული სტამბოლს კეთილად შეიწყნარა სულტან-მან მუსტაფა-მ *), შემდგომად სთხოვა შეწევნა, არამედ ხონთქარს აქუნდა ბრძოლა ჲასავლითა არდა-რა მოსცა სპანი. არამედ ანიჭნა დიდ-დიდნი და გამოუტევა: მას ჟამსა იყუნენ ანატოლს შინა ჯალალნი მრავალნი და ესენი უყოფდეს თეიმურაზს ბრძოლსა მრავალ-გზის, არამედ მარადის მძლედ მოსწყვიტნა თეიმურაზ, რამეთუ დღესა ერთსა შვიდ-გზის ეკვეთნენ სხვა და სხვანი. გარნა ყოვლნი მოსრნა ძალითა ზენათი, რამეთუ ერთიცა კაცი არა დამკლე ექმნა თეიმურაზს და მოვიდა ოლთის მძლევველი. გარნა დახუდენ მუნცა ძლევა-შემოსილნი მშვიდობით: მერმე კვალად მოვიდა გონიას თეიმურაზ და იყოვოდა მუნ წასვლად რუსეთს შავის-ზღვით. ხოლო კახეთი იყო ხიზვნით და ფეიქარ-ხან

*) ხოლო სხვანი სწერენ სულტანს იბრაიმს, არამედ ამ იბრაიმის ჟამსა არცა იყო შაჰბაზ და არცა ეს ქრონიკონები:

აშენებდა მოსაბრუნს დასახლებად ელთა და მცდელობდა დამორ-ჩილებასა და მონდობასა კახთასა. გარნა რომელნიმე იყჳნენ მის-თანა: შემდგომად მოვიდა მოურავი უარჩიხანით ქს. ჩქკგ, ქრ. ტია, და დადგნენ საფურცლეს და მიუწოდეს კახთა, მისრულთა შეიყვანნენ მოვლებულს თეჯირსა შინა წინაშე ხანისა, რეცა ხა-ლათის მიცემად, არამედ მოჰკვეთდენ მუნ თავსა და მოსწყვიტ-ნეს მრავალნი: შემდგომად ჰსცნეს კახთა და იკრნეს ხრმალნი, გამოვლნეს ბრძოლით და განერნეს, მერმე მოკლეს უარჩიხან მოურავ-მან და ზურაბ, მიუვლინეს თეიმურაზს, რათა მოვიდეს და დაიპყრას კახეთი. ისმინა, წარმოვიდა და დაიპყრა კახეთი:

მოსლვა თეიმურაზისა გონიდამ კახეთს, ია, წელი ჰმეფა:

ხოლო ქართველთა რა ვერღა-რა შეიპყრეს ფეიქარ-ხან წა-გურად ლელა ბატონი-შვილისად. ამის-თჳს სთხოვეს მოურავ-მან და ზურაბ თეიმურაზს ასული თვისი დარეჯან ცოლად ზუ-რაბისა-თჳს. ამით განიგულა თეიმურაზ დაპყრობა ქართლისა და მისცა ასული თვისი ზურაბს. მერმე მოიყვანეს თეიმურაზ მე-ფედ ქართლს და ეპყრა კახეთიცა: ესმა შაჰაბაზს, წარმოავლინა ყორჩიბაში სპითა დიდითა, მოვიდა და დაიბანაკა ალგეთსა ზედა და იქმნა ყოფილი, ვითარცა აღვსწერეთ და შემდგომად მარაბ-დის ლტოლვისა წარვიდა თეიმურაზ იმერეთს და კახეთი იყო თვისად და შემდგომად წარსვლისა ყორჩიბაშისა ჩამოვიდა კვა-ლად კახეთს ბატონი თეიმურაზ და დაიპყრა კახეთი ქს. ჩქკდ, ქრ. ტიბ:

ამ ჟამთა კახთა მცირედ იწყეს შენობა და მოსახლობა, არა-მედ კვალად მიესმა ესე ყოველი შაჰაბაზ, განრისხნა და გან-ძვინდა, მიუწერა შირაზის ბეგლარბეგსა, რათა გაამაჰმადიანოს დედა თეიმურაზისა ქეთევან დედოფალი, და უკეთუ არა ჰყოს

გმობა ქრისტესი, მოჰკლას ტანჯვითა ფიცხელითა. და ამან მოჰკლა ქრისტეს-თჳს ტანჯვითა ფერად-ფერადითა, ვითარცა მოგვითხრობს მეტაფრასი მისი ქს. ჩქკდ, ქრ. ტიბ,*): ხოლო მთავარდა რა შური მოურავსა და ზურაბსა შორის: მაშინ მიუწოდა ზურაბ ერისთავ-მან ბატონს თეიმურაზს დაპყრობად ქართლისად და მივიდა დუშეთს. არამედ მოვიდა მოურავიცა სპითა ძლიერითა და დიდითა. გარნა იყო თეიმურაზისა-თანა ზურაბ ერისთავი, ამილახვარი იოთამ და კახნი მისნი: გარნა ბრძოლასა შინა ადასრულა თქმული თჳსი ქდიმერ, რომელი ეტყოდა კახთა: „ეცადენით სიკჳდილსა მოურავისასა, რამეთუ იგი აღაშფოთებს ყოველთა:“ მისრულ-მან ქდიმერ ჰკრა შუბი მოურავსა და დალეწა მკერდსა მისსა ზედა. ხოლო მოურავ-მან ჰკრა თავსა შიშველსა და განუპო ხმლითა, მერმე მოვიდა მოურავი, ჰკრა ბატონს თეიმურაზს ლახტი ბეჭსა ზედა, არღა-რა დაადგრა და წარვიდა. არამედ სძლეს მოურავსა და ივლტოდა ქს. ჩქკზ, ქრ. ტიდ: ამათ მოსრნეს და შეიპყრნეს მრავალნი, ხოლო ჭურობილთა დაჰკვეთნა ცხვირნი და რომელთამე ყურნი ბატონ-მა თეიმურაზ და განუტევნა, და თვით ჩავიდა და დაიპყრა ქართლი და განაგებდა მწყობითა ზურაბისათა:

ხოლო ქს. ჩქკჱ, ქრ. ტივ, თათრულს ჩლჱ მოკჳდა შააბაზ და დაჯდა ძის-წული მისი შასეფი. ამ ჟამად განდიდნა ზურაბ ერისთავი და არღა-რა მორჩილ ექმნა ბატონს თეიმურაზს გამოიყვანა სვიმონ მეფე ტფილისიდამ და თეიმურაზ ჩამოვიდა კახეთს და მცირედისა ჟამისა მივიდა უფადარს წარსლვად წი-

*) მემეტაფრასე სწერს წამებასა ამას პირველვე ყორჩიხანის მოწყვეტისა, არამედ ბატონი თეიმურაზ ლექსთა შინა თვისთა მისთვისვე იტყვის ი წელსა ტყვეობასა დედისასა, და შემდგომად წამებასა მისსა და ეს ი წელი რომ შააბაზის მოსლვას დავადევით ეს ქორონიკონი იქმნა, და ეს უმეტეს ბეჭეშმარიტა, და ესევე დავსდევით სხვათა თქმულთა განმართლებისა-თვის, ვინად-გან იტყვის თეიმურაზვე: შააბაზისას, შემდგომად წამებისა ქეთევან დედოფლისა ხუთ-წლამდე ვერღა-რა მიწევასა და სიკუდილსა.

ნაშე ყეენისა: არამედ მოუწერა ზურაბს: „მე წარსრულ ვარ, გარნა ვსცნობ შემდგომსა შენდა სვიმონისსა, რამეთუ არა ჯერ იყო განწირვა სიძისა-გან სიმამრისა:“ შემდგომად მცირედთა დღეთა მოართვეს თავი სვიმონ მეფისა ზურაბის წარმოგზავნილი თეიმურაზს და კვალად მიეწოდა დაპყრობად ქართლისად და მოთხრა: „ვითარმცა გაგწირევდი უკუდავად:“ უკმოიქცა თეიმურაზ და დაიპყრა ქართლი: ხოლო ვინად-გან არა ვინ იყო მეტოქი და წინა-აღმდგომი და უმრავლობდა სპასი ქართლ-კახეთისა პყრობითა, მოიხსენა შური წუქეთისა სულთნისა, რამეთუ ოდეს აღჰყარა შაჰაბაზ კახეთი, მან უბოროტესნი უყო კახთა და წარვიდა სპითა დიდითა. არამედ ალონსა შინა მორბედსა ცხენსა ბატონის თეიმურაზისასა უბრკმა და შემუსრა ბეჭი მისი: ამის-თვის მტკივნეული ვერღა-რა წარვიდა თვით. გარნა წარავლინა ზურაბ ყოვლითა სპითა: ესე მივიდა და დაესხა უგრძნეულოდ და გამაგრდა სულტანი ძლიერად. მაშინ უბრძანა ზურაბ ყოველთა სპათა მკვირცხლად შეხდომად სულტანისა და მათ მეის აღმასრულებელთა წარუხვნეს სიმაგრენი, მოჰკლეს სულთანი და მოსწყვიტნეს მისთანანი ყოველნი და მოაოხრეს სანახებნი მისნი და წარმოვიდნენ გამარჯვებულნი ალაფითა დიდითა და მოვიდნენ წინაშე თეიმურაზისა: ამისა შემდგომად მოიხსენა შური ზურაბ ერისთვისა ბატონ-მან თეიმურაზ და საფურცლეს მდგომმან დაღალატით მოჰკლა იგი, მერმე შევიდა დუშეთს და წარმოიყვანა ასული დარეჯან და დასდგა საფურცლესავე: ეზრახა მეფესა გიორგის იმერთასა, რათა შერთოს ასული მისი დარეჯან ძესა მისსა ალექსანდრეს: სათნო იყო გიორგი მეფე-მან და წარმოუვლინა ძე თვისი ალექსანდრე. ესე მოვიდა საფურცლეს, აქორწინა ქინძარას მცირეს ეკკლესიასა შინა და განუტევა მზითვითა დიდითა ქს. ჩქკთ, ქრ. ტიზ:

შემდგომად შეიკრიბნა სპანი ორთავე ქვეყანათა თეიმურაზ და მიუხდა ყლუკოსორს, რამეთუ იგინი უხდებოდნენ, აოხრებდნენ და სტყვენვიდნენ კახეთს, მოსწყვიტნა, მოსტყვევნნა და მოაოხრნა და მოვიდა გამარჯვებული: კვალად შეიკრიბნა სპანი

ორიივე, წარვიდა და მოსტყვევნა არაზს შიგნითი, ბარდა, ყარაბაღი, შამშადილო და ყაზახი, და მოვიდა ალათვითა და იავარითა დიდითა გამარჯვებული: ხოლო იყო უნდილაძე დავით განჯის ბეგლარ-ბეგი, ესე ერთ-გულ და ნამსახურ იყო შააბაზისა, არამედ შაჰ-სეფიმ მიზეზითა ცუდითა შეიპყრა ძმა მისი და მოჰკლა იგი და ძეთა მისთა აღმოხადნა თუალნი: შეშინდა ესე დავით და მოვიდა თეიმურაზისა-თანა სპითა და დედაწულითა ყაჯრისათა: ხოლო თეიმურაზ შეიწყნარა და დაასახლნა იორის პირსა ზედა: ესმა ესე შასეფის და მოითხოვა იგი ბატონის თეიმურაზისა-გან. გარნა მან არა მისცა, არამედ ევედრა, რათა შეიწყალოს და მიუტეოს შეცოდებანი: მსმენელი ამისი შასეფი განრისხნა, მოუწოდა ხოსრო-მირზას, მისცა მას ქართლი და წარმოატანა როსტომ-ხან სპასალარი და მოვიდნენ ხუნანს: ამისთჳს მოიყვანა თეიმურაზ ბარათიანთ ცოლნი საფურცლეს, რათა არა მიერთნენ როსტომს და ლამოდა ბრძოლასა. არამედ მას ღამეს განივლტვნენ ბარათიანნი და მივიდნენ წინაშე როსტომისა: მაშინ იწყო ბარათიანთა ცოლთა დაჭრა ცხვირ-პირთა თეიმურაზ. არამედ არა აუფლა ხვარაშან დედოფალ-მან და წარვიდა იმერეთს ქს. ჩქლდ, ქრ. ტკბ: თვით ბატონ-მან თეიმურაზ შთაუსწრა იმერეთს. ხოლო ეწივნენ ხიზანთა სპანი ყიზილბაშნი, მოსწყვიტნეს და ტყვე-ჰყვნეს, უკუნიქცნენ და მივიდნენ ტფილისს:

ხოლო როსტომ დაიპყრა ქართლი, წარმოავლინეს სალიმ-ხან და დასვეს კახეთს, არამედ ვერ მიენდუნენ კახნი თვითოთა-გან კიდე და იყოფოდა სალიმ-ხან მოსაბრუნს. შემდგომად მოჰკლა როსტომ მეფე-მან დათუნა ერისთავი. წარუგზავნა ზაალ ძმა-მან დათუნასა-მან ბატონს თეიმურაზს ფიცი და აღთქმა დიდი, რათა მოვიდეს და მეფედ-ჰყოს ქართლს: ესე ირწმუნა თეიმურაზ, წარმოსრულ-მან მოვლო დვალეთსა ზედა, რამეთუ ქართლს ვერდა-რა გამოვლიდა როსტომის-გამო და მოვიდა დუშეთს ქს. ჩქლვ, ქრ. ტკდ:

მოსლვა ბატონის თეიმურაზისა დუშეთს იბ წელი აწ ჰმქვა:

მაშინ იწყეს მტერობა როსტომისა და ვერა რაი ავნეს, მერმე კვალად შეუჩინეს მოღალატენი და ვერცა რაი მით ავნეს, რამეთუ აქვნდა ძალი დიდი ყეენისა-გან და მორჩილებდენ ყიზილბაშნი: ამის-თჳს დაუტევეს როსტომ და მოუხდნენ სალიმ-ხანს, მპყრობელსა კახეთისასა, მაშენებელს მოსაბრუნსა შინა სასახლისასა: აგრძნა სალიმ-ხან და ივლტოდა, არამედ მოსწყვიტნეს სპანი მისნი და აღიღეს იავარი მისი, მოიქცა და დაიპყრა კახეთი, მივიდა და დადგა კვალად დუშეთსავე და მცდელობდა მტერობასა როსტომისასა სამ-წელს დუშეთს მდგომი. არამედ განიგულა სიკჳდილი ზაალისა და დაპყრობა არაგვ-ბაზალეთისა და განიზრახვიდა კახთა-თანა: „თუ რომლის ძლით ჰყოს:" უთხრეს ესე ზაალს და ფარულად მოასწინეს განზრახვა თეიმურაზისა. ამის-თჳს იწყო ზაალ კრძალვა მის-გან: ჰსცნა ბატონ-მა თეიმურაზ ურდობლობა ზაალისა და წარმოვიდა და ჩამოვიდა კახეთს ქს. ჩქლთ, ქრ. ტკზ, და იწყეს უმეტეს აწ შენობად და მოსახლობად კახთა, რამეთუ ჩამოვიდოდნენ ხიზანნი და დაეშენებოდნენ: ამ ჟამებთა წარუვლინა ყეენსა ბატონ-მან თეიმურაზ ძღვენი დიდი და ითხოვა შენდობა. ხოლო ყეენ-მან შეიწყნარა ძღვენი და მოსცა ძღვენი თეიმურაზს და ხალათი და მოუმცნო პირველისა შენდობა და აწ ერთ-გულად ყოფნა: და ესრეთ მრავალ-გზის წარუვლინებდა ძღვენსა. ხოლო მასეიფ ნიჭვიდა და ჰწყალობდა და დაზავდა მის-თანა: არამედ იხილა ამით, რამეთუ აქჳს მცირედი სიმშვიდე, განიზრახა თეიმურაზ შესლვად დიდოეთს, რათა მოაქციოს კერპობისა-გან და ჰყოსცა გზა რუსეთისა და შეიწიოს იგინი. შემოკრებულითა კახითა შეუხდა და შემუსრნა რაოდენიმე კოშკნი და მოსწვა დაბნები. არამედ დიდოთა მოიმწყნეს ლეკნი და დაუწყეს ბრძოლა ისრითა და საგორავებითა, მოკლეს რუსთველი წინაშე მეფისა, და მასვე

ჟამსა ცხენი თეიმურაზისა და მოსწყვიტნეს მრავალნი კახნი, ივლტოდნენ და მოვიდა თეიმურაზ კახეთს მტირალი და მეტ-ყველი: „ვაი დარბაისელ ეპისკოპოს მოწყვეტილსა:“ ქს. ჩქმ, ქრ: ტკჲ:

შემდგომად ამისა მიუწოდეს ბატონს თეიმურაზს კათალი-კოზ-მან ევდომოზ, ზაალ ერისთავ-მან, ამილახორ-მან და ნო-დარ ციცი-შვილ-მან. ხოლო მივიდა რა მუხრანს თეიმურაზ, გაუმარჯვა როსტომს ნოდარს ზედა, ამის-თჳს უკუმოიქცა და მოვიდა კახეთსვე. მერმე კვალად მოუმცნო კათალიკოზს ევდო-მოზს გაქცევისა-თჳს ნოდარისა: „რად უკუნიქეც, აწ მოვედ და ჰყოც რა იგი გნებავს:“ კვალად ირწმუნა თეიმურაზ და მივი-და მუხრანს, მუნ მოერთო ზაალ ერისთავიცა. არამედ ჰსცნეს, რამეთუ როსტომ შესრულ იყო ციხესა შინა გორს და ამათ არა ძალ-ედვა გარმოდგომა მისი, ვინაჲ-გან აქუნდა ნიჭაჲ ყეენი-სა-გან დიდი: ამის-თჳს უკმოიქცა თეიმურაზ. არამედ ავნო დიდი მუხრანის ბატონ-მან ვახტანგ და მოვიდა კახეთს. ხოლო შემდგომად მოუხდა როსტომ მეფე სპითა დიდითა მაღაროს მეოვს მცირეს სპოსანს, თვინიერ ქისიყელთა-გან, ბატონს თეიმურაზს და შემოუსია სპანი ქს. ჩქმგ, ქრ. ტლა: მაშინ ეწ-ყჳნენ სიმაგრით-გამო კახნი და აოტნეს სპანი როსტომისა და წარვიდა როსტომ ტფილისს. ხოლო კახთა აღიღეს ალაფი და მოვიდნენ წინაშე თეიმურაზისა. გარნა ამითიცა ვერცარა ავნეს როსტომს და ეგო მტკიცედ: იხილა ესე ზაალ ერისთავ-მან და დამორჩილდა როსტომს. ხოლო როსტომ წარავლინა ზაალ წი-ნაშე ყეენისა და შემდგომად მოსლვისა ზაალისა ისპაჰნიდამ და მცირედისა შემდგომად შემოიკრიბნა კვალად როსტომ სპანი ძლიერნი და წარმოემართა ბატონს თეიმურაზს ზედა. მაშინ იდგა თიანეთს თეიმურაზ, შემოიკრიბნა მანცა სპანი თჳსნი. არამედ მტერ-იყვნენ რევაზ სალთხუცესი და ბიძინა სუფრაჯი ჩოლაყა-შვილნი, და არა ინება ბიძინამ მორჩილება რევაზისა, ვინაჲ-გან რევაზ თავ-სპათა იყო: „უკეთუ სძლოს რევაზ იქმე-ბის მიზეზი ძლევისა:“ ამის-თჳს აიძულებდა ბატონს თეიმუ-

რაზ ბიძინა: „რათა წარავლინოს იგი ერწოს და მუნ ბრძოს მან, რამეთუ უკეთუ დაიპყრან მათ ერწო, ვერცა ჩვენ დავმაგრდეთ თიანეთს:“ არა ენება ესე თეიმურაზს. გარნა აიძულებულ-მან მისცა ნება, რათა არა იქმნეს მუნ სპათა მისთა შორის შფოთი ბრძოლათა შინა და წარვიდა ბიძინა ერწოს, და ამით განეყო სპანი თეიმურაზს. მაშინ მოვიდა ვახტანგ მუხრანის ბატონი და ზაალ ერისთავი მისთანა ულლისს, ეწყო რევაზ და იყო ბრძოლა ცემითა თოფთათა ძლიერი, ვიდრე უკუდრკნენცა იგინი. არამედ დაადგრა ვახტანგ მუხისა-თანა ერთისა მცირისა სპითა, მუნიდამ მოხჳდა რევაზს თოფი და განვლო ზურგით კერძ: ესე არა აგრძნა სპათა, გარნა განამაგრნა იგინი, მოვიდა და ამბორს უყო ხელსა ზედა თეიმურაზს, მერმე მივიდა და მოკჳდა მუნვე: იხილეს სპათა ჩვენთა და მოუძლურდებოდენ. ხოლო იგინი მოეტევნენ და ივლტოდენ კახნი, და ჩამოვიდა ბატონი თეიმურაზ შიგნით კახეთს და ბიძინაცა უკუმოიქცა უქმად, მოუდგა როსტომ თეიმურაზს. არამედ ამავე დღესა ეწყვნენ მაღაროს ძესა თეიმურაზისასა დავითს სპანი ყიზილბაშნი, მოგზავნილნი როსტომ მეფისა-გან, იძლია მუნ დავითცა და მოჰკლეს იგი და სპანი მისთანანი მოსრნეს ქს. ჩქმჱ, ქრ. ტლვ, თათრულს ჩნჱ და მოადგნენ თეიმურაზს ორგნითვე: ამის-მან მხილველ-მან თეიმურაზ და უღონო ქმნილ-მან, წარავლინა დედოფალი ხვარამან გვერდებად როსტომისა-თანა (რამეთუ იყო ბიძის ძის ასული როსტომისა), მისრული შეიტკბო და პატივსცა კეთილად და მოსცა საჩუქარი საკიდარნი და წარუძღჳანა კათალიკოზი და განუტევა იმერეთს. მოეგება სიძე თვისი ალექსანდრე და დაასადგურა პატივით. მაშინ უთხრეს სიკჳდილი ძისა თვისისა დავითისა თეიმურაზს, ჰყო გლოვა და მწუხარება დიდი.

როსტომ მეფე-მან თ წელი ჰმეფა:

ხოლო როსტომ დაიპყრა კახეთი და მისცა ზაალ ერისთავსა ერწო-თიანეთი და ხერკი. არამედ კახნი უმეტეს იყუნენ თვისად და ზაალისა თანა ხოლო თეიმურაზ შემდგომად გლოვისა იწვია ლევან დადიან-მან (რამეთუ იყო პაპის ასულის წული ლევან თეიმურაზისა): წარსვლისა არა მნებელსა თეიმურაზს განუზრახვიდა მეფე ალექსანდრე, რათა ჰყოს მათ შორისცა ზავი: ესე განიხილა თეიმურაზ თვისად უმჯობესად, რამეთუ უკეთუ შეაერთოს იგინი, მოიცვეს მათ-გან ძალი. ამის-თჳს წარვიდა და მისრულსა მოეგებნა დადიანი ლევან, პატივ-სცა, უმასპინძლა, ანადიმებდა და ანადირებდა, გარნა ჩვენებასა შინა საჭურჭლე-საგანძურისასა უძღუნა მხოლოდ სახტიანი. შემდგომად ეტყოდა თეიმურაზ ლევანს ზავ-ყოფასა ალექსანდრესსა და განტევებასა მამულისა თავს-მდებობითა თვისითა: ესე ინება ლევან დადიანმანცა, არამედ შორად განკიდებულ-ჰყო წუწკ-მან: ამისი მხილველი თეიმურაზ წარმოვიდა და მოვიდა იმერეთსავე: მაშინ ალექსანდრე მეფე-მან სთხოვა ძის-ძე გიორგი თეიმურაზის შვილად თვისად. მისცა ამან და ზრდიდა იგი შემკვიდრედ. არამედ შემდგომად მცირედისა მოკუდა ყრმა იგი და იგლოვეს მწარედ ზოგად მეფეთა: ხოლო იყო მეფე თეიმურაზ იმერეთს წელსა შვიდსა და როსტომ უმეტეს განძლიერდებოდა. ამის-თჳს წარავლინა რუსეთს ძის-ძე თვისი ნიკოლაოზ. ამას მისრულსა ჩერქეზს დაეცნენ მეკობრენი, მოსრნეს მისთანანი და წარგვარეს მხევალნი. ხოლო ყრმა ნიკოლაოზ წარიტაცეს უმათ მისთა და მიიყვანეს თერგს, მერმე მიიყვანეს მოსკოვს. ამისა შემდგომად იხილა თეიმურაზ, რამეთუ არღა-რა არს სხვა ღონე, წარვიდა თვითცა რუსეთს ვედრებად რუსთა ხელმწიფოისად, რათა შეეწიოს ქს. ჩქნვ, ქრ. ტმდ, და დაუტევა დედოფალი დედა-წულით იმერეთს, განვლო თვით რაჭა, დიგორი, ჩერქეზი და მივიდა თერგს, მერმე აშტარხანს, მუნიდამ მოს-

კოვს, მისრულს ხელმწიფემ ალექსიმ პატივ-სცა მეფებრ და შეიწყნარა ვედრება მისი: შემდგომად უბრძანა მიზეზი, რომელი არა იყო შეწევნისა: ამისი მსმენელი თეიმურაზ გამოეთხოვა, მან მოსცა ნიჭი დიდი და წარმოვიდა, მოსრულს აშტარხანს უთხრეს სიკჳდილი ძის-ძისა თვისისა ლუარსაბისა, რომელი იყო შვენიერი, კისკასი და სატრფო, მწუხარედ გლოვისა შემდგომად დაუტევა ნიკოლაოზ წინაშე ალექსი ხელმწიფისა მოსკოვს, თვით წარმოვიდა და მოვიდა იმერეთს ქს. ჩქნთ, ქრ. ტმზ, და აქაცა დახვდა დედოფალი ხვარამზე მიცჳლილი. იგლოვა უმეტეს მწუხარედ და იყოფოდა იმერეთს, ვინად-გან ალექსანდრე მეფეცა მომკჳდარ იყო.

ს ა ლ ი მ - ხ ა ნ:

ხოლო კახეთს შემდგომად სიბერისა-თჳს როსტომისა დასვეს სალიმ-ხან ქს. ჩქნზ, ქრ. ტმე. არამედ. ზაალსვე ეპყრნა ზემო-თქმულნი ქვეყანანი და კითხვითა მისითა მართვიდა სალიმ-ხან კახეთსა: ამან სალიმ-ხან მოიყვანა ელნი და დასხნა შიგნით და გარეთ კახეთს და დაიპყრეს ამათ ბახტრიონი, ალავერდი და განრყჳნეს წმიდანი ეკკლესიანი, რამეთუ იყჳნეს არვე მროწყელთა მათთა საძოვრად და იყო ჭირიცა დიდი მათ-გან კახეთსა შინა და ქურდთა ლეკთა-გან. [არამედ სალიმ-ხან ჯდა ყარაღაჯს უზრუნველი კახთა-თჳს და განისვენებდა, უზრუნველი მტრის ვნებისაგან:] ხოლო დღესა ერთსა მღჳდელი ვინმე მოვიდოდა შიგნითს კახეთს, შეიპყრეს იგი თათართა და განხრწნეს სოდომურითა და განუტევეს: შევიწრებული მწუხარებითა მღჳდელი იგი მოვიდა წინაშე ზაალისა მეტყველი: „შენდა რწმუნებულ-არს კახეთი კნინდა პყრობად, აწ შემამთხვიეს თათართა უჯერო, ამის-თჳს შენვე პასუხ-უგე ქრისტესა დღესა მას დიდსა განსჯისასა:“ ამის-მან მსმენელ-მან ზაალ ერისთავ-მან შემოიფიცა საყმონი თვისნი და ფშავ-ხევსურ-თუშნი, და ბიძინა

სუფრაჯი და ერისთავი ქსნისა შალვა ძმით ელიზბარით (რამეთუ სიძე იყო შალვა ზაალისა), შეჰკრიბნა ესე ყოველნი, წარუძღვანა ძე თვისი და მიუხდეს პირველად ბახტრიონს, მოსრნეს და მოსწყვიტნეს თათარნი, მერმე ალავერდს და შემდგომად ყოველსა კახეთსა შინა მოსწყვიტნეს, რამეთუ არცა-და-თუ დაუტევეს აკუანთა შინა მწოვარნი და განათავისუფლეს კახეთი. არამედ ყარაღაჯს არღა-რა მივიდნენ, რამეთუ წარსულ-იყო სადამხან და იჯდა მუნ მურთუზალიხან და მოიქცნენ გამარჯვებულნი ქს. ჩქნთ, ქრ. ტმზ:

მ უ რ თ უ ზ ა ლ ი - ხ ა ნ:

ხოლო შემდგომად ზაალ ერისთვის სიკჳთილისა შემინდნენ ბიძინა, შალვა, ძმით ელიზბარით და არღა-რა მივიდნენ ვახტანგ მეფისა-თანა. არამედ შთავიდნენ მურთუზალი-ხან-თან ყარაღაჯს. მაშინ ხან-მან შეიპყრა იგინი და წარავლინა წინაშე შაჰისა. ხოლო შაჰ-მან მისცნა იგინი მესისხლეთა, რომელნიცა მოსწყვიტნეს მათ ელნი და მათ აწამეს იგინი ქრისტესთჳს, ვითარცა წერილ არს მეტაფრასსა მათსა: არამედ კახეთი თუცა ეპყრა მურთუზალი-ხანს, გარნა უფროს მორჩილებდნენ მეფესა ვახტანგს და იყჳნენ წინაშე მისს:

ხოლო შემდგომად ალექსანდრე იმერთა მეფისა დაშთა ბატონი თეიმურაზ ციხესა შინა სკანდას ფრიად უპატივარი და შთასლვასა ვახტანგ მეფისასა იმერეთს ეზრახა თეიმურაზ ვახტანგს, რათა წარავლინოს. წინაშე შაჰისა და მივიდეს მისთანა: მან სიხარულით აღუთქვა და მისრულსა თეიმურაზს პატივ-სცა ვახტანგ დიდად და წარმოუძღვანა ამილახორი გივი და მოიყვანეს ტფილისს ქს. ჩქჲა, ქრ. ტმთ: ხოლო მორაიქცა ვახტანგ იმერეთიდამ, წარავლინა თეიმურაზ ისპაჰს და წარატანა გივი ამილახორი, მისრული თეიმურაზ პატივით შეიწყნარა შაჰ-მან შაბაზ და ანადიმებდა და ანადირებდა თვისთა-თანა და

ნიჭვიდა მრავალსა: დღესა ერთს ეტყოდა თეიმურაზს შააბაზ, რათა დაუტეოს ქრისტე: ხოლო თეიმურაზ არცა-და თუ ისმინა: კვალად ნადიმობასა შინა ეტყოდა ჭამასა ხორცისასა, რამეთუ იყო მარხვა, არცა ესე ინება თეიმურაზ: განრისხნა შააბაზ და შეაქცია თასითა ღვინო პირსა ზედა ხელითა თვისითა თეიმურაზს: იწყინა კადრება ესე თეიმურაზ. არამედ დამშვიდდა შააბაზ მეტყველი: „ჰკადრებს ძე მამასა უკადრსა. განა არა განრისხების მამა:“ მეორეს დღეს წარვიდა შააბაზ აშრაფს და თეიმურაზ წარავლინა ასტარაბათს პატიმრად: ხოლო წელსა ქს. ჩქჲბ, ქრ. ტნ, მოვიდა ძის ძე თეიმურაზისა დავითის ძე ნიკოლაოზ, რომელსა ეწოდა ერეკლე თუშეთს, რამეთუ ამას ზრდიდა რუსთა ხელმწიფე ალექსი, ვითარცა ძესა. გარნა ზოგნი იტყვიან მოწოდებითა ზაალ ერისთვისათა, რათა ჰყოს მეფედ. ხოლო სხვანი იტყვიან მოწოდებითა მამი-დისა თვისითა დარეჯანისათა, რათა ჰყოს იმერთა მეფედ: ამას მიეგებნენ კახნი. ესე ჰსცნა შანაოზ მეფე-მან და წარმოავლინა სპითა მუხრანის ბატონის-შვილი პაატა და ერისთავი ოთარი: ესენი მოვიდნენ ურიათ-უბანს: ეწყო მუნ ერეკლე კახითურთ, თუშით და შემდგომად ბრძოლისა იძლია ერეკლე და ლტოლვილი შევიდა თორღის ციხესა შინა. ხოლო ქართველნი გაბრუნდნენ და აუწყეს შანაოზს: მან შეიკრიბნა სპანი და შთამოვიდა კახეთს და მოადგა ციხესა თორღისასა: მაშინ შეიჭირდნენ მეციხოვნენი, რამეთუ იყო დედით ერეკლე მუნ: ამის-თჳს ევედრა დედა ერეკლესი შანაოზ მეფესა, რათა მისცეს გზა და განუტეოს: მან უსმინა და განუტევა ფარულად და მივიდა კვალად თუშეთსვე: ხოლო შაჰნაოზ დაიპყრა კახეთი და წარვიდა ტფილისს ქს. ჩქჲგ, ქრ. ტნა. არამედ ერეკლე იმყოფებოდა თუშეთს მწირობასა შინა, ვერ წარმსვლელი რუსეთს და ვერცა მდგომი მუნ: ხოლო მისრული ასტარაბადს ბატონი თეიმურაზ მასვე ზამთარსა გარდაიცვალა შემონოზნებული და სქემოსანი ქს. ჩქჲგ, ქრ. ტნა: შემდგომად ევედრნენ ყეენსა კახნი მუნ მყოფნი, რათა წარმოიღონ გვამი თეიმურაზისა კახეთს. ხოლო ვინად-გან მეფესა ვახტანგსაც

მოვთხოვა ყეენისა-თჳს. ამის-თჳს ყეენმანცა ნება ჰსცა, წარმოიღეს და მოიღეს ალავერდს: მაშინ შეკრბნენ კათალიკოზ-ეპისკოპოსნი ქართლ-კახეთისანი ბრძანებითა მეფისა ვახტანგისათა და დამარხეს ალავერდს ქს. ჩქჲდ, ქრ. ტნბ, თათრულს ჩობ:

თ, მეფე არჩილ ქართლის მეფის-ძე, შაჰნაზარხანის წელი ჰმეფა. ი, bis ერეკლე ა, ნაზარ-ალი-ხან:

ხოლო ამასვე ქორონიკონსა მოსცა შააბაზ კახეთი ძესა ვახტანგ მეფისასა არჩილს და მოვიდა დიდითა დიდებითა, მიეგებნენ ყოველნი წარჩინებულნი კახნი, დაჯდა მეფედ და დაიპყრა ყოველი საზღვარი კახეთისა: ესე არჩილ იყო ახოვნებითა, შვენიერებითა, სიმხნითა და ყოვლითა სამხედრო სანადიმო ზნითა სრული, რომლისა ისარი იბ მუჭი სიგრძითა, შემმართებელი, ძლიერი, ლაღი და ამაყი, მონადირე და მოასპარეზე, წარჩინებული და საღმთოთი აღმატებული: ამან განასხნა თათარნი ურჩნი თვისნი და განაგებდა კეთილად. არამედ მეორესა წელსა იწყო კირთება განზრახვითა კახთათა ერეკლემ კახეთისა: მცნობელი შაჰნაოზ მოვიდა ძისა თვისისა-თანა სპითა დიდითა და დასდგა აწყვერს. ხოლო ერეკლე ვერ წინა-აღმდეგი წარვიდა კვალად თუშეთს და დასცხრა კირთებისა-გან: იხილა ესე შანაოზ და განუტევნა სპანი. ესე აცნობეს კახთა ერეკლეს და მოუწოდეს თავს დასხმად შაჰნაოზისად: ამის-თჳს ერეკლემ შეიკრიბნა თუშნი და წარმოსრულს მიერთვნენ კახნი, მომწყვევლნი მისნი და დაესხნენ ბნელსა ღამესა შინა და იქმნა რა იგი აღვსწერეთ: არამედ ერეკლე წარიტაცეს თუშთა და მიიყვანეს კვალად თუშეთსვე. მაშინ შაჰნაოზ შეაფიცნა სრულიად კახნი ძესა თვისსა არჩილს და დაუტევა იგი კახეთს და თვით წარვიდა ქართლს: ხოლო ერეკლეს შესჭირდა მწირობა თუშეთს და წარვიდა კვალად რუსეთსვე და არჩილ მეფობდა კახეთს ნადირობდა და ნადი-

მობდა და შენდებოდა კახეთი, ვინად-გან იყო მშვიდობა და უმტრობა და ნიჭვიდა და სწყალობდა ყეენი არჩილს, რამეთუ ვერცა-და თუ ლეკნი იკადრებდნენ ხდომასა. არამედ განმსვენეთა კახთა ქძვინებოდათ თეიმურაზის ძის დავითის ასულის ქეთევანის წინდად ყოფა სამცხეს და საქმეთავე დარეჯან დედოფლისათა იხილეს არჩილ უცოლო, ეტყოდენ სიკეკლუცესა და შვენიერებასა ქეთევანისასა, რათა შეირთოს ცოლად: მსმენელი არჩილ ეტრფიალა და ევედრა მამასა, რათა მოგვაროს ცოლად იგი, რამეთუ უმეტეს მკვიდრად დაიპყრობ კახეთსა: შემდგომად დიდის უარ-ყოფის შაჰნაოზ მეფე-მან წარავლინა ტფილისელი ვაჭარი და დაიხსნა ქეთევან ც თუმნად, მოიყვანა ტფილისს და უქმნა ქორწილი დიდებული ქს. ჩქჲზ, ქრ. ტნე, შემდგომად მოიყვანა კახეთს: ამან არჩილ ჰყო სასახლე თელავს და განაახლნა ეკკლესიანი ყოველნი კახეთისანი და დასხნა ეპისკოპოსნი, მატა სჯულსა და შენობასა ქვეყნისასა და იყო შვებასა და ნადირობა-ნადიმობასა შინა, ზოგ-ჯერ მამისა თვისისა თანა ქართლს და უმეტეს კახეთს: ხოლო შემდგომად იწყეს ლეკთა ჭურმურტთა ავაზაკობით კირთება გაღმა-მხართა და ელისენთა შინა, შეიკრიბნა არჩილ სპანი, მოიყვანნა ქართველნი, წარავლინნა და მიუხდნენ ჭურმუტს, შემუსრნეს სიმაგრენი, მოსწყვიტნეს, მოსტყვევნნეს და მოვიდნენ გამარჯვებულნი: ამის-თჳს მარადის ემატებოდა და შენდებოდა კახეთი და იყუნენ შეერთებულნი ქართველთა-თანა ყოვლითურთ:

ხოლო შემდგომად უქმნა არჩილ ქორწილი ძმასა თვისსა ლუარსაბს ლილოს ზედა, რევაზ ერისთვის ასულსა ზედა. არამედ მუნ მოუდეს ჭარელთა ცხენითა ყინული, შეიპყრნა და სტანჯნა იგინი, აღკიდა კვალად ტვირთად და მოაღებინა კვალად მუნიდამეცა ტვირთითავე ყინული: ხოლო წელსა ქს. ჩქოდ, ქრ. ტჲბ, მოვიდა ყეენისა-გან მოწოდებული რუსეთიდამ კვალად ერეკლე თუშეთს წარსლვად წინაშე ყეენისა (რამეთუ მოკუდა შააბაზ რა, შიხალიხან განუზრახა შაჰსულეიმანს მტერობითა ვახტანგ და არჩილ მეფისათა მეტოქად მოუყვანა ერეკლესი, რათა

დაამდაბლონ განძლიერებული ვახტანგ), თუმეთიდამ მოიწვია არჩილ და ისტუმრა სიყვარულითა დიდითა ერეკლე, ანადიმა, ანადირა მრავალ-დღე, მერმე უძღუნა და წარატანა კახნი და წარავლინა ისპაჰნს: ხოლო კახნი იყუნენ ამ ჟამებითა შვებასა, განცხრომასა შინა. კვალად მოიხსენეს ხუცანჯი და ხრაკი. ეტყოდნენ არჩილს იმერეთის დაპყრობასა, ვითარცა ეპყრა პირველ. „რამეთუ სახელი არს დიდი შენდა, იყოს არ ქრისტიანედ და მისცეს მოყვარესა სამკვიდრო თვისი, რამეთუ რა სცნობს ყეენი დატევებასა შენ-გან კახეთისასა, მასვე ჟამსა მისცეს ერეკლეს და გამოუტევებს კახეთს:“ ხოლო არჩილ იყო მოძულე მაჰმადიანთა და მაჰმადიანობისა-გან სათნო-იყო განზრახვა ესე და მოვიდა თიანეთს ქს. ჩქოე, ქრ. ტჲგ, უცნობელად მამისა თვისისა: შემდგომად მუნიდამ წარვიდა ახალ-ციხეს, მვედრა მამა არა ყოვად ამისად. ხოლო შემდგომად არჩილს წარსვლისა მორჩილებდნენ კახნი შანაოზ მეფესა: არამედ ყეენი ეტყოდა დატევებასა ქრისტესსა ერეკლეს და წარმოვლინებასა კახეთს. გარნა მან არა დაუტევა ქრისტე. მერმე წარვიდა ჩოლაყა-შვილი რევაზ წინაშე ყეენისა, იქმნა მაჰმადიან, ამას მიათვალეს კახეთი და გამოუტევეს. არამედ ვინად-გან არჩილ იყო ქართლისა პყრობად და კვალად იყო ქართლს, განაზრახეს ყეენსა, რათა არა მიერთვნენ არჩილსვე კახნი. ამის-თჳს წარმოავლინეს ბეჟან-ხან, მოვიდა რა დასჯდა ყარაღაჯს ქს. ჩქოზ, ქრ. ტჲე:

ბეჟან-ხან, ვ წელი იყო:

მიერთუნენ ყოვლნი კახნი. ამან ჰქმნა სასახლე სპარსთა რიგისა ყარაღაჯს და უბრძანა კახთაცა მუნ სახლთა გებანი: ხოლო ჟამთა ამათ მოშენებულ იყო კახეთი და მთავრობდნენ მთავარნი და არა ნებისაებრ მისისა მსახურებდნენ ხანსა: იხილა სიამაყე ესე კახთა ხან-მან, იწყო მოწამლვით და რომელთამე ცხადად სიკუდილი. ამის-თჳს კახთაცა იწყეს კრძალვა და ფრთხილობა: ხოლო გიორგი მეფე-მან არა მნებებელ-მან ამის-მან

შემოუჩინა კაცი ხანსა, ჴკრეს თოფი და მოსტეხეს მხარი. არამედ დაეხწა სიკჳდილსა: მერმე წარმოუვლინა გიორგი მეფემან დოსტაქარი. მაშინ ხანი იტყოდა: „უმჯობეს იყო არცა სიკჳდილი და არცა კურნება:“ ამის-თჳს განბოროტებულ-მან ხან-მან მისცა ნება და ძალი ლეკთა და დაუწყეს კახეთს კირთება და ტყუევნა, არა-თუ ლაშქრით. არამედ ავაზაკობით: კუალად აღაზჳავნა უმეტეს ჭარელნი და ელიზადარი დასხმულნი ხანთაგანვე, რამეთუ თუცა მოჰკლიან კახნი ლეკთა ანუ თათართა შერისხვიდა ხანი, ანუ მოაკჳდინებდა, ანუ მიაცემინის სისხლი, მეტყველი: „რამეთუ არა ჯერ არს გაურთაგან მუსულმნის სიკჳდილი და თუცა მოჰკლიან თათართა კახი არა რაი ავნის, რამეთუ ესრეთ ჯერ-არს და იყო ამით ჭირი დიდი. გარნა კახნი უდგნენ მაგრად და სრვიდენ სადა ვინ მოახელიან: ამ ჟამებთავე თაობდენ კახეთს ჩოლაყა-შვილი რევაზ, მოურავი ქისიყისა აბელ, მოურავი ელისენისა მერაბ და სხვანიცა და განეგებოდა ხანისაგან კახეთი ამათით: კუალად მოკჳდის თუ ეპისკოპოსი, ამათითვე და ეპისკოპოსთა-გან აღრჩევით მისცეს ხან-მან ეპისკოპოსობა და წარუვლინიან ქართლის კათალიკოზსა მცხეთას და მან აკურთხის და გამოუტევის. ხოლო შემდგომად ვედრებითა კახთათ და ნებითა ხანისათა წარმოავლინა ყეენ-მან სხვა ხანი და იგი წარიყვანეს, ესე მოვიდა და დასჯდა ყარაღაჯს ქს. ჩქპგ, ქრ. ტოა:

ხანი ე წელი იყო:

არამედ ესეცა ვიდოდა კუალთა წინათა ხანთათა. შემდგომად ეზრახა გიორგი მეფე სამთა ამათ წარჩინებულთა ქს. ჩქპდ, ქრ. ტოვ, რათა ჰკლან ერთ-მთავრობა მის-თანა, მოჰკლან ხანი და იავარ-ჰყონ სიმდიდრე მისი: ხოლო კახთა ამის-თჳს მისცეს პირი მტკიცე, მგონებელთა, რამეთუ რაჟამს ჰყონ ესე, წამსავე

წარმოავლენს ერეკლეს ყეენი. არამედ განუდგა რა გიორგი მეფესა თამაზ სპასპეტი, ვერღა-რა მეოთვალთა დაიდუმეს ესე: ამის-მან მცნობელ-მან ხან-მან იწყო უფროს მტერობა კახთა. არამედ ესმა კვალად ყეენსა ვერ თავს-დება კახთა-გან ხანისა. ამის-თჳს მისცა კახეთი განჯის ბეგლარ-ბეგს აბაზ-ყული-ხანს და მოვიდა ესეცა ყარადაჯს ქს. ჩქპლ, ქრ. ტოვ:

აბაზ-ყული-ხან, ვ წელი იყო:

ხოლო ესე აბაზ-ყული-ხან იყო ფრიად მდიდარი, რამეთუ განჯაცა ამასვე ეპყრა და ნიჭვიდა კახთა მრავალსა და მეგობრობდენ გიორგი მეფე და აბაზ-ყული-ხან. გარნა ეპყრა ერწოთიანეთი არაგვის ერისთავსავე: ამისა შემდგომად მოვიდა ერეკლე მეფედ ქართლისად და ამის ნებითა ხანისათა მიეგებნენ რომელნიმე კახნი ყაზახსა შინა, ვინად-გან მიეცა ყეენსა თუშნი და ქიზიყელნი ტალად ერეკლესა-თჳს და კახეთი სრულიად ეპყრა აბაზ-ყული-ხანს. გარნა უსმენდა განდიდებ-დამცირებასა აბაზ-ყული-ხან ერეკლე მეფესა კახეთისა და ვიეთნიმეცა იყვნენ წინაშე მისსა და შენდებოდა კახეთი ქართლიდამ. არამედ ლეკნი კვალადცა ეკირთებოდენ მარადის და სადაცა შეხუდიან კახნი მოსწყვეტდენ: შემდგომად ეზრახა მეფე გიორგი კოჟრიდამ კახთა, რათა ჰყონ არჩილვე მეფედ: ამის-თჳს კახთაცა მისცეს პირი მტკიცე და მოვიდნენ ქართველნი ნინო-წმინდას დაპყრობად კახეთისად. არამედ დუშია მოურავ-მან აცნობა რა იგინი, მისთჳს განადიდა იგი აბაზ-ყული-ხანა და ჰყო თავ-კახთა: ამის-თჳს განვიდა სახლეულით თჳსით ჩოლაყაშვილი სახლთ-ხუცესი რუვაზ და რომელნიმე მიმდგომნი მისნი გიორგი მეფისა-თანა. ამისა შემდგომად ეზრახა ერეკლე მეფე ბრძანებითა ყეენისათა აბაზ-ყული-ხანს და მოვიდა ერეკლეცა ყარადაჯს და დაასკვნეს წართმა ერწო-თიანეთისა, და ამ პირსა ზედა ერეკლე მეფე წარვიდა კვალად ტფილისს: ხოლო აბაზ-ყული-ხან წარავლინა

კახნი და დაიპყრეს ერწო-თიანეთი და იქმნა რა იგი აღვსწე-რეთ: შემდგომად მოვიდა აბაზ-ყული-ხან კახითა და განჯის სპითა შეშველად ერეკლე მეფისა-თანა ჯვარს ბრძოლად გიორგი მეფისა. არამედ ვერა ვნებისა შემდგომად გიორგი მეფისა მო-ვიდნენ ერეკლე და აბაზ-ყული-ხან ტფილისს: ხოლო მომკუ-დარ-იყო შაჰ-სულეიმან და დაჯდა შაჰ-სულთან ჰუსეინ ქს. ჩქჟბ ქრ. ტპ. ამას შეასმინა ერეკლე მეფე-მან აბაზ-ყული-ხან. „რა-მეთუ მეგობრობს გიორგი მეფესა და ამაგრებს და არცა ნებავს ბრძოლა მისი:“ მსმენელი განრისხნა ყეენი და უბრძანა ერეკლე მეფესა პატიმარ-ყოფა აბაზ-ყული-ხანისა, წართმა ქონებათა და წარგზავნა წინაშე მისსა: ხოლო ერეკლე მეფე-მან აღასრულა ბრძანებული. არამედ კახეთი დაშთა უპატრონოდ და ვიეთნიმე იყვნენ წინაშე ერეკლე მეფისა, ვიეთნიმე წინაშე გიორგი მეფი-სა და ვიეთნიმე თვისად. გარნა უფროს მორჩილებასა შინა იყვნენ ერეკრლე მეფისასა: ამ ჟამებთა წარვიდნენ თუშნი და რომელ-ნიმე კახნი წინაშე ერეკლე მეფისა და მოსრნეს ჯაპარას სპათა გიორგი მეფისათა: ესენი კვალად აცნობა ერეკლე მეფე-მან ყეენსა: ხოლო მან წარმოავლინა ქალბალი-ხან სარდრად და მის-ცა განჯის ბეგლარბეგობა და კახეთი და მოვიდა რა იგი ყაზახ-სა შინა ქს. ჩქჟე, ქრ. ტპგ.

ქალბალი-ხან, ჱ წელი იყო:

მუნ მიეგებნენ სრულიად კახნი შეკრებულნი სპითა, მან პატივით მიიწყნარნა და წარიყვანნი სრულიად სპითა გიორგი მე-ფესა ზედა და იქმნა რა იგი აღვსწერეთ: ხოლო შემდგომად კლდე-კრისაკან გიორგი მეფის წარსვლისა ჩამოვიდნენ ტფი-ლისს ერეკლე მეფე და ქალბალი-ხან. მაშინ ევედრნენ კახნი, რათა ნება სცეს ჯარელთა ზედა და შემუსრონ იგინი, ვინა-გან იგინი უმეტესად მძლავრობდნენ ელისენ გაღმა-მხარსა და იყუნენ მესადგურე ეტიკნი დაღისტნელთა და იყო ამათ მიერ

ტყუენვა, ოხრება და კლვანი კაცთა, მზირობით, ავაზაკობითა და პარვითა, შემდგომად არჩილ მეფისა ვიდრე აქამომდე. არამედ არა აუფლებდა ქალბალი-ხან აწ ყოვლად ამისად, კვალად ერეკლე მეფეცა ეტყოდათ: „გვაცადეთ, ვიდრე გიორგი მეფის ზავ-ყოფადმდე და მერმე მოვიდე მეცა და უყოთ, ვითარცა გნებავსთ:“ არამედ კახთა არა ინებეს, მეტყუელთა. „რად გნებავს მათ ზედა მეშველნი, ჩვენ გვეცით ნება, რამეთუ არს კახეთი მათ-გან ოხერ:“ ამ აიძულებელთა ნება-სცეს და შეიკრიბნეს სრულიად კახნი და მივიდნენ ელისენსა შინა, ევედრნენ ჭარელნი და აღუთქმიდენ მორჩილებასა და ხარკსა, რათა არა მოსწყვიტონ: ესე არა ინებეს კახთა და შეუხდნენ, ვერ წინა-აღუდგნენ ჭარელნი და ამათ მოსწყვიტნნეს, მოსტყუევნნეს და შემუსრნეს სიმაგრენი მათნი და ნაალაფევნი, დადგნენ ჭარსა შინა, რამეთუ განეზრახათ სამ-დღე მუნიდამ რბევა და ტყუევნა მარად-დღე. არამედ გლეხთა რა იხილეს ალაფი დიდი აღიტვირთვნენ და წარმოვიდნენ: აღუძნდათ ესე მთავართა ფრიად. გარნა არღა-რა უსმინეს: ამის მხილველთა ჭარელთა უწყეს თვითოეულ-მან ცემა თოფთა, მოკლეს დუშია და მრავალნი წარჩინებულნი და ივლტოდნენ კახნი და მოსწყვეტნენ ლეკნი, მერმე აღიღეს ალაფი თვისი და უმეტესი კახთა და კახნი მოვიდნენ თვის თვისად ქს. ჩქყე, ქრ. ტპგ: ესმა ესე ქალბალი-ხანს განიხარა, ვინადგან ენება დამდაბლება კახთა. არამედ ერეკლე მეფე დამძიმდა ფრიად და ამისა შემდგომად იწყეს უმეტესი კირთება, ტყუევნა და რბევა კახეთისა ლეკთა: ხოლო შთასლვასა ქალბალი-ხანისასა განჯას მარადის იყოფოდნენ წარჩინებულნი კახნი მის ყინაშე და ევედრებოდნენ შეწევნასა ლეკთა ზედა. არამედ იგი უზრუნველ იყო, რამეთუ აძლევდენ მას ხარკსა და მორჩილებდენ და კახთა ეტყოდა ტკბილად და ნიჭვიდა მრავალთა. გარნა კვალად კახნი მხნედ უდგნენ მარადის ლეკთა და მოსრულთა მძლეექმნებოდიან და მოსრვიდიან, ვინად-გან ამ ჟამებთა აღივსებოდი ქართლიდამ კაცით კახეთი და აშენდებოდა მრავალნი უშენნი დაბნებნი და აგარაკებნი. გარნა ჟამთა ხანებითათა შემოხდა უმე-

ტეს პირველისა ქცევა და ზნენი ყიზილბაშთა და დაუტევებდნენ ქართულთა, იწყეს კეკლუცობა, განცხრომა, მათ-ებრ სმა-ჭამა, სიბილწე, ტყვის-ყიდვა, მრუშება, ვიდრე სოდომიამდე, რამეთუ ჰატივისა-თჳს და როქთა-თჳს იქმნებოდიან მაჰმადიან და მიი-დებდიან ყეენისა-გან როჭიკსა: განა თუ მარადის ბრძოლა ხდო-მათა შინა იყჳნენ არამედ ჟამიცა აქუნდათ განსვენებისა ხანებ-თა-გამო ქცეულებისა-თჳს ეგრეთისა: შემდგომად ამისა ქს. ჩქდ, ქრ. ტჟა, მისცა ყეენ-მან ერეკლე მეფესა კახეთი და ყულარა-ღასობა თვისი და მოვიდა ტფილისად მარტყოფს, მოიყვანა დედოფალი თვისი ანნა, რამეთუ ესე ანნა იყო ოდეს ერეკლე მყოფობდა ისპაჰანს, მოითხოვა კახეთიდამ ქალი და არა-ვინ წარჩინებულთაგან-მან ინება წარვლინება, რამეთუ ჰგონებდენ ხარ-ჭად. არამედ რომელი ვახსენეთ ალავერდელი მისგან იყო ჩა-ლაყა-შვილი და მან წარუყვლინა ასული თვისი ანნა: ხოლო ერეკლემ ჰშჳა მის-გან ძე დავით და ასული ელენე და შემდგო-მად რა განუგრძელა ყოვა ისპაჰანს უიმედო-მან წამოსვლისა-მან იქორწინა მუნ მის-თანა და წარმოავლინეს რა ქართლს ერეკლე ესე ანნა დაუტევა მუნავე ძით და ასულით გამაჰმადიანებულნი ყოველნი ერეკლეს-თანა და დავითს უწოდეს იმან-ყული და ელე-ნეს ბანჯანუმ: ხოლო იმანყული და მაჰმად-ყული იყჳნენ საჭუ-რისთა-თანა ყეენისათა და მუნ იზრდებოდნენ. შემდგომად ანნა და ასული ელენე წარმოუყვლინეს ქართლს და უმვა ერეკლეს ტფილისს ანნამ ძე თეიმურაზ: ესენი დაუტევა კახეთს და მი-ვიდა ტფილისვე და მერმე ისპაანს მისრული კეთილად შეიწყნა-რა ყეენ-მან. შემდგომად მვედრა ერეკლე მეფე ყეენსა, რათა მი-სცეს ძესა მისსა დავითს კახეთი და განუტეოს, რამეთუ ჰსცნა თვისი არღა-რა გამოტევება: უსმინა ყეენ-მან და მისცა დავითს იმანყული-ხანს კახეთი და წარმოგზავნა ნიჭითა დიდითა წელს ქს. ჩდგ, ქრ. ტჟა: თათრულს ჩრივ:

ი, მეფე დავით გ, ით წელი ჴმეფა:

მოვიდა დავით იმანყული-ხან წლისა კე, დაჯდა ყარადაჯს მეფედ და დაიპყრა სრულიად კახეთი. არამედ იყო ესე დავით პირ-მშვენიერ-ჭაღროვანი, ტან-მცირე, არა ძლიერი და მიქცეული სრულიად წესსა ზედა და სჯულსა მაჰმადისასა, რამეთუ არა რაი სწამდა ქრისტიანეთა, უმეცარი ზნეთა და სამხედროთა საქართველოსათა. არამედ წიგნი და ენანი უწყოდა ორნივე წარჩინებულად ამან დაამშვიდა ჭარი და აღუთქვეს მოცემა ხარკთა. გარნა იწყო ზნეთა ქართლისათა სწავლა, რამეთუ მოლობა ასპარეზი და მას შინა ასპარეზობდა უხილაობისა-თჳს კაცთა და ნადიმობდა კახთა-თანა. არამედ თვით არა სმიდა ღვინოსა მაჰმადიანობისა-თჳს, რამეთუ იყო, ვითარცა სჯულის-თავი მათი. გარნა სენიცა იყო მის-თანა, რომელ აწყინებდა და ცოლიც ესვა შამხლის გვარისა ისპაანს მ მა-პაპით აღზრდილი, ტომითაც მაჰმადიანი: ხოლო ამას აზრახეს, რათა მოვლოს საზღვარი თვისი და მიიღოს მიხმულნი კახეთისა: სთნდა ესე კახთა-გან და მოვლო ერწო-თიანეთი და მივიდა ჯვარს, მუნიდამ განვიდა და იხილა მცხეთა. ხოლო მცხეთას მოვიდა ვახტანგ განმგებელი ქართლისა და დარბაზობდენ ურთიერთს: ზავ-ჰყვეს ამათ სიყვარულსა ზედა, მერმე წარმოვიდა ჯვარიდამ და მოვიდა მარტყოფს, მუნიდამ ყარადაჯს: ამ ჟამთა მოვიდა ამერელი ყეენისაგან, რომელნი შთამოსრულ იყვნენ კახეთს ქართველნი, რათა მიაქციონ ქართლსავე. შეუძნდათ ესე კახთა და ევედრნენ ყეენსა: არამედ არა უსმინათ და წარმოავლინეს უმეტესი მძლე. მან აჰყარნა სრულიად ჩამოსულნი ქართლისა აზნაურნი და გლეხნი, თვინიერ რომელთა დაიხსნეს თავნი ანუ მოიყიდეს თუ კახთა და მისცეს ქართველთავე:

არამედ ვინად-გან ლეკნი დაუცხრომელად მტერობდნენ და უმეტეს ჭარელნი, განუზრახეს იმან-ყული-ხანს კახთა, რათა შემუსროს ჭარი და დააცხროს ჭირი ესე კახეთისა, მერმე დაიპ-

ერას საზღვარი კახეთისა: მან უსმინა და შემოიკრიბნა სრუ-
ლიად სპანი კახეთისანი თუშ-ფშავ-ხევსურითა განვიდა და დად-
გა ვარდიანს ქს. ჩღვ, ქრ. ტჟდ, რათა მუნიდამ ბრძოს მარა-
დის: მოერთნენ მუნ ჭარელნი და ევედრნენ მოუწყვეტელობასა
და მისცნეს ხარკნი ნეშტნიც და დამორჩილდნენ, ვითარცა ნე-
ბავს: ესე ინება იმან-ყული-ხან მათთა მაჭმადიან ყოფისა-თჳს.
არამედ არა აუვლეს კახთა, ვინად-გან აქუნდათ შური დიდი.
მერმე შეუხდნენ ჩარდაკს, მოსწყვიტნეს იგინი და გარემონი
დაბნები მოსწვეს ცეცხლითა და მოსტყვევნეს ვიდრე კავკასამ-
დე და ვერ-ვინ წინა-აღუდგათ: არამედ ჭარელთა სამოც-ოდენ
კაცითა იხილეს მეფე მცირედითა სპითა, რომელსა უცემდენ
ქოს-დაბლა-ბუკთა, მოეპარნენ და უწყეს ცემა თოფთა. მსინ-
ჯველთა თუ რაი ჰყონ, რამეთუ არა ვითარ ჰგონებდენ ლტოლ-
ვასა. არამედ ვინად-გან გამოუცდელ იყო იმან-ყული-ხან, არა
იპყრა თვისთა-თანა სპანი რჩეულნი. გარნა უგვანნი და ამა ჟამ-
სა ვერა რაისა მყოფელთა შექმნეს შფოთება და მათ უმეტეს
უწყეს ცემა-თოფთა. ხოლო ამათ იწყეს ლტოლვა: განრისხნა
დავით და მცდელობდა ბრძოლასა. არამედ რა იხილეს თუშთა
ლტოლვანი, გამოიტაცეს დავით და მოიყვანეს ყარაღაჯს: ამისნი
მსმენელნი ივლტოდენ კახნი. მაშინ შემოერივნენ ლეკნი და
სრვიდენ უწყალოდ, მოკლნეს მრავალნი წარჩინებულნი და უმ-
რავლესნი გლეხნი და სხვანი ტყვე-ყვნეს, აღიღეს სიმდიდრე
იმან-ყული-ხანისა და ალაფი კახთა მრავალი და ამის მიერ გან-
ძლიერდნენ და ჰქმნეს სიმაგრე ჭარელთა. შემდგომად გამოვიდ-
ნენ და დაიპყრნეს გარემონი თვისნი და იწყეს უმეტესი კირ-
თება, რბევა, ტყვევნა, ოხრება და კლვანი გაღმა-მხართა და კა-
ხეთს განუსვენებელად: ხოლო იმან-ყული-ხან, სრულიად კახი-
თურთ მწუხარე-მან აუწყა მეფესა და მან წარმოუვლინა ნიჭნი
ნუგეშინის-ცემისა. არამედ ლეკნი თუცა მძლავრობდნენ, გარნა
კახნიცა, სადა ვით მოხვდიან ხოცდენ და მოსწყვეტდენ, რამე-
თუ არა ძალ-ედვათ მინდორთა დამართება კახთა ლეკსა: შემდგო-
მად მოვიდა ყარაღაჯს კათალიკოზი დომენტი, რამეთუ მიეცა

ყეენსა მცხეთის შეწირულობა, რა იგი არს კახეთსა შინა. პატივით მიიღო იმან-ყული-ხან და მისცა ყოველი ნებასა მისსა და განუტევა: არამედ ლეკთა ოდესმე ზავ-ჰყვიან და ოდესმე იწყიან მტერობა. გარნა შემდგომად დაიპყრეს ელისენი და იწყეს დაშქრობა და მოაოხრეს მრავალნი დაბნებნი, ესრეთ რამეთუ დაუტევა იმან-ყული-ხან ყარადაჯი და ჰყო სასახლე თვისი თელავს და მანავს და იყოფოდა ზამთარს მუნ და ზაფხულს მაღაროს. არამედ ნიჭვიდა ყეენი და უგლინებდა ესეცა ტყვეთა კახთა წარჩინებულთა ძეთა და ასულთა და ითხოვდა შეწევნასა (არა თუ ამან დასდვა ტყვენი. არამედ იყო გიორგისა-გან და ლევანისა-გან და ლევანისა-გან და უმეტეს ემატებოდა: ხოლო იმან-ყული-ხანს უქმს აბანო ტფილისისა, არდა-რა რაი გამოიკითხა და მივიდა უცნობელად ვახტანგისა. აგრძნა ვახტანგ და წარმოუდგა კოჟრიდამ, უთხრეს ესე იმან-ყული-ხანს და წარმოვიდა მსწრაფლად და გარდახდა რა მოვიდნენ მოციქულნიცა ვახტანგისა და ამანცა წარუვლინა ბოდიშით. არამედ თუმცა მოსწყდნენ მისცემდნენ სირცხვილსა დიდსა: შემდგომად მოკუდა მეფე ერეკლე ქს. ჩღთ, ქრ. ტჟზ, ისპაანს:

ხოლო შემდგომად გლოვისა აღირჩია იმან-ყული-ხან წარსლვა წინაშე ყეენისა ანუ მოიცეს ძალი ანუ ეგოს მუნ, რამეთუ უმჯობეს ჰსჩნდა მუნ ყოფა. ამის-თჳს ევედრა ყეენსა, რათა მიუწოდოს: უსმინა ყენ-მან და მიუწოდა მესტუმრით. ხოლო წარსრული იწვია ვახტანგ ტფილისს ქს. ჩღი, ქრ. ტჟთ. პატივით ანადიმებდა და განუსვენებდა, იმძახლეს და მოსცა ვახტანგ ასული თვისი თამარ ცოლად თეიმურაზს ძმასა დავითისასა (არამედ თეიმურაზს განატევებინეს ასული ბაინდურ ერისთვისა სათნო-ჩენითა სამღუდელოთათა და ჰყვეს ესრეთ): მერმე სიყვარული ერთობის-ყოფისა, მოსცა ვახტანგ საჩუქარი და წარვიდა იმან-ყული-ხან ისპაანს. არამედ თეიმურაზ დაუტევა კახეთს განმგედ. გარნა იყო დედოფალი დედა მათი ანნა მოქმედი: ამ ჟამთა იწყეს გლეხთა მძლავრებისა-თჳს ლეკთა ლტოლვად და მისლვად ლეკთა-თანა, რამეთუ იგლიან რაიმე მეპატრონეთა თვი-

სთა-გან და მუნ მისრულნი ეტიკობდენ და დაესხიან დაბნებთა,
არვე-მრთწელთა, კაცნი მოსრნიან, ტყუენი და საქონელნი წარი-
ყვანიან: ხოლო კახნი ეწყოდნენ მდევრობით, ხან მათ სძლიან
და ოდესმე ამათ და იყო მარად-დღოვანი ესე ვითარი ხდომა.
გარნა დაზავდიანცა და კვალად იწყიან უძვირესი სხდომანი: ამ
ჟამთა წელსა ქს. ჩღიბ, ქრ. უ წარვიდა თეიმურაზ ტფილისს
დიდებით, რამეთუ წარსლვად იყო ვახტანგ ისპაანს, იქორწინა
და დიდითა დიდებითა და ზითვითა მოიყვანა თამარ მანავს და
ქმნა კვალად ქორწილი ჯეროვანი: შემდგომად იწყეს, ვითარცა
წესი არს კახთა კერძობა ერთმან-მეორისა და მტერობა ურთი-
ერთთა და არა განიხილვიდენ რისხვასა. არამედ თვითცა ამასვე
ჰყოფდენ, რამეთუ განძლიერდენ ლეკნი ქურდობა-ავაზაკობით და
აწ უმეტეს იწყეს ლაშქრით სლვა თვით კახთაგანვე, ვითარცა
ჰყო ქისიყის მოურავმან რევაზ, რამეთუ დაასხა ელისენი მოუ-
რავს მერაბს სპანი ლეკთა. ხოლო მერაბ იველტოდა სახლის
ერდოდამ და წარიღეს ლეკთა ალაფი მისი: არამედ მერაბცა უყო
რევაზ ეგრეთვე: ამით გაგულოვნდნენ ლეკნი და აოხრებდნენ
ქვეყანათა. გარნა თუცა დაზავდიან კვალადცა იწყიან ლაშქრობა
და აცნობებდიან კახნი უპირობასა. არამედ იგინი მოუთხრობდენ
ჯივილთა ჰყვეს, ეს-არს ურმათა ჰყვეს და უკეთუ კახნი მძლე-
ექმნებოდიან მოჰყვნიან იგინი, ესენი წაურთმევდენ ნატყუენავსა
და მისცემდიან: ამით მოუძლურდენ კახნი და განძლიერდნენ
ლეკნი: კვალად იყო ტურარამაზა-შვილი, ესე ავაზაკობდა ლეკ-
თა შინა და ავნებდა მათ. ამან მოიყვანა ნატყუენავი, განუყო
პაატა მანდატურთ-უხუცესი და დაადგინა კაცი, რათა მისცეს
სრულიად: ხოლო იგი ევედრა მცირედ დაცადებასა, რამეთუ
ეშვა ცოლსა მისსა და მოკუდებოდა. არამედ არა ინება პაატამ
მტერობით. ამის-თჳს განგულისებული განვიდა ტურა ჭარსა
შინა და იწყო მან თაობა ლეკთა და კირთება ლაშქრობათ კახეთს,
ვინად-გან უწყოდა ადგილნი და სიმაგრენი და მისავალ-წამოსა-
ვალნი: გარნა ეტიკობითა მისითა მრავალ-გზის სძლეს ჭარელ-
თა. მერმე კვალად მოუხდა ტურა და წარუდგა ამას პაატა მო-

თავეთ კახთა, იხილა ტურამ, ივლტოდა და მზირ-ყუთ სიმაგრეთა ტყვეთასა და რა მოვიდა სიმარჯვესა პაატა მიეტევა ტურა თოფთა ცემითა, ივლტოდნენ კახნი და ჩამოვარდნილი პაატა მოჰკლა ტურამ თვისითა წიხლითა. ხოლო სხვანი მოსრნა და წარვიდა ალაფითა: არამედ იყვნენ დედოფალი და თეიმურაზ თელავს, მანავს და მაღაროს მკუმუნვარენი და თაობდა ალავერდელი ნიკოლაოზ, რომელი უჩნდათ დიდ-სათნოდ, რამეთუ იყო ფრიად ხვანჯიანი: ხოლო იმან-ყული ხან იყო ისპაანს წელსა ხუთსა წინაშე შასულთან უსეინისა ვერა რაისა მყოფელი, თვინიერ აცილებდენ ვახტანგს, რათა იქმნეს მაჰმადიან: შემდგომად ქს. ჩღივ, ქრ. უგ: წარმოავლინეს ვახუთსვე და მოსრული ყაზახსა შინა ისტუმრა იესემ ტფილისს, ანადირებდა და ანადიმებდა და განუსვენა, იმძახლნენ და მისცა ელენე და თვისი ცოლად იესეს ბრძანებითა ყეენისათა, შემდგომად მოსცა საჩუქარი და წარმოსრული მოვიდა თელავს: მაშინ მისცა ქისიყის მოურაობა და კახთა სპათა თაობა ყაისა ვეზირს: ამან დააწყნარნა ლეკნი მცირე ჟამს, მერმე მანავს მყოფის იმან-ყულისთჳს წარმოევლინა იესეს მენიშნენი, მანდატურთ-უხუცესი ზურაბ, ავალი-შვილი ზაზა და რევაზ ყაფლანი-შვილი: მაშინ გამოვიდნენ ჭარელნი რბევად. ესე ესმა კახთა, წარვიდნენ და წარჰყვნენ მენიშნენიცა, მისრულსა აოტნეს ლეკნი და მიჰყვნენ წყვეტით კახნი. არამედ აოტნეს ლეკთა ერთ-კერძნი და მოსწყვიტნეს. მხილველნი სხვანი კახნიცა ივლტოდენ, მოჰყვნენ ლეკნი, მოჰკლეს ელისენთ-მოურავი მერაბ, ზაზა და რევაზ და ოცდა-ოთხნი სხვანი წარჩინებულნი კახნი და გლეხნი მრავალნი, აღიღეს ალაფი და წარვიდნენ: ამის-თჳს კახნი შემჭირვებულნი განიზრახვიდენ თუ რაჲ ჰყონ. ვინაიდ-გან არა-ვინ შეეწივნენ, განიგულეს ხრიკი განზრახვითა ალავერდელისათა და დაასკუნეს, რათა მისცენ ეტიკი ლეკთა და უწყონ ხლომა და ოხრება ქართლს, ყაზახს, შამშადილს და ყარაბაღს და შირვანს, რამეთუ მოოხრების ამით ქვეყანა ჩვენი ოხრებისა-გან და მათ ქვეყანათა მოისხანედ უწყოს მტერობა ჭარელთა: ამავ წელსა მოვიდა იესე მა-

რტყოფს, ჰქმნა ქორწილი ქრისტიანულ-მაჰმადიანური, წარიყვა-
ნა ელენე დიდებითა და წარვიდა ტფილისს: შემდგომად მოტ-
ყუევნისა ხუნანისა ჯარელთა-გან ითხოვა იმან-ყული-ხან შეწევნა
იესეს-გან და მან წარმოუგზავნა სპასპეტი ლუარსაბ სპითა სა-
ბარათიანოთა: მოვიდნენ და დასდგნენ მადაროს კახთა სპითურთ
შესლვად ჯარს: მაშინ გამოვიდნენ ჯარელნი მორბევად. მცნო-
ბნი ქართველნი და კახნი აღიჭურნენ და წარვიდნენ მათ ზედა.
არამედ ლეკთა მზირ ყუვეს და ესენი არღა-რა ლამოდნენ ბრძო-
ლასა გარნა ვიეთთამე ჭაბუკთა ქართველთა და კახთა შეუტივეს
და ვითარ ვერ-ღარა მოაქცივნეს მიჰყუნენ ესენიცა, რათა გა-
ნუმაგრონ ზურგი: ამისნი მხილველნი ლეკნი მცირენი მოეტევ-
ნენ მეწინავეთა და აოტნეს იგინი. ეცნენ ესენი დიდთა მათ
რაზმთა, ვერღა-რა დაუდგნენ და ივლტოდენ სრულიად, მიჰყუნენ
ქისიყის ბოლომდე და მოსრვიდენ უწყალოდ. მერმე აღიღეს
ალაფი დიდი და წარვიდნენ. ხოლო ქართველნი მწუხარენი მო-
ვიდნენ ტფილისს: შემდგომად კვალად წარმოავლინა იესემ ამი-
ლახორი ავთანდილ ზემო ქართლის სპით. ესენი მოვიდნენ და
დასდგნენ საგარეჯოს რაოდენმე თთუე, მერმე წარვიდნენ უქმნი.
არამედ კახეთი იყო მარადის ხლომა-ბრძოლასა შინა: ხოლო
წელსა ქს. ჩღივ, ქრ. უდ მოკუდა გაზათხულს დედოფალი ანნა,
მოვიდნენ იესე და ელენე მოტირლად პატარძეულს და დაფლეს
ანნა ალავერდს: ამავ ქორონიკონსა მოვიდა იესე ხიზნად თე-
ლავს. ესე ისტუმრა პატივით და წარავლინა კაცი და ევედრა
ყეენსა, რათა მიუწოდოს იესეს წინაშე მისსა და უკუნ-აქციოს
ყულიცა ყეენისა ბაქარისა-გან წამოვლინებული, ამის-თჳს მო-
ვიდა მორდარი ყეენისა და წარიყვანა იესე, რამეთუ ვერღა-რა
სიტყუა უგო იმან-ყული-ხან და წარჰყვა ცოლიცა თვისი ელენე
და წარატანა თეიმურაზ ლილომდე პატივისა-თჳს:

ამ ჟამთა მოადგნენ ლეკნი შილდა-ყვარელს. ხოლო გან-
მაგრდნენ მდაბიურნი და მოსრნეს მრავალნი ლეკნი, შემდგომად
შემუსრნეს და წარუხვნეს სიმაგრენი ლეკთა და გამოსწყვეს სულნი
მრავალნი კოშკებთა შინა, მოსტყუევნეს და წარვიდნენ, არამედ

ვერღა-რა მიუსწრეს კახთა მდევართა. მაშინ დაამტკიცეს განზრახვა ალავერდელისა წინ-თქმული, მისცეს კახთა ეტიკნი ჭარელთა, მივიდნენ და მოსწყვიტნეს ბოლნისები და თვით ზავჭყვეს მათ-თანა: კვალად უარაბალს, შაქს, შირვანს მარადის არბევდნენ. მერმე წარვიდნენ და მოსტყუევნეს არდაველი და მოვიდნენ ალავერდით დიდით: შემდგომად შეიპყრა ყიასა ვეზირმ იმან-ყულიხან, წარუღო ქონება და პატიმარ-ჰყო პანკისს. არამედ განივლტო ყიასა და მივიდა ტფილისს, შეიწყნარა ბაქარ, მისცა სასახლე მისი და არღა-რა მოსცა იმამ-ყული-ხანს. ამისთჳს იქმნა მათ შორის შური და დამართვიდნენ წინაშე ყეენისა: ხოლო კახთა და ლეკთა ზავთა შორას, ამ ჟამთა წარვიდენ თუშნი, მოსრნეს რაოდენიცა ჰპოვეს ლეკნი და მწყემსნი და წარმოიღეს არვე დიდ-ძალი, ეწივნენ ჭარელნიცა. არამედ მოსრნეს თუშთავე და აოტნეს იგინიცა და მოვიდნენ მშვიდობით: ამისთჳს მოგზავნეს ჭარელთა. „არს მშვიდობა ჩვენ შორის, რად ჰყვეს თუშთა ესე:« განრისხნა იმამ-ყულიხან და ბრძანა მიცემა მონადლებისა. ხოლო თუშთა არა ინებეს. კვალად წარვიდა მოურავი მათი და არცა მას უსმინეს, ამხედრდა თვით იმამ-ყულიხან და მივიდა და უბრძანა ცემა-თოფთა, არამედ მათ რა იხილეს იმამ-ყული-ხან შეაქციეს ზურგი და დასდგნენ უსაჭურველონი და მართლელთაცა არღა-რა თუ იკადრეს მიხედვად: ამისთჳს შეიწყალა მეფე-მან და არღა-რა მოსრნა, გარნა წარუხვნა ნატყუევნავი და მისცა ლეკთა არვი-თურთ:

შემდგომად მოვიდა მეფე ვახტანგ საფურცლეს ქს. ჩღით, ქრ. უზ, დეკემბერს, რამეთუ ემცნო ყეენსა განგება საქმისა ლეკთასა და მივიდა იმამ-ყული-ხანცა საგურამოს და დასდგა არაგვის პირსა ზედა. იხილეს ურთიერთი, განაახლნეს სიყვარული და ჰქმნეს პირი და მოსცა სპანი ვახტანგ და წარვიდენ თვის თვისად: გაზაფხულს წარმოავლინა ერასტი ყაფლანისშვილი სპითა საბარათიანოსათი, მოვიდა და დადგა კარდანეხს, დაჰყვეს თთუჱ ოთხი. გარნა გამოვიდნენ ლეკნიცა და არა აბრძოლნეს კახთა. არამედ შემდგომად წარვიდენ უქმნი: კვალად

ამავე ზამთარს წარმოავლინა ყეენ-მან შირვანის ბეგლარ-ბეგი შემუსრვად ჭარისა: ამან მოუმცნო იმამ-ყული-ხანს, ვითარ ჯერ არს მისლვა, რათა აუწყოს. არამედ განზრახვითა კახთათა არა რაი აუწყა და არცა მისცა ეტიკნი. „რამეთუ უკეთუ ევნოს რაი, ჩვენ არა-რაი გვაბრალოს ყეენ-მან:“ ხოლო იგი მოვიდა შაქს სპითა შირვანისათა. დღესა ერთსა დაესხნენ ჭარელნი, მოკლეს ბეგლარ-ბეგი და მოსწყვიტნეს სპანი მისნი და აღიღეს ალაფი და ივარი ურიცხვნი, რამეთუ აქლემს ყიდდენ ჭარელნი ოთხ-მილდანთუნად: ესე ესმა ყეენსა მოუწყრა ვახტანგს, რათა წარვიდეს და შემუსროს ჭარი:

მცნობნი კახნი წარვიდნენ, "ეპისკოპოსნი და წარჩინებულნი და ევედრნენ ვახტანგ მეფესა, რათა ჰყოს ბრძანებული ყეენისა: მან აღუთქვა და წარმოვიდა სპითა დიდითა ქს. ჩღკა, ქრ. უთ, იანვარს, ამასვე დამეს მოვიდნენ ლეკნი ხაშმს, ვიდრე უჯარმამდე, უჯერო-ჰყვეს, რამეთუ არა აცნობეს ვახტანგს. ესრეთ განმზრახთა, რამეთუ უკეთუ ესენი მოსრას, დაშთების ჭარი უვნოდ, მგონეთა უკუნქცევად. კვალად განზრახვით მოიყვანეს ორმოცდა ხუთ-დღე მადაროს, რათა დასახლდენ და მოშენდეს ქვეყანა და შემდგომად შევიდნენ ჭარს: ხოლო მადაროდან მოვიდა ხილვად იმამ-ყული-ხანისად ვახტანგ, რამეთუ სნეულებდა დავით და განიზრახეს რა იგი ჯერ იყო. არამედ ეზრახნენ ვახტანგს ჭარელნიცა დამორჩილებად. გარნა ბრძანებითა ყეენისათა უკუნ-იქცა და იქმნა ჭმუნვა დიდი კახთა შინა, რამეთუ აიყრებოდიან და ჰყოფდენ ციხე-სიმაგრეთა და გამაგრდებოდიან მთა შინა თელავს, ალავერდს, ლალის-ყურს, შილდა-ყვარელს, გავაზს: ველჯინს, საგარეჯოს, ხაშმს და სხვათა ადგილებთა შინა და ოხრდებოდა ქვეყანა რბევა კირთებითა: ხოლო ამ ვითარებასა შინა მოკჳდა მეფე დავით ქს. ჩღკბ, ქრ. უი, წარიღეს და დაფლეს ყუმს: მაშინ განიყჳნენ კახნი, ზოგთა ინებეს თეიმურაზ და ზოგთა მაჰმად-ყული-ხან, გარნა მართვიდა თეიმურაზ ხათუნითა იმან-ყული-ხანისა ცოლისათა კახეთს. ხოლო იმამ-ყული-ხან დაუტევა ორნი ძენი მაჰმად-მირზა და ალი-მირზა და

ასული ერთი ამ ჟამთა მოვიდნენ ლეკნი და მოსტყვევნეს თი-ანეთი, ამათ წარმოუდგა თეიმურაზ კახითურთ და ლეკნი დასდ-გნენ სიმაგრესა ერთსა და მისრულთა სრვიდენ მრავალთა, მოჰ-კლეს ხარჯაშნული ფილიპე ჩოლაყა-შვილი. შემდგომად შეუხ-დნენ კახნი, შემუსრეს სიმაგრე, მოსრნეს და მოსწყვიტნეს ლეკნი, რამეთუ მცირედნიღა განერნეს. ხოლო კახთა აღიღეს ნატყვევნავი და მოვიდნენ გამარჯვებულნი. არამედ კვალადცა მა-რადის' იყო ესე ვითარი კირთება ლეკთა-გან კახეთსა შინა:

ია, მეფე კოსტანტინე ბ, ვ წელი ჰმეფა:

წელსა ქს. ჩლგ, ქრ. ყია, წარმოავლინა ყეენ-მან მაჰმად-ყულიხან ძე ერეკლე მეფისა, ნაშობი მხევლისა-გან, რომელსა ეწოდა კოსტანტინე, მეფედ კახთა: ესე მოვიდა და დასხდა ყა-ზახსა შინა, რამეთუ მიეცა ყეენსა ერევანი, შამშადილი და ყა-ზახი და წარვიდნენ კახნი წინაშე მისსა: ხოლო იყო ესე მაჰ-მად-ყულიხან ფრიად მაჰმადიანი, ლაღი და ამაყი, მდიდარი და მესისხლე, რამეთუ არა რიდებდა მცირესა ზედა კაცთა სიკუ-დილსა: ამისა შემდგომად ისცა მეფესა ვახტანგს ყეენ-მან სა-რდრობა ადრიბეჟანისა. ამას წარმოევლინა ყაზახსა შისა ხანი, და ესე არა უტევა მაჰმად-ყულიხან. არამედ აუწყა ვახტანგს: „რამეთუ მოცემულ ჩემდა არს: მანცა ნება-ჰსცა და მოუმცნო, რათა მისცეს სპანი. ამის-თჳს ჰყვეს პირი მტკიცე ორთავე, რა-თა შეკრბენ ხუნანს ზავისა და სიმტკიცისა-თჳს: ხოლო მოვი-და რა ვახტანგ სპითა ხუნანს წარემართა მისლვად მაჰმად-ყული-ხანცა, ამას მოგზაურს მოერთვა წიგნი იესესი და რომელთამე ქართველთა, რათა არა მივიდეს ვახტანგისა-თანა. რამეთუ გი-ძგებისო ღალატად სიკუდილსა.“ ამის-თჳს უკუნ-იქცა, განვლო მტკვარი, უარაია დამითვე და მივიდა საგარეჯოს, მუნიდამ წა-რუვლინა თეიმურაზ კვალად ზავისა-თჳს, თვით ეზრახა ლეკთა, დაიზავნა ჭარელნი და მოიყვანნა რაოდენნიმე და იყვნენ წინაშე

მისსა. მერმე მოვიდა თეიმურაზცა, რამეთუ ებრალა ვახტანგს ტეხა პირისა და ემცნო აწცა კვალად ერთობისა პირი: არამედ შემდგომად მოსრნეს გოგჯალულს ელთა რაოდენნიმე მებარ-გულნი ქართველთანი და არცა-და წარუვლინა მაჰმად-ყულიხან სპანი ყაზახთა ვახტანგს: ამის-თჳს წარმოავლინა სპანი ვახტანგ მეფე-მან ყაზახსა შინა: ესე ჰსცნა მაჰმად-ყული-ხან და ამანცა წარავლინა კაცნი და ბრძოდენ ყაზახს. კვალად მოიყვანა ლეკნი, წარუძღვანა კაცნი და მოსტყუევნეს სრულიად ლილოები: ამისა შემდგომად მოსწყვიტნა ვახტანგ გოგჯალონი და წარიღეს ქო-ნება მაჰმად-ყული-ხანისა ერევნიდამ მონაქონნი: ესე აღუძნდა მაჰმად-ყული-ხანს და მისცა ჭარელთა განძი, მოიყვანნა იგინი და წარუძღვანნა კაცნი, ამათ განვლეს ყურყუთას დამით და დი-დასა დაესხნენ წინ-წყაროს, მოსწყვიტნეს, მოსტყუევნნეს და წარმოიღეს ჯოგიცა სამეფო, აღიღეს ალაფი დიდი, გამოვლეს ხუნანს მტკვარი და მოვიდნენ: მერმე მოვიდნენ ბაქარ და იესე მცხეთას და მრბევდიან საგურამოს. ხოლო მაჰმად-ყული-ხან წა-რავლინა თეიმურაზ და აქუნდათ ბრძოლა მცირე-ხანს. შემდგო-მად ზავ-ჰყვეს მათ ნებითა მაჰმად-ყულისათა და წარიყვანეს თეიმურაზ და კაცნი ეპისკოპოსნი და მთავარნი ტფილისს, მუნ უმეტეს ზავ-ჰყვეს და ფიცით აღუთქვეს ვახტანგს არდა-რა ორ-გულება. არამედ სიმტკიცე სიყვარულსა ზედა და ერთობასა:« მერმე ანადიმნა, ანადირნა, მისცათ ნიჭნი და წარმოავლინნა და მოვიდნენ მაჰმად-ყულიხანისა-თანა. განიხარა ამანცა შემტკიცე-ბისა-თჳს და მშვიდობისად. არამედ შლილობათა ამათ შინა და-არივიდიან ვახტანგ და მაჰმად-ყულიხან წინაშე ყეენისა ურთი-ერთთა, რამეთუ აღიღეს ისპაანი და იყო შასთამაზ, ამან გან-ზრახვა თვისთა-გან აღირჩია მაჰმად-ყულიხან და მოსცა ქართ-ლი: ამის-თჳს შემოიკრიბნა მაჰმად-ყულიხან კაცნი, თუ რაჲ ჰყოს, რამეთუ ეტყოდა: „ფიცვართ-მყოფ და ვჰგონებ იმყოფის ამით შფოთი დიდი. აწ მნებავს, რათა წარუგზავნო რაყამი და ვაცნობო ვახტანგს (ვითარცა ჰყო მანცა), ამითი იქმნას უმეტე-სი სიმტკიცე ჩვენ შორის, მერმე ვაუწყოთ ყეენსა ზოგად სიმ-

ტკიცე ჩვენი:« არამედ კახთა მსმენელთა და უმეტეს ალავერ-დელ-მან უარ-ჰყო ესერი, ჰგონებდენ დაპყრობასა ქართლისასა და მერმე ამით შემუსრვასა ლეკთასა და განთავისუფლებასა მათ-გან, ესმინა მაჰმად-ყულიხანსცა და მივიდა და დასდგა ალვა-ბარს და იქმნა რა იგი აღვსწერეთ. არამედ კახეთი იყო მარა-დის ხდომა, ტყუეობა-ოხრებასა შინა ლეკთა-გან:

ხოლო შემდგომად შეპყრობისა მაჰმად-ყულიხანისა ოსმალ-თა-გან ტფილისს გამოვლტო ციხიდამ, გამოვლო მცხეთის ხიდი და მივიდა მარტყოფს, აჰყარა მუნ სახლეული და დედა-წული თვისი და მივიდა თელავს და ეზრახოდა ლეკთა და ოს-მალთა ზავსა: არამედ მოუხდნენ ოსმალნი მარტყოფს ქს. ხლკგ, ქრ. უია, მოსწყვიტნეს, მოსტყვევნეს, ხატნი და ჯუარნი, შე-მუსრნეს, მოსწვეს და მოაოხრეს და წარვიდნენ ტფილისვე. არამედ განზაოხულს იყო ლაშქრობა ლეკთა-გან ძლიერი, ხდო-მანი, სრვანი, ტყუევნანი, ოხრებანი დაუცადებელნი და იავარნი კახეთსა შინა: ამის-მიერ ვერღა-რა მდგომი მაჰმად-ყული-ხან თელავს წარვიდა დედოფლით და დედა-წულით და წარჩინებულით თიანეთს: ამას მოუდგნენ ლეკნიცა. არამედ ვინად-გან არღა-რა იყო სხვა ღონე ეზრახა მაჰმად-ყულიხან ჯარელთა მეგობრობი-სა და კეთილისა-თჳს წინასა: მათ უსმინეს, მოვიდნენ და წა-რიყვანეს ქისიყს. ხოლო თეიმურაზ და უმეტესნი კახნი დედა-წულით და ეპისკოპოსით მივიდნენ ანანურს (არამედ რომელსა ეტვირთა ნაწილი წმიდათა უბრკმა ცხენსა მისსა არაგვსა შინა და წარიღო ნაწილნი იგი და დაიკარგა ქეთევან დედოფლის ნა-წილითურთ): ხოლო ლეკნი მოვიდნენ და მოადგნენ ანანურს. მაშინ განამაგრეს კახთა ანანური და ვერა ავნეს ლეკთა და უკუ-იქცნენ. გარნა დაშთა თეიმურაზ ანანურს ცოლით და სახლეუ-ლით თვისით და კახნი წარვიდნენ წინაშე ვახტანგისა: შემდგო-მად მცირედისა შეკრბნენ ჯარელნი მოსლვად ქისიყსა ზედა: ესე იხილა მაჰმად-ყული-ხან არა კეთილად თვისად, ივლტოდა და მივიდა ქისიყს: მაშინ ჯარელნი შემოესივნენ დედოფალსა და ქონებასა მისსა და ვერ მპოვნელი მაჰმად-ყული-ხანისა წარ-

ვიდნენ ალაფითა თვისად: მერმე წარმოიყვანა დედოფალიცა მაჰმად-ყულიხან და დასვა თელავს. მუნიდამ ეზრახა ჭარელთა: „სტუმარ-მონდობილი ვიყავ თქვენდა, არა ჯერ იყო ესე თქვენგან.“ ხოლო მათ პასუხი-უგეს, რამეთუ უცნობელად ჩვენდა ჰყვეს ჯეილთა. გარნა ვსტანჯოთ იგინი:“ გარნა მოსცეს რაიმე ნაალაფევნი და მოუთხრეს: „ჩვენ კვალად ვართ მეგობარნი შენნი მტკიცედვე:“ არამედ იყო მარადის ლაშქრობა ლეკთა-გან და ოხრება კახეთსა შინა:

ხოლო წელსა ქს. ჩღკდ, ქრ. უიბ, იანვარს წარავლინა მაჰმად-ყულიხან თეიმურაზ ბაქარისა-თანა; ვინად-გან ეზრახოდენ ურთიერთს და შემდგომად მივიდა თვითცა მცხეთას, ჰყვეს პირი ერთობა სიყვარულისა და წარმოვიდა თელავსვე: ამის-თჳს წარავლინა სალთ-ხუცესი საზვერელი მაჰმად-ყულიხან წინაშე ყეენისა და აცნობა ესე და მოიხოვა ნიჭნი საგანძურთა, რათა ბრძოდენ ორნივე ოსმალთა, უკეთუ შეეწიოს: ამისა შემდგომად წარვიდა კახთა და ლეკთა სპითა ყაზახსა შინა. ამისნი მცნობელნი ოსმალნი მოვიდნენ და დაესხნენ ხილხილას მდგომს, ივლტოდა მაჰმად-ყული-ხან და წარიღეს მისნი ყოველნი ხარჭითურთ ოსმალთა: ხოლო მაჰმად-ყული-ხან მოვიდა განჯასა და განჯელთა არა შეუშვეს ქალაქსა შინა (რამეთუ იჯდა ძმის-წული მაჰმად-ყულიხანისა მაჰმად-მირზა მის-წილ, რამეთუ მიუხვნა რა ერევანი ყეენ-მან მოსცა მის-წილს განჯა), ვინად-გან ეშინოდათ განჯელთა ოსმალთა-გან. გარნა უძღუნეს დიდნი გარე-ქალაქისა, მერმე წარმოვიდა კახეთს. არამედ აქვნდა შიში ლეკთა-გან და ივლტოდა დამე მტკვრის-კიდესა ეტიკობითა ტურასითა და მოვიდა საგარეჯოს: მაშინვე მოადგნენ ლეკნი და ვერდა-რისა მყოფელი განივლტო დამით და მივიდა თელავს და განამაგრა იგი: ხოლო ლეკთა დაიპყრეს კახეთი, მაჰმადიან-ჰყუნეს და დაუდგინეს მოლანი მათნი დაბნებთა, ციხე-სიმაგრეთა შინა: არამედ შემდგომად ვახტანგ მეფისა წარსლვისა რუსეთს ეზრახნენ ქართველნი მაჰმად-ყული-ხანს, რათა მივიდეს სპითა კახეთისათა,

განაძონ ოსმალნი და იყოს მეფედ მათდა: ესე ირწმუნა მაჰმად-ყული-ხან და შემოიკრიბნა კახნი, თუშნი, ფშავნი და ხევსურნი (და თეიმურაზ იყო ანანურსავე) და წარვიდა და მივიდა მუხრანს, მუნ მოეგებნენ არაგვ-ქსნის ერისთავნი. მერმე მივიდა თედო-წმიდას და მუნ მოერთვნენ ზემო-ქართლ საციციანოსანი სრულიად და იქმნა, ვითარცა აღვსწერეთ: შემდგომად მუნით ლტოლვილი მოვიდა ახალ-გორს და მიიყვანა დედოფალიცა თვისი, რამეთუ ვერღა-რა შთავიდოდა კახეთს ლეკთა-გამო, ვინად-გან მათ დაიპყრნეს: ხოლო მოვიდა საზვერელი და მოართვა რომელიცა მოენიჭა ყეენსა იგ ათას-ოთხასი დრაჰკანი და წარაგო მაჰმად-ყულიხან მუნ მრავალნი, რამეთუ დაუძვირეს ყოველნი საზრდელნი ქსნის-ხეველთა: ამის-თჳს შემდგომად წარმოვიდა, რამეთუ ვერღა-რა იტვირთა უპატიურობა შანშესაგან და მოვიდა ფშავს და წარიყვანა ძმაცა თვისი თეიმურაზ დედა-წულითურთ, და იყოფებოდნენ მუნ წელსა ერთსა იწროებით დიდით: გარნა თუცა დაიპყრნეს ლეკთა კახეთი. არამედ იყვნენ მკრძალველნი და მოფრთხილენი მათ-გან კვალად-ცა. ამის-თჳს შეკრბენ ჭარელნი და მოიყვანეს დაღისტნელიცა და მოადგნენ თელავს სპანი დიდნი და ბრძოდენ კვირა ერთ: მიხჭირდათ თელაველთა და განწირნეს თავნი და გამოვიდნენ განზრახვით ვისმე ხუცისათა, რომელი ეტყოდა ძლევასა ლეკთა ზედა, შესვეთნენ თელაველნი და მოსრნეს ბანაკნი მათნი, აოტნეს და აღიღეს ალაფნი მათნი: ამის მხილველთა კახთა მოსრნეს ყოველნი თვისთა შინა მყოფნი ლეკნი და განთავისუფლდენ და კვალად სიმაგრეთა მყოფნი დაადგრნენ მტკიცედ:

მერმე მოუწოდეს მაჰმად-ყულიხანს, ჩამოვიდა და დაემორჩილნენ ყოველნი თელავს მყოფს: მაშინ ზავ-ჰყო მაჰმად-ყული-ხან ლეკთა-თანა, ვინად-გან იხილეს მათცა მაგრობა კახთა და ქართლი უპატრონოდ და მდიდრად. ითხოვეს ყოლაუზი მაჰმად-ყული-ხანისაგან, დაუტევეს კახეთი და ბრძოდენ ქართლსა. მარადის: გარნა არცაღა-თუ კახეთი იყო მათ-გან მშვიდობით. ამის-თჳს ჰყვეს ციხე მაღაროს ქისიყელთა და შევიდნენ მას შინა.

არამედ ქართლის ნატყვენავის წილს მოსცემდენ ლეკნი მაჭმად-ყულიხანს ხუთის-თავს ეტიკობისა-თჳს და უწოდა თავთა მათთა მეგობრად, ძმად და მეყვისად: ამისა შემდგომად მოუვლინეს ოსმალთა, რათა ულაშქრონ მათ, ერისთავთა ზედა ქართლისა-თა: არამედ ვინად-გან მტერ-იყო მაჭმად-ყულიხან შანშესი უპა-ტიო ყოფისა-თჳს წინ-თქმულთა. ამის-თვის შემოიკრიბნა სპანი კახთა და წარიყვანნა ნიჭადად ლეკნი მრავალნი და მივიდა თია-ნეთს და რა მოადგნენ ოსმალნი დუშეთს და ვერღა-რა დაუდგა რევაზ ერისთავი და წარვიდა მთიულეთს: ხოლო მაჭმად-ყული-ხან შევიდა ანანურს, გამოიღო ზარბაზნები და წარმოგზავნა თე-ლავს და დასვეს ერისთვად მუნ პაპუა ოსმალთა. მერმე მოვიდ-ნენ ვანათს, შემდგომად ლიახვსა ზედა მუგუთს და იქმნაცა, ვითარცა ადვსწერეთ: არამედ უკუ-მოიქცენ რა მუნიდამ, ინებეს ოსმალთა დადატით შეპყრობა მაჭმად-ყული-ხანისა და მიუწოდეს გორს: ამისი მცნობი მაჭ-მად-ყული-ხან წარმოვიდა ღამით და მოვიდა თელავს და იყოფებოდა მუნ ზავითა ოსმალთა და ლეკ-თა-თანა: კვალად ამისა შემდგომად წარმოვიდა ისუფ-ფაშა ხილ-ვად სულხავისად, რამეთუ მოსლვად იყო იგიცა ყარადაჯს და მიუწოდა მაჭმად-ყული-ხანს ისუფ-ფაშამ, რათა დაუმტკიცოს ხონთქრისაგანცა კახეთი და მივიდეს მის-თანა და მწეცა ეყოს ლეკთა ზედა: ესე არა ინება კოსტანტინემ წინა-თქმულთა და-ლატობისა-თჳს მისლვა მის-თანა. არამედ ლტოლვა კვალად ფშავსავე: გარნა დაარწმუნებდა ალავერდელი და თარხანი ლუარ-საბ ფიცით, რამეთუ ესენი იყვნეს შუამავალნი. „და უკეთუ არა მივიდეს მაჭმად-ყული-ხან მოვიდეს მუნით სულხავი და აქათ ოსმალნი და მოსრან კახეთი და მერმე ხელთ-გიგდონ შენცა:“ ამის-თჳს შემოიკრიბნა სპანი და მივიდა ისუფ-ფაშისა-თანა ბე-ჟანბაღს: მან პატივ-სცა და წარმოავლინა, რათა მზა ჰყოს სპა-ნი და მივიდეს კვალად. არამედ აღმხედრდებოდა რა განგვრიმა მაჭმად-ბეგ მესაჭურჭლე-მან ისაყ-ფაშისა-მან და მოჰკლეს მაჭ-მად-ყული-ხან ქს. ხღკთ, ქრ. ჩიზ: მერმე მოეტევნენ ოსმალნი კახთა, მოსწყვიტნეს და ტყვე-ჰყვნეს მრავალნი, შეიპყრეს ალა-

ვერდელიცა და რევაზ ერისთავი, რომელიცა ლტოლვილი მაჭმად-ყული-ხანის-თანა იყო და წარჭკვეთნეს თავნი წინაშე უსუფ-ფაშისა, ეგრეთვე მაჭმად-ყული-ხანს და სხვათაცა მრავალთა და წარუყვლინეს ისაყ-ფაშას და მან წარგზავნა წინაშე ხონთქრისა:

ხოლო უსუფ-ფაშა მივიდა სულხავისა-თანა, იხილა იგი და პატივ-სცა, მერმე წარმოავლინა იგი შიგნით კახეთსა შინა, თვით უკუნ-იქცა და მიკიდა ტფილისს: ხოლო სულხავი მოვიდა და მოადგა თელავს, გამოიყვანა ცოლ-შვილი მაჭმად-ყული-ხანისა ნებითავე მათითა. მერმე შემუსრა შილდა, ყვარელი და გავაზი, მოსრნა, მოსტყვევნა წარიყვანნა მრავალნი სულნი და წარვიდა თვისადვე: ამათი მხილველი თეიმურაზ წარვიდა ფშავს და იყოვებოდა მუნ: შემდგომად ამისა მოვიდენ ოსმალნი ყარადაჯს, ადაშენეს ციხე, განამაგრეს ზარბაზნებითა და შეაყენნეს გუშაგნი და სპანი დაუდგინნეს და სხვანი წარვიდენ: ესე ადუდნდათ ჭარელთა და მრავალ-გზის ეკირთებოდენ. გარნა ვერარაიმე ავნეს. ამის-თჳს შეიკრიბნენ ჭარელნი, წარვიდნენ და მოსტყვევნეს ბოლნისები: ამათ წარმოუდგა ისაყ-ფაშა და მოეწიათ ყარაის ბოლოს მეწინავენი, გაბრუნდნენ ლეკნი, ჭკონებდენ სიმცირესა მათსა: მაშინ მეწინავენი იგინი ივლტოდნენ. ამათ მიჰყჳნენ ლეკნი და მიიყვანეს სისქესა შინა ოსმალთასა, მოსრულთა მოეტევა ისაყ-ფაშა და მოსწყვიტნეს ურიცხვნი ლეკნი, აოტნეს და მოყჳნენ ხოცითა და სრვითა დღე და ღამე ალაზნამდე, ვითარ მცირედნიღა გარდაეხვეწნენ და უკუნ-იქცა გამარჯვებული ისაყ-ფაშა ტფილისვე: არამედ ჭარელთა მიერითგან ვერდა-რა იკადრეს რბევად და კირთებად და დაიპყრეს ყარადაჯს მდგომთა ოსმალთა ელიფვადარი, ართმიდიან ხარკსა და ალაშქრებდიან: ხოლო თეიმურაზ იყო ფშავს ფრიად უპოვარი და მოინება წარსვლა რუსეთს. არამედ არა უტევებდა კახნი. მერმე ჩამოიყვანეს კვალად თელავსვე ქს. ჩღლა, ქრ. უით:

იბ, თეიმურაზ ბ, იგ წელი ჰმეფა:

მაშინ თეიმურაზ ეზრახა ისაყ-ფაშას უვნებელობისა-თჳს, რამეთუ ძესა მისსა უსუფ-ფაშას აქუნდა კახეთი მიცემული ხონ-თქრისა-გან. გარნა სახელით ოდენ და ვერა რის მოქმედებითა: ხოლო ისაყ-ფაშამ აღუთქვა უვნებელობა თეიმურაზს და მიუწო-და ტფილისს და განზრახვითა და იძულებითა კახთათა მივიდა მის-თანა ტფილისს: მან კეთილად შეიწყნარა და წარმოავლინა კვალად კახეთსავე, რათა დაადგრეს ერთ-გულებასა ზედა და იოლვებოდეს თელავს: არამედ იყო კვალადცა კახეთი ესე-ვითარ-სავე ბოროტებასა შინა და სიმაგრეთ-გამო მაგრდებოდიან ყა-მითი ჟამად: შემდგომად რა მოვიდა თამაზ-ხან და აღიღო შარ-ვანი, მერმე შეუხდა კულმუხს და მუიდამ განმარჯვებული მოვიდ-და განჯას ქს. ჩფლდ, ქრ. ჳკბ: ამის-მან მცნობ-მან ისაყ-ფაშამ წარმოავლინა სპანი ოსმალთა და მოვიდნენ ესენი ქისიყს: მა-შინ შეითქვნენ კახნი აბელ მოურავის-თანა და დამით დაესხნენ ოსმალთა, მოსრნეს მრავალნი, აღიღეს ალაფნი დიდ-ძალნი და წარმოვიდნენ დამითვე. ხოლო დილასა აღირნან ოსმალნი და წარვიდნენ მოსწრაფედ ტფილისს: ამ ჟამთა წარმოავლინა თა-მაზ-ხან განჯიდამ კაცი და მოითხოვა ასული იმან-ყულიხანისა, რამეთუ ძმაცა მისი მაჰმად-მირზა წარწყმდა მის-თანა ბრძოლასა შინა თოფალ-ფაშისასა და ამითი ჰგონეს ამათ ნამსახურ-ყოფნა და წარუყვანეს ქალი იგი: ამისა შემდგომად შემოიკრიბნა თეი-მურაზ კახნი, ეპისკოპოსნი და წარჩინებულნი და წარვიდა წი-ნაშე თამაზ-ხანისა: არამედ მისრულსა თეიმურაზს და კახთა არა წესისა-ებრ პატივ-სცა თამაზ-ხან, გარნა მცირედითა ნიჭითა: ხოლო აღვსებასა მოვიდა დესპანი რუს-ხელმწიფისა მთავარი სერგი გალიცინი მოსმენად წირვისად თეიმურაზისა-თანა, რა-მეთუ არა იყო სხვა ეკკლესიაჲ მუნ თვინიერ მის კარვისა: ესე ასტუმრა თეიმურაზ და მერმე მანცა ისტუმრა, და მოუძღვანა თეიმურაზს არმაღანი მუნებური. შემდგომად მოსცა თამაზ-ხან ჯანი დიდნი და წარმოავლინა შემუსრვად ჭარისად: ამის მცნო-

ბთა ოსმალთა დაუტევეს ყარალაჯის ციხე და ივტოდნენ ტფილისს: იხილეს ესე კახთა, მივიდნენ და შემუსრეს ციხე ყარალაჯისა, წარმოიღეს ზარბაზნები და რომელნიმე შემუსრნეს და დაუტევნეს: მერმე შეკრბენ და მიეგებნენ თეიმურაზს, შეუძღჳნენ ყიზილბაშთა ჯარსა შინა და შეუხდნენ. არამედ განმაგრდნენ და წინა-აღუდგნენ ჯარელნი. გარნა სძლეს ყიზილბაშთა და კახთა და მოწყვიტნეს მრავალნი, შემუსრნეს კოშკნი და სიმაგრენი მათნი და მოსტყუევნნეს, აღიღეს ალაფი დიდი და წარმოვიდნენ: ხოლო შემდგომად სძლო რა ქოფრულსა თამაზ-ხან მიუწოდა თეიმურაზს ერევანს, წარვიდა თეიმურაზ და მივიდა რა მცირეს ხანს უკან შეიპყრა და წარმოგზავნა ტფილისს, რათა მოიყვანონ ცოლიცა თვისი თამარ მუნ: არამედ მოვიდა რა ყურყუთას თეიმურაზ, გამოივლტო და მოვიდა თელავს და მოვიდა ცა ტფილისს თამაზ-ხან: მერმე ესმა მოსლვა დარუბანდს თათარ-ხანთა, წარმოვიდა კახეთსა ზედა: ამის-თჳს წარვიდა თეიმურაზ ყოვლითა ძელა-წულითა თვისითა ოშავს და თამაზ-ხან მოვიდა კახეთს და დაამშვიდა კახეთი: მერმე წარმოავლინა მარბიელად სპანი და აჴყარნა სულნი მრავალნი და სხვანი მოსრნეს: ხოლო ტყვენი წარგზავნა ხორასანს და წარვიდა თვითცა დარუბანდს. გარნა ავნეს დიდი სპათა თამაზ-ხანისათა ჯარელთა:

არამედ წარყვანებულთა კახთა ტყვეთა რომელთამე ქართველთა-თანა იცეს ჟამი მარჯვე, მოსრნეს მტარვალნი თვისნი, განთავისუფლდენ და მოვიდნენ კახეთსავე და ქართველნი ქართლს და სხვანი რომელნიმე წარიყვანნეს ხორასანსავე: ხოლო განხელმწიფდა რა თამაზ-ხან მუღამს, მერმე წარვიდა შანადირ ისპაანს, შთამოვიდა თეიმურაზ კახეთს და დაიპყრა კახეთი: მაშინ ეზრახა ხანი ტფილისისა თეიმურაზს ფიცით, რათა მივიდეს მის-თანა და ჰყონ ზავი და დაუმტკიცოს კახეთი ყეენისა-გან და გამოუტეოს ნიჭითა უვნოდ: ესე კახთ-გამო ირწმუნა თეიმურაზ, წარვიდა და მივიდა გორს: ხან-მან პირველ კეთილად შეიწყნარა, მერმე შეიპყრა დალატად, წარგზავნა ქართველით პყრობილი-

თურთ წინაშე შანადირისა ისპაანს ქრ. ჩღლზ, ქრ. უკე: ხოლო მისრულსა შანადირ არა რაი აგნო, ვინადგან ნებითა თვისით მისრულ იყო და დალატით შეეპყრა ხანსა. არამედ მისცნა ნიჭნი მცირენი და წარიყვანა ყანდაარს. მუნ ყანდაარს ყოფასა შინა, სთხოვა თეიმურაზს შანადირ ძე და ასული, რათა მიიყვანოს იგინი მის-თანა და თეიმურაზ გამოუტევოს კახეთსავე: ესე აღუძნდა ფრიად თეიმურაზს, გარნა არა რაი იყო სხვა ღონე მიყვანისა-გან კიდე, მოავლინა კაცი და წარიყვანა ერეკლე ძე თვისი და ასული თვისი ქეთევან: ხოლო შანადირ წარიყვანა ერეკლე ინდოეთს და ქეთევან მისცა ძმის-წულსა თვისსა ალი-ყული-ხანს ცოლად და გამოუტევა თეიმურაზ კახეთს: არამედ ძე იმან-ყული-ხანისა ალი-მირზა, რომელი დაუტევა შანადირ ტფილისს, ვითამც ვალი, მთავარდ· ამასა და ხანს შორის შური დიდი, ვერღა-რა დადგა ტფილისს ალი-მირზა, წარმოვიდა კახეთს: ამან ალი-მირზამ ინება განზრახვითა აბელ-მოურავისათა განდგომა ყეენისა და თვით დაპყრობა კახეთისა და ამის-თვისცა ეზრახცა თამარს, რათა ჰყოს ესე. არამედ თამარ არა ინება, რამეთუ ვინად-გან იყჳნენ ქმ·რი მისი თეიმურაზ და ძე მისი ერეკლე ყანდაარს წინაშე შანადირისა:

ესე აცნობა თამარ ქისიყელთა და თუშთა არა ყოვად ამისა ესრეთ: მაშინ იგინი მტკიცედ დაადგრენ ერთ-გულებასა ზედა თამარისასა გივის ჩოლაყა-შვილის მიერ და ამის-თჳს მივიდა თამარცა ქისიყს: ხოლო მათ რა იხილეს ესე ესრეთ ვერცადა-რა იკადრეს რაისამე ქმნად, რამეთუ იქმნებოდა შფოთი დიდი და სისხლის დათხევა კახთა შორის, განიფანტნენ და წარვიდენ თვის-თვისად: ამის თჳს ალი-მირზა ვეღარ დამყოფელი კახეთსა შინა წარვიდა წინაშე შაჰნადირისა ყანდაარს და წარჰყვა ინდოეთს და მუნ მოკჳდა: ამის ქმნისა შემდგომად მოვიდა თეიმურაზცა კახეთს ყანდაარიდამ ქს. ჩღლჱ, ქრ. უკვ, მოეცა შაჰნადირ კახეთი. არამედ მორჩილებასა შინა ტფილისს მჯდომის ხანისასა: ხოლო შემდგომად წელსა ქს. ჩღლთ, ქრ. უკზ წარმოემართა სპასალარი ერანისა და ძმა შაჰნადირისა, რომლის-

თვისცა ერწმუნა ადრიბეჟანი, ვითარცა მპყრობელად შემუსრვად ჯარისა: ამან მიუწოდა სპითა კახთათა თეიმურაზს და ქართველთაცა: ხოლო თეიმურაზ წარვიდა მწრაფლად სიხარულითა შეკრებული კახთა სპითა და მივიდა წინაშე სპასალარისა, შეუხდნენ ჯარს, მოსრნეს მოსწყვიტნეს, მოსტყვევნეს, მოაოხრნეს და მოსწყუნეს: მერმე შევიდნენ პატარას ჯარსა შინა და მასცა მგრეთვე უყვეს და გამაგრებული კოშკები შემუსრნეს და მოაოხრნეს ვიდრე კავკასამდე: არამედ განეგულა სპასალარსა სამ-დღე მუნ დგომა და ოხრება და რბევა მათი. გარნა რა იხილა მოსრვა მათი და წინა-აღმდგომი არღა-რა ვინმე მტრად, ამის-თჳს არღა-რა ინება მოცდა და ბრძანა წამოსლვა სპათა: ამას უშლიდენ ბელქარ-ბეგნი და არა ისმინა მათი და გამოუტევა სპანი და თვით მცირედითა კაცითა დაადრა და მომავალი სპასალარი გარდახდა დელოვანსა ერთსა ველსა ზედა შვენიერსა, რათა მოსწიოს ყადირონი და სვას ყავა: იხილეს მზირ-ყოფილთა ლეკთა და ჰსცნეს სპასალარობა მისი, შემოესპარნენ, ჰკრეს თოფი და მოჰკლეს სპასალარი მუნვე და მის-თანა მყოფნი ივლტოდნენ მკვირცხლად: ხოლო ჯარელნი შესხდენ ცხენთა მათთა, ეწივნენ დიდთა მათ სპათა და ჰრვიდენ უწყალოდ: კვალად მლტოლვარენი ეცნენ სხვათა მათ სპათა უიზიდობაშთა და ივლტოდნენ სრულიად ყოველნი: მოჰკუჰნენ ლეკნი და მოსწყვეტდენ შეუწყალებელად, ვიდრე ალაზნადმდე: მერმე აღიღეს სიმდიდრე სპასალარისა და ალათვი სპათა და იავარი დიდ-ძალი. არამედ კახნი და ქართველნი წარმ-ვიდნენ უვნოდ მოებულნიცა უიზიდობაშთა ალათვისა: გარნა კვალად ამით ჯარელთა იწყეს მაგრება და განძლიერდენ. ხოლო კახეთს იყო კვალადცა დაღისტნელთა ლეკთა-გან ტყვევნა, კლვა და ოხრებანი და მცდელობდენ მათ ზედაცა კახნი სიმაგრით გამო წინა-აღმდგომობასა, ნაცვალ-გებასა: ხოლო მერმე მოიქცა შაჰნადირ ინდოეთიდამ, წარმოავლინა ერეკლე ნიჭითა კახეთს, მოვიდა მშობელთა თვისთა-თანა და გაახარეს სიხარულითა დიდითა და მოგვარეს ცოლად ასული ვახტანგ ყაფლანის-შვილისა. გარნა მიზეზითა რითამე გა-

ნუტევა იგი და მოიყვანა იმერეთიდამ ასული ზაალ ფხეიძისა და იქორწინა მის-თანა:

შემდგომად მოვიდა შაჰნადირ არდაველს ქს. ჩღმა, ქრ. ჟკთ, მიუწოდა მუნ თეიმურაზს, მივიდა რა თეიმურაზ, მოსცა სპანი და წარმოავლინა ჯარსა ზედა: ესენი შეუხდენ კვალად ჯარს შემუსრნეს, მოსწყვიტნეს კნინღა დაბოლოებამდე მათდა, წარმოიყვანეს ტყუენი მრავალნი, რომელნიცა დახსნა შაჰნადირ ლედანი ჯარელთა როსკიპად სპათა შორის თვისთა: ხოლო თეიმურაზ მოვიდა კახეთს და იყოვებოდა თელავს: მერმე წარმოავლინა შაჰნადირ ქართველნი დარუბანდიდამ და მოსცა გივს ამილახორს ვექილობა: ეს გივი ეზრახა თეიმურაზს, რათა უკუდგნენ შაჰნადირისა-გან. არამედ თეიმურაზ არა ისმინა. ამის-თჳს შეასმინა გივ-მან თეიმურაზ ტფილისის ხანსა, ვინად-გან მოსლვად იყო ხანი ლეკთა ზედა დაღისტანსა შინა და მიუწოდა თეიმურაზს, რათა წარუძღვეს იგი: არამედ არა მივიდა მუნ თეიმურაზ. გარნა მიუთხრა: „ოდეს მოხვალ კახეთს, მაშინ მოვიდე:“ განრისხნა ამის-თჳს ხანი და წარმოავლინა სპანი. ესენი მოვიდნენ და მოსტყვევნნეს და მოსწყვიტეს საგარეჯო. მერმე შეასმინაცა შაჰნადირს ხან-მან თეიმურაზ უკუდგომით ყოფა მისი. არამედ თეიმურაზ შვოთისა ამის-თჳს წარვიდა წინაშე შაჰნადირისა: ხოლო შაჰნადირს რა ესმა უკუდგომა თეიმურაზისა მიუწოდა წინაშე თვისსა და მივიდაცა თეიმურაზ დარუბანდს: მაშინ ვითარ ჰსცნა შაჰნადირ, რამეთუ მიწოდებისა მისისა-გან პირველვე წარვიდა თეიმურაზ წინაშე მისსა, ამის-თჳს პატივ-სცა და ანიჭნა ბოძნი. გარნა მოუთხრა, რათა მოიყვანოს ცოლიცა თვისი თამარ, შეუძნდა ფრიად თეიმურაზს. გარნა არა იყოდა სხვა ღონე, მიიყვანა იგიცა დარუბანდს: ხოლო შაჰნადირ პატივ-სცა კეთილად და მიანიჭნა ნიჭნი და წარმოავლინა კახეთსვე, წარმოვიდა, გამოვლო დაღისტანი უვნოდ და მოვიდა თელავს: ამისა შემდგომად უბრძანა შაჰნადირ თეიმურაზს მზა ყოფა სპითა, რათა მოვიდეს მთით კავკასიიდამ დაღისტანსა ზედა და გამოუტევა: მაშინ შეჰკვეთეს ხარკი კა-

ხეთს, ვითარცა იყო ქართლსა შინა და დაადგინეს მით ხუთასნი ნოქარნი კახნივე და როქსა მისცემდნენ ხარკთა-გან კახთასა. არამედ მორჩილებასა და ბრძანებასა შინა იყვნენ ესე ნოქარნი თეიმურაზისასა: ხოლო შემდგომად უკუნ-იქცა რა შაჰნადირ სპარსეთად თეიმურაზ იყო კახეთს. მაშინ მოხედნა რისხვა-მან და შეიძრა ქვეყანა ქს. ჩღმბ, ქრ. ულ, და დაირღვა და შეიმუსრა ალავერდის ეკკლესია, კვალად ციხე ხოდაშენისა. არამედ ესე ოდენ ძრვასა შინა არა რაი შემუსრა თვინიერ მათდა: ხოლო შემდგომად ბრძოლასა შაჰნადირისასა ბაღდადის კერძოთ ოსმალთა ზედა მოსულს, უკუდგნენ რა შაჰნადირისა-გან ასტარაბადი, შირაზი და შამახია. არამედ შამახიელთა მოიყვანეს შეწევნითა ლეკთათა შაჰსულთან უსეინის ძედ წოდებული ვინმე (რომლისათჳს პირველვე დაეკვეთნეს ცხვირი და ყური ძესა შაჰნადირისასა) და დასვეს ყეენად:

ჰსცნა ესენი შაჰნადირ და წარმოავლინა ძე თვისი სპითა. ამას მიეგებნენ ლეკნი მტკვარს იქით, ეკვეთნეს სპარსნი და მოსრნეს სრულიად ლეკნი, რამეთუ ვერ-ვინ განერა მატყვიცა და დაიპყრა შამახია ძე-მან შაჰნადირისა-მან, და ყეენის ძედ წოდებული იგი ივლტოდა დაღისტანსა შინა: ხოლო შემდგომად ამისა მოკლეს ყმათა მისთა ბეჟან ერისთავი არაგვისა, მერმე საერისთონი იგინი მოერთვნენ თეიმურაზს: ესე ამცნო შაჰნადირს თეიმურაზ. მაშინ მოსცა თეიმურაზს საერისთო ესე და შევიდა თეიმურაზ მუნ მათ შინა: მხილველი ამისი ამილახორი გივი ივლტოდა და თეიმურაზ მოადგა ციხესა მისთა ქსანსა ზედა. ხოლო რევაზ ბიძა-შვილ-მან გივისა-მან მოსცა ციხენი თეიმურაზს და თვით რევაზ ჩამოვიდა ყმითურთ კახეთს. არამედ ვინაჲ-გან უმეტესი ჭირი იყო ქართლს ყიზილბაშთაგან. და ლეკთა-გან. ამის-თჳს ჩამოვიდოდიან მრავალნი მთავარნი, აზნაურნი და გლეხნი კახეთს და აღშენდებოდა დაბნები: ამისა შემდგომად ყეენის-შვილი იგი ლტოლვილი დაღისტანსა შინა ვერღა-რა დაადგრა მუნ და წარმოვიდა კახეთსა ზედა, რათა მივიდეს ოსმალთა-თანა: ესე შეაცდუნა ერეკ-მან მის-მან გზა-

სა-გან მისისა, წარმოიყვანა და მოგვარა სამოც-ოდენ კაცით თეიმურაზს ტინს მდგომსა: ამან შეიპყრა იგი ყმითურთ და წარუძღვანა ძე თვისი ერეკლე და წარავლინა შაჰნადირისა წინაშე. ამისი მხილველი შაჰნადირ მადლიერ იქმნა თეიმურაზისა ფრიად, უწოდა დოვლათ-შარიქი და მოსცა ნიჭი დიდი. მერმე შემდგომად უსუფ ახალ-ციხის ფაშის მოსლვისა ქართლსა შინა გორს და არაგვსა ზედა ერეკლესა-გან მოწყვეტისა ოსმალთა და ყოფილისა, რომელნიცა იგი აღვსწერენით ქართლსა ზედა, მოსცა შაჰნადირ თეიმურაზს ქართლი და ძესა მისსა ერეკლეს კახეთი: მაშინ მივიდა თეიმურაზ და დაჯდა ტფილისს ქს. ჩღმდ, ქრ. ულბ. ხოლო ძე თეიმურაზისა ერეკლე დაჯდა კახეთს:

ცხოვრება სამცხე-კლარჯეთისა:

ხოლო ოდეს მოვიდნენ ძენი მცხეთოსისანი. ოძრახოს და ჯავახოს ხვედრთა თვისთა ქუეყანათა შინა, ამათ აღაშენეს რომელნი აღვწერენით და დაეშენნენ იგინი და ძენი და ნათესავნი მათნი განითესნენ ქუეყნებთა ამათ შინა და იყვნენ მარადის ნათესავნი და ჩამომავალნი ამათნი მორჩილებასა შინა მცხეთის მასახლისისა და თაყვანის-მცემელნი ქართლოსის საფლავისანი და მფუცავნი ქართლოსისანი, ვიდრე ფარნაოზ პირველისა მეფისამდე: ხოლო გამეფდა რა ფარნაოზ და დაიპყრა ყოველი საქართველო, ამან ფარნაოზ დასხნა ერისთავნი თვისნი, ერთი ოძრახოს და მისცა წილი ოძრახოსი, მერმე წუნას *) და მისცა წილი ჯავახოსი, მესამე კლარჯეთს და მისცა სრულიად რომელი თვით დაიპყრა: და იყო ქუეყანა ესე ესრეთ სამ-საერისთოდ მრავალთა წელთა, თვინიერ მიხმისა სომეხთა მეფის იარვანის-გან წუნისა და არტანისა, რომელი კვალად დაიპყრეს აზორკ და არმაზელ მეფეთა და კვალად შემდგომად ჟამსა მეფის ვარზაბაქარისასა მიუღეს მას რა სპარსთა რანი და მოვაკანი, მაშინ უკუდგნენ მის-გან კლარჯნი და მიერთვნენ ბერძენთა და იყჳნენ მორჩილებასა შინა მათთათ რაოდენმე წელ. ხოლო ორნი იგი საერისთონი იყჳნენ ქართველთავე მეფეთა მორჩილებასა შინა: ხოლო შემდგომად დაიპყრა გორგასლან მკლავითა თვისითა და გამოუხვნა ბერძენთა და შემდგომად სიკჳდილისა თვისისა მისცა ძეთა თვისთა სამნი ესე საერისთონი ლევანს და მირდატს, ბერძნის კეისრის ქალის ნაშობთა და შემდგომად მო-

---

*) უნდა წუნდას:

კჳდა რა ლეონ გაუცვალა დაჩი მეფე-მან ძმასა თვისსა მირდატს ქვეყანა და დაიპყრა თვით ეგრისის მდინარის იქითი დასავლეთის წილი და მირდატს მოსცა ჯავახეთი ფანავრიდამ მტკვრამდე და დაიპყრა მირდატ ტაშის-კარიდამ ზღვამდე და ერისთავთ ერისთაობა ქვეყანათა ამათ და მორჩილებდა მეფეთა ქართველთათა: ხოლო ამ მირდატის-თანა მოვიდა ნათესავი დავით წინასწარ-მეტყველისა შვილთა ძმათაგანი გურამ და ითხოვა მის-გან მკვიდრობა მის-თანა: ხოლო მირდატ შეიწყნარა იგი სიკეთისა მისის-თვის და მისცა დაჲ თვისი გურამს ცოლად და სამკვიდროებელი ტაო, რომელსაცა შემდგომად უწოდა ტაოს ერისთავად და მორჩილებდა ესე გურამ ყოველითავე მირდატს: არამედ ესე გურამ ნათესავ-ჩამომავალი იყო დავით წინასწარ-მეტყველისა ესრეთ რამეთუ მეფე-მან დავით შვა სოლომონ, სოლომონ შვა რობოამ, რობოამ შვა აბია, აბიამ შვა ასა, ასამ შვა იოსაფატა, იოსაფატ შვა იორამ, იორამ შვა ოქოზია, ოქოზიამ შვა იოას, იოას შვა ამასია, ამასიამ შვა ოზია, ოზია-მ შვა იოათამ, იოათამ შვა აქაზ, აქაზ შვა ეზეკია, ეზეკია შვა მანასე, მანასემ შვა ამონ, ამონ შვა იოსია, იოსიამ შვა იექონია, იექონიამ შვა სალათიელ, სალათიელ შვა ზორობაბელ, ზორობაბელ შვა აბიუდ, აბიუდ შვა ელიაკიმ, ელიაკიმ შვა აზორ, აზორ შვა სადუკ, სადუკ შვა აქიმ, აქიმ შვა ელიუდ, ელიუდ შვა ელიაზარ, ელიაზარ შვა მატათა, მატათამ შვა იაკობ, იაკობ შვა იოსებ და კლეოპა, კლეოპამ შვა ნაომ, ნაომ შვა სალა, სალამ შვა რობოამ, რობოამ შვა მუხთარ, მუხთარ შვა ელიაკიმ, ელიაკიმ შვა ბენიამენ, ბენიამენ შვა იერობემ, იერობემ შვა მოსე, მოსემ შვა იუდა, იუდამ შვა ელიაზარ, ელიაზარ შვა ლევ, ლევმან შვა იორამ, იორამ შვა მანასე, მანასემ შვა იაკობ, იაკობ შვა მიქია, მიქიამ შვა იოაკიმ, იოაკიმ შვა იურობემ, იურობემ შვა აბრაამ, აბრაამ შვა იობ, იობ შვა აქაბ, აქაბ შვა სვიმონ, სვიმონ შვა იზაქარ, იზაქარ შვა აბია, აბია შვა გაად, გაად შვა ასერ, ასერ შვა ისააკ, ისააკ შვა დან, დან შვა სოლომონ, სოლომონ შვა შვილნი ძმანი

ესენი. ბაგრატ, აბგავარ, მობალ, გურამ, სააკ, ასამ და ვარზავარდ: ესენი წარმოვიდნენ ფილისტიმიდამ და მოვიდნენ რაქაელ დედოფლისა-თანა: ამან რაქაელ დედოფალმან ნათელ-სცა ამათ და ბაგრატ შეიყვანა თვით სიძედ და აბგავარ და მობალ ამზახლა სომეხთა მეფესა:

ხოლო ოთხნი ესენი გურამ, სააკ, ასამ და ვარზავარდ მოვიდნენ ქართლს. გურამ დაისიძა მირდატ ძე-მან ვახტანგ გორგასლისა-მან ქს. ფჱ, ქრ. ხჲ, და სამნი განვიდნენ კახეთს, სააკ ემზახლა ბაკურს ძესა ნერსესსა და ორნი ასამ და ვარზავარდ მივიდნენ კამბეჩოვანს, გარდაუქციეს ერი ვეზანს ერისთავსა სპარსთასა და მოკლეს იგი და დაიპყრეს ამათ კამბეჩოვანი და სცხოვრებდნენ ხორნაბუჯს ძენი მათნი, ვიდრე სტეფანოზისა და ადარნასეს ხოსროვანისამდე: ხოლო გურამ ტაოს ერისთობასა შინა შვა ძე მირდატის დისა-გან და უწოდა სახელად ბაგრატ ძმისა თვისისა ბაგრატის სახელი. კვალად შვა მისგანვე მეორე ძე, რომლისა ძის ძე-მან შემდგომად სტეფანოზისა დაიპყრა რომელნიმე კლარჯეთისა და ჯავახეთი, რომელსა მისცა მეფე-მან არჩილ მოწამე-მან ძმის-წული თვისი მირ მეფისა ახული ცოლად. არამედ შემდგომად. ერისთავთ ერისთავი მირდატ მოკუ̂და ქს. ფკზ, ქრ. სოთ: ხოლო გურამ ტაოს ერისთაობასა შინა მოკუ̂და ქს. ფლბ, ქრ. სპდ, და დაუტევნა ძენი ტაოს, მორჩილებასა შინა მირდატის ძისათა და შემდგომად მირდატის სიკუ̂დილისა დაიპყრეს ძეთა მირდატისათა ნაქონები მამისა თვისისა: ამათ მორჩილებდა ძე გურამისა ბაგრატ და ძენი მირდატისანი მორჩილებდნენ ქართველთა მეფეთა: ხოლო შემდგომად მოვიდა სპარსთა მეფე ქს. ფლვ, ქრ. სპჱ, და დაემორჩილა სპარსთა მეფესა მეფე ფარსმან ქართლისა და ძენი მირდატისანი განდგნენ ფარსმან მეფისა-გან და მიერთვნენ ბერძენთა: მიერით-გან განიყვნენ ძენი გორგასლანისნი. მეფენი ქართლისანი ერჩდნენ სპარსთა და ძენი მირდატისანი ერჩდნენ ბერძენთა: ხოლო შემდგომად მოკუ̂და ბაგრატ ერისთავი მორჩილებასა შინა მირდატის ძისათა ქს. ფჲჱ, ქრ.

ტე, და დაუტევა ძე გურამ სახელით. არამედ ამათვე წელიწადებით მოსწყდნენ ძენი მირდატისანი ძისა ვახტანგ-მეფისანი და ამათ არა დაუტევეს ძენი, რომელთა დაუმკვიდრეს სამკვიდრებელნი თვისნი პაპი-დისწულსა თვისსა გურამს და უწოდეს მირდატოვანი. და ამან გურამ ძე-მან ბაგრატისა-მან შემდგომად მათსა დაიპყრა ნაქონები მათი ტაშის-კარ ფანავარიდამ, ვიდრე ზღვამდე და მერმე შეიცვალა სახელი მირდატოვანობისა ბაგრატიონად მამისა თვისისა სახელისა-თჳს: ხოლო მოსლვასა სპარსთა ქასრე აბარ-ვეზირისასა მიევლტო ეს გურამს *) უმეტეს ბერძენთა, ვიდრელა სპარსთა და ამის-თჳს კეისარმან მოსცა სიგლითა ქვეყანა ესე და კურატ-პალატობა გურამს. და შლილობასა ამას შინა იყო გურამ მსახურებასა ბერძენთასა და ეპყრნენ წინ-ხსენებულნი ქვეყანანი: ხოლო წელსა ქს. ფოე, ქრ. ტკზ, თხოვნითავე ქართველთათა მოსცა ამ გურამ კურატპალატსა მეფობა საქართველოსი კეისარ-მან იუსტინე, და გამეფდა, ვითარცა აღვსწერეთ და ამით კვალად შეერთდა სამცხე კლარჯეთი და ყოველი საქართველო ერთ-სამეფოდ: ხოლო მოკჳდა ეს გურამ ქს. ქ, ქრ. ტნბ, და დაუტევა ძენი ორნი სტეფანოს და დიმიტრი. დიმიტრი აღესრულა, ვითარცა აღვსწერეთ, ხოლო სტეფანე ერისთავთ მთავარი მოკჳდა ქს. ქით ქრ. ტოა *) და მიუხვნეს ბერძენთა სპერი და ბოლო კლარჯეთის ზღვის პირნი: ამას დაუშთა ძე ერთი გურამ ამან გურამ შემდგომად მამისა თვისისა დაიპყრა კვალად კლარჯეთი და მსახურებდა ბერძენთა და მერმე დაიპყრა სამცხეცა: ამავ გურამის ჟამსა შინა გამოვი-

---

*) ვგონებ, ვითარცა სიტყვა არს ივერიელთა შინა, რამეთუ ირემმან განზარდაო ბაგრატიონი, იყო ესე გურამ რაჟამს მოუკლეს მამა და მიუღეს ბერძენთა ბოლო კლარჯეთისა, ამას ეძიებდენ და დამალეს გამზრდელთა და მწირობასა შინა ყრმა ესე შეუდგა ირემსა, აწოვებდა და აღისვის და ავლინებდა. შემდგომად იხილეს საკვირველი ესე კლარჯთა, ჰსცნეს ბაგრატოვანობა მისი, მიიყვანეს და ჰყვეს კვალად ერისთავ-ერისთავად. ამის-თვის იქმნა უმეტეს სარწმუნოდ პატრონი კლარჯთა და მესხთა:

და მურვან-ყრუ. ამან ყრუმ მოაოხრა ყოველი ქვეყანა კლარჯეთისა, შავშეთისა, ტაოსი, სამცხისა და კლარჯეთისა: მაშინ ამ გურამ ავნო დიდი. სპათა მისთა და განერა კლარჯეთსა შინა თვით უვნოდ მის-გან: ამას გურამს კეისარ-მან კოსტანტინემ სიმხნისა მისისა-თჳს მოსცა კვალად კურატ-პალატობა და ქვეყანა, რომელი ეპყრა პირველ პაპასა მისსა: ამავ ჟამებთა მოსცა მეფე-მან არჩილ მოწამე-მან ამ გურამის პაპის მამის ძმისწულს და გურამ კურატ-პალატის ბიძის ძის-ძის ძეს, რომელსა ამავ კურატ-პალატისა-გან აქუნდა ერისთობა მას ჟამსა შინა კლარჯეთისა და ჯავახეთისა, ასული მირ მეფისა ცოლად და თვით არჩილ მეფე-მან შეირთო ასული ამ გურამ კურატ-პალატისა (არამედ სავონებელ არს ადარნასე, რომელი დადგინებულიყო არეთა სომხითისათა და მოვიდა არჩილ მეფისა-თანა, იყო ამათვანივე ბაგრატიონი, რომელსაცა მისცა არჩილ-მეფე-მან ასული მირ-მეფისა და კვალად რომელნიცა არა შეუშვნა ამან გურამ კურატ-პალატ-მან კლარჯეთს და მათ ადაშენეს ციხე კალმახი, იგინიცა იყუნენ ამათვანივე).

ხოლო ამისა შემდგომად მოკუდა გურამ კურატ-პალატი ქს. ქოც, ქრ. ჳლ, და დაუტევა ძე ერთი ვარზაბაკურ: ამან ვარზაბაკურ დაიპყრა ნაქონები მამისა თვისისა, მერმე მოსცა კოსტანტინე კეისარ-მან ანტიპატობა და შემდგომად მეფე-მან არჩილ მოსცა ვარზაბაკურს გარდაბანი და ამან მოაქცია საწმუნოებასა ზედა ჭეშმარიტსა გარდაბანელნი: შემდგომად მოკუდა ვარზაბაკურ ქს. დე, ქრ. ჳნზ, და დაუტევა ძე მხოლოდ ნერსე და ნერსემ დაიპყრა ყოველი ესე ქვეყანა და ერისთავთ-ერისთაობდა მორჩილებასა შინა ბერძენთასა: შემდგომად მოკუდა ნერსე ქს. დმბ, ქრ. ჳჟე, და დაშთნენ ძენი სამნი. ადარნასე, სტეფანოს და ფილიპპე: არამედ ადარნასემ დაიპყრა ერისთავთ-ერისთაობა და ქვეყანა მამისა თვისისა და მისცა ძმათა თვისთა ერისთობა კლარჯეთს და მორჩილებდა ბერძენთა: ხოლო ამ ადარნასეს ესხნეს ძენი ორნი. აშოტ და გურგენ, და ასული ერთი დატავარ: ეს ემძახლა ძესა არჩილ მეფისასა ჯუანშერს და

ამ ჯუანშერ შეირთო ცოლად ლატავარ: შემდგომად ამან ადარ-
ნასემ იცვალა ნასამალი ჯუანშერის-გან კლარჯეთისა და შავშე-
თისა, აჭარისა, ნიგალისა, ასისფორისა, არტანისა და ქვემო-
ტაოსი. და კვალად ციხეთა-გან, რომელი აქუნდა ძის ძეთა ვახ-
ტანგ გორგასლანისათა: მერმე მივიდა კლარჯეთს და მოკუდა
ადარნასე ქს. ღოთ, ქრ. ფლა და დაუტევა ძენი ორნი აშოტ და
გურგენ: ხოლო ამან აშოტ დაიპყრნა ყოველნი წინა-ხსენებულნი
ქვეყანანი და მისცა ძმასა თჳსსა გურგენს ერისთობა, რამეთუ
წინა-ხსენებულნი იგინი ყოველნი მოწყვეტილნი იყუნენ. შემ-
დგომად განძლიერდა აშოტ და მორჩილებდა ბერძენთა. ამ აშოტს
მოსცა კეისარ-მან კურაპალატობა და შემდგომად დაიპყრა
ქართლი და გამეფდა, ვითარცა ადვწერეთ: არამედ მეფობასნ
შინა მოკლეს არტანუჯის ციხის ეკკლესიასა შინა აშოტ ქს.
ჳკვ, ქრ. მვ და დაუტევნა ძენი სამნი. ადარნასე, ბაგრატ და
გურამ მამფალი და შემდგომად აშოტის სიკუდილისა დაშთნეს
ესენი არტანუჯის ციხესა შინა და იზრდებოდნენ მუნ. გარნა
წრუდეს გარემონი ყოველნი სარკინოზთა და შემდგომად ადი-
ზარდნენ რა დაიპყრნეს მათვე ყოველნი ნაქონებნი მამათა თჳ-
სთა, თჳნიერ ქართლისა: ხოლო მოვიდა რა მაჭმად, მოვიდა
მის წინაშე ბაგრატ ძე აშოტისა და მან მაჭმად მოსცა მეფობა
და დაიპყრა ქართლი ბაგრატ და ზემო-ქართლი, რომელ-არს
სამცხე და ადარნასემ ძმა-მან მის-მან კლარჯეთი და გურამ მა-
მფალმან ძმა-მანვე მის-მან ჯავახეთი, თრიალეთი, აბოცი და
რომელნიმე სომხითისანი, რამეთუ გურამ მამფალსა ესვა ცო-
ლად ასული სომეხთა მეფისა და მორჩილებდნენ ბაგრატს, ვი-
თარცა ადვსწერეთ: ხოლო გურამ მამფალს ესხნენ ძენი. აშოტ
და ნასრ, და ასული ერთი, რომელი შეირთო ცოლად აფხაზთა
მეფე-მან ადარნასემ და ამის-თჳის შველოდა გურამ მამფალი
აფხაზთა მეფესა. არამედ ნასრ მოკლა დავით მეფე და შემდგო-
მად მის-ძჳს მოკლეს ნასრცა ქს. ჳპჲ, ქრ. რჲ, და მოკუდა
გურამ მამფალი მამა მის ნარსესი ქს. ჳპბ, ქრ. რბ, და ძე მა-

მთავარისა. ამის აშოტ მოკუდა ქს. ჳჲთ, ქრ. პთ, ამათ არა დაუტევეს ძენი და მოსწყდნენ თესლნი მათნი: ხოლო ადარნასეს ძესა აშოტ კურაპალატისასა ესხნენ სამნი ძენი. გურგენ, სუმბატ და აშოტ კეკელა. და ამ გურგენს მოსცა კეისარ-მან კურაპალატობა და შემდგომად მოკუდა ეს გურგენ ქს. ჳჟა, ქრ. რია და ამან გურგენ დაუტევა ძენი ორნი. ადარნასე ერისთავთ-ერისთავი და აშოტ-კუხი. მოკუდა ეს აშოტ-კუხი ქს. შიც, ქრ. რლც. ამან არა დაუტევა ძე. მოკუდა ადარნასე ერისთავთ-ერისთავი ქს. ჳჟვ, ქრ. რივ, და ამან ადარნასემ დაუტევა ძენი გურგენ ერისთავთ-ერისთავი და დავით ერისთავთ-ერისთავი. გარდაიცვალა ეს გურგენ ერისთავთ-ერისთავი ქს. შიდ, ქრ, რჲა, მოკუდა ძმა მისი დავითცა ერისთავთ-ერისთავი და არა დაუტევნეს ამათ ძენი: ხოლო მოკუდა აშოტ-კეკელა ძე ადარნასესი ქს. ჳჲზ, ქრ. პზ და არა დაუტევა ამან ძე. ხოლო სუმბატს ძესა ადარნასესა მოსცა კეისარ-მან ანთიპატობა და დაიპყრა ამან არტანუჯი, ამის-თვის ეწოდა არტანუჯელი: მოკუდა ეს სუმბატ არტანუჯელი ქს. ჳპთ, ქრ. ხც. ამან დაუტევა ძენი ბაგრატ არტანუჯელი მამფალი და დავით, რომელი შემდგომად მონაზონ იქმნა. ხოლო მოკუდა ბაგრატ მამფალი არტანუჯელი ქრ. შთ, ქრ. რკთ, ამან დაუტევა ძენი ადარნასე, აშოტ, დავით ერისთავთ-ერისთავი და გურგენ ერისთავი. არამედ ესე ადარნასე შემონაზონდა და უწოდეს ბასილი, მოკუდა ეს ბასილი ქს. შმე, ქრ. რჲე, მოკუდა აშოტ ძმა ამისი ქს. შლთ, ქრ. რნთ, მოკუდა დავით ერისთავთ-ერისთავი, ძმა ამათი ქს. შლც, ქრ. რკც, და ამათ არა დაუტევნეს ძენი, მოკუდა გურამ ერისთავი ძმა ამათი ქს. შკგ, ქრ. რმგ, ამან დაუტევა ძე გურამ, მოკუდა ეს გურამცა ქს. შჲც. ქრ. რპც: ხოლო ძე სუმბატ ანთიპატისა დავით, რომელი მონაზონ იქმნა მოკუდა ქს. შჲგ, ქრ. რჲგ, და ამან დაუტევა ძე სუმბატ, მოკუდა ეს სუმბატ ქს. შპც ქრ. რლც, და ამან დაუტევნა ძენი დავით და ბაგრატ, მოკუდა ესე დავით და არა დაუტევა ძე. ხოლო მოკუდა ბაგრატცა ქს. შპც, ქრ. ხც. და დაუტევა ამან ძენი გურგენ და სუმბატ და ესენი

შეიპყრა მეფე-მან ბაგრატ და დაიპყრა სრულიად სამცხე-კლარ-
ჯეთი და ჰყო ერთ-სამეფოდ ქართლისა-თანა. ხოლო მოკჳდა
გურგენ ქს. ჩიბ, ქრ. ხლბ, და ამან დაუტევა ძე დიმიტრი, მო-
კჳდა სუმბატცა ქს. ჩია, ქრ. ხლა, და დაუტევა ამან ძე ბაგრატ,
ხოლო ესენი ბაგრატ და დიმიტრი შეპყრობისა მამათა მათთა
წარივლტოდენ კოსტანტინოპოლედ და მუნ მოსწყდნენ: ხოლო
ბაგრატ მეფე ძე აშოტ დიდის კურაპალატის მეფისა, რო-
მელიცა გამეფდა ქართლს და აღვწერეთ ცხოვრება და სიკჳდილი
მისი მეფეთა-თანა ქართლისათა. ამან მეფე-მან ბაგრატ დაუტევ-
ნა ძენი სამნი დავით, აშოტ და ადარნასე, მოკჳდა ესე ადარნასე
ქს. ჳოდ, ქრ. ჟდ, მოკჳდა აშოტ ძმა მისი ქს. ჳპე, ქრ. რე,
და ამათ არა დაუტევეს ძენი, ხოლო დავით იქმნა მეფედ და
კურაპალატად: ეს დავით მეფე მოკლა ნასრ, ბიძის-ძემან
თვის-მან, ვითარცა აღვსწერეთ: ხოლო დავით მეფე-მან დაუტე-
ვა ძე ერთი ადარნასე, რომელი მეფე იქმნა, მოკჳდა ძე დავით
მეფისა ადარნასე მეფე და დაუტევა ამან ძენი: სუმბატ, აშოტ,
დავით და ბაგრატ, მოკჳდა ძე ადარნასე მეფისა დავით, რომე-
ლი მეფედ იქმნა ქს. შლზ, ქრ. რნზ, მოკჳდა აშოტ ძმა მისი,
რომელსა მოსცა კეისარ-მან, კურატპალატობა ქს. შნდ, ქრ.
როდ, და ამათ არა დაუტევეს ძენი. ხოლო ბაგრატს ძმასა მათ-
სა მოსცა კეისარ-მან მაგისტროსობა და კურატ-პალატობა. არა-
მედ ეს ბაგრატ შემდგომად ძეთა თვისთა მონაზონ-ჰყვეს და
მოკჳდა შემონოზნებული ქს. შმე, ქრ. რჲე, და დაუტევა ამან
ძე ადარნასე. ამ ადარნასეს მოსცა კეისარ-მან მაგისტროსობა
და მოკჳდა ეს ადარნასე მაგისტროსი ქს. შოა, ქრ. რპა, და
დაუტევა ამან ძენი ბაგრატ, და დავით ერისთავთ-ერისთავი,
მოკჳდა ესე ბაგრატ ქს. შოთ, ქრ. რპთ, მოკჳდა ძმა მისი და-
ვით ერისთავთ-ერისთავი ქს. შოვ, ქრ. რპვ, და არა დაუტევეს
ძენი. ხოლო ძე მეფისა ადარნასესი სუმბატ მეფე იქმნა, ამას
სუმბატს მოსცა კეისარ-მან კურატპალატობა, ვითარცა აღვსწე-
რეთ. მოკჳდა ესე და დაუტევა ამან ძენი ბაგრატ რეგვენი და
ადარნასე, მოკჳდა ესე ადარნასე ძე სუმბატისა ქს. შპგ, ქრ.

ხგ და დაუტევა ამან ძე დავით, და ამან დავით დაიპყრა ტაო, ბასიანი თორთომი, სომხითი და ადგილთა კლარჯეთს, შავშეთს, ჯავახეთს ეპყრნეს ციხენი და ქვეყანანი. ამასვე მოსცა კეისარმან კურაპალატობა: ესე თავით იყო ღმრთის-მოყვარე და სიკეთითა აღმატებული. ამან დავით იშვილა ბაგრატ ძის-ძე ბაგრატ რეგვენისა, მეფეთ-მეფის გურგენის ძე, ვითარცა აღვსწერეთ. მოკუდა ესე მეფე დავით კურაპალატი ქს. ჩა, ქრ. სკა, და არა დაუტევა ამან ძე, თვინიერ ბაგრატ ნაშვილებისა თვისისა. ხოლო ბაგრატ რეგვენი იქმნა მეფე და კურაპალატად და მოკუდა ეს ბაგრატ, ვითარცა აღვსწერეთ და დაუტევა ამან ძენი გურგენ და სუმბატ. მოკუდა ესე სუმბატ ქს. მჟბ, ქრ. სიბ, და არა დაუტევა ამან ძე. ხოლო გურგენ შეირთო ასული გიორგი აფხაზთა მეფისა ცოლად გურანდუხტ. ამ გურანდუხტისაგან შვა ძე ბაგრატ და ეს ბაგრატი იშვილა მეფე-მან დავით კურაპალატ-მა ნ: ესევე ბაგრატ გამეფდა პირველად ქართლს, მერმე აფხაზეთს: ხოლო გურგენ მამა ბაგრატისა. შემდგომად მამისა თვისისა გამეფდა: არამედ ვინად-გან ძე თვისი უჯდა მეფედ. ამის-თჳს ამას გურგენს უწოდეს მეფეთ-მეფეთ: მოკუდა ესე გურგენ მეფეთ-მეფე, ვითარცა აღვსწერეთ და დაიპყრა ბაგრატ ძე-მან გურგენისა-მან ნაქონები მამა-პაპათა თვისთა: არამედ ამ მეფის ბაგრატისამდე რაოდენნი მეფენი, კურაპალატნი, ერისთავთ-ერისთავნი და ერისთავნი ბაგრატიონნი აღვწერენით და რომელთამე სახელნი წარმოვაჩინეთ, სადაცა მეფობდენ და სხვანი რომელნიმე იყვნენ ტაოს, კლარჯეთს, ისპირს, შავშეთს, არტაანს: ხოლო მეფეთა ქართველთა ბაგრატიონთა ეპყრათ მარადის ზემო-ქართლი, რომელ არს სამცხე და ამის-თჳს ისახელებოდნენ მეფედ ქართველთა უმეტესად და კვალად წილნი მათნი ამათ ადგილებთავე შინა ეპყრათ და ჟამად ქართლი, ვითარცა აღვსწერეთ: არამედ ამის ბაგრატის ჟამადმდე რომელნიმე გარდაცვალებულ-იყვნენ და რომელნიმე ამის ჟამსა შინა გარდაიცვალნენ ყოველნი წინ-ხსენებულნი, თვინიერ გურგენისა და სუმბატისა. ხოლო ესენი შეიპყრა მეფე-მან ბაგრატ

ეროვნული ბიბლიოთეკა

და პატიმარ-ჰყო თმოგვს ციხესა შინა და ძენი ამათნი წარვიდნენ კოსტანტინეპოლეს და ბაგრატ მეფე-მან დაიპყრა ყოველნი ესე ქვეყანა და შეაერთა კვალად ქართლსავე, ვითარცა აფხაზეთი და ცერ-კახნი და ჰყო ყოველნი ერთ-სამეფოდ თვისსა მეფობასა შინა, და იყო ყოველი ესე ივერია ერთ-სამეფოდ, ერთისა მეფისა ქვეშე მორჩილება-მონებასა, ვიდრე ლაშას გიორგის ძის მეფის დავითისამდე წელი ხჲდ:

ხოლო ამან დავით მეფე-მან შეიპყრა რა სარკის-ჯაყელი და განატევებინა სარკის ყეენ-მან დავით მეფესა, მაშინ მივიდა სარკის სამცხეს, განდგა დავით მეფისა-გან ქს. ჩხჲც, ქრ. უპც. ამან სარკის ჯაყელ-მან დაიპყრა სამცხე და მორჩილებდა ყეენსა. არამედ დავით მეფესავე ეპყრა ჯავახეთი, კოლა, არტანი და კლარჯეთი და შემდგომად მისა ძესა მისსა დიმიტრი მეფესა, ვითარცა მოვიდნენ კურთხევასა მისსა ჯავახნი, ტაოელნი, შავშნი და კლარჯნი და არა სარკის ჯაყელი. განა მეფეთა ძღჳნითა პატივს-სცემდა და ესმენდა სარკის. კვალად ამანვე დიმიტრი მეფე-მან წარავლინა ძე თვისი მცირე გიორგი ციხესა შინა იმხანს და შემდგომად დიმიტრისა, ვითარცა წერილ არს ვახტანგ დაიპყრა კარნიფორიდამ დარუბანდამდე:

ხოლო მოკჳდა სარკის-ჯაყელი ქს. ჩხპე, ქრ. ფე, შემდგომად მისსა დაიპყრა ძე-მან სარკისის-მან ბექამ სამცხე და მორჩილებდა ყეენსა: ესე ბექა უმეტესად განდიდნა სარკისა-გან: ამ ბექას მოუწოდა მეფე-მან დავით ძე-მან დიმიტრისა-მან კურთხევასა თვისსა ზედა. არამედ არა წარვიდა ბექა. გარნა წარუვლინა ძე თვისი სარკის ძღჳნითა დიდითა და წარუვლინაცა საჭურჭლენი დიმიტრი მეფისა: ხოლო შემდგომად განდგომისა დავით მეფისა-გან თათართა ამან ბექამ დაიპყრა ტაშის-კარს ზევითი სამცხე და კლარჯეთი სრულიად და განდიდნა ფრიად-რამეთუ შეირთო ასული ამისი ბერძენთა მეფე-მან და მან მოსცა ბექას ტრაპიზონს აქათი ჭანეთითურთ. არამედ ბექა ესმენდაცა დავით მეფესა და მორჩილებდა ყეენსა, ვითარცა აღვსწერეთ: შემდგომად მოკჳდა ბექა ყოვლით სიკეთით აღმატებული

ქს. ჩტვ, ქრ. ფკგ და დაიპყრეს ძეთა ბექასთა ყოველნი ნაქონებნი ქვეყანანი მამისა თვისისა: ხოლო შემდგომად დასჯდა რა მეფედ ბრწყინვალე გიორგი, ამას გიორგის მისცა ყეენ-მან ძენი ბექასნი და დაიპყრა ბრწყინვალე მეფე-მან გიორგი მორჩილებასა შინა თვისსა ძენი ბექასნი და სრულიად სამცხე-კლარჯეთი: არამედ აქამომდე სარგის განდგომილემ გარდახდენ წელნი ნ და შემდგომად ვიდრე ოც მეფის გიორგისამდე იყო ყოველი სამცხე და კლარჯეთი და ძენი ბექასნი და ძის-ძენი მისნი ყოველნივე მორჩილებასა და ერთ-მეფობასა შინა ქართველთა მეფობასა შინა, ვითარცა აღვსწერეთ. ესრეთ რამეთუ მოკჳდა სარგის ჯაყელი ძე ბექასი ქს. ჩტლდ, ქრ. კბ და დასვა ბრწყინვალემ მეფე-მან გიორგიმ ყვარყვარე ძე სარგისა, მოკჳდა ესე ყვარყვარე ქს. ჩტჲა, ქრ. მთ, დასვა ძე ყვარყვარესი დიდ-მან მეფე-მან ბაგრატ ბექა, მოკჳდა ესე ბექა ქს. ჩტჟა, ქრ. ოთ, და დასვა იოანე ძე ბექასი დიდის ბაგრატის ძე-მან გიორგიმ. მოკჳდა ესე იოანე ქს. ჩუმდ, ქრ. რლბ და დასვა აღბუღა ძე იოანესი მეფე-მან ვახტანგ, მოკჳდა ესე აღბუღა ქს. ჩუნა, ქრ. რლთ და დასვა ოც, მეფე-მან გიორგიმ ყვარყვარე ძმა აღბუღასი. ხოლო აქამომდე იყვნენ ერთ-მეფობისა მორჩილებასა შინა ქართველთ მეფეთათა წელი რმე და ესრეთ დასხმიდიან და შესცვლიდიან, ვითარცა აღვსწერეთ:

წარმოჩენა ბაგრატიონთ ნათესავობისა-თვის:

ხოლო უკეთუ ვისმე უცხოდ აღგიჩნდესთ ცხოვრებისა-გან რომელნი ჩვენ აქა ბაგრატიონთა ნათესავ-ჩამომავლობანი აღვსწერეთ. ამის-თჳს გვაქვს მისვე ცხოვრებისა-გან აღმოჩენით მოწმობანი და ვიმოწმებთ ესრეთ, რამეთუ პირველად წერილ-არს ცხოვრებასა შინა, რამეთუ გურამ იყო დის-წულისა-გან მირდატ გორგასლანის ძისა, და თუ ცა ეს გურამ, რომელი გამეფდა შვიდთა ძმათაგანნი იყო, არდა-რა ასულის წული იქმნების ვახ-

ტანგ გორგასლანისა, ვინაჲ-გან სოლომონს ფილისტიმელსა შინა არა ესვა ვახტანგ მეფის ასული ცოლად და არცა შვილნი იგი ძანი ძენი სოლომონისანი იყჳნენ ასულის-წულნი ვახტანგ მეფისანი, რამეთუ გურამის მეფობამდე ვახტანგ მეფიდამ გარდახდენ წელნი ოვ, რამეთუ ვახტანგ მეფე გარდაიცვალა ქნსა. უფო. ხოლო გურამ გამეფდა ქს. ფოე. და მოკჳდა მეფე გურამ ქს. ქ. ამ რიცხვით იქმნებოდა გურამ ოდეს გამეფდა რა წლისა და ესე ურწმუნებელ არს: გარნა კჳალად წერილ-არს კურატ-პალატობა მეფის გურამისა: ჰსცან, რამეთუ არა იგი შვილთა ძმათაგანი იყო კურატ-პალატი. არამედ ესე გამეფებული გურამ: კჳალად წერილ არს ცხოვრებასა შინა, რამეთუ არჩილ მეფე-მან მისცა გურამ კურატპალატის ძმის ძის-ძეს ასული მირ მეფისა, ესეც სცან, რამეთუ შვილთა ძმათაგანსა გურამს არა ესვა მამის ძმა, არცა მამის ძმის ძე, ვინაჲ-გან შვილნი ძმანი მოვიდნენ და არა ბიძა ძმის-წულნი. და უკეთუ სტეფანოზის ძის გურამ კურატ-პალატისას იტყვის ცხოვრება, არა ესვა გურამის ძესა დემეტრეს მთავრის სტეფანოზის ძმასა ძე, ვინაჲ-გან სნეულ იყო და უცოლო. არამედ იტყვის, რომელი გამეფდა მისას ბაგრატის ძესა, რომელსა ჰყვა მამის ძმა, გ თარცა წარმოვაჩინეთ: კჳალად იტყვის ცხოვრება ბაგრატიონობასა მათსა, რამეთუ ესე გურამ არა მის ბაგრატის-გან იყო, რომელიცა შეიყვანა რაქაულ დედოფალ-მან სიძედ, არამედ გურამის-გან ძმისა ძისისა, რომელი მოვიდა ქართლს და ამის-გან ჯერ-იყო გურამიანობა და არა ბაგრატიონობა და კჳალად ამითიც საცნობელ-არს, რამეთუ რომელნი განვიდნენ კახეთს და კამბეჩოვანს არა ახსენებს ცხოვრება მათ ბაგრატიონად. გარნა არს ამ ბაგრატის-გან, ვითარცა აღვსწერეთ: ხოლო ვინაჲ-გან უწოდა ძმისა თვისისა სახელი ძესა თვისსა გურამ, ამის-თჳს მუნცა აღსწერს მის მიერსა ბაგრატიონობასა: კჳალად მეხუთე ესეცა წერილ არს, რამეთუ დავით აღმაშენებელი იყოს მესამოცდა-ათვრამეტე ნათესავი დავით წინასწარ-მეტყველის-გან, და უკეთუ ესრეთ არ იყო, ვითარცა აღვსწერეთ, გურამ, ბაგრატ და გურამ მოაკლდების ორნი ნათე-

სავი დავით წინასწარ-მეტყველიდამ აღმაშენებელისამდე, და არდა-რა სწორე იქმნების თქმული ამის აღმოჩენისა-თჳს ჭეშმარიტ არს აღწერილი ჩვენი და არა სხვის. ხოლო ცხოვრებასა შინა მკითხველსა ჯერ-უჩნს ესრეთ განრკვევით გულის-ხმიერე-ბით წარკითხვა:

ლ, ყვარყვარე ბ, დ წელი მთავრა:

ხოლო მოკუდა რა ათაბაგი აღბუღა ამან დაუტევა ძე თვისი ყვარყვარე: არამედ ბიძა-მან აღბუღასა-მან ყვარყვარემ მოიბირნა მესხნი და ვაზირნი გიორგი მეფისანი და იქმნა გიორგი მეფისა-გან შეწევნითა ვაზირთათა ათაბაგად: გარნა იყო ესე ყვარყვარე ქედ-მაღალი, დიდების-მოყვარე, მზურჩნელი და მეშფოთე. გარნა ახოვანი და შემმართებელი: ამან ყვარყვარემ იწყო მობირვად მესხთა და ქვე-გამჭვრეტელობა ფარულად გიორგი მეფისა, მერმე ეზრახა ერისთავთ-ერისთავსა იმერთასა ბაგრატს, რათა განდგეს იგი გიორგი მეფისა-გან და ამაზედ მწე-ეყოს ყვარყვარე ყოვლითა ძალითა თვისითა, ვინად-გან ბაგრატსაცა ენება ამისი ყოფად: მსმენელსა ბაგრატსა სთნდა ესე, განიხარა და განდგა და დაიპყრა იმერეთი: მაშინ ამის-მან მსმენელ-მან გიორგი მეფე-მან უბრძანა ყვარყვარეს (რამეთუ ჰგონებდა სარწმუნოდ თვისად და არა მის მიერობასა) შემოკრებად სპათა სამცხე-კლარჯეთისათა და მოსლვა ფერსათის მთიდამ იმერეთსა შინა: ხოლო ყვარყვარე შემოკრებული სპითა წარვიდა ნელიად, რათა იხილოს მეფის გიორგისა და ბაგრატისა, თუ რაი იქმნების და აღვიდა მთასა ჩასლვად რა იმერეთს, ესმა ძლევა ბაგრატისაგან გიორგი მეფისა, უკმოიქცა და მოვიდა სამცხესვე: ამის-თჳს ამ.ნ ყვარყვარე-მანცა იწყო განდგომად მეფის გიორგისა-გან და დამორჩილებად ერისთავთა ამ ქვეყნისათა სამცხე-კლარჯეთისათა: ამისი მსმენელი მეფე გიორგი მოვიდა სპითა სამცხეს: მაშინ ვერ წინა-აღუდგა ყვარყვარე ამ ქვეყნის ერის-

თავთ-გამო და წარვიდა იმერეთს წინაშე ბაგრატისა. ხოლო ბაგრატ შეიწყნარა შურითა გიორგი მეფისათა და შემდგომად თავრიჟ გიდაქის მოსლვისა, მოჰყვა ბაგრატ სპითა თვისითა ყვარყვარეს და დაიპყრა კვალად ყვარყვარე-მ სამცხე-კლარჯეთი ქს. ჩუჲგ ქრ. რნა: ხოლო ბაგრატ უკუნ-იქცა იმერეთსავე. არამედ მოსცემდა ბაგრატ მარადის შეწევნასა ყვარყვარესა, რამეთუ ეშინოდა ყვარყვარეს ერისთავთა-გან ამ ქვეყნისათა, რათა არა მიერთვნენ კვალად გიორგი მეფესავე. ამის-თჳს ეზრახა გურიელს კახა-ბერს და მისცა აჭარა, ჭანეთი, რათა მწე-ექმნას ერისთავთა ზედა ამის ქვეყანისათა: ესე განიხარა გურიელ-მან და მიიღო ქვეყანანი იგინი და ვინაჲ-გან ბაგრატცა მწე-იყო ყვარყვარესი ამის მიერ მოვიდა გურიელი სპითა თვისითა და ბრძოდენ ერისთავთა, რომელნი არა ერჩდენ ყვარყვარეს: მაშინ ვიეთნიმე მოსრნეს, ვიეთნიმე დაიმორჩილეს და ვიეთნიმე ივლტოდნენ, ვითარცა ზაზა ფანასკერტელი წარვიდა ქართლს წინაშე გიორგი მეფისა და სხვანიცა: ხოლო ყვარყვარემ დაიპყრნა ქვეყანანი და ციხენი სამცხე-კლარჯეთისანი თვისად და უწოდა სახელითა თვისითა უმეტეს პირველისა საათაბაგო: ესე ადუძნდა ფრიად გიორგი მეფესა, შეკრებული სპითა მოვიდა და დასდგა ტბასა ფანავარსა ზედა. ეზრახა ათაბაგსა და მესხთა, რათა ჰყონ კვალად მორჩილება და არა განდგომილება და შეერიდენ მასვე და ამით გარდაიბირვითა მესხთა მეფე ყვარყვარესა-გან. ამის შიშისა-თჳს ყვარყვარემ შემწითა თვისითა დაესხა მეფეს გიორგის უგრძნეულად, მაშინ იძლია სპანი მეფისანი და შეიპყრა ყვარყვარემ მეფე გიორგი ფანავარსა ზედა ქს. ჩუჲე, ქრ. რნგ, წარიყვანა და პატიმარ-ჰყო მეფე და უმეტესად დაიპყრა ქვეყანანი ესენი სრულიად და განამტკიცა საათაბაგოდ. არამედ შემდგომად მოკუდა ყვარყვარე ქს. ჩუჲვ, ქრ. რნდ:

თ, ბაადურ, თ წელი მთავრა:

შემდგომად მისსა დაჯდა ძე ყვარყვარესი ათაბაგად ბაადურ: ამან ბაადურ იხილა რა განძლიერება ბაგრატ იმერთა მეფისა და დაიპყრა ხონთქარ-მან ტრაპიზონ-არზრუმი და ეკირთებოდენცა ოსმალნი მცირედ მცირედ კლარჯეთსა და ჯანეთსა. ამის მიერ შეშინდა ბაადურ ათაბაგი. „უკეთუ განძლიერდეს ბაგრატ და ინებოს მანცა დაპყრობა საათაბაგოსი, ვერღა-რა წინა-აღუდგეს ბაადურ ბაგრატს ოსმალთა უცალოებისა-გამო და შეკრებისა ქვეყანათათა და კვალად დაიმორჩილოს მის მეფობასა ქვეშე:“ ამის-თჳს ეზრახა ბაადურ გიორგი მეფესა. „რათა არღა-რა მოიხსენოს ური მამისა მისისა ყვარყვარესი და არცა-ღა მიუღოს მთავრობა იგი მისი ამის პაემნითა განუტევოს მეფე და მორჩილექმნას ბაადურ, მტერსა ზედა მოლაშქრედ და მივიდნენ და დაიპყრას მეფობა ქართლისა და კახთა:“ მსმენელ-მან გიორგი მეფე-მან ულონო-ქმნილ-მან მისცა პირი მტკიცე ამათ ყოველთა-თჳს: მაშინ შემოიკრიბნა ბაადურ ათაბაგ-მან სპანი, მთავიდა გიორგი მეფე ბაადურითურთ და დაიპყრა ქართლი და კახნი: ხოლო ბაადურ უკუმოიქცა სამცხესვე: ამისნი მხილველნი მესხნი განუტევებდენ მეფესა თვისსა და დაემორჩილებდენ ათაბაგსა, რამეთუ მისცემდა მთავართა კერძოთა თვისთა ადგილებთა სახასოთა მეფისათა და მონასტერ-ეკკლესიათა და მოიმტკიცებდა სარწმუნოდ თვისად ათაბაგი:

ხოლო შემდგომად მოკუდა რა მეფე გიორგი დაჯდა მისწილ ძე მისი კოსტანტინე: ამან მიუწოდა ათაბაგს ბაადურ კურთხევასა ზედა თვისსა. გარნა ათაბაგ-მან არა ინება წარსვლად. არამედ ეპისკოპოსნი ეტყოდენ: „არა ძალ გვიძს, რათა არა მივიდეთ, რამეთუ ვართ კურთხევასა ქვეშე კათალიკოზისასა:“ ამის-თჳს მისცა ნება ათაბაგ-მანცა და წარვიდნენ და მათ-თანა ვიეთნიმე მესხნიცა მტკვრის-აღმოსავლეთისანი: ხოლო ესე აღუძნდა ბაადურ-ათაბაგსა და იწყო შემცირებად ეპისკოპოსთა და მიხმად მამულთა და განადიდებდა და უფროსად პატივს უყოფ-

და მთავართ ეპისკოპოსთა-გან: არამედ ჯავახეთი და მტკვრის-აღმოსავლეთი რომელიმე ეპყრა კოსტანტინე მეფესა და ოდეს-მე მწე-ექნებოდამცა ბაადურ-ათაბაგი კოსტანტინე მეფესა ფიცისა-თჳს გიორგი მეფისა და თჳისად, განიმაგრებდა სამცხეს. შემდგომად მოკჳდა ყიათარებასა ამასა შინა ბაადურ ათაბაგი წლისა კა, ქს. ჩჳოე, ქრ. რჲგ:

ი, მანუჩარ ა, იბ წელი მთავრა:

შემდგომად ბაადურისა დაჯდა ათაბაგად მანუჩარ ძე ყვარ-ყვარესივე და ძმა ბაადურისა: ამან მანუჩარ სრულიად არღა-რა ინება სათნო და მწეობა კოსტანტინე მეფისა და შლილობასა შინა იმერთა-თანა და მოსლვასა უზუნასან ყეენისასა მიუხვნა ამან მანუჩარ კოსტანტინე მეფესა მტკვრის აღმოსავლეთი და დაიპყრა თჳსად: ხოლო შემდგომად რა დაიპყრა კოსტანტინე მეფე-მან იმერეთი შეიკრიბა სპანი, მოჰყვა დადიანიცა და ქართლიდამ მოუხდა ჯავახეთს ქს. ჩჳპა, ქრ. რჲთ: მაშინ მანუჩარ ვერ წინა-აღუდგა. არამედ განამაგრნა ციხენი და სიმაგრენი საათაბაგოსანი: ხოლო მეფე-მან კოსტანტინემ მიუხვნა კვალად მტკვრის-აღმოსავლეთისანი სრულიად და უკუნ-იქცა ქართლსავე: შემდგომად იხილა შფოთება იმერთა კოსტანტინე მეფესა ზედა მანუჩარ ათაბაგ-მან, შეიკრიბა სპანი და წარუხვნა კოსტანტინე მეფესა მტკვრის აღმოსავლეთი კვალად: ამისი მსმენელი მეფე კოსტანტინე მოსწრაფებით მოვიდა სპითა: გარნა მანუჩარ კვალად არა ინება ბრძოლა მეფისა. არამედ ყვარყვარემ ბიძის ძის-ძე-მან მანუჩარისა-მან სთხოვა, რათა იგი ეწყოს მეფესა და მიეგება ესე ყვარყვარე ნებითა მანუჩარისათა მეფესა სპითა თჳსითა, ეწყო ძლიერად და იძლია მეფე კოსტანტინე ყვარყვარესა-გან ქს. ჩჳპგ, ქრ. როა: და მოვიდა გამარჯვებული ყვარყვარე: მაშინ მეფე კოსტანტინე ეზრახა ერთობა-მორჩილებასა. არამედ მანუჩარ ყვარყვარეს-გამო არა ინება:

ხოლო წელსა ქს. ჩუჳვ, ქრ. როდ მოვიდა იაყუბ ყეენი, გამოვლო აბოცი და მოადგა ახალ-ქალაქს და აოხრებდა გარემოთა ქვეყანათა მოწყვეტითა და ტყვე-ყოფითა: ამას მანუჩარ ვერ წინ-აღუდგა და ვერდა-რასმე ავნებდა სპათა მისთა. გარნა მცდელობდა მაგრებასა ციხე-ქვეყანისასა: არამედ ყეენ-მან მცირეს ხანსა შინა შემუსრა ახალ-ქალაქი და გამოიყვანნა მუნით მესხნი წარჩინებულნი და ტყვენი მრავალნი მუნ-მყოფნი სრულიად. მერმე მოსწვა ქალაქი და მუნიდ-გან მოადგა ახალ-ციხეს. ადიდო იგიცა და უყო ეგრეთვე მასცა. შემდგომად მოადგა აწყვერსა და შეამჭირვა ფრიად. მაშინ მოქალაქეთა ვერარისა შემწისა მპოველთა ითხოვეს ზავი ყეენისა-გან, რათა არა ტყვე-ჰყვეს და არცა შემუსროს ეკკლესია, მისცეს ქალაქი ყეენსა: ამის-თჳს ყეენ-მან მისცა პირი მტკიცე, ვინად-გან მკსინვარებდა ჯვარი და მისცეს მოქალაქეთა აწყვერი ციხით სეკდემბერს კე: არამედ რა მოვიდნენ სპანი ყეენისანი მოწყვეტილნი ქართლის-სომხითიდამ განრისხნა ყეენი და არდა-რა აღუსრულა პირი მესხთა, ტყვე-ჰყვნა აწყვერისანი სრულიად და აწყურის ღჳთის-მშობელი. მერმე კვალად მოაოხრა ქვეყანა ესე და დაუტევა ეკკლესია აწყვერისა უვნებელად, უკუნ-იქცა და წარვიდა: ხოლო მანუჩარ ათაბაგსა აღუშენდა დატყვევება აწყვერისა ღჳთის-მშობლისა, წარავლინა ვეცხლი დიდ-ძალი და დაიხსნა და დაასვენა აწყვერსავე. არამედ შეიჭირვებდა მოოხრებისა-თჳს ქვეყნისასა და შიმშობდა კოსტანტინე მეფისა-გან შურის-გებისა-თჳს და ამაგრებდა ციხე-სიმაგრეთა. არამედ შემდგომად მოკუდა მანუჩარ ათაბაგი ქს. ჩუჳზ, ქრ. როუ:

ია, ყვარყვარე გ, იგ წელი მთავრა:

და დაჯდა შემდგომად მანუჩარისა ათაბაგად ძე აღბუღა ათაბაგისა ყვარყვარე წლისა ნთ: ამან დაიპყრა სრულიად საათაბაგო, რამეთუ იყო ესე მშვიდობის-მოყვარე, გარნა მხნე, ახო-

ჯანი და შემმართებელი: ხოლო წელსა ქს. ჩუჟ, ქრ. როც, ეზ-რახა ამას მეფე კონსტანტინე, რათა შეერთდნენ, ანუ მისცეს შეწევნა თათართა ზედა. არამედ არა ინება უვარყვარემ: შემდგომად ამისა მოკჳდა დედის-იმედი ქს. ჩუჟა: ქრ. როთ, დეკემ-ბერს იც: ხოლო შემდგომად წარსვლისა თათართა-გან ქართლი-დამ იხილა კვალად განძლიერება მეფისა კონსტანტინესი უვარ-ყვარემ ეზრახა და დაეზავა და ჰყო მშვიდობა მის-თანა: შემ-დგომად კვალად ამავ მეფისა კონსტანტინეს ჟამსა შინა იყო-ვინმე ვაჭარი მესხი შაქს ყიდვასად აბრეშუმისად. არამედ შეექ-მნათ ლალვა და შფოთი მუნებურსა მედუქნესა და მესხსა მას, მრე-ექმნა შაქელი და გვემა მესხი იგი: მაშინ მესხ-მან აქადა სიმხნე და ძალი ათაბაგისა და დასთხოვა მუქარა: ამის-თჳს გან-რისხა შაქელი და უწყალოდ ჰგვემა მესხსა, მიუხვნა ქონებანი და განაძო მეტყველ-მან: „არ მიმიბას ყური სამსჯვლითა ლუ-ქანსა ჩემსა და მიცეს წიხლი დარბაზსა ამ.ს ჩემსა ათაბაგ-მან შენ-მან ამის-თჳს:“ ხოლო უღონო-ქმნილი და მტირალი მესხი იგი მოვიდა წინაშე ათაბაგისა და მოუთხრა ყოველი ყოფილი: მსმენელ-მან ათაბაგ-მან დაიდუმა ჯერეთ. მერმე შემოიკრიბნა სპანი, აღმოარჩია მათ შორის ფ ჭაბუკნი და დაუდგინნა მათ თავად მოხუცებულნი, გამოცდილნი ბრძოლათა შინა და შესხნა სრულიად იგინი ურახ კვიცთა ზედა, წარვიდა და განვლო მათით დბანის-ხევი, განვიდა მტკვარს და მივიდა შაქს უცნობლად და უგო ყოველნივე თქმულნი ვაჭრისა შაქელსა მას ვაჭარსა სრუ-ლიად და მისცა მესხსა ქონება თვისი, გარნა სხვა არა რაი ავნო ქვეყანათა და მოქალაქეთა, მოიქცა, შემოვლო ყარაია, გა-მოვლო მუხრანი, და რა მოვიდა შიდა-ქართლს ჰსცნა ესე ცი-ციმ ციცი-შვილ-მან, აცნობა შიდა-ქართველთა, შემოკრბენ და მოეწივნენ ათაბაგს, ვითარცა მდევარნი: მხილველ-მან ათაბაგ-მან მიუვლინა მეტყველ-მან: „რამეთუ არა რაი მივნიეს ესო-დენთა ქვეყანათა, ვიდრე ქათმისამდე. არამედ უმეტესად განვა-დიდე სახელი ქართველთა, ვინად-გან უმტერე მტერსა. ამის-თჳს ჯერს არს თქვენდაცა სიხარული, რამეთუ ვარ მკვიდრი და

მონათესავე თქვენი, აწ მიტევეთ, რათა წარვიდეთ მშვიდობით:« მსმენელთა ამისთა ქართველთა მოევლინათ მროველ ეპისკოპოსი და მოუთხრათ: „ანუ მოვედ და მორჩილ-ექმენ მეფესა ჩვენსა, ვინად-გან ხარ მკვიდრი, ანუ შეგიპყრობთ, რამეთუ ხელთა შინა ჩვენთა ხარ:« ამას შეპყრობასა ათაბაგი უარ-უთქმიდა და ცდასა ამისსა ცუდსა და ეტყოდა მშვიდობასავე: მოუგო მროველ-მან: „არა უწყი, რამეთუ ძალი ხნავს აღმართსა:« ამის-თჳს მიაქცივა ათაბაგ-მან მროველი ბრძოლისა პირსა ზედა, მაშინვე მოეტევ-ნენ ქართველნი, და აქით ეკვეთნენ მესხნი არადეთის გორასა ზედა, (რომელსა მიერ ჟამით-გან ეწოდა ცეცხლის-ჯუარი ფიც-ხელ ძრიელისა ბრძოლისა-თჳს), და იქმნა ბრძოლა სასტიკი, რამეთუ არა დაშთნენ მესხნი, რომელი არა დაიკოდა, ანუ არა დაჭკოდა, და თვით ათაბაგ-მან მოჭკვეთა მკლავი ხელ-ნავიანად: კვალად ჭკრა შუბი შალიკა შვილ-მან მაჩაბელსა და გარდააჭრუნა ცხენიდამ და შესძახა: „აწყევრის ღუთის-მშობელ-მან, თუმცა ურას კვიცს არ მჯდარ ვიყავ გამეთხარამცა მუნით გერძ:« მაშინ მაჩაბელ-მან მჩოქარე-მან მოუკრა ხრმალი და წარუკვეთა კისერი ცხენსა მისსა და დასცა ხრმალი უნაგირისა ტახტსა მეტყველ-მან: „სპარმან წმიდა-მან გიორგი-მ, არა-თუმცა ყოფილ-ვიყავ ჩამოვარდნილი მუამცა-განმეკვეთე (არამედ იქმნენცა სხვანიცა მრავალნი სახსოვარნი, გარნა სიგრძისა-თჳს დავიდუმეთ):« ხოლო იძლივნენ ქართველნი და შეიპყრეს მროველი, დაუწყეს ტრევა მეტყველთა: „უკეთუ ხნავს ძალი აღმართსა, ნებამ და-ფარცხოს თავ-დაღმართი, ვინად-გან არა ჭუო მღუდელთ-მთავარ-მან მშვიდობა მიაგეს ესრეთ. არამედ ათაბაგი მოვიდა გამარ-ჯვებული სამცხეს და შემდგომად ამისა მთავრობდა მშვიდობით და სიყვარულით და ერთობით მეფეთა-თანა: ხოლო მოკუდა ფევრუვარე ათაბაგი წლისა პბ, ქს. ჩფვ, ქრ. რპჟ, იანვარს ა:

იბ, ქაიხოსრო ბ, ა წელი მთავრა:

შემდგომად მისსა დაჯდა ათაბაგად ძე ყვარყვარესი ქაიხოსრო. ამან ქაიხოსრომ იწყო მეგობრობა გარემოთა მისთა მეფეთა და დაიპყრა სათაბაგო და განაგებდა მორჩილებასა შინა თვისსა. არამედ ჟამსა ამისსა იწყეს კირთება აზრუმ-ტრაპიზონის ფაშათა საათაბაგოსი და ჭანეთისა, და ამშვიდებდა ქაიხოსრო ათაბაგი მორჩილებისა პირსა ზედა, და სძლობდა მარადის: გარნა მოკუდა ქაიხოსრო ათაბაგი წლისა ნგ, მაისს ვ, ქს. ჩოვბ. ქრ. რჟ:

იგ, მზე-ჭაბუკი დიდი, იდ წელი მთავრა:

ამის ქაიხოსროს შემდგომად დაჯდა ძე ამისი ათაბაგად დიდი მზე-ჭაბუკ, დაუზავა მეფესა კონსტანტინეს და პატივსცემდა და ისმენდა. არამედ გურიელს კნინდა თუ მიუღეს ოსმალთა ჭანეთი: ხოლო ესე მზე-ჭაბუკ დაუზავა ოსმალთა მორჩილებისა პირსა ზედა. ამით მიუხუნა გურიელსა ბრძოლითა აჭარა და ჭანეთი და დაიპყრა თვით: ხოლო შემდგომად წელსა ქს. ჩოვიბ, ქრ. ხგ, წარმოავლინა სულტან სულეი-მან სარასკარი, რომელ-არს თავი სპათა ანუ სპასალარი, სპითა დიდითა და ძლიერითა დაპყრობად გიორგიისად: ესენი მოვიდნენ და მოადგნენ საათაბაგოს: მაშინ მზე-ჭაბუკ განამაგრნა ციხენი და სიმაგრენი და დაიხიზნა ხიზანნი და თვით განზრახვითა მესხთათა ეზრახა სარასკარსა და მივიდა წინაშე მისსა. ხოლო სარასკარ-მან პატივით შეიწყნარა და ითხოვა მზე-ჭაბუკისა-გან საზრდელი და ოლაუზობა იმერეთსა ზედა: ამან მზე-ჭაბუკ ადუსრულნა ულაფენი და წარუძღვა იმერეთს. ჩავიდნენ და ჰყვეს რა იგი აღ-ვსწერეთ, და გვალად უკმოქცეულთა გამოვლეს სამცხე-საათაბაგო უვნოდ ოსმალთა და წარვიდნენ: ამით დაუზავა ესე მზე-ჭაბუკ ოსმალთა და აღუთქვა მორჩილება და მსახურება. მერმე გვალად

დაამშენნა ხიზანნი და აღაშენა საათაბაგო და მართვიდა კეთილად: ესე მეგობრობდა დავით მეფესა ქართველთასა. არამედ ამას დიდს მზე-ჭაბუკს ამის-თვის უწოდდენ, რამეთუ დღეთა თვისთა არა აღათვრინდა ქათამიცა უსამართლოდ საათაბაგოსა შინა და სცხოვრებდა თვისთა მეზობელთა-თანა სიყვარულითა და მეგობრობითა: კვალად უკმოიხვნა საათაბაგონისა ყოველნივე და დაიპყრა თჳითვე. კვალად მძლავრთა ოსმალთა და ქწურ და ჭურ ქვეყანნა მათ-გან უვნოდ: შემდგომად მოკუდა დიდი მზე-ჭაბუკ ქს. ჩოვივ, ქრ. ხდ:

იდ, ყვარყვარე დ, ით წელი მთავრა:

დაჯდა შემდგომად მზე-ჭაბუკისა ძე ამისი ყვარყვარე ათაბაგად: ესე ყვარყვარე დაემეგობრა უმეტეს ყოველთა დავითს ქართველთა მეფესა: ხოლო წელსა ქს. ჩოვკ, ქრ. ხც მოვიდა სპა ხონთქრისა და მოადგა საათაბაგოს. არამედ ყვარყვარე ათაბაგ-მან განამაგრა ციხე-სიმაგრენი საათაბაგოსანი და დაიხიზნა ხიზანნი: მაშინ ოსმალთა რა ვერღა-რა რაი ჰპოვეს სამცხეს, გარდავლეს სამცხეს და შთავიდნენ თრიალეთს და მერმე ქართლს და მუნ მოსწყვიტნა დავით მეფე-მან და ლტოლვილთა გამოვლეს კვალად საათაბაგო: ამათ ყვარყვარემ ათაბაგ-მან არა რაი ავნო, არამედ მისცნა საზრდელნი და განუტევნა მშვიდობით: ამისა შემდგომად ამან ყვარყვარემ მისცა შეწევნა სპითა მეფესა დავითს შაჰ-ისმაილსა ზედა. ხოლო მოადგა რა შაჰ-ისმაილ ტფილისს, ამან წარმოავლინა სპასპეტი თვისი მდევარ მარბიელობითა და მოსრნა, მოსტყუევნა სამცხე. არამედ ყვარყვარემ ვერა რაი ავნო, რამეთუ მსწრაფლადვე უკუნ-იქცნენ: ამანვე ყვარყვარემ ოდეს მოვიდა მაწვეველი ხონთქრისა მეფეთა-თანა დაჰპყრობად იერუსალიმისად, აღირჩია ქართველთა მეფე გიორგი და მივიდა მის-თანა სპითა თვისითა, მიჰყვა მას იერუსალიმს და მოიქცა მისთანვე გამარჯვებული: არამედ შემდგომად ამისა

მოიხსენა შური იმერთა მეფე-ან ბაგრატ მზე-ჭაბუკ ათაბაგისა, რაჟამს მიჰყვა ოსმალთა იმერეთსა ზედა და კვალად ყვარყვარე-საცა, რამეთუ მიჰყვა გიორგი მეფესა იერუსალიმს და არა ბაგრატს. და კვალადცა იხილა შეკვება სამცხისა შაჰ-ისმაილისა-გან და მოოხრება, რამეთუ მოკუდაცა გიორგი მეფე ქართველთა. ამის-თჳს ეზრახა დადიან-გურიელსა და აღუთქვა გურიელსა, რომელიცა ეპყრა პირველ სამცხისანი. ესე განიხარ, გურიელ-მან და ერთო ბაგრატს: ხოლო დადიანი უნებლიეთად შიშისა-თჳს მოერთო იგიცა ბაგრატს: ამათ ყოველთა შეკრებულთა გარდმოვლეს მთა-ფერსათისა სპითა სრულიად იმერეთისათა, რათა დაიპყრას სამცხე ბაგრატ და შურ-აგოს ათაბაგსა ყვარყვარეს: მცნობ-მან ყვარყვარემ შემოიკრიბა სრულიად სპანი სათაბაგოსანი, და ეწყვნენ ურთიერთს მურჯახეთს და იქმნაცა ბრძოლა ძლიერი, ქს-ჩოვლე, ქრ. ხკგ, და მოსწყდნენ ორგნითვე ურიცხვნი. არამედ შემდგომად იძლია ათაბაგი ყვარყვარე, შეიპყრეს ყვარყვარე და მიართვეს ბაგრატს. ხოლო ბაგრატ პატიმარ-ჰყო ყვარყვარე იმერეთს და მოკუდა პატიმრობასა შინა ყვარყვარე ათაბაგი:

ბაგრატ მეფე-მან იმერთა-მან დაიპყრა სამცხე.

და ბაგრატ მეფე-მან დაიპყრა სამცხე თვისად და იყოფებოდა სამცხეს. მაშინ მისცა გურიელს აღთქმული აჭარა და ჭანეთი. წარვიდა გურიელი და დაიპყრა მან იგინი: არამედ მალიკაშვილ-მან ოთარ-მან წარიყვანა ქაიხოსრო ძე ყვარყვარე ათაბაგისა სტამბოლს და აუწყა ყოველი ყოფილი ბაგრატისა-გან ხონთქარსა, რამეთუ სამსახურისა მისისა-თჳს უყო ბაგრატ ესე ყოველი, ოდეს ჩაუძღვა იმერეთს ათაბაგი სპათა მისთა: ამის-თჳს განარისხნა სულტანი სულეიმან და წარმოატანა მუსტაფა ფაშა სპითა დიდითა და ზარბაზნებითა დიდ-დიდითა და რა მოვიდნენ ესენი, ეწყო ამათ ბაგრატ-გურიელით, აოტნა და მო-

სრნა ოსმალნი ქს. ჩფმა, ქრ. სკთ: ხოლო ქაიხოსრო და ოთა-
რი ლტოლვილნი წარვიდნენ კვალად სტამბოლს. ამისი მსმენე-
ლი სულტანი განრისხა მოწყვეტისა-თჳს სპათა თვისთა და წა-
რმოავლინა აზრუმისა და დიაბექირის ფაშანი სპითა სუაზს აქა-
თითა და ქაიხოსრო და ოთარი მათ-თანავე: ხოლო ესე-რა ჰსცნა
ბაგრატ მეფე-მან მოიყვანა მეფე ლუარსაბ და მამმეთა ბაისანნ
სოხოისტასა ზედა ოსმალთა ქს. ჩფმე, ქრ. სლგ: მაშინ იძ-
ლივნენ საქართველოსანი მუხთლობითა მესხთათა, რამეთუ არღა-
რა მწე-ეყვნენ მცილებლობისა-თჳს მეწინაობისა და წარვიდნენ
ლტოლვილნი მეფენი თვის-თვისად. ხოლო ოსმალნი შემოვიდ-
ნენ და დაიპყრნეს ციხენი სათაბაგოსანი განზრახვითა ოთარ
შალიკა შვილისათა, რამეთუ ეტყოდა ოსმალთა "უკეთუ დაიპ-
ყრათ ციხენი გერჩდენ ქუეყანა ესე საუკუნოდ, ვინა-გან ეშინო-
და ბაგრატისა-გან კვალად დაპყრობისა, რამეთი ბაგრატს ჰყვა
მწედ მეფე ქართლისაცა::"

იე, ქაიხოსრო ბ კჲ წელი მთავრა:

მაშინ მოსცეს ოსმალთა ათაბაგობა ქაიხოსროს და თვით წარვიდნენ: არამედ ამცნეს ათაბაგსა მტერობა ყიზილბაშთა. ხოლო ქაიხოსრო ათაბაგი ესიძა ვახტანგს მუხრანის ბატონსა და მოიყვანა დაჲ მისი დედის-იმედი და იქორწინა მის-თანა. გარნა ოსმალთა წესისა მათისა-ებრ იწყეს მძლავრებად ქუეყა-ნათა. შეუძნდა ესე ქაიხოსროს ათაბაგსა და ოთარს და განმზრა-ხველთა თავის-უფლებისა-თჳს თვისთა მიუწერეს შაჰ-თამაზს ყეენსა: "რამეთუ არს ქუეყანა ჩვენი სპარსთა, აწ ვინად-გან მო-გვეცა ძლევა, მოვედ, ჩვენ მოვსრათ ოსმალნი ძალითა შენითა და დაიპყრა ქვეყანა ესე:" მსმენელი შაჰ-თამაზ წარმოემართა. ხოლო ესე ყოველი მიესმა სულტანს სულეიმანს ხონთქარსა და მოვიდა იგიცა მოსრვად სამცხისად: ამისი მხილველი ქაიხოს-რო და ოთარი შეშინდნენ და იხმიეს ხვანჯი და მიუწერეს შაჰ-

ეროვნული ბიბლიოთეკა

თამაზს ვედრებითა დიდითა, რათა მოუწეროს ამათ წიგნი რი-
ხვისა: ესე უსმინა შას-თამაზ, ვინად-გან არა ენება ბრძოლა
ხონთქრისა, რამეთუ არა ძალ-ედვა მაშინ წინა-აღმდგომა მისი
და მოუწერა ოთარს: „ვინად-გან მიეც ქვეყანა ჩემი ოსმალთა,
ამის-თჳს მოვიდე და მოვსრა ქჳეყანა შენი და შენცა ვერ-ვინ
განგარინოს ხელთა-გან ჩემთა, მოგკვეთო თავი და მივსცე მძო-
რი შენი ძაღლთა:“ ხოლო ოთარ-მან წიგნი ესწრაფლ წარუვლი-
ნა სულტანს. მეტყუელ-მან: მოგეც ქვეყანა ციხეებითურთ და
დაგემორჩილენით ყოველნი. ამის-თჳს ამისი მცნობელი ყეენი
მოსრულ-არს მტერად ჩვენდა და აწ თქვენცა გნებავსთ მოწყვეტა
ჩვენი, რომელნი ველოდით მოწყალებასა. აჰა წიგნი შას-თამა-
ზისა, უკეთუ ვართ რისამე შემცოდენი:“ ამისი მხილველი ხო-
ნთქარი განგვირდა, მოსცა ათაბაგს შეწევნა და თვით წარვიდა
და დაშთა ქჳეყანა უგნოდ, ვინად-გან შას-თამაზცა უკუნ-იქცა
სპარსეთად: ხოლო წელსა ქს. ჩვმვ, ქრ. სლდ, კვალად მოვი-
და ბაგრატ იმერთა მეფე. არამედ ვერდა-რა დაიპყრა სამცხე გა-
ნა წაასხენა აწყურის ღ̃თის-მშობელი ციხე-ჯვარს და წარვიდა
თვითცა. მერმე ტყვე-ჰყო ლევან დადიანი: მაშინ შეუჩინა ქაი-
ხოსრო ათაბაგ-მან ჩხეიძე ხოფილანდრე: ამან გამოაპარა ლევან
დადიანი და მოიყვანა სამცხეს. ამის-თჳს ეზრახა ათაბაგი გუ-
რიელსა, რათა მისცეს გზა ლევანს დადიანს. ხოლო გურიელ-
მან სიხარულით წარიყვანა და ჰყვეს დადიანად ლევან ოდიშ-
სავე:

ხოლო წელსა ქს. ჩვმზ, ქრ. სლე ლუარსაბ ქართველთა
და ლევან კახთა მეფენი მტერობდნენ სპარსთა: ამას ზედა შე-
იზრახნენ ქართველნი, კახნი და მესხნი და დაუყეს რბევა და
ტყუევნა ადრაბაგანსა მრავალთა ჟამთა. ვინად-გან შას-თამაზ
იყო ქვემოდ უცალოდ: ამისა შემდგომად მოვიდა შას-თამაზ,
აღიღო ტფილისი ქს. ჩვმჱ, ქრ. სლვ. და ტფილისიდამ ეზ-
რახა ქაიხოსრო ათაბაგსა, რათა მისცეს ასული თვისი ცოლად.
არამედ ათაბაგს არა ესვა ცოლი, გარნა მისცა ასული ოთარ შა-
ლიკა შვილისა, რამეთუ ნათესავი ახლოს იყო ქაიხოსროსი:

ამით დაემზახლა შაჰ-თამაზ და მოსცა ნიჭი დიდ-ძალი. ყეენ-მან ათაბაგსა და წარვიდა სპარსეთად, რამეთუ ჰყო ესე ყეენ-მან ძმაცვით საქართველოთა შინა: მერმე ამის მიზეზისა-თჳს ეზ-რახა მეფე ლუარსაბ იჯუს შერმაზანს და ვახუშტ დიასამიძეს და ამოვან მესხთა. მოვიდა და მიუღო ათაბაგს ჯავახეთი და მტკვრის აღმოსავლეთის კერძი და დაიპყრა თვით: კვალად ესმა ხონთქა-რსა დამოყვრება ქაიხოსრო ათაბაგისა და ყეენისა. ამის-თჳს წარმოავლინა სპანი, მოვიდნენ და დაიპყრეს ქვეყანა ტაოსი სრუ-ლიად ქს. ჩვნ, ქრ. ხლც: ამასვე წელსა უმვა ლუდის-იმედ-ისან ქაიხოსროს ძე მანუჩარ: შემდგომად კვალად მოვიდნენ ოსმალნი და დაიპყრეს არტაანუჯი არსიანამდე: კვალად დაიპყრეს ფარავანი და სრულიად არტანი და ადაშენეს ფარავანი ქს. ჩვნბ, ქრ. ხმ: არამედ სამცხეს ვერ გარდმოვიდნენ ძალითა აწყურისა ღმრთის-მშობლისათა და ამაგრებდაცა ქაიხოსრო ყოველთა და აცნობა ესე ყოველნი ქმნილნი მეფის ლუარსაბისა-გან და ოსმალთა-გან შაჰ-თამაზს და კვალად მომავლობა ისკანდარ აზრუმის ფაშისა:

ა მოსლვა შაჰ-თამაზისა:

მსმენელი შაჰ-თამაზ, ვინადგან წარმოავლინებდა სპათა შარ-ვანსა ზედა, თვით წარმოემართა, მოვიდა, შემუსრა შაქი, შე-მოვლო ქართლი, მიეგება ქაიხოსრო ათაბაგი, ჩამოვიდა ყეენი, ალილო ვარძია, თმოგვი, ვანის-ქვაბნი, ასპინძა, ვარუნთა და სრულიად სამცხის ციხენი და აწყურის ღმრთის-მშობელი ტყვე-ჰყო. არამედ ციხენი მოსცა ქაიხოსრო ათაბაგსა და კვალად ვე-დრებითა მოსცა აწყურის ღმრთის-მშობელიცა: ხოლო უღონო-ქმნილი იჯუ და შერმაზან და ვახუშტ და ამოვან მიენდვნენ ყე-ენსა: მან შეიპყრნა იგინი, მოჰკლა იჯუ და შერმაზან და ვა-ხუშტ და ამოვან მიენდვნენ ყეენსა: მან შეიპყრნა იგინი, მო-ჰკლა იჯუ და შერმაზან და ვახუშტ და ამოვან წარიყვანნა ტყვედ განზრახვითავე ათაბაგისათა, რამეთუ ბრალეულ-ჰყოფდა მათ ქა-

იხოსრო: უკუნ-იქცა ყეენი, ჩავლო ერევანი და წარვიდა სპარსე-თად: ქს. ჩვნგ, ქრ. ხმა: ამასვე ქორონიკონსა მოვიდა იმერთა მეფე გიორგი, მოარბივა და მოსწვა სამცხე, ტყვე-ჰყო აწყური-სა ღჳთის-მშობელი, წაასვენა და წარვიდა: შემდგომად მოვიდა სულტანი სულეიმან, აღაშენა კარი, მოსრნა ურჩნი, უკუნ-იქცა და დასდვა ბასიანს ქს. ჩვნვ, ქრ. ხმდ: ამას მოუდგა შას-თა-მაზ და დასდვა არტაანს. ხოლო სულტან სულეიმან წარვიდა სტამბოლს:

მოსლვა შას-თამაზისა:

მაშინ შას-თამაზ წარავლინა ძე თვისი ისმაილ, ამან გარ-დმოდგომითა აღიღო კარი, შემუსრნა, მოსწყვიტნა და მოსწვა ცეცხლითა: არამედ შას-თამაზ შემუსრნა ციხენი სამცხისანი, მოსრნა და განასხნა ოსმალნი, მოაოხრნა ეკკლესიანი, შემუსრნა ხატნი და ჯვარნი და მოსცა ქვეყანა ქაიხოსრო ათაბაგსა: მერ-მე აქიდ-გან უკუნ-ქცეულ-მან ტყვე-ჰყო დედა ლუარსაბ მეფისა და წარვიდა თვისად: მაშინ მოვიდნენ ხიზნად აწყვერს ძმანი დედის-იმედისანი. ვახტანგ, არჩილ და ამოთან და განუყრნენ აქა: ხოლო წელსა ქს. ჩვჲბ, ქრ. ხნ ზავ-ჰყვეს იმერთ მეფე-მან გიორგიმ და ქაიხოსრო ათაბაგ-მან, მოსცა აწყვერის ღჳთის-მშობელი და მოასვენეს აწყვერსავე, შემდგომად წარავლინა ქა-იხოსრო ათაბაგ-მან ყვარყვარე ძე თვისი ოდიშს. მოსცა დედან დადიან-მან ასული თვისი მარეხ და იქორწინა მუნვე ქს. ჩვჲდ, ქრ. ხნბ, და წელსა მეორესა მოიყვანა ყვარყვარემ ცოლი თვისი სამცხეს: ამავ წელსა უშვა მარეხ ყვარყვარეს ძე ქაიხოსრო. არამედ უკეთუ ათაბაგობდა ქაიხოსრო. გარნა ტაო, შავ-კლარჯნი ეპყრათ ოსმალთა და ხედვიდა ქაიხოსრო მძლავრებასა და კირ-თებასა მათ-გან ქვეყანათათა და ვერა რაისა შეწევნისა მპოვნელი ცნებად მათდა, ამის-თჳს წარვიდა წინაშე შას-თამაზისა, რათა მოიცეს ძალი მის-გან ქს. ჩვო, ქრ. ხნც, მისრული ყეენ-მან

პატივით შეიწყნარა და იყოფვებოდა მუნ: ხოლო აქა ძე-მან ქაიხოსროს-მან მზე-ჭაბუკ იქორწინა გურიელის გიორგის ასული როდამსა ზედა ქს. ჩვთა, ქრ. ხნთ და მეორესა წელსა მოკვდა მზე-ჭაბუკ: ხოლო ქაიხოსროს ათაბაგის-თჳს ადუთქვა შას-თამაზს შეწევნა და ნიჭვიდა ნიჭთა დიდ-დიდთა. არამედ ყაზმინს ყოვასა შინა მოკუდა ქაიხოსრო ათაბაგი ქს. ჩვოგ, ქრ. ხჲა, და დაუტევა ძენი ყვარყვარე, მანუჩარ და ბექა:

იკ, ყვარყვარე ე, თ წელი მთავრა:

დაჯდა ყვარყვარე ათაბაგად ძე ქაიხოსროსი და ათაბაგობდა: არამედ დედის-იმედი დედა მისი იყო პირველ და აწცა და ვარაზა ოთარ შალიკას შვილის ძე მოქმედნი ყოვლისავე, რამეთუ ესე დედის-იმედი იყო ამაყი, გლისპი, მრისხანე და გაუსინჯავი, რამეთუ მოვიდა რა შას-თამაზ განრისხებული კახ-ბატონს ალექსანდრესა ზედა განჯას. მაშინ ჰყო ხრიკი ოთარ ჩოლაყა-შვილმან, ვითარცა ადვწერეთ. ამან დედის-იმედ-მან არღა-რა გამოიკითხა გლისპობით ზაკვა იგი, შეიპყრა ვარაზა და მოჰკლა იგი, რამეთუ ესე ვარაზა იყო ცოლის ძმა შას-თამაზისა:

გ, მოსლვა შას-თამაზისა:

ესე ჰსცნა შას-თამაზ, დაუტევა კახეთი და მოუხდა სამცხეს, მოსწყვიტნა და მოაოხრნა, ტყვე-ჰყვნა. გარნა უმეტეს ოცხე. ხოლო დედის-იმედი და ძენი მისნი გარდაიხვეწნენ აჭარას და მუნ გაჰერნეს, ქს. ჩვოდ, ქრ. ხჲბ, მაშინ ეზრახა შას-თამაზ ხონთქარსა, მისცა სამცხე-საათაბაგო, ყარსი და იმერეთი ხონთქარსა, თვით უკუნ-იქცა და წარვიდა სპარსეთად: ხოლო დედის-იმედი და ძენი მისნი მოვიდეს და დაიპყრეს კვალად სამცხე. არამედ ვარზას ძე-მან კოკოლამ და ვიეთთამე მესხთა უწყეს ზრახვა ხონთქარსა: ესე ჰსცნა მანუჩარ და აუწყა ყვარყვა-

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

რე ათაბაგს, წარმოუდგნენ ორნივე ძმანი და მეფის ძე ერეკლე, ბიძის ძე მათი და მოვიდნენ მგელ-ციხეს ქს. ჩფოგ, ქრ. ხჲდ, მუნით ყეენ-თან დესპანი წარავლინეს და აუწყეს უცოდველობა თვისი და ითხოვეს შეწევნა მის-გან. თვით მოვიდნენ და დას-დგნენ სამწყოვ დელესა შინა: ხოლო ესენი ოდიმის ქვაბიდამ შეღანის შვილ-მან იასონ აცნობა ვარაზას ძეს გოგოლას და ძმასა მისსა და მის ბიძას გურგაქს და ლაშქართა: ამათ ეახ-ლნეს ელია-შვილი, დიასამიძე ავთანდილ და შერმაზან კვალად ამატაკის შვილი ამატაკ და აბულ-ყათარ და ძმის-წული მათი როსტომ და ამატაკის ძე სეხნია შეკაზმულნი ფ კაცით ორთვა-ლის ხიდს ბოგირს გამოვიდნენ. მუნ ფანასკერტელის იობის ძე ჯიორასონ შეეყარათ: ამან ჯიორასონ სცნა ბატონის თავ-დასხმად მოსლვა მათი და წამსავე ამცნო ყანდურალის და ყანდურალ აუწ-ყა ქათმის ყივილის ჟამს ბატონებს: ესენი შეიკაზმნენ და შეკუ-დგნენ. ოხერათ თავს სიმაგრესა შინა, ივნისის ლ, მოვიდნენ იგინი, დაესხნეს ჩვენს სადგურს და თუხარლის კარავი აიალა-ფეს, ჩვენ კაცი მოუკალით, ერთი დავიჭირეთ და წარვიდნენ იგინი:

არამედ ესე ეცნათ ჩვენთა და შემოგვეკრიბნენ. მერმე მი-ვედით თმოგვს, ქალაქი აოვარბიეთ, თმოგვს მოვიდა დედის-იმედიცა. ორშაბათს ვანის ქვაბებს მოვადექით, ოთხშაბათს შე-სევით ავიღეთ, პარასკევს რჩეულიანი შევიყარეთ, კვირას ოლა-ლის ქვაბნი ავიღეთ და კარჭ ხს მოვკლით, ივლის ით ერეკლე წლისა იგ შევკაზმეთ, ფოსს მიუხდით, მოვსწყვიტეთ და ავია-ლაფეთ. მარბიელნი გაუძახეთ, რდვევის ხიზანი და ალაფი ავი-ღევით. მოვედით პალაკაციოს, დავდექით, თეთრ ციხის გარე-მოსი დავწვით. იქიდამ ალბუტი და კამაროვანიც მოვსწვით, მერმე მას-თან დესპანი წარვგზავნეთ. ამავ თთუეს კე მალიკა შვილ-მან ზუმბრის ძემ მათივე ნაქონები თვის-ციხე წაგვიღო და ჩვენთა შინა ოსმალნი ჩამოვიდენ, გამოუდექით, მგელ-ციხეს მოვუდით და შერმაზანის წყაროზედ დავდექით. იქიდამ აწყვერს მოვედით, აგვისტოს ლა ვარენთის ციხეს ულალატეს, მგელ-

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ციხიდამ ენკენისთვეს დ დაისამძის დემეტრეს სადადატოდ აზნაურნი წარვგზავნეთ, ვედარ უდადატეს, არამედ იზ ხელთ დარჩნენ ციხის-თავს მალიკა შვილს. მანუჩარ და ერეკლე მგელ-ციხეს იყჳნენ და მალიკა შვილთ აზნაურთ ძეთა თავს დაუსხნენ, აზნაურნი გარდეხვეწნენ, ერეკლემ კაცი ჩამოაგდო, ცხენი იშოვნა, სამცხიდამ მოვედით, მარანშიანთ წყაროზედ დავდექით, ფოს ჩაუდექით და მოვსრქნით. მას-თან დესპანი წარვგზავნეთ, და სამცხესავე მოვედით წელსა ქს. ჩვოზ, ქრ. ხჳე, მიჳვისდა კოკოლა, ახჩის ქვაბი წარვგვისვნა. მოვიდნენ მანუჩარ და ერეკლე კვალად წარუხვნეს. ამისა შემდგომად კოკოლას თვისი ძმის-წული გურგაქ შაჰ-უდგა და მანუჩარს მორთო ქაჯის-ციხითა და ფიცითა დიდითა. არამედ კვალად სტეხა ფიცი და შაჰუდგა მანუჩარისა-გან: მოვიდა მანუჩარ ზავისათჳს, მან არა ჰყო ზავი და ფოსო დაუწვით. მერმე ლაშქრით ქაჯის ციხეს მოვადექით, ბ ოკდომბერს გურგაქ შემოიგდა და ველი მოსცა. გავბრუნდით, კოკოლას კერძი ურთის-ციხე წავართვით და დავარღვივეთ, სიმაგრე დავსწვით და ქაქლუსია დაუტყვევეთ: კვალად ფოსო მოვარბიეთ. მას-თან დესპანი წარვგზავნეთ და მგელის-ციხეს მოვედით, ბოსტაღანის ძემ მატამ ძმა თვისი მოკლა, მას მანუჩარ თვალნი დასწვნა ყმითურთ: შემდგომად მანუჩარ და ყვარყვარე ათაბაგი მგელის-ციხეს მოვიდნენ და დედის-იმედიც მუნ მოვიდა, დეკემბერს ამბავი მოვიდა შაჰ-თამაზ მომკუდარ-იყო ოკდომბერს კბ: ხოლო დეკემბერს ლა ყვარყვარე და მანუჩარ თმოგს მოვიდნენ ქს. წელსა ჩვოც, ქრ. ხჳვ, იანვრის ე. დედის იმედი და ბექა ყველს მოადგნენ ც იანვარს, ყველი და თმოგვი აიღეს: კოკოლამ ურახსან შეიყარა თმოგვის მოსაშველებლად: არამედ ვედარ მოუსწრა, დედის-იმედიც ყველიდამ თმოგვს მოვიდა, იქიდამ მანუჩარ ჯავახეთს წარვიდა, ფოსო და ჯავახეთი დაარბივა და გურგაქს ქაჯის-ციხე გაუმაგრა საზრდელითა: მერმე ყვარყვარე და მანუჩარ ახალ-ციხეს წავიდნენ და დედის-იმედი თმოგვს დადგა, თმოგვი საზრდელით გაამაგრა:

ყეენ-თან დესპანი წარგზავნეს, ციხეების-აღება აცნობეს და ოსმალთ-აშლა: ამისა შემდგომად დავარდა ოსმალთა მოსვლა, დედის-იმედი სამცხეს მოვიდა, ყვარყვარე ავათ იყო, ზღუდერს ჩავიდა, ვერ წავიდა და მანუჩარ და ერეკლე, სპა შეკრებულნი ოსმალთა პირს მიუდგნენ. ოსმალნი ჩც კაცნი ფებერვალს კვ ყარახანს დაესხნენ, ყარახან გაუდრკა, მიეწივნენ ოსმალნი ივ კაცი მოკლეს, მოიქცნენ ოსმალნი და გორი დასწვეს და ზარი-ბატსა შინა დადგნენ: ყარახან ქ კაცით თავს დაესხა, ამოსწყვი-ტა ოსმალნი, გააქცივნა და აღივსო იარაღ-ალაფითა. და ბატო-ნი მანუჩარ აწყვერს შავიდა მისის იბ, წარვიდა ერეკლე ქართ-ლის დედოფლის-თანა და დედოფალი სურამს იდგა ფრიად უპო-ვარი და მას-თანა იყოფებოდა ერეკლე წელსა ქს. ჩვოც, ქრ. ხევ, აგვისტოს ზ:

ლალა-ფაშა მოვიდა:

ლალა-ფაშა სპითა მგელ-ციხეს მოადგა, ვ დღე ბრძოდა, ვერ აღიღო და ქაჯის-ციხიდამ სრულიად შემოეხოცნენ ოსმალ-თა, თ აგვისტოს ძურმანს და წინწალას შუა აზრუმ ვანის ფა-შანი მოვიდნენ, სულტანი და ყარახან ბაზუქლუ და მუღალუს ბატონი იქით შეიყარნენ, მაჯმად სულტანი გორაზედ წარმოდგა სპითა თვისითა, სხვანი შემოაბა ოსმალთა. პირველ სძლეს ყი-ზილბაშთა და მოსრვიდენ ოტებულთა ოსმალთა. არამედ შემ-დგომად აოტეს ოსმალთა და გარდაიხვეწა მაჯმად სულტანი. ხოლო მანუჩარ ქაჯის ციხისა-თვის შემოიკრიბნა სპანი, გარნა ვერცა ომსა და ვერცა ციხის აღებას მიუსწრა: მაშინ ამილახო-რის შვილი ქოია მიეგება ლალა-ფაშას არტანს და ორი ციხე შეუძღვნა. კვალად არფაქსად ვ ციხით მიერთო ფაშასა, ხერთვი-სი და ე ციხე მისცა. ხოლო ფაშამ ხახულის სანჯახობა მისცა, აგვისტოს იდ მანუჩარ თმოგვის ციხე მისცა. არამედ ახალ-ქა-ლაქი უწინვე წაართვეს, რომელსა შინა კოკოლას მეციხოვნენი

ეროვნული ბიბლიოთეკა

იდგნენ: გაიარა ფაშამ, ტფილისსა ზედა წარვიდა, მანუჩარ-თან წარიყვანა: ხოლო შემდგომად მოქცევისა ლალა-ფაშამ მუხრანი-დამ გამოუტევა მანუჩარ და სამცხეს ჯარ-მან იწყო მოდენა: ყვარყვარე წინ-მიეგება ლალა-ფაშას, მოვიდა ფაშა, ლუკზედ დადგა, და მუნ დედის-იმედ-მან ნახა: მერმე აიყარა ფაშა, ყვარ-ყვარე თან-წაიყვანა და აღარ დაბრუნდა, ოლთისი სანჯახათ მო-სცა, მანუჩარ გამოუშვა, აწყვერს მოვიდა. ამისა შემდგომად ლა-ლა-ფაშას ლაშქარი და მირმარი წარმოეგზავნა მანუჩარისა-თჳს, ქართლ-ზედ გაესია, ქართლს ვედარ ჩავიდნენ ესენი, სადგერი მოსწყვიტეს, და ეკკლესიის განძი წარხდა: კვალად წარმოეგზავ-ნა სანჩახი ფაშას, ჩაუსდენ ქართლს და მოარბიეს:

ხოლო წელსა ქს. ჩვოთ, ქრ. ხჲზ მანუჩარ წარიყვანეს აზრუმს და იქიდამ ყვარყვარე და მანუჩარ აპრილს კ სტამბოლს წარიყვანეს. მაისს იგ სამცხეს ჟამი მომსრველი გაჩნდა, ოკ-ტომბერს მანუჩარ გამოუშვათ, ნოემბერს მოვიდა, ხონთქარს ფა-შობა და სრულიად მამული მისი ებოძა. ყვარყვარე ბ თთუეს თორთომიდამ არ გაუშვათ. მერმე წელსა ქს. ჩვპ, ქრ. ხჲჱ, იანვარს ც ბექა ვალიდამ გადგა, ლალა-ფაშა წარსრულ იყო და ბექა ოლთის დამდგარ-იყო: ყვარყვარესა-თჳს ხონთქარს ფალა-განი ერგინა, ყვარყვარეს დაეცა. ამის-თჳს ქრისტეანობით გა-მოუშვა და თვისი საბატონო მოეცა მარტს მოვიდა ყვარყვარე, ოკტომბერს იე ბექაც მოვიდა, ორნივ ლორეს წარვიდნენ, ლო-რე მოარბიეს, გამარჯვებულნი მოვიდნენ: მეორეს წელს სინან-ფაშა მოვიდა, ტფილისს წარვიდა სპითა, ორნივ თან-წაიყვანა, ყვარყვარე თრიალეთიდამ იმერეთს გააბრუნა, რათა ემტერნენ იმერნი ქართლს და მანუჩარ თან-წაიყვანა. არამედ მოსრნა რა სვიმონ მეფე-მან სპანი სინან ფაშისანი, ეზრახნენ ყვარყვარე და მანუჩარ სვიმონ მეფესა და მოვიდა მანუჩარ სვიმონ მეფისა-თანა და მან მოსცა ასული თვისი ელენე ცოლად და უქმნა ქორ-წილი ქს. ჩვპბ, ქრ. ხო: ხოლო ფებერვალს მანა წარიყვანეს ბექა სტამბოლს. ამავე ჟამსა მოვიდა არჩილ დიდი-ხნის უნახა-

ვი დედის-იმედისა და დაჲ თჳისი ნახა და წარვიდა ოკტომ-
ბერსა შინა, და ნოემბერს მოკუდა ყვარყვარე ათაბაგი ქს. ჩფჳბ,
ქრ. ხო:

იზ, მანუჩარ ბ, ლბ წელი მთავრა:

დაჯდა ათაბაგად ძმა მისი მანუჩარ. ამ წელს მანუჩარს აწყვერს მეფის უდალატეს ოსმალთა. არამედ სძლო მანუჩარმვე, ფაშები მძიმედ დაიკოდნენ, გააქციენა და ალაფი ქვეყანა დარჩა მანუჩარსავე უვნოდ: ხოლო წელსა ქს. ჩფჳდ, ქრ. ხობ მოიყვანა მანუჩარ მარტს კდ მეფის სვიმონის ასული ელენე სამცხეს. ამისა შემდგომად მოვიდა შაჰაბაზ ქს. ჩფჳზ, ქრ. სოე, ადაშენა განჯა, მანუჩარს მოსცა ჩალაბუთი და დედის-იმედს ხუთი დიდი სოფელი, ამასვე ქორონიკონს გორი და ახალ-ციხე აღაშენეს ოსმალთა. და აგვისტოს ჩვენ მძევალნი გამოგვიხვნეს: ამის-თჳს მოვიდა სვიმონ მეფე მეშველად, ალარ აბრძოლეს, თემი მოარბია სვიმონ და წარვიდა. მერმე მანუჩარც მოდალატეთ-გამო ვეღარ დადგა და ახალ-დაბას ჩავიდა, დედის-იმედი და ყვარყვარეს ძე ქაიხოსრო საკანათვის-ციხეში დადგნენ, დიასამიძე ელია დემოთის ციხეში სააგალიშვილოს შეუყენეს, წაართვა ამან ციხე და განძი მრავალი და საფარც დაიჭირა. გოგორის შვილ-მან ბეჟან-მან ჯვარის ციხე ფაშას მისცა და ჩვენც ახალ-დაბას ჩამოვედით: მერმე მარტს იე, ქს. ჩფჳე, ქრ. სოვ მოვსრენით ჩვენნი მოდალატენი და ნიჯათითა მეფის სვიმონისათა დავიპყარით სრულიად სამცხე და ოსმალთაც დავეზავენით, და წარვგვლინეთ კაცი წინაშე ხონთქრისა. მოეცა ხონთქარსაც ქრისტეანობით ათაბაგობა და დავიპყარით ყოველი. არამედ მძლავრობდენ ოსმალნი და იყო ჭირი დიდი მათ-გან. არამედ დაითმენდა მანუჩარ: ხოლო შემდგომად მურად-ფაშის მოსლვისა მოვიდა შააბაზ ადებად ერევნისად ამან მანუჩარ მძლავრებისა-თჳს ოსმალთა წარუვლინა შაჰაბაზს ძე თჳისი მანუჩარ, რათა

მწე-ეულს, და მისცა ხერთვისი და რომელნიმე ციხენი და მე-ყენნა ყიზილბაშნი მწედ თვისად, არამედ ოსმალთა ეტყოდა, რათა არა მოსწყვიტოს სამცხე შააბაზ, ვითარცა ჰყო შაჰ-თამაზ: ხოლო შემდგომად უკუნ-იქცა რა შააბაზ, დაუტევა ძე ათაბაგისა მანუჩარ ერევანს ამირ-გუნახანის-თანა და ზრდიდა იგი: ხოლო წელსა ქს. ჩქთ, ქრ. სჟზ მოვიდა გურიელი მამია და დაიპყრა აჭარა. არამედ მანუჩარ ჯერ ვერ შურ-აგო ვინად-გან მიიქცეო-დნენ და დაუტევებდნენ წესსა და რიგთა და სჯულსა მესხნი ძლავრებითა ოსმალთათა: გარნა ემძვინვებოდა მანუჩარს და ცდელობდა ყოვლითა ძალითა თვისითა, რათა მოაგოს კვალსავე ირჯულსა. არამედ შემდგომად ამისა მოკუდა მანუჩარ ათაბაგი ქს. ჩქიდ ქრ. ტბ:

იც, მანუჩარ გ, ია წელი მთავრა:

მაშინ მესხთა მოიყვანეს მანუჩარ ძე მისი ერევნიდამ ბრძანებითა ხონთქრისათა და დასვეს ათაბაგად: ამან მანუჩარ დაიპყრა ნაქონები მამისა თვისისა: ამის ჟამს მოვიდა ბატონი თემურაზ, დაასადგურა ოლთისს. არამედ გარდიცვლებოდენ წესნი და ვიეთნი ზოგნი პატივისა-თჳს ნებით, ზოგნი მძლავრობით ოსმალთათა გამაჰმადიანდებოდნენ და იქმნებოდიან უმორჩილონი ათაბაგისანი: ხოლო მანუჩარ მძლავრობდა მათ და არა პატივსა უყოფდა. ამის-თჳს შეასმინეს ოსმალთა და მათ აზრუმის ფაშასა: მაშინ აზრუმის ფაშამ წარმოავლინნა სპანი ქს. ჩქკდ, ქრ. ტიბ, ვერ წინა-აღუდგა მანუჩარ და ჩამოვიდა ახალ-დაბას. მუნ ესმა ბრძოლად წარსლვა მარაბდას და მივიდა ქართველთათანა ტ მხედრითა და ჰყო მუნ რა იგი აღვწერეთ: და შემდგომად ლტოლვისა მოვიდა ახალ-დაბასავე, ეზრახა ოსმალთა, ზავჰყო მათ-თანა, მოვიდა კა დაიპყრა სამცხე: არამედ იხილა შემდგომ-შემდგომითა შფოთი ესე ვითარნი და არღა-რა რაი სხვა ღონე შეწევნისა, ამის-თვის წარვიდა სტამბოლს წინაშე ხონ-

თქრისა: ამ ჟამთა მოვიდა მოურავი გიორგი და ასპინძას გაემარჯვა ყიზილბაშთა ზედა, მერმე შეუხდა და აღიღო ციხე ხერთვისი და სხვანიცა, რომელნი ეპყრნეს ყიზილბაშთა და მისცა ოსმალთა: ხოლო მანუჩარ შეიწყნარა ხონთქარ-მან, მოსცა ქრისტეანობით ათაბაგობა და წარმოავლინა, არამედ მოგზაურს მომავალსა დახვა ბიძა თვისი ბექა, რომელი პირველ წარსრული იმყოფებოდა მუნ: ამან ბექამ ისტუმრა და კეთილად შეიტკბო მანუჩარ: გარნა განმზრახველ-მან ოსმალთა მძლავრებისა-მან და თვინიერ მათსა სხვისა ღონისა არა-რა რისამე შემძლებელ-მან, შეურთო საჭმელსა მანუჩარისასა სამსალა და მოჰკლა მანუჩარ, და თვით მოვიდა სტამბოლს, იქმნა მაჰმადიან, მოსცა ათაბაგობა და ყოველი საზღვარი სამცხე-საათაბაგოსი და უწოდეს საფარ-ფაშა და პატივ-სცეს დიდითა თუღითა. მერმე წარმოავლინეს და მოვიდა სამცხეს, ქს. ჩქე, ქრ. ტიგ:

ით, ბექა გ ანუ საფარ-ფაშა, ი წელი იფაშა:

და დაჯდა ესე საფარ-ფაშა და დაიპყრა სრულიად საათაბაგო, რომელნიცა საზღვარნი აღვსწერეთ და მართვიდა, ვითარცა წესი არს ოსმალთა: ამან აღწერა ქვეყანა და შეჰკვეთეს ხარკი ქრისტეანეთა სულზედ დრაჰკანი და ყოველსა მოსავალსა ზედა ხილითურთ მეილის-თავი, ცხვარზედ ბ შაური, ძროხაზედ აბაზი, ცხენსა და კამბეჩზედ ექვსი შაური: ხოლო საფაშოთ ხარკი დრაჰკნის მესამედი, რომელ არს ათი შაური წესისა-მებრ ოსმალთა: არამედ ეპისკოპოსნი და მონასტერნი წინათვე მღილობათა ამათ შინა ათაბაგებთაითა და უმორჩილებითა ქართლის კათალიკოზისათა შემცირდებოდნენ ურწმუნოებითა მესხთათა, რამეთუ მიუხმიდენ მამულ-შეწირულობათა, შემცირდებოდნენ და მოიშლებოდნენ მთავართა-გან და შემდგომად უმეტეს დაპყრობისა ტაო-კლარჯეთისა და შავშეთ-არტანუჯისა ოსმალთა-გან, არღა-რა მოიპოებოდა მუნ, ვინად-გან მიუხვნეს ოსმალთა სრუ-

დიად მამულ-მეწირულობანი და არდარა-ვინ იყო მეტრფე მონოზონებისა და წარაქვნდათ მუნიდამ სიწმიდენი ხატთა, ჯვართა და ნაწილთა სამცხეს, ქართლს, იმერეთს. ეგრეთვე აწცა მხოლოდ სამცხეს უმეტესად იქმნებოდნენ, რამეთუ არდა-რა იყო ეპისკოპოსნი ანუ მონასტერნი, ვინად-გან რისხვითა ღუთისათა გამამაჰმადიანდებოდნენ ყოველნი წარჩინებულნი ამ ქვეყნისანი და დაიწყეს მიერით თათრობა, რამეთუ ჟამთა ამათ მოაკლდებოდა ქრისტეანობასა: არა იყო მორჩილება კათალიკოზისა ანუ ეპისკოპოსისა და სამღუდელოთა. არამედ ოხრება ეკკლესია-მონასტერთა და შენება ჟამთა: ხოლო მორწმუნენი ჰფარვიდნენ და მალვიდნენ ხატთა, ჯუართა და ნაწილთა წმიდათათა და სხუათა წარაქუნდათ პირველისა-ებრ იმერეთს და ქართლს და ივლტოდიანცა წარჩინებულნი, რომელნი სძულობდენ მაჰმადიანობასა, რამეთუ განაგებდა საფარ-ფაშა ნებითა ოსმალთათა ყოველსავე: ამას საფარ-ფაშას სთხოვა მოურავ-მან სპანი და მოვიდნენ ლტოლვილნი სპანი ამისნი და მოურავიცა მოვიდა მის-თანა. მერმე წარვიდნენ სტამბოლს: ხოლო შემდგომად ესრეთის განგებისა მოკუდა საფარ-ფაშა წელსა ქს. ჩქლე, ქრ. ტკგ. არამედ ამის ქვემოთნი არდა-რა იწოდებოდენ ათაბაგად, თვინიერ საქართველოთაგანთა. გარნა ახალ-ციხის ფაშად: ხოლო ვინად-გან მოეცა ხონთქარსა ფირმანი მკვიდრობისა საფარ-ფაშისა-თჳს, შემდგომად სიკუდილისა მამათა მათთათა წარვიდიან სტამბოლს და მისციან ქრთამი და მათ წარმოავლინიან ფაშად:

კ, უსუფ-ფაშა ა, ია წელი ი ფაშა:

და შემდგომად სიკუდილისა საფარ-ფაშისა წარვიდა ძე მისი უსუფ სტამბოლს, მოსცეს ფაშობა და მოვიდა ახალ-ციხეს: არამედ ესე უსუფ-ფაშა იყო ფრიად მაჰმადიანი, მართვიდა საათაბაგოსა მორჩილებითა და ყოვლითა ნებითა ოსმალთათა და უმეტესად აზრუმის-ფაშისათა და იყოფებოდა მშვიდობით: მას

უსუფს სთხოვა მეფე-მან ქართლისა-მან როსტომ გზა, ამან მისცა და უმასპინძლებდა პატივით. გარნა ესე უსუფ-ფაშა მოიძულებდა ქრისტეანობასა და შესძინებდა მაჰმადიანობასა და აღმოფხვრებოდენცა წესნი და რიგნი ქრისტეანობისანი ყოველნივე და შეემატებოდნენ მაჰმადს, ვინად-გან განაგებდა და გარდავლიდა დღეთა თვისთა ნებითა მათითა და სჯულითა: შემდგომად მოკუდა უსუფ-ფაშა წელსა ქს. ჩქმზ, ქრ. ტლე:

კა, როსტომ ფაშა, იბ წელი ფაშა:

მაშინ წარვიდა როსტომ ძე მისი, ნაშობი მხევლისა სტამბოლს. ამას მოსცა ხონთქარ-მან ფაშობა. მოვიდა და დაჯდა ახალ-ციხეს და მართვიდა, ვითარცა, მამა მისი: გარნა თუმცა წარჩინებულნი მაჰმადიანნი იყვნენ. არამედ ცოლნი მათნი და მხევალნი იყვნენ ყოველთა ქრისტეანენი: ხოლო ჟამსა როსტომ ფაშისასა მოუვლინა ხონთქარ-მან ბრძანება, რათა იქმნენ ცოლნიცა მათნი, რომელნიცა მაჰმადიან არიან მაჰმადიანად: ესე უთხრეს ცოლსა როსტომ ფაშისასა. ხოლო მან არა ინება არამედ აიძულებდენ ყ. ფად მაჰმადიანად და ამის-თვის დაითმინა მრავალნი ტანჯვანი. მერმე განივლტო, რათა გარდაიგდოს თავი კლდესა ზედა. სცნეს ესე, შეიპყრეს და არა უტევეს, კვალად ინება მოშთობა თავისა თვისისა და მცნობელთა არცა ამას ზედა მიუშვეს: ხოლო შემდგომად სიყმილისა და მრავლისა ქენჯნისა მოიპოვა ღონე, რამეთუ ჰგონა, ვითარცა თვით თავისი ყოფნა ეგრეთცა სხვათაცა და ამის-მიზეზისა-თჳს იტყოდა: „უკეთუ დატევებინოთ ყოველთა წარჩინებულთა ცოლთა უწინარეს ჩემსა ქრისტე, მერმე დაუტეო მეცა, უკეთუ არა ესრეთ არცა მე:« მაშინ შეუთქვეს რა წარჩინებულთა ცოლთა, მათ ყოველთა შიშისა-თჳს ტანჯვისა დაუტევეს ქრისტე და გამაჰმადიანდნენ ყოველნი სრულიად და უღონო ქმნილი გამაჰმადიანდა იგიცა: არამედ იქმნნა რისხვა ღუთისა ცოდვათა ჩვენთა-თჳს,

რამეთუ აწ უმეტესადრე მოოხრდნენ ეკკლესიანი დიდ-შვენიერნი და იქმნებოდნენ პირუტყვთა სადგურ და ივლტოდიან კვალადცა, რომელთა არა ინებეს მაჰმადიანობა ქართლს, იმერეთს, ოდიშს, გურიას, კახეთს და წარაქუნდეთ ხატნი და ჯუარნი და წმიდათა ნაწილნი, მოისპოდნენ ეპისკოპოსნი, თუ სადმე იყო და მონაზონნი და მწყემნი. გარნა თვინიერ ადგილად-ადგილ იპოვებოდნენ მღუდელნი და შეიქმნა სრულიად მაჰმადიანობა წესითა და სჯულითა: მათითა და აღშენდებოდიან მეჩითნი: არამედ დაშთნენ გლეხნი და იგინიცა უმწყსელნი, ვითარცა პირუტყვნი: კვალად ჟამსავე ამისსა განაწესეს სპანი და შეჰკვეთეს მამულიანთა გამოსადებითა მათითავე ფაშას, ბეგს, ალაიბეგს, სანჯახს და აღას და რაოდენნიცა კაცნი დააწყსეს უწოდეს ხრმალი და სადაცა უხმდათ წარიყვანიან, არათუ ქრისტიანეთა. არამედ მაჰმადიანთა მოლაშქრედ: ხოლო მოვიდა ამ როსტომ ფაშის-თანა დადიანი ლიპარიტ ლტოლვილი, ამან მისცა და აშველნა სპანი. არამედ კვალადცა მოვიდა ლტოლვილი, შემდგომად მოვიდა გურიელი ქაიხოსრო სტამბოლიდამ: ამან როსტომ ბრძანებითა ხონთქრისათა მისცა სპანი და ჰყო კვალად გურიელად ქაიხოსრო, რამეთუ აქუნდათ ამათ ბრძანება ყოველთა საქმეთა ზედა იმერეთისათა და მართვიდნენ ესენი. არამედ ძნელოვანთა აუწყებდნენ აზრუმის ფაშას და მით განმართვიდნენ, შემდგომად მოკუდა როსტომ ფაშა წელსა ქს. ჩქნთ, ქრ. ტმზ.

კა, ახლან ფაშა ა, კ წელი ფაშა:

ამისა შემდგომად წარვიდა ძე როსტომისა ახლან სტამბოლს, მოსცა ხონთქარ-მან ფაშობა, მოსრული ესე ახალ-ციხეს მართვიდა სათაბაგოსა, ვითარცა წინა-თქმულნი. ესე ახლან ფაშა ნებითა იმერთათა ჩავიდა იმერეთს, დასვა მეფედ ბაგრატვმ უთვალო, შეიპყრა დარეჯან და ვახტანგ, წარმოიყვანა იგინი და მოებული მოვიდა ახალ-ციხეს და დაასადგურნა იგინი ოლთისს.

ხოლო რაჟამს დაიპყრა ვახტანგ მეფე-მან იმერეთი და დასვა არჩილ, არდა-რა რას მორჩილებდნენ ასლანს. ამის-თჳს შეასხმინა ხონთქარსა და ბრძანებითა მისითა აღვიდა მთასა ზედა ფერსათს სპითა ქს. ჩქჲგ, ქრ. ტნა:

არამედ იმერთა რა დასვეს ბაგრატვე, მოუძღვნეს ქრთამი დიდი, რათა უკუნ-იქცეს, ვინად-გან უზისთ მეფევე თჳსი: უკ-მო-იქცა ასლან და აუწყა ესენი ხონთქარსა. ამანვე მისცა სეხნია ჩხეიძეს იენგიჩარნი და შეაყენნა ქუთათისს ციხესა შინა: შემდგომად რა განაძეს ბაგრატ იმერთა ამას ასლან ფაშას ევედრნენ ვახტანგ და დარეჯან დედოფალი, რათა ჰყოს იგინი მეფედ იმერთა და მოსცეს ჩვ მარჩის წინდად ქეთევან, რამეთუ ჟამთა ამათ სრულიად მი-ცემულ იყვნენ მესხნი წესთა და სჯულთა ოსმალთათა და იყვნენ ვეცხლის-მოყვარენი პირისა და ფიცის-მტეხელნი, მეძავ-მემრუშე-სოდომიანნი, ვითარცა წეს-არიან ოსმალთა: მიიღო ქრთამი ასლან-ფაშამ, ჩავიდა იმერეთს და ჰყო ესენი მეფედ, ვითარცა აღვსწერეთ: შემდგომად კვალად ამანვე მისცა სეხნია ჩხეიძეს იენგიჩარნი და შეადგინნა ციხესა შინა ქუთათისს: ამავ ასლან ფაშისა-გან მოითხოვა შაჰნავაზ მეფე-მან ქეთევან, დაწინდული დარეჯანისა-გან ქს. ჩქჲზ, ქრ. ტნე, და მისცა ოთხმოცი ქესა და წარიყვანა ქეთევან: შემდგომად ვედრებითა *გურიელისათა მთავიდა იმერეთს ქს. ჩქობ, ქრ ტჲ, კვეთებული ბაგრატ შეიპყრეს და მოართვეს ასლანს: მაშინ ბაგრატ მოსცა ძე თჳსი ალექსანდრე მძევლად ქრთამისა წილ, დაჯდა იგივე მეფედ და მოვიდა სამცხეს: შემდგომად ამასთანავე მოვიდა ძე შაჰნავაზ მეფისა ლუარსაბ სამეფოდ იმერთა, მისცა ძღვენი ასლანს ფაშასა. არამედ ჰსცნა, რამეთუ აცთუნებს ასლან ფაშა და წარვიდა. ქს. ჩქოდ, ქრ. ტჲბ: ამის შემდეგს წელს მოვიდა ძე შაჰნავაზ მეფისავე არჩილ დაპყრობად იმერთა და პატივით შეიტკბო ასლან ფაშა-მან. არამედ მოვიდა გურიელიცა სამეფოდ იმერთავე. ესე აუწყა ასლან ხონთქარსა და შეევედრებოდა არჩილისა-თჳს იმერეთსა, რამეთუ მოყვრობდა ქე-

თევანისა-გამო: გარნა არა ინება ხონთქარ-მან არჩილ წინა-თქმულთა-თჳს შესმენისა და უბრძანა შეპყრობა არჩილისა: ამან დასვა პატიმარსავით ახალ-ციხეს და გურიელი განუტევა გურიას. მერმე განზრახვითა მესხთათა გამოპარვით გამოუტევა არჩილ: ხოლო ამა ჟამებთა შინა არღა-რა იყო სახელნი თავადთა, მთავართა და აზნაურთა. არამედ უწოდდენ ფაშად, ბეგად, ალაიბეგად, სანჯახად და აღად, რამეთუ ახალ-ციხეს და ოლთის იყო ათაბაგი ახალ-ციხის ფაშად წოდებული, კოლას სჯდა ფაშა, შავშეთს, აჭარას ბეგნი და სხვათა ადგილებთა ალაი-ბეგი და აღანი. გარნა მორჩილებასა და ლაშქრობასა ქვეშე ახალ-ციხის ფაშისასა: შემდგომად მოვიდეს ასლანისა-თანა ბაგრატ და გურიელი, ლტოლვილნი არჩილისაგან და აღუთქვეს ქრთამი დიდი: ამან აუწყა ხონთქარსა. ხოლო განრისხებულ-მან ხონთქარ-მან წარმოავლინა აზრუმის ფაშა სუაზს აქათითა სპითა. ესე მოვიდა და ჩამოუძღვა ასლან-ფაშა იმერეთს და რა იგი აღვსწერეთ იქმნა: მაშინ *) კვაცხუთს მდგომს აზრუმის ფაშას მოერთო წიგნი არჩილისა: „ვქმენ ყოველი, რა იგი ვყავ ასლან-ფაშისა-გან, რამეთუ მიმიდო საკანძური დიდ-ძალი სახონთქროდ და მით მომცა იმერეთი და აწ რაი არს შეცოდება ჩემი:“ ესე მისწერა აზრუმის ფაშამ წინაშე ხონთქრისა და ხონთქარ-მან ამის-თჳს მოუწერა თავის-მოკვეთა ასლან ფაშისა: მაშინ კვაცხუთს მოჭკვეთა თავი ასლან ფაშას, წელსა ჩქოზ, ქკე და წარავლინა თავი სტამბოლს: ხოლო აზრუმის ფაშა და მესხნი მოვიდნენ სამცხეს. არამედ ძე ასლან ფაშისა, მცნობი ამისი წარვიდა სტამბოლს, მისცა ქრთამი დიდი, ამის-თჳს მოსცეს ფაშობა და მოვიდა ახალ-ციხეს:

---

*) ესე კვაცხუთის სოფელი უბოძა დიდ-მან მეფე-მან სოლომ-მან და ძმა-მან მის-მან კათალიკოზ-მან იოსებ ზაქარია მოძღვარს და მის შვილს იოსებს: ხოლო მერე სოფელი ხიმში პირის-პირ მისსა მეფე-მან დავით მოსცა ბესარიონს: შენიშნულება გაბა-შვილისა:

ჲგ. უსუფ-ფაშა ბ, ი წელი ფაშა:

დაჯდა ესე უსუფ ფაშა წელსა ქს. ჩჲვ, ქრ. ტჟც და იწ-განგება, ვითარცა წინათთა. არამედ ამ ჟამებთა უკეთუ ვინ-მე მოიქონის ვეცხლი, წარვიდის სტამბოლს, მისცის ქრთამი და იშოვნის მკვიდრად მამული და დაიპყრიან, ვითარცა ჰყო ფი-რიალის შვილ-მან, რომელი განჭყიდა გურიელ-მან მღვდელი. მან მღვდელ-მან მოიგო ვეცხლი მაჭმადიანობით, წარვიდა სტამ-ბოლს, მისცა ქრთამი, მოსცეს ჯავახეთი და უწოდეს ფაშად, ამან და ძეთა ამისთა დაიპყრეს ჯავახეთი და არიან დღესდღეცა ფა-შად. ამითი იწყეს წარჩინებულთა მესხთა შემცირებად და ამაღ-ლებად უგვანთა და უგვართა: ამის მიერ უმეტეს მოოხრდებო-დნენ ეკკლესიანი და აღშენდებოდნენ ჯამნი და დაიტევებოდა ზნენი ქართულნი თვინიერ ენისა, და განდიდნებოდა მათ შო-რჯს მაჭმად და ნეშტნი ხატთა და ჯუართა შეიმუსრვოდა და იმ-ჟოფებოდა დედათა მათთა სამკაულად, რომელთა-გან იქმნებო-დენცა სასწაულნი მრავალნი, გარნა არავინ მიუპყრობდა ყურთა. არამედ ესრეთთა ვერდა-რა შემუსრვიდენ, გარნა განყიდდენ მრთელსა, სხვათა-თვის არდა-რა არს ჟამი აქა მოხსენებად: ხო-ლო ამას უსუფ ფაშას მოსცა გიორგი მეფე-მან ალექსანდრე ძე ბაგრატისა და ამან მეფედ ჰყო იმერეთს ქს. ჩჲვგ, ქრ. ტოა, და თვით მოვიდა ახალ-ციხეს. ამანვე წარავლინა მავშეთის ბეგი და დალატით მოჭკვეთა ქაიხოსრო გურიელს თავი და გურიას ასვა ძმა მისი გურიელად მამია ქს. ჩჲვე, ქრ. ტოგ: შემდგო-მად მოკუდა ესე უსუფ ფაშა წელსა ჩჲჟ, ქრ. ტოც:

ჲდ, სალიმ ფაშა*), ია წელი ფაშა:

მაშინ წარვიდა ძმა მისი სალიმ სტამბოლს, ამას მოსცეს ფაშობა ქრთამით, მოვიდა ახალ-ციხეს და განაგებდა ეგრეთვე:

*) ვახუშტის დაუწერია ასლან ფაშა, რომელიც ფაშობდა შემდგომ ისაყ-ფაშისა. ნახე 174 გვერდი.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ამის ჟამსა შინა მოვიდა მეფე გიორგი. ამან ისტუმრა და პატივ-სცა. შემდგომად ბრძანებითა ხონთქრისათა წარატანა მუსალიმი სპითა მეფე გიორგის, ჩავიდნენ და ჰყვეს არჩილ მეფედ: მერმე კვალად მოვიდა გიორგი მეფე დედა-წულით, ამან დაასადგურა ოშორას: შემდგომად ბრძანებითა ხონთქრისათა მოერტყა ოშორას სპითა სალიმ ფაშა, შეიპყრა გიორგი მეფე და პატიმარ-ჰყო ახალ-ციხეს. არამედ მესხთა გააპარეს გიორგი მეფე წელსა ქს. ჩქჟა ქრ. ტოთ:

ამასვე წარმოუვლინა ნაზარალი-ხან ალექსანდრე. ამან შეიკრიბნა სპანი ბრძანებითა ხონთქრისათა შთაიყვანა იმერეთს და ჰყო ალექსანდრე მეფედ და განამაგრა უმეტესად ქუთათისი და შემუსრა ეკკლესია, და უკმოიქცა ახალ-ციხესვე: შემდგომად ნებითავე ასლან ფაშისათა და ქრთამითა განაძეს არჩილ იმერთა და დასვეს გიორგი: ხოლო იყო ჭირი დიდი იენგიჩართა-გან, ციხეთა შინა მყოფთა მესხთა ზედა. გარნა თუ მაჭმადიანი იყუნენ, არამედ ჰკვლიდიან კაცთა და დედათა-თანა ძალ-ყოფდიან, ეგრეთვე ყრმათაცა და ართმიდიან მრავალთა უსამართლოდ: ამან სალიმ ფაშამ წარავლინა ქრთამი დიდი სტამბოლს შეწევნითა მესხთათა და ითხოვა განყვანა იენგიჩართა და მუნ დადგინება ყულთა: უსმინეს და დაადგინეს ყულნი და განთავისუფლდნენ ჭირისა მის-გან.

ხოლო განაძეს იმერთა გიორგი და დასვეს არჩილ: ესე ალუძნდა ასლან ფაშას, რამეთუ უნებლიეთ მისსა ჰყვეს და აუწყა წინაშე ხონთქრისა განრისხნა ხონთქარი და უბრძანა განძება მისი: მაშინ სალიმ ფაშამ მოიყვანა ნაზარალი-ხანიდამ სვიმონ ძე ალექსანდრესი ქს. ჩქჟღ, ქრ. ტპვ, შთაიყვანა იმერეთს და ჰყო მეფედ. შემდგომად ამანვე სალიმ ფაშამ მისცა იგივე სვიმონ გურიელს მამიას, რათა ჰყოს მეფედ და ამასვე წელსა მოკუდა სალიმ ფაშა წელსა ქს. ჩღა ქრ. ტპთ:

კე, ისაყ ფაშა, დ წელი ფაშა:

ხოლო ძე უსუფ ფაშისა წარვიდა სტამბოლს ისაყ, შესძლვნა ქრთამი დიდი, მისცეს ფაშობა და მოვიდა ახალ-ციხეს და მართვიდა თქმულთაებრ: ამან ისაყ ფაშამ მოიყვანა გიორგი ძე ალექსანდრესი ნაზარალი-ხანიდამ და ჰყვანდა თვის-თანა ყოფად იმერთა მეფედ: ხოლო ფაშანი ესენი, რომელნი მოვიხსენეთ, უმეტეს ამის-თჳს აშფოთებდიან იმერთა, რამეთუ უკეთუმცა არა ჰქონდათ იმერეთს ლაშქრობანი, წარიყვანდნენ, სადაცა უნებდათ ლაშქრად და ექმნებოდათ ჭირი დიდი და სიშორე გზისა და აქა ლაშქრობითა აღივსებოდიან ნიჭითა და ტყვითა, ვინად-გან არა-და-რად რაიდ სწნდა ოხრება, ტყვევნა, კლვა ქრისტეანეთა მაჭმადიანობით: ხოლო ისაყ ფაშას აღუძნდა არა მორჩილება აბაშიძისა და განდიდება მისი, შეასმინა წინაშე ხონთქრისა. ამის-თჳს ხონთქარ-მან წარმოავლინა სარასკრად აზრუმის ფაშა სპითა დიდითა, და მოვიდა ქეჰა მისი ახალ-ციხეს სპითა და თვით სარასკარი მოვიდა გურიას, განვლო ჭოროხი ნავის ხიდით, რამეთუ აქუნდა ბრძანება შვიდ წელ ყოფა იმერეთსა შინა და სრულიად მოოხრება ციხეებითურთ: მაშინ ისაყ ფაშამ და ქეჰამ გარდაავლეს ფერსათი სპითა. არამედ კაკას ხიდ-ზედ შეეკრათ იმერთა სიმაგრე. უწყეს ამათ დიდ-დიდთა თოფთა ცემა, ვერდა-რა დაუდგნენ იმერნი და შთავიდნენ ესენი იმერეთს და ჰყვეს რა იგი აღვსწერეთ: ხოლო მოკუდა სულტან მუსტაფა და დასჯდა აჰმად. ამან უბრძანა სარასკარს უკუნ-ქცევა იმერეთიდამ. მაშინ ამათ დაუტევეს მეფედ გიორგი ძე ალექსანდრესი და ზავ-ჰყვეს აბაშიძისა-თანა, აღაშენეს თხმელის ციხე ბაღდადს, შეაყენნეს იენგიჩარნი და უკუ-მოიქცნენ ქს. ჩღგ, ქრ. ტჟა: გარნა დახვდენ იმერნი მთასა ზედა და მოეწივნენ უკან. არამედ ესენი არღა-რა უკუ-ბრუნდნენ ბრძანებისა და ზამთრისა-თჳს და მოსრნეს იმერთა მრავალნი და დაჰკოდეს ისაყ ფაშა ხელსა შინა და მოჰკლეს ქოლის ფაშა და აღიღეს ალაფი მრავალნი და მესხნი მოვიდნენ ახალ-ციხეს: ხოლო ქეჰა წარვიდა აზრუმს სპითა, ვინად-გან გუ-

რიიდამ წარსრული სარასკარიცა მისრულ იყო აზრუმს: ამისა შემდგომად ისაყ ფაშა მართვიდა და განაგებდა საათაბაგოსა და ამას არა ეგდენ ერჩდა ფაშა კოლისა და ეძვინვებოდა ისაყს, რამეთუ იყო ხონთქრისა-გან მორჩილებასა შინა მისსა. ამისთჳს წარავლინა კაცი და მოჰკლა იგი დალატად: ხოლო შემკვიდრეთა მისთა უდადეს ხონთქარსა, რამეთუ თუმცა განსაგო იყო. არამედ ვერ მოაკვდინებდა სარგოსა-თჳს თავისა თვისისა, თუ́მცა არა ხონთქრისა შარავანდედობისა სვიანობისა-თჳს, ვერცა ფაშასა ანუ ბეგსა, ალაი-ბეგსა, აღასა და მოლაშქრესა. ამისთჳს განრისხნა ხონთქარი, წარმოგზავნა მტარვალი, რათა მოჰკვეთონ ისაყ ფაშას თავი: ჰსცნა ესე ისაყ ფაშამ, განივლტო, მივიდა სტამბოლს და დაიმალა მუნ წელსა რაოდენსამე. ხოლო ახალ-ციხეს წ რმოავლ ნეს ფაშად ასლან, ძე სალიმ ფაშისა ბიძის-ძე ისაყ ფაშისა:

კვ, ასლან ფაშა ბ, გ წელი ფაშა:

წელსა ქს. ჩღე, ქრ. ტჟგ მოვიდა ასლან ფაშა და დასჯდა ახალ-ციხეს და განაგებდა წესსა ზედა მათთა, რამეთუ ამ ჟამებთა არა-და-რა იყო ქრისტეანე თვინიერ გლეხთა, არამედ იგინიცა მცირედ სამცხეს, თვინიერ ჯავახეთისა და უმცირესად შავშეთს, აჭარას და არტანს. გარნა ვაჭარნი რაოდენიმე იყჳნენ ყოველ-გან საათაბაგოსა შინა. არამედ იყო შენობა დაბნებთა და აგარათა, ვინად-გან ესეოდენთა ჟამთა იქმნა მშვიდობა. ქრისტეანეთა ამათ შინა, აყრილნი ქართლიდამ და სომხითიდამ სახლდებოდიან აქა და უმეტესნი ჯავახეთს. კვალად უფროსად ტყვეთა-გან იმერთთა და განმრავლდებოდნენ ფრიად თათრობითა, ვინად-გან ხარკთა-გან კიდე ვერა რაის აგნებდნენ გლეხთა. ხოლო შემდგომად განცხადნა ისაყ ფაშა სტამბოლს, რამეთუ დაჯდა სხვა ვეზირ-აზამი, მისცა ქრთამი დიდი და მოსცეს ფაშობა ისაყ ფაშასავე და ასლან ფაშა წარვიდა სტამბოლს.:

ისაყ ფაშა მეორედ ჱ წელი ფაშა:

მოვიდა ისაყ ფაშა წელსა ქს. ჩღჱ, ქრ. ტჟვ, და დაჯდა ახალ-ციხეს. ამან დაამდაბლნა მიმდგომნი ასლან ფაშისანი მოხვეჭითა და წართმითა თეთრთათა და უპატიო ყოფითა და აღამაღლნა. თვისნი წელსა ქს. ჩღიბ, ქრ. უ, მოვიდა გიორგი იმერთა მეფე, რათა მწე-ეყოს. ხოლო ისაყ ფაშამ აღუთქვა. არამედ შემდგომად ნებითა ფაშისათა წარვიდა და დაიპყრა იმერეთი: კვალად წელსა ჩღიგ, მოვიდა იგივე გიორგი. გარნა შემდგომად გურიელის სიკუდილისა ნებითა ფაშისათავე დაიპყრა იმერეთი ქს. ჩღიგ, ქრ. უა:

ასლან ფაშა მეორედ ბ წელი ფაშა:

ხოლო წელსა ჩღივ, ქრ. უდ მისცეს კვალად ასლან ფაშას და მოვიდა ახალ-ციხეს. ხოლო ისაყ ფაშა წარვიდა სტამბოლსავე. ესე ასლან ფაშა ქრთამითა და ვედრებითა ბეჟან დადიანისა და ზურაბ აბაშიძისათა ჩავიდა იმერეთს სჯითა და იქმნა რა იგი აღვწერეთ იმერეთს: მერმე მოვიდა ახალ-ციხეს. არამედ უყოამანცა ეგრეთვე ისაყ ფაშას მიმდგომთა, ვითარცა მან ამისთა უქმნა:

ისაყ ფაშა მესამედ თ წელი ფაშა:

შემდგომად წელსა ჩღიჱ, ქრ. უვ მოსცეს კვალად ისაყ ფაშას ახალ-ციხის ფაშობა, მოვიდა და დაჯდა. არამედ ასლან ფაშა წარვიდა სტამბოლს, რამეთუ ვედრებითა და ქრთამითა ისაყ ფაშისათა მისცეს სხვა ფაშობა ასლან ფაშას, რათა არღა-რა შემცილე ექმნას ისაყ ფაშას: შემდგომად ისაყ ფაშისა-თანა მოვიდა გიორგი იმერთა მეფე სტამბოლიდამ, წელსა ჩღით, ქრ. უზ: ამან წარატანა მუსალიმი თვისი სჯითა, ჩავიდნენ იმერეთს

და იქმნა ყოველი იგინი, დაუტევეს გიორგი მეფ̃ და წარმოვიდნენ მესხნი: ხოლო შემდგომად გიორგი მეფისა სიკუდილისა წარავლინა ისაყ ფაშამ მავშეთის ბეგი ვახტანგ მეფისა-თანა და ითხოვა ძე გიორგისა ალექსანდრე: მან წარმოუვლინა ნიჭითა და შემდგომად წელსა ჩღკა, ქრ. უთ ბრძანებითა ხონთქრისათა მოავიდა იმერეთს და იქმნა აღწერილისაებრ: მერმე დასვა მეფედ ალექსანდრე, მოუდგინა ბეჟან დადიანი და თვით მოვიდა ახალ-ციხეს: ხოლო წელსა ჩღკბ, ქრ. უი წარმოავლინა ხონთქარმან აზრუმის ფაშა სარასკრად სპითა დიდითა დაპყრობად ადრიბეჟანისად: ესე მოვიდა ყარსს და მიუწოდა ისაყ ფაშას. შემდგომად მოავიდნენ ტფილისს და იქმნა ყოველი, ვითარცა აღვსწერეთ ქართლსა ზედა ყოფილნი: ხოლო ახალ-ციხეს ჯდა მუსალიმი და განაგებდა ნებითა ისაყ ფაშისათ. არამედ იქმნა ესე ისაყ ფაშა შემდგომად იესეს სიკუდილისა მპყრობელი და განმგებელი ხონთქრისა-გან სრულიადისა ძალითა ყოვლისა საქართველოსი, სახელითა სამცხე-საათაბაგოსი, სრულიად იმერეთისა, ქართლისა, ლორე, ყაზახ-შამშადილისა და კახეთისა: არამედ ვინად-გან იყო ქართლი დიდსა ჭირსა აღშენდა ჯავახეთი და სამცხე მუნიდამ, ვინად-გან გარდმოშენდებოდნენ და განმდიდრდნენცა ბეგნი, ალაი-ბეგნი, აღანი და ფაშანი ხვეჭითა მათითა: არამედ აქუნდაცა ჭირნი ჯავახ-სამცხელთა მოგზაურთა სპათა-გან. შემდგომად გარდმოვლეს ქართლი ლეკთა და სტყვევნიდენ სამცხე-ჯავახეთსა, ვიდრე კოლამდე და მიაქუნდათ ნატყვევნავნი უამრავნი. მრავალ-გზის ეწივნენ მესხნი და ეწყვნენ. არამედ იგინი მრე-ექმნებოდიან მარადის და მოსრვიდიან სპათა ანუ სადაცა ვის მოიხელდიან და წარაქუნდათ ალაფი დიდ-ძალი: ხოლო შემდგომად მოადგა რა თამაზ-ხან განჯას, უკუდგნენ ქართველნი ისაყ-ფაშისა-გან, მისცეს ნება ყიზილბაშთა და უხდებოდნენ ქართველნი სამცხეს და ჯავახეთს მარად-დღე და სტყვევნიდნენ: კვალად დღესა ერთსა მოუხდნენ და წარიღეს ნატყვევნავი: ამათ წარმოუდგა მუსალიმი, დაესხა დვირს, მოსრნა და მოსწყვიტნა ქართველნი, ტყვე-ყვნა მრავალნი, უკმოიხვნა ნატ-

ჟვენავნი და მოვიდა გამარჯვებული: ხოლო სძლო რა თამაზ-ხან ქოვრუღლსა, მაშინ მისცა ტფილისიცა ისაყ ფაშამ და წარმოვიდა ყოვლითა საგანძურითა თვისითა და დაჯდა ახალ-ციხეს: შემდგომად ზავ-ჰყვეს რა ხონთქარ-მან და შანადირ, ამით იქმნა კვალად მეგობრობა ქართველთა და მესხთა შორის არამედ ისაყ ფაშას არღა-რა აქვნდა ვეზირობა სამის თუღითა, გარნა იყო ორ-თუღიანი პირველისაებრ: ამ ისაყ ფაშამ წარავლინა ძე თვისი იუსუფ ფაშა სტამბოლს, შესძღჳნა ქრთამი დიდი ვეზირსა, მოსცეს ახალ-ციხის ფაშობა იუსუფ ფაშას, წარმოვიდა და მოვიდა ახალ-ციხეს:

კზ, იუსუფ-ფაშა გ, წელი ფაშა

წელსა ჩღლზ, ქრ. ჳკე, დაჯდა იუსუფ ფაშა ძე ისაყისა. ხოლო ისაყ ფაშა იყოფებოდა განსვენებით თვისად და მართვიდა იუსუფ ფაშა, თვინიერ დიდთა საქმეთა-გან და ამას ჰკითხვიდა მამასა თვისსა: ამან იუსუფ ფაშამ წარავლინა კაცი აჭარას საქმისა რისა-თვისმე. ხოლო მათ შეურაცხ-ჰყვეს კაცი იგი, განრისხნა იუსუფ ფაშა, წარავლინა მაჰმად ბეგ სპითა. ესე დაესხა აჭარას და მოსწყვიტნა სულნი ურიცხვნი უწყალოდ, აღიღო ალაფი მათი და მოვიდა იუსუფ ფაშისა-თანა: მაშინ ნეშტნი აჭარელნი წარვიდნენ სტამბოლს და ევედრნენ ხონთქარსა. ამის-თჳს წარიყვანეს იუსუფ-ფაშა სტამბოლს. არამედ ამანვე სძლო მათ, მისცა ქრთამი დიდი ვეზირსა, მან გამოუტევა და მოვიდა სამცხეს ფაშადვე: ხოლო ალექსანდრემ იმერთა-მან შეიპყრა ვახუშტი აბაშიძე. მოვიდა ისაყ ფაშისა ვედრებად ანუკა მეფის ასული: ამან აღუთქვა განტევება მისი და წარუვლინა მეფესა ალექსანდრეს ცხენი აღკაზმული და ქურქი და მიუტევა კ ქესა, რომელი თანა-ედვა ალექსანდრე ისაყ ფაშისა, რათა განუტეოს ვახუშტი. ხოლო მან არა ინება, არცა პატივ-სცა: ამის-თჳს წარავლინა ფირიადის შვილი ჯავახეთის ფაშა სიძე თვისი იმე-

რეთს სპითა წელსა ჩღმა, ქრ. ჟკთ; შთავიდა რა იმერეთს, მო-ეგება დადიანი, ერისთავი და ზურაბ. ხოლო ალექსანდრე ივლ-ტოდა ქართლს: ამათ მოიყვანეს გიორგი ძე გიორგისა და ძმა ალექსანდრესი, დასვეს იგი მეფედ და წარმოვიდნენ:

ამასვე წელსა მოვიდა შანშე ლტოლვილი ყიზილბაშთა-გან. ამის-თჳს წარმოევლინა კაცი შანადირს ისაყ ფაშისა-თჳს, რათა წარუვლინოს კრული შანშე: მაშინ ისაყ ფაშამ ალირჩია მშვიდო-ბა, რამეთუ ეშინოდა მის-გან მორბევისა და მოოხრებისა ქვეყ-ნისა, შეიპყრა შანშე და მისცა კრული: ამასვე წელსა წარმოევ-ლინა ალექსანდრეს ისაყ ფაშისა-თჳს, რათა ჰყოს იგივე იმერ-თა მეფედ. უსმინა ისაყ ფაშამ წინა-თქმულთა თვისვე, წარატანა ალექსანდრეს სპანი, ჩაიყვანეს და ჰყვეს იგი მეფედ და სპანი მოვიდნენ სამცხეს: ხოლო შემდგომად წელსა ჩღმბ, ქრ. ჟლ, რა სძლო შანადირ კვალად სარასკარს ყარსს წარმოავლინა და მოარბივეს ჯავახეთი, არტანი, კოლა, წარიღეს სრულიად ში-რუტყვნი და ქონებანი. არამედ ტყვენი არა ტყვე ჰყვნეს და მო-უწყვეს ვიდრე მტკვრადმდე მარბიელთა: შემდგომად წელსა ჩღმდ ქრ. ჟლბ წარმოევლინა ხონთქარსა საგანძური დიდი ლეკთა-თჳს, რამეთუ შანადირ ებრძოდა მუსულის ქალაქსა, შეიკრიბა უსუფ ფაშა და წარვიდა სპითა დიდითა და შთავიდნენ ქართლს. ხოლო მისრულთა თელო-წმიდას, იქმნა რა იგი აღსწერეთ ქართლსა ზედა: შემდგომად მოვიდა ძლეული უსუფ ფაშა აწყვერს და მო-კუდა მუნ: ამისი მსმენელი ისაყ ფაშა დამძიმდა ფრიად, გარნა მართვიდა იგივე ქვეყანათა.

ცხოვრება ეგრისს-აფხაზეთისა:

ხოლო ძე თარგამოსისა ეგროს, რა მოვიდა წილ-ხდომილსა თვისთა ძმათა შორის თვისსა ქვეყანასა, ამან ეგროს ჰპოვა ადგილი ზღვის კიდის აღმოსავლეთით მთასა შინა. ამან აქა აღაშენა ქალაქი და უწოდა სახელითა თვისითა ეგრი და ამ ეგროსისა-გან განითესნენ ქვეყანასა ამას შინა ძენი და ძენი ძეთა ეგროსისანი და აღავსეს ქვეყანა ეგროსისა და იყუნენ ესენი მორჩილებასა შინა მცხეთელ მამასახლისისასა, ჟამად და ჟამად განდგომილნი, ვითარცა აღვსწერეთ: ხოლო მოსლვასა არდამ სპარსთა ერისთვისასა და დაპყრობასა საქართველოსასა, ამის შემდგომად განდგნენ რა საქართველოსანი სპარსთა-გან, მაშინ ეგრის მდინარის დასავლეთისათა მოიმწყეს ბერძენნი, განდგნენ საქართველოსა-გან და მოსწყვიტნეს სპარსნი და მიერთვნენ ბერძენთა, რამეთუ ძალითა ბერძენთათა ჰყვეს და დაშთნენ და იყუნენ მცხეთელ მამასახლისის მორჩილებასა შინა: ხოლო შემდგომად მოკლა რა პირველ-მან მეფე-მან ფარნაოზ აზონ ერისთავი და დაიპყრა ყოველი საქართველო, არცა-და ამას მოერთვნენ ეგრისის მდინარის დასავლეთისანი. არამედ ერჩდენ ბერძენთავე და ეგრის მდინარის აღმოსავლეთისანი დაშთენ ფარნაოზის მორჩილებასა შინა: ამან ფარნაოზ განჰყო ეგრისი თვისს მორჩილებასა შინა მყოფი ორ-საერისთოდ და დასვა ქუჯი ერისთავად ეგრისს, რომელი აღაშენა ეგროს და უწოდა ბედია, ვინად-გან ჰპოვა ბედი და მისცა ქუჯის რიონის დასავლეთი და ჩრდილოეთი ზღვადმდე და ეგრისის მდინარემდე სრულიად სვანეთით. და მეორე, დასვა შორაპანს და მისცა საერისთოდ ნაწილი ეგრისისა, რომელ არს რიონის აღმოსავლეთი და სამხრეთი ზღვამდე. და

ლიხის მთამდე და იყჳნენ ესე ერისთავნი მორჩილებასა შინა და მოხარკეობასა შინა მეფეთა ქართველთასა. არამედ სიმცირესა შინა ვახტანგ გორგასლისა მიუღეს ეგრისისა და ზღვის პირნი ციხე-გოჯამდე ბერძენთა, გარნა მერმე ვახტანგვე მიუღო მკლავითა თვისითა ბერძენთა ჯიქეთი აფხაზეთითურთ, საზღვარი თვისი ოვსეთიდამ შემოსრულ-მან:

ამანვე ვახტანგ მისცა ლეონს კეისარსა*) ეგრისის მდინარის იქითი საზღვარი ბერძენთა და მერმე ამზითვა კეისარ-მან ცოლსა ვახტანგისასა ეგრისის მდინარის იქითი და ეპყრა ხოსროვანთა: ხოლო შემდგომად სტეფანოს ბაგრატიონის ჟამსა მიუღო ერეკლეოს კეისარ-მან კვალად ეგრისის მდინარის იქითი და დასვეს ბერძენთა ერისთავი თვისი ანაკოფიას და უწოდეს აფხაზთა ერისთავად და იყჳნენ აქა ერისთავნი ცვლილებითა: ხოლო მოსლვასა მურვან ყრუსასა იყო ანაკოფიას ერისთავი ლეონ. ამან ლეონ ისტუმრა მირ მეფე და არჩილ, ეპატივსცა და მსახურებდა მეფებრ და შემდგომად ყრუსა უკუნ-ქცევისა ამ ლეონს მისცა კეისარ-მან მკვიდრად ერისთობა და არჩილ მისცა ასული მირ მეფისა და გვირგვინი კეისრული, აღმოქმედისა მორჩილებისა და მონებისასა: არამედ შემდგომად ამ ლეონის სიკჳდილისა დაჯდა ძმის-წული ამ ლეონისა ერისთავად ანაკოფიასა ლევანვე სახელით: ესე ლევან იყო ასულის წული ხაზართა მეფისა და ვინად-გან მოუძლურებულნი იყვნენ ბერძენნი აგარიანთა-გან, ამან ხაზართა შეწევნითა გაიმკვიდრა საერისთო თვისი და მორჩილებდენ სრულიად ეგრისი მათთა მეფისა მოყვრობისა-თვის და პატივსა უყოფდნენ და შემდგომად სიკჳდილისა იოანესა და ჯუანშერისა განდგა ესე მეორე ლევან და დაიპყრა ძალითავე ხაზართა და მორჩილებითა ეგრისელთათა სრულიად ეგრისი ლიხის მთის იქითივე ზღვამდე და ხაზარე-

*) არამედ ბარონია სწერს. ფკთ წელსა შინა, კვალად ბერძენთავე მიუღეს ეგრისის წყალს იქითი, ფარსმან მეფის ჟამსა შინა აღაშენეს ბიჭვინტა:

თამდე და იწოდა მეფედ აფხაზთა და მოიდო საერისთოსა თვისისა სახელი ეგრისსა ზედა, ქს. ღპვ, ქრ. ვ, და ამათ-გან მეფენი მეფობდნენ აფხაზეთს ია ბაგრატიონამდე ესრეთ:

ა, მეფე ლევან ბ, გ წელი ჰმეფა.

ხოლო დაჯდა რა ესე ლეონ მეფედ და დაიპყრა ყოველი ეგრისი, არდა-რა უწოდა ეგრისი არამედ აფხაზეთი და განჰყო ესე ეგრისი და აწ აფხაზეთი რვა საერისთოდ, ა, დასვა აფხაზთა და მისცა აფხაზეთი, ჯიქეთი, ვიდრე ზღვამდე და ხაზართ მდინარედმდე, ბ. დ:სვა ცხომს და მისცა ეგრის იქითი ანაკოფია ალანითურთ. გ, დასვა ბედიას და მისცა ეგრისის აღმოსავლეთი ცხენის-წყლამდე. დ, ვინად-გან ამას ლეონს მოერთვნ:ნ ოძრახოს წილნი, ჭოროხის სამხრეთისანი და განუდგნენ ოძრახოს ერისთავსა უწოდა გურ:ა და დასვა მუნ ერისთავი თვისი. ე, დასვა რაჭა ლეჩხუმისა, ვ, დასვა სვანეთისა. ზ, მოარაპანისავე, რიონისა და ხანის წყლის აღმოსავლეთისა ლიხამდე სრულიად არგვეთისა. ჩ, დასვა ქუთათის ვაკისა, ოკრიბისა და ხანის წყლის დასავლეთისა გურიამდე და რიონის დასავლით ცხენის წყლამდე: ამანვე აღაშენა ქუთათისი ქალაქი და ციხე და ჰყო საყდარი აფხაზთა მეფისა, ვითარცა ანაკოფია ჰყო ტახტად მეორედ ესე ქუთათისი: ამისგანვე საგონებელ არს განთავისუფლება აფხაზთა კათალიკოზისა, ნებითავე ბერძენთათა. ამან ლეონ მოიწყო აფხაზეთი და განაგო ყოვლითავე და მომდგომად კეთილ-მეფობისა მოკუდა ქს. ყვ, ქრ. კვ, და დაუტევა ძენი. თეოდოსე, გიორგი და დიმიტრი:

ბ, მეფე თეოდოსე, ლთ წელი ჰმეფა:

გამეფდა შემდგომად ლეონისა ძე მისი თეოდოსე ამან დაიწყო *) უმეტეს აფხაზეთი, ესე თეოდოსე იყო სიძე აშოტ კურატ-ბალატისა. ამანვე უშველა კახთა მთავარსა გრიგოლის ზედა აშოტ კურატბალატსა. ესევე ეწყო ბაგრატ მეფეს ცოლის ძმასა თვისსა და ბუდა თურქს კვერცხობს სპითა თვისითა: შემდგომად ·ლტოლვილ-მან გარდმოვლო დვალეთი და მოვიდა აფხაზეთს. შემდგომად კეთილ-მეფობისა მოკუდა ქს. უმე, ქრ. ჲე:

გ, მეფე გიორგი, იე წელი ჰმეფა:

შემდგომად თეოდოსე მეფისა დაჯდა ძმა ამისი გიორგი მეფედ. ამან გიორგი-მ დაიპყრა ქართლი და დასვა ჩიხას ერისთავად ტინენ ძე დიმიტრისა ძმისა თვისისა და შემდგომად კეთილ-მეფობისა მოკუდა გიორგი მეფე ქს. უოზ: ქრ. ყზ.

დ მეფე იოანე, იდ წელი მეფა:

ხოლო გიორგი მეფისა შემდგომად მეფე იქმნა ძე მისი იოანე. არამედ დედოფალ-მან დედა-მან იოანე მეფისა-მან განიზრახა უმეტეს დამტკიცება მეფობა ძისა თვისისა და ვინაგან მომკუდარ იყოცა ძმა თეოდოსე და გიორგი მეფისა დიმიტრი. ამის-თვის შეიპყრა ძე დიმიტრისა ერისთავი ჩიხისა ტინენ და მოჰკლა იგი და უმრწემესი ძე დიმიტრისავე ბაგრატ მცირე ასაკითა ექსორია ჰყო და მოგზაური ბაგრატ შთააგდეს ზღვასა შინა: არამედ ღმერთმან განარინა იგი და მიიწია კოსტანტინეპოლეს. ხოლო მეფე-მან იოანე მოაგვარა ძესა თვისსა

---

*) მოიწყო, მოიმტკიცა დ. ჩუბინაშვილი.

ადარნასეს ცოლი, ასული გურამ აშოტ კურატ-პალატისა ძისა და აქორწინა და შემდგომად მოკუდა იოანე მეფე ქს. ჟოთ, ქრ. ჟთ:

ე, მეფე ადარნასე, ჲ წელი ჰმეფა:

და იქმნა მეფედ ადარნასე ძე მეფისა იოანესი. ხოლო ამის მეფობისა შემდგომად ჲ წლისა მოვიდა ბაგრატ ძე დიმიტრისა ექსორია ყოფილი კოსტანტინეპოლიდამ სპითა კეისრისათა და დაიპყრა აფხაზეთი. ამან ბაგრატ შეიპყრა მეფე ადარნასე და მოჰკლა იგი წელსა ქს. ჟპზ, ქრ. რზ:

ვ, მეფე ბაგრატ ა, ით წელი ჰმეფა:

დაჯდა ესე ბაგრატ მეფედ. ამან მოიყვანა ცოლი ადარნასე მეფისა ასული გურამ მამფალისა და შეირთო თვით ცოლად: ამანვე ბაგრატ გამოიყვანა ნარსე ცოლის ძმა თვისი და მისცა შეწევნა სპითა მეფე ადარნასესა ზედა. შემდგომად მეფობისა მოკუდა ბაგრატ, ქს. შვ, ქრ. რკვ:

ზ, მეფე კოსტანტინე, იე წელი ჰმეფა.

დაჯდა მეფედ აფხაზთა ძე ბაგრატ მეფისა კოსტანტინე. ხოლო ესე კოსტანტინე და სომეხთა მეფე სუმბატ ბრძოდნენ ქართლისა ზედა. არამედ შემდგომად ჰყვეს ზავი და დაიპყრა ქართლი კოსტანტინე და შემდგომად მოსლვისა აბულ-კასიმისა მიუწოდა კვირიკე-მ კახთა ქორიკოზ-მან ამ მეფეს კოსტანტი-ნეს. ამან მისრულ-მან შემუსრნა ციხენი ჳერეთისანი, მერმე დაზავდნენ კვირიკე კახთა, მეფე კოსტანტინე და ჳერთა მეფე და უკმოქცეულ-მან კოსტანტინე მეფე-მან მოსჭედა ოქროთი

ხატი ალავერდის მთავარ-მოწამის წმიდის გიორგისა და შეამკო ფრიად და მოვიდა აფხაზეთს. არამედ შემდგომად მეფობისა მმართველი მოკჳდა კოსტანტინე მეფე ქს. შკა, ქრ. რმა:

ც, მეფე გიორგი ა, ლთ წელი ჰმეფა:

გამეფდა ძე კოსტანტინე მეფისა გიორგი. ამას წინა-აღუდგა ძმა თჳსი ბაგრატ და იბრძოდნენ წელ-ნახევარსა და არა იყო მშვიდობა მათ შორის: შემდგომად მოკჳდა ბაგრატ და დაიპყრა სრულიად აფხაზეთი. არამედ ესე გიორგი იყო ღჳთის-მოშიში და მოყვარული, ჰაეროვანი, მხნე, ახოვანი, მოწყალე, უხვი, ეკკლესიათა მაშენებელი და ქჳრივ-ობოლთა შემწყნარე: ამან მისცა ასული თჳსი გურანდუხტ გურგენს ბაგრატ მეფის რეგვენის ძესა. ამანვე გიორგი მეფე-მან შემდგომად მეფისა ადარნასე კურაპალატისა სიკჳდილისა დაიპყრა ქართლი და დასვა ძე თჳსი კოსტანტინე: არამედ მტერ რა ექმნა მამასა თჳსსა ესე კოსტანტინე გამოიყვანა უფლის-ციხიდამ გიორგი მეფე-მან და ჰყო საჭურისად. ესევე გიორგი მეფე შთავიდა კახეთს, შეიპყრა კვირიკე კახთა ქორიკოზი და დაიპყრა კახეთი თჳთ და შემდგომად, ვითარცა აღვსწერეთ ზემოთ. არამედ შემდგომად კეთილ-მეფობისა მოკჳდა ქს. შნე, ქრ. როე:

თ, მეფე ლეონ გ, ბ წელი ჰმეფა:

მეფე იქმნა ლევან აფხაზეთს ძე გიორგი მეფისა. ხოლო ესე ლევან მძახლობით დაეზავა კვირიკეს ქორიკოზსა, და მისცა ასული თჳსი ცოლად დავითს, ძესა კვირიკე ქორიკოზისასა: არამედ შემდგომად თჳსისა ასულისა სიკჳდილისა კვალად ემტერა კვირიკე ქორიკოზს ლევან მეფე, და ლაშქრობასა შინა დასნეულდა ბაზალეთს, უკმოიქცა და მოვიდა ქუთათის და მოკჳდა მუნ მეფე ლევან ქს. შნზ: ქრ. როზ:

ი, მეფე დიმიტრი, კბ წელი ჰმეფა:

შემდგომად ლეონ მეფისა დაჯდა აფხაზთა მეფედ ძმა ლეონისა დიმიტრი: ესე დიმიტრი მეფე იყო მხნე, ახოვანი, შემართებელი და უღმთო. ამის-თჳს ქვე-გამხედველ ექმნენ ამას აფხაზნი და მოიყუანეს კოსტანტიპოლიდამ ძმა დიმიტრი მეფისა, თეოდოსი. არამედ ვერ შეუძლეს შემუსრვა დიმიტრი მეფისა. არამედ შემდგომად დიმიტრი მეფე-მან დაიზავა ძმა თვისი თეოდოსე, კვირიკე ქორიკოზის გამო და შუამდგომელობითა სვეტის-ცხოვლისა და მუნ მჯდომის კათალიკოზისათა: გარნა უარ ჰყო აღთქმა დიმიტრი-მ და დაწვა თვალნი ძმასა თვისსა თეოდოსეს და შემდგომად რაოდენისამე ჟამთა მეფობისა მოკუდა დიმიტრი მეფე, ქს. შოთ, ქრ. რჟთ:

ია, მეფე თეოდოსე, გ წელი ჰმეფა:

შემდგომად დიმიტრი მეფისა უდონო ქმნილთა აფხაზთა მკვიდრობისა-თჳს მეფეთა მათთა, ვინადგან არღა-რა ვინ იყო, მოიყვანეს თეოდოსე უთვალო და დასვეს მეფედ აფხაზთა, არამედ შემდგომად ექვსისა წლისა თეოდოსეს მეფობისა, ვინად-გან განირყვნა ყოველნი წესნი აფხაზთანი მეფობასა მისსა, ამის მიერ ითხოვეს დავით მეფის კურაპალატისა-გან მეფედ აფხაზთა ბაგრატ ძე გურგენისა, ასულის წული გიორგი აფხაზთა მეფისა: მან მოსცა და მოიყვანეს აფხაზეთს და აკურთხეს ქუთათისს მეფედ ქს. შპე, ქრ. ხკ, და ამ ბაგრატის შემდგომად იქმნა აფხაზეთს მეფობა ბაგრატიონთა: ხოლო მეფობდნენ აფხაზთა მეფენი იგინი აფხაზეთს წელთა რჟთ: და ამ ბაგრატის პირველისა მეფობიდამ ვიდრე ლაშას ძის დავით მეფისა და რუსუდანის ძის ნარინ დავით მეფისამდე იყო ერთ-მეფობისა ქვეშე სრულიად აფხაზეთი, მეფობასა ბაგრატიონთასა და ამ ორთა დავითის განყოფისამდე სამეფოთა გარდასხდენ წელნი ხოდ:

ცხოვრება იმერეთისა:

ა, მეფე ნარინ დავით, ა, ლვ, წელი ჰმეფა:

ხოლო დაჯდა ნარინ დავით მეფედ იმერთა ქს. ჩსნთ, ქრ. ჳოთ, ამიერით იწოდა დავით და მას ქვემოთნი მეფედ იმერთა და არღა-რა აფხაზთა: ხოლო ნარინ-დავით მეფობდა, ვითარცა აღვსწერეთ: და ამ დავითს გამეფებიდამ, ვიდრე ბრწყინვალე მეფის გიორგის იმერეთის დაპყრობამდე გარდახდენ წელნი ობ, ესრეთ, რამეთუ გამეფდა ნარინ დავით ქს. ჩსნთ ქს. ჳოთ და მოკუდა დავით მეფე ქს. ჩსჟგ, ქრ. ფიგ: და შემდგომად ნარინ დავით მეფისა დაჯდა მეფედ ძე დავითისა უხუცესი კოსტან-ტინე:

ბ, მეფე კოსტანტინე ა, ლბ ჰმეფა:

ამ კოსტანტინეს წინა აღუდგა ძმა თჳსი მიქელ და არა უტევებდა მეფობად და პყრობად იმერეთისა და მიქელ დაიპყრა რაჭა, ლეჩხუმი და არგვეთი და აქუნდათ დღეთა მათთა მარადის ბრძოლა, შლილობა და შფოთი და ხდომა ურთიერთთა და იყო ოხრება ქვეყნისა: ამის-თჳს შეიჭირვებოდენ დიდებულნი ამის სა-მეფოსანი და ვერა რითა ჰყვნეს ზავნი მათ შორის: იხილა და-დიან-მან გიორგი-მ ესე ვითარება მათ შორის, მაშინ მიიტაცა საერისთო ცხომისაცა და დაიპყრა თვით სრულიად ოდიში ანა-კოფიადმდე ეგრეთვე შარვაშიძემ აფხაზეთი და გურიელ-მან გუ-რია და სვანთა ერისთავ-მან სვანეთი და განიმკვიდრეს თვისად და არღა-რა ეგდენსა მორჩილებასა შინა იყუნენ მეფეთასა: ამისა შემდგომად მოკუდა დადიანი გიორგი, ქს. ჩტკგ, ქრ. ია და დასჯდა მის წილ ძე მისი მამია და ამან უმეტესად დაიპყრა ოდიში. შემდგომად ამ შფოთებასა შინა მოკუდა მეფე კოსტან-ტინეცა ქს. ჩტკზ. ქრ. იე:

გ, მეფე მიქელ, გ წელი ჰმეფა:

და შემდგომად მისა გამეფდა ძმა მისი მიქელ. ამან იღვაწა კვალად შეერთებად და დამორჩილებად პირველისაებრ მათ მთავართა და ერისთავთა. არამედ წართმევითა და ცვალებათა ვერ-და-რა შეუძლო. გარნა დაიმორჩილნა კვალად ხარკის მოცემითა და მოლაშქრედ თვისად. და სხვასა ვერღა-რა რაისა ეწია; რამეთუ მოკჳდა წელსა ქს. ჩტკთ, ქრ. იზ:

და ამას მეფესა მიქელს დაშთა ძე მხოლოდ ბაგრატ, რომელსა არა ძალ-ედვა მეფობა სიმცირითა და არცა-ღა მოერთვნენ მთავარნი წინა-თქმულნი. არამედ იყო ქუთათისს და მიიტაცებდიან მთავარნი ქვეყანათა და განირყვნებოდიან ყოველნი წესნი იმერთანი: ხოლო განძლიერდა რა ბრწყინვალე გიორგი მეფე, ამან გიორგი-მ განიხილა ესე ვითარნი იმერთა საქმენი, ეზრახა იმერთა მეფობისა თვისისა-თჳს: მაშინ იმერნი, შეიწრებულ იყჳნენ ხდომითა და ოხრებითა და არცა გიორგი იყო მორეული მემკვიდრე იმერეთისა. ამის-თჳს მისცეს პირი მტკიცე, ჩამოვიდა და დაიპყრა იმერეთი მეფე-მან გიორგი-მ სრულიად ქს. ჩტლ, ქრ. იჱ: და იყო მის ქვეშე და შემდგომად მისთა იყო ერთ სამეფოდ ქართლისა-თანა, ვიდრე ოჱ გიორგი მეფისა, ზ მეფის ბაგრატისამდე, წელი რლ. გარნა თუ განდგებოდიან და იწოდებოდნენ მეფედ, არამედ ირიცხვის ესრეთ ვინად-გან არა იყო სიმტკიცე:

დ, ბაგრატ ერისთავი:

ხოლო ამ გიორგი მეფისა-გან იქმნა ერისთავად ძე მიქელ მეფისა ბაგრატ და იყო მორჩილებასა შინა გიორგი მეფისასა მორაპანს. შემდგომად მოკჳდა დადიანი მამია ქს. ჩტმე, ქრ. ლგ, დასვა მის წილ ბრწყინვალე მეფე-მან გიორგი-მ ძე მამია დადიანისა გიორგი დადიანად: ხოლო ამისა შემდგომად მოიყვა-

ნა ცოლად ასული ყვარყვარე ათაბაგისა ბაგრატ მიქელ მეფის ძე-მან, ქს. ჩტნჱ, ქრ. მვ, და იქორწინა მის-თანა ნებითა დავით მეფისათა და ამან ბაგრატ შვა მის-გან ძენი სამნი. ალექსანდრე, გიორგი და კოსტანტინე: არამედ შემდგომად მოკჳდა ბაგრატ ერისთაობასა შინა ქს. ჩტობ, ქრ. ჲ: ხოლო შემდგომად ბაგრატის დაადგინა მასვე ერისთობასა ზედა დიდ-მან მეფე-მან ბაგრატ ძე ბაგრატ ერისთავისა ალექსანდრე, და ესე ალექსანდრე ერისთობდა მორჩილებასა შინა დიდისა ბაგრატ მეფისასა: შემდგომად მოკჳდა დადიანი გიორგი ქს. ჩპტდ, ქრ. ობ. და მიუბოძა დიდ-მან მეფე-მან ბაგრატ ძესა გიორგი დადიანისასა ვამიყს დადიანობა. არამედ შემდგომად მოსლვისა ლანგთემურისასა და შეპყრობისა დიდისა ბაგრატ მეფისა, წარვიდა რა გიორგი ძე დიდის ბაგრატის მეფისა ქართლს, რათა განაგოს მუნებურნი საქმენი, ვინად-გან იმერეთი აქჳნდა მშვიდობით სიმტკიცესა შინა:

ე, მეფე ალექსანდრე, ე წელი ჰმეფა:

მაშინ იცა ყამი ალექსანდრე ძე-მან ბაგრატისა-მან, ვინად-გან მიელო ძალი გიორგის ძესა დიდისა ბაგრატ მეფისასა, განდგა და დაიპყრა იმერეთი ქს. ჩტპზ, ქრ. ოე, იწოდა მეფედ და ეკურთხა გელათს (რამეთუ ქუთაისი ჯერეთ ეპყრა გიორგისავეთა), რათა უმეტესად მოიმტკიცოს იმერნი და ბრძოდა ციხეთა იმერეთისათა, რომელნი ეპყრნეს მეფესა ბაგრატს და ძესა მისსა გიორგის: მერმე ეზრახა ალექსანდრე დადიან-გურიელსა, შარვაშიძეს და სვანთა. არამედ არა ინებეს, რამეთუ მიში აქჳნდათ ჯერეთ ბაგრატ მეფისა და ეგნენ ერთ-გულებასა მისსა ზედა. გარნა აღიხუნა რომელნიმე ციხენი იმერეთისანი ალექსანდრე-მ, თვინიერ ქუთაისისა და მცირედისა შემდგომად მოკჳდა მეფე ალექსანდრე ქს. ჩტპთ, ქრ. ოზ, და დაუტევა ცოლისა თვისისა ანნა დედოფლისა-თანა ძე ერთი დიმიტრი:

ვ, მეფე გიორგი ა, ბ, წელი ჰმეფა:

და შემდგომად ალექსანდრე მეფისა დაჯდა ძმა მისი გიორგი მეფედ იმერთა, ამან გიორგი უმეტესად დაიპყრა იმერეთი და აღიხუნა ციხენი ბაგრატ მეფისა და გიორგისანი და უმეტესად მცდელობდა დამო ჩილებისა და შეერთებასა მათ მთავართათა: ამანვე გიორგი-მ დასხვა კათალიკოზად არსენი ქს. ჩტჟ, ქრ. ოღ: არამედ არა არდა-რა ინებეს მთავართა მათ მორჩილება გიორგი მეფისა. ამის-თჳს განიზრახა ამან გიორგი ბრძოლა ვამიყ დადიანის, რამეთუ უკეთუ სძლოს და დაიმორჩილოს იგი, სხვანიცა ყოველნი დაიპყრას: შემოიკრიბნა სპანი იმერთანი, წარვიდა და შთავიდა ოდიშს: დღესა ერთსა ეწყო ვამიყ დადიანი და ძლიერისა ბრძოლისა შემდგომად იძლია სპანი იმერთა და მოჰკლეს მეგრელთა მეფე გიორგი ქს. ჩტჟბ, ქრ. ზ. ხოლო ლტოლვილნი იმერნი მოვიდნენ თვის თვისად: მაშინ განზრახვითა ვამიყ დადიანისათა ჩამოვიდა გიორგი ძე დიდის ბაგრატ მეფისა და დაიპყრა კვალად იმერეთი: ხოლო კონსტანტინე ძე ბაგრატისა და ძმა ალექსანდრე და გიორგი მეფისა და დიმიტრი ძე ალექსანდრე მეფისა ივლტოდნენ ბასიანს და იყოფებოდნენ წელსა ოთხსა მუნ მწირად:

ზ, მეფე კონსტანტინე ბ, ე წელი ჰმეფა:

შემდგომად წელსა ქს. ჩტჟვ, ქრ. პდ. მოსწყდნენ რა იმერნი ბრძოლასა შინა ლანგ-თემურისასა მეფის გიორგისა-თანა და ამასვე ქრონიკონსა მოკუდა ვამიყ დადიანი და დაჯდა ძე მისი მამის დადიანად: მაშინ შთამოიყვანეს იმერთ კონსტანტინე ძე ბაგრატისა და ჰყვეს მეფედ იმერთა: ამან კონსტანტინე-მ დაიპყრა კვალად იმერეთი და აღიხუნა ციხენი, რამეთუ იყო გიორგი მეფე უცალოდ თემურ-ლანგისა-გან და კონსტანტინე ამით მცდელობდა გამკვიდრებასა იმერეთისასა და შეერთებასა თვისად დადიან-გურიელისასა და სვანთასა:

ღ, დიმიტრი ერისთავი:

არამედ მოკლეს მეფე კოსტანტინე ჩალადანს ანუ ჩალიანსა შინა ქს. ჩუა ქრ. პთ და ამან არა დაუტევა ძე. არამედ დამთა დიმიტრი ძმის-წული კოსტანტინესი და ძე ალექსანდრე მეფისა და მცდელობდა მეფობასა. გარნა იყო ყრმა და ვერა ღონიერ და არდა-რა ვინ დაემორჩილებოდნენ მეფობისა-თვის: მაშინ ჟამთა ამათ მოიცალე იქმნა გიორგი მეფე თემურ-ლანგისა გან და იხილა იმერეთი ესრეთ, ჩამოვიდა სპათა თვისითა იმერეთს, მიერთო დადიანი მამია და ყოველნი იმერნი, შეიპყრეს დიმიტრი და მისცეს მეფესა გიორგის: ხოლო მან არა რაჲ ავნო. არამედ წარავლინა ქართლს და დაასადგურა სომხითს სარჩოთი და იყოფებოდა მუნ და იმერეთი სრულიად დაიპყრა მეფე-მან გიორგი-მ: შემდგომად გიორგისა ეპყრა მეფესა კოსტანტინეს ნებასა შინა თვისსა: შემდგომად კოსტანტინესა ალექსანდრეს მეფესა: ხოლო ამ ალექსანდრე მეფესა ძესა გიორგი მეფისასა სიჭაბუკესავე თვისსა ესმა ქება და შვენიერება სიკეკლუცე დიმიტრის დის თამარისა, ეტრფიალა და მოიყვანა ცოლად და ქმნა ქორწილი მის-თანა: ხოლო მოკლეს რა აფხაზთა მამია დადიანი ქს. ჩუიდ, ქრ. რბ და დაჯდა ძე მისი ლიპარიტ. მაშინ მეფე-მან ალექსანდრე-მ სიყვარულითა ცოლისა-თვი ისა და ვინად-გან უწყოდაცა ვერ შემძლებელობა დიმიტრისა, მისცა კვალად ერისთობა იმერეთს დიმიტრის და იყო ერისთავად ესე დიმიტრი მორჩილებასა შინა ალექსანდრე მეფისასა, ვახტანგისა და გიორგი მეფისასა: ხოლო მოკუდა ესე დიმიტრი ერისთობასა შინა, ნე მეფისა ალექსანდრესი ქს. ჩუნე, ქრ. რმგ:

და დასვა მეფე-მან გიორგი-მ ძე მისი ბაგრატ ერისთავად, და იყო მორჩილებასა შინა მისსა: არამედ ათაბაგ-მან ყვარყვარე-მ გაათაბაგებისა თვისისა გიორგი მეფისა-გან იწყო ქვე-გამხედვარობა მეფისა გიორგისა. ამის-თჳს ეზრახა ბაგრატს ფარულად, რათა განდგეს და აღუთქვას დადიან-გურიელისა განათავისუფლება

და მწე ეყოს იგი ბაგრატს: სთნდა ბაგრატს განზრახვა ესე და
ჰყოვლდა ეგრეთ. ამის-თჳს მოსცეს დადიან-გურიელ-მან, აფხაზთა
და სვანთა ზირი მტკიცე მეფედ ყოფისა იმერეთს:

თ. მეფე ბაგრატ, ივ წელი ჰმეფა:

მაშინ ზაემანითა ამით განსდგა ბაგრატ და დაიპყრა იმერეთი,
და ვინაჲ-გან მეციხოვნენი გიორგი მეფისანი არა ეკრძალოდენ
ბაგრატს, რამეთუ ბიძა იყო მეფისა და სათნო, გამოასხნა ციხო-
ველნი და დაიპყრა თვით და შეაყენა მეციხოვნე გუშაგნი თჳსნი:
ამისი მცნობელი მეფე გიორგი, შეკრებული სპითა ჩამოვიდა იმე-
რეთს და რა არღა რა მოერთო ათაბაგი ყვარყვარე, ეწყო სპითა
იმერთათა ბაგრატ ჩიხორს, ქს. ჩუჲბ. ქრ. რნ, და ძლიერისა ბრძო-
ლისა შემდგომად იძლია გიორგი მეფე და ივლტოდა ქართლსავე:
ხოლო ბაგრატ გამარჯვებული მოვიდა ქუთაისს, აქა მოერთვნენ
დადიან გურიელ-აფხაზნი და სხვანნი და აკურთხეს, სრულიად იმე
რთა სათნო ჩინებითა, მეფედ. ამის-თჳს აღუსრულა მთავართა მათ
აღთქმული თჳსი და განთავისუფლდენ, თჳნიერ ლაშქრობისა და
ქვე განწესებისა მეფისა და იქმნა იმერეთი მიერით ერთ-მეფედ და
ოთხ სამთავროდ ანუ სათავადოდ, რამეთუ მიიღო დადიან-მან ოდი-
ში, გურიელ მან გურია, შარვაშიძემ აფხაზნი და ჯიქნი და გე
ლოვან-მან სვანეთი და ბაგრატ მეფობდა მათ ზედა ესრეთ: ხოლო
მოვიდა ამ ბაგრატის-თანა ათაბაგი ყვარყვარე, ლტოლვილი გი-
ორგი მეფისა-გან: ამან ბაგრატ პატივით შეიწყნარა. არამედ მო-
ვიდა რა თაგრიყ-გილაქი და თემურ და მოაოხრეს გიორგი მეფე.
მაშინ უშველა ბაგრატ მეფე-მან ყვარყვარე ათაბაგსა, შთავიდნენ
სამცხეს და დაიპყრა ათაბაგ-მან სამცხე და ბაგრატ უკმოიქცა იმე-
რეთსავე: არამედ მარადის აძლევდა ნიჭადსა ათაბაგსა, რათა და-
მორჩილოს ყვარყუარე-მ ერისთავნი გიორგი მეფისანი: შემდგო-
მად შეიპყრა გიორგი მეფე ყვარყვარე ათაბაგ-მან. მაშინ შეიკრიბა
სპანი ბაგრატ მეფე მან და შთავიდა ქართლს და დაიპყრა სრუ-

ლიად ქართლი, ქს. ჩუჲვ, ქრ. რნდ. და დაიწყო პყრობად კახეთისა, არამედ განუტევა ბაადურ ათაბაგ-მან მეფე გიორგი, და მოჰყვა თვით სპითა, რათა დაიპყრას ქართლი და ბრძოს ბაგრატ მეფესა გიორგი მეფე-მან; იხილა ეს ბაგრატ მეფე-მან, არა ინება ბრძოლა, წარმოვიდა და მოვიდა ქუთაისს:

ხოლო მოკუჳდა დადიანი ლიპარიტ ქს ჩუო, ქრ. რნჳ და დაჯდა ნებითა ბაგრატ მეფისათა ძე მისი შამადავლე და წინარე მოკუჳდა მეფე გიორგიცა ქართლისა და მეფე კონსტანტინე არა უტევებდა ბაგრატ მეფესა ლიხის აქეთს მთის ძი ობათა. ამისთჳს შეიკრიბა მეფე-მან ბაგრატ სრულიად სპანი იმერთანი და ჩავიდა და დაიპყრა შიდა-ქართლი: ხოლო კონსტანტინე-მ განამაგრა ტფილის'ი და სომხითი და ბრძოდენ ურთიერთსა. მაშინ ზავ-ჰყო ბაგრატ მეფე-მან კახ-ბატონის გიორგის-თანა, რათა მომსმენელ იყოს ბაგრატისა და მიიღოს კახეთისა, რომელი უპყრავს კონსტანტინე მეფესა: შემდგომად მოკუჳდა დადიანი შამადავლე, ქს. ჩუოდ, ქრ. რჲბ და დაჯდა ბიძა მისი ვამიყ დადიანად, სათნოთივე ბაგრატ მეფისათა: ხოლო ამან ვამიყ დადიან მან არღარა ინება განძლიერება უმეტესად ბაგრატ მეფისა, შემოიკრიბნა აფხაზნი და გურიელი და უწყო კირთება, ოხრება და დაპყრობა იმერეთსა: ესმა ესე ბაგრატ მეფესა ქართლს მყოფსა და წარვიდა მსწრაფლად სპითა დიდითა, რამეთუ წარიტანნა ქართველნიცა და მ-სრულსა ოდიშს ეწყო დადიანი ვამიყ და იქმნა ბრძოლა ძლიერი ქს. ჩუოზ, ქრ. რჲე და მოსწყდნენ მრავალნი: შემდგომად იძლია დადიანი ვამიყ მაშინ შევიდა ბაგრატ მეფე ოდიშს, აღიხუჳნა ციხენი და დაიპყრა ოდიში: ამისი მხილველი დადიანი ვამიყ ევედრა და აღუთქვა ერთგულად მორჩილება ფიცით, რათა ჰყოს იგივე დადიანად და, ვინად-გან ბაგრატ მეფესა აქუჳნდა სხვა განზრახვა ქართლსა ზედა დაადგინა ვამიყვე დადიანად, ფუცებული ერთგულობასა ზედა. მერმე წარმოიყვანა დად ანიცა სპითა თვისითა და მოვიდა ქართლს უძლიერესად და ბრძოდა ციხეთა კონსტანტინე მეფისათა. კნინღა დაპყრობად. არამედ წელსა ქს. ჩუოჳ, ქრ. რჲვ, მოვიდა უზუნ-ასან ყეენი: ამის-მან მცნობ-მან ბაგრატ მეფე-მან

არდა-რა ინება ბრძოლა უზუნ-ასან ყეენისა, ვინად-გან კოსტან-ტინე მეფემცა მივიდა მის-თანა და მისცა ციხე ტფილისი, უკ-მოიქცა და მოვიდა რაჭას, დასნეულდა მუნ და მოკუ̂და ქს. ჩუოჵ, ქრ. რჲვ და დაფლეს გელათს:

ი, მეფე ალექსანდრე ბ, ლბ წელი ჰმეფა:

ხოლო შემდგომად ბაგრატ მეფისა დაჯდა მეფედ ძე ამისი ალექსანდრე და ინება კურთხევა. ამის-თვის მოუწოდა დადიან-გურიელსა, შარვაშიძეს და გელოვანს. არამედ დადიან-მან არდა-რა ინება მოსლვა. ეგრეთვე გურიელ-მან და სხვათა: იხილა ესე კოსტანტინე მეფე-მან იმერთა შინა ვითარებანი, შეიკრიბნა სპა-ნი და ეზრახა დადიანსა, ჩამოვიდა იმერეთს ქს. ჩუთ, ქრ. რჲზ და მიერთნენ ყოველნი იმერნი, ვინად-გან დადიანსა მიე-ცა პირი მტკიცე: ამის-თჳს ვერღა-რა წინა აღუდგა ალექსანდრე და წარვიდა სამაგრეთა შინა. ხოლო კოსტანტინე მეფე-მან დაიპყრა იმერეთი, მოერთო დადიანიცა და მისცეს ციხე ქუთა-თისისა, რამეთუ არა კეთილ იყო ბაგრატის-გამო დადიანი ალექ-სანდრესი, ვინად-გან დაამდაბლა ბაგრატ დადიანი: შემდგომად ამისა მოკუ̂და დადიანი ვამიყ ქს. ჩუპი, ქრ. რო და დაჯდა ძე შამადავლე დადიანის ლიპარიტ დადიანად: მერე კვალად მო-კუ̂და გურიელი კახაბერცა ქს. ჩუპგ, ქრ. როა და დაჯდა ძე მისი გიორგი გურიელად. ამასვე წელს იძლია კოსტანტინე მე-ფე ყვარყვარე ათაბაგისა-გან: მაშინ შემოიკრიბა რაჭა, ლეჩხუმი ალექსანდრე ძე-მან ბაგრატ მეფისა-მან, მოვიდა და აღილო ქუ-თათისი ქს. ჩუპდ, ქრ. რობ, დაჯდა მეფედ, ეკურთხა და დაი-პყრა იმერეთი: არამედ დადიან-მან კვალად არა ინება მეფობა მისი და მოიწვია მეფე კოსტანტინე დაპყრობად იმერეთისად: ესმინა დადიანსა მეფე-მან კოსტანტინე-მ და ჩამოვიდა კვალად სპითა იმერეთს ქს. ჩუპზ, ქრ. როე, აქეთ მოვიდა ლიპარიტ დადიანი ოდიშით. ამათ ვერღა-რა ბრძოლა უყო ალექსანდრე მე-

ფე-მან და წარვიდა კვალად სიმაგრეთა შინა: მაშინ მოერთო დადიანი და სრულიად იმერნი მეფესა კოსტანტინეს. აღიღო კვალად ქუთათისს და მოსცნეს სრულიად ციხენი იმერეთისანი და დაადგრა ქუთათისს, რამეთუ არღა-რა ენება წარსლვა, რათა განიმაგროს და განიმტკიცოს იმერეთი და ბრძოს ალექსანდრე და მოსპოს იგი: არამედ ქუთათის მყოფსა მიერთვა მეფეს კოსტანტინეს მოსლვა სპასპეტის ასან-ბეგისა უზუნისა-გან და მოდგომა ტფილისისა მის-გან სპითა, ქს. ჩუპვ, ქრ. როვ, ამისთვის დაუტევა იმერეთი, წარვიდა ქართლს და ბრძოდა თათართა: ხოლო ალექსანდრე ეზრახა იმერთა და დადიანსა, ჩამოვიდა და დაიპყრა იმერეთი კვალად, აღიღო ქუთათისი და ყოველნი ციხენი იმერეთისანი, ვინად-გან კოსტანტინე მეფე უცალო იყო. მერმე დაეზავა დადიან-გურიელსა. ამით დაიმშვიდა იმერეთი და დაიპყრა უმტკიცესად და დაიმორჩილნა აფხაზნი და სვანნიცა. გარნა არა ეგოდნად, ვითარცა ენება: ხოლო უშვა ალექსანდრე მეფესა დედოფალ-მან თამარ ძე ბაგრატ ქს. ჩუჟე, ქრ. რპგ: შემდგომად ამისა უშვა ძე დავით: ამან ალექსანდრე-მ იხილა ბრძოლითა და შფოთებითა ვერა რაი ბედნიერება თვისი და დაიმშვიდა იმერეთი. მერვე კოსტანტინე მეფისა-თანა ჭეო ზავი და სიყვარული ერთობისა. მერმე შესცვალნა ურჩნი თვისნი და რომელნიმე მოსპნა და უმკვიდრონი ჰყვნა და დაადგინნა ერთგულნი და მისანდონი თვისნი და მოიმტკიცა ამითი იმერეთი. ეგრეთვე დაიმორჩილნა დადიან-გურიელნი და მთავარნი სხვანი, იგინი ლაშქრობათა, ნადირობათა და მეფედ მათთა ხმობითა მსახურებათათა: ხოლო შემდგომად კოსტანტინე მეფისა გარდაცვალებისა, მოიხსენა ალექსანდრე მეფე-მან შური პირველი, შემოიკრიბნა სპანი, გარდაუხდა ქართლს და აღიღო გორი, ქს. ჩვთ, ქრ. რყზ და იწყო პყრობად ქართლისა, რამეთუ არა-ვინ წინა-აღუდგებოდა. ვინად-გან დავით მეფე იყო ლმობიერ და უმფოთველი კაცი, მის-გამო: მაშინ ამავე ქორონიკონს მოუხდენ ჩიხნი იმერეთს და მოარბიეს სრულიად: ესე ესმა ალექსანდრეს ქართლს მყოფს, უკმოიქცა და მოვიდა იმერეთს მოწყვეტად

მათდა. არამედ მათ არღა-რა ესწრა და განემზადებოდა შურის-
გებად და ბრძოლად ჩიხთა ზედა, დასნეულდა სალმობითა ძლი-
ერითა და მოკჳდა მეფე ალექსანდრე ქს. ჩფვი, ქრ. რჟც, დაუ-
ტევნა ძენი ბაგრატ, დავით და ვახტანგ. ამასვე ქორონიკონსა
მოკჳდა ცოლი მისი დედოფალი თამარ და დამარხეს გელათს:

ია, მეფე ბაგრატ გ, ნე წელი ჰმეფა:

დაჯდა მეფე ალექსანდრე მეფისა ბაგრატ მეფედ იმერთა
და დაიპყრა სრულიად იმერეთი. არამედ დადიან-გურიელს ეპყრათ
საზღვარნი თვისნი და იყჳნენ მორჩილებასა ბაგრატ მეფისასა,
ვითარცა ვსთქვით: წელსა ქს. ჩფვიბ, ქრ. ს, მეფობასა ბაგრა-
ტისასა მეორესა გამოვიდა სპასპეტი სულტან სელიმისა სპითა
ურიცხვითა და მოადგა სამცხეს: ამას მიეგება ათაბაგი მზე-ჭა-
ბუკ, მოუძღვა და ჩამოიყვანა ფერსათსა ზედა იმერეთს. ხოლო
ბაგრატ მეფე ვერ წინა-აღუდგა და უკურიდა სიმაგრეთა შინა და
დახიზნა იმერეთი. გარნა მოსრულთა ოსმალთა დასწვეს ქუთა-
თისი და გელათი. მერმე მოაოხრნეს, მოსწვეს, მოსრნეს და
მოსტყუევნნეს, სადა ვინ ჰპოვნეს იმერეთსა შინა და უკუნიქ-
ცნენ მასვე გზასა ზედა და წარვიდნენ: შემდგომად წარსვლისა
მათისა ჩამოვიდა ბაგრატ მეფე, განაგო იმერეთი და დაამშჳდნა
ხიზანნი იმერნი: ამასვე ქორონიკონსა მოკჳდა დადიანი ლიპა-
რიტ და დაჯდა მამია დადიანად ნებითა ბაგრატ მეფისათა: კვა-
ლად მოკჳდა ამასვე ქორონიკონს გურიელი გიორგი და დაჯდა
მამია გურიელად, სათნო-ყოფითა ბაგრატ მეფისათა: ამასვე
წელსა წარვიდა მეფე ბაგრატ დასხმის ჯვარად სპითა ქართლს,
რამეთუ ძმა-მან მის-მან ვახტანგ იყლო რაიმე ბაგრატისა-გან და
წარვიდა ქართლს: ამას ვახტანგს წარჰყვნენ მრავალნი წარჩინე-
ბულნი და აზნაურნი: მიუხდა ბაგრატ მეფე მოხის მყოფს ვახ-
ტანგ და იყო ბრძოლა ძლიერი. მერმე იძლია ვახტანგ. არამედ
შეამდგომელობითა დავით მეფისათა ზავ-ჰყვეს. წარმოიყვანა ძმა

თჳისი და მოვიდა იმერეთს ბაგრატ, და იყოფებოდა მშვიდობით: შემდგომად შემოიკრიბნა კათალიკოზ-ეპისკოპოსნი იმერეთისანი ბაგრატ მეფე-მან და ჰყო გელათი საეპისკოპოსოდ და დასვა საყვარელიძე მელქისედეკ, ქს. ჩვით, ქრ. სზ: ამისა შემდგომად წარვიდა მამია გურიელი ქართლს, რათა ჰყოს დავით მეფესა და კახ-ბატონს ლევანს შორის ზავი. არამედ ეწყო დავით მეფე და იძლია მეფე, ქს. ჩვკ, ქრ. სლ: მერმე ზავ-ჰყო მათ შორის და მოვიდა გურიას:

ხოლო ესე მეფე ბაგრატ იმერთა, გიორგი ქართველთა და ლევან კახთა წარვიდნენ იერუსალიმს, ვითარცა აღვსწერეთ ყოფილი: შემდგომად შეიკრიბნენ დადიანი მამია და გურიელი მამია და წარვიდნენ ჯიქეთს სპითა, რამეთუ ეკირთებოდნენ იგინი ოდიშს და გურიას, ზღვით ნავებითა მისრულთა ჯიქეთს, ეწყვნენ ჯიქნი სიმაგრით-გამო, ჰყვეს ბრძოლა ძლიერი და აოტნეს სპა იმერთა, მოკლეს დადიანი მამია და შეიპყრეს გურიელი მამია და აღიღეს ალაფი და იავარი მათი ქს. ჩვლბ, ქრ. სკ: ხოლო ნეშტნი, ლტოლვილნი სპანი მოვიდნენ და დასვეს ოდიშს დადიანად ლევან და გურიელი მამია დაიხსნა ვერცხლით ძე-მან მის-მან როსტომ და მოვიდა გურიასვე: ამისა შემდგომად მოკუდა გურიელი მამია ქს. ჩვლდ, ქრ. სკბ და დაჯდა როსტომ ძე მისი გურიელად: ხოლო ამანვე ბაგრატ მეფე-მან დასვა ერისთავად რაჭას ჩხეიძე შოშიტა და მისცა რომელიმე სახასო დაბანი და ციხე მინდა, რამეთუ აქამომდე იყო რაჭა სამეფოდ და კვალად ჰყო საერისთოდ: შემდგომად შემოიკრიბნა ბაგრატ მეფე-მან სრულიად სპანი იმერთანი დადიან-გურიელითა, ვინადგან იხილა შეავება სამცხისა შაისმაილის ლევალის-გან და კვალად მოიხსენა შური მზე-ჭაბუკ ათაბაგისა, რაჟამს მოუძღვა ოსმალთა და ყვარყვარე ათაბაგისა, რამეთუ მიჰყვა გიორგი მეფესა იერუსალიმს და არა ამას და წარვიდა დაპყრობად სამცხისა: მისრულს ეწყო მურჯახეთს ათაბაგი ყვარყვარე და იქმნა ბრძოლა ძლიერი, ქს. ჩვლე, ქრ. სკგ, იძლივა ათაბაგი და შეიპყრა ყვარყვარე ისაკ ართუმელაძე-მან, მეწდე-მან გურიელისა-

მან და მოართვა როსტომ გურიელსა და როსტომ მოართვა ბაგრატ მეფესა: ხოლო ბაგრატ მეფე-მან პატიმარ-ჰყო ათაბაგი და დაიპყრა სამცხე და იყოფებოდა მუნ. მაშინ მისცა გურიელს აჭარა და ჭანეთი, წარვიდა და დაიპყრა გურიელმან იგინი და ბაგრატ მეფე განაგებდა სამცხეს: ხოლო მოვიდა რა შასთამაზ ლუარსაბ მეფესა ზედა და უკუნქცეული დადგა ყარაბაღს, წარვიდა მეფე ბაგრატ ყარაბაღს და მივიდა წინაშე შასთამაზისა და ითხოვა შეწევნა და უკეთუ მოსცეს დაუმორჩილოს მან ბაგრატ ყოველი საქართველო: მაშინ შასთამაზს არა აქუნდა ჟამი, ვინაიდ-გან აქუნდა სპარსეთს განდგომილება. არამედ აღუთქვა შეწევნა ბაგრატს და მოსცა ნიჭნი დიდნი და წარმოავლინა დიდპატივ-ცემული და მოვიდა სამცხესვე, აღიღო ციხენი სამცხისანი და დაიპყრა თვისად: ხოლო ქაიხოსროს ძესა ყვარყვარესასა მოჩივარს მისცა ხონთქარ-მან მუსტაფა ფაშა სპითა დიდითა და ზარბაზნებითა დიდ-დიდითა: ამის-მან მცნობ-მან ბაგრატ მეფე-მან მოუწოდა იმერთა და შემოკრბენ მსწრაფლად და გურიელიცა მათ-თანა: არამედ დადიან-მან ლევან არღა-რა ინება მოსლვა სპითა თვისითა, ვინაიდ-გან მიიღო გურიელ-მან ქვეყანა. ამის-თჳს ამან მიზეზ-ჰყო. „რა ნიჭი არს ჩემდა, რამეთუ მოვსწყდე სპითა ჩემითა:“ გარნა ბაგრატ მეფე ეწყო ოსმალთა და ბრძოლასა სასტიკ-ფიცხელსა იძლივნენ ოსმალნი და მოსრვიდენ იმერნი პირითა მახვილისათა, აღიღეს ალაფი ურიცხვი და ზარბაზნები წარგზავნა იმერეთს ბაგრატ: ესმა ესე ყოველი ხონთქარსა, განრისხნა მოწყვეტისა-თვის სპათა თვისთა და წარმოავლინა აზრუმ-დიარბექირის ფაშანი სპითა სრულ აქათითა: მაშინ ბაგრატ შეიკრიბა ყოველითა ძალითა თვისითა. არამედ არცა აწ მოვიდა დადიანი მიზეზითა მითვე, ამის-თვის ბაგრატ ევედრა ლუარსაბ მეფესა, რათა მწე-ეყოს: უსმინა ლუარსაბ და მოვიდა სპითა თვისითა, განიხარა ბაგრატ და წარვიდნენ ზოგად: ხოლო ოსმალნი დაბანაკებულ-იყუნენ ბასიანს, ეწყვნენ ურთიერთარს სოხოისტასა ზედა ქს. ჩფმე, ქრ. სლგ. არამედ დაუმორჩილებლობითა და ცილებითა და ღალატითა მესხთათა იძ-

ლივნენ საქართველოსანი, ვითარცა აღვსწერეთ და მოკლეს ძე გურიელისა ქაიხოსრო და მოსწყვიტნეს სპანი ურიცხვნი. ხოლო ნეშტნი ივლტოდენ თვის თვისად და ბაგრატ მოვიდა ქუთათისს:

მერმე კვალად გარდავიდა მეორე წელსა ბაგრატ მეფე სამცხეს, წარმოასხვენა აწყვერისა ღუთის-მშობელი ციხე-ჯვარს და ვერ-ღარა დაიპყრა სამცხე, ვინად-გან ციხენი სრულიად დაეპყრათ ოსმალთა, უკმოიქცა და მოვიდა ქუთათისს: შემდგომად მოუწოდა მეფე-მან ბაგრატ ლევან დადიანსა, რეცა დარბაზობად და შეიპყრა იგი ზაკვით, რამეთუ შური აქვნდა მიერ ჟამით, რაჟამს არა შეეწია ბრძოლასა ზედა ოსმალთასა და პატიმარ-ჰყო, ქს. ჩოვმვ, ქრ. სლდ: ესე აუწყა გურიელსა. „შევიპყარ დადიანი, წარმოვედ და დავიპყრათ ოდიში და კერძონი შენნი მოგანიჭო, შენ დაიპყარ, ვითარცა გნებავს:“ რამეთუ ენება ბაგრატს ხელთ-გდება მისიცა და ჰყოს ყოვლი იმერეთი ერთ-საბრძანებლად, ვითარცა პირველ. არამედ აგრძნა ესე გურიელ-მან და განიზრახა: „უკეთუ მოსრას ტომი დადიანთა და დაიპყრას ოდიში ბაგრატ. მაშინ იქმნას ჩემ-ზედაცა მოცალედ და მიმიღოს მეცა გურია:“ ამისთჳს მოუმცნო ბაგრატს: „ოდეს ვეწყვენით ოსმალთა, მიერ ჟამით-გან მიზეზობენ და უმეტეს ათაბაგი, აწ უკეთუ დაუტეო ქვეყანა ჩემი, მოვიდნენ და მიმიღონ. ამის-თვის ვერ ძალ მიცს მოსლვა, გარნა განვიზრახავ, რათა შემოიმტკიცო დადიანი ფიცით და განუტეო:“ ამისი მსმენელი ბაგრატ განრისხნა და ინება აღმოხდა თვალთა დადიანისა. არამედ შეერთებისა-თჳს გურიელისა და ოდიშართა ვერღა-რა ჰყო და პატიმარ-ჰყო გელათს სამრეკლოსა შინა: მაშინ ჩხეიძემ ხოთილანდრემ განზრახვითა ათაბაგისათა, რამეთუ შურობდა ქაიხოსრო ბაგრატს, გამოაპარა დადიანი და მოიყვანა ახალ-ციხეს: ამის-თვის ქაიხოსრო ათაბაგმა ეზრახა გურიელს, ზავ-ჰყო მის-თანა, მისცეს გზა დადიანსა: მან აღუთქვა და წარმოიყვანა ოდიშს და დაიპყრა თვისივე ლევან დადიან-მან: ესე შეუძნდა ბაგრატ მეფესა, ვინად-გან ვერღარა ჰყო თვისსა ნებასა:

ხოლო შემდგომად მოვიდა სპა ხონთქრისა გურიასა ზედა, რათა შურ-აგოს. ვინად-გან მიჰყვა ბაგრატ მეფესა და მოსწყვიტნა სპანი ოსმალთა, მიუღეს გურიელს ჭანეთი, დაუწყეს შენება ციხისა ბათომს: ესე აცნობა გურიელ-მან ლევას დადიანსა და მეფესა ბაგრატს: „უკეთუ მძლონ მე, მოიწევიან თქვენზედაცა, ამის-თჳს შემეწიენით.“ მაშინ დადიან-მან კეთილისა-თჳს, რომელი ჰყო მის ზედა გურიელ-მან, შეიკრიბა სპანი და წარვიდა შეწევნად. არამედ ბაგრატ მეფესა შეუძნდა ესე, რამეთუ არა კეთილობდა მის-თჳს გაერთება მათი. გარნა ამანცა წარუვლინა ძმა თჳისი ვახტანგ, ფ მხედრითა გურიელსა და ამცნო ვახტანგს, რათა ჰყოს ზავი ვითარმე მათ შორის, რათა არა შეითქვნენ დადიან-გურიელი: ხოლო მისვლამდე ამათსა ეწყო გურიელი ოსმალთა და თავ.დასხმით აოტნა ოსმალნი ხმელეთსა ზედა და მოსრნა იგინი და სხვანი შევიდნენ კატარღებითა შინა და განვიდნენ ჭოროხს იქით: მაშინ მდინარე ჭოროხი მდიდრობდა, რამეთუ მდინარენი განდიდებულ იყჳნენ. ამის-თჳს ვერღა-რა განვიდა გურიელი, მივიდნენ ოსმალნი, დაუწყეს შენება ყუმტესად ციხესა გონიას: ხოლო ვახტანგ მისრულ-მან საჯავახოს ყო ზრახვად დადიანსა რიონის თვალსა ზედა მდგომს სპითა ლომ-აფხაზთათა: „ვინად-გან ვარ ფუცებული შენდა აწ უწყოდე თუმცა შეიკრიბნეთ შენდა გურიელი, აქვს გურიელისა-გან მერი ძმასა ჩემსა, დაგესხმის იგი, ანუ მოგაკჳდინებენ და ანუ შეგიპყრობენ:“ მაშინ მეგრელთა არღა-რა გამოიკითხეს ზავულება ესე, უკუნიქცნენ ფოთადამ და წარვიდნენ თვისად და ვახტანგ მივიდა გურიელისა-თანა: არამედ გურიელს ადუძნდა უკუნქცევა დადიანისა, რამეთუ ნავებითა თვისითა არა ძალ-უდვა განსლვა გონიას და ბრძოლა ოსმალთა და განმაგრება გურიისა: ამისი მხილველი ვახტანგცა წარვიდა იმერეთს. ხოლო ოსმალთა აღაშენეს ციხე გონია და შემოვიდნენ, მოსწყვიტნეს და მოსტყვევნეს ჭანეთი და აჭარა, და დაიპყრეს თავისად, რამეთუ ეპყრა იგინი

გურიელსა: ამისა შემდგომად მოკჳდა მეფე ბაგრატ ქს. ჩფმჱ, ქრ. სლვ და დაუტევნა ძენი ორნი, გიორგი და კონსტანტინე და-დამარხეს გელათს:

იბ, მეფე გიორგი ბ, ლზ წელი ჰმეფა:

შემდგომად მეფისა ბაგრატისა დაჯდა ძე ამისი გიორგი მეფედ: ამან გიორგი-მ მოიწყო იმერეთი და დაიზავა დადიან-გურიელი და იყო მშვიდობით. შემდგომად მოვიდა მეფე ლუ-არსაბ ლტოლვილი მათამაზისა-გან, ქს. ჩფნვ, ქრ. სმდ, ხიზ-ნად. შემდგომად მოკჳდა ალექსანდრე ძე გიორგი მეფისა ქს. ჩფნჱ, ქრ. სმვ: ამისვე შემდგომად იშვა ძმის-წული მეფისა გიორგისა და ძე კონსტანტინესი როსტომ, ქს. ჩფჲ, ქრ. სმთ; ამასვე წელსა მოკჳდა ცოლი გიორგი მეფისა, შემდგომად ზავ-ჰყუთ გიორგი მეფე-მან და ათაბაგ-მან ქაიხოსრო-მ და მისცა გიორგი მეფე-მან აწყვერის ღჳთის-მშობელი, ქს. ჩფჲბ, ქრ. სნ. შემდგომად ამისა მოიყვანა გიორგი მეფე-მან ცოლად ჩერქეზის ბატონის ასული რუსუდან და იქორწინა მის-თანა ქს. ჩფჲგ ქრ. სნა: კვალად შემდგომად ამისა მოკჳდა გურიელი როსტომ ქს. ჩფჲდ, ქრ. სნბ და დასვა გიორგი მეფე-მან ძე როსტომისა გუ-რიელად გიორგი: და უშვა გიორგი მეფესა რუსუდან ძე ბაგრატ, ქს. ჩფჲე, ქრ. სნგ: ხოლო შემდგომად როსტომ გურიელისა სიკჳდილისა განუტევა ცოლი თვისი ლევან დადიანის ძე-მან გიორგი-მ ასული როსტომ გურიელისა და წარგზავნა ბიძასა თვის-სა ბათულიას ცოლი სიკეკლუცისა-თვის და შეირთო თვით და-ამით იქმნა მტერობა მათ შორის და შემდგომად შფოთებისა ზავ-ჰყვეს დადიან-გურიელ-მან და მისცა ლევან დადიან-მან ასუ-ლი თვისი გიორგი გურიელს ცოლად და იქმნა ამითი მშვი-დობა: შემდგომად განუტევა გურიელ-მანცა ცოლი თვისი ასული ლევან დადიანისა შურისა-თჳს წინა-თქმულისა და მტერობითა დადიანისათა ემზახლა მეფესა გიორგის, რამეთუ ჰყვანდა მეფე-

სა გიორგის მუხადის ქჳრივი და მისცა იგი გიორგი გურიელ-სა ცოლად და დაიმოყჳრნენ ამით: ამის-თჳს მოიმწო ვახტან-გის ძის ძე-მ ხოსრო-მ დადიანი და ამან იშველა ჭილაძე ვა-რაზა ლიპარტიანი ოდიშრით: ესენი ყოველნი დალატად და-ესხნენ გიორგი მეფესა იანეთს და იქმნა ბრძოლა ძლიერი: ვერა რაი ავნეს გიორგი მეფესა. არამედ ივლტოდნენ იგინივე ქს. ჩვჲც, ქრ. სნვ და მოისრვოდნენ მახვილითა:

მაშინ იწყო მეფე-მან გიორგი მტერობა გურიელი-თურთ დადიანსა-ზედა. ვერღა-რა შეუძლო დადიან-მან წინა-დადგომა და წარვიდა სტამბოლს: შევიდნენ და დაიპყრეს ოდიში მეფე-მან და გურიელ-მან: არამედ მწყ-ეყო დადიანს ხონთქარი, მო-სცა აზრუმ-ტრაპიზონის სპანი და მოვიდნენ სატყეპელსა ზე-და: შემინდა გურიელი სიდიდისათჳს სპათათა, დაუწყო დადიანს ვედრება, რათა ზავ-ჰყონ და არა მოუოხრონ ქვეყანა. არამედ დადიან-მან სთხოვა სისხლი განტევებისა-თჳს ასულისა თვისისა და აღუთქვა ზავ-ყოფა: უღონო ქმნილ-მან გურიელ-მან მისცა სისხლად ჯ დრაჰკანი. ზავ-ჰყო მის-თანა, მოუძღვა გურიელი და დაიპყრა ლევან კვალად ოდიში: ხოლო მეფე-მან გიორგი-მ მოუწოდა ჯავახს ჭილაძეს, მოჰკლა იგი შურისა-თჳს წინათქმუ-ლისა, რამეთუ მიმდგომიცა იყო დადიანისა და დაიპყრა მამული ჯავახ-ჭილაძისა მეფე-მან გიორგი-მ: ესე აღუძნდათ დადიან-გუ-რიელსა, შეითქვნენ და მოვიდნენ სპითა და არა აუფლებდენ გიორგი მეფესა მამულსა ზედა ჭილაძისასა. არამედ ნახევარი დაიპყრა დადიან-მან და ნახევარი გურიელ-მან: ამისა შემდგო-მად მოკჳდა ლევან დადიანი ქს. ჩვობ, ქრ. სჲ, რამეთუ უბრკმა ცხენსა მისსა ნადირობასა შინა და შემუსრა კისერი მისი და დაჯდა ძე მისი გიორგი დადიანად: ხოლო გიორგი მეფე-მან მოჰგვარა ძესა თვისსა ბაგრატს ცოლად დაჲ დადიანის გიორგისა და ასული ლევანისა და აქორწილა მის-თანა ქს. ჩვოგ, ქრ. სჲა: ამასვე ქორონიკონსა იშვა ძე გიორგი მეფისა რუსუდანი-სა-გან ლევან. არამედ ესე შეერთება მეფისა და დადიანისა შე-

უძნდა გურიელს და გარდაბირა დადიანს ძმა მამია და მოიყვანა გურიას, მერთო დაჲ თვისი ცოლად. მერმე შემოიკრიბნა სპანი გურიელ-მან, მიუხდა დადიანს ზუგდიდს, მკვეთა დადიანიცა. არამედ ბრძოლასა იძლია დადიანი გიორგი და ივლტოდა აფხაზეთს: ხოლო დაჯდა დადიანად მამია ძმა მისი. ეზრახნენ მეფე გიორგის მამია და გურიელი, რათა სთნდეს ესე ესრეთ და მოსცეს რომელი ეპყრა ჭილაძისეული დადიანსა: ესე სათნო იყო გიორგი მეფე-მან, ვინად-გან მამიაცა იყო მძახალი და მისცათ ნება და ჭყვეს ზავი მეფე-მან და დადიან-მან და გურიელ-მან: შემდგომად იმოვა ნიჯადი გიორგი დადიან-მან აფხაზნი, ჯიქნი და ჩერქეზნი და მოვიდა ოდიშს: ესე აცნობა დადიან-მან გურიელსა და გურიელ-მან წარუვლინა სპანი თვისნი მამიას, ეწყო მამია გიორგი დადიანსა, იძლია კვალად გიორგი და წარვიდა აფხაზეთს.

ხოლო მოკუდა მეფის გიორგის ძე ბაგრატ და დედოფალი დედა მისი რუსუდან ქს. ჩვდ, ქრ. სჲვ, ამასვე ქორონიკონსა მოკუდა კათალიკოზი ევდემონ. ამასვე წელსა გამოვიდა ლალა-ფაშა და ტფილისიდამ ამან ლალა-ფაშამ წარმოავლინა სპანი იმერეთსა ზედა დაპყრობად: ამათ შემოვლეს ქართლი. ამისი მცნობი გიორგი მეფე წარვიდა სპითა მოსწრაფედ და შეუკრა მთა ლიხისა და მოვიდნენ ოსმალნიცა, დაუწყეს ბრძოლა იმერთა სიმაგრით-გამო და მოსრვიდენ მრავალთა ოსმალთა: შემდგომად იძლივნენ ოსმალნი და მოსწყვეტდიან იმერნი, აღიღეს ალაფი დიდი და მოვიდა გამარჯვებული მეფე გიორგი ქუთათისს: ხოლო დადიანი გიორგი უღონო ქმნილი, ევედრა გიორგი მეფესა, რათა მწყე-ექმნას მას, აღუთქვა მეფე-მან და აუწყა გურიელსა. მაშინ გურიელ-მან მოუთხრა მეფესა: „ვითარცა განუტევე დაჲ მისი და მივეც სისხლი, ეგრეთვე მანცა განუტევოს დაჲ ჩემი, მომცეს ნასისხლი ჩემი და მე დავარწმუნო მამიას და ვყო იგივე დადიანადვე“ ხოლო ესე მიუთხრა ყოველი მეფე-მან გიორგი დადიანსა და დადიან მან ყოველნი აღუთქვა, არამედ სთხოვა მეფესა ცოლის დაჲ თვისი, რომელსა ზრდიდა მეფე, რათა

მისცეს ცოლად და მით იქმნეს სარწმუნოდ: ხოლო უკეთუ არა რით დაერწმუნოს ყოვლად ამისა. ამის-თჳს მისცა მეფე-მან ცოლის დაჲ თჳისი გიორგი დადიანსა და ოქრო იგი ნასისხლი დადიან-მან უკუნ-სცა გურიელსა. და ვინად-გან მწირობდა დადიანი და არა აქუნდა ეგოდენი, მის-თჳს მისცა ხოფი, ვიდრე ამოვიდეს ფასი ოქროსა მის: მერმე ზავ-ჰყვეს მეფე-მან და გურიელ-მან ძმათა შორის, მოიყვანეს გიორგი და დასვეს დადიანადვე: ხოლო მამისა მისცეს ჭილაძისა და რევაზის მამულნი და იქმნა ამითი სამთავე შორის მშვიდობა: არამედ შემდგომად ამისა მოიხსენა შური ბათულია-მ ბიძა-მან დადიანისა-მან, შემოიკრიბა საჯავახო, რამეთუ მას ეპყრა იგი და მოიბირნა ვინამენიცა მეგრელნი, წარვიდა, რათა თავს-დასხმით ღალატად მოჰკლას გიორგი დადიანი, აგრძნა ესე გიორგი დადიან-მან და შემოიკრიბნა სპანი. ესე უთხრეს ბათულიასა, უკმოიქცა და მოვიდა საჯავახოსავე: ამის-თჳს ესე აუწყა მეფესა დადიან-მან და ძმა-მან მის-მან მამია-მ: ხოლო მეფე-მან გურიელსა მიუთხრა, რათა მოჰკლას ბათულია ამის-წილ და დაიპყრას თჳთ საჯავახო ორთავე ნებითა: განიხარა გურიელ-მან, შეიპყრა ზაკვით ბათულია. არამედ თჳთ არა მოაკვდინა და პატიმარ-ჰყო ოზურგეთს და დაიპყრა საჯავახო თჳსად: მერმე კვალად მოუთხრეს მეფე-მან და დადიან-მან გურიელს მოჰკლვა ბათულიასი: ხოლო გურიელ-მან არა მოჰკლა თჳთ. არამედ მისცა მათ ნება და ამათ წარავლინეს კაცი და მოაშთვეს ბათულია და იქმნებოდა ესრეთ მშვიდობა:

ხოლო რაჟამს მოსლვასა ლალა-ფაშისასა მოსრნა გიორგი მეფე-მან ოსმალთა სპანი და მერმე ქართველთა, მოვიდა აწ სინან-ფაშა ქართლსა ზედა: ამან ფაშა-მან ჰგონა კვალად შეელა ქართველთა გიორგი მეფისა-გან: ამის-თჳს წარმოავლინა ათაბაგი ყვარყვარე ქს. ჩფპა, ქრ სჲთ გიორგი მეფისა-თანა, რათა ემტერის სვიმონ მეფესა და ქართლსა: მაშინ განზრახვითა ათაბაგისათა შემოიკრიბნა გიორგი მეფე-მან სპანი და მოიყვანა დადიანი-გურიელიცა სპითა მათითა, ვინად-გან აქუნდათ ერთო-

ბა და ბრძანებულიცა იყო ხონთქრისა, მიუხდნენ შიდა ქართლს, ვერა სადა ჰპოვნნეს ხიზანნი და დასწვეს სრულიად გაღმა-გამოღმართნი. მერმე უკუმოიქცნენ და მოვიდნენ უვნოდ: ამისა შემდგომად მოკუდა დადიანი გიორგი ქს. ჩფპბ, ქრ. სო და დაჯდა ძმა მისი მამია დადიანად: არამედ გურიელი გიორგი კვალად არა დასცხრა შურ-გებად გიორგი დადიანისად, მოიპარა ძე გიორგი დადიანის მცირე ლევან პატიმარ-ჰყო ციხესა შინა შხეფისასა, განზრახვითა მამია დადიანისათა. ხოლო ყრმა იგი უთმინოებითა ტყვეობისათა გარდმოიჭრა ციხიდამ, რეცა განლტოლვად და მოკუდა: არამედ ესე მიზეზი ჰყო დადიან-მან მამია-მ გურიელსა ზედა, შემოიკრიბნა სპანი და მოვიდა გურიას: ამას მკვეთა გიორგი გურიელიცა და ბრძოლასა იძლია გურიელი და ივლტოდა სტამბოლს: მაშინ დადიან-მან მოიყვანა ტომი გურიელთა ვახტანგ და დასვა გურიელად ქს. ჩფპგ, ქრ. სოა: ამასვე ქორონიკონს შეიპყრა მეფე-მან გიორგი ძმა თვისი კონსტანტინე ძით მისით როსტომით, ვინად-გან ლევან ძე გიორგი მეფისა მცირე იყო, რათა არა მცილე ექმნეს მეფობასა და ჰყო პატიმრად. არამედ მოქმედთა ესე ვითარებათათა გარნა აქვნდათ მშვიდობაცა ყამად: შემდგომად მოკუდა მეფე გიორგი ქს. ჩფპე, ქრ. სოგ:

იგ, მეფე ლევან, ე წელი ჰმეფა:

დაჯდა ძე გიორგი მეფისა ლევან მეფედ და ეკურთხა ქუთათისს. ხოლო ბიძა მისი კონსტანტინე თავისუფალ-იქმნა ძით თვისით და დაიპყრა მან რიონისა აღმოსავლეთისა კერძონი, რამეთუ ლევან ყრმა იყო წლისა იბ: შემდგომად წელსა ქს. ჩფპვ, ქრ. სოდ მოიყვანა ლევან მეფე-მან ცოლად დაჲ მამია დადიანისა და ასული ლევანისა მარეხ და ჰყო ქორწილი შემსგავსებული: კვალად წელსა ქს. ჩფპზ, ქრ, სოე ნაადგომევს გაილაშქრა ლევან მეფე-მან ბიძასა თვისსა კონსტანტინესა ზედა:

ვერ წინა-აღუდგა კოსტანტინე და ლევან მიუხვნა ციხენი. სკან-და, კაცხი და სრულიად არგვეთი: შემდგომად ზავ-ჰყო მის-თანა და მისცა საუფლის-წულობი და იყოფებოდა მის-თანა: ამავ წელს მოკვდა გურიელი ვახტანგ, მოვიდა დაჯდა გიორგივე გურიელად შეწევნითა ოსმალთათა, რამეთუ მოსრულ იყო სტამბოლიდამ და იყოფოდა გონიას: ხოლო ჟამთავე პირველთა განძლიერდა მეფე სვიმონ და მოიხსენა შური გიორგი მეფისა, ეზრახა იმერთა მეფე სვიმონ, რამეთუ მომკვდარ იყო ბიძაცა მეფისა ლევანის კოსტანტინე და ვინაღ-გან იყო ლევან ყრმა. ამის-თვის ვიეთ-თამე იმერთა მისცეს სვიმონს პირი მტკიცე: მაშინ წარმოე-მართა მეფე სვიმონ სპითა თვისითა იმერეთსა ზედა: ამის-მან მცნობ-მან მეფე-მან ლევან შემოიკრიბნა სპანი იმერთა, მოუწო-და მამია დადიანსა და გიორგი გურიელსა: არამედ მათ არა ინე-ბეს მოსლვა, ვინაღ-გან მურობდენ ურთიერთსა: ხოლო ლევან მეფე დადგა გოფანთოს. სპითა თვისითა: გარდმოვლო სვიმონ ლიხის მთა და მიერთნენ ზემოურნი რომელნიმე, მერმე მოვიდა გოფანთოს სვიმონ, ეკვეთა ლევან და იქმნა ბრძოლა ძლიერი ქს. ჩივპც, ქრ. სოვ, იძლია ლევან მეფე და ივლტოდა ლეჩხუმს: ხოლო სვიმონ მეფე-მან დაიპყრა იმერეთი, გამოუხვნა მძევალნი იმერთა, წარიყვანნა იგინი და წარვიდა: შემდგომად მოვიდა ლე-ვან მეფე და დაიპყრა იმერეთი და მტერობდა დადიანსა. ვინაღ-გან არა მწე-ეყო სვიმონსა ზედა: არამედ განძლიერდა მეფესა და დადიანსა შორის მტერობა ძლიერად, შეიკრიბა ამის-თჳს დადიან-მან მამია სპანი თვისნი და მოვიდა ქუთათისს, ამას ეკვეთა მეფე ლევან სპითა თვისითა იმერთათა და ძლიერისა ბრძო-ლისა სძლო დადიან-მან და შეიპყრა მეფე ლევან ქს. ჩივჟ, ქრ. სოჟ, წარიყვანა ოდიშს და პატიმარ-ჰყო ციხესა შინა მხეთს და მოკჳდა შემდგომად მეფე ლევან პატიმრობასა შინა მხეთს ცი-ხესა შინა:

იდ, მეფე როსტომ, იე წელი მეფა.

ხოლო იმერთა მოიყვანნეს ძე კოსტანტინესი ძისა ბაგრატ
მეფისა როსტომ და დასვეს მეფედ. არ მედ ამან როსტომ ვერა
მტკიცედ დაიპყრა მეფობა: ამასვე ქორონიკონს მოკუდა მამია
დადიანი და დაჯდა ძმა მისი მანუჩარ დადიანად: ესე მანუჩარ
ეზრახა და ემზახლა კახ-ბატონს ალექსანდრეს და მოიყვანა ასული
მისი ნესტან-დარეჯან მზითვითა დიდითა ცოლად და იქორწინა
მის-თანა: არამედ ამავ ქორონიკონს იხილა გურიელ-მან გიორგი-მ
საქმე როსტომისა, შეიკრიბა სპანი, მოვიდა და მოიყვანა ბაგრატ
ძე თეიმურაზისა ვახტანგის ძისა, ვერ წინ-აღუდგა როსტომ, წა-
რუხვნა ქუთათისი და მისცა ბაგრატს, განუმაგრა ციხე ქუთათისი
და მოუდგინა ძე თვისი მამია ბაგრატს და თვით მივიდა საჩინოს,
მოიყვანა ოსმალთა სპანი, განსდევნა ჩიჯავაძე, აღიღო ციხე სუ-
ბეკა, შემუსრა იგი და მუნ დასვა სხვა ჩიჯავაძე და მიიქცა გუ-
რი სვე: ამასვე ქორონიკონსა კვალად მოვიდა სვიმონ მეფე და
მიერთვნენ იმერნი, მოადგა ქუთათისს, აღიღო და გამოიყვანნა ბა-
გრატ და მას შინა შეაყენნა გუშაგნი თვისნი და დაამძევლნა კვა-
ლად იმერეთი და წარვიდა ქართლს; ხოლო როსტომ ამათ ვითა-
რებასა მხილველი და თვით ვერა რა რის მყოფელი წარვიდა მა-
ნუჩარ დადიანისა-თანა და ევედრა მას შეწევნასა: მაშინ დადიან-მან
შეიკრიბა სპანი, მოვიდა, აღიღო ქუთათისი და დაიპყრა იმერეთი
როსტომ: ესმა ესე სვიმონ მეფესა, გამოილაშქრა ძალითა დიდითა,
ზარბაზნებითა და აღკაზმულობითა სპათათა, გარდმოვლო ლიხი
და მიერთნენ კვალად იმერნი: ამის-თჳს ვერ წინა-აღუდგა როსტომ
და ივლტოდა ოდიშსვე: ხოლო სვიმონ მეფე-მან აღიღო ციხენი.
სკანდა, კვარა, კაცხი, სვერი, შეაყენნა თვისნი და მოადგა ქუთა-
თისს, აღიღო იგიცა. არამედ რა სცნა მეფე-მან სვიმონ წარსლვა
როსტომისა ოდიშს წარვიდა მის ზედა, რათა შეიპყრას იგი და
დაიპყრას იმერეთი მკვიდრად, ვინად-გან არღარა-ვინ იყო ტომი
მათი თვინიერ და მივიდა ოდიშკვითს: მაშინ დადიანმან მოუვლინა
მეტყველ-მან: „გვიმონე ორნივე და მიეც როსტომს იმერეთი და

ვიყვნეთ მორჩილ შენდა საუკუნოდ," არამედ სვიმონ მეფე-მან მრავალ-გზის განმარჯვებულობისა-თჳს იამპარტავნა მეგრელთა-გან წინა-აღდგომა და შერისხვით მიუგო: „გნებავს მომეც როსტომ და დავიცვა ქვეყანა შენი უვნოდ, უკეთუ არა, მოვიდე და თუმცა ძალ-გიცს დამხუდი ბრძოლად:" ამისსა მსმენელსა დადიანს შეუძნდა სიამაყე ესე, შემოიკრიბნა სპანი და როსტომ მის-თანა, რაოდენითამე იმერელითა დაესხა გარიჟრაჟს სვიმონ მეფესა, იძლია მეფე სვიმონ და ივლტოდა ქართლს: ხოლო დადიან-მან აღიღო ალაფი დიდი და ზარბაზნები წარიღო ოდიშს. მოიყვანა როსტომ და აკურთხეს ქუთათისს მეფედ. აღიღეს ქუთაისი და ყოველნი ციხენი იმერეთისანი და დაიპყრა როსტომ სრულიად იმერეთი ქს. ჩფჟ, ქრ. სოჱ: არამედ შემდგომად ზავ-ჰყვეს როსტომ მეფე-მან და სვიმონ მეფე-მან, მისცა ტყვენი და შეციხოვნენი ყოველნი სვიმონს. ხოლო მძევალნი იმერეთისანი უკმოსცა სვიმონ მეფე-მან და მეფობდა ესე როსტომ მშვიდობით, რამეთუ დადიანი აქჳნდა მწედ:

შემდგომად მოუხდნენ აფხაზნი გურიას ნავებითა: ამათ ეკვეთა გურიელის ძე მამია, სძლო და მოსწყვიტნა სრულიად ქს. ჩფჟა, ქრ. სოთ: ამასვე ქორონიკონს უშვა ნესტან-დარეჯან დადიანს მანუჩარს წული ლევან. არამეჲ მოზასავე მოკვდა ნესტან-დარეჯან: ხოლო მანუჩარ დადიანმან შემდგომად გლოვისა მოიყვანა ცოლად ქჳრივი ვახტანგ გურიელისა და. ასული ათაბაგისა და იქორწინა მის-თანა: ხოლო შემდგომად ამისა მოიყვანა ათაბაგის ქალი თინათინ დედოფლად კოსტანტინე მეფე-მან ქს. ჩფჟზ, ქრ. სპე და იქორწინა: ამასვე ქორონიკონს მოითხოვა პაპა-მან მის-მან ალექსანდრე-მ კახ-ბატონ-მან ასაზრდელად მანუჩარ დადიანის-გან ძე მისი ლევან. ამან მანუჩარ წარუვლინა და ზრდიდა იგი მას: ხოლო შემდგომად მოკუდა გურიელი გიორგი ქს. ჩქ, ქრ. სპჱ და დაჯდა ძე მისი მამია გურიელად და იყო მშვიდობა საზთა ამათ შორის მეფისა, დადიანისა და გურიელისა-თანა და მეფობდა ესრეთ როსტომ. არამედ შემდგომად იხილა რა დადიან-მან მანუჩარ კახეთს დავითის-გან საქმე

იგი, მოითხოვა ძე თვისი ლევან ალექსანდრესა-გან, ამან წარ-მოუვლინა და მოვიდა მამისა-თანა ლევან, ქს. ჩქდ, ქრ. სჟბ: მაშინ იყო ლევან წლისა იგ და განიხარა მანუჩარ ხილვითა მისითა: შემდგომად მოკუდა მეფე როსტომ ქს. ჩქე ქრ. სჟგ:

·იე, მეფე გიორგი გ, ლ წელი ჰმეფა:

ხოლო ვინად-გან არღარა-ვინ იყო ტომი მეფეთა, მოიყვანეს ძმა როსტომ მეფისა ნაშობი მხევლისა-გას გიორგი, დასვეს მეფედ და აკურთხეს ქუთათისს და მეფობდა ესე მშვიდობით ჟამ-რაოდენმე: არამედ ჟამებთა ამათ შინა, ვითარცა ვიხილავთ იქმნა განტევება ცოლთა, კლვა კაცთა და იდუმალ ტყვის-ყიდვა და უჯერონი სჯულსა ზედა მრავალნი იმერეთსა შინა. ამის-თჳს შეკრბენ ქართლისა ქათალიკოზი მალაქია, აფხაზთა კათალიკოზი ევდემონ და ყოველნი ეპისკოპოზნი იმერთ-ოდიშისანი: ხოლო ეპისკოპოსნი ესენი იყუნენ. ქუთათელი სვიმონ, გენათელი ანტონი, ჭყონდიდელი, ბედიელი, მოქველი, დრანდელი ფილიპპე, ცაგერელი კოზმან, ხონელი ზაქარია, ნიკორწმიდელი იოაკიმ, ჩაისელი კირილე: ამათ განაჩინეს მოქმედთა მათთა-თჳს ჯეროვანი შერისხვანი, დასწყევნეს და შეაჩვენნეს მოქმედნი მისნი, ვითარცა გვაუწყებს აღწერილი მათი:

ხოლო შემოიკრიბნა მამია გურიელ-მან სპანი, შევიდა აჭარას, მოსწყვიტნა ოსმალნი და დაიპყრა თვითვე კვალად აჭარა. ქს. ჩქთ ქრ. სჟზ: შემდგომად მოკვდა დედოფალი თინათინ, ასული ათაბაგისა ქს. ჩქი, ქრ. სჟჱ: შემდგომად ამისა ნადირობასა შინა ხრო-მან ირმისა-მან წარიტაცა დადიანი მანუჩარ და მოჰკლა იგი ქს. ჩქია, ქრ. სჟთ და დასვეს ძე მისი ლევან დადიანად ნაშობი კახ-ბატონის ასულისა: შემდგომად ამისა მოვიდნენ ლუარსაბ და თეიმურაზ მეფენი შაჰაბაზისა-გან ლტოლვილნი ქს. ჩქიე, ქრ. ტგ, ისტუმრა კეთილად გიორგი მეფემან დიდითა პატივითა ქუთაისს: ამათ-თჳს შაჰაბაზს წარმოევლი-

ნა დესპანი, რათა მისცეს მას მეფენი და უკეთუ არა მოვიდეს სპითა ჩარუხ დაჭრაიანისა და მოსპოს ქვეყანა მისი: მაშინ გიორგი მეფე-მან ჰკითხა. „რაჲ არს ჩარუხი დაჭარაიანითა:“ მიუთხრეს კოხუნჯი და წალდი: მიუგო დესპანსა: „ვგონებდი შემინებასა სარმუზოსანითა. გარნა კოხუნჯნი და წალდნი აქუსთ მრავლად ჩემთა მარგველთაცა:“ ხოლო იყვნენ წინაშე გიორგი მეფისა დადიანი ლევან და გურიელი მამია მოწოდებულობით მიცემად მის-თჳს პასუხთა შააბაზისათა: ამათ განიზრახეს და წარავლინეს კათალიკოზი ქართლისა მალაქია და აბაშიძე პაატა ვედრებით, რათა მისცეს ორთავე მეფეთა მკვიდრნი თვისნი და მგრეთ დაიმორჩილოს: ხოლო შააბაზ მოაქცივნა იგინი დიდითა პატივითა და ნიჭითა *): არამედ ლუარსაბ მეფე-მან არა ისმინა გიორგი მეფისა და წარვიდა წინაშე შააბაზისა: ხოლო შემდგომად შააბაზისა წარსლვისა სპარსეთსვე მიიწვიეს ბატონი თეიმურაზ კახთა. შემოიკრიბნა მეფე-მან გიორგი სპანი დადიან-გურიელით და მიჰყვა არაგვამდე თეიმურაზს, რათა არა რაჲ ევნოს ქართველთა-გან: მერმე უკმოიქცა და მოვიდა ქუთაისს: შემდგომად კვალად მოვიდა ბატონი თეიმურაზ ლტოლვილი შააბაზისა-გან: ამ ჟამთა იქმნა სიყმილი დიდი იმერეთს შინა. ხოლო მეფე-მან გიორგი-მ შერისხნა რაჲსამე ზედა წულუკიძეს პაატას და მიუხვნა მამულნი და პაატა წარვიდა ლევან დადიანისა-თანა: რამეთუ ესე ლევან იყო ბოროტი, ხვანჯიანი, ამაყი, მზაკვარი და ძვირის-მომხსენე და იმარჯვიდა ჟამთა. არამედ ამან პაატამ (რომელსა უხმობდნენ წუწკად უძლურებისა-თჳს, რამეთუ იყო კუტი) უმეტესად შთაუდვა ლევანს მტრობა გიორგი მეფისა და მარადის განუზრახვიდა:

---

*) იტყვიან, რამეთუ ისხდენ მეფენი ერთად. მაშინ გიორგი მეფე-მან მოიხადა ქუდი და შემოიდვა ფერხი მუხლსა ზედა: ესე იუკადრისა მეფე-მან ლუარსაბ და შეირაცხა უპატიოდ და არა-რად შერაცხა და იტყოდა. „რა იგი ნებავს მტერსა ჰყოს, ხოლო უმცირესისა ჩემისა-გან, არა დავითმინო“. და არღა-რაი უხმისა გიორგი მეფესა და წარვიდა, ვითარცა მწყრალი:

ხოლო გიორგი მეფე-მან მოგვარა ძესა თვისსა ალექსან-
დრეს ცოლად ასული გურიელისა და აქორწინა იგი ქს. ჩქიჱ,
ქრ. ტვ: შემდგომად უშვა ალექსანდრეს ძე ბაგრატ, არამედ შე-
მდგომად ორისა წლისა შესწამა ალექსანდრე-მ ცოლსა თვისსა,
რეცა სიძვად ქუთათლის ვაჭრისა-თანა და განუტევა ცოლი თვისი
და წარავლინა ძით თვისით ბაგრატით მამისა მისისა გურიელის
მამისა-თანა: ესე შეუძნდა გურიელს და ეძრახა დადიანს ლევანს
და მოითხოვა და მისი მარიამ ნაშობი ათაბაგის ქალისა-გან
ძისა თვისისა სვიმონის-თჳს: ხოლო ლევანს, ვინად-გან აქვნდა
მანკიერება და იმარჯვიდა საქმეთა და დაემეგობრებოდა აფხაზთა,
ჯიქთა და სვანთა, რათა მწე-ეყოს, განიხარა მტერობა გურიე-
ლისა და მეფისა და მისცა და თვისი სვიმონს ძესა გურიე-
ლისასა და ქმნა ქორწილი სვიმონ ქს. ჩქკა, ქრ. ტთ. შეუძნდა
მეფესა გიორგის შეერთება დადიან-გურიელისა, დაუწყო მტე-
რობა: შემდგომად შემოიკრიბნა სპანი თვისნი გიორგი მეფე-მან
და განვიდა და დასდგა კოჭორაურსა ზედა: მოვიდა ლევან და-
დიანიცა სპითა ოდიშარ-აფხაზ-ჯიქითა და იქმნა ბრძოლა ძლი-
ერი და მოსწყდნენ მრავალნი ქს. ჩქკგ, ქრ. ტია, იძლია მეფე
გიორგი და ივლტოდა: მაშინ დადიან-მან მოიპყრა მრავალნი წა-
რჩინებულნი და მდაბიურნი, ალაღო ალაფი და იავარი და წარ-
ვიდა ოდიშს. გარნა შეპყრობილთა განზრახვითა წუწკისათა და-
ასხნევინა ვეცხლით თავნი, რომელი არა-ოდეს ქმნილ იყო იმე-
რეთს შინა და შემოხდა მიერით ესე ესრეთ:

შემდგომად ამისა განარისხნა ღმერთი და მოკლა მამა თვი-
სი მამია გურიელი ძე-მან თვის-მან სვიმონ, მწოლარე სარე-
625 ცელსა ზედა ძილად ქს. ჩქკე, ქრ. ტიგ და დაიპყრა გურია
თვით: ხოლო დადიანს ლევანს, ვინად-გან ეძლია გიორგი მე-
ფისა-თჳს განიზრახა, რამეთუ ჰყო ბოროტი ესე სვიმონ, ნუ
თუ ზავ-ჰყოს გიორგი მეფისა-თანა და შეითქუნენ ჩემ-ზედა:
ამის-თჳს ადირჩია გურიელად დასმად ვახტანგ გურიელისა ძისა
ქაიხოსროსი, ძმისა მარიამ დისა თვისისა, შეიკრიბნა სპანი და
მივიდა ლანჩხუთს, მიზეზ-ჰყო და მიუთხრა სვიმონ გურიელსა:

„ვინაჲ-გან მოჰკალ მამა შენი, არღა-რა მნებავს მოყვრობა შენი, მომეც დაჲ ჩემი და უკუნ-ვიქცევი:“ არამედ სვიმონ იყო მხნე, ახოვანი, შეუმართებელი, ამანცა შემოიკრიბნა სპანი, შეჰკვეთა დადიანს ლანჩხუთს, ფიცხელ სასტიკისა ბრძოლისა შემდგომად იძლია გურიელი სვიმონ და სპანი მისნი. შეიპყრეს სვიმონ გურიელი და მოართვეს ლევან დადიანსა: მაშინ ლევან დადიან-მან აღმოხადნა თუალნი სვიმონს და დასვა გურიელად ქაიხოსრო. წარმოიყვანა დაჲ თჳსი მარიამ და მოვიდა ოდიშს გამარჯვებული:

ხოლო ამას წინა წელსა მოვიდა მოურავი გიორგი სამცხი-დამ გიორგი მეფისა-თანა და მერმე მიიწვია ლევან დადიან-მან. გარნა არა დაადგრა და წარვიდა: არამედ ვინაჲ-გან სცა პატივი მეფემან და აღუთქვა კეთილნი მისდა. ამის-თჳს მოითხოვა სპანი გიორგი მეფისა-გან შეწევნად თჳსად, ამან მეფე-მან წაუყვლინა სპანი ზემო-მხრისანი და უთავა მათ ბოქოულთ-უხუცესი მამუკა და აბაშიძე ამილახორ, უკეთუ განძლიერდეს მოემწოს იგიცა დადიანსა ზედა, რომლისა-გან ძლეული იყო. გარნა ცუდ იქმნა განზრახვა ესე და მოვიდნენ სპანი ლტოლვილნი: შემდგომად ამისა იმზახლეს ბატონი თეიმურაზ და გიორგი მეფე, მოსცა ბატონ-მა თეიმურაზ ასული თჳსი ქჱრივი ზურაბ ერისთვისა დარეჯან ცოლად ალექსანდრეს ძესა გიორგი მეფისასა. მივიდა მუხრანს, ჰყო ქორწილი ქს. ჩქკთ, ქრ. ტიზ, წარმოიყვანა და მოვიდა ქუთათისს: ხოლო დადიან-მან ლევან განიწყო სპანი და მოიწყნო აფხაზნი, ვიდრე დაპყრობამდე: გამდიდრდა ფრიად, რამეთუ შემუსრნა ნავნი ზღვისანი და ჰყვა მწედ და მოარჩილად ქაიხოსრო გურიელი და განაცხადა მტერობა მეფისა გიორგისა, განზრახვითა პაატა წუწკისათა და უხდებოდა მარადის დღესასწაულთა შინა იმერეთს და ბრძოდენ მდევარად მრავალ-გზის იმერნი. გარნა იგინივე მრე ექმნებოდიან და ტყვეთ ანუ პყრობილთა, რომელთა წარიყვანდნენ, დაახსნევინებდნენ ვეცხლით თავთა: ამით შემოხდა ცხადად ტყვის-ყიდვა, რამეთუ სპათაცა მისთა ფარვით იწყეს თათართა ზედა ყიდვა-ტყვეთა და ნა-

მოვართათა და განმრავლდებოდა ესე-ვითარი ხდომა და უჯერო-ება იმერეთსა ზედა: ხოლო ინება როსტომ ქართველთა მეფე-მან მზახლობა ლევან დადიანისა და მოითხოვა დაჲ მისი მარიამ ცოლად ქურივი სვიმონ გურიელისა, მისცა დადიან-მან. არამედ აქუნდა შიში გზასა ზედა გიორგი მეფისა. ამის-თჳს შეითქუ-ნენ და მოვიდა როსტომ მეფე ფერსათსა ზედა და დადიან-მან შემოიკრიბნა სპანი დიდნი, წარმოიყვანა დაჲ თვისი მარიამ, გა-მოვლო სამიქელაო, ფოკე და განვიდა რიონს, შევლო და მი-ვიდა კაკას ხიდსა ზედა. მუნ დახუდა როსტომ მეფე, მისცა დაჲ თვისი დიდებითა და წარვიდა როსტომ: არამედ გიორგი მეფე-მან ჰგონა ჟამი მარჯვე, შემოიკრიბა სპანი, რათა ეწყოს ანუ დაესხას დადიანსა და წარვიდა მცირითა კაცითა განმსტრო-ბად სპათა დადიანისათა, მერმე მოქცეულ-მან აღასრულოს წა-დილი თვისი: აგრძნა ესე დადიან-მან, წარმოავლინა სპანი ფა-რულად, მოეტევნენ გიორგი მეფესა, შეიპყრეს და მიგვარეს ლევან დადიანსა. იგი მსწრაფლ აღიყვანა სპითა, წარიყვანა გი-ორგი მეფე და წარვიდა ოდიშს და პატიმარ-ჰყო მუნ მეფე. ამის-თჳს ალექსანდრე-მ ძე-მან გიორგი მეფისა-მან წარუვლინა კაცი, რათა მოსცეს მამა: ხოლო მან მოითხოვნა ვაჭარნი ჩო-ხორისა და ჩხარის სომეხნი და ურიანი სახსრად მეფისა გი-ორგისა: მაშინ ალექსანდრე ულონო-ქმნილ-მან მისცნა იგინი სრულიად და დაიხსნა მამაჲ თვისი, მოვიდა ქუთაისს და შემ-დგომად ფრიადითა მწუხარებითა და ესე ვითარებათა-თჳს და ვერა რაისა მწეობისა მპოვნელი მოკუდა მეფე გიორგი ქს. ჩქლთ, ქრ. ტკზ და დაუტევნა, ძენი. ალექსანდრე, მამუკა და ბერი:

ივ. მეფე ალექსანდრე გ. კე წელი ჰმეფა:

ხოლო შემდგომად მამისა თვისისა დაჯდა ალექსანდრე მეფედ იმერთა და გურთხა ქუთათისს: არამედ ლევან დადია-

ნი *) არა დასცხრა და უხდებოდა მარადის იმერეთს მობას, ნათლის-ღებას, აღდგომას და ყოველთა დღესასწაულთა შინა, რამეთუ ეტყოდა პაატა: „არს ძლევა მტერთა შენთა ზედა დღესასწაული შენდა:“ ვინაჲ-გან უწყოდა დღესასწაულთა შინა განცხრომა, შვება და მოცალეობა იმყოფის განსვენებისა-თჳს: ამით აოხრებდა სანახებსა იმერეთისასა, ვიდრე ვერდა-რა წინა-აღუდგა ალექსანდრე მეფე და მოავლო ზღუდე ქუთათისს დიდი და მოიყვანა ყოველთა წარჩინებულთა თვისთა ცოლ-შვილნი და დაადგინნა მას შინა და თვითცა იმყოფებოდა მასვე შინა, რათა არა მიერთნენ დადიანსა ჰყო მის-თჳს: არამედ ლევან დადიან-მან სიმდიდრით აღზავებულ-მან ჰყო სასახლე იბ ოდიშსა შინა ყოვლითა მოწყობილობითა, რამეთუ არა წარიღის ერთიდამ მეორესა შინა არა-რაჲმე სახმარნი ანუ ცხენნი და გარემო წყაროთა უახლოესთა დასდგა ფიალანი ოქროსანი და უშორესთა ვეცხლისა, დაბმულნი ძეწკვებითა, რათა სმიდენ მგზავრნი მით. ვინაჲ-გან ვერ-ვინ იკადრებდა ქურდობასა ანუ პარვა-ავაზაკობასა ქვეყანათა შინა მისთა: არამედ იმერთა უყოფდა ესრეთ თანა-მონათესავეთა, ერთ-სჯულთა და მეფესა თვისსა: კვალად განზრახვითა პაატა წუწკისათა, რამეთუ სძულობდა ცოლი დადიანისა პაატას და მტერობდა წუწკი მას. ამის-გამო შეუთქვა ლევან დადიან-მან ცოლსა თვისსა სიძვა მეწდისა-თანა თვისისა, შეიპყრა იგი ძეებითურთ, შთადვა ზარბაზანსა შინა და განტყორცნა და დაითვანტნენ სრულიად: მერმე მოიყვანა ლევან სხვა ცოლი და იქორწინა. გარნა არა უშვა ძე, არცა ასული და მოსწყდა თესლი მისი: გარნა არცაღა-თუ დასცხრა ოხრებად იმერეთისად: ამ ჟამებთა მოიწიფაცა ძმა ალექსანდრე მეფისა მამუკა და ესე მამუკა იყო მხნე, ახოვანი, შვენიერი, კისკასი და შემმართებელი

---

*) იტყვიან მხედარ-მან დადიანის-მან მიჰყიდა მაჰმადიანსა ტყვე, ამის-თვის კათალიკოზ-მან იწვია და დაუდვა მწვარი ძაღლი. „ეტყოდა ჭამასა, რამეთუ არა არს არა-წმინდა“. ვინაჲ-გან იქმნა ესე. აღუძნდა დადიანსა და მოაყვანინა ტყვე იგი სტამბოლიდამ და მხედარი იგი მისცა პატიუსა, გარნა კვალად არა დასცხრა კირთებად:

ძლიერი: ამან უწყო ბრძოლა ლევან დადიანსა მცირედ, მცირედ და მოსწყვეტდა სპათა მისთა ფრიად. გარნა მრავალ-გზისცა მოსწყვიტნა, ვითარ-ვერღა-რა დამართვიდენ მეგრელნი მის წინაშე და მხილველნი მისნი მსწრაფლად ივლტოდენ: ამის-თჳს ლევან დადიანი მცდელობდა სიკუდილსა ანუ შეპყრობასა მისსა ფრიად: ხოლო ჰყვანდა მამუკას ცხენი ზერდაგი დიდი, ძლიერი და ფიცხელი, რომელსა ვერ უდგმიდა კვეთებასა მისსა მეგრელთა ლაფშა: დღესა ერთსა მოვიდა ლევან დადიანი სპითა, ჰსცნა მამუკა-მ, შეიჭურა განსლვად. არამედ არა უტევებდა განსლვად მეფე ალექსანდრე, რამეთუ ეშინოდა სიკუდილისა მისისა და ამის-თჳს დაუმალა ზერდაგი მისი,*) რათა არღა-რა განვიდეს: მაშინ მამუკა უთმინოებით განვიდა სხვითა ცხენითა და ამისი მხილველნი მეგრელნი ივლტოდნენ: მიეწია მამუკა, სცა შუბი და დასცა კაცი ცხენით-ურთ მიწასა. არამედ უბრკმა ცხენსა მამუკასასა და დაეცნენ ორნივე: მხილველნი მეგრელნი უკმოიქცნენ, შეიპყრეს მამუკა და მიჰგვარეს ლევან დადიანსა: მან განიხარა და წარიყვანა და პატიმარ-ჰყო ციხესა შინა: ხოლო ალექსანდრე მეფე-მან ვერსადა შეწევნისა მპოვნელ-მან და მომლოდე-მან, იხილა განძლიერება რუსეთის მეფის ალექსისა, განიზრახა რათა მოიცეს მუნიდამ ძალი. ამის-თჳს წარავლინა ხოსია ჯაფარიძე წინაშე მისსა ძღუნითა და ითხოვა შეწევნა:

შემდგომად ამისა მოვიდა ბატონი თეიმურაზ ლტოლვილი ქს. ჩქმჱ, ქრ. ტლვ, მიეგება ალექსანდრე მეფე და პატივ-სცა, არამედ შემდგომად გლოვისა იწვია დადიან-მან ლევან და განუზრახვიდა ალექსანდრე მეფე წარსლვასა, რათა ზავ-ჰყოს მათშორის, რამეთუ ალექსანდრე იყო სიძე და ლევან მამიდის-წული, და განატევებინოს მამუკა: ამის-მიერ წარვიდა ბატონი თეიმურაზ, მან ისტუმრა და პატივ-სცა დიდად: შემდგომად უწყო ზრახვა წინ-თქმულთა-თჳს ვედრებით, რათა ჰყონ ზავი და და-

*) იტყვიან, სიკეთისა მისისა-თვის შურის-თვის დაუმალა ცხენი რათა ევნოს რაიმე:

აცადოს ოხრება ქრისტეანეთა და განუტევოს მამუკა მუამდგომელობითა მისითა: ამას ზედა პატივ-სცა ლევან დადიან-მან და აღუთქვა ყოფად ყოველი. არამედ არა აუვლა წუწკ-მან ამის ყოფად დადიანი. ესრეთ მეტყველ-მან: „უჯერო არს განტევება მტრისა, რამეთუ მოიცემს რა ძალსა, კვალადცა არს მტერი:“ ამის-თჳს ითხოვა შენდობა ბატონის თეიმურაზისა-გან დადიან-მან ვერღა-რა ყოფად, ვითარცა აღუთქვა და წარმოვიდა ბატონი თეიმურაზ უქმი: ხოლო დიდსა რუსეთის მეფესა კეთილად შეეწყნარა ხოსია და წარმოევლინა თვისნი დესპნად ნიკიფორე პავლეს-შვილი და მღივანი ალექსი იოანეს შვილი ნიჭითა დიდითა: ესენი მოვიდნენ რაჭას. ამათ მიაგებნა მეფე-მან ალექსანდრე-მ ლომ-კაცი ჯაფარიძე და გიორგი არეშიძე, მერმე მოვიდნენ ქუთათისს წინაშე ალექსანდრე მეფისა ქს. ჩქნ, ქრ. ტლჲ და მოართვეს ნიჭნი მუნებურნი სამურნი და ლარნი: შემდგომად წარავლინა მშვიდობით და ევედრა კვალად მწე-ყოფასა: ამისა შემდგომად აღივსო მურით ლევან დადიანი და არა შეიწყალა სიჭაბუკე და შვენიერება მისი, წარავლინნა კაცნი და აღმოხადნა თვალნი მამუკას მეფის ძესა ციხესა შინა პატიმარსა: მერმე მცირედისა სანისა შემდგომად მოკუდა მამუკა ქს. ჩქნდ, ქრ. ტმბ: ხოლო ალექსანდრე მეფესა, ვინად-გან განეძო ძე თვისი ბაგრატ დედითურთ მისით და არა ესვა დარეჯანისა-თანა შვილი. ამის-თჳს მოიყვანა ძის-ძე ბატონის თეიმურაზისა გიორგი და ზრდიდა ძედ თვისად. არამედ მოკუდა იგიცა და უდღონო-ქმნილ-მან ალექსანდრე მეფე-მან მოიყვანა ბაგრატ ძე თვისი, შობილი გურიელის ქალისა-გან და ჰყვანდა თვის-თანა, ვითარცა სამეფო ძე: ხოლო ლევან დადიან-მან, ვინად-გან არა შეიშინა ღუთისა და სტყვენვიდა, აოხრებდა და ჰკლვიდა კაცთა ქრისტეანეთა, მისცა მასცა სოფელ-მან ნიჭი თვისი და მოკუდა ლევან დადიანი ქს. ჩქნზ, ქრ. ტმჱ და დასვეს ოდიშართა ლიპარიტ დადიანად ძმა ლევანისა, ნაშობი ათაბაგის ქალისა-გან: ამისმან მსმენელ-მან მეფე-მან ალექსანდრე-მ შემოიკრიბნა სრულად სპანი იმერთანი და წარვიდა ოდიშს მტრის-გებად: ამას ვერ

წინა-აღუდგა ლიპარიტ დადიანი, შევიდა ალექსანდრე ოდიშს, მოსწყვიტნა, მოსტყვევნა, მოაოხრნა, ალიღო ციხენი, გამოიღო საგანძურნი და ქონებანი ლევან დადიანისანი, შეიპყრნა წარჩინებულნი სრულიად ოდიშისანი და დაასხნევინა ვეცხლით ყოველთა თავნი, გამოუხვნა მათვე ძენი მძევლად და დასვა ოდიშს დადიანად ვამიყ, ძე მამია დადიანისა და თვით დაიპყრა უნაგირას ,აქეთი აღმოსავლეთის კერძი და უნაგირას იქითი დასავლეთისა მისცა ვამიყს: მერმე წარმოვიდა ნიჭით, ალაფით, იავარით დიდით და ტყვით და ნატყვენავით გამდიდრებული და მოვიდა ქუთათის გამარჯვებული.

ხოლო ლიპარიტ წარვიდა ახალ-ციხეს და ევედრა ათაბაგს როსტომ ფაშას და მეფეს, ქართლისასა როსტომს, მათ მოსცეს სპანი, მოვიდა სპით გურიას, მოჰყვა ქაიხოსრო გურიელიცა სპით თვისით, რამეთუ ძმა ლიპარიტისა იყო და ჭილაძე მიქელაძენიცა მათ-თანავე და გამოვიდნენ რიონს: ამის-მან მცნობელმან ალექსანდრე მეფემან შემოიკრიბნა სპანი იმერთა და განვიდა ცხენის წყალს. მას ღამეს მოუმცნო ალექსანდრე მეფესა ოტია მიქელაძე-მ: „მაცნობე ხვალისა კურტაკი და ცხენი შენი, არ თუ ხარ ჯაბან და მეც ვაცადუნო შუბის წვერი ჩემი სათვალესა ზარადისა შენისასა:“ ესენი აუწყა მეფე-მან და დილასა რაზმთა წყობასა შინა მოუწოდა მეფე-მან ლევან აბაშიძეს ხიძესა ოტია მიქელაძისასა, შესვა ცხენსა თვისსა ზედა და შთაასცვა კურტაკიცა თვისი, რამეთუ უცნობელ იყო წინა-თქმულთა და ლევან განიხარა ნიჭის-თჳს მეფისა, რამეთუ იყო შემმართებელი და ერთ-გული მეფისა და იქმნა ბრძოლაცა ბანძას სასტიკი, ქს. ჩქნჱ, ქრ. ტმვ და მოისრნენ ორ-კერძოვე, მაშინ ოტიამ მეძიებელ-მან მეფისა-მან ჰპოვა იგი და ჰსცა შუბი ზარადის სათვალესა შინა ლევანს და განავლო კეფასა და შესძახა: „მე ვარ ოტია:“ ეჰა უცხო, რამეთუ არა გარდაიჭრა ლევან. არამედ მიუგო ოტიას: „რას ეტყვი ასულსა შენსა, უკეთუ შენ ხარ ოტია:“ მაშინ იძლივნენ იგინი ბანძას და ლტოლვით მოსრვიდნენ ალექსანდრესანი. არამედ არღარა ივლტოდა

ოტის და დარჩა მეფესა ნებითა თვისითა. გ რნა მასვე ჟამსა მუნვე დასწჳნა თვალნი ზუმბითა: ხოლო შეიპყრეს ქართველნი, მესხნი, გურიელნი და ოდიშარნი და ლიპარიტ დადიანი და ქაიხოსრო გურიელი წარვიდნენ ლტოლვილნი სტამბოლს: მერმე დასვა ალექსანდრე მეფე-მან კვალად დადიანად ვამიყვე და გურიელად დემეტრე ძე სვიმონ გურიელისა: შემდგომად დაახსნევინა ქართველთა, მესხთა, გურიულ-ოდიშართა ვეცხლითა ტყვენი და განუტევა თვისთა ქვეყანათა შინა, მოვიდა ბანძიდამ ქუთათისს და იყოფებოდა მშვიდობით:

ამისა შემდგომად მოვიდა ქაიხოსრო გურიელი სტამბოლიდამ და ლიპარიტ მომკჳდარ-იყო და ამისი ებრძანა ხონთქარსა ათაბაგისა-თჳს, რათა მწე-ყოს ქაიხოსროს: მოსცა სპანი ფაშამ და ჩამოვიდა გურიას. ხოლო დემეტრე ივლტოდა იმერეთს და დაიპყრა ქაიხოსრო-მ გურია: ამას შეუჩინეს მაჭუტაძე მეფე-მან და დემეტრე გურიელ-მან, მან მოჰკლა ქაიხოსრო გურიელი დალასტად. წარვიდა დემეტრე და დაიპყრა კვალად გურია. ხოლო ძენი ქაიხოსრო გურიელისანი გიორგი და მალაქია წარვიდნენ წინაშე როსტომ ფაშისა ახალ-ციხეს და იმყოფებოდნენ მუნ მისთანა. შემდგომად ამისა მოკჳდა მეფე ალექსანდრე ქს. ჩქჲ, ქრ. ტმც:

იზ, მეფე ბაგრატ დ. კ თთჳც ჭმეფა:

დაჯდა ბაგრატ მეფედ ძე ალექსანდრე მეფისა და აკურთხეს ქუთათისს: ხოლო დედის-ნაცვალ-მან მის-მან დარეჯან დედოფალ-მან მისცა ბაგრატს ძმის-წული თვისი ქეთევან, დავითის ასული ცოლად და აქორწინა დიდებით და ისიძა გერი თვისი: არამედ შემდგომად ექვსისა თვისა მზაკვართა კაცთა ენითა შეიპყრა ბაგრატ მეფე, გერი თვისი დარეჯან დედოფალ-მან, წაგვარა ცოლი ქეთევან და აღმოხადნა თვალნი, მოიყვანა ვინმე მეფეთა მონათესავედ წოდვილი ვახტანგ, რომელსა ჭუჭუნიას

შვილობითაც უხმობდენ, შეირთო ქრმად იგი და დაიპყრა თვით
იმერეთი და ვახტანგს უწოდა მეფედ: ესე ბაგრატის კერძოთა
იმერთა არა სთნდათ და აუწყეს ასლან ფაშასა: შემოიკრიბნა ასლან
ფაშა-მან სპანი და ჩამოვიდა იმერეთს, მიეგებნენ დადიან-გურიელი
და იმერნი, მოვიდა ფაშა, შეიპყრა ვახტანგ და დარეჯან დედო-
ფალი და ქეთევან ცოლი ბაგრატ მეფისა. ხოლო იმერეთს დასვა
ბაგრატვე უთვალო მეფედ და იგინი წარიყვანნა და მივიდა ახალ-
ციხეს, მუნიჯამ ვახტან და დ რეჯან და ქეთევან წარგზავნნა ოდ-
თისს და დაასადგურა მუნ: ხოლო ბაგრატ მეფე უთვალობით ვე-
რა ეგდენ მართვიდა იმერეთსა. ამის-თვის შეითქვნენ იმერნი და-
დიანისა-თანა და მოვიდა დადიანი იმერეთს: კვალად აქათ წარმო-
დგა მეფე ვახტანგ ქართლისა იმერეთსა ზედა: მაშინ ეზრახა და-
დიანი მეფე ვახტანგს და დაიმზახლეს მეფე ვახტანგ და დადიანი
ვამიყ და დაიპყრა დადიან-მან ბუჯის-წყლის დასავლეთის კერძონი
და აღმოსავლეთის კერძონი მისცა ვახტანგ მეფე'ს და ბაგრატ მე-
ფე მეოფობდა ციხესა შინა ქუთათის: განზრახვითა ცოლისა თვი-
სისათა განუტევა მძახლობა ვახტანგ მეფისა დადიან-მან ვამიყ და
დაწინდული არჩილისა ძისა მისისა ასული თვისი მოსცა ღოღობე-
რიძეს: ესე შეუძნდა ვახტანგ მეფესა, ეზრახა გურიელს დემეტრეს,
აბაშიძე პაატას და ზემო მხრელთა იმერთა: ხოლო ამათ მოკლეს
ბეჟან ღოღობერიძე და მოუწოდეს ვახტანგ მეფესა. იგი წარმოე-
მართა სპითა ძლიერითა, მოვიდა დადიანიცა ვამიყ სპითა თვისითა
საჩხერეს და შემოიკრიბნა იმერნიცა: არამედ რა გარდმოვლო ვახ-
ტანგ მეფე-მან მთა ლიხისა მიერთვნენ სრულიად ზემოურნი იმე-
რნი მას და ლაშხის შვილი ხოსია თავი ლეჩხუმისა: ესე იხილა
ვამიყ დადიან-მან ვერღა-რა დაუდგა ბრძოლად და წარვიდა ოდიშს:
შემოვიდა მეფე ვახტანგ, აღიღო, სვერი, კაცხი. ხოლო სკანდი-
დამ მოვიდა ბატონი თეიმურაზ მის-თანა და სკანდა დაიპყრა ვახ-
ტანგ, მოვიდა, მოადგა ქუთათისს, აღიღო ქუთათისი და გამოიყვანა
ბაგრატ მეფე: მაშინ მოერთვნენ სრულიად იმერნი და შემოკრებუ-
ლი ყოვლითა ქართველ-იმერლითა ჩამოვიდა ოდიშს: ვერ წინა-
აღუდგა დადიანი ვამიყ. არამედ განივლტო სვანეთს: ხოლო ვახ-

ტანგ მოსრნა ურჩნი ოდიშს, მოსტყუვნა, აღიღო ციხენი და მოადგა ჭაქვითის ციხესა შინა, აღიღო იგიცა. გამოიყვანა ცოლ-შვილი ვამიყ დადიანისა და გამოიღო საგანძურნი მისნი, მოვიდა ზუგდიდს და მუნ მოერთო შარვაშიძე ძღვნითა დიდითა და აფხა-ზითა, მერმე დასვა დადიანად ლევან და მისცა ძმის-წული თჳსი თამარ ცოლად, რამეთუ შეხენითა ხოსია ლაშხის-შვილისათა მოკ-ლეს სვანეთს დად ანი ვამიყ ბრძანებითავე ვახტანგ მეფისათა: კვალად შეიპყრა ვახტანგ მეფე-მან ჭყონდიდელი ჩიქოვანი, ძმა კა-ციასი და წამოიყვანა პატიმრად, მოვიდა ოდიშიდამ კვალად ქუთა-თისს: აქა მოერთო დემეტრე გურიელი ძღვნათა დიდითა, მოიყვანა ძე თჳსი არჩილ წლისა იდ და დასვა მეფედ იმერეთისად და აკურთხა ყოველთა იმერთა სათნო-ჩენითა ქუთათისს ქს. ჩქჲა, ქრ. ტმთ: შემდგომად წარვიდა მეფე ვახტანგ და წარიყვანა მეფე ბაგ-რატ ქართლს:

იც, მეფე არჩილ ა, ბ წელი და ნახევარი ჰმეფა:

ხოლო მეფობდა არჩილ და მორჩილებდნენ ყოველნი იმერნი წესისაებრ და ერთგულობდენ სრულიად: არამედ შეუძნდა ესე ას-ლან ფაშასა ახალ-ციხისასა, რამეთუ არღა-რა ნებასა ქვეშე მისსა იყვნენ იმერნი, არამედ არჩილისასა და ამის-თჳს დამართა წინ შე ხონთქრისა. მაშინ ყეენ-მან მოუწერა ვახტანგ მეფესა და მან წა-რიყვანა ძე თჳსი არჩილ: ხოლო იმერთა სთხოვეს ვახტანგ მეფე-სა ბაგრატ მეფე, მან მოსცა და დასვეს კვალად მეფედ ქს. ჩქჲგ, ქრ. ტნა:

კვალად მეფე ბაგრატ დ, ზ წელი ჰმეფა:

ხოლო დასვეს რა ბაგრატ, მოადგა ფაშა შთამოსლვად იმე-რეთს მთასა, რათა განაძოს არჩილ: მაშინ იმერთა აცნობეს მე-ფობა ბაგრატისა და უკუნ-იქცა მთიდამ ფაშა და დაშთა ბაგრატ

მშვიდობით: არამედ დადიან მან ლევან არა ინება მეფობა ბაგრა-
ტისა, ვინად-გან მზახალი იყო შ ნაოზ მეფისა. ამის-თჳს ამავე
ქორონიკონს შემოიკრიბა სპანი და მოვიდა, მიეგება ბაგრატ სპი-
თა, ქკვეთა და იქმა ბრძოლა, იძლია დადიანი, შეიპყრეს და შო-
ართვეს ბაგრატს. ხოლო სპანა მისნი მოსრნეს და ტყუე-ჰყვნეს:
მაშინ შეამჭირვა მეფე-მან დადიანი, მოაყვანინა ცოლი თამარ,
წარგვარა მას და შეირთო თჳთ ბაგრატ ცოლად და განუტევა თი-
თია დაჲ თამარისა, რომელი მისცა შანაოზ, რაჟამს წარმოგზავ-
ნა იმერეთს, ჯერეთ უქორწინო და ლევან დადიანს მისცა დაჲ
თვისი გოშაძის ნაცოლარი (რომელსა ქ'ევე დადიანი ლევანცა შე-
სწამოდა, რეცა მრუშებად მის ქალისა თანა), უქმნა ქორწილი და
განუტევა დადიანადვე: არამედ ჟამებთა ამათ შინა განდუდგნენ მთა-
ვარნი და მიიტაცებდიან თვის-თვისთა მხარეთა არღა-რა იყო მორ
ჩილება ეგდენი მეფეთა, იწყეს ტყვის-ყიდვა სააჯნოდ ქრისტეს *)
მოსყიდულთა მაჰმადიანთა ზედა. კვალად ხლომა, შოვოთი, კირთება
ერთ მან მეორესა ზედა და ოხრება ქვეყანათა: ხოლო განდიდნა
ჩხეიძე სეხნია სალოხუცესი. ამან იკლო რაიმე ბაგრატისა-გან,
იწყო ზრახვა და ერთ-გულება ფაშისა, მოიყვანა სპანი ოსმალთა,
მოიპყრა ციხე ქუთათისისა და შეაყენნა ოსმალნი ქს. ჩქჲვ, ქრ.
ტნდ: ესე აღუძნდა ბაგრატს და ყოველთა იმერთა. არამედ და-
დუმეს ჯერეთ შიშითა ოსმალთათა: ამასვე ქორონიკონს მოკუ̂და-
კათალიკოზი სვიმონ ჩხეიძე და დაჯდა საყვარელიძე ევდემოზ: შე-
მდგომად ამისა იცა ჟამი მორავ-მან ბეჟან ლორთქიფანიძემან, შე-
მტუა ქუთათისს ციხესა, მოსრნა ოსმალნი და აღიღო ციხე ქს.
ჩქჲზ, ქრ. ტნე და მისცა მეფესა ბაგრატს: ხოლო დარეჯან დე-
დოფალსა წინათვე აღეთქვა კნ მარჩილი ფაშისა-თჳს, რათა იგივე
ჰყოს მეფედ იმერეთს და ვინად-გან არა აქუ̂ნდა ვეცხლი. დაეწინდ-
ნა ძმის წული თვისი ქეთევან: ხოლო აწ საქმითავე დარეჯანისათა
დაიხსნა შანაოზ მეფე-მან ქეთევან, წარიყვანა და შეირთო ძესა თვის-
სა: და რა აღიღო ფაშა-მ თეთრი იგი ევედრა დარეჯან კვალად

*) ქრისტიანეთა უნდა.

ფაშასა და ვინად-გან მოსწყვიტეს ქუთათისს ოსმალნი იმერთა, ამ-ის-თჳს აღუთქვა და შემოდგომასა წარმოემართა სპითა, წარმოიყვანა დარეჯან და ვახტანგ და ჩამოვიდა იმერეთს, მიეგებნენ დადიან-გურიელი და ჩხეიძე სეხნია. ამის-თჳს ვერღა რა წინა-აღუდგა ბაგრატ მეფე და წარვიდა ქართლ: მაშინ ოსმალთა მოსრნეს, მოსტყუევნნეს იმერეთი, შემუსრნეს მრავალნი ხატნი და ჯვარნი, მოსწვეს ქვეყანანი და ეკკლესიანი ქ. ჩქჲც, ქრ. ტნვ:

კვალად დარეჯან და ვახტანგ ჭუჭუნა-შვილი:

დასვეს დარეჯან და ვახტანგ მეფედ და წარვიდა ფაშა ალიაფითა სავსე ახალ-ციხეს: მაშინ დარეჯან და ვახტანგ ჰყვნეს სანდრო თავსად დაშხის შვილა ხოსია თავ-ლეჩხუმისა და ჰსცხო მირონიცა დარეჯან ხოსიას და განაგებდნენ იმერეთსა: შემდგომად შეიზრახნენ იმერნი, გარდმოიბირეს ხოსია და შეუჩინეს დარეჯანს და ქუთათის ციხესა შინა, ადმკაზმელი თავისა თვისისა ლილასა დარეჯან დედოფალი მოჰკლა შუბითა ხოსიამ. ხოლო იმერთა ასპარეზსა ზედა მიმომთხველი ვახტანგცა მოჰკლეს, მოიყვანეს გურიელი დემეტრე და დასვეს მეფედ, ქს. ჩქჲც, ქრ. ტნვ:

ით, გურიელი დემეტრე:

შემდგომად მცირედისა ჟამისა შეიპყრეს დემეტრე გურიელი იმერთა, აღმოხადნეს თვალნი და განაძეს: მაშინ ასლან ფაშამ წარმოავლინა ძე ქაიხოსრო გურიელისა გიორგი და დასვა იგი გურიელად: ხოლო მანამზ მეფესა ჰსთხოვეს იმერთა ბაგრატ მეფე: მან წარმოუვლინათ და დასვეს იგივე მეფედ იმერთა ქს. ჩქჲთ, ქრ. ტნზ:

კვალად მეფე ბაგრატ დ, თ წელი ჰმეფა:

არამედ კვალადცა ამავ ქორონიკონსა ჩხეიძე სეხნია-მ არა ინება მეფობა ბაგრატისა და აღიღო მოპარვით და ზაკვით ქუთათისის

ციხე და ჳისცა ოსმალთა და მიერით უპყრავთ დღედმდე: მერმე შეიკრიბნა იმერნი სეხნია-მ და მოიყვანა დადიანი და მოვიდა მეფესა ზედა: ხოლო ბაგრატ მეფე-მან შემოიკრიბა რაჭა-ლეჩხუმი და ოკრიბელნი, შეიბნენ ჩხარს, იქმნა ბრძოლა და მოსწყდნენ ორგნითვე, იძლია სეხნია ჩხეიძე, მოჰკლეს იგი და მოსწყდეს სპანი მისთანანი: ხოლო დადიანი ივლტოდა ოდიშსავე და დაიპყრა ბაგრატ უმეტესად იმერეთი: გარნა კვალად არა დაცხრა დადიანი, რამეთუ შური აქუნდა ცოლისა თვისისა თამარისა·თჳს. რომელი იყო ფრიად კეკლუცი და ადმატებული შვენიერებითა სრული უმეტესად, შემოიკრიბა სპანი, მოვიდა და მიერთვნენ სრულიად იმერნი: მაშინ მოუხდა ბაგრატ მეფესა ქუთაისს ქს. ჩქოა: ქრ. ტნთ: ხოლო ბაგრატ მეფე წარვიდა რაჭას და დადიანი დადგა გეგუთს, არბევდენ იმერეთსა: მაშინ ბაგრატ მეფე-მან შემოიკრიბნა რაჭა, ლეჩხუმნი და რაოდენნიმე იმერნი მის-თანა, ჩამოვიდა, ეწყო გეგუთს დადიანსა, ბრძოლასა იძლია დადიანი, მოსრნეს სპანი მისნი და ძ ლტოლვილი დადიანი შეიპყრეს კვალად და მის-თანა მრავალნი სხვანი, მოართვეს ბაგრატ მეფესა და დაიპყრა იმერეთი: მერმე დადიანი აფუცა ერთგულებასა ზედა და განუტევა, ვინადგან ჰყვა დაჲ ბაგრატ მეფისა ცოლად: არამედ გიორგი გურიელი იყო კაცი მხნე, შემმართებელი, მშვილდოსან მოასპარეზე რჩეული, ულთო, მესისხლე და ტყვის-მსყიდველი უწყალო: ამან მოსრნა მეკობრედ მოსრულნი აფხაზნი გურიას მრავალ-გზის. გარნა ეტრფიალა ცოლსა ბაგრატ მეფისასა თამარს, მცდელობდა წაგვრასა და თვით შერთვასა და ვერ ეწია. ამის-თვის ეგედრა ფაშას, რათა წაგვაროს ბაგრატ მეფესა და მისცეს მას და აღუთქვა ქრთამი დიდი და შეასმინაცა ორგულებასა ზედა ხონთქრისასა ბაგრატ: ხოლო ფაშამ მაჭმადიანობითა და ქრთამისა-თჳს არდა-რაი გამოიკითხა და წარმოემართა ბაგრატსა ზედა: ესე ჰსცნა ჩხეიძე-მ როსტომ და აუწყა ბაგრატ მეფესა. მაშინვე ბაგრატ წარავლინა თამარ ცოლი თვისი ციხესა შინა კვარას და თვით შეიკრიბა სრულიად იმერნი, მოვიდა ფაშაცა და გურიელი მის-თანა ქუთაისს, ეგებნა ბაგრატ სპითა თვისითა და იქმნა ბრძოლა, გარნა ივლტოდნენ

იმერნი და ბაგრატ უთჳალობითა ვერღა-რა ილტოდა, შეიპყრეს და მოგვარეს ფაშასა ქს ჩქობ, ქრ. ტჲ: მაშინ ბაგრატ ევედრა ფაშასა და აღუთქვა ქრთამი დიდი, რათა ჰყოს იგივე მეფედ, ხოლო ფაშამან იხილა რა, რამეთუ არა ძალ-ედვა შოვნა თამარისა და შემუსრვა კვარას ციხისა. ამის-თვის მიიღო მეფისა და გურიელისა-გან ქრთამი დიდი, მისცა იმერეთი ბაგრატსავე და ბაგრატ ქრთამისა-თჳს მისცა წინდად ძე თჳსი ალექსანდრე (რამეთუ ესე ალექსანდრე იყო შობილი ლეჩხუმელის კოჩილას ცოლისა-გან, რომელსა ბაგრატ მეფე თანა-ეყოფოდა სიძვად და ვინად-გან არა ესვა სხვა ძე ბაგრატს, ესე მოიყვანა, უწოდა ალექსანდრე და ზრდიდა ძედ თჳსად): ხოლო ფაშამ წარიყვანა ალექსანდრე და წარვიდა. შემდგომად ამისა ზამთარსა ამას შეიკრიბა ბაგრატ მეფე მან სპანი და წარვიდა შურის-გებად გურიელსა ზედა: ვერ წინა აღუდგა გურიელი, მოსტყუევნა და მოსწვა გური და წარმოვიდა ალაფითა და ტყჳრითა: ხოლო ვინად-გან კვალად-ცა მოყვრობდნენ დადიანი ლევან და მეფე შანაოზ და მარიამ ჰყვა ცოლად შანაოზ მეფესა. ამის-თვის განაახლეს მზახლობა და სთხოვა ლევან დადიანსა ძე მისი მანუჩარ საქმროდ ძისა თჳსისა არჩილის ასულის დარეჯანისა-თჳს: ამან ლევან წარმოუვლინა ძე თჳსი და მისრული მანუჩარ აქორწინეს დარეჯანისა-თანა. გარნა ყრმა და ქალი იყვნენ წლისა ზ. ესე იხილა ბაგრატ მეფე-მან, რამეთუ არა კეთილობდა მისდა, აუწყა მსახურთა ყრმისა მანუჩარისათა: „რამეთუ ჰნებავს შანაოზ მეფისა წარვლინებად მანუჩარ წინაშე ყეენისა ტყვედ:" შეშინდნენ იგინი და არღა-რა გამოიკითხეს ზაკვა იგი, წარმოიპარეს ყრმა იგი და მოგვარეს მამასა თჳსსა: შემდგომად მოადგა ბაგრატ მეფე ქუთათისს, აღიღო ციხე და გამოიყვანა ოსმალნი ქს. ჩქოდ, ქრ. ტჲბ: ამის-თჳს მოვიდა დესპანი ასლან ფაშის ახალ-ციხელისა და აღუთქვა მოცემა ალექსანდრესი ძისა ბაგრატისა, რათა მისცეს ციხე ქუთათისისა მათვე. ხოლო ბაგრატ განზრახვითა იმერთათა მისცა ციხე ოსმალთავე ყოვლითა მათითა და დაიპყრეს მათვე: შემდგომად უშვა თამარ დედოფალ-მან ბაგრატს ძე გიორგი ქს. ჩქოვ, ქრ ტჲდ და განიხარა ფრიად მეფე-მან:

ხოლო ჟამებთა ამათ შინა იყო კირთება ოდიშს აფხაზთაგან, რამეთუ ვინად-გან განდიდნა ჭყონდიდელნი ჩიქოანნი, რომელი გამოეპარა ვახტანგ მეფესა შულავრიდამ, მოვიდა და დაიპყრა ჭყონდიდლობავე და იქმნა მის ნდო ლევან დადიანისა ყოველსა შინა. ამან მოიყვანა ძმა თვისი კაცია და აზრახა ლევანს მიცემად სალიპარტიანოსი, რამეთუ ამის-გან დაიპყრას ლეჩხუმიცა ლევან დადიან-მან: ესე კაცია იყო გორდელი მდაბალი აზნაური, რომლისა მამა სვანეთს ტვირთითა თვისითა ზიდვიდა თაფლსა და გამოიზრდებოდა, და ესე კაცია ძმის ჭყონდიდელის-გამო განდიდნა და იქმნა პატივ-ცემულ მეფეთა-გან და მას-გამო უსმენდენ ლეჩხუმელნიცა: მერმე ლევან დადიან-მან მისცა სალიპარტიანო და თვისად მისანდობელ-ჰყო ფრიად, რამეთუ იყო კაცი მხნე და შემძლებელი საქმეთა. არამედ უღთო და მესისხლე, აზრახებდა დადიანსა და მოსრვიდიან წარჩინებულთა ოდიშისათა: ხოლო მოვიდა რა არჩილ ახალ-ციხეს და გიორგი გურიელი-ცა, რომელნი მცდელობდენ გამეფებად იმერეთს ორნივე: ესე იხილა ბაგრატ მეფე-მან, ეზრახა გიორგი გურიელსა და მისცა ასული თვისი დარეჯან ცოლად, ნაშობი თამარისა-გან, რათა დ უტეოს ტროფიალებაცა თამარისა და მცდელობდა მეფობასა იმერეთისა. მოიყვანა გურიელი და აქორწინა ქს. ჩქოზ, ქრტჲე და მოიმტკიცა ამით გურიელი: ხოლო რა მოვიდა ახალციხიდამ სურამს, სურამიდამ ეზრახა იმერთა და მიერთნენ ყოველნი იმერნი არჩილს და დადიანი ლევან, განაღამცა მოიყვანეს და დასვეს მეფედ ქუთათისს ქს. ჩქოც, ქრ. ტჲვ, სეკდემბერში:

კჳალად მეფე არჩილ, ბ წელი ჰმეფა:

ხოლო ბაგრატ წარვიდა გურიას და დედოფალი თამარ დაშთა ციხესა სკანდას. მოადგა არჩილ მეფე, გამოიყვანა თამარ და მისცა დადიანსავე ცოლად და მოიყვანა ძე დადიანისა სიძე

თვისი და ჭყვანდა თვის-თანა: მაშინ ბაგრატ შეწევნითა გურიელისათა ევედრა ასლან ფაშას და მან აღუთქვა შეწევნა: ამავე ჟამთა წარიპარა მეფე-მან გიორგი-მ ძე ბაგრატ მეფისა ალექსანდრე ახალ-ციხიდამ და მოსრნეს მონანი ალექსანდრესნი: ესმა ბაგრატ მეფესა, შესწუხნა, რამეთუ მომკჳდარ იყო ძე მისი გიორგი და არა ესვა სხუა ძე, რათა არა მოკლან იგიცა: მაშინ ასლან ფაშამ აუწყა ხონთქარსა ყოველი ყოფილი, განრისხნა და წარმოავლინა აზრუმის ფაშა სუას აქეთი სპითა, მოსრულს ფაშას მიეგება ბაგრატ მეფე და გურიელი: არამედ არჩილ მეფემან შემოიკრიბნა სრულიად იმერნი, შეიფიცნა და ლამოდა ბრძოლასა. გარნა ჩამოვიდნენ აგვისტოსა შინა ოსმალნი იმერეთს, განევლტნენ არჩილ მეფესა და მიერთოდნენ ბაგრატს: ამისი მხილველი არჩილ მეფე წარვიდა რაჭას და რაჭველთა შეკრეს მთა: მიჰყჳნენ ოსმალნი არჩილს. მაშინ ხრეითის მთასა ზედა უწყეს რაჭველთა ცემა თოფთა ჯიხურებთ-გამო ოსმალთა და მოჰკლეს საზვერელი ჩიჯავაძე და სხვანნი მრავალნი და უმეტეს ოსმალნი მოსწყვიტნეს. არამედ სიმრავლითა სძლეს ოსმალთავე, გარდვიდნენ რაჭას, მოსწვნეს, მოსტყვევნნეს, უკმოიქცნენ და დასდგნენ კვასჭირს: ხოლო არჩილ მივიდა კულბითს და აუწყა საქმე თვისი ყოველნი აზრუმის ფაშასა. მაშინ აზრუმის ფაშამ მოჰკვეთა თავი ასლან ფაშასა, მერმე მოსტყვევნნა და მოსრნა ურჩნი იმერეთს და დასვა ბაგრატ მეფედ და წარვიდა თვით ქს. ჩქოთ, ქრ. ტჲზ:

კვალად ბაგრატ მეფე დ, ბ წელი ჰმეფა:

ხოლო ბაგრატ მეფე-მან მოიმტკიცა იმერნი, შემოიკრიბნა და წარვიდა ოდიშს, ეწყო დადიანი ლევან სპითა და ბრძოლასა იძლია დადიანი და წარგვარა კვალად ცოლი თვისი თამარ და შეირთო თვითვე და მოვიდა ქუთათისს გამარჯვებული: მაშინ ლევან დადიანი ეზრახა გურიელს გიორგის და მისცა ძე თვისი მანუჩარ მძევლად, დაიზავა იგი და დაიპყრა ოდიში მანვე: შე-

მდგომად მცირედისა ხანისა მოკჳდა დადიანი ლევან ქს. ჩქჳ, ქრ. ტჲღ: მაშინ მოითხოვეს ოდიშართა ძე ლევან დადიანისა მანუჩარ გურიელის გიორგისა-გან საუფლოდ დადიანად: არამედ ვინად-გან არღა-რა ვინ იყო მკვიდრი ოდიშისა. ამის-თჳს ეზრახა გურიელი ოდიშართ რათა ჰყონ იგი დადიანად: ხოლო წარჩინებულთა ოდიშართა განამაგრნეს ციხენი ყოველნი და მიუთხრეს გურიელსა: „ვიდრემდის ცოცხლებით არს მანუჩარ არავის მივსცეთ ციხენი და ქვეყანანი:“ ამის-მან მსმენელ-მან გურიელ-მან მოჰკლა ურმა იგი მანუჩარ, რამეთუ ჰგონებდა შემდგომად სიკჳდილისა დაიპყრას ოდიში და წარვიდა დაპყრობად ოდიშისა: გარნა მის-გამო ოდიშართა სძნდათ იგი, ვითარცა მესისხლე თჳსი, ვერ შევიდა ოდიშს და მოვიდა გურიასვე: ხოლო არჩილ წარვიდა კულბითიდამ დვალეთს და მუნ დაასადგურნა დედა-წულნი თჳსნი და თჳთ მოვიდა ჩხერის ციხესა შინა და ეზრახოდა მუნიდამ იმერთა რვა თთჳჱ. არამედ ვერარაისა-ღა მეოფელი წარვიდა დვალეთსვე: მერმე მივიდა ფაიქომს და იდგა წელსა ერთსა მუნ: შემდგომად უწყებული ძმისა თჳსისა გიორგი მეფისა-გან წარვიდა რუსეთს ქს. ჩქჱა, ქრ. ტჲთ, განვლო დედა-წულით, სპითა რუსთა მეფისათა ჩერქეზთა და მივიდა თერგს, მუნ ჩაჯდა ნავსა და განვიდა ასტარხანს: მაშინ მოკჳდა მეფე რუსთა თეოდორე და დაშთა არჩილ სამ-წელ აშტარხანს: ხოლო დღესა ახალ-წლისასა აღუნთეს ლამპარი დიდი სამსჭვალსა, მოეკიდა ცეცხლი სასვენსა მას, რამეთუ არიან სახლნი სრულიად ხისანი და დაიწჳნენ ყოველნი სიწმიდენი და საგანძურნი არჩილისანი. არამედ ჰპოვნეს სამჭვალნი და ნაწილნი უვნოდ, კვალად დაუჯდომელი, დაუწვავი ცეცხლსა მას შინა: გარნა შემდგომად შეამკო სამსჭვალი კვალად არჩილ მეფე-მან: მერმე მეფე-მან იოანე და პეტრე-მ მიიყვანეს მოსკოვს არჩილ და პატივ-სცეს მეფებრ და იმყოფებოდა მუნ პატივ-ცემული:

ხოლო იმერეთს მოკუდა ბაგრატ მეფე ქს. ჩქპა, ქრ. ტჲთ და დაფლეს გელათს და ვითარ არღა-რა ვინ იყო ტომი მეფეთა, მოიყვანეს გიორგი გურიელი იმერთა და დასვეს მეფედ:

ჰ, გიორგი გურიელი, ბ წელი ჴმეფა:

არამედ ოდიში იყო უპატრონოდ და კაცია ჩიქოანი იყო თავ და განმგე მათი: ამან მოსრნა მრავალნი შემძლებელნი და წარჩინებულნი ოდიშისანი, განზრახვითა ძმისა თვისისა ჭყონდიდელისათა, რამეთუ ეტყოდა განზრახვათა შინა: „მას ეყოფის ერთი თოფი." ესე იგი არს სიკუდილი ვისიცა ნებავსთ. ამით მოიყვანა ოდიში ქვეშე თვისსა, ვიდრე პყრობამდეცა თვისად: გარნა იყო ჭირი დიდი ოდიშს, ვითარცა აღვსწერეთ და უმეტეს აფხაზთა-გან, რამეთუ მოვიდოდიან ნავებითა და ხმელითა და სტყუევნიდიან, დაიპყრეს ვიდრე ეგრისის მდინარედმდე და დაეშენებოდენ თვით აფხაზნი და არღა-რა იყო დრანდას და მოქუს ეპისკოპოსნი: ხოლო შემდგომად მოკუდა კაცია ჩიქოანი და დაიპყრა ლიპარიტიანობა ძე-მან კაციასა-მან გიორგი-მ უმეტეს მამისა თვისისა და სრვიდა უწყალოდ და ჰყიდდა ტყუედ ოდიშართა, რამეთუ ემცნო მამასა მისსა არა დატევება ჩიქოანისა და კოხუნჯიანთა დაიპყრობს: ხოლო გიორგი გურიელ-მან განირისხა ღმერთი, განუტევა ცოლი თვისი დარეჯან, ასული ბაგრატ მეფისა და შეირთო სიძედრი თვისი დედოფალი თამარ ცოლად: ამას ეპყრა იმერეთი და მცდელობდა ოდიშსაცა დაპყრობად. არამედ გიორგი ლიპარიტიან-მან მოიყვანა ძე ლევან დადიანისა, ნაშობი მხევლისა-გან ლევანვე და დასვა დადიანად სათნოებისა-თჳს მეგრელთა და წინა-აღმდეგად გურიელისად: ხოლო გიორგი მეფესა ქართლს ჰყვანდა ძე ბაგრატისა ალექსანდრე, შეუძნდა პყრობა იმერეთისა გურიელისა-გან და არა პყრობა ძმისა თვისისა არჩილისა. ამის-თჳს ეზრახა უსუფ ფაშას, რათა ჰყოს ალექსანდრე მეფედ იმერთა: განიხარა ფაშამ და

მოითხოვა მის-გან ალექსანდრე: მაშინ წარუვლინა გიორგი მეფე-მან ნიჭითა თვისითა და პატივითა ქს· ჩჳპბ, ქრ. ტო. ესე აუწყა ფაშამ ხონთქარსა. ხოლო ხონთქარ-მან მოსცა ხალათი და ხრმა-ლი და იმერეთი ალექსანდრეს და უბრძანა უსუფ ფაშისად მეფედ ყოფად მისი იმერეთს: მსმენ-მან ბრძანებისა-მან ჩამოიყვანა ფა-შამ ალექსანდრე. ხოლო გურიელი წარვიდა, ვერ წინა-აღმდგომი, გურიას და დასვა ფაშამ ალექსანდრე მეფედ: შემდგომად წარვიდა ახალ-ციხესვე ფაშა და დედოფალი თამარ მივიდა ოდიშს, რათა არა მიერთვნენ ოდიშარნი ალექსანდრეს. არამედ მუნ მოკჳდა თამარ დედოფალი ქს. ჩჳპგ, ქრ. ტოა, (თქმულ არს, რამეთუ იყო მიდგომილ და შობასა შინა შეა ცეცხლი და მოკჳდა): ხოლო შემდგომად კაცია ჩიქოანის სიკჳდილისა ნაცოლარი მისი და დედის-ნაცვალი გიორგი ლიპარიტიანისა, დის-წული მომიტა ერისთვისა შეირთო გიორგი გურიელ-მან ცოლად და ამათ-გამო მცდელობდა პირველ ოდიშს და აწ უმეტეს იმერეთსაცა:

კა, მეფე ალექსანდრე დ, ზ წელი ჰმეფა:

და დაჯდა ალექსანდრე მეფედ ქს. ჩჳპგ, ქრ. ტოა: მაშინ განდიდებულ იყო აბაშიძე პაატა და მორჩილებდენ სრულიად მარგველნი, ინება ალექსანდრემ მომტკიცება მისი და მისცა და თვისი დარეჯან ცოლად, ნაცოლარი გურიელის გიორგისა და მიქელაძის გიორგის დის-წული იყო პაატა და მოიმტკიცნა იმე-რნი ამით: არამედ გურიელის-გამო გიორგი ლიპარიტიან-მან, მომიტა რაჭის ერისთავ-მან და ბეჟან ლორთქიფანიძემ არა ინე-ბეს მეფობა ალექსანდრესი, შეიკრიბნენ და მიერთნენ ესენი გუ-რიელსა. არამედ გურიელ-მან ბრძოლად წამოსრულ-მან, განსძარცვა ხატი ლანქერნის *) ღჳთის-მშობელი, და ჰყო სამკაულად თვისად: შემოიკრიბა გურია, მოვიდა საჩინოს, მიერთნენ ჩიჯა-

---

*) ვლაქერნის უნდა:

ვაჟნი, მერმე ლიპარიტიანი ოდიშარითა, რაჭის ერისთავი რაჭველით, ლორთქიფანიძენი და ლეჩხუმელნი: ხოლო ალექსანდრეს დაშთა აბაშიძენი და ზემოურნი და მიქელაძე გიორგი და მარგველნი: ეწყვნენ როკითს ურთიერთ და იქმნა ბრძოლა ძლიერი ქს. ჩქპდ, ქრ. ტობ: დაიკოდნენ და მოისრნენ ორგნითვე უმრავლესნი. შემდგომად მოკლეს გიორგი გურიელი (იტყვიან უცნაურითა კვეთებითა მოკვდა) და ივლტოდნენ სპანი მისნი, მოკლეს კვალად რაჭის ერისთავი შოშიტა, სხვათა მოსრვიდნენ და შეიპყრობდნენ უამრავთა: ხოლო ლიპარიტიანი ივლტოდა ოდიშს და მოიქცა ალექსანდრე გამარჯვებული: არამედ აქეთ მოკლეს აბაშიძე ლევან და პაატა დაჭკოდეს: შემდგომად პყრობილნი გურიულ-ოდიშარნი და იმერნი დაჭყიდნეს ვეცხლის ზედა და დაიპყრა ალექსანდრე-მ კვალად იმერეთი: ხოლო გურიას დასვეს მალაქია, ძმა გიორგი გურიელისა გურიელად და ძენი გიორგი გურიელისანი წარვიდნენ ახალ-ციხეს: მაშინ ალექსანდრე მეფე-მან წარუვლინა მახარობელი გიორგი მეფესა: „რამეთუ მექმნეს მე შენ მიერ ყოველნი, აწ მყავ მონად და ძედ შენდა და მომეც ასული შენი ცოლად:“ ესმა გიორგი მეფესა, განეხარა. არამედ მოემცნო ასულისა თვისისა დაწინდვა დავით ერისთვისა-გან: კვალად წარუვლინა ალექსანდრემ და მოითხოვა ასული ლუარსაბისა ელენე და ძმის-წული გიორგი მეფისა: ესე აღუთქვა მეფესა გიორგის მოცემად: გარნა ალექსანდრეს არა ერჩდა რაჭის ერისთავი პაპუნა ძე შოშიტასი. ვინად-გან მოუპყრობდა გიორგი მეფე და იყო მეგობარ პაპუნასი და ჰსცნა-ცა ალექსანდრე-მ, რამეთუ არა ნებავს გიორგი მეფესა მზახლობა ამისი. ამის-თჳს შემოიკრიბნა სპანი იმერთა და წარვიდა რაჭას ანუ დაიმორჩილოს, ანუ მიუღოს რაჭა. შევიდა და გარდავლო მთა წევისა, ველიეთისა და მოადგა ნინიას ციხესა და მარბიელთა მოსწვეს, მოს ტყვევნნეს დაბნენი მრავალნი: მაშინ გიორგი მეფე-მან მოავლინა ზაალ ხერხეულიძე სპითა პაპუნას. იხილა პაატა აბაშიძემ ნიჯადი პაპუნასი, რამეთუ მიეწურათ მარგველთა წადებად ნინიას ციხე, მიზეზ-ჭყო ქართველნი და არღა-რა ინება

მარგველთა-გან ციხის აღება და დაპყრობა მეფისა-გან. ეტყოდა მეფესა სპათა მოსლვასა, უსმინა მეფე-მან და ჩამოვიდნენ იმერეთსავე:

შემდგომად მოკუდა პაატა აბაშიძე დაკოდილთა მითვე: ხოლო ალექსანდრე-მ მოიყვანა დაჲ თვისი დარეჯან, განატევებინა პაპუნა ერისთავს ცოლი, ასული ბეჟან ლორთქიფანიძისა და შერთო დარეჯან დაჲ თვისი და მოიმტკიცა იგიცა: არამედ შემდგომად ძმისა თვისისა სიკვდილისა განდიდნა აბაშიძე მალაქია, რომელი იყო ნაბერალი და იწოდა გიორგი: ამან მოიყვანა მეორედ ცოლად ნაცოლარი გიორგი გურიელისა და კაცია ჩიქოვანისა მდიდარ ფრიად და შეირთო იგიცა და თაობდა ზემო-მხარსა ზედა უფროს ძმისა თვისისა: ამას ემზახლა ქაიხოსრო გურიელი და სთხოვა ასული ელენე, რომელი ჰყვანდა პირველისა ცოლისათანა, რამეთუ ესე ქაიხოსრო ძე გიორგი გურიელისა, რაჟამს მივიდა ახალ-ციხეს, მოსცა ფაშა-მან სპანი, წარმოვიდა და დაიპყრა გურია ქს. ჩქპე, ქრ. ტოგ: ხოლო მალაქია ბიძა მისი წარვიდა ახალ-ციხეს: ესე მალაქია კვალად ფაშამ შემოაწყუნარა და აღუთქვა ქაიხოსრომ უვნებელობა მალაქიასი. არამედ მოსრული გურიას შეიპყრა ზაკვით ქაიხოსრომ მალაქია და აღმოხადნა თვალნი ბიძასა თვისსა: ესმა ფაშას, აღუძნდა ფრიად და მცდელობდა შურის-გებასა ქაიხოსროსასა: შემდგომად წარმოავლინა შავშეთის ბეგი მცირითა სპითა მოკითხვად გურიელისად და ამცნო ბეგსა, რათა მოჰკლას იგი: მოსრული ქაიხოსრო-მ ისტუმრა ბეგი. შემდგომად ისტუმრა ბეგ-მან და თავის-წინაობასა შინა მოჰკლეს ქაიხოსრო გურიელი ქს. ჩქპთ, ქრ. ტოზ, წარიღეს თავი მისი და წარვიდნენ და გურიელად დაუტევეს მალაქია უთვალო: შემდგომად მცირეს ჟამსა მოითხოვეს გურიელთა ძე გიორგისა და ძმა ქაიხოსროსი მამია უსუფ-ფაშისა-გან, რომელი მუნვე იყო ახალ-ციხეს და აღუთქვეს ქრთამი დიდი: ფაშამ წარმოუვლინა და ჰყვეს გურიელად ამასვე წელსა: ამან მამიამ მისცა შემოქმედელობა მალაქიას და ჰყო მონაზონად: მერმე

ამანცა მოითხოვა ძმისა თვისისა დაწინდული გიორგი აბაშიძის ასული ელენე, მიიყვანა და ქმნა ქორწილი:

ხოლო გიორგი ლიპარიტიან-მან იხილა, რამეთუ მოსწყდნენ ძლიერნი იმერეთისანი როკითს ომსა შინა, იწყო ლევან დადიანის-გამო დალატით სრვა და კლვა წარჩინებულთა ოდიშისათა, ჟიდვა უწყალოდ ტყვეთა მაჭმადიანთა ზედა და ეპყრა სალიპარიტიანო და ნებითა მისითავე იყო ლევან დადიანად: ამან ლევან მოიყვანა ნებითა ლიპარიტიანისათა ცოლად დაჲ ალექსანდრე მეფისა თინათინ, ნაშობი თამარ დედოფლისა-გან, რათა მოიმტკიცოს ოდიში ძალითა ალექსანდრესითა: ხოლო ლიპარიტიან-მან ამის-თჳს, რათა არდა-რა მოინებოს ალექსანდრე-მ ანუ გურიელ-მან თავისად ოდიში. არამედ სახელით ოდენ იყო დადიანი ლევან. გარნა მოქმედი ყოვლისავე იყო ლიპარიტიანი: გარნა იყო ოდიშს ჭირი გიორგი ლიპარიტიანისა-გან კლვითა და ტყვითა ყიდვისათა და უმეტეს აფხაზთა-გან, რამეთუ მოვიდიან ლაშქრად და აოხრებდიან ქვეყანათა ავაზაკობით და ცხადად, ხოლო ალექსანდრე მეფე-მან ცხადად ჰსცნა, რამეთუ არა ნებავს გიორგი მეფესა მოყურობა მისი, განაცხადა მტერობა მისი და მოყურობა ერეკლე მეფისა, მიუთხრა პაპუნა ერისთავსა არა შეხიზნვად გიორგი მეფისა: ესე არა ისმინა პაპუნა ერისთავ-მან. ამის-თჳს შემოიკრიბნა ალექსანდრე-მ იმერნი და შევიდა რაჭას და მოერთვნენ მუნ რაჭველნი და ლეჩხუმელნი თვინიერ ერისთვისა: მაშინ პაპუნა-მ განამაგრნა ციხენი და ადგილნი და წარვიდა ოსს გიორგი მეფი-თურთ. და სპათა ალექსანდრესთა მოსწყვეს რაჭა და მოადგნენ ჯეჯორს, ვერ წინა-აღუდგნენ გიორგი მეფე და პაპუნა და შევიდნენ გლოლას, მივიდნენ სპანი ალექსანდრესნი და მოსწყვეს უწერა. მუნით უკმოიქცნენ კვალად მოსწყვეს რაჭა ქს. ჩქპზ, ქრ. ტოე და ჩამოვიდა იმერეთს ალექსანდრე მეფე. არამედ პაპუნა-მ დაიპყრა უმეტესად კვალად რაჭა, რამეთუ მოსწყვიტნა მტერნი თვისნი და იყოფოდა თვისად:

ამავ ჟამთა მოვიდა არჩილ მეფე რუსეთიდა-მ მოწოდებითა ძმისა თვისისა გიორგისათა და მოიყვანა ძენი თვისნი. ალექ-

სანდრე და მამუკა და იგინი წარავლინა დვალეთს და თვით მო-
ვიდა რაჭას, განიხარეს ძმათა ხილვითა ურთიერთთა. შემდგო-
მად ეზრახნენ იმერთა, რათა ჰყონ არჩილ მეფედ და წარავლინა
არჩილ ყირიმის ხანისა-თანა დავით თურქისტანის შვილი, რო-
მელი შეიპყრა შამხალ-მან. და აწ ნებითა შამხალისათა მოვიდა
ჩერქეზსა შინა არჩილ მეფისა-თანა: ამას წარატანეს ძღვენი და
არშალანი დიდი და წარგზავნეს. ხოლო იმერთა მისცეს პირი
არჩილს: მოვიდნენ არჩილ და გიორგი მეფენი და რაჭის ერის-
თავი მათ-თანა გეგუთის-თავსა ზედა. მიერთო მათ ლიპარი-
ტიანი გიორგი, ჭილაძე-მიქელაძენი და ბეჟან ლორთქიფანიძე:
ხოლო გიორგი აბაშიძემ და სვიმონ ქუთათელ-მან არა ინებეს,
რამეთუ ესე სვიმონ იყო ძე სეხნია ჩხეიძისა და განდიდებული:
გარნა თუ იყო მღუდელთ-მთავარი, არამედ ტყვის მყიდველი,
მეძავ-მემრუშე, კაცის მკვლელი, ცრუ-ფიც, უწირავ-ულოცავი,
ვითარცა განდგომილი ივლიანე: ამათ მიერ შემოიკრიბნა ალექ-
სანდრე-მ სპანი და წარვიდა გეგუთის-თავს მეფეთა ზედა. ვინად-
გან ერისთავსა შინა-განმცემნი მრავალნი ჰყვანდეს რაჭასა შინა,
და ლიპარიტიანს ოდიშს, და ლეჩხუმელნი იყვნენ ალექსანდრეს
კერძოდ და სპანიცა ალექსანდრესი მრავლობდნენ, რამეთუ მათ
არა შემოჰკრებოდათ ჯერედ: ვერღა-რა წინა-აღუდგნენ ალექსან-
დრეს. არამედ წარვიდნენ ოდიშს: ხოლო შემდგომად ეზრახა
ლიპარიტიანს ალექსანდრე მეფე და მისცა თავობა ლეჩხუმისა
და ვინად-გან იყო ლიპარიტიანი ურთო, ცრუ-ფიც, უპირო,
ტყვის-მყიდველ მიერთო ალექსანდრეს: ხოლო არჩილ მეფე-მან
ჰსცნა, რამეთუ მოვიდა დავით შეწევნითა შამხლისათა ყირიმის
ხანისათა და იგი აღძრულ-იყო შეწევნად არჩილისად წინაშე ხონ-
თქრისა: ამის-თვის ინება არჩილ წარსვლა ყირიმს და მოვიდა
აფხაზეთს, მოეგება შარვაშიძე, ისტუმრა პატივით, ვითარცა
მეფე და იყოფებოდა ზუფს ჟამ-რაოდენმე. არამედ ვერღა-რა
მშოვნელი გზისა უკმოიქცა და მოვიდა ოდიშს: გარნა ვინად-
გან ზავ-ექმნათ ალექსანდრეს და ლიპარიტიანსა, ვერღა-რა და-
ადგრენ ოდიშს და მოვიდნენ საჭილაო-სამიქელაოს არჩილ და

გიორგი მეფენი და ეზრახნენ ალექსანდრეს, რათა მისცეს გზა წარსლვისა: მიუგო ალექსანდრემ: „უკეთუ მომცე ფიცი არღა-რა მეცილო იმერეთს განგიტევებ და წარვედ რუსეთს, უკეთუ არა, არა გცე გზა:“ მაშინ ვინად-გან არღა-რა იყო სხვა რაიმე ღონე, მისცა ფიცი არჩილ და წარვიდა რაჭას: მერმე მივიდა დიგორს და წარიყვანა ძმის-წულნი თვისნი ძენი ლევანისანი. ქაიხოსრო, ვახტანგ, დომენტი და იყოფებოდა დიგორს:

ხოლო გიორგი მეფე წარვიდა გურიას და გურიელ-მან მამიამ ისტუმრა პატივითა დიდითა. არამედ მთავართა მეუნებურთა უმეტეს და მეფეცა ნიჭვიდა მათ. ამის-თჳს აზრახეს მამიას: „ნებავს გურია გიორგი მეფესა თვისად:“ არამედ მამია ვინად-გან, ყრმა იყო ისმინა მათი, რომელნიმე შეიპყრნა და სხვანი უპატიო ჰყვნა: ამისი მხილველი გიორგი მეფე წარვიდა გონიას, მოეგება თადგირიძე აჰმად-ბეგ, რამეთუ იყო გამაჰმადიანებული და დიდითა პატივითა დაასადგურა და წარსაგებელითა თვისით უმასპინძლებდა რაოდენსამე ჟამსა: ხოლო ამ ჟამებთა მოვიდა დავით სტამბოლიდამ, რამეთუ ეღვაწა ფრიად ყირიმის ხანსა წინაშე ხონთქრისა. ამის-თვის ხონთქარს წარმოავლინა ყაფუჩი თვისი და დავით მის-თანა: „რათა ჰკითხონ იმერთა, რომელი ჰნებავსთ არჩილ ანუ ალექსანდრე:“ დაუტევა ყაფუჩ-მან დავით ახალ-ციხეს და თვით მოვიდა ალექსანდრე მეფისა-თანა: ჰსცნა ალექსანდრე-მ ესე ვითარებანი და ინება მოკლვა ყაფუჩისა. აგრძნა ესე ყაფუჩ-მან და ივლტოდა ახალ-ციხეს: ამ ჟამთა მოსრულ იყო გიორგი მეფეცა ახალ-ციხეს. ამან აღუთქვა ყაფუჩს ერთ-გულობა ხონთქრისა და მისლვა დედა-წულითა თვისითა ახალ-ციხეს და ქრთამი დიდი. მაშინ განუზრახა ყაფუჩ-მან, რათა მოსჭრან ბეჭედნი ყოველთა წარჩინებულთა იმერთანი და დასხან სვინტატიკოსის წიგნსა ზედა არჩილისა-თვის. „და მე წარვმართო ყოველნი საქმენი თქვენნი:“ ხოლო გიორგი მეფე-მან ჰყო ეგრეთ და წარავლინა ყაფუჩი, მოსცა ხონთქარმან ამითი იმერეთი არჩილს, წარმოუვლინა ხმალი და ხალათი

და მოიდო მანვე ყაფუხ-მან და ებრძანა აზრუმის ფაშისა-თვის, რათა ჰყოს არჩილ მეფედ: მაშინ აზრუმის ფაშამ წარმოავლინა ქეჴა თვისი სპითა დიდითა და მოვიდა ახალ-ციხეს სალიმ ფაშისა-თანა: შეიკრიბნენ ესენი და წარმოიყვანეს გიორგი მეფე და დასხდნენ მთასა ფერსათსა ზედა: ესე აცნობეს არჩილს დიგორს მყოფს, ჩამოვიდა რაჭას, მიეგება ერისთავი და სრულიად რაჭველნი და წარმოვიდა იმერეთს: ხოლო ალექსანდრე ვერღა-რა წინა-აღმდგომი წარვიდა ქართლს ერეკლე მეფისა-თანა და მან პატივით დაუსავანა: ხოლო ქეჴამ წარმოატანა გიორგი მეფესა მუხლიმი სპითა დიდითა, ჩამოვიდნენ იმერეთს და მოვიდნენ ქუთაისს არჩილის მეფისა-თანა, შთაიცვა არჩილ ხალათი ხონთქრისა და დაემორჩილნენ იმერნი ქს. ჩქჟ, ქრ. ტოც თვინიერ გიორგი აბაშიძისა:

კვალად არჩილ მეფე, ა წელი ჰმეფა:

მაშინ გიორგი მეფე-მან აღთქმისა-თვის მისცა ძმის-წული თვისი ვახტანგ ოსმალთა მძევლად: კვალად მისცა ელენე ძმის ასული თვისი ფრიად კეკლუცი და დაწინდული ალექსანდრე მეფისა ქაიხოსრო იაშვილსა ცოლად და აქორწინა და შემდგომად მცირედისა წარვიდა თვითცა ახალ-ციხეს და წარიყვანა დედა-წულნი თვისნი რაჭიდამ სამცხეს: ხოლო არჩილ დაიპყრა იმერეთი: არამედ ზამთარსა ამას იხილა აბაშიძემ გიორგი, რამეთუ ვერ მწე-ექმნების არჩილს ოსმალნი, ეზრახა გიორგი ლიპარიტიანს, მოიყვანა ალექსანდრე ქართლიდამ. არამედ არჩილ მეფე არა დაუტევეს პაპუნა ერისთავ-მან, სვიმონ ქუთათელ-მან, მიქელაძემ გიორგიმ და ბეჟან ლორთქიფანიძემ: შეიკრიბნენ და ეწყვნენ გოდოგანს ურთიერთს, იქმნა ბრძოლა ძლიერი, იძლია ალექსანდრე და ივლტოდა ქართლს. ხოლო არჩილ მოიმტკიცა იმერეთი და მეფობდა მცდელობი-თურთ უკეთურებისა მოფხვრასა. არამედ ვინად-გან ძლიერ-იყვნენ მთავარნი ვერ შეუძლო:

ხოლო ალექსანდრეს წელის ქართლს მდგომს ესმა სპათა დასხმა გიორგი მეფისა-გან, მსწრაფლ აიყარა და შევიდა გორის ციხესა შინა. ევედრა ერეკლე მეფესა, რათა მწე-ეყოს: ესე ყოველნი ნაზარალი-ხან მიუთხრა ყეენსა. ხოლო ყეენ-მან დესპანით ხონთქარსა და იქნა ყოველნი, ვითარცა აღვსწერეთ და შემდგომად შეპყრობისა გიორგი მეფისა მცობ-მან არჩილ მეფე-მან შემოიკრიბნა სპანი იმერთა და გარმოადგა ციხესა ქუთათის, შეამჭირვა ფრიად, რამეთუ ჯდანთა ხარშვიდიან და ნჭამდნენ სიყმილის-თვის და ლამოდენ მოცემასა ციხისასა. არამედ ლიპარიტიანნი სპითა თვისითა ერთ-კერძო მდგომ იყო, ამან მას ყამს სთხოვა არჩილს ლეჩხუმი და მონა იქმნეს საუკუნოდ: ესე აღუძნდა არჩილს, გარნა აღუთქვა მიცემა. აგრძნა ლიპარიტიან-მან, რამეთუ არა ჰნებავს. ამის-თვის გამოიყვანნა ღამით ოსმალნი ციხიდამ, მისცნა ყოველნი საზრდელნი თვისნი და განამაგრა ციხე და თვით მასვე ღ მესა ივლტოდა სპითა ოდიშს: დილასა იხილა არჩილ მეფე-მან, შეუძნდა ესე არჩილ მეფესა დიდ-ფრიად და უმეტესის განდგომილებისა ყოფისა-თვის მოეცალა ციხესა და შემოიფიცნა კვალად იმერნი: ხოლო იქმნა საქმე საგლოველი, რამეთუ გამოვიდნენ ციხიდამ ოსმალნი და შემუსრეს ქუთათისის ეკკლესია ყოვლად წმიდისა, დიდ-შვენიერად გებული, ვინად-გან აგნებდნენ ციხესა მუნიდამ ფრიად ქს. ჩქყა, ქრ. ტოთ: ხოლო გიორგი მეფე-მან იავარ-ჰყო რუისს ცოლ-შვილი ალექსანდრე მეფისა და მიაბარა ძენი მისნი სვიმონ და გიორგი დავითს ქსნის ერისთავს, ნაშობნი დიდებულის ქალისა-გან: არამედ ალექსანდრე მივიდა ახალ-ციხეს, წარმოვიდა ფაშა სპითა და ჩამოვიდნენ იმერეთს. განევლტვნენ არჩილს იმერნი და მიერთვნენ ალექსანდრეს. ხოლო არჩილს ვერღა-რა მოუსწრა ბარძიმ მდივან ბეგ-მან სპითა ქართლისათა და ამით ვერღა-რა იკადრა ბრძოლა და წარვიდა რაჭას, მუნიდამ მივიდეს ქართლს: ხოლო ალექსანდრე დასვა ფაშა-მან მეფედ ქს. ჩქყა, ქრ ტოთ:

კვალად მეფე ალექსანდრე, დ წელი ჰმეფა:

უკუნიქცა ფაშა და წარვიდა ახალ-ციხეს. მაშინ არჩილ სცნა, რამეთუ ვერღა-რა დაიპყრობს იმერეთსა და კახთა თვით არღა-რა ინება მათი მეფობა, წარვიდა დვალეთს, იქიდამ რუსეთს მცირითა სპითა: არამედ შამხალ-მან მოიბირა ყილჩიყო ჩერქეზ ბატონი ყეენის-გამო, რათა შეიპყრას არჩილ და მისცეს ყეენსა. ხოლო ყეენ-მან აღავსოს ორნივე ნიჭითა: მისრული არჩილ ჩერქეზს ისტუმრა ჩილჩიყომ პატივითა, მერმე წარატანა ყოლაუზნი და წარგზავნა. არამედ არჩილს ენება ყილჩიყოსა თავის-თან მოგზაურობა და ესე არა ინება ყილჩიყომ, რამეთუ აქჳნდა მანკიერება. არამედ შეკრებული სპითა ეწია არჩილს და თვით ყილჩიყო არა გამოეცხადა. გარნა სპანი მოვიდნენ და ვითარცა არა რაი შიში აქჳნდა გზისა არჩილს შეუპყრნეს ორთა კაცთა ხელნი არჩილს იმიერ და ამიერ და იწყეს სპათა არჩილისა პყრობა ჩერქეზთა: მაშინ იხადეს მახვილნი, რომელნი აქჳნდათ დაფარულად მონოზონთა აბაშიძე ნიკოლაოზ და შალიკა შვილ-მან, სცეს კაცთა მათ და განათავისუფლეს მეფე, იხადა მშვილდ-კაპარჭი მეფე-მან და მოსრნა მრავალნი: მოუხდა მეფესა ჩერქეზი, სცა ოროლი. არამედ დაიპყრა გრგოლ-მან იკის-მან და ვერა ავნო მეფესა: შემდგომად განვლო ბრძოლითა მეფე-მან რაზმი მათი და წარვიდა ლტოლვით. არამედ განსივდა ცხენი მეფისა და ვერღა-რა ჰრბოდა: კვალად მოვიდნენ და მოეტევნენ მეფესა და ბრძოდა ძლიერად: მაშინ მოვიდა წარჩინებული ვინმე ლეკი და მოქენედ ეტყოდა მეფესა: „რად მოიკლავ უბრალოსა თავსა, კმა არს სიმხნედ, რომელი დღეს ჰყავ შენ, აწ დაიმდაბლე თავი და მოვედ ჩემდა, ვფუცავ განგარინო ყოვლისა-გან:“ ისმინა მეფე-მან და ჰრქვა. „არა მივენდო ჩერქეზთა. გარნა მოვალ შენდა:“ და მივიდა მის-თანა და წარიყვანეს სახლსა ყილჩიყოსასა. ხოლო ცოლ-მან ყილჩიყოს-მან მასვე დამეს წარავლინა მეფე ბასიანს და სპანი არჩილისანი დიგორს: ამისი მსმენელი მოვიდა შამხალი, რათა წარიყვანოს მეფე. არამედ ვერდარა ეწია ყილჩიყო

მიცემად, რამეთუ ბასიანელთა დედათა მოიხადნეს საბურველნი თვისნი და ეტყოდნენ ქმართა თვისთა „ანუ დაიბურენით ესე და ქუდნი თქვენნი ჩვენ ანუ არა მივსცეთ არჩილ ყილჩიყოს:“ ამის-თვის გამოუტევეს მას დამესავე არჩილ ყმითა თვისითა. ეგრე-თვე დიგორელთა გამოუტევეს ყოველნი პყრობილნი და წარმო-სრულნი მოვიდნენ ქართლს და იყოფებოდა არჩილ მეფე ქართლს:

ხოლო ალექსანდრე მეფობდა იმერეთს: მაშინ განუტევა დი-დებულის ქალი, ვითარცა ცოლად მყოფი, რომლისა-თანა ეს-ხნეს ძენი. სვიმონ და გიორგი უქორწინოდ და შეირთო გიორგი აბაშიძის ასული თამარ ი წლისა, ამასვე ქორონიკონსა იქორ-წინა მის-თანა: არამედ განძლიერდა ლიპარიტიანი გიორგი კლვი-თა და ტყვისა ყიდვითა. არღა-რა ინება ლევან დადიანი, განაძო იგი და წარვიდა ქართლს არჩილ მეფისა-თან. შემდგომად წარ-ვიდა სტამბოლს და მოკჳდა მუნ და დაიპყრა ოდიში ლიპარი-ტიან-მან და არა იწოდებოდა დადიანად. არამედ ლიპარიტიანად და თავობდა ლეჩხუმსაცა კნინდა დაპყრობად: ხოლო ალექსანდრე თუმცა მეფობდა, არა ეგდენ ნებასა შინა მისსა იყჳნენ, რამეთუ ფრიად განდიდნენ მთავარნი და ამან კვალად იწყო მტერობა გიორგი მეფისა და მოყვსობა ერეკლე მეფისა. ამის-თვის ენება კირთება ქართლისა: ხოლო მოვიდა რა ქალბალი-ხან, ეზრახა ნაზრალი-ხანს ალექსანდრე მეფესა, რათა ემტეროს გიორგი მეფესა. არამედ წარჩინებულნი იმერნი არა აუფლებდნენ ამას ყო-ფად ალექსანდრე მეფესა. გარნა ალექსანდრე უცნობელად წარ-ჩინებულთა, მორჩილითა თვისითა სპითა მიუხდა და მოსტყუე-ვნნა ალი და წარმოვიდა: ესმა არჩილს ტაშის-კარს მდგომს წა-რმოუდგა არამედ ალექსანდრე მოვიდა იმერეთს და სპათა არჩი-ლისათა დააყრევინეს ტყვენი რაოდენიმე იმერთა: შემდგომად ეზრახნენ არჩილ და გიორგი მეფენი წარჩინებულთა იმერთა, არა ჯერ-ყოფასა ესე ვითარებისასა. ვინად-გან არს ჟამი დიდი რო-მელი არღა-რა ყოფილ არს ჩვენ შორის და რათა შეანანოს ალე-ქსანდრე მეფესა, რამეთუ იყო ესე ალექსანდრე მხნე, ახოვანი, ჭაეროვანი და უხვი. არამედ ხელად-მქცევი, ცუნდრუკი, უღთო,

ტყვის-მყიდველი. ამის-თჳს სძულობდა ცოლი თვისი თამარ და მიზეზს უდვა განტევებად, აზრახა მამასა თვისსა, რათა მისცეს გიორგი მეფესა: ხოლო აბაშიძე სიყვარულითა ასულისათა არღა-რა მიხედა უჯეროებასა და აზრახა იმერთა, რამეთუ ზნითა წინ-თქმულითა სძულობდნენ ალექსანდრეს წარჩინებულნი, შეიკრიბნენ კათალიკოზი, ეპისკოპოსნი, ერისთავი პაპუნა და სრულიად წარჩინებული იმერეთისანი და მოადგენ სკანდას მეოფსა ალექსანდრეს, შეიპყრეს და წარგზავნეს მღვიმეს, მერმე სვერს: შემდგომად მისცეს გიორგი მეფესა, მიიყვანეს რუისს, მოაშთვეს და დაფლეს მუნავე ეკკლესიასა შინა ქს. ჩქჟე, ქრ. ტპგ:

კვალად მეფე არჩილ, ა წელი ჰმეფა:

შთამოიყვანეს არჩილ და დასვეს მეფედ: ამასვე ქორონიკონსა მოვიდა გიორგი მეფე საჩხერეს და იყოფებოდნენ მეფენი ზოგად: მაშინ თამარ ასული აბაშიძისა ეზრახა გიორგი მეფესა, რათა შეირთოს და დაიპყრას მან იმერეთი. არამედ არა ჰყო სათნოთი არჩილისათი: მერმე ეზრახა აბაშიძე არჩილ მეფესა შერთვად ასულისა მისისა და დაიმკვიდროს იმერეთი. არამედ არა ჰყო არჩილ უსჯულოებისა-თჳს და ეტყოდა მოყვანასა ძისა თვისისასა ალექსანდრესსა და შერთვასა მისსა: ხოლო შემდგომად გიორგი მეფის წარსლვისა ისპაანს, განიზრახა აბაშიძე-მ გიორგი, ლიპარიტიანისა-თანა ნებითა ასულისა თვისისათა და მოიპოვეს მონათესევედ წოდებული ვინმე მეფეთა გიორგი ოდიშს, მოიყვანეს იგი და შერთეს თამარ ასული აბაშიძისა და უწოდეს მეფედ ქს. ჩქჟვ, ქრ. ტპდ: ხოლო არჩილ წარვიდა დვალეთს და იყოფოდა მუნ:

კბ, მეფე გიორგი დ გოჩია ბ წელი ჰმეფა:

ხოლო ესე გიორგი უმსგავსო ყოვლი-თურთ და შეუგვანი მეფობისა, უზნეო, გამოუცდელი, თვინიერ გლეხთა მუშაკობისა და იყო ხეიბარიცა. არამედ მართვიდა აბაშიძე გიორგი და თაობ-და ყოველთა იმერთა ზედა, მორჩილებდნენ დადიანი, გურიელი და წარჩინებულნი: ხოლო შემდგომად წლისა ერთისა უშვერებისა მისისა-თჳს შემძულე იქმნა ქმრისა თვისისა თამარ და ინება განტევება მისი: მაშინ არჩილ მეფე მოსრულ-იყო ერწოს წარუვანებად ძმის-წულისა თვისისა ვახტანგისა-თჳს დედა-წულით, რომელი მყოფობდა სახლსა შინა აბაშიძისასა და წარვიდეს რუსეთს: კვალად მიუთხრა აბაშიძემ არჩილს, რათა შეირთოს ასული მისი თამარ განზრახვითა თამარისათა და იქმნას მეფედ მარადის: არამედ არა-ჰყო არჩილ და წარიყვანა ვახტანგ დედა-წულით და წარვიდა დვალეთს და იყოვნებოდა ზრამაგას ზამთარსა მას, მოშლოდნე სპათა რუსთასა მერმე შეითქვნეს აბაშიძისა-თანა ყოველნი იმერნი და რაჭის ერისთავი შოშიტა, რამეთუ პაპუნა მომკუდარ იყო და განაძეს გიორგი მეფედ წოდებული, რომელსა გოჩიად სახელს-სდებდენ კიცხებით და მოუწოდეს არჩილს: მან არა ინება, ვინად-გან უწყოდა მცირეს ჟამის მეფობად, რამეთუ არდა-რა იყო პირ-მტკიცეობა. არამედ განრყვნილნი, ფიცის-მტეხელნი, ტყვის-მყიდველნი, მხდომნი, მკრეხელნი, უკეთურნი, არა-თუ წარჩინებულნი, განა მდაბიურნიცა, მოქმედნი ამის ყოველთა, რომელთა ვსწერთ. არამედ მაიძულებელთა თვისთაგანვე წარმოვიდა არჩილ, მიეგებნენ სრულიად რაჭველნი, შთამოვიდა და დაიპყრა იმერეთი. ქს. ჩქჟჱ, ქრ. ტპვ:

კვალად მეფე არჩილ, ვ თთუჱ ჰმეფა:

ამის-მან მცნობ-მან სალიმ ახალ-ციხის ფაშა-მან აუწყა ხვანთქარსა. ხოლო ხონთქარ-მან უბრძანა განძება არჩილისა· ამის-

თჳს სთხოვა ერეკლე მეფესა ფაშამ ძე ალექსანდრესი სვიმონ, რამეთუ იგი ზრდიდა მას პატივით, რათა ჰყოს მეფედ იმერთა: მოსცა ერეკლე მეფე-მან, მერმე ჩამოიყვანა სალი-ფაშამ იმერეთს. არამედ არჩილ ვერღა-რა წინა-აღუდგა, ვინაჲ-გან იმერნი მიერთვნენ ფაშასა და სვიმონს და წარვიდა მასვე შემოდგომასა რაჭასა და დაუტევა ვახტანგ ძმის-წული თჳსი მუნ, რამეთუ კავკასია თოვლით კრულ-იყო და დედა-წულით ვერღა-რა ვიდოდა, თჳთ არჩილ შევლო ლიახვი, გარდავიდა თაგაურს, დაჰყო ზამთარი იგი მუნ და გაზაფხულს წარვიდა რუსეთს სპითა რუსთ-ხელმწიფისათა:

კბ. მეფე სვიმონ, წელ-ნახევარი ჰმეფა:

ხოლო სვიმონ დაიპყრა იმერეთი და წარვიდა ფაშა ახალციხეს: შემდგომად შეეზრახა აბაშიძე სვიმონ მეფესა, წაგვარა ნასყიდა იაშვილს ცოლად მოთხოვილი ასული თჳსი ანიკა და შერთო სვიმონ მეფესა და აქორწინა: ამავ ჟამებთა მოკჳდა ცოლი აბაშიძისა პირველი, განუტევა მერე ცოლიცა და შეირთო ქჳრივი პაპუნა ერისთვისა, ასული ბეჟან ლორთქიფანიძისა და დედა მომიტა ერისთვისა და მოიმტკიცა ამით იმერეთი უმეტესად. არამედ ასულსა მისსა თამარს მსახურებდნენ იმერნი, ერჩდნენ და მარადის იყჳნენ წინაშე მისსა: ამას შეუძნდა სვიმონისა და დისა თჳსისა მძლობელობა. ვინაჲ-გან თჳთ არღა-რა ექმნებოდა იგინი და აუშურა მათ: ესე იხილა სვიმონ მეფე-მან, შეშინდა და ივლტოდა ქართლსა. ხოლო იმერეთს თაობდა აბაშიძე და დედოფლობდა ასული მისი და მორჩილებდნენ სრულიად ყოველნი: მაშინ მომკჳდარ იყო კათალიკოზი ევდემონ და შეწევნითა აბაშიძისათა დასვეს კათალიკოზად ბეჟან ლორთქიფანიძის ძე გრიგოლი:

ამ ჟამებთა არა ერჩდნენ რომელნიმე ლეჩხუმელნი ლიპარიტიანსა და ეკირთებოდნენ ოკრიბასაცა. ესე აუწყა ლიპარიტიან-

მან აბაშიძეს და ვინად-გან იყჳნენ მეგობარნი მტკიცენი, შეიკრიბა აბაშიძეშ იმერნი, განსთხარეს მთა რაჭა-ლეჩხუმისა თავლიანნი და შევიდნენ ლეჩხუმს, ურჩნი მოსწყვეს, მოსტყუევნნეს და დაუმორჩილა ლიპარიტიანსა. მერმე უკუ-მოიქცა და მოვიდა იმერეთს: ხოლო ასულ-მან აბაშიძისა-მან ინება შერთვა ლიპარიტიანისა და სთნდა ესე ლიპარიტიანსაცა, რათა განუტეოს ცოლი თვისი, რომლისა-თანა ესხნენ ძენი შვილნი მოწიფულნი და ამის-თვის წარვიდაცა თამარ ოდიშს, ისტუმრა მიქელაძე-მ გიორგი-მ, რამეთუ აბაშიძე იყო დის-წული მიქელაძისა და გამოიკითხა სადა მიმავალობა თამარისა: ხოლო სცნა რა, ეტყოდა თამარს: „რათ წარხვალ ოდიშს. ვინად-გან ხარ ასული ჩვენი, მოიყვანე ლიპარიტიანი და გიქმნა ქორწილი ჯეროვანი:“ ირწმუნა თამარ და მოუწოდა ლიპარიტიანსა და იგი მოვიდა მცირითა კაცითა: მაშინ ეტყოდა მიქელაძე: „განსდიდნი ეგოდენ ჩიქოანი, რამეთუ უტევებ დასა ჩემსა, აწვე მოგაკჳდინო, უკეთუ არა სცხო მირონი თამარს:“ შეშინდა ლიპარიტიანი, სცხო მირონი თამარს. შემდგომად უმასპინძლა, უძღჳნა და განუტევა. არამედ შემდგომად მცირედისა წარვიდა თამარ და შეირთო ლიპარტიანი და განატევებინა ცოლი პირველი: მიერითგან უხმობდნენ თამარს ოდიშისა და იმერეთის დედოფლად:

შემდგომად განდგნენ რაჭველნი აბაშიძისა-გან, შეაკრიბა სპანი იმერეთისა აბაშიძე-მ, შეუხდა რაჭას, მოსწყვა, მოსტყუევნა, დაიმორჩილნა და მოვიდა იმერეთს: ხოლო გურიელ-მან მამიამ განიზრახა მეფობა კვალად სვიმონ მეფისა და ეზრახა ფაშას, რათა მოსცეს სვიმონ და ამან მეფედ ჰყოს იგი: გარნა ვინად-გან სანდო იყო ფაშისა გურიელი, მოითხოვა კვალად სვიმონ ნაზარალი-ხანისა-გან, მოიყვანა და მისცა გურიელსა: მაშინ გურიელ-მან განატევებინა ასული აბაშიძისა ანიკა სვიმონს და შერთო დაჲ თვისი ცოლად და აქორწინა: ესე შეუძნდა აბაშიძეს, მოუწოდა ლიპარიტიანსა და შეკრბენ საჭილაოს სპითა და ეზრახნენ გურიელსა, რათა მოჰკლას სვიმონ მეფე, და ჰყონ გურიელი მეფედ. ხოლო გურიელ-მან არა ინება და ნება ჰსცა

ამათ: მაშინ წარავლინეს ამათ კაცნი და ცოლისა თვისისა-თანა მწოლი სვიმონ, ოდეს განვიდოდა ბუნებისა სამჭირნოსა ადგილსა ჰკრეს თოფი და მოკჳდა სვიმონ მეფე ქს. ჩღა, ქრ. ტპთ:

კდ, გურიელი მამია გ ა წელი ჰმეფა:

მაშინვე მოიყვანეს მამია გურიელი და დასვეს მეფედ იმერთა. ესმა ესე ერეკლე მეფესა, აღუძნდა და მოვიდა დადალულას სპითა ქართველ-კახითა მრისხანედ აბაშიძესა ზედა, რათა შეანანოს და მიუხვნას ხეფინის ხევიცა და წარუყვლინა ამის-თჳს კაცი: ხოლო აბაშიძეს უკუნ-მოქმედსა ამისს, ეტყოდა კაცი იგი, »არა ჯერ არს შენდა ესე ვითარნი, რამეთუ თვინიერ სხვისა დიდებისა უძღვის იბ ჯინიბნი:« მიუგო აბაშიძემ: »არა ძალ უცს იბ ზედა აღჯდომა მას ერთბამად. ხოლო მე მხოლოსა ჩემსა ცხენსა ვსასოებ უკეთუ მძლოს, მეწიოს და უკეთუ ვსძლო, ვერ განმერეს:« არამედ ვაზირთა ერეკლესათა ეზრახოდა აბაშიძე, მათ მიერ უკუნიქცა ერეკლე მეფე, ვერღა-რა ჩამოვიდა იმერეთს: ხოლო გურიელი მამია თუცა იყო მეფედ. გარნა წარსაგებელითა თვისითა, რამეთუ ჰყიდდა ტყვეთა გურიულთა და აძლევდა იმერთა. ვინად-გან სამეფონი დაბანი, აგარანი და შემოსავალნი ეპყრა აბაშიძეს და ასულსა მისსა თამარს და მოახლედ მათდა იყუნენ წარჩინებულთა და აზნაურთა ძენი და თვით იგინიცა. ამის-თჳს წარვიდა გურიელი გურიასავე:

კე, აბაშიძე გიორგი ე, ე წელი ჰმთავრა:

ხოლო მთავრობდა აბაშიძე და განაგებდა მის მიერ ულოველი იმერეთი. ზამთარსა ამას ევედრა ლიპარიტიანი აბაშიძეს, რათა შეეწიოს აფხაზთა ზედა, რამეთუ მიელოსთ აფხაზთა ეგრისის მდინარემდე და აოხრებდნენ ოდიშს კლვითა და ტყვეო-

ბითა: უსმინა აბაშიძემ, შემოიკრიბნა სპანი იმერთა, წარვიდა და მთავიდა აფხაზეთს: ვერ წინა-აღუდგა შარვაშიძე, მოსტყუევნეს აფხაზეთი, აღიღო ალაფი დიდი, დაამხვა ლიპარიტიანი და შარვაშიძე, გამოუხსნა ქვეყანა მიღებული და მძევალნი, მერმე წარმოვიდა და მოვიდა იმერეთსავე: ხოლო სიკუდილისა შემდგომად სვიმონ მეფისა, მოიყვანა ისაყ ახალ-ციხის ფაშამ გიორგი, ძმა სვიმონ მეფისა ერეკლე მეფიდამ და იზრდებოდა ახალ-ციხეს და ვითარ განდიდნა აბაშიძე და არღა-რა ეგოდენ მორჩილებდა ფაშასა და არცა-და აქუნდა ქრთამნი ეგოდენნი იმერეთისა-გან, დამართა წინაშე ხონთქრისა: განრისხნა ხონთქარი მუსტაფა და წარმოავლინა აზრუმის ფაშა სპითა დიდითა ზღვით და ხმელით, რათა დაჰყონ წული შვიდი იმერეთს და მოაოხრონ სრულიად ციხეებითურთ: წარმოემართა აზრუმის ფაშა კერძოთა გურიისათა. ხოლო ქეჰა თვისი წარმოავლინა სპითა ახალ-ციხეს, რათა შემოიკრიბოს სპანი სამცხისანი და მთავიდეს იმერეთს: ამის-მან მცნობელ-მან აბაშიძემ შემოითვიცა სრულიად იმერნი, გურიელ-დადიანი-თურთ და დახიზნა იმერეთი. მერმე შემოიკრიბნა სპანი და შეკრა გზანი: მაშინ ფაშამ გამოვლო ჭოროხი ნავის ხიდითა და დასდგა გურიას. ხოლო ქეჰა და ახალ-ციხის ფაშა მოადგნენ კაკას ხიდს. ვერ დაუდგეს იმერთა დიდროვანთა თოფთა ცემისა-თჳს, გამოვლეს ოსმალთა, ჩამოვიდნენ და დასდგნენ ბაღდადს: კვალად გამოვიდნენ ზღვით ოდიშს ოსმალთა სპანი. არამედ ვერა რაი ჰქმნა სარასკარ-მან სპათა თვისთა. ვერცა ქეჰამ სარასკარისა. ვინათ-გან იყუნენ გზანი ყოველ-გნით შეკრულნი: მერმე უარ-ჰყო ფიცი აბაშიძისა გურიელ-მან და მივიდა წინაშე სარასკარისა და მიქელაძესა გიორგის, ვინად-გან მტერობდა ლიპარიტიანი წინა-თქმულთა-თჳს იგიცა მივიდა მომდგომითა თვისითა წინაშე ქეჰასა: ამან მიქელაძე-მ ჰყო ყოლაუზობა და აცნობა ამბავი სარასკარსა ქეჰასი: მაშინ წარმოემართა სარასკარი იმერეთსა ზედა და ქეჰას უბრძანა მისლვა არგვეთს: შემოვიდნეს და მოსწვეს არგვეთი ოსმალთა და მოადგნენ ჯალა-ტყის კოშკებთა, რომელი განემაგრა აბაშიძეს

თხრილებითა. განმაგრდნენ მეციხოვნენი და მოსრვიდნენ მრავალთა ოსმალთა: შემდგომად მოუხდა ისაყ ახალ-ციხის ფაშა სპითა შემოტევებითა, აღიღო თხრილნი და მიუდგინა ქვეშე მთხრელნი და წარმოვიდა თვით: ხოლო შემდგომად შეთხრისა მისცეს ცეცხლი და გარდმოაბრუნვეს სამნივე იგი კოშკნი ძირითურთ და დაირღჳნეს: ეჰა უცხო, რამეთუ მორჩა კაცი ერთი უვნებელად და განუტევეს ოსმალთაცა: ხოლო ოდეს შემუსრნეს ციხე რუსი და დაადგინეს მცველნი თვისნი და მოსტყვევნნეს მრავალი დაბნები და აღაშენეს ანაკრიის ციხე:

არამედ შეიწყალა ღმერთ-მან ქვეყანა ესე, მოკჳდა სულტან მუსტაფა*) და დაჯდა სულტან აჰმად და იქმნა შფოთი დიდი

*) შთამომავლობა ხონთქრისა არს ესრეთ: ა, ოთმან ძე ოთუღლალისა დაჯდა ქს. ჩტგ: მოკუდა ოთმან ჩტკზ, დაჯდა ორხან. მოკუდა ორხან ჩტნჲ, დაჯდა ძე მისი მურად. მოკუდა მურად ჩტოთ, დაჯდა ბაიეზით ძე მისი. ესე შეიპყრა ლანგ-თემურ, მოკუდა ბაიეზით ჩუგ. დაჯდა სულეიმან ძე მისი, მოკვდა სულეიმან ჩუი. დაჯდა მუსა ძე მისი, მოჰკლა მუსა ძმა-მან თვის-მან მაჰმად ჩუიგ და დაჯდა მაჰმად, მოკუდა მაჰმად, ჩუკბ, დაჯდა მურად ძე მისი: ამან მოსტყვევნა ცხომი, მოკუდა მურად ჩუნა. დაჯდა მამად ძე მისი. ამან აღიღო კოსტანტიპოლი. მოკუდა მაჰმად ჩუპ, დაჯდა ბაიეზით ძე მისი. მოკუდა ბაიეზით ჩფი, დაჯდა სელიმ ძე მისი. ამან მოგზავნა იმერეთს სარასკარი. მოკუდა სელიმ ჩფკ, დაჯდა სულეიმან ძე მისი. ამან მოგზავნა ბაგრატ-ზედ სარასკარი. მოკუდა სულეიმან ჩფჲვ, დაჯდა სელიმ ძე მისი. მოკუდა სელიმ ჩფო დაჯდა მურად ძე მისი. მოგზავნა ამან ლალა ფაშა. მოკუდა მურად ჩფჟე, დაჯდა მაჰმად ძე მისი, მოკუდა მაჰმად ჩქდ, დაჯდა აჰმად ძე მისი. გარდაადგინეს აჰმად ჩქჲ, დაჯდა მუსტაფა ძმა მისი. გარდაადგინეს მუსტაფა ჩქიჲ, დაჯდა ოსმან ძმა მისი. გარდაადგინეს ოსმან ჩქკბ, დაჯდა იგივე მუსტაფა, გარდაადგა მუსტაფა ჩქკგ, დაჯდა მურად ძმა ოსმანისა. გარდაადგინეს მურად ჩქმ, დაჯდა იბრაიმ ძმა მურადისა, მოკუდა იბრაიმ ჩქმჲ, დაჯდა მაჰმად ძე მისი. მოკუდა მაჰმად ჩქპზ, დაჯდა სულეიმან ძე მისი. გარდაადგინეს სულეიმან ჩქჟა, დაჯდა აჰმად ძმა სულეიმანისა. გარდაადგინეს აჰმად ჩქჟე: დაჯდა მუსტაფა ძმა აჰმადისა: ამა-მოგზავნა იმერეთსა ზედა აწ სარასკარი. გარდაადგინეს მუსტაფა ჩღბ, დაჯდა აჰმად ძმა მუსტაფასი, გარდაადგინეს აჰმად ჩღლ, დაჯდა მაჰმად ძე მუსტაფასი. მოკუდა მაჰმად ჩღნდ, დაჯდა ოსმან ძმა მისი.

სტამბოლს. ამის-თჳს მოუწერეს სარასკარსა, რათა უკუნიქცეს: მაშინ სარასკარ-მან უბრძანა ქეჴას, რათა დაეზაოს აბაშიძეს და უკუნიქცეს. ამის-თჳს ქეჴამ იჩემა ნათესაობა აბაშიძისა და ეგრეთვე აბაშიძემ და მიუთხრა ქეჴამ შემუსრვა მორაპანისა და ნახვა ქეჴასი და მისცეს ძღვენი სარასკარსა და მან აღუსრულოს ყოველი წადილი აბაშიძეს: ხოლო აბაშიძე-მ აღუთქვა ყოველი და ნახვა ქეჴასი, უკეთუ მომსტანოთ სპანი ჩემნი: ამისი ნება ჰსცა ქეჴამ და აღმოარჩია იმერთა, რაჭველთა და ლეჩხუმელთა აბაშიძე-მ ფ მხედარნი შეჭურვილნი და თავ-ჴყო მათდა ქაიხოსრო-იაშვილი, მიიტანნა და მივიდა ქეჴასსა: მაშინ ნახევარნი შეუძღვნენ და ნახევარი უკანა ჰყვებოდნენ აბაშიძეს: იხილა ქეჴა-მ, პატივ-სცა, ჰყვეს პირი, რომელიცა აღუთქვა, მერმე ანიჭა ქეჴა-მ და წარმოვიდა: ამის-თჳს შემუსრა აბაშიძე-მ მორაპანი და მისცა მძევალი და ქრთამი. არამედ აშვილა ქეჴა-მ გიორგი ძე ალექსანდრე მეფისა აბაშიძეს და ჰყო მოურნედ მისსა და დაუტევა მეფედ გიორგი და თვით უკუნიქცა და წარვიდა: ხოლო იმერთა ბრძანებითა აბაშიძისათა შეჰკრეს მთა ფერსათი და მოსრვიდენ მრავალთა ოსმალთა. კვალად ეწვნენ იმერნი, მოკლეს კოლის ფაშა და დაჰკოდეს ხელსა შინა ისაყ ახალ-ციხის ფაშა, აოტეს ოსმალნი და აღიღეს ალაფნი ურიცხვნი, ცხენნი, ჯორნი და აქლემნი კიდებულნი და მოვიდნენ წინაშე აბაშიძისა: ხოლო სარასკარ-მან გავლო გურია და წარვიდა: ეგრეთვე ოდიშითცა წარვიდნენ ოსმალნი და დაიპყრა აბაშიძემ კვალად მთავრობა ქს. ჩღგ, ქრ. ტჟა: ხოლო გიორგი ძე ალექსანდრე მეფისა, რომელი დაუტევეს მეფედ შეშინდა აბაშიძისა-გან და შევიდა ქუთათის ციხესა შინა. არამედ მიქელაძე გიორგი ერთ გულობდა მას და ჰყვა ასული გიორგი მეფისა, ასულის წული თვისი, რამეთუ ოდეს წარვიდა ისპაანს დაუტევა მის-თანა: ამან განუზრახა გიორგი ქუთათისს მყოფსა: „რამეთუ მოიკლა მამაცა შენი მტერობითა გიორგი მეფისათა და აწ არს მპყრობელი ქართლისა და ძლიერი, მე მოგცე ასული მისი, შეირთე იგი და მწეობითა მისითა დაიპყრა იმერეთი:“ ესე სთნდა გიორგის, მოიყვანა სახ-

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ლსა თვისსა და აქორწინა როდამის-თანა და იყო ქუთათისვე მწირად ფრიად: არამედ შემდგომად ამისა, უვლინებდა ვახტანგ განმგებელი ქართლისა საფასესა მრავალსა. გარნა აბაშიძე უმე-ტესად განდიდნა და განმდიდრდა, რამეთუ დადიანი, გურიელი მოწოდებითა მისითა მის წინაშე იყჳნენ მარადის:

ამ ჟამებთა მოიხსენა თამარ ასულ-მან აბაშიძისა-მან შური გიორგი მიქელაძისა და ნება მისცა აბაშიძემანცა, ვინად-გან მი-სცა ასული გიორგი მეფისა გიორგის ძესა ალექსანდრე მეფისა, გამოაძეს მიქელაძე მამულისა-გან და დაიპყრა საჭილაო სამიქე-ლაო ლიპარიტიან-მან. ხოლო მიქელაძე წარვიდა ქართლს. შემ-დგომად განვლო ლიპარიტიანსა ძმა თვისი იესე, რომელსა ეპყრა ლეჩხუმი ნებითავე ლიპარტიანისათა და მივიდა წინაშე გიორგისა ქუთათისს, რამეთუ ამას იესეს ცოლად ჰყვა მარიამ, მამიდა გიორგისა, ასული ბაგრატ მეფისა: ამის-თჳს შემინდა ლიპარტიანი, მოვიდა ლეჩხუმს, გამოასხნა სანდონი იესესნი და დაადგინნა თვისნი და მისცა ძესა თვისსა ბეჟანს ლეჩხუმი და უხუცესსა კაცისა დადიანობა და შედეგსა გაბრიელს მონაზონსა ჭყონდიდლობა და თვით ლიპარტიანობდა კვალად და იყვნენ მორჩილებასა შინა მისსა ძენი მისნი: არამედ პირველითვე მი-ეღოთ ესოდენთა ბოროტებათა შინა მთავართა კერძონი თვისნი აზნაურნი, დაბანი და ციხენი. ერისთავს რაჭა, გლოვა ჯაფარიძი-თურთ, იაშვილს კვარა, წულუკიძეს ხოტევი, აბაშიძეს სვერი: არამედ სვერი მისცა პაატა აბაშიძეს შანავაზ მეფე-მან, ლიპარ-ტიანს ლეჩხუმი და საჭილაო სამიქელაო-თურთ, გურიელს სა-ჯავახო და ჯიჩავაძენი მარადის იყჳნენ წინაშე მისსა:

არამედ დაამშვიდა აბაშიძემ იმერეთი ხდომა-ოხრებათა-გან ფრიად, რამეთუ ვერ-ვინ იკადრებდა პარვად რისამე, კვალად ვერცადა-ვინ იკადრებდა განყიდვად ტყვისა, თვინიერ მისსა. არამედ ოდიშს და გურიას იყიდოდა ტყვენი ფრიად და უმეტეს ოდიშს ლიპარტიანისა-გან: ამ ჟამებთა ეზრახა ვახტანგ განმგე-ბელი ქართლისა აბაშიძეს მძახლობასა და სთხოვა ძე მისი ლე-ვან ქართლს, რათა მისცეს სააბაშიო ქართლისა და ასული თვი-

სი და იყოს სიმტკიცე მათ შორის: ესე განიხარა აბაშიძე-მ, არამედ მიუთხრეს კაცთა მზაკვართა, უკეთუ წარუვლინოს ძე, მან წარგზავნოს წინაშე ყეენისა: ესე ირწმუნა აბაშიძე-მ, ვინად-გან ჰყვა გიორგის ასული გიორგი მეფისა და სწერდა ვახტანგს მწეობასა მისსა და არდა-რა იქმნა მათ-შორის მძახლობა. ამის-თჳს დაუტევა ვახტანგ აბაშიძე და იწყო მწეობა გიორგისა, გა-რდააბირა კათალიკოზი და გენათელი და ერისთავი შოშიტა, რამეთუ შოშიტას ესვა ცოლად ასულის-წული აბაშიძისა ალექ-სანდრეს მეფის ასული და იყო ქალი იგი ხელ და სულელ და სძულობდა ერისთავი და ენება განტევება მისი. არამედ არა ძალ-ედვა აბაშიძის-გამო: ხოლო იხილა-რა მიზეზი ესე, შეითქვნენ ამათ-მიერ, რომელნი ვახსენეთ და გამოიყვანეს გიორგი ქუთა-თისიდამ და უწოდეს მეფედ ქს. ჩლზ, ქრ. ტშე.

კვ, მეფე გიორგი ვ, დ წელი ჰმეფა:

ხოლო დაჯდა გიორგი მეფედ ძე ალექსანდრე მეფისა. მი-უვლინა აბაშიძეს, რათა დაუტეოს სამეფო ყოველი და დაიპყრას მამული თვისი: მაშინ აბაშიძემ წარუვლინა კათალიკოზი და გე-ნათელი, რათა ჰყოს ზავი და მშვიდობა. არამედ კათალიკოზისა და გენათლის განზრახვითა, არდა-რა გამოუტევნა მეფე-მან იგი-ნი, რამეთუ ეტყოდნენ. „უკეთუ არა განვიტეოთ მოგერთვნენ ყოველნი იმერნი:“ მაშინ დაუტევებდნენ აბაშიძეს და მიერთო-დენ გიორგი მეფესა. ამის-თჳს ეზრახა აბაშიძე ლიპარტიანსა, მოვიდა ლიპარტიანი სპითა შეკრებული და დასდგა ვაკესა შინა: ხოლო ქუთაისის იყო მეფე რაჭის ერისთვით და იმერლით. წა-რავლინა მარბიელი რაჭველნი და იმერნი რაოდენნიმე მათ-თანა და შეესივნენ დაბნებთა ვაკისათა: მცნობელ-მან აბაშიძე-მ, უბ-რძანა სპათა თვისთა. მოეტევნენ, მოსრნეს და შეიპყრნეს უმ-რავლესნი რაჭველნი, ტყვე-ჰყვეს და დაყიდეს სრულიად: მაშინ ერისთავი წარვიდა სპათა განმრავლებისა-თჳს. ამ ყამებთა მო-

კჳდა ცოლი ლიპარტიანისა და ასული აბაშიძისა თამარ სენითა ბოროტითა: მაშინ მოიხსენეს შური მამისა თვისისა ძეთა ლიპარტიანისათა განტევებისა-თჳს დედისა მათისა, დაუტევეს მამა და მოერთვნენ გიორგი მეფესა: ეგრეთვე ძმის-წულნი აბაშიძისანი, რამეთუ ვახუშტის მისცა ასული თვისი განმგებელ-მან ქართლისა-მან ვახტანგ და უკუბირდა ბიძასა, დაუტევეს და მოერთვნენ მეფესა. ზურაბ, სვიმონ და ვახუშტი:

არამედ თუმცა ჰყვეს მეფედ გიორგი. გარნა ვერ გამოვიდა ქუთათისიდამ ამ ჟამამდე. ხოლო აწ გამოვიდა და რომელნი არა მიერთოდნენ იმერნი სტყვევნიდნენ და ეკირთებოდნენ მამულთა მათთა და წინა-აღუდგებოდიან აბაშიძისანი და იყო ხდომა მარადის: შემდგომად მოადგა მეფე კაცხს რომელი ეპყრა აბაშიძეს ციხე. მაშინ ლიპარტიანი მხილველი ამისა, მოვიდა რაჭას ერისთვისა-თანა ძაძოსანი, რათა შეეწიოს აბაშიძეს, ეტყოდა: „ძე ხარ მისი და არა ჯერ-არს განწირვად შენ-გან იგი:“ ესმინა ერისთავ-მან, შეკრბნენ ორნივე სპითა თვისითა, მოვიდნენ და და დადგნენ ფარცხა-ნაყანევს. აქეთ აბაშიძე შეკრებული სპითა წარვიდა მათ-თანა, რათა შეკრბნენ და მოვიდნენ მეფესა ზედა: ამისთა მცნობთა განაზრახეს მეფე, რათა არა შეჰკრიბონ იგინი. არამედ მსწრაფლად ვლეს ღამე იგი და დილას დაესხნენ ლიპარტიანსა და ერისთავსა და იქმნა ბრძოლა ფიცხელი, სძლეს მეფისათა და ივლტოდნენ მეგრელნი. მოსრვიდენ და შეიპყრობდნენ, ქს. ჩდთ, ქრ. ტყზ: აღიღეს ალაფი მათი და პყრობილნი დაჰკიდნეს ვეცხლთა ზედა: ამის მცნობი აბაშიძე უკმოიქცა და მოვიდა სვერს ციხესა შინა. ხოლო მეფე მოადგა კაცხსავე, მცირესა ხანსა შინა მოსცა პაატა-მ ძე-მან აბაშიძისა-მან ციხე. არამედ უტეხა პირი, განყიდნნა ხიზანნი და დაიპყრა ციხე თავისად: მერმე მოადგა აბაშიძეს სვერს მყოფს. არამედ ვინადგან მტკიცე არს სვერი ვერა რაი ავნო და მოეცალა. შემდგომად შემოიკრიბნა იმერნი და წარვიდა მეფე რაჭას, ანუ დაიპყრას, ანუ დაიმორჩილოს, გარდავლო ნაჯიხურევი და დასდგა შაორს. არამედ წულუკიძე, იაშვილი და ჯაფარიძენი იყვნენ ერი-

სთვისა-თანა, ვინად-გან იყო გიორგი წულუკიძე სიძე ერისთვისა: მაშინ ღამით შემოეპარნენ რაჭველნი და მოკლეს ჩხეიძე სალთ-ხუცესი, აღუძნდა მეფესა და წარვიდა ხოტევსა ზედა. არამედ სცნეს რა სიმტკიცე ხოტევისა უკმოიქცა მეფე და მოვიდა იმერეთს. ამისა შემდგომად მოადგა მეფე ნავარძეთს ციხესა აბაშიძისა. ამ ჟამთა განუტევა ერისთავ-მან შოშიტა-მ ცოლი და შეირთო ჩიქოვანის იესეს ცოლი მარიამ, მამიდა გიორგი მეფისა და დაჲ განუტევა:

ხოლო მოდგომილს ნავარძეთს მეფეს აზრახეს ძეთა ლიპარტიანისათა კაცია და ბეჟან, რათა ულაშქროს მეფე-მ და გარდააღგინონ მამა მათი და დაიპყრან მათ ოდიში: უსმინათ მეფე-მან, მოუდგინა ნავარძეთს ქველი წერეთელი და თვით წარვიდა ოდიშს, ვერ წინა-აღუდგა ლიპარტიანი. არამედ ივლტოდა აფხაზეთს: ხოლო ამათ დაიპყრეს ოდიში და მიჰყვნენ აფხაზეთს, მუნ წინააღუდგა შარვაშიძე, ზავ-ჰყვნეს მის-თანა, უკმოიქცნენ ოდიშსვე და დასვეს კაცია დადიანად. მერმე მოვიდა მეფე იმერეთს. ხოლო ქველ-მან აღიღო ნავარძეთი და წარგზავნა მეფე-მან ზარბაზნები მისი კაცხს. გარნა მეფისა ოდიშს ყოფასა შინი მოუხდა ერისთავი ჭალა-ტყეს, რეცა მწე-ყოფისა-თჳს აბაშიძისად, მოსტყუვევნნა სრულიად და წარვიდა რაჭასვე. მაშინ: ვინად-გან გურიელი არა მწე-ეყოფოდა მეფეს აბაშიძის-გამო. ამის-თჳს შეკრებული მეფე წარვიდა მის-ზედა: მისრულს ვერ წინა-აღუდგა გურიელი თვინიერ სიმაგრეთა შინა და მოსტყუევნეს გურია. არამედ აოტეს ბეჟან ლეჩხუმელით საჯავახოსა შინა და მოკვდა კაცია დადიანიც ძმა ბეჟანისა ოდიშს ხუნაგითა. ამის-თჳს უკმოიქცა მეფე და მოვიდა იმერეთს: მაშინ მოვიდა ლიპარიტიანი და დაიპყრა მანვე ოდიში. ეზრახა გურიელსა და შეირთო ასული გურიელისა თამარ ცოლად: ხოლო აბაშიძეს სვერს ციხეს მყოფს მოუვლინა ვახტანგ ქართლის განმგემ კაცნი და ცხენნი და ყოველნი სახმარნი, წარვიდა და იმყოფებოდა ქართლს, რამეთუ ვახუშტი წინათვე წარიყვანა და მისცა ყოველნი, რო-

მელნიცა აღუთქვა აბაშიძეს: ხოლო შემდგომად ამისსა დაიზავა მეფე-მან ლიპარტიანი. შემოიკრიბნა სპანი იმერთანი ლიპარტიანი-ითურთ, შევიდა რაჭას, მოსწვა, მოსტყვევნა სხოვადმდე ქს. ჩღია, ქრ. ტჟთ: არამედ ლიპარიტიანი იქმნა შინა-განმცემელ. ამის-თჳს უკმოიქცა მეფე და ჩამოვიდა იმერეთს. არამედ ვინად-გან იყო გიორგი მეფე ცუნდრუკი, მომხვეჭელი, ანგაარი, ვეცხლის-მოყვარე, შეიზრახნენ გურიელის-თანა ლიპარტიანი, ერისთავი და ბეჟან ლეჩხუმის ბატონიცა მოვიდა მამისა-თანა: ამას მიჰყვა ზურაბ აბაშიძე, მოიყვანეს და ჰყვეს მეფედ გურიელი ქს. ჩღია, ქრ. ტჟთ:

კვალად გურიელი მამია, ა წელი ჰმეფა:

ხოლო გიორგი მეფე ვერ წინა-აღმდგომი წარვიდა ქართლს, ისტუმრა ვახტანგ გორს და პატივ-სცა. არამედ იყო აბაშიძეცა მუნ მის-თანა და გურიელ-მან დაიპყრა იმერეთი. განუტევა ცოლი თვისი ასული აბაშიძისა ელენე. მოიყვანა ერისთვის დაჲ თამარ (რომელსა განეტევებინა ქმარი პირველი ჩხეიძე პაპუნა), შეირთო იგი და იქორწინა და გურიას დასვა ძე თვისი გიორგი გურიელად: ხოლო გიორგი მეფე-მან გორს მოითხოვა ვახტანგის-გან აბაშიძე, რათა მისცეს მესისხლე თვისი. მაშინ ვახტანგ ზავ-ჰყო მათ-შორის, გამოუხსნა აბაშიძეს მძევალნი ძე და ასული და აბაშიძე წარმოავლინა იმერეთს და მოვიდა გურიელის-თანა. მერმე წარმოუვლინაცა მძევალნი ძე და ასული აბაშიძეს ვახტანგ: ხოლო გიორგი მეფე წარვიდა სამცხეს, შეიწყნარა ისაყ ფაშამ და აღუთქვა მწე-ყოფა, არამედ ეზრახა ახალციხიდამ ლეჩხუმის ბატონს ბეჟანს, რამეთუ ზურაბ აბაშიძე განლტოლვილი იყო გურიელისა-გან და მოვიდა მეფისა-თანა. ვინად-გან ეტყოდნენ ზურაბს, რათა განეყოს ბიძასა თვისსა. არამედ ზურაბს წილნი თვისნი სრულიად განეყოდა ტყვედ: ეს შეუძნდა და წარვიდა:

ხოლო ზაფხულს წარმოვიდა მეფე ახალ-ციხიდამ ზურაბით, გამოვლეს ღამით არგვეთი არავის-რა ავნეს და მივიდნენ ლეჩხუმს, მუნ შემოიკრიბა ბეჟან ლეჩხუმლით და წარმოვიდა არგვეთსა ზედა. მცნობი ქუთათის მყოფი გურიელი წარმოვიდა არგვეთს აბაშიძით, ერისთვით, იმერლით და გურიელით, რათა არა მიუღონ არგვეთი და მოვიდნენ ჩხარს. გარდმოვლო მეფემანცა თხილთა წყაროდამ და იქმნა ბრძოლა ძლიერი ჩხარს ქს. ჩღიბ, ქრ. უ, და მოისვროდნენ გურიელისანი კნინღა სივლტოლად: იხილა ბეჟან და ზურაბ, მოუხდნენ გვერდით კერძოდ და იწყეს ცემა-თოფთა. მოჰკლეს გიორგი წულუკიძე და ივლტოდა პაატა ჩხეიძე და ერისთავი, იძლია გურიელი და წარვიდა რაჭას და სხვანი სპანი დაიფანტნენ არგვეთს შინა: მიჰყუჩნენ მეფისანი, მოსრვიდნენ და შეიპყრობდნენ უმეტეს გურიელთა და დაიპყრა იმერეთი გიორგი-მ:

კვალად გიორგი მეფე, ი თთჳე ჰმეფა:

ხოლო პყრობილნი განჰყვიდეს ოსმალთა ზედა და იმღერდიან გურიულთა: „ჩვენი თეთრი ჩვენვე შემოგვაქციესო:“ და აბაშიძე სვერიდამ მივიდა ქართლს და შემდგომად მცირედისა მოადგა მეფე სვერს, ვერ აღიღო და მოეცალა. არამედ ზურაბ შეუჩინა მეციხოვნეთა და აღუთქვა ნიჭნი, მისცეს ზურაბს და დაიპყრა მან სვერი. ხოლო გურიელი ეზრახა ბაქარს ძესა ვახტანგ მეფისასა, რათა მისცეს გზა, მოეგება იგი ქცხინვალს და დიდითა პატივითა წარიყვანა გორს. გარნა უფროსად უმასპინძლებდა კათალიკოზი დომენტი, უძღჳნეს და წარუძღვანეს კაცნი. მივიდა ჯავახეთს ასან ფაშისა-თანა სიძისა თვისისა და მუნით მოვიდა გურიას. კვალად აბაშიძეს მისცა ბაქარ სახმარნი გზისანი, წარმოუძღვანნა კაცნი, გარდმოვლეს კუდარო და მოვიდა რაჭას შემოდგომას. ხოლო გაზაფხულს მეფეს გეგუთს მყოფს შესმინა ზურაბმ აბაშიძე ნიჯარაძე გიორგი, რომელსა

ჭყვა ასული აბაშიძისა. „რამეთუ ვალს მის-თანა და აცნობებს საქმესა შენსა აბაშიძეს და უქო ცოლი მისი და ბიძა-შვილი თვისი კეკლუცობითა და შვენიერებითა.“ ეტრფიალა გიორგი მეფე, ვინად-გან სძულობდა ცოლსა თვისსა. არამედ ვერ იკადრებდა აქამომდე განტევებასა მისსა ვახტანგის-გამო: მაშინ შეიპყრა ნიჟარაძე, წარგვარა ცოლი და მას აღმოხადნა თვალნი: ხოლო ქალი იგი ჭყვა და თან-ეყოფოდა. ესე სიხარულად სჩნდა ზურაბს მტერობითა ბიძისათა:

ხოლო აქა ნუშტსა არჩილისასა ვიტყოდეთ. ვინად-გან დაუტევნა თვისნი იმერეთისა-თჳს და არცა რაი დაშთა იმერეთისა. ამის-თჳს მიეცა ცხოვრებისა მისისა აღსასრული აღწერად იმერეთსა შინა, რად-გან დაშთა მხოლოდ ესე: მისრულს აშტარხანს მოეგება ძე თვისი ალექსანდრე, რამეთუ ესე ალექსანდრე წარეყვანა დიდს მეფეს პეტრეს საფრანგეთს და ესწავა ხელოვნება ზარბაზან-ყუმბარისა და საცეცხლოსა. მივიდა არჩილ მეფე მოსკოვს და პატივით შეიწყნარა ხელმწიფე-მ. მერმე მისცა მამული დიდი და ფელდცეხმეისტრობა ალექსანდრეს (ესე არს მინდვრის ცეცხლის მარიგებლობა, რომელ-არს ზარბაზან-ყუმბარის უხუცესობა): შემდგომად ალექსანდრე შეიპყრეს ნარვას შვეთთა და წარიყვანეს პატიმრად სთოკოლმას და იყოფოდა მუნ რაოდენმე წელსა და არჩილ მოსკოვს: მერმე გამოუტევეს ალექსანდრე პაემნითა, რათა იხილოს მამა და ცოლი თვისი, რომელი ჭყვა მოსკოვს. არამედ მოსრული რიგას მოკუდა ალექსანდრე შირიმის სენითა ქს. ჩლი, ქრ. ტჟჱ და მოსწყუდა უძეოდ. რა მოიღეს მოსკოვს მისცა ხელმწიფე-მ სასათვლაოდ დონის მონასტერი და დაფლეს მას შინა: ხოლო შემდგომად დიდისა მწუხარებითა მიიცვალა არჩილ მეფეცა ქს. ჩლიბ: ქრ. უ და დაფლეს დონსვე დიდითა პატივითა და დაშთენ დედოფალი ქეთევან და ასული დარეჯან. ამას ეპყრა ყოველი მამული მამისა თვისისა და იყოფოდა პატივით ხელმწიფისა-გან

ხოლო იმერეთს შეიზრახნენ კვალად გურიელი, დადიანი, ერისთავი, აბაშიძე და ბეჟან ლეჩხუმით, შეკრბნენ ესენი და

მოვიდნენ ნოემბერს ოკრიბას, ხოლო გიორგი მეფე იდგა ქუთათისს, ზურაბ აბაშიძე და იმერნი მის-თანა შეკრებულნი: დღესა ერთსა წარვიდა სვიმონ აბაშიძე, რათა იხილოს ტალანი. ხოლო ტალათა მათ ბრძოლა უყვეს და აოტნა იგინი სვიმონ, მოეშველნენ სპანი გურიელისანი თვისთა და აოტნეს სვიმონ: ამას მოეშველა მეფე სპითა, ამის-თჳს აღმხედრდა გურიელიცა სრულიად თვისითა, ეკვეთნენ და იქმნა ბრძოლა ძლიერი, იძლია მეფე და ივლტოდა, ამათ მოსრნეს სპანი მათნი და შეიპყრნეს უმრავლესნი, დაჰყიდნეს სრულიად ოსმალთა ზედა ქს. ჩღიგ, ქრ. უა: და იმღერდიან გურიელნი. „ჩვენი თეთრი ჩვენვე შემოგვაქციესო:“ და აღმოიხჳნეს გურიელთა ვეცხლნი თვისნი:

კვალად გურიელი მამია, ბ თოჳლ ჭმეფა:

ხოლო მეფე წარვიდა ქართლს და გურიელ-მან დაიპყრა იმერეთი და დაიმორჩილნა ურჩნი. გარნა გიორგი მეფე ისტუმრა სვიმონ ტფილის, უძღჳნა და დაასაჩუქრა ქართლს. შემდგომად წარვიდა ახალ-ციხეს ისაყ ფაშის-თანა. არამედ მოკჳდა გურიელი მამია ქს. ჩღიდ, ქრ. უბ, იანვარს ე: წარიღეს გურიას და დამარხეს შემოქმედს სამარხოთა მათთა და დაჯდა ძე მისი გურიელად: მაშინ ვინად-გან ეზრახოდა ბეჟანს მეფე და ზურაბ იყო მის-თანა, ამის-გამო შეშინდა ერისთავი შეერთებისა-თჳს მათთა, გამოიყვანა ჭყვიშიდამ სიძე თვისი ბააკა ჩიქოვანი და მისცა ჭყვიში ბეჟანს და შეიმტკიცნენ იგინი. არამედ ამათ ორთავე ენებათ დანი თვისნი მეფისა-თჳს ცოლად და მეფესაც ენება შერთვა აბაშიძის ასულისა ნიჟარაძის ნაცოლარისა. გარნა ამათ ცდუნებითა ურთიერთისათა განატევებინეს მერაბ წულუკიძეს ცოლი და თვინიერ ნებისა აბაშიძისა და ქალისა მის შერთეს მერაბს ქალი იგი, რამეთუ აბაშიძეს უვლინებდა მეფე, რათა არა გაუთხოვოს ქალი იგი. ამის-თჳს მოვიდნენ შეკრებულნი ესენი და უქმნეს ქორწილი მერბს ქალსა მას ზედა:

კვალად მეფე გურიელი, ბ წელი ჴმეფა:

და გაზაფხულ-ზედ ჩამოვიდა მეფეცა, დაიპყრა იმერეთი და შესძინა შურსა ბოროტი და ბრმა ნიჟარაძე გარდმოაგდო-კლდესა და მოკუდა. არამედ დადიან-გურიელი, ერისთავი და ბე-ჟან იყუნენ თვის-თვისად და ჰგონებდა ბექან დისა თვისისა შე-რთვას მეფისა-გან. გარნა მცირედისა მონითა მივიდა მეფე რა-ჭას. შეირთო დაჲ ერისთვისა, ქურივი გურიელის მამისა და განუტევა როდამ გიორგი მეფის ასული, ქართლს მყოფი ძით და ასულით: მერმე ჩამოვიდა მეფე იმერეთს ერისთვით, მოიმ-ტკიცნა დადიან-გურიელი. ხოლო ბექან და ზურაბ უკუსდგნენ და ეკრთებოდენ ქვეყანათა: ამავ წელს ეზრახა იესე მეფე გი-ორგის დატევებისა-თჳს ბიძის ასულისა თვისისა და გიორგი მეფე-მან აღუთქვა კვალად-გებავე მის-თანა და ითხოვა ჯვარი ჩხარისა, რომელი იყო ატოცსა: მან მოსცა როდამ და ჯვარი იგი და კვალად სთხოვა დედოფალი ვახტანგისა და ძენი მისნი. არამედ გიორგი მეფე-მან დაასადგურა როდამ სვანეთს ძი-თურთ და ჯვარი დაასვენეს ჩხარსვე: ხოლო დედოფლისა და ძეთა ვახ-ტანგ მეფისათა არა-ძალ ედვა მიცემად: ხოლო ბექანის-გამო მეფისა-გან განდგომილ იყო პაატა ფხეიძე. ამის-თჳს მივიდა მეფე და მოადგა ციხესა მისსა საწირეს, შეუთხარეს და მისცეს წამალი, მუნით მეციხოვნეთა ჩამოსთხარნეს, შეიტანეს წამალი ციხესა შინა და მოსრნეს შემთხრელნი და მესაფრენი და გან-მაგრდნენ უმეტესად: იხილა მეფე-მან და უკმოიქცა ბეგუთს. მერმე ევედრა ბექან მეფესა და მოსცა წ მარჩილი, რათა განა-ძოს მამა მისი ლიპარტიანი და ჰყოს იგი დადიანად: მაშინ მე-ფე-მან არღა-რა გამოიძია უმჯობესი ვეცხლისა-თჳს, განუტევა ერისთავი და აბაშიძე, შემოიკრიბნა იმერნი, კვალად ბექან და ზურაბ მისრულთა ოდიშს ვერ წინა-აღუდგა ლიპარტიანი და დასვა ბექან დადიანად ქს. ჩლიე, ქრ. უგ: არამედ ციხენი ეპ-ყრნეს კვალად ლიპარტიანსავე, მოსტყვევნა ოდიში და მოვიდა იმერეთს: შემდგომად კვალად განუტევა ბექან და ზურაბ. შე-

მოიკრიბნა ერისთავი და იმერნი, წარვიდა და დასვა კვალად ლიპარტიანივე დადიანად. მერმე მოვიდა იმერეთს: შემდგომად მოიყვანა ლიპარიტიანი გეგუთს, რათა დალაშქროს ბეჟან და განუტევა ლიპარტიანი ამა პირსა ზედა: ესე იხილა ბეჟან არა კეთილ თვისად და იხმია მზაკვარება და ჰყო კათალიკოზი გრიგოლ შუამდგომელ მამისა თვისისა-თანა და აღუთქვა ფიცით: „რათა ზავ-ჰყოს, იხილოს მამა თვისი და დამორჩილდეს მას:“ ამის პირით მიენდო ლიპარტიანი ძესა კათალიკოზის-გამო და მოვიდა მის-თანა მცირედითა მონითა, ისტუმრა კეთილად მამა თვისი ბეჟან. არამედ ღამესა მას შეიპყრნა ყოველნი მონანი მისნი და მოჰპარა საჭურველნი მამასა და დილასა შეიპყრა იგიცა და პატიმარ-ჰყო ციხესა შინა: მოიყვანა დედა თვისი, განტევებული და მოუდგინა ქმარსავე და იყჳნენ ზოგად აღსასრულამდე მათდა, შემდგომად შეიპყრნა მისანდონი მამისა თვისისანი, მოსრნა და უმკვიდრო-ჰყვნა დედა-წულით, სხვანი დაჰყიდნა დედა-წულით და დაიპყრნა ოდიში თვით და იწოდა დადიანად:

ხოლო გიორგი მეფე ზამთარსა ამას ერისთვით მოუხდა ზურაბს, მოსტყუვნა მამული მისი და წარვიდა. ამის-თჳს ევედრნენ დადიანი ბეჟან და ზურაბ აბაშიძე ასლანს ახალ-ციხის ფაშასა და აღუთქვეს ქრთამი დიდი, რათა მწე-ეყოს მეფესა ზედა და ჰყოს გურიელი მეფედ: უსმინა ასლან-ფაშა-მან და წარმოვიდა სპითა. ამ ჟამსა მოჰკუდა ცოლი მეფისა თამარ და დაფლეს გელათს: თვით მეფე-მან შეიკრიბნა სპანი. ხოლო ფაშას მიეგებნენ ბეჟან და ზურაბ, მოსრულთა ვერ წინა-აღუდგა მეფე და წარვიდა რაჭას, მოვიდნენ ოსმალნი და დასდგნენ ქვა-ციხეს შესლვად რაჭას და იდგნენ მუნ თთუჱ ერთ. მერმე უკუნიქცნენ და დასდგნენ ქუთათისს: ხოლო მეფე სპითა რაჭისათა ჩამოვიდა სვიმონეთს. ამისი მცნობი ფაშა მსწრაფლ წარმოვიდა, ეკვეთნენ სვიმონეთს და იქმნა ბრძოლა ქს. ჩღივ, ქრ. უდ, იძლია

მეფე და მოსწყდნენ რაჭველნი და მეფე მივიდა ქართლს. ხოლო ფაშა კვალად დადგა ქუთაისს, მოუხდნენ სვანეთს ბეჟან და ზურაბ დედოფალს როდამს, იავარ-ჰყვეს და წარვიდნენ:

ჳზ, გიორგი გურიელი ვ, გ თთვე ჭმევა:

მოიყვანეს გიორგი გურიელი და დასვეს მეფედ და ეზრახნენ ერისთავსა შეერთებად. მაშინ მისცა ასული თვისი ერისთავ-მან ძესა ბეჟანისასა ოტიას ცოლად გულქან და შეიმტკიცნენ ამითი და ფაშა წარვიდა ახალ-ციხეს: მაშინ მოვიდოდა ბარგი გურიელისა გურიიდამ: ამას დახუნდნენ რაჭველნი სალომინაოსა შინა და აიალაფეს სიმდიდრე გურიელისა და ჰყუნეს ტყვედ მონანი მისნი და დაჰყიდნეს: ჰსცნა ესე გურიელ-მან, ივლტოდა გურიასვე: მაშინ სამთა ამათ მთავართა განიყვეს იმერეთი თვის-თვისნი მხარენი და დაიპყრნეს. არამედ გიორგი გურიელს აუშურდა დედა თვისი ელენე, მოიყვანა მონაზონ ყოფილი ძე თვისი, გაკრიჭა, უწოდა ქაიხოსრო და ჰყო გურიელად. მოიყვანა ქრთამითა დადიანი ბეჟან, ერისთავი და ზურაბ სპითა და განაძო გიორგი: ამათ მოარბიეს გურია, მიიღეს ქრთამი და წარმოვიდნენ. ხოლო გიორგი გურიელი მივიდა ახალ-ციხეს და იმერეთს ჩამოვიდა გაზაფხულს გიორგი მეფე, ეზრახა სამთა ამათ მთავართა. გარნა მათ არღა-რა ინებეს მეფობა მისა. შეშინდა და წარვიდა ახალ-ციხეს: მუნ იმზახლენ გურიელი და მეფე, რამეთუ შემდგომად შეპყრობისა ლიპარტიანისა, წარვიდა ცოლი მისი გურიელის ასული თამარ ახალ-ციხეს და ესე შეირთო გიორგი მეფე-მან ცოლად. მაშინ ვინად-გან ისაყ ფაშასა და ასლან ფაშასა აქუნდათ მტერობა და შური ვერღა-რა შემწყე ექმნნენ მეფესა და გურიელსა. ამის-თჳს წარვიდნენ ორნივ სტამბოლს:

წარვიდა სტამბოლს გიორგი მეფე:

მისრულთა აზრუმს, მოსცა სჯანი გურიელს აზრუმის ფაშა-მან, მოვიდა და დაიპყრა გურია: ამან განაძო დედა თვისი ძეები-თურთ. ხოლო მეფე წარვიდა სტამბოლს ქს. ჩღიზ, ქრ. უე, არამედ გიორგის გურიელობა შეუძნდა გურიის ერისთავს და ნაკაშიძეს ბეჟანს, რამეთუ ამათით განაძო დედა-მან. ამათ მოუწოდეს ბეჟანს დადიანსა, რამეთუ ასული დადიანისა ჰყვა ბეჟან ნაკაშიძის-შვილს გიორგის: მოსრულსა დადიანს ვერ წინა-აღუდგა გურიელი და წარვიდა ბათომს. ხოლო დადიან-მან მოსტყევნა გურია და წარვიდა და კვალად დაიპყრა გიორგიმვე გურია: ხოლო ზამთარსა ამას მიზეზ-ჰყო დადიან-მან ზურაბ აბაშიძესა ზედა. შეიკრიბნენ ბეჟან და ერისთავი და მოუხდნენ ზურაბს: ამათ ვერ წინა-აღუდგა ზურაბ, შევიდა სვერს, ამათ მოსტყვევნეს მამულნი მისნი (რამეთუ ამას ბეჟანს ენება ყოფად თავი თვისი, ვითარცა იყო აბაშიძე გიორგი. არამედ ვერ ეწია). მერმე შეუჩინა მსახურნი ერისთვისანი ძმასა თვისსა მანუჩარს, ბეჟან უგრძნეულობისა-თჳს შეიპყრა იგი და პატიმარ-ჰყო დეხვირს ციხესა შინა: მაშინ შეიზრახნენ ზურაბ და ერისთავი მზახლობად, წარგვარეს ცოლი ბააკა ჩიქოვანსა, დაჲ ერისთვისა, რომელსა მიუღო პირველ ჭყვიში და შერთეს ძესა ზურაბისასა დავითს, ბიძის ცოლი თვისი, რამეთუ დაჲ ბააკასი ზურაბს ჰყვა ცოლად და შეიმტკიცნენ ამითი სამნივე. კვალად ეზრახა გურიელი დადიანსა, რათა მისცეს ასული თვისი მას, რომელი ჰყვა ცოლად ნაკაშიძე გიორგის და ზავ-ყო ამით. მისცა ნება ბეჟან დადიან მან: მაშინ გურიელ-მან განაძო ერისთავი თვისი და მოადგა ციხესა შინა მყოფს ნაკაშიძეს: აღიღო და წარგვარა ცოლი. თვით განუტევა ცოლი შარვაშიძის ასული და შეირთოეს ცოლად და მოიმტკიცა გურია დადიანის-გამო: კვალად ერისთავი მოადგა ციხესა კვარას, აღიღო იგი და დაიპყრა თვით, გამოაძო რაჭიდამ იაშვილნი, დაიპყრნა მამულნი მისნი მანვე.

კვალად ზურაბ მოსწყვიტნა ბანა-შვილნი ჩხეიძენი და დაუიდნა დედა-წულით მათით და დაიპყრნა მამულნი მათნი, ეგრეთვე ბეჟანცა მოსრვიდა ოდიშარ-ლეჩხუმელთა და დაიპყრობდნენ ესრეთ:

მოვიდა სტამბოლიდამ მეფე გიორგი:

შემდგომად მოვიდა ახალ-ციხეს სტამბოლიდამ მეფე გიორგი, ამას ბრძანებითა ხონთქრისათა მოსცა სპანი ისაყ ფაშამან და ჩამოვიდა იმერეთს აგვისტოს ქს. ჩღით, ქრ. უზ, ვინადგან მარადის ჩამოვიდოდნენ ოსმალნი თთუესა ამას და დასდგა ქუთათისს. მაშინ შეკრბნენ სამნივე ესე მთავარნი და დასდგნენ ოკრიბას და არა-ვინ წარჩინებულთაგანი მიერთვნენ მეფესა, თვინიერ მდაბიურთა: ამის-თჳს ეზრახა მეფე სამთა ამათ, რათა ჰყონ მეფედ და დაემორჩილნენ. არამედ მათ არა ინებეს. ხოლო მეფე-მან აღიმხედრა ოსმალი-თურთ და დილასა დაესხა დადიანს, ერისთავს და ზურაბს. გარნა იგინი ივლტოდნენ და წარვიდა დადიანი ზურაბით ოდიშს და ერისთავი რაჭას: მაშინ ოსმალთა მოსრნეს და შეიპყრნეს სპანი მათნი მრავალნი. მერმე მოსტყუევნეს ოკრიბა, შემუსრნეს ციხენი და კოშკნი. შემდგომად წარვიდნენ ოდიშს, ვერ წინა-აღუდგა დადიანი მუნცა. უყვეს ეგრეცა და მოსწყვეს ეკკლესიანიცა: ხოლო უღონო ქმნილ-მან დადიან-მან მისცა ქრთამი დიდი, დაიზავა, უკუმოიქცა მეფე და დასდგა ქუთათისვე: მერმე ზავ-ჰყო მთავართა მათ-თანა და დაიპყრა იმერეთი მშვიდობით:

კვალად მეფე გიორგი, ვ წელი ჰმეფა:

ხოლო გაზაფხულს შეიზრახნენ სამნი ესე მთავარნი და შეუჩინეს სვიმონ აბაშიძე გიორგი მეფესა, რათა მოჰკლას იგი: ამან სვიმონ თხმელის ციხეს მყოფი მეფე ისტუმრა და ნადიმსა ზედა მოჰკლეს მსახურთა სვიმონისათა გიორგი მეფე,

თევდორობის შაბათს ქს. ჩღკ. ქრ. უც. და მაიპყრეს სრულიად მისთანანი და დაჭყუიდეს: ხოლო ერისთავ-მან აღიღო ციხე კაცხი და გამოიღო საგანძური მისი. მაშინ კვლავად განიყვეს იმერეთი სამთა ამათ მთავართა, ვითარცა პირველ და იყჳნენ მშვიდობით: შემდგომად მოუწოდა ვახტანგ მეფე-მან იმერთა ლაშკრად, წარვიდა ერისთავი, სვიმონ და ლევან აბაშიძენი სპითა. მერმე მოვიდნენ უვნოდ ნიჭითა დიდითა: კვალად ზამთარსა ამას მოადგა ზურაბ ხარაგეულს და მამუკა-შვილი იყო ახალ-ციხეს ალექსანდრეს-თანა, რამეთუ ესე ალექსანდრე იყო ძე გიორგი მეფისა, მეოთვი ვახტანგ მეფისა-თანა ქართლს, რა მოჰკლეს მამა მისი, მეფე გიორგი, წარავლინა ისაყ ფაშა-მან მაგმეთის ბეგი და მოითხოვა ალექსანდრე მეფედ ყოფად იმერეთს ვახტანგ მეფისა-გან. წარუვლინა ნაჭითა და იყო ახალ-ციხეს წელსა ერთსა: ხოლო ზურაბ ვერ შემუსრა ხარაგეული მწეობითა ქართლის მეფისათა და უკუ-ეცალა. ვინად-გან ფაშაც ჩამოსლვად იყო: ხოლო ებრძანა ხონთქარსა ისაყ ფაშისა-თჳს გამეფება ალექსანდრესი იმერეთს, შემოიკრიბნა სპანი და ჩამოიყვანა ალექსანდრე იმერეთს. მაშინ შემდურებულ-იყჳნენ ერისთავი და ზურაბ ხარაგეულსა ზედა. ამის-გან ბეჟან დადიანიცა და მეგობრობდნენ დადიანი და ზურაბ და არა ინებეს ამათ ალექსანდრე მეფედ. არამედ მიგება ყოვლითა მიმდგომითა თვისითა ერისთავი ალექსანდრეს და მისცა კაცხი და საგანძურნი მამისა თვისისა: ხოლო ალექსანდრე-მ საგანძურნი იგი შესძღჳნა ფაშასა ქრთამად და ვითარ არღა-რა მოერთჳნენ დადიანი და ზურაბ განზრახვითა ერისთვისათა მოადგნენ ცუცხვათს ციხესა ზურაბისასა და ბრძოდნენ თთჳე-ერთ: შემდგომად შეუთხარეს და მისცეს ცეცხლი და შეგლიჯა მცირედი ზღუდე. არამედ შეშინდნენ მეციხოვნენი და ივლტოდნენ ყოვლითა თვისითა: დილასა იხილეს ციხე უკაცური, შევიდეს ოსმალნი და დაიპყრეს ციხე და დაადგინნეს მას შინა იენგიჩარნი და წარვიდენ ლეჩხუმს ბეჟანსა და ზურაბსა ზედა. შევიდნენ, მოსწვეს, მოსტყუევნეს. გარნა თუ ბრძოდა ბეჟან. არამედ ვერა რაი ეგდენი ავნო. მერმე

უკუ-მოიქცნენ, გამოვლეს კვალად რაჭა და მოვიდნენ ქუთათისს და ერისთავი დადგა რაჭას. მაშინ ეზრახა ბეჟან დადიანი ფაშას და მისცა ქრთამი იბ ქისა: მან მიიღო ქრთამი, მოჰკვეთა ოტია ჩხეიძეს თავი, რამეთუ იყო თავდები ერისთვისა და მტერი დადიანისა. განუტევა ფაშამ ერისთავი, მოიყვანა ბეჟან, ჰყო ალექსანდრე მეფედ იმერთა ქს. ჩღკა, ქრ. ჳთ, მოუდგინა ბეჟან მოურნედ, თვით წარვიდა ახალ-ციხეს:

ჰტ, მეფე ალექსანდრე ე, ლა წელი ჴმეფა:

ხოლო ალექსანდრემ დაიპყრა იმერეთი, თვინიერ რაჭის ერისთვისა. მერმე ემზახლა ბეჟან დადიანი ალექსანდრეს და მისცა ასული თვისი ცოლად მარიამ და აქორწინა. არამედ თუმცა იყო ალექსანდრე მეფედ. გარნა ბეჟან დადიანი იყო მოქმედი ყოვლისავე: ამისნი მხილველნი თამარ ცოლ-ყოფილი გიორგი მეფისა და ჭყონდიდელი გაბრიელ, ძმა ბეჟანისა. რამეთუ არა რაი ძალ-უცს ალექსანდრეს, აღიშურვებდენ დიდებასა ბეჟანისასა და წარვიდნენ წინაშე აზრუმის ფაშისა, და შეასმენდენ ისაყ ფაშასა, რამეთუ მიიღო ქრთამი და მისცა ალექსანდრე ბეჟანს, ვითარცა ტყვე: ამის-თჳს მოუწოდა აზრუმის ფაშამ ისაყ ფაშასა და მრავალი ბოროტი შეაჩვენა თამარ ისაყ ფაშასა, უპატიურობა და პყრობილება: ამისი მსმენელი დადიანი ვერა თვისად კეთილად ამას, განუზრახა ალექსანდრეს და მიუწერეს აზრუმის ფაშას განმართლება ისაყ ფაშისა და ქრთამი დიდი, რათა მოსცეს თამარ და ჭყონდიდელი, ანუ დაასზაონ: უსმინა აზრუმის ფაშა-მან, მიუღო ისაყ ფაშას ქრთამი და მეფეს. წარმოავლინა ისაყ ფაშა და წარმოატანა თამარ და ჭყონდიდელი: ხოლო მან მოსრულ-მან ახალ-ციხეს მოსცა კრულნი იგინი ბეჟან დადიანსა. ამან ტყვე-ჰყო თამარ დეხვირს ციხეში და ჭყოდიდელს მიუღო ჭყონდიდი და განუტევა. ვინაჲ-გან იყო მღჳდელ-მთავარი, არა რაი ავნო. არამედ იყო უღთო, მეძავ-მემრუშე, სოდომია და ტყვის-მყიდველ და სავსე ბოროტითა, ხოლო ესე

ვითარებისა-თჳს წარვიდა აბაშიძე გიორგი ქართლს ვახტანგ მე-
ფისა-თანა და მოკჳდა ტფილისს ქს. ჩღკბ, ქრ. უი, ოკდომ-
ბერში, წარმოგზავნეს და დაფლეს კაცხს:

კვალად წელსა ქს. ჩღკგ, ქრ. უია, წარვიდნენ აბაშიძენი
და რაჭველნი სპითა წინაშე ვახტანგ მეფისა ნიჭადად: მეორესა
წელსა მოადგა მეფე ალექსანდრე და ბეჟან დადიანი ჯვარის ცი-
ხეს ოკრიბას, რომელი ეპყრა ერისთვის ძმას გედევან გენათელს,
შეუთხარეს რა, იწყო რღვევად ზღუდე-მან, შეშინდნენ მეციხო-
ვნენი და მოსცეს მეფეს ციხე: გარნა-თუ ერთ-გულებდა ბეჟან
დადიანი ალექსანდრეს ზეპირ. არამედ მრავალ-გზის ინება სი-
კჳდილი ალექსანდრესი მუხდლად და ღალატად: გარნა ვერ შე-
უძლო თვისის ასულის-გამო და ოდესმე ყრმათა ალექსანდრეს-
გან, ვინად-გან ერთ-გულებდენ. შემდგომად ამისა მოუხდა ალე-
ქსანდრე მეფესა სკანდას მყოფს ერისთავი შოშიტა. ხოლო
ალექსანდრე შევიდა ციხესა შინა სკანდას და ერისთავ-მან მო-
სრნა, მოსტყუევნა, რაოდენნიცა ჰპოვნა და წარვიდა რაჭასვე
წელსა ქს. ჩღკე, ქრ. უიგ: გამოვიდნენ ოსმალნი ფოთს, ალა-
შენეს ციხე და დასვეს ფაშა და კვალად ქმნეს ოდიშს ორნი
ციხენი სხვანი: შემუსრეს რუხის ციხე სრულიად და ნარღვე-
ვითა მისითა აღაშენეს უმჯობესად ანაკრია და ფაშასა ფოთისასა
მიათვალეს სრულიად ზღვის პირნი

ამასვე წელსა შემოიკრიბა ბეჟან დადიანის-გამო ალექსან-
დრემ სპანი იმერთა და შეუხდა რაჭას, მოსწვეს საწულიკიძო,
ვინად-გან იყო ერისთვის კერძოდ, ვერ წინა-აღუდგა ერისთავი.
შევიდნენ ესენი სევადმდე, შემუსრნეს კოშკნი მისნი, მოსწვეს
რაჭა და მოსტყუევნნეს. მერმე უკმოიცნენ და მოვიდნენ იმე-
რეთს შოებულნი: კვალად განზრახვითა ზურაბისათა მოადგნენ
მეფე და დადიანი შორაპანს, რამეთუ ეპყრა ლევანს ძესა გიორ-
გი აბაშიძისასა და იყო იგი რაჭას, რამეთუ რაჭველთა-გან იყო
მარადის ხდომა და კირთება იმერეთისა, არამედ მცირედისა შემ-
დგომად მოსცეს ციხე. გარნა ქონება მუნებური წარიღო და-
დიან-მან და ციხე მისცა ზურაბს წელსა ქს. ჩღკვ. ქრ. უიდ:

მოკჳდა გურიელი გიორგი, დაჯდა ძე მისი მამია, ნაშობი შარვაშიძის ქალისა-გან და მომკჳდარ იყო ცოლიცა ერისთვისა მარიამ მეფის ქალი. იზრახნენ დადიანი და ერისთავი ყოვლად ზავისა. მაშინ იმზახლენ და მისცა ბეჟან ასული თვისი, გურიელის ცოლყოფილი ერისთავს ცოლად, დაიზავნენ და ჰყვეს მშვიდობა· ესე შეუძნდა ზურაბს და შეასმენდა ისაყ ფაშას· ამისთ-თვის წარავლინა ძე თვისი უსუფ ფაშა და ჩავიდა იმერეთს. ამას მოეგება ალექსანდრე მეფე და დასდგნენ გეგუთს. მოუწოდეს ბეჟან დადიანსა. ხოლო იგი მოვიდა ურიდლად ძითა თვისითა, რამეთუ აღუთქვა ფაშას უვნებელობა: შევიდა ბეჟან კარავსა ფაშისასა და თაყვანის-სცა, მაშინ დასცა ბეჭსა *) ხანჯალი მამად-ბეგ მესაჭურჭლე-მან ფაშისა-მან და განგჳრიმა ბეჟან დადიანი და მოკჳდა ქს. ჩლკჲ, ქრ. უივ. ხოლო ძე მისი ოტია ივლტოდა. დევნა უყვეს ოსმალთა და მოსრნეს მრავალნი ოდიშარნი და თავი ბეჟანისა წარგზავნეს ისაყ ფ·შისა-თანა და მან წინაშე ხონთქრისა, მერმე მოუწოდა ერისთავსა უსუფ ფაშამ, მოვიდა იგიცა სპითა და შეჰყვნენ კარავსა ფაშისასა სპანი თვისნი ერისთავს, პატივ-სცა ფაშა-მან დააზავა მეფე და ერისთავი და წარვიდა ქართლს ფაშა. ხოლო ოტია ძე ბეჟანისა დაჯდა დადიანად:

შემდგომად მცირედისა შეიშურნეს ოტია დადიანი და ძმა მისი კაცო, შეიპყრა ოტია-მ, წარმოუვლინა ერისთავსა და პატიმარ-ჰყვეს კვარას ციხესა შინა კაცო. შემდგომად მოადგა მეფე ციხესა შორაპანს და ვერ მისწურა წაღებად, მოიყვანა ზურაბ აბაშიძე-მ სპანი ოსმალთა და მისცა მათ შორაპანი და დასდგნენ მას შინა ოსმალნი და ალექსანდრე წარმოვიდა თვისად. მერმე მოადგა ერისთავი სადმელს ციხესა იაშვილისასა. მაშინ წარუვლინა მეფე-მან ლევან აბაშიძე, რათა მოეცალოს ერისთავი ციხესა, რამეთუ ლევან დედით ძმა იყო ერისთვისა:

*) დედანში სწერია ბეჟსა ან უნდა იყოს ბეჟანსა ან ბეჭსა: დ. ჩუბინაშვილი.

ხოლო ერისთავ-მან შეიპყრა დალატით ლევან და წარუგლინა დადიანს პატიმარი: მსმენელი ილექსანდრე შეკრებული სპითა, ღამე იდუმალ გარდავლო მთა: განვლო რიონის ფონი და დილის დაესხა ერისთავს სადგომელს, ივლტოდა ერისთავი. მოსრნეს და შეიპყრნეს მრავალნი, განათავისუფლეს ციხე და წარმოვიდა იმერეთსავე მეფე: ხოლო დადიან-მან განუტევა ლევან აბაშიძე და გამოუხსნა მძევალნი. მაშინ მოკჳდა ერისთავი შოშიტა და დაჯდა ძე მისი გრიგოლ ერისთავად და ლევან აბაშიძე მოვიდა მეფისა-თანა: კვალად გაიპარა კვარას ციხიდამ კაცო, ძმა დადიანისა და მოვიდა იგიცა მეფისა-თარა: შემდგომად მოკჳდა ცოლი მეფისა, ასული დადიანისა ბეჟანისა და გლოვისა შემდგომად შეირთო მეფე-მან ასული ლევან აბაშიძისა ცოლად და იქორწინა, ქს ჩლბ, ქრ. უკ. და მისცა გურიელს მამიას ასული თვისი მეფე-მან დადიანის ქალის ნაშობი: იხილეს ესე დადიან-მან, ერისთავ-მან და ზურაბ აბაშიძე-მან. გარდაბირეს მეფეს მამუკა ძმა მისი, მოიყვანა დადიან-მან და შერთო დაი თვისი ცოლად. შემოიკრიბნა ოდიშარნი, აფხაზნი და მოვიდნენ იმერეთს. მიერთოთ ერისთავიცა და შეკრებულნი დადგნენ გეგუთს. მუნ მიერთვნენ მარგველნიცა და აოხრებდნენ ქვეყანათა: ხოლო ალექსანდრე ვერ წინა-აღმდეგი შევიდა ქუთათისს ლევან აბაშიძით და ბარის ერისთვით (რამეთუ ესე ბარის ერისთავი იყო გენათელი და ძმა შოშიტა ერისთვისა. ამან წარგვარა ცოლი ძმის-წულსა თვისსა პაპუნას, ასული ვახტანგ მეფისა, შეირთო თვით და მოვიდა მეფისა-თანა. ამან შეიწყნარა შურითა ერისთვისათა და მისცა საერისთო მამული იმერეთს შინანი და უწოდეს ბარის ერისთავად):

ხოლო დადიანი შეკრებული მოადგა ქუთათისს. არამედ მეფე არა განვიდა ბრძოლად და მათ ვერ იკადრეს მოსლვა შიშითა ოსმალისათა, შემჭირდნენ და წარვიდნენ თვის-თვისად და ალექსანდრე-მ მოიმტკიცნა იმერნი წულუკიძი-თურთ. ამათ ჟამთა მოვიდა სხვა ფაშა ფოთს სპითა, რათა დაიპყრას ურჩნი ზღვის კიდისანი, ვიდრე აფხაზამდე. ამან მიუწოდა ალექსანდრეს

სპითა. ხოლო მეფე აღეკაზმა წარსლვად, გამზრახი, რამეთუ შემდგომად მსახურებისა ოსმალთა დაიმორჩილოს მათით ურჩნი თვისნი იმერნი და რა მივიდა ოდიშს „ეტყოდა დადიანი არა წარსლვასა: „ვინად-გან არა კეთილ-არს დაპყრობა მათ-გან ზღვის კიდისა ჩვენ-თვის.“ ესე არა უსმინა მეფე-მან. რამეთუ იყჳნენ ადგილნი ყოველნი დადიანისა, ვინად-გან არა ერჩდა დადიანი და მივიდა ფაშისა-თანა, მან პატივ-სცა და წარვიდნენ ოდიშს. გარნა ოდიშარნი სრულიად დახიზნულ-იყჳნენ აფხაზეთამდე, ვინად-გან დადიანი არა იყო ფაშისა-თანა. არამედ არბევდენ ოსმალნი და იმერნი და სტყუენვიდენ, სადა ვის ჰპოვებდნენ: შევიდნენ ოსმალნი ილორს. არამედ ხატნი და ჯუარნი და სახმარნი ეკკლესიისანი დაეხიზნათ. შეუდვეს ცეცხლი, მოსწვეს ეკკლესია და აღძარცვეს კრამიტა ბრპენისა და მოსპნეს დახატულებანი და შემდგომად განვლეს და მივიდნენ აფხაზეთს: მაშინ არა მოენდო შარვაშიძე აფხაზით და ოსმალთა მოარბიენს და ტყვე-ჰყვნეს, სადა რაი ჰპოვეს. არამედ შემდგომად მოენდო შარვაშიძეცა, ჰყვეს იგი მაჰმადიანად და ყოველნი მის-თანა მყოფნი სრულიად: ხოლო რა განხდნენ მდინარესა კოდორისასა, ეტყოდა ფაშა მეფესა, რათა წარუვეს ჯიქეთს, და მერმე აზავს: ესე შეუძნდა ალექსანდრეს და იმერთა და ღამესა მას დაუტევეს ყოველნი სამძიმარნი თვისნი, წარმოვიდეს, ვლეს ორი დღე და ღამე და მოვიდნენ ეგრისის მდინარესა ზედა: მაშინ ეწივნენ ოსმალნი აფხაზეთითურთ და იმერთა განამაგრეს კიდე მდინარისა: მერმე შემოვიდა მეფე წარჩინებულითა თვისითა და გამოხდნენ მდინარესა და რაოდენნი დაშთნენ წარიყვანეს ოსმალთა ტყვედ. გამოვლეს მათ ოდიში და მოვიდეს ციხესა შინა კაცოსა და მოგზაურნიცა მოისრვოდენ ოდიშართა-გან: მცნობი ამისი დადიანი მოადგა სპითა ციხესა სამ-დღე, მერმე ჰყვეს ზავი, მისცა მეფე-მან მძევალნი დადიანსა და წარმოვიდნენ და მოვიდნენ იმერეთს ქს. ჩღლგ, ქრ. ჳკა: ხოლო აფხაზთა აიალაფეს ბარგი იმერთა. არამედ შემდგომად ოსმალთა და მათ შორისცა იქმნა შფოთი, განევლტნენ აფხაზნი და უწყეს ღამით

პარვა, კლვა კაცთა და კირთება ოსმალთა: იხილა ფაშა-მ და უკმოიქცა ოდიშსვე, მაშინ დაუსხნენ აფხაზნი, მოსრეს ბანაკი ოსმალთა და აოტნეს, რამეთუ ფაშა ივლტოდა ზღვით და სხვანი მოსრნეს უმეტესნი და მოიმთვნეს ზღვასა და მდინარესა შინა, აღიღეს ალაფი მათნი დიდ-ფრიად და დაუტევეს მაჭმადიანობა და დაიპყრეს აფხაზთა თვისივე სჯული (არამედ ძლევასა ამას იტყოდიან სასწაულსა წმიდის გიორგის ილორისასა, რამეთუ ღამესა ამას ეტყოდა აფხაზთა განსლვად და განაძლიერებდა მათ ბრძოლად):

ხოლო ამისა შემდგომად უკუბირეს კვალად მამუკა მეფესა, დადიან-მან, ერისთავ-მან და ზურაბ, შეკრბენ სპანი დიდნი და მოვიდნენ ალექსანდრეს-ზედა ანუ მოკლან, ანუ განაძონ: მაშინ ალექსანდრე-მ, ჩიხორს მდგომ-მან შემოიკრიბა გურიელი მამია, აბაშიძე ლევან, ძმა დადიანისა კაცო, ბარის ერისთავი, მერაბ წულუკიძე და იმერნი სხვანი ნეშტნი, ღილასა მოვიდნენ იგინი და ეკვეთნენ ურთიერთ-არს, იქმნა ბრძოლა და მოსრნენ ორგნითვე უმრავლესნი ქს. ჩლდ, ქრ. უკბ: მერმე სძლეს ალექსანდრესთა და მოსრვიდნენ მათ, მიეწივნენ დადიანს, ჭკრეს თოფი და ჩამოვარდა: კვალად დაჭკოდეს ჴავით აბაშიძე. აქათ მოკლეს კაცო, ძმა დადიანისა. მიჭყუჩნენ ლტოლვილთა, რამეთუ იყო თოვლი დიდი, მოსრნეს: შეიპყრნეს რაჭველნი და ლეჩხუმელნი და ოდიშარნი უმრავლესნი და დაჭყიდეს სრულიად ოსმალთა ზედა: ხოლო დადიანი წარმოიყვანა მეფე-მან, დაადგინა მკურნალი და განჭკურნა და სთხოვდა ლეჩხუმსა. არამედ არა ინება მოცემად, ეზრახა ზურაბის-გამო ისაყ ფაშას და მისცა ქრთამი დიდი, რათა მწე-ეყოს: მან წარმოავლინა მაჭმად-ბეგ და გივი ამილახორი სპითა ოსმალ-ქართველისათა და მოვიდნენ ესენი საჩხერეს: იხილა რა ალექსანდრე-მ, გამოართვა საჭილაო-სამიქელაო დადიანს, ზავ-ჰყო ამით ლევან აბაშიძის-გამო და განუტევა. მოვიდა საჩხერეს, მისცა დაჲ თვისი, ნაშობი თამარისაგან ცოლად მაჭმად-ბეგს, დაიზავა და წარვიდენ ქართველ-ოს-

მალნი ქართლისავე: ხოლო ამისნი მხილველნი დაეზავნენ მეფესა დადიანი, ერისთავი და ზურაბ და დაიპყრა იმერეთი. მისცა საჭილაო-სამიქელაო ძმასა თვისსა მამუკას. არამედ ალექსანდრე-მ განაახლა საქმე ბეჟან დადიანისა, რამეთუ ოდეს დასჭირდის თეთრი ოსმალთა ქრთამად ანუ სხვისა სამჭირნოსა-თვის, შეაგდის იმერთა თეთრი იგი მთავართა და აზნაურთა: ხოლო მათ დაჰყიდიან ტყვენი და მისციან და თვით, რეცა თუ არა ჰყიდდა ტყვეთა. შემდგომად მოადგა მამუკა ციხესა ბეჟან ჩიჯავაძისასა და მოპარვით აღიღო ციხე სებეკისა. მერმე აღიღო ციხე ბეჟანისა და დაიპყრა სჩიჯავაძო მამუკა-მ:

ხოლო მოსლვასა ტფილისს თამაზ-ხანისასა ქს. ჩღლე, ქრ. უკგ, მოუვლინა მეფესა, რათა დამორჩილდეს. არამედ არარა მიუგო, გარნა შემინებულნი ოსმალნი იმერეთს ციხესა შინა მყოფნიცა განამაგრნა, არა დატევებად ციხეთა: შემდგომად ამისა უკუდგა წერეთელი პაპუნა ზურაბ აბაშიძისა-გამო, რამეთუ ზურაბ მოიპარა მამუკა-შვილის ციხე ხარაგაულისა, მოჰკლა მამუკას-შვილი და დაიპყრა თვით: ამის-თვის მოუხდა მეფე პაპუნას, მოაოხრა საწერეთლო. არამედ ციხე მოდამნახისა ვერ წარუღო. უკუნიქცა, ეზრახა ხარაგაულისა მეციხოვნესა, რომელ-მან მისცა ზურაბს, მანვე მოსცა მეფესა იგივე ციხე, შეიპყრა, მოჰკვეთა მას ხელ-ფეხნი და აღმოხადნა თვალნი და ციხე მისცა მეპატრონისა ძესავე: შემდგომად დაიზავა მეფე-მან ზურაბ და პაპუნა. არამედ ზურაბ არა მოვიდა მეფისა-თანა გარნა ძე მისი დავით, რამეთუ სიძე იყო ალექსანდრესი. ამას დავითს განატევებინა ცოლი, დაჲ შოშიტა ერისთვისა და შეერთო დაჲ თვისი: ამ ჟამებთა შეუჩინა მეფე-მან კვარას ციხეს ჲაშვილი. ხოლო მათ კრიხულის მეთევზურისა-გან აღიღეს ციხე და დაიპყრეს: სცნა ერისთავ-მან ნოდას მყოფ-მან, წარმოვიდა მსწრაფლ და მოადგა კვარას: ღამესა მას შეიდგინნეს კიბე, სადაცა უწყოდენ, შევიდრენ ციხესა შინა, შეიპყრნეს სრულიად მას შინა მყოფელნი და დაჰყიდნეს და დაიპყრა ერისთავ-მან ციხე: ამისი მცნობი წარმომართებელი შველად კვარას ციხისად უკუნიქცა: შემდგომად

მოიყვანა ალექსანდრე-მ ძე ზურაბისა დავით და პაპუნა წერეთელი ვარციხეს, მოკლნა ორნივ მუხთლად ღალატად და წარვიდა მსწრაფლად, რათა დაიპყრას მოდამნახის ციხე. არამედ ცოლმან და ძე-მან პაპუნასა-მან განამაგრეს ციხე და ვერ შეუძლო წარღება: ესე იხილეს წარჩინებულთა, რამეთუ ჰნებავს ყოველთა მოწყვეთა და დამდაბლება და უმეტესად ზურაბ, ეზრახა ერისთავს გრიგოლს, რამეთუ ამას ჰყვა ცოლად ასული ვახუშტი აბაშიძისა ძმისა ზურაბისა: ხოლო ერისთავ-მან აუწყა დადიანსა და შეკრბნენ ალექსანდრე მეფესა ზედა. ამის-თვის ალექსანდრე-მ მოითხოვა ლეკნი შანშეს-გან ქსნის ერისთვისა. მან წარმოულინა კაცითა თვისით ფ ლეკნი: ამათ წარუძღვა ალექსანდრე და იგინი ვერ წინა-აღუდგნენ, შემუსრნეს ციხენი და მრავალნი კოშკნი, მოსწყვეს და მოსტყვევნნეს და შთავიდნენ ოდიშს და უძვირესნი ბოროტნი ჰყჳნეს, არამედ განზრახვითა ლევან აბაშიძისათა: „რამეთუ არა კეთილ არს ლეკთა-გან შემუსრვა ქვეყანისა ჩვენისა, რაჟამს ჰსცნან ადგილნი, თვითვე მრავალსა ბოროტსა შეგვაჩვენებენ, ვითარცა უყვენ სხვათა:“ ესმინა მეფე-მან და უკმოიქცა და განუტევნა ლეკნი მოებულნი. არამედ ტყვენი არა წარატანნა იმერეთისანი:

შემდგომად ამისა წარავლინა ალექსანდრე-მ ძმა თვისი გიორგი და აბაშიძე ლევან ქართლს, ვახუშტი აბაშიძესა ზედა, უცნობლად დაესხნენ ტეძერს მყოფს და იგი განმაგრდა სახლსა შინა, და იწყო ცემა-თოფთა: მაშინ ამათვე შეუდვეს ცეცხლი სახლსა მას, იხილა ვახუშტი-მ და მოენდო ბიძის ძესა თვისსა ლევანს. მან მოგვარა მეფესა, პატიმარ-ჰყვეს ციხესა შინა ნავარძეთს. სთხოვდა მეფე ფ ქესას თეთრსა და ციხესა ვახანს და ესენი არა ინება ვახუშტი-მ მოცემად. მერმე მოვიდა კათალიკოზი დომენტი განტევებისა-თჳს ვახუშტისა და არა პატივსცა ალექსანდრე-მ: კვალად წარმოევლინა ისაყ ფაშას ცხენი აღკაზმული, ქურქი და ოცი ქესა თეთრი, რათა განუტეოს ვახუშტი და არა ინება მეფე-მან: ხოლო დადიან-მან შურითავე წინათქმულითა იშოვნა სპანი ათხაზთა. მიერთო ერისთავი და ზუ-

რაბ სპითა მათითა, ამათ ვერ წინა-აღუდგა ალექსანდრე, გამოუშვეს მარბიელი ქს. ჩღმ, ქრ. ჳკჱ, მოაწყვეს სასახლე ალექსანრესი ვარციხეს, მოაოხრეს და მოსწვეს იმერეთი და წარვიდნენ: კვალად აღუსრულა აღთქმული ისაყ-ფაშა-მან ანუკა მეფის ქალსა და განზაფხულსა წარმოავლინა ფირიალის შვილი, სიძე თვისი სპითა. ამას ჩამოსრულს იმერეთს მიერთო დადიანი, ერისთავი და ზურაბ. იხილა მეფე-მან, დასხიზნა ხიზანნი თვისნი ხარაგაულს და თვით წარვიდა ქართლს ქს. ჩღმა, ქრ. ჳკთ: ამას წარყვნენ მამუკა ძმა თვისი, ლევან აბაშიძე და ბარის ერისთავი და ვახუშტიც წარიყვანა, რათა არა შემუსრონ ციხე ნავარძეთისა ოსმალთა და გამოიყვანონ:

მაშინ ოსმალთა მოიყვანეს ძმა ალექსანდრესი გიორგი, ნაშობი გურიელის ქალისა და დასვეს მეფედ იმერეთს და მოუდგინეს ნებითავე მათითა დადიანი, ერისთავი და ზურაბ და წარვიდენ ოსმალნი: ხოლო ალექსანდრე მივიდა აწყერის-ხევს შანშე ერისთვისა-თანა. მაშინ იყო შანშე უკუმდგარი შანადირისა-გან, მოადგა ხანი შანშეს. ესე იხილა ალექსანდრე-მ, განუტევა ვახუშტი და თვით მივიდა ხანისა-თანა: მან პირველად პატივ-სცა, მერმე შეიპყრა: ამისნი მხილველნი მამუკა და ლევან და სხვანი იმერნი მრავალნი ივლტოდნენ და მოვიდნენ იმერეთს. ხოლო ალექსანდრე მიიყვანა ხან-მან ტფილისს. არამედ წარავლინა ვაკის ერისთავი წინაშე შანადირისა ალექსანდრე-მ დარუბანდს ვედრებად და თვით იყო ტფილისს, ვითარცა პატიმარი: მცნობ-მან შანადირ წარმოუვლინა კაცი რაყმით ისაყ ფაშასა, რათა ჰყოს ალექსანდრევე მეფედ იმერთა. წარიყვანეს ალექსანდრე ახალ-ციხეს: უსმინა ფაშამ შანადირს და ამასვე შემოდგომასა ჩ მოიყვანეს ალექსანდრე ოსმალთა და ჰყვეს იგივე მეფედ და შეამტკიცეს დადიანი, ერისთავი და აბაშიძე და ყოველნი იმერნი. მერმე წარვიდნენ ოსმალნი: ხოლო გიორგი ძმა ალექსანდრესი წარვიდა ოდიშს და ალექსანდრეს ეპყრა იმერეთი: არამედ მცირედისა ხანის უკუდგნენ კვალად დადიანი, ერისთავი და ზურაბ. ამის-თვის ალექსანდრე-მ მოიყვანა დედის-ნაცვალი თვისი თამარ და აბრალა მას

ყოველნი ყოფილნი, შეიპყრა და მოჰკვეთა თავი. კვალად შეიპყრა ბარათა-შვილი საჩინო, სანდრო გიორგი ძმისა თვისისა, მოჰკვეთა მასცა თავი და დაყიდნა დედა-წულნი მისნი და იავარ ჰყო ყოველნი გიორგის მიმდგომნი: მერმე შეკრბენ დადიანი და ერისთავი და მოვიდნენ გეგუთს. ხოლო მეფე მივიდა ქუთათისს და არა განვიდა ბრძოლად მათდა. არამედ წარავლინა ახალ-ციხეს და ქვედრა ფაშასა. მან წარმოავლინა მცირე სპანი და რა მოვიდნენ ბაღდადს, წარვიდა ქუთათისიდამ ლევან აბაშიძე და ბარის ერისთავი გიორგი, მათ-თანა ციხის მცველნი ოსმალნი, რათა სცნან ვითარება მათ, რომელნი აოხრებდენ ქვეყანათა, არამედ მათ სმენოდათ მოსლვა ოსმალთა და იყრებოდენ მუნიდგან. გარნა რა მივიდნენ ესენი, ჰგონეს ტალათა მათთა მისლვა ოსმალთა, აცნობეს დადიანს. მან არღა-რა გამოიძია და ივლტოდნენ, მიჰყვნენ ესენი და უწყეს ცემა თოფთა და მოსრვიდნეს: მოიქცა ერისთავი, რათა იხილოს ვინაობა მათი, ეცა თოფი და მოჰკუდა ერისთავი გრიგოლ რაჭისა ქს. ჩღმგ, ქრ. ულა და სპანი მისნი ივლტოდნენ უმეტესად. ხოლო ამათ აღიღეს ალაფი მათი და მოიქცნენ წინაშე ალექსანდრე მეფისა. მაშინ რაჭას დასვეს ერისთავად ძმა გრიგოლისა ვახტანგ: ამას ეზრახა მეფე, ზავ-ჰყო მის-თანა, შემოიმტკიცა დადიანიცა და ჰყვეს მშვიდობა და დაიპყრა იმერეთი: ამისა შემდგომად მოიპარა მაჭავარიანის ქალ-მან ციხე სვერისა, წარმოვიდა ლევან, რათა მიიღოს მან. არამედ უსწრა მეფე-მან და მისცა მას და დაიპყრა ალექსანდრე-მ სვერი ქს. ჩღმდ, ქრ. ულბ და გამოიღო საგანძური ზურაბ აბაშიძისა. ხოლო ლევან მოადგა შროშას ციხეს ძესა ზურაბისასა ზაალს, რათა არა იგიცა დაიპყრას მეფე-მან, მცირეს ხანს მისცეს ლევანს და დაიპყრა ლევან იგი, განუტევა ზაალ და წარვიდა ქართლს ზურაბ მამისა თვისისა-თანა და იყოფებოდნენ ნუნისს:

ქრონიკონები, ჩვენ მიერ პოვნილნი წიგნებთა შინა და სახელნი წიგნებთა არიან ესენი: იმერული ძველი გარიგების წიგნი, დავითნი მესხური ხუთ-წიგნად განყოფილი, იმერული სძლის-პირი ეტრატისა, ტლაშაძის აღმოწერილი ქრონიკონები, გუჯარნი ბარათიანთა, თუმანიანთა და სხვათათა ქართლის ცხოვრებათა-გან ძველთა და ახალთა და სხვათა ჟამნ-კანონთა-გან, სახარებათა და საეკკლესიო წიგნებთა-გან და სპარსულთა ქრონიკონებთა-გან აღმოწერილთაგან არიან ესენი. თათრული *) შიგ უწერია:

1201—უკა. თამარ მეფე მიიცვალა.
1211—ულა. მეფე ლაშა გიორგი მიიცვალა.
1237—უნზ. მეფე რუსუდან გარდაიცვალა.
1269—უპთ. მეფე დავით ლაშას ძე გარდაიცვალა.
1289—ფთ. მეფე დიმიტრი თავ-დადებული მოკლეს თათართა.
1292—ფიბ. მეფე ვახტანგ ნარინ დავითის ძე გარდაიცვალა.
1293—ფიგ. მეფე ნარინ დავით მიიცვალა.
1294—ფიდ. დიმიტრი თავ-დადებულის ძე დავით მეფე იქმნა,
1301—ფკა. ვახტანგ დიმიტრი თავ-დადებულის ძე მეფედ იქმნა და ძმა დავით მეფისა.

---

*) თათრული რიცხვები ვახუშტის ისტორიაში ჰწერია გვერდზედ: დ. ჩუბინაშვილი.

1308—ფკჱ. დავით მეფის ძე გიორგი მეფედ ჰყვეს, რომელ-სა ეწოდა მცირე გიორგი.

1310—ფლ. მოკჳდა დავით მეფე დიმიტრი თავ-დადებულის ძე.

1318—ვ. დასჯდა დიტრის თავ-დადებულის ძე გიორგი მე-ფედ და იწყო მთიებ-მან აღმობრწყინვებას და და-იპყრა ქართლი, სომხითი, ჰერ-კახნი და მესხნი.

1323—ია. მოკჳდა გიორგი დადიანი, დასჯდა ძე მისი მამია დადიანად.

1327—იე. მოკჳდა ძე ნარინ დავითისა მეფე კოსტანტინე და გამეფდა ძმა მისი მიქელ იმერეთს.

1329—იზ. მოკჳდა მეფე იმერთა მიქელ და დაუტევა ძე მცი-რე ბაგრატ.

1330—იჱ. ბრწყინვალე-მან გიორგი მეფე-მან იმერეთი დაი-ჭირა, ქუთათისი აღიღო, ბაგრატ გამოიყვანა.

1334—კბ. მოკჳდა ათაბაგი სარგის, დასვა გიორგი მეფე-მან ათაბაგად ძე მისი ყვარყვარე.

1335—ლგ. მოკჳდა დადიანი მამია; დასვა მეფე-მან გიორ-გი-მ ძე მისი დადიანად.

1346—ლდ. გარდაიცვალა ბრწყინვალე მეფე გიორგი და დასჯდა მეფედ ძე მისი დავით: ხოლო რუსუდანის გამე-ფებიდამ ამ გიორგის გარდაცვალებამდე გარდახ-დნენ წელნი. რლე, გარდაცვალებიდამ ამის გამე-ფებამდე წელნი ჟა.

1354—მბ. ჩვენ მეფე-მან დავით და დედოფალ-მან სინდუხტარ გიწყალობეთ, ამ ქორონიკონ-ზედ ლევანც სწერია მეფედ, რომელსა ვგონებ ერთს-ყოფად.

1355—მგ. ჩვენ მეფე-მან დავით ყოვლისა საქართველოსა-მან გიწყალობეთ.

1357—მე. მზე დაბნელდა.

1358—მვ. მეფის მიქელის ძე-მ ბაგრატ ყვარყვარე ათაბაგის ქალი შეირთო.

1360—მჱ. გარდაიცვალა დავით მეფე და დასჯდა ძე მისი ბაგ-

რატ მეფედ, მოწმობს გუჯარი ბარათიანთა. რომ ეს დიდი ბაგრატ არს ძე ამ დავით მეფისა.

1361—მთ. მზე დაბნელდა და სვანთა ქუთათისი დასწვეს: დიდ-მან ბაგრატ მეფე-მან მოსწყვიტნა და დაიპყრნა და თურქთ სამცხე მოარბიეს. დიდ-მან ბაგრატ მეფე-მან მოსწყვიტნა კვალად მოკჳდა ათაბაგი ყვარყვარე, ბაგრატ მეფე-მან დასვა ძე მისი ბექა.

1366—ნდ. დიდი სიკჳდილი იყო და მოკჳდა დედოფალი ელენე, ცოლი ბაგრატ მეფისა.

1372—ჲ. მზე დაბნელდა და მოკჳდა მიქელ მეფის ძე ბაგრატ და დაუტევა ალექსანდრე ძე თვისი.

1375—ჲგ. გამოსჩნდა თემურ-ლანგ და დაიპყრა აღმოსავლეთი.

1384—ობ. მოკჳდა გიორგი დადიანი და მეფე-მან ბაგრატ დასვა ძმა მისი ვამიყ დადიანად.

1387—ოე ლანგ-თემურ სამარყანდელ-მან ტფილისი აღიღო, წარტყვევნა: მეფე ბაგრატ და დედოფალი ანნა გამოიყვანა ციხიდამ და ტუჰა-ჭყვნა და ალექსანდრე იმერეთს გამეფდა ძე ბაგრატისა.

1389—ოზ. მოკჳდა ალექსანდრე მეფე და ძმა მისი გიორგი გამეფდა იმერთა ზედა.

1390—ოჱ. ავხაზთა კათალიკოზად დასვეს არსენ.

1391—ოთ. მოკჳდა ათაბაგი ბექა და დაჯდა ნებითა გიორგისათა ათაბაგად ძე მისი ივანე.

1392—პ. მოკლეს მეფე გიორგი მეგრელთა და იმერეთი გიორგი-მ დაიჭირა ბაგრატის ძემ.

1393—პა. დიდ-მან ბაგრატ მეფე-მან თემურის სპანი მოსწყვიტნა და ტფილისი აღიღო.

1394—პბ. დიდი ბაგრატ მეფე და თემურ შეიბნენ, თემურს გაემარჯვა და ტფილისი აღიღო, ქართლი წარსტ-

შვევნა და შემუსრნა ყოველნი ეკკლესიანი, ციხენი და შენებულებანი.

1395—ფგ. დიდი ბაგრატ მეფე გარდასხდა. ძე მისი გიორგი გამეფდა.

1396—ფდ. თემურ და გიორგი შეიბნენ, თემურს გაემარჯვა და მოკჳდა დადიანი ვამიყ და დაჯდა ძე მისი მამია. კვალად გიორგი მეფის ძმა კოსტანტინე იმერეთს გამეფდა.

1401—ფთ. მეფე კოსტანტინე მოკლეს ჩალაღანს ანუ ჩალიანში.

1407—ჟე. დიდი ომი იყო, მეფე გიორგი მოკლეს თურქთა, სრულიად ლაშქარნი მოსწყვიტნეს და ძმა მისი კოსტანტინე მეფედ დაჯდა.

1414—რბ. მეფე კოსტანტინე მოკლეს თურქთა და დაჯდა მეფედ ალექსანდრე ძე გიორგი მეფისა. კვალად მოკლეს აფხაზთა დადიანი მამია და დასვა ალექსანდრე მეფე-მან ძე მისი ლიპარიტ.

1415—რგ. მეფე ალექსანდრე და ათაბაგი იოანე კოხტის-თავს შეიბნენ, მეფეს გაემარჯვა, ათაბაგი შეიპყრა, შეწყალებული გაუშვა.

1430--რიჱ. შარუხ გამოჩნდა და სარკინოზობა იყო და ლორე აღილეს.

1431--რით. მეფე ალექსანდრე ამბერდს მოვიდა.

1432—რკ. ალექსანდრე მეფე-მ ლორე აღიღო, ბარათიანთ გუჯარში სწერს, რომელი ბეთენიას არს, მეფე-მან ალექსანდრე-მ, ძე-მან მეფის გიორგისა-მან განჰყარნა სამნი ძმანი აბაში, გუგუნა და დავით.

1435—რკგ. შარუხ მოვიდა, მეფე-მან ალექსანდრე-მ ძე თვისი დიმიტრი წარუვლინა ძღჳნით, შეწყალებული გამოუშვა.

1437—რკე. ალექსანდრე მეფე ყარაბაღს მოვიდა.

1440--რკჱ. მოკჳდა შარუხ, დაჯდა ჯანშა ყეენად.

1442--რლ. გარდაიცვალა მეფე ალექსანდრე, დაჯდა ძე მისი ვახტანგ მეფედ.

1444--რლბ. ჯანშა ყეენი ახალ-ციხეს მოადგა, მეფე-მან ვახტანგ ბრძო, უკუნიქცა ყეენი და მოკჳდა იოანე ათაბაგი, დასვა მეფე-მან ვახტანგ ძე მისი აღბუღა ათაბაგად. კვალად მოკჳდა ფანასკერტელის ქალი დედოფალი სითიხათუნ, ვახტანგ მეფის ცოლი.

1445--რლგ. მიიცვალა მეფე ვახტანგ და დაჯდა ძმა მისი გიორგი მეფედ.

1447--რლე. აღბუღა ათაბაგი და ყვარყვარე შეიბნენ, ყვარყვარეს გაემარჯვა.

1449--რლზ, ჩვენ მეფე-მან გიორგი-მ, ძმა-მ მეფისა ვახტანგისა-მან გიწყალობეთ ინდიკტიონსა ე.

1451--რლთ. მურად-ბეგის 50 კატარღებ-მან აფხაზეთი, ცხომი და ზღვის-პირნი მოაოხრნეს და მოკჳდა აღბუღა ათაბაგი, დასვა გიორგი მეფე-მან ბიძა მისი ყვარყვარე ათაბაგად.

1452--რმ. მეფის ალექსანდრეს ძე დიმიტრი ცხენ-მან მოკლა.

1453--რმა. კოსტანტინეპოლი აღიღეს თათართა

1454--რმბ. ჩვენ მეფე-მან გიორგი-მ ყოვლის საქართველოსა-მან, რანისა, შარვანისა და შაანშისა-მან გიწყალობეთ ინდიკტიონსა იე.

1455--რმგ. მოკჳდა იმერთ-ერისთავი დიმიტრი, ძე ალექსანდრე მეფისა, დაჯდა ძე მისი ბაგრატ.

1462--რნ. მეფე გიორგი და ბაგრატ შეიბნენ ჩიხორს, ბაგრატს გაემარჯვა და განდგა ათაბაგი-ცა.

1463--რნა. თავრიჟ გილაქ და თემურ მეფეს გიორგის სძლეს, ქართლი, სომხითი და საგანძური მეფისა მოაოხრეს და ყვარყვარე ათაბაგ-მან საათაბაგო დაიჭირა.

1465--რნგ. ფანავარ-ზედ ყვარყვარე ათაბაგ-მან მეფე გიორგი დაიჭირა.

1466--რნდ. მოკჳდა ყვარყვარე ათაბაგი, დაჯდა ბაადურ ძე მისი

და ბაგრატ იმერთ მეფე-მ. ქართლი დაიჭირა. კვა-
ლად განდგა დავით და ცერ-კახნი დაიჭირა: მერმე
გიორგი მეფე-მ ქართლი დაიჭირა და ცერ-კახნი,
ბაგრატ იმერეთს წარვიდა, დავით დიდოეთს.

1468--რნვ. დაჯდა ყეენად უზუნ-ასან.

1469--რნზ. გარდაიცვალა გიორგი მეფე და დაჯდა ძე მისი კო-
სტანტინე მეფედ და ცერ-კახთა ჩამოიყვანეს და-
ვით, მეფედ ჰყვეს.

1470--რნჱ. მოკჳდა დადიანი ლიპარიტ, დაჯდა ძე მისი შა-
მანდავლე.

1471--რნთ. მოკჳდა დავით კახთ-მეფე, დაჯდა მეფედ ძე მისი
გიორგი და მეფე-მან ბაგრატ ქართლი დაიჭირა.

1472--რი. უზუნ-ასან ყეენი შევიდა საბერძნეთს და მოაოხრნა.

1474--რიბ. მოკჳდა შამანდავლე დადიანი, დაჯდა ბიძა მისი
ვამიყ დადიანად.

1475--რიგ. მოკჳდა ბაადურ ათაბაგი, დაჯდა მანუჩარ ძმა მისი:

1477--რიე. ბაგრატ მეფეს დადიანი ვამიყ უკუ-უდგა, უკუნ-იქცა
ქართლიდა-მ ბაგრატ და შეიბნენ, ბაგრატს გა-
მარჯვა. კვალად მოვიდა ქართლს უძლიერესად,

1478--რივ. უზუნ-ასან ყეენი მოვიდა, ქართლი და ერწო თია-
ნეთი მოსწყვიტა, კოსტანტინე ბარათიანით მივიდა
მის-თანა, ტფილისი მისცა და ბაგრატ მეფე წარ-
ვიდა რაჭას, მუნ მოკჳდა, დაჯდა ძე მისი ალექ-
სანდრე.

1479--რიზ. კოსტანტინე მეფე-მ ტფილისი, გორი და ქართლი
დაიჭირა. კვალად იმერეთი დაიჭირა.

1481--რით. მეფე კოსტანტინე ჯავახეთს მიუხდა, დადიანი თან-
ახლდა, მანუჩარ ათაბაგ-ზედ გაემარჯვა.

1482--რო. მოკჳდა ვამიყ დადიანი, დაჯდა ძე შამანდავლესი
ლიპარიტ.

1483--როა. მეფე კოსტანტინე და ყვარყვარე შეიბნენ, ყვარყვა-

რეს გაემარჯვა და მოკჳდა გურიელი კახაბერ, და-
ჯდა გიორგი ძე მისი.

1484--რობ. ალექსანდრემ ძე-მან ბაგრატ მეფისა-მან ქუთათისი
აღიღო, მეფედ დაჯდა.

1486--როდ. იაყუბ ყეენი მოვიდა ახალ-ციხეს და აწვერი აღი-
ღო, ტყვე-ჰყო და მოსწყვიტნა, აწვერიდა-მ გაუსია
სპანი ქართლს და ღბანის-ხევში ბარათიანთ მოს-
წყვიტნეს, აწვერის ღუთის-მშობელი მანუჩარ ათა-
ბაგ-მან დაიხსნა ვეცხლით, სეკდემბერს კე.

1487--როე. კოსტანტინე მეფე-მან იმერეთი დაიჭირა და მოკჳ-
და ათაბაგი მანუჩარ, დაჯდა ყვარყვარე ძე ადბუღასი.

1488--როვ. იაყუფ ყეენ-მან წარმოავლინა სპანი, მოვიდნენ,
იწყეს შენება ალჯაყალისა და ქაოზიანისა.

1489--როზ. ალექსანდრე მეფე-მ იმერეთი დაიჭირა, ქუთათისი
აღიღო.

1490--როჱ. წარმოავლინა კვალად ყეენ-მან სპანი და მოადგნენ
ტფილისს, ბარათიანთ მოსწყვიტნეს.

1491--როთ. მოკჳდა სამცხეს დედის იმედი წლისა ნდ, დეკემ-
ბერს იჱ.

1492--რპ. მოკჳდა კახთ მეფე გიორგი და დაჯდა ალექსანდრე
ძე მისი.

1494--რპბ. ათაბაგ-მან ყვარყვარე-მ მურ-აგო შაქს და ცეცხლის-
ჯვარ-ზედ ქართველთა სძლო.

1495--რპგ. ალექსანდრე მეფეს უშვა თამარ დედოფალ-მან ძე
ბაგრატ და შემდგომად დავით.

1496--რპდ. გამოჩნდა შაისმაილ ძე შიხისა და იწყო პყრობად
ქვეყნისა.

1499--რპზ. (თათრ. შე) განძლიერდა შაისმაილ.

1500--რპჱ. (თათრ. შზ) შაისმაილ. ადრიბეჟანი დაიჭირა, ში-
რვანს მოვიდა, ალექსანდრე-მ კახთ მეფე-მ ძე თვი-
სი დიმიტრი მიაგება ძღუნითა, შეწყალებული გა-

მოუმვა და მოჰკლა ყვარყვარე ათაბაგი და დაჯდა ძე მისი ქაიხოსრო.

1502--რჟ. მოჰკლა ქაიხოსრო ათაბაგი წლისა ნგ, მაისს ვ და დაჯდა ძე მისი მზე-ჭაბუკ.

1505--რჟგ. გარდაიცვალა მეფე კოსტანტინე და დაჯდა ძე მისი დავით მეფედ.

1509--რჟზ. ალექსანდრე მეფე-მ, ძე-მან ბაგრატისა-მან გორი დაიპყრა და ჩიხთ იმერეთი მოარბიეს, უკუნიქცა ალექსანდრე იმერეთს და შემდგომად დავით მეფე-მან დაიპყრა გორი.

1510--რჟჱ. მოჰკლა მეფე ალექსანდრე და დედოფალი თამარი და დაჯდა მეფედ ძე მათი ბაგრატ.

1511--რჟთ. ავ გიორგი-მ მამა თვისი მეფე ალექსანდრე მოკლა და ძმას დიმიტრის თვალნი დასწვნა თვით გამეფდა.

1512--ხ. მოვიდა სარასკარი, მზე-ჭაბუკ ათაბაგი მიეგება, იმერეთს ჩავიდნენ. თათართ ქუთათისი და გელათი დასწვეს და ბაგრატს ვახტანგ-ზედ გაემარჯვა მოხისს: კვალად მოჰკლა გურიელი გიორგი და დაჯდა ძე მისი მამია: კვალად მოკვდა დადიანი ლიპარიტ და დაჯდა მამია:

1513--ხა. ავ-გიორგი შეიპყრა ძალისს, ბაგრატ მეფის ძე-მ ტყვე-ჰყო და ტყვეობაში მოჰკლა, ამავ წელს და კახეთი დავით მეფე-მ დაიპყრა: სხვაში ეწყრა ავ-გიორგი და დავით მეფე შეიბნენ, დავითს გაემარჯვა, ავ-გიორგი დაიპყრა:

1516--სდ. ათაბაგი დიდი მზე-ჭაბუკ მოჰკლა, დაჯდა ძე მისი ყვარყვარე:

1518--სვ. ყეენი წარმოვიდა ქართლს ოხრებად, დავით მეფე-მ ძე თვისი რამაზ მიაგება და დაიხსნა ქართლი და საქრისტიანო ტყვეობა-ოხრებისა-გან და ავ-გიორგის ძე-მ ლევან კახეთი დაიპყრა:

ეროვნული ბიბლიოთეკა

1519--სზ. გელათი საეპისკოპოზოდ ჰყვეს, საყვარელიძე მელქისედეკ დასვეს და დავით მეფე ლევანს მოადგა, მაღნარის ციხეში მყოფს.

1520--სჱ. გამოვლეს ოსმალთ სამცხე, ქართლს ჩავიდნენ და დავით მეფე-მ მოსწყვიტნა და მაღაროს ლევანისაგან იძლია დავით მეფე. კვალად შეიბნენ დავით მეფე და გურიელი მამია მოხისს და იძლია დავით მეფე.

1522--სი. მოვიდა ლევალ, სძლო დავით მეფესა და მოსწყვიტნა ქართლი და სამცხე.

1523--სია. (თათრ. შლ). ზე ადიდნეს ღმერთ-მან მეფე დავით, ერგო ბუბუნას და გერმანოზს. კვალად მოკჳდა მაისმაილ და დაჯდა შასთამაზ ძე მისი ყეენად.

1524--სიბ. დავით მეფე მონაზონ-იქმნა, დ დაჯდა ძმა მისი გიორგი, მეორეს წელს მოკჳდა დავით მეფე მონაზონი.

1527--სიე. ლევანს კახთ-მეფეს თინათინ, გურიელის ქალ-მან, უშვა ძე ალექსანდრე.

1529--სიზ. სულტან სულეი-მან ხონთქარი ერევან-ზედ მოვიდა:

1532--სკ. მამია დადიანი და მამია გურიელი ჯიქეთს ჩაუხდენ, დადიანი მოკლეს, გურიელი დაიჭირეს, გურიელი მის-მან ძე-მ როსტომ დაიხსნა და დადიანად დაჯდა ლევან.

1534--სკბ. მოკჳდა გურიელი მამია და დაჯდა ძე მისი როსტომ: კვალად გიორგი მეფე მონაზონ იქმნა და დაჯდა ლუარსაბ ძე დავითისა.

1535--სკგ. მეფე-მან იმერთა-მან მოიხსნა შური ათაბაგის მზეჭაბუკისა და მივიდა სამცხეს და მურჯახეთს შეიბნენ, მეფე ბაგრატ და ყვარყვარე ათაბაგი, ბაგრატს გაემარჯვა, ათაბაგი შეიპყრა, გელათს ტყვედ მოკვდა და სამცხე ბაგრატ დაიპყრა, ქაიხოსრო ყვარყვარეს ძე სტამბოლს წავიდა.

1536—სკდ. მოვიდა შაჰ-თამაზ მოპარვით ტფილისს, დაესხა და აღიღო, უკუნქცეული ყარაბაღს დადგა, მივიდა მის-თანა მეფე ბაგრატ და წყალობით გამოუშვა. მუნვე მივიდა ლევან კახთ მეფე და პატივით გამოუშვა.

1539—სკზ. სომეხნი შეიმალნენ აღვსებისა-გან,

1541—სკთ. ოსმალთა და ქაიხოსრო ათაბაგს შეება ბაგრატ, მეფე ბაგრატს გაემარჯვა.

1545—სლგ ლუარსაბ და ბაგრატ მეფენი ბასიანს სოხოისტაზედ ორს ფაშას და ქაიხოსრო ათაბაგს შეებნენ, ქართველთ დაუმარცხდათ, ქაიხოსრო-მ სამცხე დაიჭირა.

1546—სლდ. ბაგრატ მეფე სამცხეს მოვიდა, ვერარ დაიჭირა და აწყვერის ღჳთის-მშობელი ციხე-ჯვარს წაასვენა. კვა-ლად დადიანი ლევან შეიპყრა ბაგრატ მეფე-მ, გე-ლათს ტყვე-ჰყო.

1547—სლე. ლუარსაბ, ლევან მეფეთა და მესხთა უწყეს ხჳარსუთს რბევა და ოხრება.

1548—სლვ. (თათრ. ჩნე) შაჰ-თამაზ მოვიდა ყარაბაღს, მივიდა მას-თან ლევან მეფე, შევიდნენ შირვანს. გულისტა-ნი აღიღო, შირვანი დაიპყრა, მერმე მოვიდა, ტფი-ლისი აღიღო. ეზრახა ათაბაგს, ქალი ცოლად გა-მოართვა და წარვიდა. კვალად მოკვდა მეფე ბაგრატ და დაჯდა ძე მისი გიორგი მეფედ იმერთა.

1549—სლზ. სულტან სულეიმან მოვიდა ადრიბეჟან-ზედ.

1550—სლჱ. ოსმალთ ტაოს ქვეყანა დაიჭირეს და მანუჩარ დაიბადა.

1551—სლთ. შაჰ-თამაზ შაქის ციხე დაიჭირა.

1552—სმ. ოსმალთ დაიჭირეს არტანუჯი არსიანამდე, ფანაკარი აღაშენეს, არტაანიც დაიჭირეს, სამცხეს ვერ გარ-დმოვიდნენ.

1553—სმა. შაჰ-თამაზ ქართლი შემოვლო, ათაბაგი მიეგება, ვა-რძია, თმოგვი, ვანის ქუაბები, აწყვერი, ასპინძა და სრულიად სამცხის ციხენი აღიღო, ქაიხოსროს მოს-ცა აწყვერის ღჳთის-მშობლითურთ. ეენი სომხით

ჩავიდა, დახოცა იჯუ, შერმაზან და ვახუშტი დიასა-
მიძე და ამოვან თან-წარიყვანა ტყვედ და კვალად
აწყვრის ღჳთის-მშობელი ტყვედ წარიყვანეს იმერეთს.

1556—სმდ. მოვიდა სულტან სულეიმან. კარი აღაშენა და ბასიანს
დადგა. ამას მოუდგა შას-თამაზ არტანს და დადგა,
შას-თამაზის ძე-მ ისმაილ კარი აღიღო, დააქცივა,
ხონთქარი წარვიდა, ყეენი ქართლს ჩავიდა, აღაოხრა,
ციხენი აღიღო, ატენის ციხიდამ გამოიყვანა დედა
ლუარსაბ მეფისა, ტყვედ წარიყვანა, ლუარსაბ მეფე
გიორგი მეფეს ეხიზნა, დედის იმედის ძმანი. არჩილ,
აშოთან და ვახტანგ აწყვერს მორჩნენ.

1558—სმვ. გარის ქართველთ გაემარჯვათ ყიზილბაშ-ზედ და მო-
კლეს მათ მეფე ლუარსაბ. გამეფდა ძე მისი სვიმონ
და ლევან მეფე-მ ძე თვისი იესე ყეენს წარუვლინა.
კვალად მოკჳდა ძე გიორგი მეფისა ალექსანდრე.

1559—სმზ. სვიმონ მეფე-მ ქორწილი ქმნა ლევან კახთ მეფის
ქალს ნესტან-დარეჯან-ზედ.

1560—სმჱ. სპარსთა შეიპყრეს მეფის კონსტანტინეს ძის ძე არ-
ჩილ დედა-წულით და წარიყვანეს ყაზმინს.

1561—სმთ. მეფე სვიმონ და ლევან მეფის ძე გიორგი, ძებვს
შავერდი სულტანს შეებნენ, შავერდის გაემარჯვა და
მოჰკლეს გიორგი ძე მეფის ლევანისა და აშოთან
მეფის კონსტანტინეს ძის ძე ფხოველთ მოკლეს. კვა-
ლად დაიბადა მეფის ბაგრატის ძის ძე ბატონის კონ-
სტანტინეს ძე როსტომ.

1562—სნ. იმერთ მეფე-მ გიორგი მ და ათაბაგ-მან ზავ-ჰყვეს,
აწყვრის ღჳთის-მშობელი მოსცა ათაბაგსა.

1563—სნა. გიორგი მეფე-მ მოიყვანა ჩერქეზის ბატონის ქალი
რუსუდან ცოლად.

1564—სნბ. წარვიდა მეფის სვიმონის ძმა დავით შასთამაზ-თან
გაპარვით. კვალად მოჰკჳდა გურიელი როსტომ, დასვა
გიორგი მეფე-მ ძე მისი გიორგი და ეგარეგარე-მ
ქორწილი ქმნა მარეხ დადიანის ქალ-ზედ.

1565—სნგ. ყვარყვარე მ მოიყვანა მარეს სამცხეს და დაიბადა გიორგი მეფის ძე ბაგრატ.

1566—სნდ. მოკლეს ხონთქარი ფრანგთა და დაჯდა სელიმ.

1567—სნე. დიდომს შეიბნენ სვიმონ მეფე და დაუთხან, სვიმონ მეფეს გაემარჯვა.

1568—სყვ სამადლოზედ შეიბნენ სვიმონ მეფე და დაუთხან, სვიმონ მეფეს გაემარჯვა. კვალად გიორგი მეფეს უღალატა ვახტანგის ძის ძე-მ ხოსრო-მ, იანეთს დაესხნენ ჭილაძე ვარაზა, ლიპარიტიანი და დადიანი ოდიშარით თან-ახლდნენ, ვერა-რა ავნეს.

1569—სნზ. სომხითს ფარცხის შეიპყრეს სპარსთა სვიმონ მეფე და ალამუტს ტყვე ჰყვ ს.

1570—სნჱ. ქაიხოსრო ათაბაგი წარვიდა ყაზმინს შასთამაზ-თან.

1571—სნთ. მზე-ჭაბუკ ქაიხოსრო ათაბაგის ძე-მ ქორწილი ქმნა გურიელის ქალს როდამზედ.

1572—სჲ. არჩილის ძმის ვახტანგის ძე ბაგრატ დაიბადა და ნადირობაში ცხენ მან მოჰკლა ლევან დადიანი და დაჯდა ძე მისი გიორგი. კვალად მოკვდა ქაიხოსრო ათაბაგის ძე მზე-ჭაბუკ.

1573—სჲა. მოკჳდა ქაიხოსრო ათაბაგი ყაზმინს და აქ დაჯდა ძე მისი ყვარყვარე ათაბაგად. კვალად იშვა ძე გიორგი მეფისა ლევან. კვალად წარგზავნეს ყაზმინიდამ შირაზს არჩილ. კვალად მეფის გიორგის ძე-მ ბაგრატ ქორწილი ქმნა ლევან დადიანის ქალზედ.

1574—სჲბ. მოკჳდა ლევან კახთ მეფე და დაჯდა ძე მისი ალექსანდრე. კვალად მოკჳდა ხონთქარი სულტან მურად. კვალად ყიზილბაშთ სამცხე და უმეტეს ოცხე მოსწყვიტნეს.

1577—სჲდ. (თათრ· შპდ). მოკჳდა შასთამაზ, დაჯდა ისმაილ ძე მისი ყეენად, ამან მოიყვანა სვიმონ მეფე ალამუტიდამ და არჩილ ცოლ-შვილით და ტყვით შირაზიდამ.

1577—სჲე. (თათრ. შპე). შაისმაილ მოკჳდა ოკდომბერში, დაჯდა ძმა მისი ხუდაბანდა და დაიბადა გიორგი დადიანის ძე ლევან.

1578—სჲვ. გამოსჩნდა კუდიანი ვარსკჳლავი და გამოვიდა ლალა-ფაშა აგვისტოს ზ. მესხთ ციხენი მისცა და მანუჩარ მივიდა, ციხენი შესძღუნა, ტფილისს ჩავიდა, დაუთხან ტფილისი მოსწყვა, გაეცალა. ლალა-ფაშას თან მოვიდა ვახტანგ მუხრან ბატონი და მოიყვანა ამილახვარი ბარძიმ და ქსნის ერისთავი ელიზბარ და დაიხსნა ქართლი ტყვეობა-ოხრებისა-გან: ფაშამ თვისი მამულნი მისცნა და მეოთხეს დღეს განუტევნა. კვალად წარავლინა სპანი ლალა-ფაშამ იმერეთს, დახჳდენ იმერნი მთა-ზედ, მოსწყვიტნეს და აოტნეს: აქ დაესწრა არჩილის ძე ერეკლე, მრავალნი ოსმალნი მოსწყვიტნა, ია ხრმალი და მ ისარი მოხჳდა ერეკლეს, ჯაჭ-მუზარადი ვერ გაუტეხეს და აზნაურნი მოსწყვიტნეს. წარვიდა ლალა-ფაშა შირვანს, ალექსანდრე კახთ მეფე მოეგება და თან-წარჰყუვა. ოკდომბერში სვიმონ მეფე მოვიდა, არჩილ თან-მოიყვანა და მრავალნი ტყვენი, დაუთხან სტამბოლს წარვიდა. კვალად მოკჳდა კათალიკოზი აფხაზთა ევდემოზ და დედოფალი რუსუდან და ძე მისი ბაგრატ, კვალად სვიმონ მეფე-მ არჩილის ძმა ვახტანგ შეიპყრა და კეხვის ციხეში ტყვე-ჰყო. კვალად წარმოავლინა მირმარი ლალა ფაშამ მანუჩარ-თან და ქართლს გაუსია. ქართლს ვერ ჩავიდნენ, სადგური დაარბიეს, ეკკლესიის განძი წარხდა კვალად წარმოავლინა სანჯახი, ჩაუხდენ, ქართლი მოარბიეს.

1579—სჲზ. მანუჩარ ათაბაგი აზრუმს წარიყვანეს.

1580—სჲჱ. მოვიდა კბ წლის ტყვე ლევან მეფის ძე იესე ყეენი-დამ და დაესხა დიღვამს სვიმონ მეფეს ალექსანდრე მეფე კახთა. კვალად წარიყვანეს ყვარყვარე სტამბოლს, ხონთქრის ფალავანი შეეჭიდა, ყვარყვარეს დაეცა,

ქრისტიანობით ათაბაგობა მოეცა და მოვიდა. კვალად მოკჳდა ძე ბაგრატისა და ძმა არჩილისა ვახტანგ. კვალად ოკდომბერს იე ყვარყვარე და ბექა ლორეს მოუხდენ და მოარბიეს:

1581 - სჲთ. ჩაუხდა მეფე გიორგი ქართლს, დადიან-გურიელი თან-ახლდენ. გაღმა გამოღმართი სრულ დასწვეს, სვიმონ მეფეს ფაშა-ზედ გაემარჯვა.

1582—სო. სვიმონ მეფე ლორეს მიუხდა, ქვაბები აღიღო. კვალად მოკჳდა ყვარყვარე, მანუჩარ გაათაბაგდა და მანუჩარ ათაბაგს ოსმალთ ყღალატეს, მანუჩარს გაემარჯვა და მოვიდა სვიმონ მეფეს-თან, სვიმონ ასული თვისი ელენე მისცა და აქორწინა. კვალად მოკვდა გიორგი დადიანი და დაჯდა ძმა მისი მამია.

1583—სოა. ტფილისი აღიღო ოსმალთა-გან სვიმონ მეფე-მ. კვალად გურიას დასვეს ვახტანგ გურიელად, გიორგი განაძეს და გიორგი მეფემ დაიჭირა ძმა თვისი კოსტანტინე შვილით და პატიმარ-ჰყო.

1584—სობ. მოიყვანა მანუჩარ ათაბაგ-მან ცოლი თვისი, სვიმონ მეფის ასული სამცხეს:

1585—სოგ. (თათრ. შჳგ), ოსმან ფაშა მოვიდა თავრიზ-ზედ და მოკჳდა მეფე გიორგი, დაჯდა ძე მისი ლევან მეფედ და კოსტანტინემ მის-მა ბიძამ არგვეთი დაიჭირა:

1586—სოდ. სპარსთ შეიპყრეს შახუდაბანდა, შააბაზ დასვეს ტ წლისა. ლევან მეფე-მ მოიყვანა ცოლი ლევან დადიანის ასული მარეხ, ქმნა ქორწილი:

1587—სოე. შააბაზ განჯას მოვიდა, აღაშენა, ლევან მეფე-მ გაილაშქრა აღდგომას უკან, რიონს გაღმართი კოსტანტინეს ბიძასა მისსა აქჳნდა, სკანდის ციხით სულ წაართვა მას, საუფლის-წული მისცა. კვალად მოკჳდა გურიელი ვახტანგ, გიორგი გაგურიელდა:

1588—სოვ. სიმონ მეფე-მ სამცხე დალაშქრა: კვალად შეიბნენ

სვიმონ და ლევან მეფენი გოფანთონს, სვიმონს გაემარჯვა:

1590—სოჳ. ლევან მეფე და დადიანი მამია ქუთაის შეიბნენ და დადიან-მან მეფე დაიჭირა, შხეთის ციხეში დასვა და მუნ მოკჳდა: მეფედ დასვეს როსტომ კოსტანტინეს ძე: კვალად მოკჳდა დადიანი მამია, დაჯდა მანუჩარ, ამან მოიყვანა ალექსანდრე კახთ მეფის ქალი და იქორწინა. კვალად გიორგი გურიელ-მან ქუთათისი აღიღო, მოიყვანა თეიმურაზის ძე ბაგრატ, ქუთათისი მისცა, თვისი ძმა მამია მოუყენა. კვალად მოიყვანა ურუმნი. ჩიჯავაძეს ციხე წაართვა, სხვა ჩიჯავაძე დასვა. კვალად მოვიდა სვიმონ მეფე, ქუთათისი აღიღო, ბაგრატ ქართლს წარიყვანა. კვალად მოვიდა სვიმონ მეფე, თვიშკვითს დაუმარცხდა და გამეფდა როსტომ. სვიმონ მეფე-მ ლორე აღიღო, ოსმალნი მოსწყვიტნა.

1591—სოთ. აფხაზნი მოუხდენ გურიას, გურიელის ძემ მამიამ მოსწყვიტნა. უშვა მანუჩარ დადიანს კახ-ბატონის ასულ-მან ძე ლევან და შობა-ზედ მოკჳდა ქალი იგი.

1592—სპ. მანუჩარ დადიან-მან იქორწინა ვახტანგ გურიელის ქვრივზედ.

1597—სპე. როსტომ მეფემ მოიყვანა ათაბაგ ს ქალი თინათინ დედოფლად და იქორწინა.

1599—სპზ. ცხრას თთჳს გორს ადგა სვიმონ მეფე, აღიღო იგი და ოსმალნი უვნოდ განუტევნა.

1600—სპჳ. სვიმონ მეფე შეიპყრეს ოსმალთა და წარიყვანეს, გამეფდა ძე მისი გიორგი, მოკჳდა გიორგი გურიელი, დაჯდა ძე მისი მამია გურიელად.

1601—სპთ. გიორგი მეფემ ლორე აღიღო თვის-თვისად დაიჭირა.

1602—სჟ. (თათრ. ჩიბ) გიორგი მეფე და ალექსანდრე მეფე კახთა ერევანს მოდგომილს შააბაზ-თან მივიდნენ.

1603—სჟა. ალექსანდრე მეფის ძემ დავით, გიორგი ძმა თვისი

დაიჭირა და მამა პატიმარ-ჰყო, თჳთ გაბატონდა. კვალად მოკჳდა მეფე გიორგი, ძე მისი ლუარსაბ მეფე იქმნა.

1604—სჟბ. მანუჩარ დადიანის ძე ლევან კახეთიდამ მიიყვანეს მა-მას-თან ოდიშს.

1605—სჟგ. მოკჳდა მეფე როსტომ, ძმა მისი გიორგი მეფე იქ-მნა. მოკლა ძე-მან მის-მან კოსტანტინემ მამა ალექ-სანდრე მეფე და ძმა თჳისი გიორგი, შემდგომად მოკლეს კახთა კოსტანტინეცა. ამავე წელს მოვიდა ბატონი თეიმურაზ კახეთს და გამეფდა.

1606—სჟდ. შააბაზ განჯა აღიღო და შამახია დაიჭირა, დაიბადა მამია გურიელის ძე სვიმონ.

1609—სჟზ. მეფეს ლუარსაბს თათარხან-ზედ გაემარჯვა, მოსწ-ყვიტნა და გურიელ-მან მამიამ აჭარა დაიჭირა, ოს-მალნი მოსწყვიტნა.

1610—სჟჱ. მოკჳდა დედოფალი თინათინ როსტომ მეფის ცოლი. კვალად მოკჳდა ბატონის თეიმურაზის ცოლი ანნა.

1611—სჟთ. ნადირობაში ცხენ-მან მო ლა დადიანი მანუჩარ და დაჯდა ძე მისი ლევან დადიანად და წარვიდა ყეენ-თან ბატონი თეიმურაზ მგლოვიარე.

1612—ტ. ბატონ-მან თეიმურაზ ქორწილი ქმნა, ლუარსაბ მე-ფის დას ხვარაშან-ზედ.

1614—ტბ. მოკჳდა მანუჩარ ათაბაგი, დაჯდა ძე მისი მანუჩარვე ათაბაგად.

1615—ტგ. (თათრ. ჩკდ.) შააბაზ განჯას მოვიდა, თეიმურაზ დედა და ძენი წარუვლინა და ალიყულიხანის გაქცე-ვას უკან შემოვიდა კახეთს და ქართლს. ლუარსაბ და თეიმურაზ იმერეთს წარვიდნენ. მერმე ლუარსაბ მეფე წარიყვანა.

1616—ტდ. (თათრ. ჩკდ.) თეიმურაზ კახეთი დაიჭირა. შააბაზ მოვიდა ტფილისს, დაუთხანის ძე ბაგრატ მეფედ დასვა, გაბრუნდა, კახეთი აჰყარა, წარიყვანა სრუ-ლიად, თეიმურაზ იმერეთს წარვიდა.

1618—ტვ. გურიელის მამიას ქალ-ზედ იქორწინა მეფის გიორგის ძემ ალექსანდრემ.

1619—ტზ. მოკჳდა ბაგრატ, რომელი დაუტევა შააბაზ მეფედ და ჩვენ ძე-მან მეფის ბაგრატისა-მან სვიმონ და დედა-მან ჩვენ-მან ანნა გიწყალობეთ.

1620—ტჱ. ბატონი თეიმურაზ სტამბოლს წარვიდა და შააბაზ ძენი მისნი გამოასაჭურისნა.

1621—ტთ. სვიმონ მამია გურიელის ძემ ქორწილი ქმნა ლევან დადიანის დას მარიამ-ზედ.

1622—ტი. შააბაზ-მან მეფე ლუარსაბ მოაშთობინა მშვილდის საბლით გულაბყალაბს.

1623—ტია. (თათრ. ჩლდ). ყარჩიხან და მოურავი მოვიდნენ, სვიმონ მეფე დასვეს ტფილისს, მუხრანს კახნი მოსწყვიტნეს, მერმე მოურავ-მან ყარჩიხან მოკლა, სპანი მისნი სრულიად მოსწყვიტნა და ბატონი თეიმურაზ კახეთს მოიყვანეს. კვალად გიორგი მეფე და ლევან დადიანი გოჭორაურ-ზედ შეიბნენ, დადიანს გაემარჯვა.

1624—ტიბ. (თათრ. ჩლდ). ყორჩიბაში მოვიდა, მანუჩარ ათაბაგი ურუმთა-გან ლტოლვილი ქართველთან მოვიდა და მარაბდის ომი იქნა, ქართველთ დაუმარცხდათ, ყიზილბაშთ არშიდამ ქალი გამოიყვანეს და წარვიდა ყორჩიბაში, სვიმონ მეფე დაუტევა ტფილისს. ბატონი თეიმურაზ კახეთს მოვიდა. ქეთევან დედოფალი აწამეს შირაზს.

1625—ტიგ. დაჯდა ათაბაგად საფარ-ფაშა და მოკლა მამია გურიელი ძე-მან თვის-მან და გაგურიელდა.

1626—ტიდ. ბაზალეთს შეიბნენ ბატონი თეიმურაზ და მოურავი, ბატონს თეიმურაზს გაემარჯვა.

1628—ტივ. (თათრ. ჩლჱ). მოკჳდა შააბაზ, დაჯდა შასეფი ყეენად, შვილის-შვილი შააბაზისა.

1629—ტიზ. ზურაბ ერისთავ-მან სვიმონ მეფე გამოიტყუა და

მოჰკლა. ბატონი თეიმურაზ მოიყვანა, ბატონმა თეიმურაზ ზურაბ ერისთავი მოჰკლა, დუშეთიდამ წარმოიყვანა ასული თვისი და ალექსანდრეს გიორ-გი მეფის ძეს მისცა და აქორწინა ქინძარას მცირე ეკკლესიასა შინა.

1634—ტკბ. მოვიდა როსტომ მეფე ტფილისს, თეიმურაზ იმერეთს წარვიდა და ყიზილბაშთ გორის ციხე აღაშენეს.

1635—ტკგ. მოკლა როსტომ მეფემ ერისთავი დათუნა, დუშეთს შეუხდა და დაუმარცხდა. კვალად მოკუდა სათვარ ფაშა, დაჯდა ძე მისი უსუფ ათაბაგად.

1636—ტკდ. ერევანი აიღო მურად ხონთქარ-მან და ბატონი თეიმურაზ მოვიდა დუშეთს, ზაალ ერისთავთან.

1638—ტკვ. როსტომ მეფე-მან მოიყვანა ლევან დადიანის და მარიამ და ქმნა ქორწილი და ლევან დადიან-მან გიორგი მეფე დაიჭირა და ტყვედ წარიყვანა, და მის-მან ძემ ალექსანდრემ დაიხსნა.

1639—ტკზ. ბატონ-მან თეიმურაზ კახეთი დაიჭირა. კვალად მოკუდა გიორგი მეფე, ალექსანდრე ძე მისი გამეფდა იმერეთს.

1640—ტკჱ. ბატონს თეიმურაზს დიდოეთს დაუმარცხდა.

1642—ტლ. (თათრ. ჩნბ). მოკუდა შასეფი და დაჯდა ძე მისი შაბაზ.

1643--ტლა. როსტომ მეფეს მაღაროს ბატონმა თეიმურაზ დაუმარცხა.

1647—ტლე. (თათრ. ჩნჱ). მოკუდა უსუფ ფაშა, დაჯდა ძე მისი როსტომ ათაბაგად.

1648—ტლვ. ბატონს თეიმურაზს ჟალისს დაუმარცხდა და მაღაროს ძე მისი დათუნა მოკლეს.

1650—ტლჱ. ალექსანდრე მეფეს-თან რუსთ-ხელმწიფის ელჩნი მოვიდნენ ქუთაისს. ბატონი თეიმურაზც იქ იყო.

1653—ტმა. ვახტანგ მუხრანის ბატონი ძე თეიმურაზისა ქართლის გამგე იქმნა.

1654—ტმბ. ბატონი-შვილი მამუკა, ალექსანდრე მეფის ძმა მოკჳდა ოდიშს, თვალ-დამწვარი.

1656—ტმდ. ბატონი თეიმურაზ რუსეთს წარვიდა. კვალად მხეთის გუმბათი ჩამოვარდა, როსტომ მეფემ აღაშენა.

1657—ტმე. მოკჳდა ლევან დადიანი, დაჯდა ლიპარიტ და ალექსანდრე მეფე ჩაუხდა, ოდიში მოსტყუვნა, ლიპარიტ განაძო. ვამიყ ლიპარიტიანი დადიანად დასვა, უნაგირას აქეთი თვითან დაიჭირა.

1658—ტმვ. ბანძას ალექსანდრე მეფეს შეებნენ დადიანი, გურიელი, ფარად ფაშა, ქართველნი საციციანო, ბარათიანნი, მეფეს ალექსანდრეს გაემარჯვა, ვამიყ დადიანად დასვა. დემეტრე გურიელად, ლიპარიტ დადიანი და ქაიხოსრო გურიელი სტამბოლს წარვიდნენ. კვალად მოკჳდა როსტომ მეფე, დაჯდა ვახტანგ მეფედ ქართლისად.

1659—ტმზ. კახეთს დასვეს სალიმ-ხან და ზაალ ერისთავ-მან კახეთს ელნი მოსწყვიტნა. კვალად მოკჳდა როსტომ ფაშა, დაჯდა ძე მისი სალიმ ათაბაგად. კვალად მოვიდა ბატონი თეიმურაზ რუსეთიდამ იმერეთს.

1660—ტმჱ. მოკჳდა ალექსანდრე მეფე, დაჯდა ძე მისი ბაგრატ, დედის-ნაცვალ-მან დარეჯან, ძმის-წული თვისი ცოლად შეირთო და ექვს თთჳჱს უკან თვალნი დასწვა ბაგრატს. მან ვახტანგ შეირთო და გამეფდა: მერმე ასლან-ფაშა ჩამოვიდა, დარეჯან და ვახტანგ წარიყვანა და ბაგრატ დასვა. კვალად მოკლეს ზაალ ერისთავი მაისს იგ კვირას. კვალად მოკჳდა კათალიკოზი ქრისტეფორე, დაჯდა დომენტი ძე ქაიხოსროსი.

1661—ტმთ. შანაოზ მეფემ იმერეთი დაიჭირა, ოდიში მოსტ-

შვჭვნა, დადიანად ლევან დასვა, ქუთათის ძე თვი-
სი არჩილ აკურთხა, მეფედ დასვა, ბატონი თეი-
მურაზ ტფილისს წარმოგზავნა და იმერეთიდამ
მოსულ-მან თეიმურაზ ყეენ-თან წარავლინა.

1662—ჩნ. მოვიდა ძის-ძე ბატონის თეიმურაზისა რუსეთიდამ,
ერეკლე თუშეთს და კახეთს ეკირთებოდა.

1663—ჩნა. ვახტანგ მეფემ ძე თვისი არჩილ იმერეთიდამ წა-
რიყვანა და იმერეთს ბაგრატ წარგზავნა და მეფედ
ჰყვეს: ერეკლე თუშეთს განაძო, კახეთი თვით და-
იპყრა. კვალად მოკჳდა ბატონი თეიმურაზ ასტა-
რაბათს. კვალად შეიბნენ ბაგრატ და ლევან დადია-
ნი, მეფეს გაემარჯვა და დადიანი დაიჭირა, ცოლი
წაართვა, თვით შეირთო დაჲ თვისი გოშაძის ნა-
ცოლარი მას შერთო ცოლად.

1664—ჩნბ. შანაოზ მეფე თორღას მოადგა. კვალად არჩილ კა-
ხეთს მოვიდა მეფედ. კვალად ბატონი თეიმურაზ
ალავერდს დაფლეს.

1666—ჩნდ. მოკჳდა ჩხეიძე კათალიკოზი სვიმონ, დაჯდა საყვა-
რელიძე ევდემოზ. კვალად სეხნია ჩხეიძე-მ ქუთა-
თის ციხე აღიღო, ოსმალთა მისცა.

1667—ჩნე. მოკჳდა შაბაზ, დაჯდა ძე მისი შა-სულეიმან. კვა-
ლად არჩილ მოიყვანა სამცხიდამ ბატონის თეიმუ-
რაზის ძის დავითის ასული ქეთევან და იქორწინა
ტფილისს. კვალად ბეჟან ლორთქიფანიძემ ქუთა-
თისის ციხე აღიღო, ოსმალნი მოსწყვიტნა:

1668—ჩნვ. დარეჯან დედოფალ-მან ოსმალნი ჩამოიყვანა, მრა-
ვალნი სულნი მოსწყვიტნეს, ხატნი, ჯვარნი შე-
მუსრნეს. დადიანი, გურიელი თან-ახლდნენ, დარე-
ჯან მეფედ დასვეს, თვით წარვიდნენ, ბაგრატ მე-
ფე ქართლს წარვიდა. მერმე მოკლეს იმერთა და-
რეჯან და ვახტანგ. გურიელი დემეტრე მეფედ ჰყვეს.

კვალად შეიპყრეს გურიელი, თვალნი დასწვნეს და გურიას დაჯდა გიორგი.

1669—ტნზ. სთხოვეს შანაოზ მეფეს იმერთა ბაგრატ მეფე და მეფედ ჰყვეს, მერმე სალთ-ხუცესი ჩხეიძე სეხნია სრულიად იმერნი დადიანითურთ მეფეს შეებნენ. მეფეს რაჭა-ლეჩხუმელით გაემარჯვა.

1671—ტნთ. ქუთათის სრულიად იმერნი დადიანი-თურთ მეფეს დაესხნენ: მეფე რაჭას გაეცალა. ისინი გეგუთს დადგნენ, იმერეთს არბევდნენ. მეფე რაჭა-ლეჩხუმით ჩამოვიდა ქუთაის, შეიბნენ, მეფეს გაემარჯვა, დადიანი დაიჭირა. შეწყალებული გაუშვა.

1672—ტჲ. ფაშა და ბაგრატ მეფე ქუთათის შეიბნენ. ფაშას გაემარჯვა, ბაგრატ მეფე შეიპყრა.

1674—ტჲბ. ბაგრატ მეფე-მ ქუთათი'ის ციხე აიღო. კვალად ყეენის მოწოდებული ერეკლე, ბატონის თეიმურაზის ძის ძე კახეთს მოვიდა.

1675—ტჲგ. წარვიდა არჩილ მეფე იმერთა დასაჭერად. კვალად წარვიდა შანაოზ მეფე ყეენ-თან და გარდაიცვალა ხოსკაროს. კუალად გარდაიცვალა ქათალიკოზ ქართლისა დომენტი. კვალად წარვიდა ძე შანაოზ მეფისა გიორგი ყეენ-თან სამეფოდ.

1676—ტჲდ. მოვიდა გიორგი მეფედ ყეენიდამ ი იანვარს, დასვა კათალიკოზად ნიკოლაოზ. კვალად ბაგრატ მეფეს უშვა თამარ ძე გიორგი.

1677—ტჲე. ბეჟან-ხან კახ-ბატონად მოვიდა. კვალად ბაგრატ მეფე-მ გიორგი გურიელს მისცა ასული თვისი დარეჯან ცოლად.

1678—ტჲვ. არჩილ იმერეთი დაიჭირა. ბაგრატ გურიას წარვიდა მიიცვალა თუთა ბატონის-შვილი, გურიელის ქალი, მეფის ძის ლევანის ცოლი.

1679—ტჲზ. აჯი ალი-ხან თავრიზს მოვიდა. კვალად ჩამოვიდა აზრუმის ფაშა იმერეთს, არჩილ განაძო, ბაგრატვე

დასვა. მერმე მოკლა აზრუმის ფაშამ ახალ-ციხის ფაშა ასლან კვახჭირის და წარვიდა.

1680—ტჲჱ. მოკუდა დადიანი ლევან. კვალად ათაბაგად დაჯდა ძე ასლანისა უსუფ. მეფის ძე-მ ლევან იქორწინა თინათინ-ზედ.

1681—ტჲთ. ფაიქომიდამ მეფე არჩილ რუსეთს წარვიდა. კვალად მოკუდა ბაგრატ მეფე და გამეფდა იმერეთს გიორგი გურიელი.

1682—ტო. მარიამ დედოფალი მიიცვალა. კვალად წარგზავნა ძე ბაგრატისა ალექსანდრე გიორგი მეფე-მან სამეფოდ ახალ-ციხეს.

1683—ტოა. მიიცვალა თამარ დედოფალი, მეფის გიორგის ცოლი და იმერეთს ალექსანდრე გამეფდა. კვალად მოკუდა იმერთ დედოფალი თამარ, მუხრან ბატონის ქალი. კვალად ბეჟან-ხან წარვიდა, სხვა ხანი მოვიდა კახ-ბატონად.

1684—ტობ. როკითს ალექსანდრე მეფეს გაემარჯვა, მოკლეს გიორგი გურიელი და გაგურიელდა მალაქია ძმა გიორგისა.

1685—ტოგ. დაჯდა გურიელად ქაიხოსრო გიორგის ძე, მალაქია ახალ-ციხეს წარვიდა.

1687—ტოე. გიორგი მეფე-მ კოჟორ-ზედ ქორწილი ქმნა, მიქელაძის ქალს ხვარამზან-ზედ. კვალად ალექსანდრე მეფე-მ რაჭა დალაშქრა.

1688—კოვ. კახ-ბატონად მოვიდა აბაზ-ყულიხან, გიორგი მეფემ ძე თვისი ბაგრატ და ძმა ლევან ყაენ-თან წარგზავნა და გაზაფხულს შეუხდა დუშეთსა, დაუმარცხდა: ამას ზაფხულსვე მოვიდა ერეკლე ტფილის მეფედ, გიორგი მეფე რაჭას წარვიდა. კვალად ამავ შემოდგომას მოვიდა რაჭას არჩილ მეფე რუსეთიდამ.

1689—ტოზ. ოსმალთ მოკლეს ქაიხოსრო გურიელი, მალაქია გააგურიელეს, მერე მამია ძე გიორგისა,

1690—ტოჱ. მოკჳდა უსუფ ფაშა, დაჯდა ძმა მისი სალიმ ათაბაგად და კვალად არჩილ იმერეთს გამეფდა. კვალად გოდოგნის ომი იქმნა, არჩილს გაემარჯვა, ალექსანდრე ქართლს წარვიდა.

1691—ტოთ. გიორგი მეფე-მ ახალ-ციხიდამ გამოლტოლვილ-მან ქართლი დაიჭირა. ერეკლე მეფე ტფილისის ციხეში შევიდა. კვალად ფაშამ ალექსანდრე ჩაიყვანა იმერეთს, გაამეფა. არჩილ რაჭიდამ ქართლს ჩავიდა და ქუთაისს ეკკლესია ყოვლად წმიდისა შემუსრეს ოსმალთა. კვალად ალექსანდრე მეფე-მ, გიორგი აბაშიძის ქალი თამარ შეირთო ცოლად. კვალად ქართველთ დაუმარცხდათ ნინო-წმიდას მოკლეს ბარძიმ მდივან-ბეგი.

1692—ტპ. მოკჳდა შაჰ სულეიმან, დაჯდა ძე მისი შაჰ-სულთან უსეინ. კვალად შეიპყრეს არჩილ მეფე ჩერქეზთა.

1694—ტპბ. გიორგი მეფე მცხეთას დადგა, ერეკლე მეფე ჯვარს, ერეკლეს მოუშველა აბაზ ყულიხან და ბრძოდენ ერთმანერთს. კვალად მოკჳდა თამარ მეფის ქალი, გივი ამილახორის ცოლი.

1695—ტპგ. ხვარაშან დედოფალი გიორგი მეფის ცოლი მიიცვალა. კვალად მისცა ყეენ-მან ქალბალი-ხანს კახეთი და სარდლობა. მოვიდა ივლისში ერეკლე მეფი-თურთ და დასდგა თრიალეთს და გიორგი მეფე კლდე-კარზედ. იმერთ შეიპყრეს ალექსანდრე მეფე, მოსცეს გიორგი მეფეს, მოაშთვეს რუისს და დაფლეს მუნვე და არჩილ იმერეთს გამეფდა. ოკდომბერში გიორგი მეფეს კლდე-კარს დაუმარცხდა, იმერეთს წარვიდა, ერეკლე მეფემ ქართლი დაიჭირა. კვალად ამავ ზამთარს შეუხდენ კახნი ჭარს,

დაუმარცხდათ და მოსწყვიტნეს ლეკთა მრავალნი.

1696--ტპდ. წარვიდა გიორგი მეფე იმერეთიდა-მ ყეენ-თან ისპაანს. შემდგომად არჩილ განაძეს იმერთა. გიორგი დასვეს მეფედ გოჩიად წოდებული. კვალად მოკჳდა რაჭის ერისთავი პაპუნა, დაჯდა ძე მისი შოშიტა ერისთავად.

1698--ტპვ. ჩამოიყვანეს ოსეთიდამ არჩილ იმერეთს, მეფედ ჰყვეს, გოჩია განაძეს. შემოდგომა-ზედ ფაშამ ჩამოიყვანა ძე ალექსანდრე მეფისა სვიმონ, მეფედ დასვა და არჩილ მეფე დვალეთს წარვიდა.

1700--ტპჱ. არჩილ მეფე რუსეთს წარვიდა დვალეთიდამ. კვალად მოკჳდა კათალიკოზი იოანე დიასამიძე: დასვა ერეკლე მეფე-მან ძმის-წული მისი ევდემოზ კათალიკოზად.

1701--ტპთ. იმერეთს მოკლეს სვიმონ მეფე. მამია გურიელი გაამეფეს. კვალად მისცეს ვახტანგ ბატონის-შვილს საუფლის.წულო და მოვიდა შემოდგომა-ზედ, სურამს დადგა. კვალად წარვიდა გურიელი გურიას და აბაშიძე გიორგი განაგებდა იმერეთს, კვალად მოკჳდა სალიმ ფაშა და დაჯდა ძე უსუფ ფაშისა ისაყ ათაბაგად.

1703—ტჟა. მისცეს გიორგი მეფეს ქართლი და მოვიდა ძმა მისი ლევან ივლისში. ერეკლე მეფეს ყულარ-აღასობა და კახეთი მისცეს, მაისში ისპაანს წარვიდა. კვალად მოვიდა იმან ყული-ხან ძე ერეკლე მეფისა კახ-ბატონად. კვალად ჩამოვიდა მარიამობის თთჳ-ეში სარასკარი იმერეთს, დაუტევა მეფედ ძე ალექსანდრე მეფისა გიორგი და წარვიდა.

1704--ტჟბ. ლევან წარვიდა ისპაანს სეკდემბერს, ვახტანგ ძე თვისი განმგედ დაუტევა და იესე ძე თვისი წარიყვანა.

1705—ტჟგ. დომენტი ძე ლევანისა და ძმა ვახტანგისა ქართლს

კათალიკოზად დასვეს. კვალად გარდაადგინეს ისაყ ფაშა და დასვეს ასლან ძე სალიმ ფაშისა ათაბაგად.

1706--ტჟდ. იმან ყული-ხან შეუხდა ჯარს, დაუმარცხდა, მრავალნი კახნი მოსწყვიტნეს ლეკთა.

1707—ტჟე. კათალიკოზი დომენტი ისპაანს წარვიდა ყეენ-თან. შეუდგნენ იმერნი აბაშიძისა-გან: გიორგი ძე ალექსანდრესი გაამეფეს.

1708— ტჟვ: კათალიკოზი დომენტი მოვიდა ისპაანიდამ: კვალად გადაადგინეს ასლან-ფაშა, დასვეს ისაყვე ათაბაგად.

1709--ტჟზ. მოკლეს გიორგი მეფე ყანდაარს, მისცეს ქართლი და სპასალარობა ქაიხოსროს ძესა ლევანისსა. კვალად მოკჳდა მაისში ლევან ისპაანს. კვალად გაემარჯვა გიორგი მეფეს ფარცხანაყანევს, კაცხის და ნავარძეთის ციხე აიღო. მერმე რაჭა დალაშქრა.

1710--ტჟჱ. მოკჳდა ერეკლე მეფე ისპაანს, კვალად მოკჳდა თეიმურაზ ბატონი-შვილი, ძმა ვახტანგისა დეკემბერს ზ. კვალად მოკჳდა ალექსანდრე ძე არჩილ მეფისა რიგას.

1711--ტჟთ. იმანყული-ხან იანვარში წარვიდა ისპაანს. ვახტანგ ოსეთი დალაშქრა აგვისტოში, და გიორგი მეფე-მ აგვისტოში რაჭა დალაშქრა. ოკდომბერს განაძეს გიორგი ქართლში და გურიელი მამია დასვეს მეფედ. კვალად მოკლეს მეფე ქაიხოსრო ოკდომბერს კე ყანდაარს.

1712--უ. ვახტანგ მეფე-მ ფებერვალში ქორწილი უყო თეიმურაზს ერეკლე მეფის ძეს თამარს თვის ქალზე და ვახუშტი აბაშიძეს ანუკა-ზედ და წარვიდა ისპაანს აპრილს კგ. კვალად მოკჳდა არჩილ მეფე მოსკოვს. კვალად ჩხარის ომი იქმნა, მეფეს გიორგის გაემარჯვა ივნისში. გურიელი რაჭას წარვიდა.

კვალად დაიბადა აგვისტოს ბ გიორგი, ძე ვახტანგ მეფისა გორს.

1713--უა. დიდი მკლობა იყო და ჟამი მოსრველი, ნოემბერში შეიბნენ ქუთაის გიორგი მეფე და გურიელი მამია, გურიელს გაემარჯვა.

1714--უბ. იანვარს ე მოკუდა გურიელი მამია ღვანკითს. გურიას დასვეს ძე მისი გიორგი, მაისში გიორგი მეფე-მ იმერეთი დაიჭირა, სეკდემბერში მოვიდა მეფის ვახტანგის ძმა იესე ტფილისს მეფედ.

1715--უგ. იმანყული-ხან მოვიდა ისპაანიდა-მ კახეთს. კვალად ლეკთ-მდევარნი კახნი მოსწყვიტნეს მთავარნი კბ და შემოდგომა-ზედ ქორწილი ქმნა იესე მეფე-მ მარტყოფს ერეკლე მეფის ქალ-ზედ ელენე-ზედ. კვალად გიორგი მეფე-მ დადიანი გიორგი გარდააგდო, დასვა დადიანად ძე მისი ბეჟან. კვალად შეიპყრა ბეჟან მამა თვისი დადიანი გიორგი. კვალად წარავლინა იესე მეფე-მან სპასპეტი ლუარსაბ საბარათიანოს დროშით ლეკ-ზედ, მაღაროს ბოლოს დაუმარცხდათ და მრავალნი ქართველნი და კახნი მოსწყვიტნეს ლეკთა-ჭარელთა.

1716-უდ. მოკუდა დედოფალი ანნა, ცოლი ერეკლე მეფისა გაზაფხულს. კვალად აგვისტოში მისცეს მეფე ვახტანგს ქართლი და სპასალარობა, სეკდემბერში მოვიდა ძე მეფისა ვახტანგისა ბაქარ მცხეთას. იესე კახეთს წარვიდა. კვალად გარდაადგინეს ისაყ ფაშა, დასვეს ასლანვე ათაბაგად: ეს ჩაიყვანეს იმერეთს და შეიბნენ გიორგი მეფე და ასლან ფაშა სვიმონეთს. ფაშას გაემარჯვა, მეფე ქართლს წარვიდა.

1717-უე. გიორგი მეფე წარვიდა სტამბოლს. კვალად ივლისში ლეკთ ბოლნისები მოარბიეს, მოსტყუევნეს, მიეწივნენ მდევრად მცირედნი ქართველნი ნაზარას სოფლის ბოლოს, ქართველთ დაუმარცხდათ.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

1719—უზ. მოვიდა მეფე ვახტანგ აგვისტოში ტფილისს. კვალად მოვიდა გიორგი მეფე სტამბოლიდამ. ჩამოიყვანა ოსმალნი და დაიჭირა იმერეთი. კვალად დეკემბერში: საფურცლეს მეფე ვახტანგ და იმამყულიხან შეიყარნენ.

1720—უკ. წარვლინა მეფე-მან ვახტანგ სპანი ლეკ-ზედ საშველად იმამყულიხან-თან. კვალად მოკლეს იმერთ გიორგი მეფე ფებერვალს კზ. და აღიღო ციხე კაცხისა ერისთავ-მან შოშიტა-მ და გამოიღო საგანძური მისი.

1721—უთ. მეფე ვახტანგ მივიდა მაღაროს დიდის ლაშქრით ლეკ-ზედ ფებერვალშიდ. მასში მოკჳდა იმამყულიხან კახ-ბატონი. კვალად ფაშამ ჩამოიყვანა ალექსანდრე გიორგი მეფის ძე, მეფედ ჰყო იმერეთს.

1722—უი. შეჰ-მან მამად-ყული-ხანს მარტში მისცა კახეთი და მოვიდა ყაზახში. კვალად ავღანნი მოადგნენ ისპაანს აპრილში. მასში წარვიდა ვახტანგ განჯას და განარინა ლეკთა-გან. კვალად გამოვიდა რუსეთის ხელმწიფე დიდი პეტრე დარუბანდს, აგვისტოში დაიპყრა კვალად. მერმე წარვიდა მეფე ვახტანგ განჯას სეკდემბერში, კვალად მოკლა აბაშიძე გიორგი ტფილისს ოკდომბერს იე. ამავ ოკდომბერში აღიღეს ავღანთ ისპაანი და პატიმარ ჰყვეს შასულთან უსეინ.

1723—უია. მისცეს მამად ყული-ხანს ქართლი, მოვიდა იანვარში ავლაბარს. თაბორზე დაუმარცხდა აპრილს იგ, ლტოლვილი მივიდა ლეკში. მაისს და დამარცხდა მეფე ვახტანგს და აღიღეს ლეკთ ტფილისი. ივლისში მიეგებნენ ბაქარ და იესე სარასკარს და ჩამოვიდა ოსმალი. ყურყუთას მიეგება მამად ყული-ხან სარასკარს, მისცა ციხე ტფილისის. სარასკარ-მან ქართლი ბაქარს მისცა. მამად ყული-ხან

შეიპყრა, სეკდემბერში ოსმალთ მარტყოფი მოსტ-ყვევნეს, ოკდომბერს სარასკარი განჯას წარვიდა, უქმი მოიქცა.

1724--უიბ. მეფე ვახტანგ წარვიდა რუსეთს ივლისს იე, ოკ-დომბერში, მოიყვანეს ქართველთ მამად ყული-ხან კახთა სპით. ზედავლაზედ, ოსმალთ და იესე მე-ფეს შეებნენ, ოსმალთ გაემარჯვათ, მრავალნი სულნი ქართველნი და კახნი მოსწყვიტნეს. კვალად ამავ ივნისში რაჭის ერისთავი შოშიტა ალექსანდრე მე-ფეს მიუხდა. მეფე სკანდის ციხეში მორჩა.

1725--უიგ. ალექსანდრე მეფე-მ რაჭა დალაშქრა. ოსმალთ ქა-რთლი აღწერეს, ხარკი დასდვეს.

1726--უიდ. მოკჳდა გიორგი გურიელი, დაჯდა ძე მისი მამის. კვალად მოადგნენ მეფე ალექსანდრე და ბეჟან და-დიანი ლევან აბაშიძის ციხეს შორაპანს, აღიღეს, მისცეს ზურაბ აბაშიძეს. კვალად გამოვიდა მეფე ვახტანგ სეკდემბერში გილანს რუსეთიდამ.

1727--უიე. მოკჳდა იესე მეფე ტფილისს ოსმალობაში.

1728--უივ. მოკლეს ბეჟან დადიანი ოსმალთა, ძე მისი ოტია გადადიანდა. კვალად მეფე ვახტანგ გილანიდან მო-სკოვს მოვიდა.

1729--უიზ. მოჰკლეს მამად ყული-ხან ოსმალთა ბეჟანბაღს. კვა-ლად სომეხნი შეიშალნენ ადვსებისა-გან და თეი-მურაზ ფშავს წარვიდა.

1730--უიჱ. მოადგა მეფე შორაპანს, შეამჭირვა, მოიყვანა ზუ-რაბ აბაშიძემ ოსმალნი და მისცა მათ შურითა ლევა-ნისათა.

1731--უით. ჩამოიყვანეს თეიმურაზ კახ-ფშავიდამ და დაემორ-ჩილნენ. მოკჳდა შოშიტა ერისთავი, დაჯდა ძე მისი გრიგოლ.

1732--უკ. შეირთო მეფე ალექსანდრე-მ აბაშიძის ლევანის ქა-

ლი და ასული თვისი დადიანის ქალის ნაშობი მი-
სცა გურიელს მამიას ცოლად.

1733--უკა. ფაშამ ალექსანდრე მეფე წარიყვანა იმერეთს სპითა, გამოეპარა აფხაზეთიდამ და მოვიდა იმერეთს.

1734--უკბ. ჩიხორს მეფეს ალექსანდრეს შეებნენ დადიანი ოტია, რაჭის ერისთავი გრიგოლ, აბაშიძე დავით, მეფეს გაემარჯვა, დადიანი დაიჭირა. კვალად მეფე ვახ-ტანგ დარუბანდს გამოვიდა. კვალად მოვიდა თა-მაზ-ხან, შამახია აღიღო, სულხავი შემუსრა, მერმე განჯას მოადგა, მუნ მივიდა თეიმურაზ სრულიად კახით. შემდგომად ქართველნი, ორთავ ჯარი მო-სცა, წარმოგზავნნა, შეუძღვნენ კახნი ჭარში და შემუსრეს ჭარი და ქართველნი და ყიზილბაშნი ბრძოდნენ ტფილის მუნ მყოფს ფაშას.

1735--უკგ. თამაზ-ხანს ერევნის სარასკარს ქოფრულ-ზედ გაე-მარჯვა. მისცეს რუსთ დარუბანდი და ოსმალთ ტფი-ლისი, განჯა და ერევანი. კვალად მეფე ვახტანგ აშტარხანს გავიდა. კვალად ტფილისს მომავალს თამაზ-ხანს გაეპარნენ თეიმურაზ და ქართველნი. თა-მაზ-ხან ტფილისიდამ გაუსია ჯარი და აჰყარნა ქართველნი მრავალი სულნი და წარავლინა ხორა-სანს. იმერეთს წარუვლინა დესპანი, მათ გაპარსეს და გაჰყიდეს. მერმე ჩავლო კახეთი, აჰყარა მუნცა მრავალი სული, მივიდა დარუბანდს, მერმე მუღან-ჩოლში დადგა.

1736--უკდ. თამაზ-ხან გახელმწიფდა თ მარტს მუღანჩოლში, კვალად იწოდავე ნადირშა.

1737--უკე. გორს ყიზილბაშთ მიიტყუვეს თეიმურაზ და ქარ-თველნი, შეიპყრეს და წარავლინეს ისპაანს შანა-დირს წინაშე. კვალად გარდაიცვალა მეფე ვახტანგ აშტარხანს მარტს კზ, კვალად გარდადგინდა ისაყ ფაშა და დასვა ძე თვისი უსუფ ფაშა ათაბაგად.

1738--ჳკვ. მოკლა ღალატით ალექსანდრე მეფე-მ დავით, ძე ზურაბ აბაშიძისა და წერეთელი პაპუნა და უკუ-დგნენ დადიანი, ერისთავი და ზურაბ. კვალად მო-ვიდა თეიმურაზ ყანდაარიდამ კახეთს. კვალად შან-შე ერისთავს მოუხდა ხანი, განაძო და წარვიდა იმერეთს დედა-წულითურთ. მერმე წარვიდა რუსეთს. კვალად ალექსანდრე მეფე-მ წარგზავნა დესპანად რუსეთს ქუთათელი ტიმოთე გაბა-შვილი არმაღნითა.

1739--ჳკზ. სპასალარი შანადირის ძმა შეუხდა ადრიბეჟანისა და ქართველთ-კახთ სპითა ჯარს, შემუსრა და მოაოხრა სრულიად, მერმე მოკლეს ლეკთ სპასალარი და იგ-ლტოდეს სრულიად სპანი, ლეკთ მოსწყვიტნეს მრა-ვალნი სულნი. კვალად რუსეთიდამ მოსრულ-მან შანშე ერისთავ-მან მოიყვანნა ლეკნი, მოადგა ანა-ნურს, გამოიყვანა ბარძიმ ერისთავი და მოსწყვიტნა სრულიად სახლეულით მათით და ზოგნი გამოწვნა კოშკთა შინა. კვალად ალექსანდრე მეფე-მ შანშე-სა-გან ჩაიყვანა ლეკნი იმერეთს, ჩავიდა ოდიშს და შემუსრნა ციხე. კვალად შანადირის ძე-მ მოჰკლა შასთამაზ და ძე მისი და მოსწყდა თესლი შიხთა მათ.

1740--ჳკჱ. მოუხდა დადიანი ოტია ალექსანდრე მეფეს ოდი-შარ-აფხაზითა, მეფე გაექცა, მან მოსწვა ვარცი-ხე და იმერეთი. კვალად მოკჳდა სვიმონ ბატონი-შვილი პეტრებურღს იანვარში კზ: კვალად მოკვდა დარეჯან ბატონი-შვილი მოსკოვს სეკდემბერს. კვა-ლად მიიცვალა დედოფალი რუსუდან მოსკოვს დე-კემბერს ლ.

1741--ჳკთ. შანადირ მოვიდა ინდოეთიდამ არდაველს, მიეგება თეიმურაზ. წარმოავლინა სპითა და შეუხდენ ჯარს, შემუსრეს, მოსწყვეს და მოსტყვევნეს. შანადირ მოადგა დაღისტანს ლეკთა. დარუბანდს მივიდენ

თეიმურაზ კახით და ქართველნი და კათალიკოზი დომენტი. კვალად იმერთ ჩაიყვანეს ოსმალნი, ალექსანდრე მეფე განაძეს ქართლს, გიორგი ძმა მისი მეფედ დასვეს. კვალად შანშე განაძეს და ოსმალთ პყრობილი მოსცეს შანშე შანადირს, ხორასანს წარგზავნა. კვალად შანადირის ბრძანებითა ფაშამ ალექსანდრევე დასვა მეფედ. კვალად მიიცვალა კათალიკოზი დომენტი ტფილისს, დასვა კათალიკოზად ხერხეულიძე ნიკოლაოზ

1742--ულ. ალექსანდრე მეფემ მოჰკლა დედის-ნაცვალი თვისი თამარ, გურიელის მამიას ქალი და მოსწყვიტნა გიორგის მიმდგომნი, ზოგი დაჰყიდნა. კვალად უკუდგა გივი ამილახვარი და მეფე ბაქარ მოვიდა აშტარხანს: ხოლო შანადირ ადგა დაღისტანს ერთწელს და წარვიდა სპარსეთად. კვალად დიდი ძვრა იყო, დაიქცა ალავერდის ეკკლესია და ხოდაშნის ციხე. კვალად გივი აოხრებდა ქვეყანასა ლეკით. კვალად ბაქარ უკუნ-იქცა მოსკოვსვე. კვალად მოკჳდა კათალიკოზი აფხაზთა გრიგოლ დაჯდა გერმანე.

1743--ულა. ბეჟან არაგვის ერისთავი მოკლეს ყმათა და მიერთნენ თეიმურაზს. კვალად თეიმურაზ შეიპყრა ყეენის შვილად წოდებული და წარუვლინა შანადირს. ამის-თჳს მოსცა არაგვის საერისთო და დაიპყრა მან. კვალად გეგუთს მოვიდნენ დადიანი და ერისთავი გრიგოლ ალექსანდრე მეფეზედ, მეფეს გაემარჯვა, მოკლეს გრიგოლ რაჭის ერისთავი და დაჯდა ძმა მისი ვახტანგ ერისთვად.

1744--ულბ. ქართლს ჩამოვიდნენ ოსმალნი, მივიდა გივი ამილახორი მათ-თანა, თეიმურაზს ყიზილბაშ-ქართველთ გორს მდგომთ მოადგნენ და არაგვზე ერეკლემ დაუმარცხათ ოსმალთ და ესენიც ივლტოდენ.

გამოვიდნენ გორიდამ და აიღეს ალაფი მათი, გაქცეული უსუფ-ფაშა მოკჳდა აწყვერს და მიიღო ათაბაგობა კვალად ისაყ ფაშამვე. ამის-თვის მოსცა შანადირ თეიმურაზს ქართლი და კახეთი ერეკლეს ძესა მისსა. მოჰკლა კათალიკოზი თაზი-შვილმან და დასვეს კათალიკოზად ანტონი ძე იესე მეფისა.

1745—ულგ. მოადგა გივს ამილახორს თეიმურაზ ყიზილბაშ-ქართველით სურამს ციხეში მყოფს, გამოიყვანეს გივი და წარუგზავნეს შანადირს. კვალად მოუხდა ალექსანდრე მეფე ლევან აბაშიძეს და ბრძოდნენ.

1746—ულდ. მოკჳდა დედოფალი თამარ, მეფის ვახტანგის ქალი და დაი მისი ანუკა და თეიმურაზ იე *) უკან შეირთო ქვრივი ქაიხოსრო ციცი-შვილისა ბეჟან თაქალთიანის ქალი. კვალად განაძეს მეფე ალექსანდრე და მივიდა დადიანს ოტიას-თან.

1747—ულე. შეაგდო შანადირ ქართლს, კახეთს მ ათასი თუმანი. ამის სახვეწრად წარვიდა თეიმურაზ მის-თანა. არამედ მაისში მოჰკლეს შანადირ ყიზილბაშთა და დასვეს ძმის-წული მისი ადილშა.

1748—ულვ. უკუდგნენ ერეკლესა-გან ალავერდი და ბარათიანნი, მოიყვანეს ყიზილბაშნი სალალაკ-ზედ, ერეკლეს გაემარჯვა. მერმე აიღო ციხე ტფილისისა, განაძო მუნიდამ ყიზილბაშნი და შემუსრა ზღუდე ციხე ტფილის შორისი.

1749--ულზ. მოკლეს შაადილ და შემოდგომა-ზედ მოვიდა თეიმურაზ ტფილისს. მეფე-მან ალექსანდრემ ოსმალნი ჩამოიყვანა იმერეთს.

1750--ულჱ. მოკჳდა მეფე ბაქარ მოსკოვს ა ფებერვალს. მოვიდა გივი ამილახორი მრავლის საქონლით ქართლს.

---

*) იე რომ ჰსწერია ამას ნიშნავს, რომ თეიმურაზ მეფე-მ თხუთმეტის დღის შემდგომ ქვრივმა ცოლი შეირთო: დ. ჩუბინაშვილი.

1751—ულთ. თეიმურაზს ერეკლეს ქართველთ და კახთ ჯარში მიმსლველთ დაუმარცხდათ, აჯიჩალაბისა და ჯარელთა-გან კაკს და მოსწყვიტეს მრავალი სული და მოიმთო ალაზანში, კვალად გაემარჯვა ერეკლეს აზათხან-ზედ ერევანს.

1752—უმ. თეიმურაზს-ერეკლეს ქართველთ და კახთ დაუმარცხდათ განჯას აჯიჩალაბისა-გან და მოსწყდა მრავალი სული. კვალად განძარცვა ხახულის ღჳთისმშობელი და მის ძლით ამ დიდ-მარხვას და მარტში მოკჳდა ალექსანდრე მეფე, დაჯდა ძე მისი სოლომონ მეფედ. კვალად თეიმურაზ წარგზავნა დესპანად ტფილელი ათანასე რუსეთს არმაღანითა.

1753—უმა. მეფე სოლომონ განაძეს მთავართა იმერეთისათა. მან ფაშა ჩამოიყვანა და დაიპყრა კვალად იმერეთი.

1755—უმგ. შეუთქვეს კახთ ანტონ კათალიკოზს ფრანგობა მტერობით და განაძეს. კვალად რომის ბერნი კაპუჩინნი ქართლიდამ.

აღსრულდა ჩვენ-მიერ დიდებად ღჳთისა მამისა და ძისა და სულისა წმიდისასა უკუნისამდე ამინ. თუმ-ცა აღსრულებულ არს დასასრულადმდე. არამედ თვითოეულად და მიზეზი ბოროტებისა და კეთილობისად წარმოჩინებისად ესევე ვაკმარენით, ვინადგან ამითცა იცნობებიან სრულადნი ქმნილებანი მეფეთა, მთავართა და მცირეთამე:

ხოლო ქორონიკონნი ქრისტესით და ქართულნი, რომელი არს ხუთასიანი ამის-თვის დავსხენით, რამეთუ საქართველოსა შინა უმეტესად ხმარობენ ხუთასიან ქორონიკონსა, რომელსა ურწმუნებულ-მან ამას წიგნსა შინა წერილნი, თუცა იხილონ სხვათა შინა ქორონიკონნი რაიმენი და მოიძიონ აქა, არდა-რა საჭიროდ ექმნესთ და არცა უხმდესთ გამორიცხვანი და სცნან ჭეშმარიტი და არა სიცბილნი ტყუილისა: **საქართველოს მეფის ძე ვახუშტი:**

დასასრული ბატონი-შჳლის ვახუშტის ისტორიისა:

საძიებელი:

გვერდი.

უწყებულება მკითხველთა-თვის 1
ცხოვრება ქართლისა შემდგომად განყოფისა. 16
ოე. მეფე კოსტანტინე გ 18
ოვ. — დავით ჱ 25
ოზ. — გიორგი თ 32
ოჱ. — ლუარსაბ ა. 34
ოთ. — სვიმონ ა. 38
— — დავით გინა დაუთხან 40
პ. — გიორგი ი. 50
პა. — ლუარსაბ ბ. 53
პბ. — ბაგრატ ვ. 60
პგ. — სვიმონ ბ. 62
პდ. — თეიმურაზ ა, კახთ ბატონი. 69
პე. — როსტომ 70
პვ. — ვახტანგ ე. 77
პზ. — გიორგი ია. 86
პჱ. — ერეკლე ა. 92
კვალად გიორგი მეფე. 95
წარვიდა გიორგი მეფე იმერეთს და მასუკან სპარსეთს 101
ვახტანგ ჱ წელი განაგებდა 107
პთ. — ქაიხოსრო. 113
ჟ. — ვახტანგ ვ. 118
ჟა. — იესე 120

გვერდი.

ჟბ. — ბაქარ 122
— ვახტანგ ვ. 123
წასვლა მეფის ვახტანგისა რუსეთად 133
მოვიდა თამაზ-ხან ტფილისს. 140
ქმნულება და ცხოვრება კახეთისა და ქართლისა 146
ა. მთავარი გრიგოლ. 147
ბ. — ვაჩე 148
გ. —
დ. — სამოელ, გაბრიელ და ფადალა 148
ვ. —
ზ. — კვირიკე და ფადალა 149
ტ. —
თ. — კვირიკე და დავით 150
ი. — კვირიკე 151
ია. —
იბ. — გამიკ და აღსართან 152
იგ. —
იდ. — კვირიკე და აღსართან 153
აღმოჩენა და დაპყრობა აწინდელთა მეპატრონეთა კახეთისა. 155
ცხოვრება აწინდელთა მეპატრონეთა
ა. მეფე დავით ა. 156
ბ. — გიორგი ა, ... 157
გ. — ალექსანდრე ა, ... 159
დ. — გიორგი ბ (ავ-გიორგი).
— bis დავით ტ, ... 160
ე. -- ლევან ა, ... 161
ვ. -- ალექსანდრე ბ, ... 166
გამოსვლა ლალა ფაშისა 168
შაჰაბაზ გახელმწიფდა. 169
ვ. bis) დავით ბ,. 171

გვერდი.

ზ. -- კოსტანტინე ა, ... 172
ჱ. -- თეიმურაზ ა, ... 174
ა მოსვლა შაჰაბაზისა 176
მოვიდა თეიმურაზ კახეთს და ექვსი თთვე იმეფა . . . 178
ბ, მოსლვა შაჰაბაზისა. 178
ფეიქარ-ხან კახთა 179
მოსვლა თეიმურაზისა გონიდამ კახეთს, ... 181
მოსვლა ბატონის თეიმურაზისა დუშეთს. 185
როსტომ მეფე-მ თ წელი იმეფა. 188
სალიმ-ხან 189
მურთუზალი-ხან 191
თ. მეფე არჩილ 192
ბეჟან ხან 194
ხანი ე წელი იყო. 195
აბაზყული-ხან 196
ქალბალი-ხან 197
ი. მეფე დავით გ, ... 200
ია. -- კოსტანტინე 208
იბ. -- თეიმურაზ ბ. 215
ცხოვრება სამცხე კლარჯეთისა. 222
წარმოჩენა ბაგრატიონთ ნათესავობისა. 233
ჱ. ყვარყვარე ათაბაგი ბ, ... 234
თ. ბაადურ 236
ი. მანუჩარ. 237
ია. ყვარყვარე გ 238
იბ. ქაიხოსრო
იგ. მზე-ჭაბუკი დიდი 241
იდ. ყვარყვარე დ, ... 242
ბაგრატ მეფე-მან იმერთა-მან დაიპყრა სამცხე. 243
იე. ქაიხოსრო ბ. 244
ა. მოსვლა შაჰ-თამაზისა. 246

გვერდი.

ბ. მოსვლა შაჰ-თამაზისა. 247
იგ. ყვარყვარე ე,
გ. მოსვლა შაჰ-თამაზისა 248
ლალა ფაშა მოვიდა 251
იზ. მანუჩარ ბ. 253
იჱ. მანუჩარ გ, ... 254
ით. ბექა გ ანუ საფარ-ფაშა 255
კ. უსუფ-ფაშა ა, ... 256
კა. როსტომ ფაშა 257
კბ. ასლან ფაშა ა, ... 258
კგ. უსუფ-ფაშა ბ,
კდ. სალიმ ფაშა 261
კე. ისაყ ფაშა, ... 263
კვ. ასლან ფაშა ბ. 264
ისაყ ფაშა მეორედ ასლან ფაშა მეორედ ისაყ ფაშა მესამედ. 265
კზ. უსუფ ფაშა 267
ცხოვრება ეგრისს აფხაზეთისა 269
ა. მეფე ლევან ბ, ... 271
ბ. -- თეოდოსე გ. მეფე გიორგი დ. მეფე იოანე . . 272
ე. -- ადარნასე და მეფე ბაგრატ 273
ზ. -- კონსტანტინე ჱ, მეფე გიორგი თ. მეფე ლეონ . 274
ი, -- დიმიტრი ია, მეფე თეოდოსე 275
ცხოვრება იმერეთისა 276
ა. მეფე ნარინ დავით ა, ბ. მეფე კონსტანტინე ა, ... 276
გ. -- მიქელ და ბაგრატ ერისთავი 277
ე. -- ალექსანდრე 278
ვ. -- გიორგი და ზ. მეფე კონსტანტინე ბ, ... 179
ჱ. -- დიმიტრი ერისთავი 280
თ. -- ბაგრატ 281
ი. -- ალექსანდრე ბ, ... 283
ია -- ბაგრატ გ, ... 285

ბვერდი.

იბ -- გიორგი ბ, ... 290

იგ -- ლევან ა, ... 294

იდ -- როსტომ 296

იე -- გიორგი გ, ... 298

ივ -- ალექსანდრე გ, ... 303

იზ -- ბაგრატ დ, ... 307

იჱ -- არჩილ ა, და კვალად მეფე ბაგრატ დ. 309

კვალად დარეჯან და ვახტანგ ჭუჭუნა-შვილი ით. მეფე გუ-
რიელი დემეტრე და კვალად მეფე ბაგრატ დ. . . . 311

კვალად მეფე არჩილ 314

კვალად მეფე [ბაგრატ დ. 315

გ. გიორგი გურიერი 317

კა. მეფე ალექსანდრე დ. 318

კვალად არჩილ მეფე 324

კვალად მეფე ალექსანდრე 326

კვალად მეფე არჩილ 328

კბ. მეფე გიორგი გოჩია დ,
კვალად მეფე არჩილ 329

კგ. მეფე სვიმონ 330

კდ. გურიელი მამია გ, და კე. აბაშიძე გიორგი ე, . . 332

კვ. მეფე გიორგი ვ, ... 337

კვალად გურიელი მამია 340

კვალ:დ გიორგი მეფე 341

კვალად გურიელი მამია 343

კვალად მეფე გიორგი 344

კზ. გიორგი გურიელი ვ. 346

წარვიდა სტამბოლს გიორგი მეფე 347

მოვიდა სტამბოლიდამ მეფე გიორგი და კვალად
მეფე გიორგი 348

გვერდი.
ჰღ. მეფე ალექსანდრე ე. 350
ქორონიკონები ვახუშტისა, დაწყებული 1201-
გან ვიდრე 1755-მდე 360

ხ ე ლ ი ს მ ო წ ე რ ა.

ხელის მოწერით მინდა გამოვსცე შემდეგი წიგნები: **1, საქართველოს ისტორია თეიმურაზ ბატონიშვილის 2,** საქართველოს ისტორია დავით ბატონიშვილის და 3, იმერეთის ისტორია, დადიანების „დასტურლამათი“ ნიკ. დადიანის. ხელის მოწერას ნურავინ მოერიდება, მე არავის რა შემიჭამია, არც შევჭამ. საქმე ხელის მოწერობა არის, რომ ეს იშვიათი წიგნები გამოვსცე. ამ ახლად დაბეჭდილ წიგნის გამოცემაზედ ხელი მომიწერეს შემდეგ პირებმა. ამ სიაში მოხსენებულ არიან ზოგნი ისეთნიც, რომელთაც ჯერ ფული არ შემოუტანიათ ხოლო სურვილი კი განაცხადეს წიგნის შეძენის.

ტ ფ ი ლ ი ს ი.

ყოვლად სამღვდელო ანტონი.
არქიმანდრიტი ნაზარი.
დეკანოზი გიორგი ასათიანი.
დეკანოზი მარკოზ ტყემალაძე.
დეკანოზი ანტონ თოთიბაძე.
დეკანოზი ნიკიტა თალაკვაძე.
დეკ. ნესტორ მაჭარაშვილი.
დეკ. მიხაილ მახათაძე.
დეკ. იოს. ბერიძე.
დეკ. ირ. გურგენიძე.
დეკ. ი. მირიანაშვილი.
დეკ. სოლომონ შოშიაშვილი.
მღვ. დავით გარსიაშვილი.
მღვ. გიორგი გამრეკელი.

მღვდელმონაზონი ტარასი
მთავარ. ალექსი სამაჯაშვილი.
ისე ბერი შიომღვიმის.
კნ. ბარბარე გიორგის ასული ბარათოვისა.
თავ. დავით სუმბათაშვილი.
ვასილი დავითის ძე გაბაშვილი.
აფრასიონ ნიკ. ძე ისაკაძე.
ნიკოლოზ. ივანეს ძე ვაჟი-კაშვილი.
ვასილ. გერ.-ძე ბერელაშვილი.
მოსე ხელაშვილი.
გიორგი ხელაშვილი.
ადამ ზურაბის-ძე ბერელაშვილი.

ზაქარია თოკაშვილი.
გიორგი ნიკოლაიშვილი.
დოქტ. ნ. მანსვეტოვი.
თომა მესხიშვილი.
ყარამან მუხუზლა.
ნიკოლოზ ნაცვლიშვილი.
მიხეილ მანველიძე.

გერასიმე ლომჯარია.
გიორგი ჯალიაშვილი.
კონსტანტინე სამოელიძე.
მიხეილ უსკინაშვილი.
გიორგი იაშვილი.
გიგო მესხიევი

ქუთაისი.

ყოვლად სამღვდელო გიორგი.
არქიმანდრიტი დოსითეოსი.
დონ დამიანე სააკაშვილი, ქუთაისის კათ. ეკკლ. წინამძღვარი.

პატრი შიო ბათმანოვი.
პატრი ბერნარდე განზე. ტომით პოლონელი.
სტუდენტი სოსო ასლანიშვილი'
ვანო საინაშვილი.

ფოთი.

ყოვლად სამღვდელო ლეონიდი, გიორგი მარგალიტაძე.
ნიკოლოზ იაკობის ძე ნიკოლაძე.

ყარსი.

დ. ი გაბრუაშვილი. (მელექსე). ა. ნ. დონდუაშვილი.
ა. ქ. მაზანაშვილი.

სამტრედია.

ყარამან კოპალეიშვილმა წარმოადგინა შემდეგ პირთ სია:

გ. სიხარულიძე.
დ. სამკითხველო.
ისიდორე სტურუა.
რაჟდენ ნანეიშვილი.

მიხ. ალხაზაშვილი.
ყარამან კოპალეიშვილი.
ივარნა ნინუა.
პორფილე ჭეიშვილი.

მინა კოპალეიშვილი.
დ. კვანტალიანი.
კიმოთე კოპალეიშვილი.
იერუსლან არდიშვილი.
ნიკო ცხვიტარია.
გიორგი შანიძე.
ჟარამან გიგინეიშვილი.
დიომიდე გელაზანია.

პეტრე ნიკოლოზის ძე ციხისტოვის წარმოდგენილი:

გიორგი გრიგ.-ძე პეპელაშვილი.
თომა გოდერძიშვილი.
ტარასი ივანეს ძე პარჯანაძე.
ნიკო მეფარეიშვილი.
ვლადიმერ შუბლაძე.
კონსტანტინე კორზაძე.
კონსტანტინე თოფურია.
სილიბისტრო ჩიტალიშვილი.
პართენ ალექსანდრეს-ძე ნასიძე.
პლატონ ლადიძე.
ერმილე ფრანგიშვილი.
სოლომ. გაბრიელისძე ბოლქვაძე.
მამენტი ივ. ძე რუხაძე.
გიგო გუტიძე.
კოსტა მიდიაშვილი.
სერგეი დოლიძე.

კონსტანტინეპოლს.

აბატი პიო ბალიძე. კონსტანტინეპოლის ქართ. კათოლიკეთ მონასტრის წინამძღვარი.
პეტრი შალვა ვარდიძე.
იაკობ ალექ. ძე ფილოშვილი.
სიმონ იონას-ძე გოზალოვი.
პავლე აჩ. ნასყიდოვი.
ალექსანდრე გოზალაშვილი.
ლუკა თუმანოვი.
ივანე იოსების ძე ბეჟანოვი.
სიმონ ალექ. ძე ფილოშვილი.
იოსებ ვარდიძე.

ჭიათურა.

ალექსანდრე იოსების ძე ხაბულიანი.

ყვირილა.

მიხეილ მახარობლიძე სიხარულიძე.

სიღნახი.

მღვ. დავით ნაცვლიშვილი.
გიორგი ხუნაკაშვილი.
თედო ნატროშვილი.
გიორგი კანაკაშვილი.
თომა ტოკლიკიშვილი.
ვანო საქართველო.
მარგარიტა სიფრაშვილი.
იოსებ კრაწაშვილი.

თფ. სათ.-აზნ. ბანკ. მოხელენი.

განდეგილი-მგოსანი.
რაჟდენ ბართლომეს ძე გვამიჩავა.
ლევან ანტონის ძე ფურცელაძე.
თ. პავლე ციციშვილი.
არჩილ მათეშვილი.
მიხეილ კავსაძე მგალობელი.
კ. ჩუბინაშვილი.
კოტე ბაგრატიონი.
სოლომონ საყვარელიძე.
თ. იოსებ ციციშვილი.

გავაცხ დებ კვალად შემდეგს: განა ასე მცირე ხელის მოწერით წიგნი შეიძლება გამოიცეს, ისიც 500 გვერდიანი და 32 სურათით. ეს შეუძლებელი გახლავსთ, ბევრ ალაგას ხელის მოწერისათვის ასეთი პასუხი მოგვცეს.

ხელს ვერ მოვაწერთ, ესე იგი საქმეს ხელს არ შეუწყობთ არა რატომაო: ვისაც მოუწერეთ ხელი, ყველამ მოგვატყუილა, არავინ რა გამოსცა და ფულიც დაგვეკარგაო. დაბეჭდეთ წიგნი, მოგვიტანეთ და მის მერე ვიყიდითო, ამაზედ ვიტყვით ჩვენ შემდეგს შენიშვნას:

მე არავისი რა შემიჭამია. ხელის მოწერით წიგნების გამოცემა დავიწყე 1890 წ. რის ხელის მოწერაც გავმართე, ის წიგნი გამოვეცი კიდეც, ასე რომ შეჭმისას ჩემზედ ვერავინ რას იტყვის. გავიმეორებ კიდევ. რომ წინასწარ ხელის მოწერა საქმის ხელის შეწყობა არის და არა სხვა რამ მოხერხება. ვიტყვი კიდევ, რომ გამოსაცემი თახხა არ მაქვს და ხელის მოწერასაც მიტომ ვმართავთ. ამიტომ ასე ლაპარაკი, წინადადება და ეჭვები არ არის კარგი, რომ დაბეჭდეთ, ამოიტანეთ და ვიყიდითო. თუ საქმე ასე წავიდა, მაშინ ბევრი იშვიათი წიგნის გამოცემა გაძნელდება. ამიტომ საჭირო არის, რომ ვისაც სურს საქართველოს შესახებ ისტორიული წიგნები ვბეჭდო, მაშინ მათ ხელის მოწერით ხელი უნდა შეუწყონ საქმეს. მე კი არავისი რა შემიჭამია და ჩემი კი 1910 წ. 1913 წლამდე, აგენტებმა 1300 მან. მეტი შეჭამეს, რითაც ვალშიაც ჩამაგდეს. ამიტომ უნდა გავაცხადოთ ისიც, რომ რადგანაც აგენტები ფულს გვიჭამენ, ამიტომ ვინც ხელს მოუწერს

აგენტს და ფულს მისცემს, უსათუოდ წიგნიც იმას უნდა მოსთხოვოს, თორემ ცნობები გვაქვს, რომ ერთ აგენტს თავის კვიტანციებიც აქვს თურმე და ჩვენს წიგნზედ ხელს აწერინებს ხალხს. მერე მოდის, ჩვენგან წიგნებს იაფად ყიდულობს და ხელის მომწერლებსაც ურიგებს. ვინც ჩვენ მოგვიწერს ხელს ჩვენ იმათ გვარსა და სახელს წიგნშიაც დავბეჭდავთ.

განცხადება

ხელის მოწერით გამოიცემა შემდეგი ისტორიული წიგნები:
საქართველოს ისტორია, თეიმურაზ ბატონიშვილისა.
ნარკვევი, ანუ საქართ. ისტორია დავ. ბატონიშვილისა.
იმერეთის ისტორია, ნიკოლოზ დადიანისა.

აგენტებს ვინც ხელს მოუწერს და ფულს მისცემ მათ, წიგნიც უსათუოდ იმას უნდა მოსთხოვონ. მისგან. უნდა მიიღონ დაბეჭდილი წიგნი,